DEMOKRATİK UYGARLIK MANİFESTOSU

Abdullah ÖCALAN

ABDULLAH ÖCALAN SOSYAL BİLİMLER AKADEMİSİ YAYINLARI

DEMOKRATİK UYGARLIK MANİFESTOSU

V. KİTAP

KÜRT SORUNU VE DEMOKRATİK ULUS ÇÖZÜMÜ

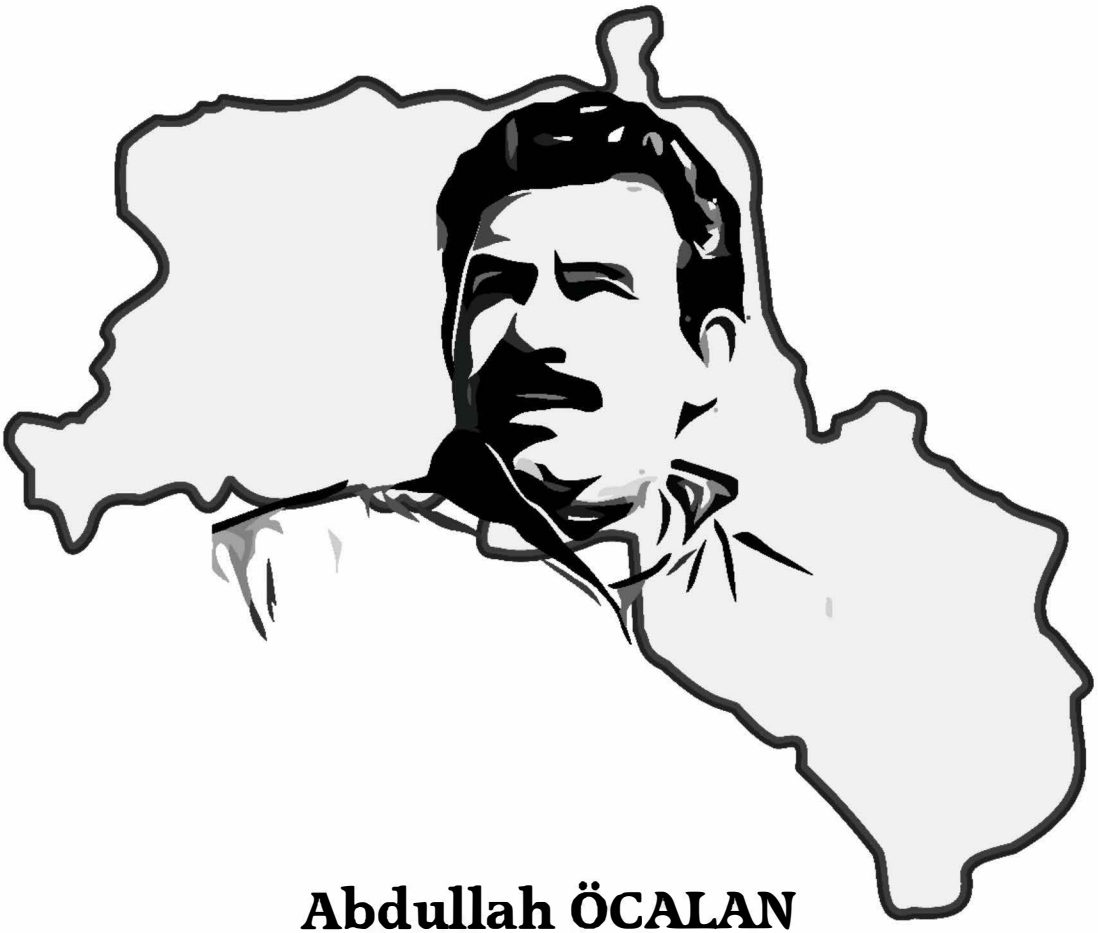

Abdullah ÖCALAN

ABDULLAH ÖCALAN SOSYAL BİLİMLER AKADEMİSİ YAYINLARI

Basım Tarihi: 2013

Basım Yeri: Azadi Matbaası

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ **9**
GİRİŞ **11**

BİRİNCİ BÖLÜM:
KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVE **17**
A-KAVRAMSAL ÇERÇEVE 18
1-Kültür 18
2-Dil 19
3-Uygarlık 19
4-İktidar 20
5-Yönetim 21
6-Politika 23
7-Ahlak 24
8-Hukuk 24
9-Demokrasi 25
10-Ekonomi 26
11-Asimilasyon 28
12-Soykırım 29
B-KURAMSAL ÇERÇEVE 30
1-Merkezi Hegemonik İktidar 30
2-İktidar ve Demokratik Yönetim 33
3-Demokratik Ulus 37
4-Sosyalizm ve Kapitalizm 41
5-Özgür Eş Yaşam 46

İKİNCİ BÖLÜM:
KÜRT GERÇEĞİ **59**
A-KÜRT GERÇEĞİNİN KISACA TARİHSEL OLUŞUMU 61
1-Varlık, Varoluş Olarak Kürtler 62
2-Kürt Varlığı ve Gelenek 74
3-Kürt Varlığı ve İslami Gelenek 75
4-İslam Kültürü ve Arap-Kürt-Türk İlişkileri 82
5-Kürt Gerçekliğinde Ermeni-Süryani-Yahudi Etkileşimi 86
6-Ortadoğu Kültürü ve Kapitalist Modernite Hegemonyası 88
7-Ortadoğu Kültüründe İktidar ve Toplum Ayrışması 107
B-KAPİTALİZM ÇAĞINDA KÜRT GERÇEKLİĞİ 114
1-Kürt Gerçekliğinde Anavatan 118
2-Kürt Gerçekliğinde Ulusal Boyut 121
a-Türk İktidar ve Sermaye Tekelleriyle Müttefiklerinin Hegemonyası Altındaki Çağdaş Kürt Kimliği 128

b-Güney ve Batı Kürdistan'da Çağdaş Kürt Kimliği 140
c-Doğu Kürdistan'da Kürt Ulusal Kimliği 144
3-Kürt Gerçekliğinde Sosyal Boyut 148
4-Kürt Gerçekliğinde Ekonomik Boyut 160
5-Kürt Gerçekliğinde Kültürel Boyut 163

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:
KAPİTALİZM ÇAĞINDA KÜRT SORUNU ve KÜRT HAREKETLERİ 173
A-KÜRT SORUNUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ ve ŞİMDİKİ HALİ 174
B-KÜRT HAREKETİNİN TARİHİ 186
C-ÇAĞDAŞ KÜRT HAREKETLERİ 193

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM:
PKK HAREKETİ VE DEVRİMCİ HALK SAVAŞI 215
A-PKK ve ULUS-DEVLETÇİLİK İDEOLOJİSİ 216
1-1970'ler Dünyasının Koşullarını Doğru Tanımlamak 218
2-Reel Sosyalizmin Bunalımı ve Devrimci Çıkış 221
3-PKK ve Ulus-Devletçi İdeoloji 222
4-Bir Dönemin Ruh ve Bilinç Savaşını Doğru Yansıtmak 227
B-PKK'NİN DEVRİMCİ HALK SAVAŞI DENEYİMİ ve SONUÇLARI 238
1-Devrimci Halk Savaşı, Tasfiyecilik ve İhanet 241
2-Devrimci Halk Savaşı ve İttifaklar 248
3-Devrimci Halk Savaşı Deneyimi ve Demokratik Ulus 254
4-Devrimci Halk Savaşına Karşı NATO'nun Gladio Savaşları 258
C-KÜRTLERDE DEVRİMCİ SAVAŞI GELİŞTİRMEK ve MİLİTAN YARATMAK 270

BEŞİNCİ BÖLÜM:
BİLİMSEL SOSYALİZMDE BUNALIM, BÜYÜK KOMPLO ve PKK DÖNÜŞÜMÜ 287
A-BİLİMSEL SOSYALİZMİN BUNALIMI 287
B-BÜYÜK GLADIO KOMPLOSU 294
1-Suriye'den Çıkış 294
2-İmralı Süreci 302
C-PKK'DE RADİKAL DÖNÜŞÜM 307
1-KADEK ve KONGRA-GEL Deneyimi ve PKK'nin Dönüşümü 309
2-2002-2004 Dönemi Tasfiyeciliğinin Anlamı ve Tasfiyeciliğe Karşı Mücadelenin Önemi 312

ALTINCI BÖLÜM:
PKK, KCK ve DEMOKRATİK ULUS 319
A-PKK ve DEMOKRATİK ULUS ÇÖZÜMÜ 321

1-Yeni Dönemde PKK'nin Kimliği ve Anlamı 324
2-PKK'nin Demokratik Ulus Yaşamındaki Yeri 328
B-KCK ve DEMOKRATİK ULUS ÇÖZÜMÜ 333
1-TC'de Hegemonik İktidar Kayması 335
2-Yahudilik, Türk-İsrail İlişkileri ve Kürt Sorunu 340
3-Türk-Kürt İlişkilerinde İktidar ve Devlet Sorunu 347
4-Barış, Demokratik Çözüm ve Demokratik Ulus İnşası 351
C-KCK ve DEMOKRATİK ULUSLAŞMANIN BOYUTLARI 355
1-Demokratik Ulusta Özgür Birey-Yurttaş ve Demokratik Komün Yaşamı 361
2-Demokratik Ulusta Politik Yaşam ve Demokratik Özerklik 364
3-Demokratik Ulus ve Sosyal Yaşam 366
4-Demokratik Ulusta Özgür-Eş Yaşam 369
5-Demokratik Ulus ve Ekonomik Özerlik 374
6-Demokratik Ulusun Hukuk Yapısı 377
7-Demokratik Ulus Kültürü 378
8-Demokratik Ulusun Öz Savunma Sistemi 382
9-Demokratik Ulus Diplomasisi 384
10-Demokratik Ulus Çözümünün Arayışçısı Olmak 387

YEDİNCİ BÖLÜM:
ORTADOĞU BUNALIMI ve DEMOKRATİK MODERNİTE ÇÖZÜMÜ 397
A-TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN KURGULANIŞI 401
B-ARAP ULUS-DEVLETLERİ ve İSRAİL'İN KURGULANIŞI 407
C-İRAN Şİİ ULUS DEVLETÇİLİĞİ ve ORTADOĞU'DAKİ ROLÜ 411
D-IRAK, AFGANİSTAN ve PAKİSTAN'DA ULUS DEVLETİN ÇÖZÜLÜŞÜ ve KAPİTALİST MODERNİTENİN YAPISAL ÇIKMAZI 413
E-ORTADOĞU'DA ULUS-DEVLET DENGESİ ve KÜRT SORUNU 416
F-ORTADOĞU'DA MODERNİTE SAVAŞLARI ve OLASI SONUÇLARI 419
1-Kapitalist Modernitenin Ortadoğu'daki Kaderi 421
2-Ortadoğu Bunalımında Demokratik Modernite Çözümü 425
G-ORTADOĞU'DA ZİHNİYET DEVRİMİ 438

SONUÇ 443
SONSÖZ 452
İMRALI ADASI'NDA CEZAEVİ YAŞAMINA DAİR 467
AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ BAŞKANLIĞI'NA 477

Değerli Okuyucular,

Önderliğimizin, bir önder somutunda bir halkı yok etmeye odaklanmış olan İmralı sisteminin ağır işkence ve tecrit koşullarında, yok denecek kadar kıt olanaklarla kaleme aldığı **Demokratik Uygarlık Manifestosu'nun** halkımız ve insanlık için taşıdığı önem her geçen gün hak ettiği yere daha fazla yakınlaşmaktadır. Bu manifesto, aydınlattığı tarihimiz, belirlediği günümüz ve ışıklı kıldığı geleceğimizle temel güç kaynağımızdır. Salt bir ulusa ya da bir sınıfa ait olmayıp tüm insanlığındır. Bu kaynağı tüm insanlığın beslendiği bir kaynağa dönüştürmek yaşam ve mücadele gerekçemizdir.

Şimdiden büyük bir okuyucu kitlesine ulaşan beş ciltlik **Demokratik Uygarlık Manifestosu'na** dönük önemli görüş ve öneriler gelişmiş, bunlar hareketimiz tarafından özenle değerlendirilmiştir. Gelen görüş ve öneriler ışığında, Önderlik savunmalarının gözden geçirilmesi uygun görülmüştür.

Bu amaç ekseninde kurulan komisyonumuz tüm savunmaları gözden geçirerek belli noktalarda düzeltmeler yapmıştır. Düzeltmelerimiz içeriğe ilişkin değildir. Gramer, net olmayan tarihler ile farklı dillere çeviride sorun teşkil edecek kavram-deyim-atasözlerinin yazımı üzerinden bu düzeltmeler yapılmıştır. Düzeltilen cümle ve kelimelerin taşıdığı anlam özenle korunmuştur. Düzeltmeler yanlış algı ve değerlendirmelere mahal vermeyecek tarzda yapılmaya çalışılmıştır. Bu yolla, İmralı sisteminin tecrit ve imkânsızlıklar içindeki koşullarında bulunan Önderliğimize, yoldaşlığın gereği doğrultusunda bir cevap verme amaçlanmıştır.

Demokratik Uygarlık Manifestosu'nun bu haliyle hem okuyucu açısından daha sade ve anlaşılır olacağına, hem de çevirilerde kolaylık sağlayacağına inanıyor, selam ve saygılarımızı sunuyoruz.

1 Mayıs 2013
Redaksiyon Komisyonu

ÖNSÖZ

Batı Avrupa'da yükselen kapitalist hegemonik güçlerin Ortadoğu kökenli merkezî uygarlık sisteminin önderliğini ele geçirmeleri ve Ortadoğu kültürü üzerinde kendi hegemonyalarını yeniden inşa etmeleri büyük felaketler pahasına gerçekleşmiştir. Maddi kültür ve zihniyet kültürü üzerinde yürüttükleri bu hegemonya ile binlerce yıllık toplumsal kültürleri kendi ajan kurumlarının en başta geleni olan ulus-devletçikler hegemonyası altında, sürekli bir savaş ortamında sık sık gerçekleştirilen katliam, sömürgecilik, asimilasyon, soykırım ve zora dayalı entegrasyonlarla tasfiyenin eşiğine getirmişlerdir. Ne yazık ki, Ortadoğu'nun son iki yüz yıllık tarihinde bünyesel çelişkileri de kullanılarak inşa edilen ajan hegemonik kuruluşların bilince çıkarılması bile daha düşünülmemektedir. Kapitalist modernitenin sadece oryantalizmin düşünce tarzında değil, tüm yaşam alanları üzerinde egemen kılınması ancak çok kapsamlı çözümlemeler ve 'demir kafes' içinde olma metaforuyla açıklanabilir.

Örneğin binlerce yıllık yerel otantik kültürlerin başında gelen Asurî, Ermeni, İon ve Gürcü mirasının neredeyse müzelik duruma düşmesinde kapitalist modernitenin rolü eleştiriye bile tabi tutulmamış, bu kültürlerin yaşadıkları katliamlar ve soykırımlar diyalektik düşüncenin ışığında aydınlatılamamıştır. Kaldı ki, kendilerini ulus-devlet olarak inşa eden hâkim Arap, Fars ve Türk kökenli iktidarların kendi öz toplumsal kültürleri üzerinde de birer soykırım makinesi gibi işlev gördükleri daha da karanlıkta bırakılmış gerçeklikler konumundadır. Ulus-devletin çözülmesi ve maskesinin düşmeye başlamasıyla birlikte, sadece sömürge coğrafyasında değil, ana hegemonik güç coğrafyasında da 'homojen ulus-toplumlar' yaratmayı hedefleyen bu kurumun 'azami kâr kanunu' gereği özünde bir totaliter-faşist yapılanma niteliğinde olduğu yeterince açığa çıkmıştır.

Kapitalist modernitenin yenilenmiş bu Leviathan'ı Kürtler söz konusu olduğunda en görünmez kılıklara girmekte, her tür ikilemler inşa etmekte ve 'ilerlemecilik' adı altında gittikçe yoğunlaştırdığı bir kültürel soykırımı dayatmaktadır. Şüphesiz Kürt kültürel soykırımının Ortadoğu kökenli merkezî uygarlık sisteminden kaynaklanan köklü nedenleri vardır; sadece kapitalist moderniteye bağlanamaz. Ama Batı Avrupa kökenli kapitalist modern hegemonyanın bölgedeki son iki yüz yıllık rolünü açıklığa kavuşturmadan, ne Kürt gerçekliğini ne de kangren halini almış Kürt sorununu kavramlaştırabilir ve kuramlaştırabiliriz. Osmanlı imparatorluk geleneğinin kalıntıları üzerinde vücut bulan Türk gerçekliğiyle ancak dar iktidarcılık bağlamında ilişkisi kurulabilecek olan ve Türk'ten çok iktidar hastası her tür milliyetsizden inşa edilen 'Beyaz Türk' faşist elitinin, Türk halkı da dahil, tüm Ortadoğu halk kültürleri üzerinde bir soykırım makinesi gibi çalıştırılmasında, başta İngiltere olmak üzere Almanya, Fransa ve diğer önde gelen Avrupalı hegemonik güçlerin sorumluluğu belirleyicidir. Çokça gündemleştirilen Ermeni soykırımında bu Beyaz Türk faşizminin sadece bir alet gibi rol oynadığı rahatlıkla açıklanabilecekken, bu hegemonik güçlerin kendi sorumluluklarını açığa vurmaktan kaç-

maları ve soykırımın tüm suçunu Türklere yıkmaları ancak bilinçli bir saptırmayla izah edilebilir.

Bu gerçeklik daha açık olarak Kürt kültürel soykırımında gözlemlenip açıklığa kavuşturulabilir. AİHM'e yönelik savunmalarımın bu son kısmında bu gerçekliği aydınlatmaya çalışacağım. İmralı Adasındaki yargılanmam özünde Avrupa ulus-devlet sistemi adına Türkiye Cumhuriyeti'ne yaptırılmıştır. Yani Türk devlet gücüyle gerçekleştirilen bir yargılama değildir. Türk iktidar elitinin bundaki rolü taşeronluktan öteye gitmez. Şüphesiz bu çirkin ve kafa karıştırıcı bir roldür. Gerçeğinin doğru bir ifadeye kavuşturulması büyük önem arz etmektedir. Şahsıma uygulanan iktidar baskısı ve hukuki oyunlar ısrarla görülmek ve kabul edilmek istenmemektedir. Son derece örtülü bir Gladio (Gizli NATO) operasyonuyla tutsak alınmam gibi evrensel hukukun ve AB hukukunun açıkça ihlali anlamına gelen bir husus bile görmezlikten gelinerek, buna ilişkin dava Avrupa Konseyi'nin sorumluluğu altında bulunan ve adil olması gereken AİHM'de aleyhimde sonuçlandırılmaya çalışılmaktadır. Öyle ki, sayıları iki yüzü geçen aynı statüdeki 'yeniden yargılanma' davasına ilişkin kararlar içinde yalnızca şahsıma yönelik olanı, Avrupa Konseyi'nin Türk devleti ile vardığı skandalvari bir anlaşma temelinde, hiçbir utanç ve vicdan azabı duyulmadan 'dosya üzerinde' sözde sonuca bağlanıp AİHM'ye iade edilmiş, böylelikle davanın en önemli bölümü tamamlanmış sayılmıştır. Tüm evrensel hukuk ilkelerini halen ihlal eden ve lehimde olan kanun hükümlerinin uygulanmaması için özel maddeler çıkaran TBMM'nin ve Türk yargısının çok açık olan bu hukuk dışı kararları ve uygulamaları karşısında AİHM'nin tavrı beklemektedir. On iki yıldır dışımdaki hiçbir hükümlüye uygulanmayan bir infaz statüsü altında bulunmam ve hem Türk yargısı hem de AİHM'nin kendi hukuki normlarına ters düşen bu adil olmayan yaklaşımları, davanın etrafındaki uluslararası komplonun hukuki alanda da sürdürüldüğünün ve Gladio'nun hâlâ işbaşında olduğunun kanıtı niteliğindedir.

Böylelikle Kürt kültürel soykırımının şahsıma yönelik davada açığa çıkmaması için sürdürülen komploya hukuki bir kılıf geçirilmeye çalışılmaktadır. Kürtler üzerindeki kültürel soykırım gerçeği inkâr edilmekte ve iki yüz yılı bulan kapitalist Batı hegemonyasının çıkarlarının olduğu gibi devam etmesi istenmektedir. Son savunmamı kapsamlı olarak hazırlamamın nedeni, küresel kapitalist hegemonyanın başta tüm Ortadoğu halkları olmak üzere, tüm dünya halkları üzerinde oynamaya çalıştığı bu büyük neo-liberal oyunu az da olsa deşifre etmek ve maskesini düşürmektir. Bunda şüphesiz en büyük desteğimi hakikat kavramının açıklanmasına büyük katkılar sunan Avrupalı aydınlardan almaktayım. Ayrıca Avrupa halklarının büyük özveriyle yürüttükleri özgürlük, sosyalizm ve demokrasi mücadeleleri de bu konuda en az entelektüel hareketleri kadar pay sahibidir ve değerlidir. Kaldı ki, savunmamın özünde yatan evrensellik anlayışı aydınlar ve halkların özgürlük, demokrasi ve sosyalizm mücadelelerinin kopmaz birlikteliğini açıkça dile getirmektedir. Temel yöntemim tikel-evrensel ilişkisinin bütünselliği esasına dayanmaktadır.

Savunmalarımdan hukuki bir kazanç beklememekteyim. Bu savunmam, sadece kendilerini çok uygar sananların bana karşı sanki bir ilkel barbarı, bir vahşiyi terbiye ediyorlarmış gibi bir yaklaşım içinde olmalarının, daha da iğrenç olanı, şahsımda bir halkı, Kürt halkını terbiye edebileceklerine inanmalarının ne kadar alçakça ve zalimce olduğunu açıklamakla kalmamakta, aynı zamanda son derece aşağılık ve insanlığın hiçbir ahlâki normuna sığmayan uygulamalarda bulunan sistem sahiplerinin gerçek yüzlerini de ele vermektedir. Bu bir yüzlü değil bin yüzlülerin, daha da ötesi yüzsüzlerin yüzsüzlüklerini anlaşılır kılmaktadır.

Savunmalarımın başta Anadolu ve Mezopotamya coğrafyası olmak üzere tüm Ortadoğu coğrafyasında yerleşik kültürlerin kendilerini hakikat olarak ifade etmelerinde ve politik olarak özgür kılmalarında güçlü bir etkiye yol açacağı kesindir. İnancım odur ki, bu savunmalarım evrenin en anlamlı varlıklarından olan insanlığın gelişiminde büyük rol oynayan bu kültürlerdeki kilometre taşlarından biri olacak, özgürlük, demokrasi ve sosyalizm adına kat edilmiş bu yolda gerçek insani yaşamın kapısını ardına kadar açacaktır.

GİRİŞ

Güncel haliyle Kürt sorununu tanımlayabilmek, sanılanın aksine, yerele özgü yanından çok evrensel konumuyla karmaşık bir hal arz ettiğinden oldukça zordur. Benim için Kürt sorunu köyümüze beş kilometre uzaklıktaki komşu Cibin Köyü İlkokuluna her gün yayan gidip geldiğim günlerde başladı. Sorun fiziksel zorluklardan çok kültüreldi. Türkçe bir yabancı dildi. Kendimi ilk ciddi hor görmem anadilim olan Kürtçeden sessizce uzaklaşıp ayrıcalıklı dil olan Türkçeye kapanmakla başladı. Sanırım kişiliğimde hissettiğim horlanma ve horlamayı aileme yansıtarak karşılığını kendilerine ödetmeye çalışmıştım. Hâlâ hatırımdadır: Üzerimde hak iddia eden anama, etrafta dolanan tavukla civcivlerini göstererek, "Şu tavuğun yavruları üzerinde ne kadar hakkı varsa, senin de benim üzerimde o kadar hakkın var" demiştim. Tavukla civcivlerinin birbirleriyle anlaşma halini bu biçimde anneme yansıtmam Kürtçe ile Türkçe arasında bu noktadaki çelişkiden kaynaklansa gerek. Ailemin şahsında Kürtlük de benim için bir kendini hor görme nedeniydi. Kendi dilinde yazamayan, dilini kullanamayan bir halk toplumu hor görülmeye layıktır! Bu olgunun çocuk ruhumda gittikçe derinleşen bir yara açması kaçınılmazdı. Deyim yerindeyse Kürtlük artık bir 'kuyruk' gibi takılıp beni bir an bile rahat bırakmayacaktı. Kaldı ki, çevrede 'Kuyruklu Kürt' tabiri de duyulmaya başlanmıştı. Benim için bu ikinci bir darbeydi.

Savunma mekanizmalarımın iki yönlü oluştuğunu hatırlatmak isterim. Geleneksel kültürü temsilen dine sarılmak ve kendimle sürüklediğim on civarındaki ilkokul öğrencisine yolda 'imamlık' yapmak, açık ki ancak ciddi bir tepki olarak anlamlandırılabilir. Bu tutumum lisenin son sınıfına kadar aynen devam etti. Resmi laik geleneğe karşı sıkı bir dindar pozisyonunda olmam özgün ve ilginçti, tepkisel ve savunmacıydı. Ezberlediğim yaklaşık otuz üç Kuran suresi benim için savunma silahı niteliğindeydi. Kürtlüğe tepkimin bu ilk örtülü hali

üzerinde durulmaya değer. Hor görülme kompleksine karşı ikinci etkili silahım hep sınıfın birincisi olmaktı. Üniversitenin son sınıfına kadar öğretmenlerin gözde talebesi olmaktan hiç taviz vermedim. Bu da ezbere dayalı bir gösteriydi; tepkisel ve savunmacı bir mekanizmaydı. Şunu gerçekleştirmek ister gibiydim: Hem Kürtlüğün hor görülmesinin yol açtığı olumsuzlukları telafi etmek, hem de kolayca teslim olmayacağımın işaretlerini vermek. Bu hep böyle oldu ve bu konuda başarılıydım.

Geleneksel din olarak gösteri yönü güçlü olan İslâm sofuluğundan uzaklaşıp, **Sosyalizmin Alfabesi** kitabı ile laik din olarak sosyalizme takılmam ve yeni müritliği bu görünüm altında sürdürmem lise son sınıfta başlamıştı. Değişim görüntüdeydi. Mümin havam devam etmekteydi. 1970'ler aslında Dünyada ve Türkiye'de büyük dönüşüm adımlarının atıldığı yıllardı. Kapitalist modernitenin kutsallarında ilk gedikler açılıyordu. Bu yıllarda görünürdeki kapitalizm-sosyalizm çekişmesi özünde ciddi bir ayrışmayı ifade etmediği gibi, bana da derinden bir ayrışım gibi gelmemişti. Farklılık büyük ölçüde retorikti. Belki de Türkiye'deki haliyle bu durumun benim için tek kader değiştiren yönü, hor görülme kaynaklı Kürt duygularımla isyancı görünümlü sosyalizm tercihimi açığa çıkarması oldu. Kürtlük kendini sosyalizmle açığa vurmaktan ne utanmalı ne de korkmalıydı. Hava bunu gerektiriyordu. Öyle de yaptım. Oldukça ürkek davranmama rağmen, bu havayla herhangi bir sol gruba sempati duymam ve sosyalizme bulaşmış Kürt milliyetçiliğiyle buluşmam anlamlı bir süreci başlatıyordu. Bu hızla mevcut gruplardan tatmin olmamam, giderek bağımsız grup kurmam, ardından PKK, derken ARGK ve ERNK deneylerinden geçmem ve en son KCK ile süreci güncelleştirmem aynı ruh yapısının sonucu olup, Kürt sorununu anlaşılır kılmam açık haliyle yaklaşık kırk yıllık, örtük olan ilk ve ortaokul dönemini de eklersek elli yıllık bir maraton koşusuna mal oldu. Başta ana-babalar ve acıyla söylemek durumundayım ki tüm sözde büyüklerimiz çocukların ruh haline dikkat etmeli ve ruhlarını mutlaka doğru bir toplumsallıkla doyurmalı ki, çocuklar bu yönlü müthiş bir acı ve öfkeyle maraton koşularına girişmeye mecbur kılınmasın!

Devlet ve toplum iyice açığa çıkan Kürt sorunu konusunda artık acil bir çözüm beklemektedir. Dert yerini buldu, şimdi sağlıklı bir çözümü gerektiriyor. Görünüşte çok yetersiz koşullarda yaşama gözlerini açan onuru kırılmış bir çocuğun ruh hali ve isyanı temelinde açığa vurulan Kürt sorunu, gerçekten mevcut konumuyla tamamen evrenselleşmiş bir hali yaşamaktadır. Sorunun evrensel hali yaşandıkça, çözümün de evrensel koşullarda aranması kaçınılmazdır. Bu da evrensel zihniyete sahip olmayı gerektirir. Halen aşılmamış büyük Alman Filozofu Hegel'in 1800'lerin başında felsefede evrenselliğe tırmanması tesadüfî olmayıp, dönemin koşullarıyla yakından bağlantılıdır. Napolyon'un işgaliyle daha da içinden çıkılmaz hale gelen Alman Prensliklerinin yol açtığı parçalanmayla derinleşen Alman sorunu öncelikle ancak düşüncede çözülebilirdi ki, Hegel'de yansımasını bulan da bu gerçekliktir. Hazırladığım ilk büyük savunmamın (**Sümer Rahip Devletinden Demokratik Uygarlığa**) bir bakıma Hegel'in yaklaşık iki yüz yıl önce kaleme aldığı ilk büyük felsefi çıkışı

olan 'Fenomenoloji'siyle benzer özellikler taşıdığı söylendiğinde hayret etmiştim. Çok sınırlı da olsa Hegel'i ilk defa anlamaya başladım. Ben de evrenselle boğuşmak durumundaydım. Zaten bana dayatılan ve dönemin Almanya'sındakine benzeyen Kürdistan üzerindeki çekişmelerle özdeş olan uluslararası komplonun benzer bir çözüme yol açması çarpıcıydı. Belki de dünyanın en eski ülkesi ve halkı olan Kürdistan ve Kürt halkı en çok kendilerinden çalınmış ve unutturulmuşken, çağdaş güçlü tanrıları neredeyse maskesiz oynayan hegemonik güçler ve hempaları bu ülke ve halkı üzerinde hiçbir kurala bağlı olmayan bir tasarrufta bulunuyorlardı. Yoğunca yaşanan ve yaşatılan, örtülü bir kültürel soykırımdı.

İslâm'ın ümmetçiliği, kapitalizmin liberalizmi ve kozmopolitizmi ile reel sosyalizmin enternasyonalizminde Kürtler ve Kürdistan'ın umutsuz birer vakıa olmanın da ötesinde, silik bir halde hâlâ zaman zaman hatırlatılmaya çalışılması ancak örtülü soykırım gerçekliğiyle ifade edilebilir. Savunmalarının giderek derinleşen üç halka halinde sunulması da bu gerçeklikle bağlantılıdır. 1975'lerde ilk defa soylu, inançlı yoldaşım Mehmet Hayri Durmuş'un kâtipliğinde sorunun tanımı için ilk taslak metni kaleme aldığımızda, klasik bir emperyalizm ve sömürgecilik tahlilini aşamamıştım. Daha doğrusu, yaptığım kaba bir derlemeydi. Daha sonra ilk propaganda gruplarına hitaplarım aynı derlemenin daha da derinleşmiş haliydi. Reel sosyalizmin krizi bu konuda zorlayıcı bir rol oynuyordu. Ancak zihniyet dünyası üzerinde kurulan liberal hegemonyayı -sağ ve sol halleri de dahil-delmem çok güçtü. Bu güçlüğü ancak uluslararası komploya (NATO Gladio'suna) karşı İmralı Adasında yaşadığım onur savaşıyla aşabilirdim. Nitekim öyle de oldu. İlk üç halkasını evrenselliğe geçiş aşaması olarak yorumlarsak, beş cilt halinde hazırlanan savunmalarının son haliyle artık evrenselliği yakalamış olarak tamamlandığından bahsedebiliriz.

Bu son ciltteki **İlk Bölüm**de daha önceki ciltlerde açımladığım bazı kavram ve kuramları Kürtler ve Kürdistan'a özgü olarak daha derli toplu ve somut biçimde sunmaya çalışıyorum. Tekrar gibi gözükse de, daha anlaşılır bir biçimde ve soruna özgü kılınarak kültür, uygarlık, hegemonya, iktidar, politika, sınıf, ulus, sömürgecilik, asimilasyon ve soykırım, kapitalist modernite koşullarında devlet, toplum, demokrasi ve sosyalizm kavramları yorumlanmaya, hatta yer yer yeniden tanımlanmaya çalışılmaktadır. Bu yapılırken tarihsel toplum gerçeği hep göz önünde bulundurulmaktadır. Böylelikle Kürt gerçeğini ve sorununu daha net bir anlayışla gündemleştirmek ve çözüme taşırmak kolaylaşmaktadır. Kolaylıktan kastım özellikle örtülü kültürel soykırım gerçeğinin kavranması ve kapitalist modernitenin aslında olmayan çözümünün, daha doğrusu soykırımdaki rolünün anlaşılır kılınmasıdır. Kürt sorununun kavranmasında en fazla güçlük çıkaran husus, hegemonik sistemle özsel ilişkisidir. Sorunun karmaşıklığı çözümde kullanmamız gereken temel kavramsal ve kuramsal çerçevenin yetkin kılınmasını gerektirmektedir. Özellikle iktidar, devlet ve yönetim kavramlarının yetkince tanımlanması büyük önem taşımaktadır. Ayrıca devlet ve demokrasi arasındaki ayrım ve ilişkinin kavranması kilit

mahiyettedir. İktidarla politika kavramı arasındaki ayrım doğru tanımlanmadan, ne demokrasi ne de demokratik çözüm kavranabilir. Sınıf, halk ve ulus kavramlarının tanımı da benzer sorunların çözümünde önemli bir araçsal role sahiptir. Tüm bu kavramların temelinde rol oynayan devlet ve toplum kavramlarının bilimsel temelde tanımlanması öncelik taşımaktadır. Bu tür kategorik kavramların tanımına hukuk ve ahlâkın doğru tanımını da eklemek gerekir. Kapitalist moderniteye karşı kendini alternatif olarak sunan reel sosyalizmin demokrasi ve devlet kavrayışlarının doğru çözümlenmesi de konuya açıklık getirilmesi açısından önemlidir.

İkinci Bölümde mevcut kavramsal ve kuramsal çerçeve ve savunmanın daha önceki ciltlerinin katkısıyla Kürt gerçeği ve sorununa daha somut ve özgünlüğü içinde yaklaşım geliştirme amaçlanmaktadır. Kürt gerçeği ve bağrındaki sorunun iç ve dış koşullar bağlamında somut bir çözümlenmesi yapılmadan, kapsayıcı bir çözümü sağlamak güçtür. Kürtleri kültür ve uygarlık kavramları ışığında nitelemek hayli öğreticidir. Bu diğer halklar için de gerekli bir yaklaşımdır. Özellikle kültürel varlık olarak tarih boyunca uygarlıklar karşısındaki konumlarını gözlemlemek, Kürtleri ve sorunlarını doğru tanımlamaya oldukça katkı sunucu bir yöntemdir. Jeostratejik ve aşiretsel konum ile soykırım ve asimilasyona karşı kendini savunma arasında sıkı bir ilişki vardır. Burada statik bir yaklaşım yerine, dinamik ve süreçsel bir yaklaşımı esas almak konuyu oldukça açıklayıcı kılacaktır. Kürt sorununun ağırlaşmasında kapitalist hegemonya Ortadoğu'daki son iki yüzyıllık yayılmasıyla belirleyici rol oynamıştır. Kapitalist modernitenin sistemik çıkarlarını çözümlemeden, kültürel soykırıma vardırılacak kadar ağırlaştırılan bu sorunu kavrayamayız. Bu durumda tıpkı Ermeni soykırımı örneğinde olduğu gibi, havanda su dövme misali boşa çıkmak olasıdır. Özellikle Beyaz Türk faşizmi kavramlaştırması tüm yönleriyle tanımlanmadan, ne Türkiye'deki cumhuriyet ne de demokrasi kavramlarını anlamak olasıdır. Halen olanca ağırlığıyla varlığını sürdüren askeri darbevesayet, her tür antidemokratik rejim ve şiddet toplumu kavramlarını yetkince anlamak ancak Beyaz Türk faşizmi kavramına açıklık getirmekle mümkündür. Özellikle bu kavramın altındaki sahte ve aşırı şoven milliyetçiliğin kapitalist hegemonik güçlerle ajanlık ve kurumsallık ilişkisinin çözümlenmesi kilit mahiyettedir. Anadolu ve Mezopotamya'daki soykırım uygulamalarının doğru kavranması, bu kavramın doğru tanımlanmasına bağlıdır. Ayrıca bu Beyaz Türk faşizmi Cumhuriyet'in demokratikleşmesi önündeki temel engeldir.

Üçüncü Bölümde Kürt ulus hareketi ve ulus-devlet ilişkisi çözümlenmeye çalışılmaktadır. Denilebilir ki, Kürt sorununun ağırlaşmasında rol oynayan en temel etkenler içsel bir olgu olarak Kürt ulusu ve ulus-devletçilikle ilişkisinin doğru çözümlenememesi ve Kürt ulusal varlığının dış bir olgu olarak ulus-devlet olgusu karşısındaki konumunun doğru kavranamamasıdır. Sanki olmazsa olmaz bir ilkeymiş gibi hastalık derecesinde bir devletçi ve milliyetçi çözüme takılı kalmak, çözümsüzlüğün derinleşmesindeki diğer temel bir etken durumundadır. Hâlbuki Selçuklu ve Osmanlı tarihinde de bolca uygulama örneği bulmuş olan özerklik ve günümüzde özellikle Avrupa ülkelerinin kendi

içlerinde ve aralarında geliştirdikleri demokratik federalist uygulamalar Kürt sorununa çok zengin bir çözüm paketi sunmaktadır; hem de çok tutucu davranan ulus-devlet gerçekliğine rağmen. Demokratik siyaset ve demokratik özerklik kavramlarının kilit önem arz eden doğru tanımlanmaları çözüm için hayati önem taşımaktadır. Geç kapitalist modernite çağında soruna hem içten hem de dıştan ulus-devletçi yaklaşımları dayatmak Filistin-İsrail sorunundaki çözümsüzlüğü tekrarlamaktan, hatta daha yakın örnek olarak Irak ulus-devlet federalizminde olduğu gibi çıkmazı derinleştirmekten öteye sonuç vermez. Kaldı ki, bu yöntemlerin kapitalist hegemonik güçler ve geleneksel işbirlikçilerinin çıkarlarıyla ilişkisi ve sonuçta yol açtıkları felaketlerdeki rolü açıktır. 21. yüzyılda devletçilik zihniyetinden kopmadan ve demokratik siyaset araçları devreye sokulmadan kalınırsa, yalnız başına Kürt sorunu bile Ortadoğu'yu bir yüzyıl daha geleneksel hegemonik güçlerin çıkar alanı halinde tutmak için yeterlidir. Bunun tersi de geçerlidir. Ortadoğu'da demokratizmin gelişmesindeki ve dolayısıyla tüm toplumsal sorunların demokratik çözümündeki kilit rol Kürdistan'daki demokratik çözüm deneyiminden geçmektedir. Kürdistan'ın mevcut statüsü, daha doğrusu bölgenin temel komşu ulusları olan Türk, Arap ve Fars uluslarının yanı sıra, daha iç unsurları olan Ermeniler, Süryaniler ve Türkmenlerin varlığıyla Kürtlerin yaşadığı tarihsel kader birliği, Kürdistan'daki demokratik çözümün domino etkisiyle tümüne yayılmasını olası kılmaktadır. Demokratik Kürdistan çözümü Demokratik Ortadoğu çözümünü doğurmaktadır.

Dördüncü, **Beşinci** ve **Altıncı Bölüm**lerde PKK olgusu irdelenmektedir. Güncel çözümleyici konuma ulaşmış PKK'nin en az sorunun ortaya çıkarılmasındaki rolü kadar, kritik bir eşikte durduğu konumu çözümlemek önemini tüm yakıcılığıyla korumaktadır. Hem Kürt sorununu derinliğine kavramak hem de ulus-devletçi yaklaşımları aşmak PKK tarihinde önemli bir gelişme olduğu kadar, PKK'nin daha çözümleyici bir yapılanmaya dönüştüğünü kavramaları da Ortadoğu'nun tüm devlet ve siyaset güçleri açısından zorunluluk arz etmektedir. PKK'nin boynuna takılan 'terörist' yaftası fazlasıyla çözümsüzlüğe yol açmakta ve sahiplerine de zarar vermektedir. PKK'nin KCK somutunda geliştirmeye çalıştığı demokratik özerklik modeli sadece Kürtler ve Kürt sorununun çözümü için değil, benzer sorunları yaşayan Arap, Türk, İran, Afganistan, Kafkasya toplumları ve diğer tüm toplulukların sorunlarının çözümü için de hayati önem taşımaktadır.

Yedinci Bölümde Kürt sorununun Ortadoğu genelindeki konumu, bu sorunun bölgedeki gelişmelerle iç içe ve bütünlük içinde kavranması amacıyla kısaca da olsa Ortadoğu'da günümüzde yaşanan bunalım ve bu bunalımın aşılmasında demokratik modernite kuramının çözüm olanakları değerlendirilmektedir. Bunun için kapitalist modernite unsurlarının bölgedeki bunalımın derinleşmesindeki rolleri irdelenmekte, buna karşılık demokratik modernite unsurlarının çözüm gücü sunulmaya çalışılmaktadır.

Sonuç bölümünde Kürdistan Devrimi'nin olası evrensel katkısı değerlendirilmektedir. Bunun için yerelle evrenselin, tikel ile genelin tanımı ışığında Kürt

sorununun devrimsel çözümünün bölgesel ve küresel sonuçları iki farklı modernite çerçevesinde bir kez daha özetlenmekte ve böylece savunma bu son cildiyle tamamlanmaktadır.

Bu son savunmamı bu içerikte hazırlamam pratik gelişmelerle iç içe olmuştur. Bu ender görülen bir durumdur. İmralı'daki yaşamımın zorluklarına değinmeyeceğim. Fakat hem devletçe hem de Özgürlük Hareketi'nce önderlik rolüne zorlanmamın bu zorlukları katbekat arttırdığı açıktır. Çok sayıda aydın kişi, bir adada ve devletin en sert kuşatmasında ancak ucuz işbirlikçilik yapabileceğim gibi basit bir yanılgıya kapılarak, birçok haksız ve yanlış yoruma gitti. Hatta bizzat PKK içinde bazıları o denli etkisiz kılınacağım zehabına kapıldılar ki, en yaşamsal değerleri eşi görülmemiş bir hoyratlıkla parçalamaktan, kaçırtmaktan ve hiçleştirmekten çekinmediler. Hem yaşamım hem de ilişki düzeyim yeterince açıktır. Anlamlı bir eleştiride bulunmayı oldukça hak ettiğim kanısındayım. Sadece Türkiye Cumhuriyeti'nin değil, Ortadoğu'daki birçok benzer kapitalist ulus-devlet yapılanmasının yaşadığı ağır sorunları sadece devleti yıkma mantığıyla aşamayacağımız ortadadır. Kaldı ki, Sovyet deneyiminde komünistlerin Çarlığı yıkmaları ve kendi diktatörlük rejimlerini kurmalarının sonuçları yeterince ders verici özelliktedir. Aynı model deneyimi izleyen Çin, en ağır krizleri yaşayan gerici faşist küresel finans kapitalin hegemonyasını sürdürülebilir kılmasında neredeyse başat rol oynamaktadır.

Şunu demek istiyorum: Reel sosyalist deneyimin kapitalist liberalizmin daha gerici bir devletçi varyantı olduğu, en azından bünyesinde bulunan temel yanlışlıkların kapitalist modernitеden kopuş için gereken doğru stratejik ve taktik programları geliştirmesine engel teşkil ettiği yeterince kanıtlanmıştır. Ancak bu gerçeklik verilen özgürlük, demokrasi ve sosyalizm mücadelesinin boşa gittiği anlamına gelmemektedir. Tersine, kapitalist hegemonyanın kaynaklandığı merkezî uygarlık sistemine karşı tarih boyunca demokratik, özgürlükçü ve sosyalist deneyimlerin hep var olduğunu, bu deneyimlerin güncel planda demokratik modernite olarak kendilerini ayrımlaştırabileceğini ve alternatif kılabileceğini ortaya koymaktadır. En güçlü çağında gibi gözüken küresel finans kapitalizmi, aslında sistemin en zayıf duruma düştüğünü ve sürdürülemez konumda tıkandığını göstermektedir. Sınırsız sömürü, toplum dışılık, barbarlıktan da öteye yaşam dışılık kapitalist modernitenin vardığı son duraktır. Kapitalist sistemin sadece toplumda çürüme ve çözülmeyi geliştirmekle kalmayıp doğanın yıkımına da yol açtığı teorik olmaktan öteye günlük olarak yaşanan pratik bir olgudur. Savunmam özünde bu kapitalizme karşı yapılmıştır. Zaten İmralı'daki yaşamın biyolojik sürdürümünün de bu çağın hegemonik güçlerince (Gizli NATO-Gladio) sağlandığı tüm çirkinliği, ahlâksızlığı ve hukuk dışılığıyla ortadadır.

Savunmamı AİHM'e yazılı olarak sunmamın altındaki temel dürtü, çocukluk ruhumun hor görülmeye ve sahte büyüklüklere karşı takındığı aynı isyancı tutumun geç çağında da diriliğinden hiçbir şey kaybetmeden insan kalmaktaki ısrarını ve bunun uygun toplumsal öz ve biçim altında sürdürülmesini kanıtlamaktır.

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Toplumbilimde temel kavram ve kuramların tanımı yapılmadan anlamlı yorumlar geliştirmek güçtür. Toplumbilim kendisini tanımlama konusunda bile görüş birliği sağlamaktan uzaktır. Bilimlerin her alanda yaşadığı kriz ortadayken, toplumbilim alanında kesinlik aramak anlamlı bir çaba değildir. Esas gerekli olan, toplumsal olgunun doğru tanımlanmasıdır. Toplumu tanıma çalışmaları sanıldığından çok daha düşük düzeyde bir anlam birikimine sahiptir. Toplum tanımlanmaya çalışıldıkça cehalette derinleşme gibi bir paradoksla karşılaşılmaktadır. İnsan bireyinin gelişiminde toplum ne denli belirleyiciyse, gelişiminin önünde de o denli engeldir. Toplumsal paradoks budur. Bireyciliği derinleştiren liberalizmin sözde özgür bireyi ile komünitenin sıkıca bağladığı birey benzer ölçülerde çarpık olup tekil olarak yaşamdan kovulmuş olmaktadır. Bu tür hasta bireylere dayanarak toplumu tanımlamak imkânsızdır. Ne yazık ki, insanlık günümüze kadar her iki halin etkisinden kurtulmuş değildir. Bu toplumsal paradoksla ne kadar bilim yapılabileceği son derece tartışmalıdır. Bilim yapılabilmesi için temel şart olan zekâ ancak toplumla dile kavuşarak sıçrama yapabilmekte, fakat bir adım ötesinde önü yine toplumsal varlık tarafından kesilmektedir. Böylece hakikat olgusu son derece izafî kalmaktadır. Tam da bu noktada dogmatik inanç veya düşünce daha da katılaşarak, insan zekâsını en geri canlılarınkinden bile daha duyarsız ve yanlış algılı kılabilmektedir. Dogmatik toplumun yaygınlığı düşünüldüğünde, bilimin göreliliği kendini oldukça hissettirmektedir.

Toplumsal paradoksun tümüyle aşılması imkânsız olmakla birlikte, bunu sınırlı ölçüde aşmak ve bilme düzeyine ulaşmak mümkündür. Bu durumda azami bilgilenme yaşamın kendisi hakkında olabilir. Kendini kavrayan doğa olarak yaşam ölümü anlamsız kılabilir. "Canlıların üremesi, beslenmesi ve korunması savaşımı ne zaman durabilir veya sonuçlanabilir?" diye sorduğumuzda, buna en bilgece cevabın 'kendini kavrayan doğa' olarak insanda yattığını söylememiz mümkündür. Buna nihai evrensellik de diyebiliriz. Ağır bir öznelliğe düştüğüm düşünülse de diyebilirim ki, görünen, bilinen ve hissedilen her şey göreceli insanla sınırlıdır. Dolayısıyla bu biçimde kendini kavrayan doğanın evrenselliği ne kadar temsil edebileceği oldukça tartışmalıdır. Fakat 'kendini bilen doğa olarak insan' dışında bir evrenselliğin varlığı da yine son derece tartışmalıdır. Dünya canlılarının bir özeti olarak insan aklı dışında evren ne kadar tartışmalıysa, bu insan aklının kendisinin evreni ne ölçüde temsil ettiği de o kadar tartışmalıdır derken yine bir paradoksa düştüğümüz söylenebilir. Fakat hakikatin tüm çerçevesi de bu paradoksla çevrilidir. Çıkarılması gereken temel sonuç, bilginin göreceli karakteri ve bunun toplumsal doğayla sıkı bağlantısıdır. Dolayısıyla bilim dünyasındaki kriz ancak toplumsal doğa üzerinde yoğunlaşmakla, onun birinci ve üçüncü doğayla bağlantısını doğru, ahlâki ve estetik olarak kurmakla ve o da görece aşılabilir.

A- KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Konumuzla bağlantısı açısından toplumsal doğayı çözümlemede temel iki kavram olan kültür ve uygarlığı tanımlamak ön açıcı olabilir. Diğer kavramlar peşi sıra daha iyi tanımlanabilir.

1- Kültür

Kültürü insan toplumunun tarihsel süreç içinde oluşturduğu tüm yapısallıklar ve anlamlılıklar bütünü olarak genel bir tanıma kavuşturabiliriz. Yapısallıkları dönüşüme açık kurumların bütünü, anlamlılıkları ise dönüşen kurumların zenginleşen ve çeşitlenen eşgüdümlü anlamlılık düzeyi veya içeriği olarak tanımlamak mümkündür. Bir benzetmeyle tanımlamayı güçlendirirsek, yapısallığı yapının maddi, somut çerçevesi, anlamı ise bu maddi, somut çerçevenin içeriği, hareket ettiren, duygulu ve düşünceli kılan yasası olarak belirlemek mümkündür. Burada Hegel'in 'doğa' ve 'tin' kavramlarına yakınlaştığımızı söyleyebiliriz. Özellikle Hegel'in iki yüz yıl önce bu kavramlara yüklediği anlamın ve bu kavramlar için yaptığı tanımlamanın içeriğinin daha sonraki bilimsel gelişmelerle yetkinleştiğini söylemek mümkündür.

Kültürün dar anlamda tanımı da oldukça sık kullanılmaktadır. Burada kültür daha çok anlam, içerik, yapının yasası ve canlılığı olarak belirlenmeye çalışılmaktadır. Toplum söz konusu olduğunda, dar anlamda kültürü toplumun anlam dünyası, ahlâk yasası, zihniyeti, sanatı ve bilimi olarak tanımlıyoruz. Politik, ekonomik ve sosyal kurumlar bu dar anlamla bütünleştirilerek geniş anlamda genel kültür tanımına geçilir. Dolayısıyla ancak temelde kurumsal ve içerik olarak anlamı varsa, bir varlık olarak toplumun kendisinden bahsedilebilir. Tek başına kurumsal ya da anlamsal toplumdan bahsetmek oldukça yanıltıcı olur. Tikel bir toplum ancak yeterli ölçüde kurumsal ve anlamsal bir düzey taşıyorsa kendisini bir varlık olarak kimliklendirebilir, adlandırabilir. Kendi başına kurumsal veya anlamsal toplumdan bahsetmek, bu tür toplumlar içinde insanca yaşanabileceğini varsaymak, tarihte tüm toplumların yaptığı gibi yanlışlık, sapma, ahlâksızlık ve çirkinlik olarak yargılanır.

Bir toplum kurumsal olarak dağıtıldıktan sonra artık onun anlamından, dar kültüründen bahsedilemez. Bu durumda kurum su dolu bir tas gibidir. Tas kırıldıktan sonra, açık ki suyun varlığından bahsedilemez. Bahsedilse bile o artık tasın sahibi için su değil, başka topraklar veya kapların sahiplerine akmış bir yaşam unsurudur. Toplumsal anlam, zihniyet ve estetik yitiminin sonuçları daha da vahimdir. Böylesi bir durumda ancak başı uçurulmuş canlı varlıklar gibi bir varlığın çırpınmasından bahsedilebilir. Zihniyet ve estetik dünyasını yitiren bir toplum çürümeye, vahşice parçalanmaya ve yenmeye terk edilmiş bir leşe benzer. Dolayısıyla bir toplumu kültürel olarak tanımlamak için onu mutlaka kurumsal ve anlamsal bütünlük içinde değerlendirmek şarttır. Bu konuda verebileceğimiz en yalın örnek, dramını yoğun yaşadığımız

Kürt toplum gerçekliğidir. Hem kurumsal hem de anlamsal olarak derin bir parçalanmayı ve zihniyet yitimini yaşadığı için, Kürt toplumu ancak bir 'kültürel soykırım altındaki toplum' olarak tanımlanabilir.

2- Dil

Dil kavramı kültür kavramıyla sıkıca bağlantılı olup, dar anlamında esas olarak kültür alanının başat unsurudur. Dili dar anlamıyla kültür olarak tanımlamak da mümkündür. Dilin kendisi bir toplumun kazandığı zihniyet, ahlâk ve estetik duygu ve düşüncenin toplumsal birikimidir; anlam ve duygunun bilince çıkmış, ifadeye kavuşmuş kimliksel ve ansal varoluşudur. Dile kavuşan toplum, yaşamın güçlü gerekçesine sahip olmuş demektir. Dilin gelişkinlik düzeyi yaşamın gelişkinlik düzeyidir. Bir toplum anadilini ne kadar geliştirmişse, yaşam düzeyini o kadar geliştiriyor demektir. Yine dilini ne denli yitirmiş ve başka dillerin hegemonyası altına girmeyle karşılaşmışsa o denli sömürgeleşmiş, asimilasyona ve soykırıma uğramış demektir. Bu gerçekliği yaşayan toplumların zihniyet, ahlâk ve estetikçe anlamlı bir yaşamlarının olamayacağı, hasta bir toplum olarak silininceye dek trajik bir yaşama mahkûm kalacakları açıktır. Anlam, estetik ve ahlâk yitimini yaşayan toplumların kurumsal değerlerinin sömürgenlerin değerlerinin hammaddesi olarak işlenmesi de kaçınılmazdır. Sonuç olarak, dil örneğin Kürtlerdeki haliyle yaşandığında, bu durumdaki bir toplumun maddi olarak son derece yoksullaşacağı ve paramparça duruma düşeceği, dolayısıyla anlam, ahlâk ve estetikçe de yanlış, hain ve çirkin olarak yaşamaktan kurtulamayacağı gayet açıktır.

3- Uygarlık

Uygarlık kavramı daha çok genel kültür kavramının sınıf, kent ve devlet aşamasındaki toplumunu tanımlar. Sınıflaşma, kentleşme ve devletleşme uygar toplumun temel kategorileridir. Buradaki toplum sınıflaşmış, kentleşmiş ve devletleşmiş toplumdur. Somut ve tarihsel gelişim haliyle eşitlikçi klan ve kabile toplumundaki sınıflaşma, tarım-köy toplumu üzerindeki kentleşme ve hiyerarşik toplumun bağrındaki devletleşme olguları uygarlığı karakterize eder. Uygar toplum, doğa-toplum bağlamındaki simbiyotik ilişkiye ilaveten, toplumsal doğa içinde hükümranlık ilişkisinin tek taraflı gelişip gittikçe şiddetlenen bir çelişki halini almasıyla kendini somutlaştırır. Toplumda farklı yapısallıklar, anlamlar, ahlâk ve estetik duygular geliştirir. Toplum açısından uygarlığın olumlu bir gelişme mi, yoksa olumsuz bir gelişme mi olduğu son derece tartışmalıdır. Tarihi egemen, sömürgen kesim açısından inşa edenler bakımından uygarlık büyük bir tarihsel gelişmedir, hatta tarihin kendisidir. Kendini baskı ve sömürü altında yaşayan kesimler olarak tanımlayanlar açısından ise, büyük bir felaket ve cennet ütopyasının yitimi olarak değerlendirilir. Doğrusu da budur. Bu çelişkiyi derinliğine yaşayan bir toplumda düşünce, ahlâk ve estetik duygu farklılaşmasının oluşması toplumsal doğa gereğidir. Parçalanmış, çelişkili kurumlar ve anlamlar dünyasının oluşumu uygarlık gereğidir. Savaşlar en çok bu gerçekliği ifade eder. Savaş gibi içinde fiziki yok

etmelerin yoğunca yaşandığı toplumsal eylemlerin varlığı, ancak derinliğine bölünmüş bir toplumu ifade edebilir. Anlam parçalanması ise ideolojik savaşı ifade eder ki, bu da uygar toplumda yoğunca yaşanan fiziki savaş kadar etkili bir hegemonik savaştır. Uygar toplumun çelişkili tarafları kendi farklarını bir yandan ideolojik ve fiziki, kurumsal savaşlarla ortaya koyarken, diğer yandan kendilerini egemen ve süreklilik arz eden esaslı yapı ve anlamlar bütünü olarak ifade etmekten geri durmazlar. Gerçek toplumun kendilerinden oluştuğunu, toplumun kendini bu biçimde varoluşsal kıldığını iddia ederler. Kendi içinde ne kadar dönemlere ve farklı kurum ve anlamlara bürünürse bürünsün, uygarlığın temel gerçekliği böyle kalır.

Uygar toplumun gelişiminde gözlemlenen temel bir olgu, bağrında geliştiği toplumu zor ve sömürü aygıtları içinde giderek yutması, eritmesi ve bu olguya bağlı olarak Birinci Doğa ile ekolojik-simbiyotik ilişkiyi çözüp yıkarak onu sadece kaynağa dönüştürüp sömürmesi ve giderek tüketmesidir. Bu durumda toplumun iç çelişkilerle mi, yoksa ekolojik çelişkilerle mi dağılacağı güncellik kazanmış bir sorudur. Doğru olan da, uygarlıkta köklü ve olumlu bir dönüşüm yaşanmazsa, her iki çelişkinin hükümranlığındaki birinci ve ikinci doğaların büyük felaketleri yaşamaktan kurtulamayacaklarıdır. Toplumların uygarlıksız yaşayamayacağı, uygarca yaşayan toplumların zengin ve güçlü toplumlar olduğu türünden değerlendirmeler ideolojik olup, daha çok tahakkümcü ve sömürgen tekelci elidin paradigmasını yansıtır. Sınıflaşma, kentleşme ve devletleşmenin vardığı düzey tüm etkili bilim çevrelerince toplumsal kanser (Biyolojik kanser de bu gerçeklikle bağlantılıdır) olarak değerlendirilmektedir. Bu konuda fazlasıyla gösterge mevcuttur. Nükleer silahlanma, çevre yıkımı, yapısal işsizlik, tüketim toplumu, aşırı nüfus artışı, biyolojik kanser, cinsel hastalıklar, artan soykırımlar bu göstergelerin belli başlılarıdır. Mevcut çelişkili ve kanserli uygarlığı tahakkümcü ve sömürgen karakterinden çıkarıp dönüştürecek olan demokratik uygarlık-modernite, çıkış yolu olarak kendini gittikçe alternatif kılmaktadır. Doğru olan, eski uygarlığın çöküşünü tüm insanlığın çöküşü olarak görmek yerine, demokratik uygarlığın gelişimi ve başat hale gelmesi olarak değerlendirmektir. Bu durumda toplumsal kültürlerin daha kalıcı olduklarını, kültürlerin uygarlıkları dönüştürme gücünde olduklarını, uygarlıkları hem farklılaştırıp geliştirdiklerini hem de köklü dönüşümlere uğratma kabiliyetinde olduklarını bilmek önemlidir. Bir toplumdaki uygarlığın yıkılmasını köklü kayıp olarak değerlendirmek şurada kalsın, eğer kültürün hem yapısal hem de anlamsal olarak gelişmesine yol açmışsa, bu yıkılışı son derece olumlu bir gelişme olarak yargılamak gerekir. Eğer uygarlığın dönüşümüne yol açmışsa, bu gelişmeyi köklü kurtuluş ve özgür yaşama kavuşma olarak da yorumlayabiliriz.

4- İktidar

Toplumsal gerçekliği çözmede iktidar en çok zorluk çıkaran, çelişkili ve yanlışa yol açan kavramların başında gelmekte, içerik ve biçimi açısından tanımlanmasına karşı âdeta direnmektedir. Doğasındaki hâkimiyet tanımına da

yansımakta, gerçekçi bir tanıma karşı direnmekte, kendini ele vermemektedir. Sanki nötr ama vazgeçilemezmiş ve tanrısal bir olguymuş gibi kendini genelleştirip mutlaklaştırmaktadır. Toplumsal iktidarı yoğunlaşmış ekonomik sömürü ve güç olanağı (potansiyeli) olarak tanımlamak en doğrusudur. İktidar toplumun tüm yapısal ve anlaksal odaklarında âdeta genetik bir karakter kazanan birikmiş sömürü ve güç olanağı olup, bu iktidar mekanizmasını ele geçiren toplumsal güçler somut tarihsel devletle sömürü elitleri ve sınıflarını oluşturmaktadır. İktidarı hep sınıf ve devlet oluşumlarının potansiyel rezerv imkânı olarak anlamlandırmak büyük önem taşır. İktidar potansiyeli somutlaştığında, herhangi bir devlet ve ona hükmeden elitlerin dayandığı toplumsal sömürü sınıfını (köleci, feodal, burjuva vb.) teşkil eder. İktidarı hem fiziki hem de entelektüel güç potansiyeli olarak düşünmek de mümkündür. Topluma kendini zorunlu, mutlak ve sürekli gerekliymiş gibi dayatmasının diğer önemli bir etkeni, kendini doğal toplumsal yönetim ihtiyacıyla aynılaştırmasıdır. İktidar kendini yönetim olgusuyla özdeşleştirdiğinden vazgeçilmez kılmaktadır. Doğal toplumun önderliğinden ayrıştırıldığında, iktidarın bir kanser uru olarak toplumsal bünyeye sızdığı görülecektir.

İktidarla devlet arasındaki farkı görmek de önem taşır. İktidar toplumda daha yaygın olduğu ve tüm gözeneklere sızdığı halde, devlet daha dar ve somut kurallı bir iktidar kimliğini ifade eder. Devlet daha denetim altına alınmış, kurala bağlanmış, gittikçe hukukileşen ve kendini meşrulaştırmaya özen gösteren bir iktidar biçimidir. İktidarı genel bir hükümranlık durumu olarak değerlendirirken, iktidarsızlığı da genel bir kölelik durumu olarak yargılamak mümkündür. Farklı iktidar ve kölelik biçimleri devletin genel özellikleriyle bağlantılı olup ondan feyiz alırlar. Bunları özgürlüğün karşıtı olarak yargılamak da mümkündür. Toplumda ne kadar iktidar potansiyeli varsa, o kadar özgürlük yoksunluğu yaşanır. İktidar ne denli azaltılırsa, özgürlük durumu o denli gelişim sağlar. Toplumda iktidara duyulan özleme çok dikkat etmek gerekir. Bu özlem ne denli yaygınsa, o denli toplumsal despotçuklar türer. Bu da demokrasinin tümüyle tükenişine götürür. Bir iktidar hastalığı olan despotluğun, Hitler tipi örneklerde görüldüğü gibi kontrol dışı kaldığında azman kesilmesi işten bile değildir. Tarihte keyfi yönetim biçiminde ortaya çıkıp toplumsal faşizm urları olarak yaşayan despotizm kapitalist iktidar süreçlerinde hızla büyüyüp tüm toplumsal gözeneklere yayılmakta ve toplumun totaliter güç yönetimi olarak somutlaşmaktadır. Ulus-devlet tarzındaki iktidar biçimlenmesi kapitalist-faşist rejimle bağlantılı olup onun öncül halini ifade eder.

5- Yönetim

Yönetim kavramının doğru tanımlanması, iktidar kavramından kaynaklı olumsuzluklar ve miyoplukları gidermesi açısından önemlidir. Yönetim de kültür gibi toplumda sürekliliği olan bir olgudur. Daha da genelleştirirsek, evrensel düzeyde beyinsel gelişmeye ve özellikle biyolojik evrendeki sinir yoğunlaşmasına denk gelmektedir. Yönetim evrendeki düzenliliği, kaostan çıkış halini ifade etmektedir. Toplumdaki esnek zekâlı anlamsal doğanın gelişmiş

hali, yönetim erkinin gelişkin olmasını beraberinde getirmektedir. Toplumsal beyne yönetim demek mümkündür. Bu durumda özyönetim ile yabancı yönetim kavramlarının çözümlenmesi önem taşır. Özyönetim kendi toplumsal doğasındaki erki düzenleme ve denetlemeyi, böylece toplumun sürekliliğini sağlamayı ve beslenip korunmasını güvence altına alırken, yabancı yönetim kendini iktidar olarak 'doğallaştırıp' üzerinde kurulduğu toplumu baştan çıkarmaya (beynini dağıtmaya), böylelikle kendisi için bir sömürge haline getirip yönetmeye çalışır. Dolayısıyla bir toplum için özyönetim hayati önemdedir. Özyönetimden yoksun kalmış bir toplum sömürge olmaktan kurtulamayacağı gibi, bunun doğal sonucu olarak asimilasyon ve soykırımla süreç içinde yok olması kaçınılmazdır.

Toplumun özüne yabancı yönetimler iktidarın en zorba ve sömürgen biçimini temsil ederler. Dolayısıyla bir toplum için en hayati, ahlaki, bilimsel ve estetik görev özyönetim gücüne kavuşmaktır. Bu görevi başaramayan toplumun ahlaki, bilimsel ve estetik gelişimi mümkün olmadığı gibi, siyasal ve ekonomik kurumlaşma ve gelişmesi de yok olur. Önemli olan, yönetim erkinin bir yandan kendini iktidar biçimine taşırmaktan alıkoyması, diğer yandan yönetimsizliğe karşı sonuna kadar direnmesidir. Yönetimi iktidarlaştırmamak kadar, iktidarın yönetim ayrıcalıklarını elinden almak da büyük önem taşır. İktidar ne denli anti-toplumsalsa, yönetim de o denli toplumsal erktir. Toplumsal erksiz ahlaki, estetik ve bilimsel gelişme olmaz. Böylelikle dar anlamda kültürel gelişme olmayınca, geniş anlamda ekonomik ve siyasal gelişme de olmaz. Bu durumda yaşanacak olan sömürgeleşmek, asimilasyon ve soykırım sonucu tükenmedir.

İktidar yönetimi toplumda ne denli antidemokratikse, özyönetim de o denli demokratik yönetimle bağlantılıdır. Saf iktidar yönetimleri ne kadar demokrasi karşıtlığını ve toplumun yönetimden uzaklaştırılmasını ifade ediyorsa, özyönetimler de toplumu yönetime kattıkları oranda demokratikleşmeyi ifade ederler. Bu durumda demokrasi toplumun katılım sağladığı özyönetimi olarak tanımlanabilir. Özyönetimler hep toplumla ilgili olduklarından, katılımsız olmaları düşünülemeyeceğine göre, doğalarında demokrasi vardır. Demokrasi daha çok halk ve ulus gibi makro toplumlar için düşünülen bir kavram iken, özyönetimler en küçük klan toplumundan en geniş ulusal toplumlara kadar yaygınlaşan ve sürekliliği olan bir erki ifade ederler. Toplumbilimin yaşadığı en önemli kriz veya sorunların başında, iktidar ve yönetim kargaşasını ve çarpıtmasını çözememesi gelir. Bu da beraberinde tüm yapısal ve anlaksal analizlerle tarihsel yaklaşımları kaos içinde tutmakta, krizin ömrünü uzatmaktadır. Sonuç iktidarın tüm toplumu ve çevreyi yutması, demokrasiyi içeriksizleştirip boş bir kabuk durumuna düşürmesi, kendini anlamsızca tekrarlayan bir biçimselliğe indirgemesidir. Sosyolojik bilim iktidar ve demokratik yönetim kavramlarını odağına alıp çözmedikçe ve bununla bağlantılı olarak çözümü tarihe ve diğer bilimlere yaymadıkça, bilimsel alandaki krizin, dolayısıyla toplumsal krizin yeni bir yapısallık ve anlamsallık olarak aşılması mümkün olmayacaktır.

6- Politika

Politika kavramı da en az iktidar kavramı kadar kavranması güç bir toplumsal olguyu temsil etmektedir. Hem yönetim hem de iktidar kavramını çağrıştıran politika kelime olarak Grek kökenli olup, 'şehir yönetimi' anlamına gelmektedir. Fakat toplumsal olgu olarak söz edildiğinde, toplumun özgürce yönetilerek gelişmesi ve bireyselleşmenin gelişim sağlaması olarak tanımlanabilir. Yönetim olgusunu içermekle birlikte ona indirgenemez. Ne özyönetimle ne de iktidar yönetimiyle özdeşleştirilebilir. Politikayı toplumun özgürlük alanı, gelişmenin anlam ve iradece türetildiği yaratım alanı olarak yorumlamak öz gerçekliğine daha yakındır. Hatta politikayı özgürlükle özdeşleştirmek mümkündür. Burada toplumun hem düşünce hem de eylemle kendiliğini, kendi kimliğini bilince çıkarması, geliştirmesi ve savunması söz konusudur. Politika özyönetim erki haline geldiğinde demokratik politika olarak kimlik kazanırken, politikanın iktidar yönetimi haline dönüştürülmesi ise kendi öz gerçekliğinden saptırılması ve kendini inkâr eder duruma düşürülmesi olarak değerlendirilebilir. İktidar alanı politikanın inkâr edildiği alandır. Dolayısıyla devlet yönetimi liberalizmin ısrarla dayattığı gibi politika ve politik yönetim olmayıp, tersine politikanın inkârı ve yerine ya iktidarın keyfi yönetiminin veya devletin kurallı idaresinin geçirilmesi anlamına gelir. Devlet idaresi asla politika olarak tanımlanamaz; bir nevi kurallı, norma kavuşmuş iktidardır. İktidarın kendisi ise her halükarda politikanın yadsınmasıdır.

Toplumbilimde kavram kargaşasının en çok yapıldığı alan iktidar, yönetim ve politik ilişki alanıdır. Kavramlar o denli iç içe ve sanki özdeşmiş gibi kullanılmaktadır ki, tüm sosyal bilimin çatısı zincirleme tarzda yanlış örülmektedir. Liberal ideolojiden esinlenen sosyal bilim bu alanda sınır tanımaz bir kafa karışıklığına hizmet etmektedir. Özellikle tahakkümcü sistemlerin tüm eylemlerine politika denilirken, ayakta kalabilen politik unsurlar ise görmezlikten gelinmekte; ilkel aşiret yönetimi, dar mahallicilik, uzun vadeyi görememek, iç ve dış temel ulusal çıkarları temsil edememek biçiminde yargılanmaktadır. Bu konudaki kafa karışıklığı ve kargaşa muazzam ölçülerdedir. Politika çoktan toplumdan kovulduğu, yerine ihanetle özdeş olan iktidar kodları egemen kılındığı halde, politik olarak büyük bir gelişim sağlandığından, politikada modern ve uygar bir seviyenin yakalandığından dem vurulabilmektedir. Hâlbuki politikanın olduğu toplumsal alanda geçerli olan toplumun hayati çıkarlarıdır; onun yapısal ve anlamsal esenliği ve gelişkinliğidir. Politikasız veya zayıf politikalı toplumlar ya dıştan bir imha ve sömürge iktidarını ya da içten bir iktidar elitinin ve sömürücü sınıfın baskı ve sömürüsünü yaşamaktan kurtulamazlar. Bir topluma yapılabilecek en büyük iyilik, onu politik toplum seviyesine yükseltmektir. Daha da iyisi, onu demokratik siyasetin yirmi dört saat çalıştığı sürekli ve yapısal bir demokrasiye kavuşturmaktır.

7- Ahlâk

Ahlâkı politikanın tarihsel kurumsal gelenek halini almış biçimi olarak tanımlamak mümkündür. Politika daha çok günlük olarak yaratıcı, koruyucu ve besleyici rol oynarken, ahlâk geleneğin kurumsal ve kurallı gücüyle mevcut toplum için aynı hizmeti görür. Ahlâkı toplumun politik hafızası olarak değerlendirmek de mümkündür. Ahlâken aşılmış veya ahlâktan yoksun kalmış toplumlar politik hafızasını, dolayısıyla geleneksel kurum ve kural gücünü zayıflatmış ve yitirmiş demektir. Bu da bir toplum için öz savunmadan yoksun kalmak, her tür iç ve dış tahakkümcü, sömürgen ve asimilasyonist uygulamalara açık hale düşürülmektir. İktidar sistemlerinin ve devlet oluşumlarının sürekli ahlâkı aşındırmaları ve yerine topluma üstten tek taraflı hukuk iradelerini (egemenlerin ahlaki biçimini) dayatmalarının altındaki temel neden, özyönetimi ve politikayı tahrip ederek o toplumu sürekli ve yapısal olarak iktidar yönetimine ve sömürüye açık hale getirmeyi zorunlu görmeleridir. Kendi ahlâkını güçlü yaşayan bir toplum, iktidara ve sömürüye kolay boyun eğmez. Bir toplum için ahlâkın en olumsuz, geri ve ilkel hali bile iktidar ve devletlerin en ileri hukukları ve yönetimlerinden daha değerlidir. Ahlaki ve politik toplumun olduğu yerde, iktidar ve hukuk gereksiz olmaktan da öteye, tahammül edilmesi güç bir yük haline gelir. Bir toplum ne denli ahlaki ve politik kılınırsa, o denli demokratik, özgür ve eşitlikçi, dolayısıyla iktidar eliti ve sermaye tekellerinin istismarına kapalı ve direngen kılınır. Liberalizm esinli sosyal bilimlerin politikayı demagoji seviyesine indirgeyerek özellikle devletin prototipi partilerin temel demagoji malzemesi olarak tanımlamaları sadece büyük bir kötülük ve bilim adına bilime ihanet olmayıp, bilinçli biçimde kendilerine tanınan rolü oynayarak, iktidar ve sömürü tekellerine hizmet etme misyonlarından ileri gelmektedir.

8- Hukuk

Hak ve adaletle tüm bağlantılarına rağmen, hukukun esas işlevi devlet iktidarını daha da pekiştirip toplumsal alanı gittikçe daraltmaktır. Hukukun propagandası çok yapılır, ama esas işlevi bu nedenle çokça açıklığa kavuşturulmaz. Toplumun sürekliliğini, beslenmesini ve korunmasını sağlayan kurallı yaşamı yerine ikame edilen hukukla bu imkân elinden alınmakta, toplum özyönetimden ve politikadan yoksun kılınarak, iktidarın ve devletin üstten tek taraflı hazırlanmış hukuku ve idaresiyle kuşatılmakta, sınıfsal baskı ve sömürüye tabi kılınmaktadır. Bu nedenle hukuk kavramı da en az iktidar ve politika kavramı kadar muğlâk, çarpıtılmaya oldukça müsait, kafa karışıklığının en çok işlendiği bir alan konumundadır. Bir toplumda hukukun çok gelişmesi ahlâktan yoksunluğu ifade ettiği gibi, o toplumda çok şiddetli bir sınıf çatışmasının, dolayısıyla sömürü ve baskının mevcudiyetini gösterir. Ayrıntılı hukuki düzenlemeler, çokça idea edildiğinin tersine, hakkın gücünü ve adaletin temsilini değil, baskı ve sömürü tekellerinin sistematik olarak kodlanmış çıkar-

larını yansıtır. Özellikle kapitalist sömürü sistematiğinde hukukun korkunç boyutlarda gelişmesi, sistemin sınır tanımaz azami kâr eğiliminden ileri gelmektedir. Tarihsel olarak hak kavramını araştırdığımızda, kendini tanrı-kral olarak ilan eden iktidar tekeli ile karşılaşırız. Burada hak kavramı hem monarkın tek taraflı irade eylemini ve temellükünü, hem de tanrısallığını ifade etmektedir. Hak, Tanrı ve Allah kavramlarının özdeş kılınması, buna yontulması bu gerçeği ifade etmektedir.

Hukuku diğer bir yönüyle iktidar ve sömürü tekellerinin ahlâkı olarak yargılamak da mümkündür. Geleneksel ahlâk daha çok toplum adına ne kalmışsa o alanda seyrederken, hukuk toplumun alanını giderek daraltan devlet iktidarının kurallı eylem alanı haline dönüştürülmektedir. Ahlâkın mumla arandığı kapitalist modernitede neredeyse tüm yaşam alanlarının, havanın ve suyun bile hukuk konusu haline getirilmesi, hukuk kavramının içeriğini daha somut hale getirmekte ve anlaşılır kılmaktadır. Eski uygarlık hükümranlıklarının çokça eleştirilen ve aslında çok zayıf olan toplumsal gasplarıyla karşılaştırıldığında, kapitalist modernitenin hukukla meşrulaştırılan gasplarının sınır tanımaz boyutlardadır.

Hukukun sosyal bilimde giderek üst sıralara tırmandırılması, özde hak adına haksızlıkların, toplumsal gerçeklik adına yalanın ve kurallı yaşam adına yaşamın zincirlenmesinin örtbas edilmesi ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle hukuk kapitalist modernitenin temel meşruiyet aracı olmak durumundadır. İktidar olgusunda görüldüğü gibi hukuk alanında da önemli olan, her ne kadar hukuklaştırılmış gibi gözükse de, buradaki ahlâki boyutu görerek karmaşayı çözmek ve sınırlı da olsa toplumu bu hukuka içerilmiş ahlâkla savunmayı bilmektir; tıpkı iktidara yedirilmiş toplumsal yönetim erkini geri almak gibi, hukuka yedirilmiş ahlâkın toplumun korunmasında ve sürdürülmesindeki rolünden vazgeçmemektir.

9- Demokrasi

Gerek uygulamada sıkça kullanımı gerekse özüne ters biçimde yorumlanması, demokrasi kavramının doğru tanımını önemli kılmaktadır. Üzerindeki kavram kargaşasıyla yoğun kullanımda olan demokrasinin dar ve geniş tanımları yapılabilir. Demokrasi geniş anlamda devlet ve iktidarı tanımamış toplulukların kendilerini yönetmesi olarak tanımlanabilir. Klan, kabile ve aşiret topluluklarının kendilerini yönetmeleri bu kategoriye dahildir. İktidar ve devlet olgularının yoğunca yaşandığı toplumlarda iktidar ve devlet yönetimi dışında kalan özyönetimleri dar anlamda demokrasi kapsamında değerlendirmek mümkündür. Devletli toplumlarda saf haliyle ne demokrasi ne de despotik yönetimler geçerlidir. Daha çok iç içe geçmiş yönetim olgusu söz konusudur. Bu da hem iktidarın hem de demokrasinin yozlaşmasına açık rejimler üretir. Doğası gereği, devlet iktidarı toplumla ilişkisinde demokrasiyi geriletmek ve sınırlandırmak durumundadır. Demokrasi güçleri ise, devleti tanımamak suretiyle sınırlarını sürekli genişletmek isterler. Sorunun özü, kendini demokrasiyle maskeleyen devletle devlet olmak isteyen demokrasi arasındaki karmaşadan

kaynaklanmaktadır. Avrupa uygarlığında bu karmaşa sistemli bir şekilde geliştirilmiştir. Doğu toplumlarında ise, toplum ve devlet doğaları arasındaki farklılık daha derindir. Devlet iktidarının kendini anayasalarla sınırlandırması ile toplumun daha çok temsili demokrasiyle sınırlandırılması, ikisi arasındaki sert çatışmaları yumuşatıp bir arada yaşamalarına imkân tanımaktadır. Kapitalist modernitenin geliştirdiği bu model, özünde sınıfsal çelişkileri yumuşatarak yönetmeyi amaçlamaktadır. Kapitalist modernite bir yandan ulus-devlet gibi devlet iktidarının en yoğun ve yaygın bir biçimini kendi dışındaki tüm toplumsal güçler üzerinde sürdürürken, diğer yandan sistemin baskı ve istismarı altındakileri sus payı kabilinden temsili parlamenter demokrasiye razı etmeye çalışmaktadır. Liberal demokrasi denilen olgu bu oluyor.

Toplumsal demokrasiyi bu iğfalden kurtarmak demokratik özyönetimler geliştirmekle mümkündür. Demokratik özyönetimleri devlet iktidarıyla özdeşleştirmeden, halkçı veya proleter diktatörlük adı altında saptırmadan geliştirmek, doğru çözüme en yakın model durumundadır. Ne halk adına devletleşmesi ne de devletin basit eki olması demokratik özyönetimin esası ve ayrıcalığıdır. Bu yol dışında bir yöntemle liberal demokrasinin sağ ve sol çarpıtmalarını aşmak zordur. Kendini ister klasik liberal demokrasi ister reel-sosyalist halk demokrasisi olarak yansıtsın, liberalizmin esas yönetim gücü devlet tekeli ve ekonomik tekellerdir. Topluma düşen görev, tarih boyunca uygarlık güçleriyle çağımızdaki kapitalist modernite güçlerine karşı kendi demokratik modernite güçlerini inşa etmektir. Devleti yıkıp devlet olmayı amaçlamamak kadar, verili devlet içinde erimeden ve onun sivil uzantısı olmadan kendini tüm toplumsal alanlarda yapılandırmak ve anlamlı kılmak demokratik modernitenin tarihsel rolüdür.

10- Ekonomi

Özellikle fetişleştirildiğinden ötürü, ekonomiyi sınırları çizilmiş bir tanıma kavuşturmak büyük önem taşımaktadır. Her şeyi ekonomiye indirgeyerek ekonominin tanımını anlamsız kılan liberalizm, ekonominin tersi her olguyu da ekonomi saymaktadır. Genel anlamda ekonomiyi toplumun zorunlu maddi ihtiyaçlarını giderme eylemi, bunun kurumsal ve kuralsal ifadesi olarak izah ederken, daha dar anlamda pazar etrafındaki maddi ihtiyaç değiş tokuşu olarak tanımlamak mümkündür. Kullanım yerine değişim değerini esas alan pazar ekonomisi kabul gören bir tanım olmakla birlikte, kapitalizmin tıpkı demokratik alanı yozlaştırması gibi, ekonomik alanı da ulus-devlet ve sermaye tekellerinin tahakkümü altına alarak özünü boşalttığı çok iyi kavranması gereken bir gerçekliktir. Ekonomi sanki ulus-devlet çatısı altında inşa edilen pazarlar üzerinde sermaye tekellerinin öz faaliyetiymiş gibi tanımlanmaktadır. Burada ekonomi inkâr edilmekte, yerine ekonomi olmayan ve gerçek ihtiyaçlar ekonomisinin inkârı olan tekelci ticari, sınaî ve finansal aşırı kâr sistemi ikame edilmekte; sanki ezel-ebed ekonomik faaliyet bu tekellerden ibaretmiş gibi bu sistem ekonomi bilimi adı altında yoğun bir meşrulaştırmayla sunulmaktadır. Ekonomik terör olarak da yorumlanabilecek bu faaliyet, yani toplumun eko-

nomik olarak yıkılması, pazarın kuşatılıp kâr alanına dönüştürülmesi, finansal araçlarla sınaî ve ticari alanlardaki kapitalist tekellerin ekonomiyle olan ilişkilerini tümüyle ortadan kaldırarak paradan para kazanmanın en temel kategori haline getirilmesi, tarihte eşi görülmemiş en büyük toplumsal felaket durumundadır.

Finans kapital çağı ekonomi ve toplumun yıkımının zirvesidir. Toplumun neredeyse yarısını işsizliğe çeken, silah ekonomisi adı altında imha araçları üretimini temel ekonomik sektör haline getiren, sadece kârı hedefleyen, toplumun zorunlu ihtiyaçlarıyla alakasız, çevreyi yıkan, tüm doğa ve toplum kaynaklarını kâra dönüştüren çılgın bir anti-toplum, anti-insan ve anti-doğa karakteri taşıyan bir canavarla karşı karşıyayız. Burada önemli olan, bu sistemin ilk sıradaki kurbanları olarak başta kadınlar ve gençlerin emeklerinin işlevsel kılınmaktan çıkarılıp ekonomisiz yaşamaya zorlanmaları, buna karşılık ekonomiyle ilgisi olmayan ve 'kelli felli' birer iktidar yönetim kurdu olan CEO'ların ekonominin kurmayları olarak sunulmasındaki akıl almaz çelişkinin başat ekonomik faaliyet olarak anlam bulmasıdır! Toplumun ezici çoğunluğunu gerçek ekonomiden koparan, kârı yegâne güdü haline getiren ve toplumla ilgisi ancak sömürü tekelleri inşa edip sürdürmek olan oligarşik tekellerin devlet iktidarını bile geride bırakacak düzeyde toplumsal kansere yol açmasını ekonomi saymamak kadar, ekonominin inkârı olarak yargılamak hayati öneme sahiptir.

Kapitalist modernite çağında ekonomi-politik bilimi adı altında Sümer Rahip Çağı'nın mitolojik yaratımlarından bin kat daha fazla toplum dışı güçlerin çıkarlarını mitleştiren modern rahipleri gerçek işlevleri itibariyle iyi tanımlamak gerekir. Bu kategoriye şirket CEO'larını da dahil etmek gerekir. Ulus-devletin esas olarak bu modern rahip düzeninin zor sistemi olduğunu hiç göz ardı etmemek durumundayız. Bilim adına kapitalizme en çok kafa tutan K. Marks'ın, sanki meşru bir zemini varmış gibi bu sistemi bilimselleştirmeye yönelik olarak yaptığı **Kapital** çalışması yeniden yorumlanmaya muhtaçtır. Her ne kadar birçok alanda maskesini düşürmeye çalışmış olsa da, kapitalizmi kaçınılmaz bir tarihsel sistem olarak sunması, Marksizm'in son tahlilde modernite içinde eritilmesinin temel nedenidir. Reel sosyalizmin Sovyetler Birliği ve Çin deneyimlerinde görüldüğü gibi liberalizme en büyük hizmeti sunarak sistemdeki yerini alması da bu gerçeklikle yakından bağlantılıdır. Toplumbilimi ekonomiye indirgemek, ekonomiyi de ekonominin sürekli inkârı demek olan kapitalist sistem analizine ayırmak bilimsel alandaki krizin özüdür. Tüm toplumsal bilimi krize sürükleyen ekonomi-politik krizini aşmadan, kurumsal (üniversiteler), anlaksal ve felsefi perspektifini yitirmiş olan tüm genel bilimlerde yaşanan krizi aşmak mümkün değildir. Bilimdeki kriz aşılmadan, bilim yeniden anlamsal ve kurumsal inşaya kavuşturulmadan, genel toplumsal krizi ve kapitalist modernite çılgınlığını aşmak da mümkün olamaz.

11- Asimilasyon

Asimilasyon uygarlık toplumlarında iktidar ve sermaye tekellerinin kölelik statüsü altına aldıkları toplumsal gruplar üzerinde uyguladıkları ve bu grupları kendi ekleri, uzantıları durumuna indirgemek için başvurdukları tek taraflı ilişki ve eylemi ifade eder. Asimilasyonda esas olan, iktidar ve sömürü mekanizması için en az maliyetle köle oluşturmaktır. Öz kimliği ve direnci kırılıp dağıtılan ve asimile edilen grup, hâkim elitin hizmetleri için en uygun kölelerin derlendiği bir konuma düşürülür. Burada asimile edilen kölenin temel işlevi efendisine mutlak benzeşmek, onun eki ve uzantısı olma uğruna her tür çabayı göstererek kendini kanıtlamak, böylelikle sistemde kendine yer yapmaktır. Başka hiçbir çaresi yoktur. Yaşayabilmek için eski toplumsal kimliğini bir an önce terk etmek ve kendini efendilerinin kültürüne en iyi şekilde adapte etmek kendisine tek seçenek olarak sunulmuştur. Asimilasyonu yaşayan toplum en uysal, en çalışkan ve uşaklıkta yarışan vicdansız, ahlâksız ve zihniyetsiz insan taslaklarından oluşur. Bunların özgürce aldığı hiçbir karar ve gerçekleştirdiği eylem yoktur. Tüm toplumsal kimlik değerlerine ihanet ettirilmiş, sadece midesini doyurma peşindeki insan kılıklı bir hayvana indirgenmiştir. Hâkim elit, asimilasyon toplumuna bu kimliksizliği dayatmak için iki temel silah kullanır: Birincisi, çıplak fiziki zor'dur. En ufak isyan ve başkaldırısında imha kılıcı başında sallandırılmaktadır. İkincisi, açlık ve işsizlikle karşı karşıya bırakmaktır. Şu demirden kanun geçerli kılınmaya çalışılır: 'Eğer kültürel kimliğinde ısrar eder ve efendinin dilediği gibi bir hizmetçi olmazsan, ya başın gider ya da aç kalırsın!'

Egemen elidin bunun için geliştirdiği temel mekanizma, kim olursa olsun, asimile edilen kültürle ilgili her şeye ilgi duyanlar ve bu kültüre bulaşanların resmi toplumda hiçbir yaşam imkânı bulmamaları için tüm yapısal ve anlaksal kültürel gelişme yollarını tıkatmaktır. Ne kadar yetenekli olursa olsun, tüm devlet kapıları asimile edilen kültürle ilişki kuran ve bu kültürün yaşatılması için çalışan kişi, grup ve kuruluşların yüzüne kapandığı gibi, devlet dışı toplum alanlarından da kapı dışarı edilmeleri için gizli ya da açık, yumuşak ya da sert yöntemlerle her türlü tedbir alınır. Asimile edilen kültür üzerinde başlangıçta amatör bir hevesle çalışan kişi ve kuruluşlar, süreç ilerledikçe tüm kapıların kendilerine sadece kapanmakla kalmadığını, ısrar etmeleri halinde fiziki varlıklarının da tehlikeye gireceğini kavradıklarında ya asimile edici hâkim ulus-devlet toplumuna katılırlar ya da yöntem değiştirip çıkışı ve kurtuluşu aktif direniş kişiliği ve örgütlenmesinde ararlar. Kapitalist modernitenin tüm ulus-devlet oluşumlarında bu yönlü sayısız örnek vardır. Söz konusu mekanizma sadece ezilen etnik topluluklar ve halklar üzerinde uygulanmaz; hâkim elitin mensubu olduğu ulusun farklı etnik grupları ve ezilen sınıfları da asimilasyondan paylarını alırlar; kendi etnik lehçelerini ve özgür kalan kültür değerlerini yitirmekle karşı karşıya kalırlar.

Ortadoğu'da asimilasyonun en büyük kurbanı durumunda olan Kürt halkı bu konuda çarpıcı bir örneği teşkil eder. Kürtlükte ısrar etmek, işsiz kalmak başta olmak üzere, soykırıma kadar giden bir süreci göze almak demektir. Ne kadar yetenekli olursa olsun, bir Kürt bireyi hâkim ulus-devletin her türlü kültür politikalarını gönüllüce benimsemedikçe, kişisel ve kurumsal gelişmesinin önündeki tüm kapılar birer birer kapanır. Ya gönüllü teslimiyeti seçip cumhurbaşkanı olmaya kadar giden kapıların kendisine açıldığını görecek, ya da teslim olmayıp direnişi seçtiğinde soykırıma varana dek başına gelebilecek her türlü bela ve felakete katlanmasını bilecektir.

12- Soykırım

Asimilasyon olgusunun devamı niteliğindeki soykırım, asimilasyon yöntemiyle üstesinden gelinemeyen halkların, azınlıkların, her türden dinsel, mezhepsel ve etnik grupların fiziki ve kültürel olarak tamamen tasfiyesini amaçlar. Duruma göre bu her iki yöntemden biri tercih edilir. Fiziki soykırım yöntemi genellikle hâkim elit kültürüne, yani ulus-devlet kültürüne göre üstün konumda olan kültürel gruplara uygulanır. Bunun tipik örneği Yahudi kültürüne ve halkına uygulanan jenositlerdir. Tarih boyunca Yahudiler hem maddi hem de manevi kültür alanında en güçlü kesimleri oluşturduklarından, karşıt hâkim kültürlerin fiziki darbe ve imhalarına maruz kalıp, sık sık pogrom denilen soykırımlara da uğratılmışlardır.

İkinci soykırım yöntemi olan kültürel soykırımlar ise, daha çok hâkim elit ve ulus-devlet kültürüne göre zayıf ve gelişmemiş durumda bulunan halklar, etnik topluluklar ve inanç grupları üzerinde uygulanır. Temel mekanizma olan kültürel soykırımla bu halkların, etnik ve dinsel grupların hâkim elit ve ulus-devletin dil ve kültürü içinde tümüyle tasfiye edilmesi amaçlanır; başta eğitim kurumları olmak üzere her türlü toplumsal kurumun cenderesi içine alınarak varlıkları sona erdirilmeye çalışılır. Kültürel soykırım fiziki imhaya göre daha sancılı ve uzun sürece yayılmış bir soykırım türüdür. Yarattığı sonuçlar fiziki soykırımdan daha felaketlidir; bir halk veya herhangi bir topluluk için yaşamda karşılaşabileceği en büyük felaket niteliğindedir. Varlığını, kimliğini, toplum doğasının tüm maddi ve manevi kültürel unsurlarını terk etmeye zorlanmak, uzun sürece yayılmış kitlesel çarmıha gerilmekle özdeştir. Burada soykırıma yatırılmış kültürel değerleri için yaşamaktan değil, ancak inim inim inlemekten bahsedilebilir. Kapitalist modernitenin azami kârını gerçekleştirirken tüm halklara, ezilen ve işsiz bırakılan sınıflara çektirdiği asıl acı sadece maddi olarak sömürülmelerinden değil, diğer tüm kültürel değerlerinin çarmıha gerilmesinden duyulan acıdır. Ulus-devletin resmi kültürü dışındaki tüm maddi ve manevi kültürel değerlerin yaşadığı gerçeklik, çarmıhta can vermedir. Zaten başka türlü insanlığın ve ekolojik çevrenin sömürü kaynağı durumuna dönüştürülerek tüketilmesi mümkün değildir.

Kürtlerin durumu kültürel soykırımın en çarpıcı ve trajik örneğini temsil eder. Kürt halkı hâkim ulus-devletlerce tüm maddi ve manevi kültürel değerleri üzerine kurulu çarmıh mekanizmasında inim inim inletilirken, başta emek

değerleri olmak üzere tüm toplumsal birikimleri, yeraltı ve yerüstü zenginlik kaynakları açık bir talana uğratılır; geri kalanı da imhaya terk edilir, işsiz ve işlevsiz bırakılır, çürütülür; çirkin kılınarak yaşanmaz, yüzüne bakılmaz duruma getirilir. Kürt insanının önünde artık tek yol bırakılmış gibidir: Hâkim ulus-devlet içinde erimek, tümüyle temel değerlerinden vazgeçmek! Bundan başka yaşam yolu yoktur. Zaman zaman fiziki soykırımlara da varan Kürt kültürel soykırımı belki de kapitalist modernitenin gerçekliğini tüm çıplaklığıyla gösteren en çarpıcı ve trajik örneklerin başında gelmektedir.

B- KURAMSAL ÇERÇEVE

Toplumsal kuramlar çok çeşitli ve çelişik yapıda olmalarına rağmen, ana konumuzu aydınlatmaları açısından bunlardan bazılarına dikkat çekmekle yetineceğiz.

Çok geniş bir evreni teşkil eden toplumsal çeşitlilikleri kuramlaştırmak mümkün olmakla birlikte amaca fazla hizmet etmez; bu kuramlaştırma asıl aydınlatılması gereken konuyu göz ardı etmeye ve önemsiz kılmaya götürebilir. Toplumbilimde en önemli husus her şeyin aydınlatılması değil, hayati önemi olan konular ve problemlerin belirlenmesi ve aydınlatılmasıdır. En önemli soru şudur: Toplumsal olgular ormanında en belirleyici olgular nelerdir? Bu konuda önemli olaylar ve kişiliklerden tutalım, devlet ve ekonomiye öncelik verenlere kadar uzun bir liste sıralamak mümkündür. Benim için en açıklayıcı bazı olgular ve yaşadıkları yapı-süreçler önem taşıdıklarından, bunları sırasıyla taslak halinde sunmaya çalışacağım.

1- Merkezî Hegemonik İktidar

Temel konumuz açısından hayati kuramsal tanımlama merkezî hegemonik iktidara ilişkin olmak durumundadır. Bir halkın soykırımın eşiğine kadar getirilmesini aydınlatacak başlıca kuram merkezî hegemonik iktidar kuramıdır. İktidar kavramı yeterince tanımlandığına göre, tarihsel gelişimi içinde iktidarın toplumu nasıl kıskacı altına aldığını belirlemek önem taşımaktadır. Öncelikle iktidarın hegemonik karakterini iyi belirlemek gerekir. Doğuşundan itibaren iktidar odakları kendi aralarında şiddetli bir rekabete, giderek savaşlara girişmek durumundadır. İktidarlar savaşlarla başlangıçta birbirlerini yok ederek monolitik olmaya çalışırlar. Belli bir süre sonra bunun yararsız olduğu ve mümkün olamayacağı anlaşılınca, en güçlü iktidar merkezinin hegemonyası altına girmek diğer iktidar merkezleri için ehven-i şer olarak kabul edilir. Ayrıca sürekli dipten ve dıştan gelen anti-iktidar hareketleri, iktidar sahiplerinin ortaklık ettikleri bir hegemonun (dominant, başat komutan) iktidarı altında ittifak halinde yaşamalarını kaçınılmaz kılarlar. Tarihte saf iktidarlar bir istisna teşkil eder; kural olan, iktidarın hegemonik karakteridir. Merkezî iktidar ekonomik merkezle tamamlanmak durumundadır. Merkezî iktidar yoğunlaşması başat ekonomik yoğunlaşmanın olduğu merkezle sıkı bağ içindedir. Merkezî ekonomi dalga dalga çevreye yayılarak kendini sistemleştirirken, bunu merkezî iktidarın iç içe yayılmasıyla birlikte taşırmak durumundadır. Merkezî

iktidar bizzat yoğunlaşmış en güçlü potansiyel ekonomik yapı olduğundan, güncelliği içinde ekonomiyi aktifleştirerek merkezden çevreye doğru yayılır. Kazancın, sermaye birikiminin azami oluşuna göre, merkez ve çevre sürekli yer değiştirir. Bu durum bunalım denilen süreçleri kaçınılmaz kılar.

O halde çevre ve bunalım, merkezî iktidar ve ekonominin vazgeçilmez temel niteliklerindendir. Sistem verimli çalıştıkça merkezin değişmesine gerek yoktur. Fakat tarihte çoğunlukla yaşandığı gibi, merkezin giderek asalaklaşması üzerine, verimli bir çevre gücü bunalımların etkisinden de yararlanarak çıkış yapar; yeni teknolojik uygulamalarla ekonomiyi daha başarılı kılarak bunu gerçekleştirir. Yeni teknoloji yeni askeri teknik demektir. Böylesi tarihsel momentlerde yaşanan iktidar kaymaları yeni merkez ve çevre oluşumlarıyla sonuçlanır. İktidar hegemonyası yeniden kurulur. Yeni bir kavmin ve hanedanın öncülüğünde yükselen bu tür hegemonik iktidar oluşumlarıyla tarihte hep karşılaşılır. Burada ekonomi ve iktidardan hangisinin belirleyiciliği olduğu konusunda ayrım yapmak fazla anlamlı değildir. Hiçbir hegemonik iktidar ekonomik merkezsiz edemeyeceği gibi, hiçbir ekonomik merkez de merkezî hegemonik iktidar inşasına yönelmeden kendini uzun süreli veya kalıcı kılamaz.

Tarihte merkezî hegemonik iktidarla bağlantılı diğer çok önemli bir olgu, bu sistemin zincirleme bağlantılı ve boşluk kabul etmeyen bir özellik taşıması, hem zamansal hem de mekânsal kopukluklar halinde değil, bir zincirin halkaları gibi yaşanmasıdır. Hegemonik iktidarın doğasında zamanda ve mekânda boşluk bırakmak yoktur. Azami doluluk söz konusudur. Halkalar iç içe ve birbirine sıkıca bağlantılıdır. Boşluk ve kopukluk oldu mu merkezin çökme olasılığı belirir. Zamanında tamir edilip doldurulmazsa çöküş ve yer değiştiriş kaçınılmaz olur. Merkezî hegemonik iktidarı sadece büyük imparatorluklara özgü bir durum olarak düşünmemek gerekir. Bütün toplum hegemonik iktidar ilişkilerine bağlanmaya çalışılır. En büyük imparatorluk merkezinden bağımlısı aile birimine kadar hepsi için benzer hegemonik kurallar geçerlidir. Roma'da imparator neyse, köyde ağa ve ailede koca da odur. Bu tür hegemonik ilmeklerle dokunduğu göz ardı edilirse, tarihsel toplumu anlamak mümkün olmaz. Belki bilgi yığınımız olur, ama diyalektik kavrayışımız gerçekleşmez.

Merkezî hegemonik iktidar sadece ekonomiyle değil, en az onun kadar önemli olan ideolojik hegemonyayla tamamlanmak durumundadır. İdeolojik hegemonyasız iktidar hegemonyası olmaz. Özellikle uygarlık aşamasındaki temel mitolojik ve dinsel çıkışlar ya anti-hegemoniktir, ya da kısa süre içinde en azından bir kanadıyla iktidarla bütünleşerek hızla hegemonikleşir. Özellikle tek tanrılı dinlerin merkezî hegemonyayla iç içe gelişimi hayli öğreticidir. Çıkışları mutlak hegemonla bağlantılıdır. Tanrı, Allah kavramı ya baş hegemona alternatif bir kavramdır ki bu durumda din muhalif ve direnişçidir, ya da hegemonun bizzat kutsallaştırılması ve tanrısallaştırılmasıdır; bu ikinci durumda din merkezî hegemonik sistemin yansımasıdır. İlişki ve çelişki itibariyle ikisi arasında çok yoğunca yaşanan ve savaşılan bir durum söz konusudur.

Tek tanrılı dinler tarihini ancak merkezî hegemonik iktidarın tarihiyle birlikte inceleyerek anlayabiliriz. Başka türlü dinler tarihi anlaşılamaz. İktidar ve ekonomik temelden kopuk bir dinler tarihi koca bir safsatadan ibarettir. Din, tanrı, hegemon, iktidar ve ekonomi arasındaki ilişki sanıldığından daha yoğundur. Hegemonik iktidarın zamanı ve mekânı zincirleme kuşatması gibi gerçek tarih din, tanrı, hegemon, iktidar ve ekonomi iç içeliğiyle kuşatılmıştır. Tarihsel toplum bu tür kuşatmalar, halkalar halinde tezahür ederek günümüze varır.

Somutlaştırırsak, bilinen haliyle ilk hegemon olan Akad Kralı Sargon'dan beri zincirleme halkalar halinde gelen ve günümüzde yine Sargon İmparatorluğu benzeri bir hegemon olan ABD ile devam eden bu süreç, merkezî uygarlık sistemi açısından bir ana nehir akıntısı gibidir. Sümer, Akad, Babil, Asur, Hitit, Mitanni, Urartu, Med, Pers, İskender, Roma, Sasani, Bizans, Arap-İslâm, Türk-Moğol, Osmanlı, Britanya ve ABD hegemonyaları ana nehri oluştururken, Mısır, Elam, Harappa, Çin, Hint, Rus, Frank ve Germen İmparatorlukları ana nehrin yan kolları konumundadır. Tarihsel toplum, merkezî uygarlık tarihi boyunca somut olarak ana ve yan kollarıyla sembolize edilirse daha gerçekçi kavranabilir. Şüphesiz bu ana nehir ve yan kolların birer kültür ve uygarlık anlamına gelen daha küçük nehirler türünden alt kolları da mevcuttur. Önemli olan, tarihsel gelişimin kopuk olmadığını, merkezî hegemonyanın ara geçişler haricinde varlığını sürekli pekiştirerek günümüz dünyasını oluşturduğunu anlamaktır. Bu oluşum şüphesiz tek taraflı değildir. Diğer yandan antihegemonik güçler de çıkışından beri merkezî uygarlık sistemine ve onun hegemonik güçlerine karşı sürekli varlıklarını oluşturup dünyanın diğer kutbunu, yani demokratik uygarlık dünyasını günümüze kadar taşımışlardır. Bu dünyanın esas cevherinin demokratik, ahlaki ve politik olduğu, bitmez tükenmez demokratik konfederasyonlarla kendini hep yenileyip güçlendirdiği, antihegemonik güçlerin genelde dinlerin ve özelde tek tanrılı dinlerin birer mezhebinde kendi ideolojik dünyalarını inşa ettikleri ve ekonominin de gerçek üretici güçleri oldukları tartışma götürmez.

Kapitalist modernitenin egemen kılmaya çalıştığı tekil ulus-devletler tarihi, merkezî hegemonik evrensel tarihsel gelişmeyi ne kadar bastırmak istese de, bu evrensel gerçeği değiştiremez. Evrensel tarih olmadan tikel tarih olamaz. Daha doğrusu, tarih tikel ile evrenselin birbirini beslemesiyle gelişir. Tikel ulus, sınıf ve hanedan tarihleri veya kişisel tarihler evrensel bağlam içine oturtulmadan anlaşılamaz. Kapitalist modernite kendi liberal tarihini 'tarihin sonu' olarak ilan ederek, her klasik hegemonik çağın başvurduğu bir hileyi tekrarlamaya çalışmaktadır. Her hegemonik çağ kendini sonuncu olarak ilan eder. Fakat tarih devam ediyor. Sona eren belki de kapitalist modernitenin kendisidir. Küresel finans kapital çağıyla birlikte somut tarih ve toplumla hiçbir bağı kalmayan bu sistem öz itibariyle anlamsızlaşmıştır. Biçim itibariyle dağılması da günbegün gerçekleşmektedir. Belki de tarihte ilk defa merkezî hegemonik sistem tüm rezervlerini tüketmiş olup ağır ağır çatırdamakta, sürekli krizle boğuşarak sonuna yaklaşmaktadır. Özünde birçok yönüyle aşılmıştır. Zırhlara

bürünerek kendini ne kadar koruyacağı merak konusudur; zaman ve mekânı yok sayarak biçimsel varlığını sonsuzlaştırdığı mı, yoksa tükenişinin mi yaşandığı araştırılmaya, hakikati keşfedilmeye değer bir konudur.

2- İktidar ve Demokratik Yönetim

Toplumsal yönetim olgusunda iktidarcı ve demokratik özerkçi biçimler arasındaki ayrım temel toplumsal sorunların çözümünde kilit öneme sahiptir. İki yönetim paradigması arasındaki köklü farklar ayrıştırılıp netleştirilmedikçe, geliştirilecek tüm çözümlerin işlevsiz kalması kaçınılmazdır. Toplumsal yönetimin kendisi özgürce tayin edilmedikçe, diğer tüm sorunlar son kertede yönetim çözümsüzlüğüne takılıp boşa çıkacak, hatta sorunların daha da ağırlaşmasını beraberinde getirecektir. Tarihsel bir örnek vermek gerekirse, yönetim olgusuna iktidarcı diktatörlük yaklaşımı Sovyet deneyiminin iflasında belirleyici rol oynamıştır. Başarısız devrimlerin temelinde de aynı olgu gizlidir. Bu devrimler iktidarcı yönetim anlayışından bir türlü kopamamalarının sonucu olarak ya iktidarlaşıp yozlaşmışlar, ya da yönetim olgusunu tümden dışlayarak bireysel anarşizme kayıp yenilgiyi kaçınılmaz kılmışlardır. Toplumsal sorun yönetim olgusunun hiyerarşik ve devletçi iktidarın tecavüzüne uğramasından kaynaklanmıştır. Yönetim olgusu tecavüze uğramadan, çarpık ve saptırıcı kılınmadan baskı ve sömürü kurumlaşamayacağı için, bu olgular ya gerçekleşemez ya da geçici olmaktan kurtulamaz. Yönetim gaspı gerçekleştirildiği oranda, toplumlar üzerinde kapsamlı baskı ve sömürü mekanizmaları kurulur. Böylelikle de Pandora'nın Kutusunun açılması misali tüm toplumsal olgular sorunlara boğulur.

Hiyerarşik yönetimle bozulan doğal toplum düzeni, doğadan kaynaklanan sorunlara ilaveten iç toplumsal sorunlarla da karşılaşacaktır. Toplumun maddi ve manevi kültüründe sorunlar giderek ağır basacaktır. Klanlar ve kabileler arasında şiddetlenen çatışmalar sorunlu yapıya işaret etmektedir. Zihniyet dünyasında ortaya çıkan çelişkili mitolojik fikirler ve tanrısal kavramlar özünde artan toplumsal sorunu ifade etmektedir. Tüm bu olguları Sümer toplumunda çarpıcı biçimde gözlemleyebiliriz. Tanrılar arasındaki savaş, aslında yükselen hiyerarşik hanedanların ve kent-devlet yöneticilerinin kendi aralarındaki çıkar çatışmasını ifade etmektedir. M.Ö. 5000-3000 yılları arasında Aşağı Mezopotamya'da daha sonraki tüm uygar toplumların tanıklık edeceği iktidar çatışmalarının, sömürü tekellerinin, kent-kır ('barbar') çelişkileri ve sınıf anlaşmazlıklarının temelindeki köklü çatışmalı toplumsal sorunların prototipi oluşacaktır. Daha sonra ortaya çıkacak olan tüm toplumsal çatışma ve uzlaşma biçimlerinin, devletin, sınıfın, kent içi ve dışı kavgaların, barışın ilk örnekleri buralarda denenecektir.

Süreçten galip çıkan iktidarcı yönetim olmakla birlikte, toplum hiçbir zaman özyönetim arzusundan vazgeçmemiş, iktidarcı yönetime karşı sürekli özyönetim talebini yükseltmiştir. Kaldı ki, tarihin en yaygın toplum biçimlenişi olan kabile ve aşiretler özünde özyönetimi yaşamışlar; yabancı iktidarcı yönetimlere boyun eğmektense hep dağ, çöl ve bozkırların göçebe toplumu olmayı

tercih etmişlerdir. Sonuna kadar kırımdan geçmeyi göze almışlar, ama toplumsal doğanın temel bir ihtiyacı olan özyönetim hakkından vazgeçmemişlerdir. Kabileler ve aşiretler özyönetimden vazgeçmenin kimliklerini yitirme ve esirleşme olduğunun derin bilinciyle yaşıyorlardı. Kentlere karşı barbarların direnişi denilen olgu, özünde kabile toplumunun özyönetiminden vazgeçmeme ve kendi kimliğini koruma savaşıdır. Bu olguyu günümüze kadar yaygın olarak gözlemek mümkündür. Sümer toplumuna karşı Batı'dan çöl kabileleri olan Aramitlerin (Proto Arap kabileler), Kuzey'den ve Doğu'dan Hurri (Proto Kürt) kabilelerin saldırı ve direnişleri Sümer tabletlerinde çarpıcı ifadeler halinde destanlaştırılarak anlatılmaktadır.

Kabile ve aşiret topluluklarının kavim, milliyet veya halklaşma süreçlerinde özyönetim sorunu kendini demokrasi (Yunanca 'halkın kendini yönetmesi' anlamına gelmektedir) olarak somutlaştırmaktadır. Demokrasiyi iki önemli niteliğiyle tanımlamak gerekir: Birincisi, halk üzerindeki iktidar kurumlaşmasına, devletleşmeye karşıtlığı içermektedir. İkincisi, geleneksel toplumdan kalma özyönetimini daha katılımcı kılmakta, tartışma ve toplantı kültürünü kurumlaştırıp parlamentonun prototipini oluşturarak sağlamlaştırmaktadır. Özyönetim, demokratik özerklik olarak tüm ilgili toplumsal birimlerin katılımını gerçekleştirmekte ve kurumlaştırmaktadır. Bu konuda da tarihsel örneği çarpıcı olarak ve yazılı belgelerden izleyerek Atina demokrasisinde bulmaktayız. Atina demokrasisi köleliği aşmadığı için tam demokrasi sayılmaz. Ama Sparta örneğindeki devletleşmeyi kabul etmediği için de devlet sayılmamaktadır. Tam demokrasiden devlete geçişin bu çarpıcı örneği gerçek demokrasiye ilişkin bugün için bile geçerli birçok ders vermektedir. Doğrudan demokrasi, yönetimin yıllık seçimlerle belirlenmesi ve seçilenlerin hiçbir üstün yanlarının bulunmayışı, demokrasinin emrindeki yönetim olgusu, vatandaşların politik tartışmalara katılımını sağlayan ve dolayısıyla eğitimini gerçekleştiren toplantı kültürü Atina demokrasisinden günümüze miras kalan değerlerdir. Şüphesiz yazıya dökülmemiş olan sayısız diğer toplulukların yaşadığı da benzer demokrasi kültürüdür.

Kısaca örneklemeye çalıştığımız tarihsel deneyimler özyönetim ve demokrasi olgusunun yaygınlığını ve farkını ortaya koymaktadır. İktidarlaşmayan, böylece toplumsal soruna yol açmayan, baskı ve sömürünün doğuşuna fırsat tanımayan bir yönetim biçimi olarak kendisini tanıtlamaktadır. Demokrasinin veya demokratik özerkliğin bu temel niteliklerini iktidarcı yönetim yozlaştırmalarına karşı hep net kılmak ve bu niteliklerden vazgeçmemek büyük önem taşır. Demokrasiyi iktidarın veya devletin meşruiyet kılıfı haline getirmek ona yapılacak en büyük kötülük olacaktır. Demokrasiler asla iktidar ve devletle özdeşleştirilmemelidir. Bu tür bir karıştırma toplumsal sorunların bir türlü çözüm bulamaması kadar giderek yığınlaşması anlamına da gelecektir. Toplumların politik bilincini ve ahlâki duyarlılığını sürekli canlı tutan demokrasiler, iktidar ve devletten kaynaklanan sorunların gerçek çözüm alanıdır. Toplumsal sorunu demokrasiler kadar savaşa başvurmadan çözme yeteneği gösteren başka rejimlere tanık olmamaktayız. Demokrasiler ancak toplumun esenli-

ği iktidar ve devlet tarafından ölümcül bir tehdit altına alındığında coşkuyla savaşırlar ve kolay kolay kaybetmezler.

Kapitalist modernite çağında demokrasiler ve özerk yönetimler için en büyük tehdit ulus-devletçi iktidarlardan gelmektedir. Demokrasiyi kendine kılıf yapan çoğu ulus-devlet, en katı merkeziyetçiliği sağlayarak, toplumun özyönetim hakkını tamamen ortadan kaldırmaktadır. Liberal ideolojik hegemonya ulus-devletin bu demokrasi karşıtı niteliğini 'demokrasi çağı'nın özelliği diye yutturmaya çalışmakta, demokrasinin ulus-devletçe yadsınmasına demokratik rejimin zaferi demektedir. Kapitalist moderniteye karşı demokrasilerin gerçek sorunu kendi farkını ortaya koymak, katılımcı ve süreklilik arz eden özelliğinden vazgeçmemektir. İktidar ve devlet hegemonyası dayatılmadığı müddetçe, demokrasilerin çözemeyeceği bir toplumsal sorun yoktur.

Reel sosyalizmin iktidar ve devlet sorununu bir karşı iktidar ve devlet oluşumu biçiminde çözmeye kalkışması iflas etmesinin temel nedenidir. Reel sosyalizm devlet ve iktidarın birikmiş sermaye olduğunu, bunlar işlev kazandıkça sermaye ve kapitalizmle sonuçlanacağını hiç hesaba katmamış, bu konuda ciddi bir teorik körlüğü yaşamıştır. Merkezî ulus-devletçiliği klasik liberal örneklerinden katbekat büyüterek komünizme varacağını sanırken, en vahşi kapitalist oluşumla karşılaşmıştır. Sosyalizmin demokrasisiz gerçekleşmeyeceği, reel sosyalizm denemelerinin en önemli sonucu olmuştur. Günümüzde yaygınlık kazanan sivil toplum, insan ve azınlık hakları, yerel yönetim sorunları ve klasik tüm ulusal sorunlar demokrasi ve özyönetimlerin merkezî ulus-devletçe bastırılmasından kaynaklanmış olup, bu sorunların çözüm yoluna girmesi de ancak ulus-devletin gerçekleştirdiği hak gaspı zemininin aşılmasıyla mümkündür. Gerek ABD'nin federal karakteri, gerekse AB'nin kendisini gasp edilen demokratik değerleri azar azar da olsa yeniden sivil topluma, bireyler ve azınlıklara ve yerel yönetimlere aktarma temelinde geliştirmesi, üç yüz yıllık ulus-devletçi teori ve taktiklerden çark ettiklerini göstermektedir. Çünkü bu üç yüz yıllık süreç, tarihin hiçbir döneminde görülmeyen savaşlara, talana ve sömürgeciliğe, soykırımlar ve asimilasyonlara yol açmıştır. AB örneği sınırlı da olsa demokrasiye dönüşün tarihsel bir adımıdır. Tıpkı ulus-devlet örneğinde görüldüğü gibi, demokrasiye açık bu modelin giderek dünya devletleri ve halklarınca paylaşılması güçlü bir olasılıktır. Fakat asıl radikal demokrasi dünyanın diğer kıtalarında gelişeceğe benziyor. Latin Amerika deneyimi, eski reel sosyalist ülkelerin yaklaşımları, Hindistan ve hatta Afrika gerçeklikleri demokratikleşmenin önemini her geçen gün daha fazla ortaya koymakta, gelişmenin bu yönlü olmasına zorlamaktadır.

Merkezî uygarlığın ana ülkesi ve bölgesinde yaşanan büyük kaos, ulus-devletçiliğin ve iktidar paylaşımcılığının iflasını tüm yönleriyle ve bütün çıplaklığıyla ortaya koymaktadır. Bu kaos Filistin-İsrail, Irak ve Afganistan ulus-devletçiliklerinin ve kökeni en gelişkin hiyerarşilere dayalı olan iktidarcılığın tüm maskelerini düşürmüş, sorunların temel kaynağını teşkil ettiklerini kesinleştirmiş, sınırsız şiddet, terör, savaşlar ve katliamların bu kaynaktan beslendiğini her yönüyle gözler önüne sermiştir. Ulus-devletçilik ve iktidar paylaşımcı-

lığının bumerang gibi sahiplerini vurmaktan başka yeteneğinin kalmadığı yeterince kanıtlanmıştır.

Bu koşullarda radikal demokrasinin ve demokratik konfederalizmin çözümleyici gücü ortaya çıkmaktadır. Uygarlığın şafak vaktine beşiklik etmiş Kürdistan coğrafyası, bu sefer demokratik konfederalizmin, radikal ve gerçek demokrasinin şafak vaktine beşiklik etmektedir. Doğada bir kural vardır: Her şey kendi kökeni üzerinde yeniden doğar. Demokrasi de neolitik devrimde gizli kökenleri üzerinde tam ve başarılı doğuşunu gerçekleştireceğe benzemektedir. Halen tüm merkezî hegemonik uygarlıkların darbesini yemekte olan bu beşiğin demokrasi bebeğini de büyütmesi imkân dahilinde görünmektedir. Özyönetim gücünü, politik ve ahlâki toplum olma yeteneğini çoktan kaybetmiş bu topraklar, bu dağlar 'Kurti'lerin bir kez daha beşikten çıkıp yürüyüşe geçmelerine tanıklık edebilir. Ortadoğu kültüründe her şey bileşik kaplar misali gibidir. Bir alanda başarısını kanıtlamış toplumsal hakikat, hızla diğer alanlara da yayılma özelliğindedir. İslâm sadece otuz yıl gibi kısa bir zaman içinde bir dünya sistemi haline geldi. Ufacık bir Filistin sorunu yıllardır tüm bölgeyi esir almış gibidir. Kürdistan şafağında uygarlık beşiğinde büyüyüp atılım yapabilecek düzeye gelmiş gerçek demokrasi, demokratik özerklik, demokratik konfederalizm ve tüm bu olguların sistematik ifadesi olarak demokratik modernite, kapitalist modernite karşısında güçlü alternatif olarak rol oynamaya başlamıştır. Her geçen gün iflasını ibret verici derslerle kanıtlayan bu sistem karşısında demokratik modernite yükselen yıldız niteliğindedir.

İktidar, devlet ve demokratik özerklik ilişkilerinde çözülmesi gereken temel problem, aralarındaki farklılıkları nasıl koruyup düzenleyebilecekleri hususudur; bir anlamda da toplumsal barış sorununu nasıl çözebilecekleridir. Tarihsel ve güncel örneklerden görüyoruz ki, birbirlerini tamamen tasfiye etme yaklaşımları sadece devlet iktidarının toplumsal canavara (Leviathan) dönüşmesine ve kaotik sürecin derinleşerek süreklileşmesine yol açmaktadır. Bu kapsamdaki her çözüm denemesi toplumu daha da nefessiz bırakmakta ve tüketmektedir. Çözümsüzlükten geriye tüketim kalıplarına sıkışmış ve devletin mutlak güdümünde olan karıncalaşmış bir insanlık kalmıştır. Bu gerçeklik kapitalist modernitenin topluma karşı yürüttüğü topyekûn saldırıyla oluşmuştur. Ütopik ve iktidarcılığı aşamamış devrimciliğin zaafları, kapitalist modernitenin daha da güçlenmesine neden olmuştur.

Demokratik özerklik çözümü bu devleşmiş yapılarla iki tür yöntemle baş edebilir: Devrimci ve reformcu yöntemler. Kapitalist modernite yapılanmalarını, özellikle ulus-devletçi iktidarı tamamen yıkmaya dayalı devrimci yöntemin tarihsel deneyimi iktidarcı ulus-devletçiliği daha da güçlendirme biçiminde olmuş; toplumun demokratik, özgürlükçü ve eşitlikçi yapılanmasını yaratmayı başaramamıştır. Reformcu demokrasi de hâkim modernite içinde erimekten kurtulamamıştır. Çıkarılması gereken sonuç, hangi yöntem kullanılırsa kullanılsın, asıl olanın demokratik modernite sistemini geliştirecek kurumsal ve anlaksal seçenekleri sürekli gündemleştirmek ve uygulamak olduğudur. Her iki modernite sisteminin belki de yüzlerce yıl bir arada yaşamak durumunda

kalacaklarını kestirip, hem tikel ulus-devlet bünyesinde hem de evrensel ulus-üstü sistem içinde demokratik anayasal çözümler geliştirerek kendi aralarındaki ilişki ve çelişkileri aşmaları daha güçlü bir olasılıktır. Bu yönlü bir gelişme olumsuz geçmişi olumlu geleceğe taşıyabilir.

3- Demokratik Ulus

Devlet amaçlı ulusla ulus amaçlı devlet mücadeleleri çağın kanlı gerçeğinin ana etkenidir. İktidar ve devletle ulusu buluşturmak modernite çağının sorunlarının ana kaynağıdır. Modernite çağının sorunlarını diktatörlükler ve hanedan devletlerinden kaynaklanan sorunlarla karşılaştırdığımızda, modernite çağında sorunların devlet ulusundan kaynaklandığını ve bu durumun ikisi arasındaki en büyük farkı oluşturduğunu görürüz. Sosyal bilimin en karmaşık konularından biri olan ulus-devlet, modernite karşıtı tüm sorunların çözümleyici aracı olan sihirli bir değnekmiş gibi sunulur. Özünde ise toplumsal sorunu bir iken bin yapar. Bunun nedeni de iktidar aygıtını toplumların kılcal damarlarına kadar yaymasıdır. İktidarın kendisi sorun üretir; sermayenin zor biçiminde örgütlenmiş potansiyel karakterinden ötürü baskı ve sömürü olarak toplumsal sorun üretir. Ulus-devletin amaçladığı homojen ulus toplumu, ancak iktidarla tüm uzuvları testereyle kesilip eşitlenir gibi yapay ve şiddet yüklü sahte (sözde hukuken) eşit yurttaşlar inşa eder. Bu yurttaş kanun lafzında eşittir, ama hayatın her alanında birey ve kolektif varlık olarak azami eşitsizliği yaşar.

Kapitalist modernitenin ulus-devlet olarak örgütlenmesi ekonomik tekel olarak örgütlenmesinden daha baskıcı ve sömürücü rol oynar. Marksizm'in ve genel olarak sosyolojinin ulus-devletin baskı ve sömürü ile bağlantısını görememesi veya ulus-devleti çok sıradan bir üstyapı kurumu olarak sunması temel bir eksiklik ve çarpıtmadır. Sınıf ve maddi sermaye tahlili ulus-devletten bağımsız yapıldığında, en bayat ve verimli bir toplumsal sonuç üretmeyecek olan soyut bir genelleme yapılmış olur. Reel sosyalizmin başarısızlığının temelinde bu soyutlama yatmaktadır; daha doğrusu başarısız olmasında bu soyutlamayla bağlantılı sonuçlar rol oynamıştır.

Kavram olarak ulus klan, kabile ve akraba aşiretlerin kavim, halk veya milliyet biçimindeki oluşumlarından sonra gelen ve kendini en çok dil ve kültür benzerliğiyle karakterize eden toplum biçimlenişidir. Ulusal toplumlar kabile ve kavim toplumuna göre daha kapsayıcı ve geniş hacimli, bu nedenle de gevşek bağlarla birbirine bağlı insan topluluklarıdır. Ulusal toplum daha çok çağımızın bir olgusudur. Genel bir tanımı yapılırsa, ortak bir zihniyeti paylaşanların topluluğudur denilebilir. Yani zihnen var olan bir olgudur; dolayısıyla soyut ve hayali bir varlıktır. Buna kültür temelinde tanımlanan ulus da diyebiliriz. Sosyolojik anlamda doğru olan da bu tanımdır. Sınıf, cins, renk, etnisite, hatta farklı ulus kökenliliğine rağmen, en genelde ortak bir zihniyet ve kültür dünyasının oluşması ulus olmak için yeterlidir. Bu genel tanımlı ulusu daha sofistike kılmak için devlet ulusu, hukuk ulusu, ekonomik ulus, asker-ulus (ordu-millet) türünden üretilen ve genel ulusu tahkim eden ulusçuluklar daha

farklı kategorilerdir. Bunlara 'güç ulusu' demek de mümkündür. Güçlü ulus olmak kapitalist modernitenin temel bir ülküsüdür. Zira güçlü ulus sermaye ayrıcalığı, geniş pazar, sömürge imkânı ve emperyalizm üretir. Dolayısıyla bu tür tahkim edilmiş ulusları yegâne ulus modeli olarak görmemek, hatta şoven güç ulusları, sermayenin hizmetindeki uluslar olarak değerlendirmek önemlidir. Zaten sorun kaynağı oluşturmaları bu niteliklerinden ötürüdür. Kültür ulusundan üretilebilecek, ama sömürü ve baskıyı gemleyen ve dışlayan ulus modeli demokratik ulus modelidir. Demokratik ulus özgürlüğe ve eşitliğe en yakın ulustur. Bu tanım gereği özgürlük ve eşitlik arayışı olan toplumların ideal ulus anlayışıdır.

Kapitalist modernitenin ve esinlendirdiği sosyoloji biliminin demokratik ulus kategorisini işlememesi yapısallığı ve ideolojik hegemonyası gereğidir. Demokratik ulus sadece zihniyet ve kültür ortaklığıyla yetinmeyen, tüm üyelerini demokratik özerk kurumlarda birleştiren ve yöneten ulustur. Belirleyici olan yönü budur. Demokratik, özerk yönetim tarzı demokratik ulus olmanın başta gelen koşuludur. Bu yönüyle ulus-devletin alternatifidir. Devlet yönetimi yerine demokratik yönetim büyük bir özgürlük ve eşitlik imkânıdır. Liberal sosyoloji, ulusu esas olarak ya kurulmuş bir devletle ya da devlet kurmayı amaçlayan bir hareketle özdeşleştirir. Reel sosyalizmin bile bu yönlü bir arayışta olması liberal ideolojinin gücünü gösterir. Demokratik ulusun alternatif modernitesi demokratik modernitedir. Tekelcilikten kurtulmuş ekonomi, çevreyle uyumu ifade eden ekoloji, doğa ve insan dostu olan teknoloji demokratik modernitenin, dolayısıyla demokratik ulusun kurumsal temelidir.

Ulusal toplumlar için koşul olarak ileri sürülen ortak bir vatan ve pazar olguları, maddi birer unsur olarak ulusun belirleyici nitelikleri sayılmaz. Örneğin uzun zamanlar hep vatansız kalmış Yahudiler tarihte en güçlü ulus olarak dünyanın tüm zengin köşelerinde yaşamışlar, ulusal bir pazarları olmadığı halde dünya pazarlarının en güçlü tek ulusu olmayı bilmişlerdir. Şüphesiz vatan ve pazar devlet-ulusu için çok güçlü tahkim araçlarıdır. Vatan ve pazar uğruna tarihin en kanlı ve en fazla savaşları verilmiştir. Vatan mülk, pazar ise kârın gerçekleştiği alan olarak çok değerlidir. Demokratik ulusun vatan ve pazar anlayışı değişiktir. Demokratik ulus vatanı değerli sayar, çünkü ulus zihniyeti ve kültürü için büyük bir imkândır; anısında yer almadığı bir zihniyet ve kültür düşünülemez. Fakat kapitalist modernitenin fetişleştirdiği ülke-vatan kavramını toplumdan öncelikli kılmasının kâr amaçlı olduğu unutulmamalıdır. Vatanı abartmamak da önemlidir. "Her şey vatan için" anlayışı faşist bir ulus anlayışından kaynaklanır. Her şeyin özgür bir topluma ve demokratik bir ulusa adanması daha anlamlıdır. Bunu da tapınç düzeyine getirmemek gerekir. Asıl olan, yaşamın değerli kılınmasıdır. Vatan bir ideal değildir, ulus ve birey yaşamı için sadece bir araçtır. Devlet ulusu homojen toplum peşinde olduğu halde, demokratik ulus ağırlıklı olarak farklı kolektivitelerden oluşur. Farklılıkları zenginlik olarak görür. Yaşamın kendisi de zaten farklılıkla mümkündür. Tornadan çıkmış gibi tek tip vatandaş olmaya zorlayan ulus-devlet, bu yönüyle de yaşama terstir. Robot insan yaratmak nihai hedefidir. Bu yö-

nüyle aslında hiçliğe koşar. Demokratik ulusun vatandaşı, üyesi farklı olup, bu farkını farklı topluluklardan alır. Kabile ve aşiret varlıkları da demokratik ulus için birer zenginliktir.

Dil şüphesiz ulus olmak için kültür kadar önemli olmakla birlikte zorunlu bir şart değildir. Farklı dillerden olmak aynı ulustan olmaya engel teşkil etmez. Her ulusa bir devlet ne kadar gereksizse, her ulusa tek bir dil veya şive de gereksizdir. Ulusal dil gerekli olmakla birlikte, olmazsa olmaz bir şart değildir. Farklı dil ve lehçeleri de demokratik bir ulus için zenginlik saymak mümkündür. Fakat ulus-devlet katı bir biçimde tek dil dayatmasını esas alır. Çok dilliliğe, hele resmi çok dilliliğe kolay uygulama şansı vermez. Bu yönüyle hâkim ulus olmanın ayrıcalıklarından yararlanmaya çalışır.

Demokratik ulusun gelişemediği, ulus-devletçiliğin ise sorun çözemediği koşullarda bir uzlaşı ve anlayış olarak hukuk ulusundan bahsetmek mümkündür. Anayasal vatandaşlıkla kastedilen çözüm aslında hukuk ulusu temelindeki çözümdür. Anayasal güvenceye bağlanmış hukuki vatandaşlık ırk, etnisite ve milliyet ayrımını esas almaz. Bu tip özellikler hak doğurmaz. Hukuk ulusu bu yönüyle gelişen bir kategoridir. Özellikle Avrupa ulusları giderek milliyet uluslarından hukuk uluslarına evrilmektedir. Demokratik uluslarda özerk yönetim, hukuk ulusunda haklar esastır. Ulus-devlette ise iktidar yönetimi belirleyicidir. En tehlikeli ulus tipi 'ordu-millet' zihniyeti ve kurumlaşmasıdır. Güçlü ulusu temsil eder gibi gözükse de, özünde içinde yaşanması en güç, hep görev dayatan ve faşizme varan bir zihniyeti barındırır. Ekonomik ulus ulus-devlete yakın bir kategoridir. ABD, Japonya, hatta Almanya gibi ekonomiye başat rol tanıyan ülkelerdeki bu ulus anlayışı Avrupa'nın geçmişinde daha güçlüydü. Sosyalist ulus kategorisi denenmek istendiyse de, pek başarılı olduğu söylenemez. Bu kısmen Küba'da rastladığımız ulus örneğidir. Fakat bu ulus örneği de ulus-devletin reel sosyalist biçimidir; özel kapitalist ağırlıklı ulus-devlet yerine, devlet kapitalizmi ağırlıklı ulus-devletin ikame edilmiş biçimidir.

Ulus teorisi söz konusu edildiğinde önemle kritiği yapılması gereken husus ulusun kutsallaştırılması, tanrısallaştırılması gerçeğidir. Kapitalist modernite geleneksel din ve tanrı yerine bizzat ulus-devlet tanrısallığını inşa etmiştir. Bu husus çok önemlidir. Milliyetçilik ideolojisini ulus-devletin dini olarak yorumlarsak, ulus-devletin kendisini de bu dinin tanrısı olarak kavrayabiliriz. Devletin kendisi modernite çağında ortaçağın, hatta ilkçağın bütün tanrısallık kavramlarının özünü içerecek biçimde inşa edilmiştir. 'Laik devlet' denilen olgu ilk ve ortaçağ tanrısallıklarının tümüyle veya özde devlet olarak inşa edilmesi ve somutlaştırılmasıdır. Bu konuda hiç yanılmamak gerekir. Laik veya modern ulus-devlet cilasını kazıdığımızda, altından ortaçağ ve ilkçağın tanrısal devleti çıkar. Devlet ve tanrısallık arasında çok sıkı bir bağ vardır. Aynı biçimde yükselen ilk ve ortaçağ monarkıyla Tanrı kavramı arasında da çok sıkı bir ilişki vardır. Monark ortaçağdan sonra şahıs olarak etkinliğini yitirip monarşi kurumsallaştığında ve ulusal devlete dönüştüğünde, tanrı-monark da yerini ulus-devlet tanrısına bırakmıştır. Dolayısıyla kutsallaştırılmış vatan, ulus ve pazar kavramlarıyla birlikte ulus-devlet kurumlarının da benzer biçimde kutsallaştı-

rılmasının temelinde kapitalist modernitenin azami kâr kazanmayı mümkün kılan ideolojik hegemonyası vardır. İdeolojik hegemonya ulusla ilgili bu kavramları dinselleştirdiği oranda azami kâr kanununu meşrulaştırmakta, böylece geçerli kılmaktadır.

Çağımızda 'tek bayrak', 'tek dil', 'tek vatan', 'tek devlet, 'üniter devlet' biçimindeki ulus-devlet sembolleri ve temel sloganlarının kulakları sağır edercesine haykırılması, gözlerin farklı renkten bayraklardan alerji duyup küçümsemesi, zihniyet dünyasının monolitik hale getirilip sakatlanması, ulusal şovenizmin her gösteride, özellikle spor ve sanat etkinliklerinde şahlandırılırcasına ritüel haline getirilmesi milliyetçilik dininin ibadetleri olarak yorumlanmalıdır. Aslında daha önceki çağların ibadetleri de aynı işlevi görür. Burada iktidar ve sömürü tekellerinin çıkarlarını ya gizleyerek ya da kutsayıp meşrulaştırarak geçerli kılmak asıl hedeftir. Günümüzde ulus-devletle ilgili tüm örtbas edici ve abartıcı yaklaşım ve uygulamaları bu temel paradigma altında yorumladığımızda, toplumsal gerçekliğin hakikatini daha doğru kavrarız.

Demokratik ulus tüm bu hastalıkları en az yaşayan ulus modelidir. Kendi yönetimini kutsallaştırmaz. Yönetim sade bir olgu olarak günlük yaşamın hizmetindedir. Gereklerini karşıladığında herkes bir memur olarak yönetici olabilir. Yöneticilik değerlidir ama kutsal değildir. Ulusal kimlik anlayışı açık uçludur; kapalı bir din üyeliği, müminliği gibi değildir. Bir ulusa mensup olmak ne bir ayrıcalık ne de bir kusurdur. Birden fazla ulusa mensup olunabilir. Daha doğrusu, iç içe geçmiş farklı ulusallıklar yaşanabilir. Hukuki ulusla demokratik ulus uzlaşırsa rahatlıkla birlikte yaşanabilir. Vatan, bayrak ve dil değerli olmakla birlikte kutsal değildir. İç içe ortak vatanı, dilleri ve bayrakları zıtlıklar yerine dostluklar biçiminde paylaşarak yaşamak sadece mümkün değil, aynı zamanda tarihsel-toplum yaşamının da bir gereğidir. Bütün bu özellikleriyle demokratik ulus olgusu kapitalist modernitenin çılgınlaştırıcı savaş aleti olan ulus-devletçiliğinin güçlü alternatifi olarak tarihteki yerini yeniden almaktadır.

Çözümleyici bir model olarak demokratik ulus modeli devlet-ulusçuluğunun paramparça ettiği toplumsal ilişkileri yeniden demokratikleştirir; farklı kimlikleri uzlaşıcı, barışçı ve hoşgörülü kılar. Devlet ulusunun demokratik ulusa doğru evrilmesi muazzam kazanımları beraberinde getirir. Demokratik ulus modeli öncelikle şiddet yüklü toplumsal algıları doğru bir toplumsal bilinçle yumuşatıp insancıl (akıllı ve duygulu, empatisi olan insan) kılar. Şüphesiz şiddet içerilmiş sömürü ilişkilerini tümüyle ortadan kaldırmasa bile epeyce azaltarak, daha eşit ve özgür bir toplum olanağını ortaya çıkararak bunu gerçekleştirir. Sadece kendi içinde barışı ve hoşgörüyü geliştirmekle kalmaz, aynı zamanda dışta diğer uluslara karşı da baskı ve sömürü yüklü yaklaşımları aşıp ortak çıkarları sinerjiye dönüştürerek bu misyonunu gerçekleştirir. Ulusal ve uluslararası kurumlar demokratik ulusun temel zihniyet ve kurumsal yapılanmasına göre yeniden inşa edildiğinde, yeni bir modernitenin yani demokratik modernitenin sadece teorik değil uygulamadaki sonuçlarının da Rönesans niteliğinde olduğu kavranacaktır. Kapitalist modernitenin alterna-

tifi demokratik modernite ve temelinde yatan demokratik ulustur; demokratik ulusun içinde ve dışında ördüğü ekonomik, ekolojik ve barışçıl toplumdur.

Günümüzde içi boş veya boşaltılmış olan ulus-devletin kendisi, onun bölgesel ve küresel birlikleri ve özellikle BM yerine, üstün sorun çözümleyici özelliğiyle yeni demokratik ulusların hızla inşa edilmesi, demokratik ulusun sadece tekil ulus-devletin yerini alması veya dönüşümü olarak görülmemesi, bölgesel (AB kısmen bu yoldadır) ve küresel modellerinin de iç içe geliştirilmesi küresel finans kapital krizinden çıkışın en doğru, ahlaki ve politik yoludur.

4- Sosyalizm ve Kapitalizm

Kapitalist modernitenin topluma dayattığı bireyciliğe karşı toplumsallığı savunmak, bunu özgürlük ve eşitlik talepleriyle bağlantılandırmak klasik sosyalist ütopyanın temel idealleridir. Topluma, özgürlüğe ve eşitliğe duyulan geleneksel özlem kapitalizmin hegemonik özellik kazanmasıyla daha da şiddetlenmiştir. Liberal ideolojik hegemonya geliştikçe, sosyal ütopyalar gelişen bilimden etkilenerek kendilerini sosyalist ilan ettiler. Yeniçağın merkezî uygarlık sisteminin hegemonik kayması, Batı Avrupa'daki kentleşme hareketlerinin uzun süreli mücadelesinin sonucudur. İslâm ülkelerinin, Çin ve Hindistan'ın ellerinde bulundurduğu uygarlık hegemonyasının ciddi biçimde kayması 16. yüzyılda hız kazanmıştır. Batı Avrupa kent kültürünün eski uygarlık merkezlerinin kültürünü başarıyla özümsemesi bunda temel rol oynar.

Sanıldığının aksine, Batı Avrupa uygarlığı Hıristiyanlık kültürünün gücü ve çözümleyiciliğinden değil, yeni kent yaşamının ihtiyaçları karşısındaki çözümsüzlüğünden kaynaklanan yeni kültür arayışlarıyla bağlantılıdır. Hıristiyanlık 16. yüzyıldaki gelişmeler karşısında ancak reformla kendini sürdürebildi. Dinde reform yeni kent uygarlığının kültürel ihtiyacını çok sınırlı ölçüde karşılayabilecek durumdaydı. Kilisenin ulusallaşması özde değil biçimsel bir değişiklikti. Kültürel ihtiyacın asıl kaynakları, Ortadoğu İslâm'ı ile Çin ve Hindistan uygarlıklarıydı. Bu merkezlerden yapılan aktarmalar, 18. yüzyılın sonlarında başlayan İngiliz ekonomik, Fransız politik ve sosyal devrimleriyle sonuçlanmıştır. Şüphesiz bunda başka birçok etken de rol oynamıştır. Keşifler ve icatlar her ne kadar yenilikler taşısalar da, son tahlilde bu eski uygarlık merkezlerinin kültürel aktarışı olmadan hegemonik kayma mümkün olamazdı. Şüphesiz Avrupa Rönesans, Reform ve Aydınlanma hareketleriyle muazzam bir yenilik ve sentez kabiliyeti göstermiştir. Tarihin daha önceki dönemlerinde bu tür büyük hareketleri Verimli Hilal'de, Aşağı Mezopotamya'da, Doğu Akdeniz ve Ege kıyılarında görmekteyiz. Aslında sırasıyla bu tarihsel merkezlerde oluşan merkezî uygarlık sisteminin son büyük halkası Batı Avrupa kıyılarında kurulmuştur. Bunda İtalyan kent uygarlıkları belirleyici rol oynamıştır.

Konumuz açısından önemli olan, bu yeni uygarlığın yani kapitalist modernitenin yeni bilimsel paradigmayı kendi hegemonyasına almasıdır. Dinsel, hatta felsefi kökenli zihniyet yerine ikame edilen pragmatik yeni bilim yükselen değer haline geldi. Üniversitelerde 18. yüzyılın sonlarında gelişen bilimsel

devrim diğer politik, sosyal ve ekonomik devrimlerin tamamlayıcısı oldu. Deneysel fizik bilimleri ile toplumsal doğayla ilişkili bilimler arasında köklü bir ayrım yapıldı. Kendi içlerinde çok sayıda uzmanlık alanları, bilim dalları oluştu. Liberal ideolojik hegemonya sosyal bilimlere damgasını vurmakta gecikmedi. Devrimlerin olumlu sonuçlarını kendi tekelinde evcilleştirip çıkarlarıyla uyumlulaştırdı. Sosyalist ütopyanın 19. yüzyılın ortalarına doğru K. Marks ve F. Engels öncülüğünde kendini bilimsel sosyalizm olarak açıklaması, liberalizmin bilimciliğinin etkisi altında gerçekleşti. Zaten K. Marks ve F. Engels kendi bilimsel sosyalizmlerinin Alman felsefesi, İngiliz ekonomi-politiği ve Fransız sosyalizminin bir sentezi olduğunu açıklamaktan geri durmamışlardı.

Tüm bilimsellik ideasına ve eleştirelliğine rağmen, bilimsel sosyalizm, başta Rusya ve Çin reel sosyalizmleri olmak üzere çok sayıda deneyimin de ortaya serdiği gibi, kapitalist modernitenin maddi kültür yapılarıyla (ekonomik, sosyal ve politik kurumlar) zihniyet ve bilimsel dünyasını aşma gücünü tam gösteremedi. Sosyalist devrimlerin tümüyle yenildikleri ve boşa çıkarıldıkları iddia edilemez. Bu devrimlerin büyük bir miras bıraktıkları, halen güncel yaşamın vazgeçilmez bir unsuru ve zihniyet dünyasının en umutlu gücü oldukları inkâra gelmez. Fakat alternatif uygarlık ve modernite farkını keskinleştirip tahkim edemediler. Kapitalist modernite içerisinde önemli ölçüde erimekten kurtulamadılar. Bu gerçeğin bir kader değil, kapitalist dönem sosyalizminin çözemediği sorunlarla bağlantılı olduğu günümüzde yeterince açığa çıkmıştır.

Sanayi kapitalizmiyle birlikte toplumla ilgili olarak yapılan tartışmalar önemlidir. Bu dönemde sosyalist ütopyalar giderek bilimsel bir temele ve eylemsel çizgiye oturtulmaya çalışılır. Fakat hepsinin altında geçmişle köklü bir kopuşu yaşayan Aydınlanma düşüncesi yatar. Aydınlanma düşüncesinin geçmişin diyalektik aşılması değil de geçmişten kökten kopuşla ilgili olması, daha sonraki iki yüz yıllık süreci güçlü bir biçimde etkilemiştir. Her olgu sanki yeni yapılanıyormuş, geçmiş ve gelenekle bağı yokmuş gibi ele alınmıştır. Hatta geçmişle ilgili her şey negatif değerlendirmelere konu edilmiştir. Yeni paradigma gereği bu tutumun anlaşılır nedenleri olsa da, toplumsal gerçeği çarpıtarak yansıtacağı açıktı. Şüphesiz Aydınlanma düşüncesinin hakikat kapasitesi birçok yönüyle (tamamen değil) kendinden önceki çağlarınkinin üstündedir. Öyle olmasaydı zaten yeniçağı yaratamazdı. Ama böyle olması tüm hakikati kapsadığı anlamına gelmez. Ancak tüm öncüllerinin ideası bu yönlüydü. Sorunlar da bu ideadan kaynaklanmıştır. Hegel'i Aydınlanma düşüncesinin büyük ama onu revizyondan geçiren filozofu olarak tanımlamak mümkündür. Toplumsal tarihe hak ettiği yeri verdiği gibi, bilim felsefesini de henüz (bir yönüyle) aşılmamış güçte ortaya koymuştur.

Hegel'den beslenen K. Marks, Hegel'in felsefesindeki güçlü ve aşırı idealist yanını materyalizmle aşacağını sanmış ve bunda da tutarlı davranmıştır. Burada sorun olan, idealizm-materyalizm ayrımının pek önemli olmadığının, özünde her ikisinin de idealist metafizik özellikler taşıdığının anlaşılamamış olmasıdır. İki zıt felsefe yapıldığı sanılmıştır. Marks burada Hegel'den daha çok Aydınlanmacı çizginin etkisindedir. Marks, geçmişi aşılmışlıktan da öteye

hükümsüz saymış veya bir gölge olaydan, görüntüden ibaretmiş gibi değerlendirmiştir. Geçmişin tüm ağırlığıyla 'şimdi' olduğunu idrak edememiştir. Bu konuda Hegel'den daha donanımsızdır. Ömrünün son yıllarında (1880-1883) bu eksikliğin ve hatanın farkına vardığı, hem üstyapı denen devlet olgusunun hem de eski komünal toplumun önemini fark ettiği söylenebilir. Doğu toplumuna ilgisi artmıştır. Düşüncesinde bazı düzeltmeler yapmıştır. Fakat Aydınlanmacı çizgi tüm reel sosyalizm tarihi boyunca Marksizm'e egemen olmuştur. Bu tarihin temel hatası şudur: Yeni toplum veya komünizmin tümüyle kapitalizmin üzerinde, kapitalist toplumun aşılması biçiminde gerçekleşeceğine inanılmış, hatta buna 'bilimsel sosyalizm' olarak bilim seviyesinde bir değer atfedilmiştir.

Bu yaklaşımın kendisi de iki temel hata içerir: Birincisi, ne fizik bilimlerinde ne de biyolojik bilimlerde bilimsel kesinliğin tam geçerli olabileceği (Bunun o dönemin bilimlerine duyulan güvenle bağını görmek önemlidir), sonradan da olsa anlaşılmış olan bu gerçek fark edilememiş, dolayısıyla toplumsal doğanın kesin bilimsel formülasyonlara tabi tutulamayacağı anlaşılamamıştır. Toplumsal doğanın kendisi kültürdür; zihniyetin ele avuca sığmaz etkisini her an taşımaktadır. Dolayısıyla hatalarının temelinde bilimsel yaklaşım adı altında toplumsal doğanın yasalarını fiziki veya biyolojik Darwinist yasalarla özdeşleştirmeleri yatmaktadır. İkinci hata, tarih felsefesiyle ilgilidir. Bizzat toplumun tarihsel bir olgu olduğu ama farklı, ikincil bir doğa olarak değerlendirilmesi gerektiği fark edilememiştir. Toplumsal şimdinin büyük oranda toplumsal tarih olduğu anlaşılmak bile istenmemiştir. Aydınlanma düşüncesi bu fırsatı vermemektedir. Geriye liberalizmin içini boşalttığı pozitivist kaba bir dünya görüşünce yapılmış kapitalizm değerlendirmeleri kalmıştır. Kapitalizm hâkim, biricik, dönemine göre en ileri toplum sayılmıştır. Kapitalizm bir sömürü biçimi olmanın çok ötesinde yeni toplumla özdeşleştirilmiştir. Milyonlarca, belki de milyarlarca yıllık dünya-toplum oluşumunu kapitalizm gibi insan toplumunu en insanlık dışı, dolayısıyla dünya dışı yöntemlerle soyan bir istismar sistemi toplumun zafere erişmiş gerçeği sayılmıştır! Marksist paradigmadaki temel zaaf burada yatmaktadır. Dolayısıyla reel sosyalizmin çözülüşünün altındaki temel etken de budur. Marksizm'e veya reel sosyalizme dayalı bir düzeltme hareketi bu hakikatten yola çıkmalıdır.

Sosyalizmin kavram düzeyinde toplumculuk olarak kendini açıklaması doğrudur. Yanlış olan 'kapitalist toplum' kavramı ve ancak bu toplum biçiminin aşılmasıyla komünizme ulaşılacağıdır. Her şeyden önce çerçevesini çok iyi çizmeden, kapitalist toplum (Köleci, feodal vb. modelleri de buna eklemek gerekir) kavramını genel bir toplumsal hakikatmiş gibi değerlendirmekten vazgeçmek gerekir. Kapitalizmi ölümcül derecede bir toplumsal hastalık, kanser türü bir toplumsal urun büyümesi olarak değerlendirmek en doğrusudur. Köleci ve feodal denilenler de dahil, kapitalizm öncesi tüm toplumlar kapitalizm türü sömürü biçimlerini en büyük ahlâksızlık saymışlar, onu toplumsal yarıklarda kendini gizlemiş ve marjinalleşmiş olarak yaşamak zorunda bırakmışlardır. Bu canavarın toplum üzerindeki hegemonik zaferini daha önceki

ciltlerde çözmeye çalıştığımız için sadece dikkat çekmekle yetineceğiz. Gerçeği böyle olan bir toplumsal hastalık parazitinin 'en ileri, zafer kazanmış yeni toplum' olarak lanse edilmesi tüm sosyal bilimleri sakatlamıştır. Onun için diyorum ki, Sümer rahiplerinin kendi istismar rejimlerini tanrısallaştırmalarından bin kat daha istismarcı olan kapitalizme ilişkin zihniyet çalışmaları ideolojik olup, bin kat daha fazla kutsallığa (suni) boyanmış maskesiz tanrılar rejimidir. Bunların hakikat olarak toplumsal bilimle alakası yoktur. Sadece bilimsel kavramların ustaca düzenekler (ekonomi, politika bilimleri) halinde çarpıtılarak bilimmiş gibi sunulması söz konusudur.

Toplum milyonlarca yıllık evriminin sonucu ve daha önceki canlılar âleminin devamı, müthiş bir akıl ve duygu dünyasının ürünü olarak farklı bir doğadır. Böylesi bir bütünlüğe sahiptir. Kendi farkına varmış on beş milyar (evren tarihi) yıllık bir evrendir. Kapitalist istismarın toplum yaratımı, Firavunlar ve Nemrutların tanrı yaratıcılığı gibi bir ideadan öte bir değere sahip değildir. Bu anlamda 'kapitalist toplum' uyduruk, firavunî bir ideadır. Doğru olan, kapitalizmi (finans kapital biçimiyle daha da azıtmış olan) bir toplumsal hastalık olarak kavramsallaştırmaktır. Âdeta bir sağlık bilimi geliştirmek ister gibi insanlığı kapitalizmden kurtarmaya çalışan bir sosyalist bilimden söz etmek daha anlaşılır ve ahlâki (Öyle olması gerekir) bir yaklaşım olacaktır. Aksi halde son beş yüz yıllık savaşları, atom bombasını, aşırı nüfus artışını ve çevre yıkımını izah edemeyiz. Hem liberal kapitalist modernitenin hem de onun reel-sosyalist varyantının geri toplumsal kalıntılar olarak gördüğü klan, kabile, kavim, ümmet ve hatta ulus-devlet olmayan ulusal nitelikteki toplumsal varlıklara yüksek değer biçmek gerekir. Toplumun farklılaşmış tüm bu biçimlenişleri değerlidir. Diyalektik gereği en gelişmiş ulusal toplumda bile klan, kabile, aşiret ve halk toplumlarını gelişmiş ve bütünleşmiş halde görmek gerekir. Nasıl ki yüz atomluk bir element atomun ortadan kalktığı anlamına gelmiyor, tersine atomların gelişmiş ve bütünleşmiş hali olarak değerlendiriliyorsa, klan toplumundan sonraki farklılaşmaları da benzer biçimde değerlendirmek daha çok toplumsal hakikate götürür.

O halde sosyalist toplumu kapitalizmin panzehiri olan, fakat sadece bundan ibaret olmayan, geçmiş tüm toplumların gelişmiş, bütünleşmiş, özgür ve eşitçe oluşmaya çalışan toplumu olarak değerlendirmek kendi hakikatinin gereğidir. Kapitalist modernite üzerinde yükselmesi şurada kalsın, bu modernitenin toplum üzerinde 'demirden kafes' ve modern 'Leviathan' kılığındaki hastalıklı halini tarihsel toplumdan uzaklaştırarak kendi tanımına uygun biçimde gerçekleşebilir. Sosyalizm, tüm uygarlık tarihi boyunca kapitalizm kadar olmasa bile, toplumsal gerçekliğe dayatılan kölecil baskı ve sömürü tekellerinin kalıntılarından kendisini arındırmak suretiyle hem tarihsel temeline oturmuş, hem de güncel kazanımlarla (kapitalizmle mücadele aşamasında kazanılan değerlerle) kendisini pekiştirmiş ve yenilemiş olur.

Dikkat edilirse, bu yaklaşımda eski ve yeni toplum veya köleci, feodal, kapitalist ve sosyalist toplum gibi ilerlemeci, kestirmeci bir yöntem kullanmıyoruz. Toplumsal gelişme, bütünleşme, özgürleşme ve farklılıklar temelinde

eşitlik gibi kavramları esas alıyoruz. Daha da önemlisi, sosyalizmi gelecekte devrimden veya evrimden sonra yaşanacak bir toplum hali olarak da değerlendirmiyoruz. Zaten bu tür bir yaklaşım toplumun doğasındaki yaşam gerçeğine aykırıdır. İnsan türü hep toplumsaldır. Geçmiş-şimdi-gelecek birbirinden ayrıştırılarak yaşanmaz. Üç hal de iç içe olup birlikte yaşanır. Şimdiki an geçmiş olduğu kadar gelecektir de. Burada doğru bir felsefi yaklaşıma ihtiyaç vardır. Zaman felsefesini sonsuz geçmiş veya sonsuz gelecek olarak değerlendirmek pek bir anlam ifade etmez. Zamanı ancak varlık oluşumu olarak tanımlayabiliriz. Yani herhangi bir varlığın oluşumu onun zamanıdır. Başkaca da bir zaman yoktur. Böyle olunca, toplumun zamanı onun oluşumudur. Toplum da sürekli bir oluşum halini yaşadığına göre, geçmiş-şimdi-gelecek o halde mündemiçtir, gizlidir. Dolayısıyla uzun aralıklarla düz çizgisel aşamalı gelişme halindeki bir toplum tasavvuru hatalıdır ve içinden çıkılması imkânsız toplumsal değerlendirmelere yol açar.

Toplumsal gerçeği hep dolu yaşamak, onun tüm geçmiş birikimini içinden geçilen anın oluşum heyecanı ve geleceğin engin umutlarıyla yaşamak hakikate en yakın yaşam gerçeğidir. Bu tarz bir yaşamı gerçekleştirmeyi sosyalist teori ve pratiğin temel sorunu olarak görmek büyük değer taşır. Bu gerçekleşme toplumsal hakikatin hem ifadesi hem de doğru yaşanması olarak anlam kazanır. Sosyalizmi sadece geleceğe ilişkin bir proje veya program olarak görmek yerine, anlık özgürleştiren, eşitliği ve adaleti gözeten, estetik değeri olan ahlaki ve politik bir yaşam tarzı olarak hakikatleştirmek gerekir. Sosyalizm hakikati ifade eden bilinçli bir yaşam tarzıdır. Tarihte örnekleri bolca görülen bilgeler ve müminlerin tarzına benzer biçimde zamanın bilgesi ve mümini olarak yaşamak gerekir. Liberalizmin ahlâk düşkünlüğünü ifade eden bireycilik özgürlük olmayıp, sahte bilinçle yaşatılan en aşağılık kölelik biçimidir. Antiliberalizm olarak sosyalizm, özgürlüğü kolektif eylemde ve ahlâkta yaşamanın ideolojisidir.

Toplumsal bakış açımızda kapitalizmi abartmamalıyız. Özellikle çağımızın emperyalizm ve kapitalizmin mutlak egemen olduğu bir çağ ve onun günlük yaşam biçimi olduğunu iddia etmek kapitalizme hak etmediği bir anlam atfetmedir, doğru değildir ve fazlasıyla propaganda altında oluşan bir yanılgıdır. Korku propagandasından beslenen bir ideolojik savaştır. Gerçek olan, kapitalizmin hep marjinal kalmaya mahkûm bir sistem, kendini ancak faşist zorbalıkla egemen kılmaya çalışan anti-toplumsal bir soygunculuk, bir kırk haramiler sistemi olduğudur. Eski çağlarda nasıl despot yöneticinin kutsanıp ilahlaştırılmasıyla insanlar cüce kullar haline getirilmişse, çağımızda da kapitalizmin benzer sonuçlar doğuran bir ideolojik hegemonyası vardır. Bu hegemonyanın soğuk ve sıcak savaşlarla beslediği bir kölelik ve cücelik söz konusudur.

Sosyalizmi hep devrimler ve savaşlarla kazanılacak bir toplum olarak görmek de yanlıştır. Şüphesiz koşullar oluştuğunda devrimci dönüşümler için savaşlar da mümkündür. Ama sosyalizm sadece devrim demek değildir; topluma demokratik katılım ve kapitalizme karşı bilinçli ve eylemli yaşamdır. "Devrim olur, sonra sosyalist yaşam olur" demek, kendini kandırmak ve boş

beklentiler içine sokmaktır. Geçmiş ne kadar bilinçle güçlü yaşanır ve şimdileştirilirse, gelecek de o denli güçlü ve bilinçli karşılanıp yaşanır. Şüphesiz tüm bu süreçlerde stratejik ve taktik önderlikler gereklidir. Ama sosyalizmi bu tür askeri terimlerle yürütülecek bir eylemlilik hali olarak görmek büyük hatalara yol açar. Reel sosyalizm bir yönüyle böyle yürütüldü. Yorgun düşüldüğünde de yığılıp kalındı. Genel demokratik modernite paradigması altında tarihsel toplumu esas alan, kapitalizmin endüstriyalizm ve ulus-devletçilikle kuşattığı tüketici topluma ve bağlarını koparttığı çevreyi yıkmasına karşı çevreci, ekonomik ve demokratik konfederal yönetimle kendisini donatan sosyalist hareket, parti ve bloklara her zamankinden daha fazla ihtiyaç vardır. Sosyalist kuramın bu tip bir taslak altında geliştirilmesi ve pratiğe aktarılmasının gerekliliği öneminden hiçbir şey yitirmemiştir. Kaldı ki, bu sadece kapitalist hegemonyaya karşı gelişen bir öncü bilinç ve örgüt hareketi değil, tarih boyunca aynı özde ama farklı ideolojik-pratik veçheler altında sürdürülen gerçek bir toplumsallaşma hareketidir. Gerçek toplum bu hareketin doğasıdır, toplumsallaşma işlevinin kendisidir. Tüm uygarlık sistemlerinin yanı başında ama onların zıddı halinde, bir o kadar da sistematik olarak yaşanır. Fazla bilince çıkmaması, karşı tarafın ideolojik propagandasının gücüyle bağlantılıdır. Toplumsal hakikatler sosyalizmin kendisi olup, toplum sürdükçe gerçek yaşam tarzı olarak hep sürecektir. Tarih bu anlamda sadece sınıf mücadelesi tarihi değil, hegemonik iktidar ve devlete karşı toplumun korunmasının, özgürlüğün ve eşitliğin mücadelesidir. Sosyalizm bu toplumsal mücadelenin gittikçe bilimselleşen tarihidir.

5- Özgür Eş Yaşam

Kadınla erkek arasındaki ilişkiler kavranmadan, hiçbir toplumsal sorun ne yeterince kavranabilir ne de çözümlenebilir. Toplumsal sorunların temelinde kadın-erkek ilişkilerindeki sorunsallık yatar. Hiyerarşik toplumda ve uygarlık toplumunda kadına tek taraflı dayatılan evlilik kurumu erkek egemenliğini çok yönlü inşa ederken, bununla belki de doğada hiçbir canlının yaşamadığı, yalnızca insan toplumuna özgü bir bağımlılık ve kölelik kurumunun da temeli atılmış demektir. İlk ezen-ezilen toplumsallık, sınıfsallık ve ulusallık statüsü hep bu temel üzerinde yükselir. Her tür kavga ve savaşların da temelinde bu gerçeklik yatar. Uygarlık tarihinin ve en son aşaması olan kapitalist modernitenin en çok örtbas ettiği, ters ve olumsuz yansıttığı şey, kadının bu temeldeki kölelik statüsüne ilişkin gerçekliktir. Adı uygarlık toplumunda Şeytan ile özdeşleştirilmiş olan kadın, modernite sosyolojisinde konformizmin en uysal kişiliği, ücretsiz ev işçisi ve çocuk doğuran annesidir.

Zorba ve sömürgen erkek eli ve aklıyla kadın yaşamına binlerce yıldan beri yedirilen köleliğin düzeyini tüm içerik ve biçimleriyle kavramak gerçekler sosyolojisinin ilk adımı olmalıydı. Çünkü bu alandaki kölelik ve sömürü biçimlenişleri tüm toplumsal kölelik ve sömürü biçimlerinin prototipidir. Bunun tersi de geçerlidir. Kadın yaşamına içerilmiş köleliğe ve sömürüye karşı özgürlük ve eşitlik mücadelesi ve bu mücadelenin kazanım düzeyi, tüm toplumsal

alanlardaki köleliğe ve sömürüye karşı özgürlük ve eşitlik mücadelesinin temelidir. Uygarlık tarihinde ve kapitalist modernitede yürütülen özgürlük ve eşitlik mücadelesinin doğru temelde gelişememesinin ve güçlü bir başarıya yol açamamasının temel nedeni de kadına yaşamda içerilmiş ve biçimlendirilmiş kölelik ve sömürü kurumları ve zihniyetlerinin yeterince kavranamamaması ve bunlara yönelik mücadelenin temel alınamamasıdır. Balık baştan kokar derler. Temel doğru ve sağlam olmayınca, kurulacak bina ufak bir sarsıntıda yıkılmaktan kurtulamaz. Tarihte ve günümüzde yaşanan gerçeklik de bunun sayısız örnekleriyle doludur.

Dolayısıyla toplumsal sorunları çözmeye çalışırken kadın olgusu üzerinde yoğunlaşmak, eşitlik ve özgürlük çabalarını kadın gerçekliğine dayandırmak, hem temel araştırma yöntemi hem de tutarlı bilimsel, ahlâki ve estetik çabaların temeli olmak durumundadır. Kadın gerçeğinden yoksun bir araştırma yöntemi, kadını merkezine almayan bir eşitlik ve özgürlük mücadelesi hakikate erişemez, eşitlik ve özgürlüğü sağlayamaz.

Öncelikle kadını tanımlamak ve toplumsal yaşam içindeki rolünü belirlemek doğru yaşam için esastır. Bu yargıyı kadının biyolojik özellikleri ve toplumsal statüsü açısından belirtmiyoruz. Varlık olarak kadın kavramı önemlidir. Kadın tanımlandığı oranda erkeği tanımlamak da olasılık dahiline girer. Erkekten yola çıkarak kadını ve yaşamı doğru tanımlayamayız. Kadının doğal varlığı daha merkezî bir konumdadır. Biyolojik açıdan da bu böyledir. Erkek egemen toplumun kadının statüsünü alabildiğine düşürmesi ve silikleştirmesi, kadın gerçekliğini kavramamızı engellememelidir. Yaşamın doğası daha çok kadınla bağlantılıdır. Kadının toplumsal yaşamdan alabildiğine dışlanması bu gerçeği yanlışlamaz, tersine doğrular. Erkek zorbaca ve yok edici gücüyle kadın şahsında aslında yaşama saldırmaktadır. Toplumsal egemen olarak erkeğin yaşama düşmanlığı ve yok ediciliği, yaşadığı toplumsal gerçeklikle yakından bağlantılıdır.

Bu yargımızı evrenselleştirirken enerji-madde ikilemini esas alabiliriz. Enerji maddeye göre daha esastır. Maddenin kendisi yapısallaşmış enerjidir. Madde enerjiyi saklamanın, varlıksallaştırmanın form kazanması oluyor. Madde bu özelliğiyle enerjiyi kafeslemekte, akışkanlığını dondurmaktadır. Her madde formunun enerji payı farklıdır. Zaten bu enerji farklılığı maddi formların, yapıların farklılığını belirlemektedir. Kadın maddesindeki, formundaki enerji ile erkek maddesindeki enerji farklıdır. Kadında taşınan enerji hem daha fazladır, hem de bu enerjinin niteliği farklıdır. Bu farklılığı doğuran kadın formudur. Toplumsal doğada erkek enerjisi iktidar aygıtlarına dönüştüğünde maddi formlar, biçimler halini alır. Biçimler tüm evrende soğumuş enerji olarak tutucudur. Toplumda egemen erkek olmak, iktidar biçimlenmesi haline gelmektir. Bu haliyle taşıdığı enerji ağırlıklı olarak form kazanmıştır. Form haline dönüşmeyen enerji azdır ve çok az kişilikte yaşanır. Kadında ise enerji ağırlıklı olarak form haline, biçimselliğe gelmez. Enerjisi akışkan halini korur. Erkek formunda, kafesinde tutuklanmazsa, yaşam enerjisi olarak akışkanlığını sürdürür. Dondurulmamış kadındaki güzellik, şiirsellik, anlam potansiyeli, ağır

basan bu enerji haliyle yakından bağlantılıdır. Bu gerçekliği kavramak için canlı yaşamı daha derinliğine kavramak gerekir.

İnsan yaşamına kadar varan bir yaşamın evrimi kısmen tanımlanabilir veya tanımlanmalıdır. Öncelikle yaşamın gayesini sorgulamak gerekir. Niçin yaşıyoruz? Yaşam niçin kendisini sürdürüyor, besliyor ve koruyor? Yaşamak için beslenmek, korunmak ve üremek gerekir demek, herhalde cevap için yeterli değildir. Bundan öteye sorulacak soru niçin ürüyoruz, beslenip korunuyoruz sorusudur. Cevap 'yaşamak için' biçiminde verildiğinde bir kısırdöngüye düşmüş oluruz. Kısırdöngüye düşmek cevap değildir. İnsana kadar bir enerji biçimi olarak evrimleşen ve gelişen zihniyet seviyeleri, anlama olgusunun cevap için bazı ipuçları verebileceğini gösteriyor. Evrenin insana kadarki evrimi hep gelişen bir anlam gücünü ortaya koyuyor. Evrendeki gizli veya potansiyel gerçeklik sanki hep açığa çıkmak, anlamak ve anlaşılır olmak gibi bir sonuca varmak istiyor. Anlama ve anlaşılma ihtiyacı evrimin temel dürtüsüdür. Bu noktadan sonra sorulması gereken soru, anlamanın ve anlaşılır olmanın kendisine ilişkin olmalıdır. Anlamak, anlaşılır kılınmak istenen şey nedir? Kutsal Kitap'ta yer alan "Allah der ki, ben bir sır idim, bilinmek için evreni yarattım" hükmü sorumuza belki bir yanıt olabilir ama yeterli değildir. Bilinmek ihtiyacı anlamı tam olarak tanıtlamaya yetmez. Fakat yaşamdaki sırrı kısmen ifşa eder gibidir.

Hegel'in mutlak tin tanımı da buna benzer bir anlama sahiptir. Hegel'de evren mutlak tin ile bilinçli olarak kendine dönmüştür. Bilinmek istenen evren bunu fiziki, biyolojik ve toplumsal aşamalardan geçerek, bilincin en yetkin hali olan felsefi bilinçle, yani mutlak tinle kendini bilinmiş kılmaktan tatmin edilmiş bulmakta, böylelikle kendini bilinmiş evren kılarak macerayı tamamlamaktadır. Önemli hakikat paylarını taşıyan bu yargılar, yaşamın gayesini anlamla özdeşleştirmektedir. Yunan felsefesindeki 'theoria' kavramı da benzer anlamlar içermektedir. Sonuç olarak 'anlam', toplumsal insanın tanrısallaşmasıdır. Buradaki önemli soru şudur: Toplumsal insanın tanrısallaşması veya kazandığı 'anlam' gücü, bütün evrendeki anlamı temsil edebilir veya ifadelendirebilir mi? Toplumsallıktaki azami anlam (Hegel'deki mutlak tin) evrensel anlamın kendisiyle özdeş kılınabilir mi? Toplumun kendisi eksikli bir varlık değil midir? O halde anlamı da eksik olmayacak mıdır?

İnsan halimizle bu soruları tam cevaplayamayız. Çünkü biz toplumla sınırlanmış durumdayız. Toplum-üstü varlık olamayız. Sadece soru sorabiliriz. Talihimiz şudur ki, soru sormak da anlamanın yarısıdır. Dolayısıyla anlamaya (mutlak anlam) ilişkin ipuçları verebilir. Şimdilik anlamlı hale gelmenin çok önemli olduğunun ve yaşamın temel gayesini yakalamaya epeyce yaklaştığının farkına varıp tatmin olabiliriz. Anlamlı yaşamın kendisine ilişkin olarak temel sorunların büyük kısmını çözmeye, en azından arzulanan adil, güzel ve doğru toplumsal yaşama dair cevapları bulmaya muktedir ve yetenekli olduğumuza hükmedebiliriz.

Bu felsefi perspektifle kadın gerçeğine yöneldiğimizde, anlamlı yaşamın kadınla bağını iyi, doğru ve güzel yanlarıyla geliştirmek gerektiği sonucuna

varabiliriz. Bu yargıdan yola çıkıldığında, kadınla yaşamın asıl amacı üremek ve çoğalmak olamaz. Şöyle ki, üremek en basit canlı olan tek hücreli canlıların da farkında olduğu, belki de tek amaçlı yaşamlarının bu temelde kodlandığı söylenebilir. Fakat gelişen evrim tek hücrenin neredeyse kendini iki eşit parçaya bölmesinin yaşamın sonu olmadığını, milyarlarca kez bölünen tek hücrelinin bu eyleminin yaşamı sonlandırmak yerine hızla çeşitlenme ve farklılaşmaya götürdüğünü, bir sonraki anlamlı cevabın çoğalma değil değişim ve dönüşüm olduğunu göstermektedir. Yaşamak için çoğalmak gerekli bir araçtır, ama onu kavramak için asla yeterli değildir. Çoğalmak araçsaldır, amaçsal veya anlamsal değildir. Daha doğrusu, anlamı sadece çoğalmak olan bir yaşam çok eksik ve kusurlu bir yaşamdır. Tek hücrelide durum buyken, kadınla insanca yaşamı yalnızca cinsel üremeye ve çoğalmaya bağlamak yaşamın sadece anlam eksikliğini değil, körleşmesini ifade eder. Zira kadınla amip gibi çoğalım olmayacağına göre, kadınla çoğalımı yaşamın merkezine koymak ve hedefi kılmak, canlıların muazzam evriminden gerekli anlamı çıkarmamak demektir. Kaldı ki, insan toplumunda nüfus azlığı problemi günümüz teknolojisiyle tamamen aşılmıştır. İnsan türünün nüfus azlığı değil, tersine dünyaya sığamaz hale gelen çoğalımı giderek büyük bir sorun haline gelmektedir. Tek hücreli canlıda da kanıtlandığı gibi, çoğalım hızı geri ve ilkel düzeyle bağlantılı olup, her çoğalım bir ölüm demektir. Fiziki çoğalım tüm evrim türlerinde böylesi bir anlamı da içerir. Ölümlü varlık çoğalarak kendisini daimi yaşatabileceğini sanmaktadır ki, bu bir yanılgıdır. Kendisini kendi kopyasıyla sürdürmek güvenlik ihtiyacını giderebilir ve sonsuzluğa katılma arzusunu tatmin edebilir, ama gerçekçi ve hakiki kılmaz.

Özcesi, kadınla çoğalıma dayanan yaşam felsefesinin ciddi bir anlamı yoktur. Sınıflı toplumda miras ve güçlü olma gibi olgular nedeniyle doğurgan kadına anlam yüklenmiştir; bu da baskı ve sömürüyle ilgili bir anlamdır ve kadın için negatiftir. Yani çok doğuran kadın, erken ölen kadındır. Kadınla anlam değeri çok yüksek bir yaşam ya çok az bir doğumla ya da genelde insan türü için bir nüfus çokluğu sorunu varsa hiç doğurmayan kadınla mümkündür. Çok çocuk doğurmak, kendini birey ve toplum olarak entelektüel ve politik güçle geliştiremeyen geri sömürge halkları için bir öz savunma olarak değer taşıyabilir. Kendine yönelik kırıma soyunu çoğaltarak cevap verme de bir direniş ve kendini var kılma yöntemidir. Fakat bu fazla özgür yaşam şansı olmayan toplumların öz savunmasıdır. Bu nedenle anlam düzeyinin bu denli düşük olduğu toplumlarda kadınla estetik ve doğruyu esas alan bir yaşam mümkün olamaz. Dünya toplumlarının mevcut gerçeği bunu doğrulamaktadır. Kadınla yaşamın beslenme ve korunma işlevlerinde özgün bir yönü yoktur. Beslenme ve korunma her canlı için geçerlidir. Kadınsız veya erkeksiz yaşamı tartışmanın fazla bir anlamı yoktur. Eşeyli veya eşeysiz tüm yaşamlarda erillik-dişillik olgusu vardır. Dolayısıyla sorun eş yaşamın kendisiyle değil, insan toplumundaki anlamıyla ilgilidir.

İnsan toplumunun yaşam biçimi herhangi bir canlı türünün yaşam biçimi değildir. Kendi içinde ve doğa üzerinde hükümranlık ve iktidar olgusunu geliş-

tirebilecek özellikler taşımaktadır. Ulus-devlet iktidarında olduğu gibi nicel ve nitel bakımdan güçlü ulus peşinde koşmak yaşam gezegenimizi yaşamın mezarına dönüştürebilir. Buradaki çarpıklık toplumdan, erkek egemen toplumdan kaynaklanmaktadır. Erkek egemenin kadın yaşamı üzerinde kurduğu hegemonya gezegenimizi yaşanamaz hale getirmektedir. Bu sonuca da biyolojik evrimle değil, erkek egemenlikli hegemonik iktidarla varılmaktadır. Dolayısıyla kadınla yaşamın erkek egemenlikli hegemonik iktidar olgusundan kurtulması gerekir. Yaşamı hükümranlık altında geçen kadın doğurganlığıyla insanlığı milyonlarca yıl yaşattığı halde, kapitalist moderniteyle birlikte bu doğurganlık ironik bir biçimde yaşamın sonunu getirmektedir. Mevcut statü altındaki kadınla yaşam yaşamın sonunu haber vermektedir. Bu gerçekliğin sayısız işareti vardır. Bu işaretleri sıralarsak:

a- Nüfusun gezegene sığmayacak ölçüde artması ve diğer canlı türlerini tehdit altına alması aşamasına varılmıştır. Mevcut statü altındaki kadınla bu tarzdaki bir yaşam, yaşamın doğallığını ve ekolojisini her geçen gün artan bir hızla tehdit etmektedir.

b- Yine bu yaşam toplumların içinde ve dışında sınırsız iktidar şiddetine yol açmaktadır. Militarizmin ulaştığı düzey bu gerçekliği yeterince kanıtlamaktadır.

c- Kadının cinselliği korkunç bir istismar aracına dönüştürülmüş, üzerinde korkunç bir baskı ve sömürü geliştirilmiştir. Yaşam tümüyle saptırılmış, neredeyse kendini anlamsızca tekrarlayan bir cinsel sapıklıkla özdeş kılınmıştır.

d- Giderek toplumdan silinen kadın zorunlu soy sürdürme aracına, cinsel meta ve en ucuz işgücüne dönüştürülmüştür. Başkaca bir anlamı yok gibidir.

e- Kadın üzerinde âdeta kültürel bir soykırım yürütülmektedir. Kadın ancak cinselliği ve soy sürdürme rolüyle işsizler ordusunun ücretsiz veya ucuz ücretli bir üyesi olarak değer ifade etmektedir. Kendini fiziki, ahlaki ve anlamsal olarak savunabilecek özgüçten yoksun bırakılmıştır.

f- Bu etkenler altında kadını anlamsız bir yaşamın pençesinde kıvrandıran bir toplum ancak hasta bir toplum olabilir. Anlamsız kadının toplumu da anlamsız olur.

Daha da arttırılabilecek bu işaretler kadınla eş yaşamın köklü bir dönüşüme duyduğu ihtiyacı gayet açık ve ivedi kılmaktadır. Korunmasız ve mülkleştirilmiş kadınla özgür yaşam mümkün olamaz. Ahlâken de bu mümkün değildir. Çünkü kölelik ancak ahlâk yok edildiğinde gerçekleşir. Tabii hegemonik güçlerin ahlâkına ahlâk diyemeyiz. Hegemonik güç, bu arada hegemonik erkeklik ancak toplumsal ahlâkın çöküşüyle gerçekleşir. Kadınsız yaşanamayacağına (Erkek olmadan da yaşam olabilir ama kölece bir yaşam olur) göre, yaşamı kurtarmak kadının kurtuluşunu zorunlu kılmaktadır. Bu anlatım daha çok toplumsal yapısallık içindeki kadınla ilgilidir. Zihniyet dünyası, ilişkisi içindeki kadın sorunu daha da önem kazanmaktadır. Kadın hakkında yukarda açıklanan olumsuz işaretlere başarıyla karşı koyan bir zihniyet geliştirilmedikçe, genelde eş, özelde özgür yaşam eşi olarak yaşanılamaz. Dolayısıyla karşı

tezler olarak kadınla özgür eş düzeyinde yaşamak için gerçekleştirilmesi gerekenler şöyle özetlenebilir:

a- Öncelikle soy sürdürümünü, çoğalmayı esas almayan, evrensel insanlık idealine uygun, gezegendeki diğer canlıların varoluşunu gözeten ekolojik bir eş yaşam kavramına ihtiyaç vardır. Toplumun vardığı evrensel düzey kadınla özgür yaşamayı zorunlu kılmaktadır. Gerçek sosyalizm ancak kadınla özgür yaşam temelinde inşa edilebilir. Sosyalizm önceliği kadınla özgür yaşam düzeyinin mutlaka tutturulmasıdır.

b- Bunun için erkek egemen hegemonik iktidarla zihniyet ve kurumsal olarak mücadele etmek ve özgür eş düzeyinde bu mücadelenin zihniyet ve kurum olarak zaferini kesinleştirmek gerekir. Özgür eş yaşam bu başarı ve zafer kazanılmadan gerçekleştirilemez.

c- Kadınla yaşam asla cinsel güdüyü sürekli kılmak ve çok yaşamak anlamında yorumlanmamalıdır. Gerek uygarlık gerekse kapitalist moderniteyle korkunç bir düzeye taşınılmış olan toplumsal cinsiyetçi yaşamı tüm zihinsel ve kurumsal alanlarda tasfiye etmeden özgür eş yaşamı gerçekleştirilemez. Kadını bir mülkiyet olgusu ve cinsel nesne olarak gören paradigma ve kurumlarda kadınla yaşam sadece en büyük ahlâksızlık değil, aynı zamanda en çirkin ve en yanlış yaşam biçimidir. Bu koşullar altında bir kadını ve dolayısıyla erkeği bu denli aşağılayacak ve çürütecek başka bir toplumsal olgu örneği yoktur.

d- Kadınla özgür eş yaşam ancak mülkiyetçilik reddedildiği, istismar edilen toplumsal cinsiyetçilik tümüyle aşıldığı, her düzeyde toplumsal eşitliğin (farklılık temelindeki eşitlik) sağlandığı koşullarda mümkündür.

e- Özgür eş yaşam ancak soy sürdürüm aracı, ucuz veya ücretsiz işçi ve işsiz olmaktan çıkmış, nesne olmaktan çıkıp özneliğini her düzeyde gerçekleştiren kadınla mümkündür.

f- Toplum ancak bu olumlu koşullar altında özgür eş yaşamına uygun hale gelebilir, dolayısıyla özgür ve eşit koşullu topluma evrilebilir.

g- Olumlu toplumsal koşullar altında yapısal ve anlaksal değerini geliştirmiş kadınlar ve erkeklerin özgür eş yaşamı mümkün olabilir.

Hegemonik uygarlık ve modernitenin özgür eş yaşamın inkârı pahasına gerçekleştiğini çok iyi bilmek gerekir. Dolayısıyla toplumsal aşkın zorunlu koşulu olan kadınla erkek arasında hem yapısal hem de anlaksal güç dengesi imkânsız kılındığından aşk gerçekleşemez. Anlam enerjisini yitirmiş ve köle toplumun kölece ilişkilerinin anlık olarak üretildiği evlilik koşullarında aşk gerçekleşemez. Hegemonik ve modern iktidarın ölümcül etkisi bu nedenle en çok özgür eş yaşam olanaksızlaştırıldığında görülür. Bu yüzden insanlık tarafından büyülü bir mucize olarak karşılanan yaşam bu koşullarda mucizevî ve büyüsel değerini yitirmiş, özellikle kadın tarafından kahrı çekilen ve intiharla karşılanan bir felakete dönüştürülmüştür. Eş yaşamın bir toplumsal inşa olduğunu iyi bilmek gerekir. Bu yaşam eril ve dişil kişiler arasında gerçekleşmez; inşa edilmiş toplumsal kadınlık ve erkeklik arasında gerçekleştirilir. Hegemonik inşanın her iki cinsi sakat bıraktığı, aralarındaki ilişkinin bundan etkilendiği ve hegemonik ilişki olarak yansımasını bulduğu iyi bilinmelidir. Hegemonik

ilişkide aşk gelişemez. İnsan aşkında temel şart, tarafların birbirine denk bir özgür irade sahibi olmalarıdır.

Uygarlık ve modernite hem kurumsal hem de ideolojik hegemonik yaşamla geçerli kılındığından, aşk konusunda tarih boyunca hep paradoks içinde kalınır. Aşktan çok bahsedilir ama gerçekleştirilemez. Dünya edebiyatı bir anlamda gerçekleşemeyen aşkların trajik anlatılarından ibarettir. Savaşların hep kadın yüzünden çıktığını anlatan destanlar da bu gerçeğin kanıtıdır. Sanatın tüm biçimleri gerçekleşemeyen aşkın itirafı gibidir. Dinsel metinler bile tanrı ile tanrıça ilişkilerindeki gerçekleşmeyen, tek taraflı kalan arzulardan şiddetle etkilenen bir nevi en eski sanat eserleridir. Uygarlık sistemlerinin eş yaşamı 'özel yaşam' alanı olarak kutsaması, toplumsal hakikatin en tersyüz edilmiş bir yargısıdır. Aslında kamusalın özel, özelin kamusal olarak kavranması toplumun doğasına daha uygundur. Eş yaşamdaki ilişki, evrenselliği ve tüm toplumsal bağları temelde etkileyen özelliklere sahiptir. Uygarlığın en büyük ikiyüzlülüğü, bu evrensel ilişkiyi sadece çok mahrem ikili bir tekil olgu saymasıdır. Sosyolojik bilginin değersiz ve yararsız olmasının en temel nedenlerinden biri budur. Sokrates'e ait olduğu söylenen "Kadın insanı ya filozof yapar ya da deli" deyişiyle, bir halk özdeyişi olan "Kadın vezir de eder, rezil de" deyişi, yine bu gerçek kamusallıkla bağlantılıdır. Zaten toplumda 'özel' ve 'kamusal' alan ayrımına gitmek modernitenin bir çarpıtmasıdır. Asli toplumda bu tür bir ayrımın anlamı yoktur. Doğru olan, temel ve belirleyici ilişki biçimlerinin yaşanmasıdır.

Yaşam adına insan toplumuna attığımız ilk adım eş yaşama ilişkin olmalıdır. Hiçbir yaşam alanı eş yaşam alanı kadar temel ve belirleyici özelliğe sahip değildir. Ekonomiyi, devleti temel ilişki saymak modernite sosyolojisinin bir saplantısıdır. Ekonomi de, devlet de sonuçta eş yaşamın araçları konumundadır. Eş yaşamlar ekonominin, devletin, dinin hizmetinde olamaz. Tersine devlet, din ve ekonomi eş yaşamın hizmetinde olmak durumundadır. Ancak bunun tersi tüm modernite sosyolojisini kaplamıştır.

Tüm bu anlatımın gereği olarak ilk ilmi yapılması gereken alan, eş yaşam alanı olmalıdır. Çok ilkel bulunan ilkçağ mitolojisi ve dinlerinin kendilerini hep bu alanla başlatmaları boşuna olmayıp toplumsal hakikatle ilgilidir. Eş yaşam, özellikle kadın etrafında geliştirilecek bilim, doğru sosyolojiye atılmış ilk adım olacaktır. Sadece bir bilim olarak sosyolojide değil, tüm sanatsal ve felsefi alanlarda da ilk adım bu ilişki etrafında atılmalıdır. Felsefenin bir dalı olarak ahlâk ve dinin de önceliği bu alanda olmalıdır demeye gerek bile yoktur. Ahlâk ve din bu alana yeterince bağlanmışlardır.

Sonuç olarak, çağımızdaki hegemonik iktidar ve sömürü güçlerinin iflası en çok eş yaşamdaki çöküşle görünür olmaktadır. Kadın-erkek ilişki tarihi en deklase, anlamını yitirmiş, ne onunla olunur ne onsuz olunur gibi bir tükenmişliğe gelip dayanmıştır. Başlangıç devrimini bu kaotik durumun tahliline dayandırmayanların kaosu sürdürmekten başka şansları yoktur. Kişisel ve kolektif çıkış yapanlar, ancak bu alanı bilimsel, sanatsal ve felsefi olarak temel alırlarsa, özgür eş yaşamına doğru adım atabilirler. Bu çıkış adımları, çokça

sanıldığı gibi iki kişi arasındaki tekil, özel adımlar olmayıp, gerçekleştirilecek demokratik sosyalist topluma ilişkin evrenselin ilk adımlarıdır.

Sosyalist olmak öncelikle eş yaşamda özgürlük düzeyini tutturmakla ilgili olmak durumundadır. Eski mitolojik ve dinsel yaşamın başlangıcında rastlanan büyük ilkesel ve çetin pratik yaşamların benzeri bir yaşam tarzını esas almak gerekir. Eş yaşamın sosyalistçe inşası ancak uygarlık sistemlerinin ve kapitalist modernitenin evcil özünü ve biçimlerini aşmakla gerçekleşebilir. Sistemin banalleştirdiği cinsellikle, evcilik oyunlarıyla, soyculukla (çoğalım anlamında), 'bir yastıkta kocamak'la pek alakası yoktur. Özellikle güncel olarak tam bir hastalık haline getirilen günlük cinsel birleşmelerle de alakalı değildir. Kaldı ki, hiçbir canlıda günlük cinsel birleşmenin olmaması, tersine bunun döngüsel bir temele sahip olması, insan türündeki cinselliğin toplumsal tarzda inşa edildiğini kanıtlar. Cinsel açlık ve cinsellikteki aşırılık, toplumsal inşa ve hegemonik iktidarla bağlantılıdır. Kadına dayatılan cinsiyetçilik tüm biçimleriyle bir iktidar gerçekleştirimi olarak kendini belli eder. Bu cinsiyetçilik, mutluluk vermesi şurada kalsın, tam bir hastalık ve mutsuzluk kaynağıdır, tükeniş ve erken ölümdür. Hiçbir kadın veya erkek bünyesi cinsiyetçiliğin bu tarz cinselliğine uyum gösterecek yapıda değildir. Özellikle kapitalizmin kadın reklamcılığıyla körüklediği cinsiyetçilik tamamen ideolojik hegemonyayla ilgili olup, azami kâr kanununun pratikleştirilmesini sağlamaya yöneliktir. Denilebilir ki, hiçbir ilişki toplumsal cinsiyetçilik kadar sistemi taşıma gücünde değildir. Dolayısıyla antikapitalist olmak ancak bu tarz cinsiyetçi yaşamı reddetmek ve aşmakla mümkündür.

Eş yaşam ilişkilerinde geliştirilecek düzey ne denli bilimsel, sanatsal ve felsefi olursa o denli sosyalist topluma yol açabilecektir. Sosyalizmin öncelikle eş yaşam ilişkilerinde gerçekleşmesinin vazgeçilmez ilkesel ve pratik bir değeri vardır. Bu tarz ilişki dışında sosyalizme götürebilecek bir yol yoktur. Olsa da, bu ilişkiler dolaylı ve hatalara çok açık ilişkilerdir. Sosyalistçe eş yaşamı iki kişi arasındaki bir ilişki olarak algılamak eksik bir yaklaşımdır. Eş yaşamlar şüphesiz ikili somutlaşmaları yaşayabilir ama buna indirgenemez. Eş yaşam büyük anlam gücü, estetik ve ahlâkla daha çok soyut olarak yaşanan özsel bir yaşamdır.

Sosyalist yaşam bağlamındaki erkekler ve kadınlar ancak özgür yaşamı evrensel, kolektif olarak gerçekleştirdikçe, tekil olarak da doğru ve güzel yaşama şansını elde edebilirler. Tarihin tüm büyük toplumsal hareketlerinde bu gerçekliği görmek mümkündür. Tekil yaşamı güncel evlilik oyunlarıyla olduğu kadar, daha da olumsuzlaşan evlilik dışı biçimlerle karıştırmamak büyük önem taşır. Tekil yaşamda toplumsal evrenselliğin, kolektifin tüm potansiyeli gizli olduğu halde, uygarlık ve modernitenin tekil evcilik ve evlilik dışındaki biçimlerinde evrenselliğin, kolektifliğin inkârı gerçekleştirilir. Bu ayrımı yapmadan, sosyalistçe tikel özgür yaşam gerçekleşemez. Sosyalist ilişki kapsamındaki erkek, özellikle kadın kendinde yaşattığı bilimsellik, estetiklik, ahlâkilik ve felsefilikle muazzam bir çekim gücüne sahiptir. Bu tür erkek ve kadın kişilikler toplumsal yaşam karşısında yenilgi yaşamadıkları gibi, varlıklarıyla özgür

toplumsal yaşamı inşa ederler. Tekil birliklerinde saygı ve güven hâkim olduğu için kıskançlık, kapris, doyumsuzluk ve bıkkınlık gibi sistem hastalıklarına yer yoktur. Birbirlerini mülkleştirmedikleri için karşılıklı hak idealarıyla (Burjuva hukukunda bu geçerlidir) yaklaşımda bulunmazlar. Denk düzeydeki anlam güçleri bir kişide bütünü, bütünde bir kişiyi yaşatabilecek durumdadır.

Tarihsel-toplum hareketleri ancak böyle anlam kazanmış kişiliklerle başarıya ulaşır. Bu kişilikler kelimenin gerçek anlamıyla hep sosyalist olarak bilinmek, anılmak ve beklenmek durumundadır.

Sosyalist toplumun gelişiminde özgür eş yaşam kuramının uygulanmasına ilişkin bazı önemli tarihî tecrübeleri göz önünde tutmak önemlidir. Hıristiyanlık bu konuda rahip ve rahibe yaşamını kadrolarına şart kılmıştır. Batı uygarlığının gelişiminde bu uygulama önemli bir role sahiptir. Hıristiyanlık cinsiyetçi toplumun olumsuzluklarını bu kadrosal uygulamayla oldukça sınırlamıştır. Ruhsallığın zihniyet üzerindeki cinsellik baskısını gemlemesi toplumsallığın gelişiminde önemli rol oynamıştır. Fakat özgür eş yaşamı mümkün kılan diyalektik gelişime yol açamamış; ona karşı tepkisel olarak gelişen şey kapitalist modernitenin toplumsal cinsiyetçi patlaması olmuştur. Modern mülkiyetçi tek eşli yaşam, rahip-rahibe kültürüne karşıt bir yaşam tarzı olarak ikinci bir uç noktayı, bir kutbu doğurmuştur. Modernist tek eşli yaşamdaki bunalımın temelinde Hıristiyanlıktaki rahip ve rahibe kültürü yatar. Her iki kültür de cinsiyetçi toplumun aşılmasında tıkanıp kalmıştır. Batı toplumundaki cinsiyetçi kültür bunalımında bu gerçeklik saklıdır.

Konuya ilişkin İslâmî çözüm de başarılı olmamıştır. Rahip-rahibe yaşamının tersine cinsel doyuma öncelik tanıyan İslâmiyet, çok sayıda eş ve cariye konumundaki kadınla sorunları çözeceğini sanmıştır. İslâm'daki harem uygulaması bir nevi özelleşmiş genelev rolündedir. Genelevden farkı, bazı kişilere özel kılınmış olmasıdır. Özde aralarında fark yoktur. Doğu toplumunun Batı toplumlarının gerisine düşmesinde bu cinsiyetçi toplumsal uygulamanın belirleyici rolü vardır. Hıristiyanlığın cinsiyetçiliği gemlemesi moderniteye yol açarken, İslâm'ın cinsiyetçi aşırı doyumu teşvik etmesi ise bu konuda eski toplumdaki durumun daha da gerisine düşmesine ve Batılı modernite toplumu karşısında yenilgiye uğramasına yol açmıştır. Doğu kadını ve erkeğinin Batı kadını ve erkeği karşısında yenik düşmesinde toplumsal cinsiyetçiliğin rolü oldukça önemlidir. Cinsiyetçilik toplumsal gelişme üzerinde sanıldığından daha fazla etkilidir. Doğu ile Batı toplumları arasındaki farkın açılmasında cinsiyetçiliğin rolü üzerinde önemle durmak gerekir. İslâm'ın cinsiyetçilik anlayışı gerek kadının derinliğine köleleşmesinde, gerekse erkeğin iktidarcı kesilmesinde Batı uygarlığındakine nazaran çok daha olumsuz sonuçlar doğurmuştur.

Özgür eş yaşam pratiğini geliştirirken, kadın ve erkek cephesinde dikkat edilmesi gereken önemli hususlar vardır. Özgür yaşam şansı olan veya bu şansı elde etmek isteyen kadının öncelikle yapması gerekenleri şöyle belirleyebiliriz:

a- Kadın erkekle girişeceği cinsel paylaşımının salt bir biyolojik tatminle sınırlı olmadığını, kaplan kafesinde kaplanla yatmaya denk bir güçle ve iktidar pençesiyle yüz yüze kalacağını peşinen bilmelidir. Özellikle kafesteki kaplanın açlık ve esaret haline benzer durumda bulunması, erkeğin pençelerini daha ölümcül kullanmasına yol açabilir. Kadın klasik evlilik ilişkisiyle bir defa kafese girdikten sonra kolay sağ çıkamayacağını, kafese girmesinin bedelini ya canıyla ödeyeceğini ya da tamamen teslim olmuş dişi bir kaplana dönüşeceğini iyi bilmelidir. Dişi kaplan tiplemesi erkekleşmiş kadını temsil eder, iğrenç ve çirkindir. Hegemonik erkek ve ona tamamen teslim olmuş erkeksi kadın arasındaki cinsellik, bu iğrençlik ve çirkinliğin gerçekleşmesinde başat rol oynar. Erkekler kadın bakireliğini 'bozma' gününü gururla yaşarken, bunun altındaki neden güdü tatmini (biyolojik olgu) değil, bu ilişkinin iktidar-köle ilişkisinin oluşmasındaki payıdır. 'Bozmak', kadını sınırsız köleliğe mahkûm etmenin başlangıcıdır. İktidar efendi duygusuna yol açar ki, bu da erkekliğinin kanıtlanması anlamına gelir. Daha sonra bu yöntem genç erkeklere de uygulanır. Kölelik kurumu her iki cinse de uygulandı. Kadının erkek kadar cinsel ilişki peşinde koşmaması kölelik kurumuyla bağlantılıdır. Kapitalist modernitenin sınırsız çoğalttığı cinsellik eylemi, insanlık türüne dayatılan en kapsamlı kölelik aracıdır; sınırsız iktidar ve sömürü imkânına yol açar. Çoğu dinin bu ilişkiye kuşkuyla yaklaşması anlamlı olup, onun düşüş, çirkinlik ve hakikat dışılığa yol açmasıyla bağlantılıdır.

b- Kadın eş evlilik durumunda olmadan, erkek egemen toplumun her alanında karşısındaki erkeğin her an avının üzerine atlamak durumunda olan bir panter gibi hareket edeceğini bilerek kendi hareket tarzını geliştirmelidir. Erkek panter fırsat bulduğunda, yani bu konuda önüne çıkan toplumsal engelleri aştığında mutlaka kadına bir pençe atacaktır. İktidarcı erkek bu anda hiçbir ahlaki norm ve vicdani gerekçe tanımadan kadını avlamak isteyecektir. Ne dinî örtünme ne de hukuk bunun önünde engel olabilir. Kadın bu durumu bilerek toplumsal alana çıkmalı, daha doğrusu garantili bir öz savunma olmadan tekin olmayan toplumsal sahalara inmemelidir.

c- Kapitalist modernitenin temel hedefinin özellikle gerek para ve iktidarın gücünü ifade eden sert yöntemlerle, gerekse başta edebiyat olmak üzere sanatın gücünü yansıtan yumuşak yöntemlerle kadını modern köle haline getirmekle yüklü olduğunu iyi bilmelidir. Kadın karşısında modernite gerek para ve iktidar yöntemleriyle gerekse bol aşk vaatleriyle eski toplum erkeğinin katbekat üstünde bir saldırı gücü konumundadır. Para ve aşk konusundaki bu korkunç erkek egemen gücüne karşı kadının özgür yaşam arayışı boş bir hayalden öteye anlam taşımaz. Tüm dürüstlüğü ve güzel hareketleriyle ne kadar yaklaşım gösterip özgür eş yaşam peşinde koşarsa koşsun, kadın geçerli modernite erkeği karşısında hüsrana uğramaktan kurtulamaz. Yani her yol modern kadın köleliğine götürecektir.

d- Eğer kadın tüm bu erkek egemen topluma rağmen özgür kalmakta ısrarlıysa, o zaman ya büyük bir yalnız yaşama ya da her anı sosyalist mücadeleyle dolu geçen bir militanlığın zorluklarına katlanmak durumundadır. Yalnız-

lık marjinal durumlar için geçerlidir. Sosyalist yaşam ise eski tanrıça kültürüyle eş bir tanrıça yaşamını gerektirir. Tanrıçaların bir özelliğinin insan erkeğiyle evlenmemek olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Erkek tanrılaştığında ise, kadın tanrıçadan pek eser kalmadığını tarihten bilmekteyiz. Geriye melek kadın olmak kalıyor. Fakat melek kadın biraz da cinsiyet gücünü kaybetmiş güçsüz kadını temsil ediyor. Böylesi bir kadının toplumdaki rolü elçilik olmaktan öteye gitmez. Mitolojideki İnanna ve Afrodit figürleri daha farklı birer kadın imgesidir; güzelliğini, cinsiyet cazibesini ve fiziki gücünü henüz yitirmemiş kadını temsil eder. Aşk Tanrıçası olarak İnanna-Afrodit kadınının eş yaşam arayacağı unsur özgür eş yaşamı paylaşacağı unsurdur. Böylesi bir unsurun çoğunlukla sadece yarı-tanrı, yarı-insan bir Prometheus erkeği olabileceği iyi anlaşılmalıdır. Tarihte ve günümüzde bu unsur veya çoğunlukla erkek de sadece bir figür olarak tasarlanabilir. Somutlaşması olağanüstü bir savaşçılıkla mümkündür. Kapitalist modernitenin korkunç güçleriyle donanmış maskesiz tanrılarını yenmeden kendini gerçekleştiremez. İmkânsız olmayan ama zor bir somutlaşmadır bu. Sosyalist olmak, biraz da İnanna-Afrodit ve Prometheus imgesini somutlaştırmakla mümkündür.

Özgür eş yaşam peşinde koşan bir erkeğin öncelikle yapması gerekenler şöyle özetlenebilir:

a- Bu erkek karşısına çıkarılan kadının beş bin yıllık uygarlık ve onun beş yüz yıllık kapitalist hegemonyası altında her tür kölelik şartlanmasına uğratılmış kadın olduğunu bilmelidir. Bu kadının tek çaresi kaplansı erkeğe karşı kaplansı dişi olmaktır. Bütün yaşam stratejisi ve taktikleri anlık olarak bu temelde inşa edilmiştir. Tersinden okursak, onun da kendine göre eş erkeği içerisine düşürmek istediği bir kafesi vardır. Eğer erkek özgür eş yaşam peşindeyse, böylesi kadın stratejisi ve taktiklerinden kurtulması en az köle kadınınki kadar zordur. Bu kadının karşı kölelik olarak dayattığı strateji ve taktiklerden kurtulmak özgür eş yaşam peşindeki sosyalist erkek için öncelikli bir savaş alanı olup, burada kazanmadan sosyalist toplum mücadelesine adım bile atamaz.

b- Eş evlilik durumundaki erkek en az kadın kadar bir kölelik kurumunun etkilerine maruz kaldığını bilmelidir. Kurumun olumsuz etkilerini aşmak için bu erkeğin ev mekânında sürekli sosyalist yaşam peşinde koşması gerekir. Köle kadınla kölece yaşanır, yanlış yaşanır. Özelleşmiş genelev kültürünü aşmak, özgür eş yaşam kültürünü edinme başarısını göstermeyi gerektirir.

c- Kapitalist modernitenin baştan çıkarıcı cinsiyetçi kültürüne karşı nefs savaşını sürekli ve başarıyla vermek gerekir. Erkeği teslim almak için geliştirilen strateji ve taktikler en az kadın tutsaklığı kadar bitiricidir. Unutmamak gerekir ki, kapitalist modernitede erkek bir yandan sadece biyolojik olarak abartılmış bir erkekliğe dönüştürülmüş iken, öte yandan tüm toplumsal kültürüyle kadınsılaştırılmıştır. Aşırı cinsiyetçi biyolojik erkek bir yandan kaplanlaştırılırken, diğer yandan kadınsı (kölemsi kadın) kültürlü bir kediye dönüştürülür. Modernitenin dayattığı bu erkeklik yıkılmadan sosyalist olunamaz, sosyalist toplum mücadelesi verilemez.

d- Tüm bu olumsuz etmenlere karşı özgür eş yaşam için en az özgür kadın kadar özgür erkek mücadelesi gerekir. Özgür erkeklik erkek egemen toplumun köleleştirdiği erkek kişiliğini aşmakla mümkündür. Toplumsal gerçekliğimizde halen geçerli olan ariflik mertebelerini kazanmak gerekir. "Erkek doğulmaz, erkek olunur" kadar, uygarlık erkeği olarak doğulur ama özgür erkek de olunur. Prometheus erkek imgesi çağımızda ancak demokratik modernitenin bilimi, felsefesi ve sanatıyla somutlaştırılabilir. Mitoloji, din, felsefe, bilim ve sanatın yaşam için olduğu, başta gelen rollerinin de özgür eşleşmeyi gerçekleştirmek, inşa etmek olduğu önemle kavranmalı, ahlâkileştirilmeli ve estetikleştirilmelidir. Mevcut çağdaş evlilikler hiyerarşik hanedanlık kültürünün (Bu yaklaşık yedi bin yıllık bir kültürdür) devamı olup, devletçi toplumun temel değerlerinin üretildiği alan olarak, tecavüzün norm, namus tarzında kadın ve erkek kişiliğine azami içerilmesiyle yüklüdür. Aşkın gerçekleşmeyişi, yaygın boşanmalar ve ailenin çözülüşü, kişiliklere yüklenen iktidar ve sömürü amaçlı tecavüz kültürünün sonucu olarak anlaşılmalıdır. Özgür ve sosyalist toplum ancak tecavüz kültürüne karşı an be an felsefe, bilim, etik ve estetikle yüklenen kişiliklerce gerçekleştirilebilir. Bu temelde gerçekleştirilecek özgür eş yaşamların birey ve toplum için sürekli güzellik, doğruluk ve iyilik üreteceği açıktır.

Kapitalist modernitenin yıktığı mucizevî büyüleyici yaşamı ancak özgür eş yaşamla, onun sosyalist kişiliği ve toplumsal mücadelesiyle kazanıp paylaşabiliriz. Bunun için çocuk yaşlardan itibaren özellikle kız çocuklarını demokratik modernite kurumlarında özgürlük zihniyetiyle eğitmeyi ve demokratik sosyalist mücadeleyle pratikleşmeyi yaşam tarzımız olarak benimsemeli, bunu özgeleştirmeli ve başarmalıyız.

Varlık ve bilinç felsefenin en temel sorunudur. Varlık kavramının kendisi halen en çok merak konusu olan felsefi kavramların başında gelmektedir. Bunun yanı başındaki ikiz kavram ise zamandır. İkisi birbirinden ayrılamaz. Varlık nasıl zamansız olarak düşünülemezse, zaman da varlık olmadan olmayandır. Zaman tamamen varlıkla ilgilidir. İkisi arasındaki ilişki en çok oluş kavramıyla bağlantılıdır. Varlık ve zaman oluşla gerçekleşir. Zaman varlıkta oluşa zorlar. Daha doğrusu, varlığın sürmesi oluşla mümkündür. Oluş halindeki varlıktan bahsettiğimizde zaman doğmuş demektir. Oluş varsa, örneğin bir yerde iki farklı çiçek mevcutsa, orada varlık ve zaman var demektir. Oluşun olmaması hem varlığın hem de zamanın yokluğu anlamına gelir. Oluş varlığın farklılaşma, formlaşma halidir. Oluşum halinde olmayan varlık olmayan varlıktır, olmayan zamandır.

Oluşma, farklılaşma hali potansiyel haldeki bilinçtir. Farklılaşma belki de bilince giden yücelişin ilk adımıdır. Varlık zamanla oluşup farklılaştı mı, bilince ilk adımını atıyor demektir. Ne kadar oluşum, form, biçim (Hepsi aynı anlamdadır) varsa o kadar bilinç var demektir. Evrensel anlamda bilinç farklılık, kategorik olarak bilinç ise farklılaşmadaki tüm bilinçlerin genel evrensel halidir. Fakat formlardaki sonsuzluk bilinç hallerinin de sonsuzluğu anlamına gelir. Ne kadar farklı form varsa, o kadar farklı bilinç vardır. Hegel'deki bilinç (tin) kavramı formdan önce gelir. Daha doğrusu formsuz, biçimsiz bilinç söz konusudur. Hegel, formu fiziki doğadan başlatıp devlete kadar yükseltir. Bilinç formlar yoluyla kendiliğinden (formsuz) halden kendisi için bilinç haline gelmek ister. Fiziki, biyolojik ve toplumsal formlarla bilinç kendisini hem kanıtlar hem de tanır. İnsandaki bilinç kendi farkına varmaya başlayan bilinçtir. Felsefi bilinç bilincin en gelişkin hali olup, kendi farkına varmış tin (bilinç) olarak ilk haline döner; ama kendini fark etmiş olarak, yani mutlak tin olarak. Buna varlık ve zamanın macerası da diyebiliriz. Doğu toplumlarında daha çok dinsel inanışlarla, tasavvufla varılan bu düşünce tarzına Batı toplumu bilim ve felsefe yoluyla varmıştır.

Konumuz açısından önemli olan, oluş-varlık-bilinç arasındaki ilişkiye açıklık getirmek ve anlam kazandırmaktır. Söz konusu Kürtler olunca varlık, oluş ve bilinç kavramları hayli aydınlatıcı olacaktır. Kürtleri varlık, oluş ve bilinç halinde tanıtlamaya çalışmak, konunun köklü kavranmasının temelidir. Yakın döneme kadar belki de çoğu toplum ve devlet kesimi açısından Kürtlerin varlığı tartışmalı bir konuydu. Kürtler varlıklarını kanıtlamak için belki de kapitalist modernite bağlamında son iki yüzyılda hiçbir toplumsal varlığın yaşamadığı şiddette, içerik ve biçimde baskılar, inkârlar ve imhalar yaşadılar. Kendilerine kültürel ve fiziki soykırımlar uygulandı. Ana mekânlarında gerek fiziki parçalama, gerekse kültürel (zihnen) parçalama ve yok sayma için her tür zor ve ideolojik araç devreye sokuldu. Denilebilir ki, kapitalist modernitenin soykırıma varana dek uygulanmayan hiçbir baskı ve talan mekanizması kalmadı. Kürtlük bu açıdan benzeri olmayan bir olgudur. Yahudiler yaşadıkları

soykırım için 'benzeri olmayan', 'biricik' kavramını özenle kullanırlar. Kürtler için sadece uğradıkları soykırım açısından değil, varlık olmaktan çıkaran diğer tüm uygulamalar nedeniyle 'biricik halk' veya 'toplumsal varlık' tabirini kullanmak yerinde olacaktır.

PKK somutunda yaşanan son otuz yıllık mücadele Kürtler açısından sadece varlık sorunu için verildi. Bu mücadele bir anlamda Kürtler var mı yok mu sorusunu netleştirme mücadelesiydi. Taraflardan biri intiharvari biçimde Kürtler vardır derken, karşı taraf yoktur diyordu. Daha da ötesi ve utanılası olan, son otuz yıldan önceki altmış yılda da Kürt entelektüelliği açısından temel meselenin Kürtlerin varlığını kanıtlama uğraşı olmasıydı. Şüphesiz bir birey ve toplum için kendi varlığını tartışmak çok tehlikeli ve alçakça bir konumu ifade eder ki, bu da yaşam ve ölüm arasındaki ince bir çizgiye işaret eder. Tarihte hiçbir toplumsal varlık bu duruma düşürülmemiş veya çok az sayıda toplumsal varlık bu tür bir vahşete maruz kalmıştır. Kürtler kadar hiçbir toplumsal varlık kendiliklerinden utanır ve inkâr kabul eder hale getirilmemiş veya çok az sayıda toplumsal varlık böylesi bir aşağılanmayı yaşamıştır. Kürt olmak demek öz vatanı olmayan, hiç para etmeyen, parasız kalmakla özdeş olan, yoğunca işsiz kalan, her ücrete çalışan, sürekli yaşam kavgası veren, kültürel ihtiyacını unutan, maddi ihtiyaçlarının temini için korkunç çabalayan, NAN'ın (ekmeğin) anayurdunda (neolitik tarım devriminin anayurdu) NAN'sız kalan topluluk kalıntısı benzeri bir şey olmak demektir.

İlk asimilasyon okuluna başlarken yaşadığım trajediyi anlattım. Anadilimin yerine başka dilden eğitim veren ilkokul altındaki tehdidi hisseder gibiydim. O çocuk halimle dilimden vazgeçirilmem varlığımdan vazgeçirilmem oluyordu. Varlığımdan (Kürtlük oluyor) vazgeçecek veya vazgeçirilecek miydim? Kürt olgusu veya Kürt sorunu benim için böyle başlamıştı. Uzun yıllar hiçbir yanıtı olmayan, beni derin bir huzursuzluk içinde bırakan bir varlık veya sorun... Yaşadığım dil kaybının altında derin bir varlık kaybı vardı. Kaybettiğim nelerdi? Cevabı çok zor bir soruydu bu. Kürt savunulması zor, sorunlu bir varlık olup çıkmıştı. Yaşadığım bir varlık değil, tükeniş titreşimleriydi; cevabı verilmiş bilinçler değil, giderek büyüyen ve çıldırtan sorunlar yumağıydı.

1975'lerin başında M. Hayri Durmuş'a, beni ezim ezim ezdiren sorunlar yumağına sanki cevap bulmuş gibi hitap ediyordum. Sorunun cevapları M. Hayri tarafından taslak halinde kaleme alındı. Dilim açıldı. Açık ki cevabım ancak hayal meyal fark edilen, kendini bir gölge, bir iz gibi hissettiren bir varlığa ilişkin sözel ideaydı. Dünyaya sınıfsal ve ulusal kurtuluş penceresinden bakmayı cevap sanmıştım. Fazlasıyla idealist cevaplar geliştiriyordum. Ne de olsa yeni hakikatin şablonu reel sosyalizmdi. Onun alfabesini bilmek gerisini getirecekti. Şüphesiz bu yaklaşım alaturka liberalizmin, faşizmin köreltici ve inkârcı etkilerine karşı bir panzehirdi. Hakikate vardırmasa da zehirlenmeyi önleyebilirdi. Bunun kültürel soykırıma karşı varlık savaşına katkısı olacaktı.

Genel olarak toplumsal mücadelenin hakikat arayışıyla ilişkisi vardır. Herhangi bir toplumsal sorunu çözmeye çalışan bir mücadele, toplumsal hakikati ifade etmeksizin başarılı olamaz. Toplumsal hakikatin göreceliği son derece

fazla olan kategorik özellikleri vardır. Sıkı bir biçimde mekân ve zamana bağlıdır. Hakikat açısından değerlendirildiğinde, PKK olayı tasfiyenin eşiğindeki Kürt varlığını sadece kanıtlamakla kalmadı, önemli oranda var kıldı. Klasik anlamda zaten ulusal kurtuluş hareketi olamazdı. Ne dayandığı varlık durumu, ne de taşıdığı bilinç buna elveriyordu. PKK eylem olarak Kürtleri var kıldı. 20. yüzyıldaki Kürtlük, kurtarılmadan önce var kılınması gereken bir Kürtlüktü. Başarılan şey varoluştu. Bir şey eğer varlık sorununu yaşıyorsa, öncelikle yapılması gereken onu kurtarmak değil var kılmaktır. Kürtlerin durumu önceliği tamı tamına varoluşa vermeyi gerektiriyordu. Kurtuluş, özgürlük ve eşitlik gibi kavramlar ancak varoluşsal sorununu çözmüş varlıklar için anlam ifade eder. PKK eylemliliğinin kurtuluşçu yönünden çok, var kılıcı yönü büyük önem taşır. Yapı ve bilinç olarak taşıdığı tüm kusurlara rağmen, PKK'nin Kürt varoluşunda hayati bir rol oynadığı kesindir. Şu soru önemlidir: PKK eylemliliği olmadan Kürt varlığı mevcut halini alır mıydı? Buna evet demek zordur.

Kürt sorununu ve çözüm yollarını tartışmadan önce varlık sorunu konusunda aydınlanmak şarttır. Aydınlanmak, ilgili varlık konusunda hakikatle tanışmaktır. Hakikat ise, uğruna büyük mücadele verilmeksizin varılacak bir hedef değildir. Hakikat gerçek olmayıp, gerçeğin bilince varmış halidir. Hakikatsiz gerçek uyuyan gerçekliktir. Uyuyan gerçekliğin sorunu yoktur. Hakikat uykudaki gerçekliğin uyandırılmış halidir. Kürtlere ilişkin uyku hali o denli derin ve ölüme yakındı ki, hakikati uğruna savaşın çok karmaşık ve zorlu geçeceği açıktı. Otuz beş yıl önceki halimden sonra Kürt halkının hakikatine yönelmem (İmralı Cezaevi'nin tüm ağır koşullarına rağmen, tutku ve heyecanımdan hiçbir şey kaybetmediğim gibi), Kürtlerin uygarlığın şafak vaktindeki aydınlatıcı rollerinden daha anlamlı bir bahara ışık tutar gibidir. Bunun romantik bir bakış olduğunun farkındayım. Romantik bakış herhalde ironik bakışın umut vaat etmeyen hakikat küllerinden çok daha taze hakikat filizlerine bir davet, bir çağrıdır. Kürt gerçeği ve sorununa ilişkin hakikatler, özgürlük umutlarının ilk defa gerçekleştiğine tanıklık etmektedir.

A- KÜRT GERÇEĞİNİN KISACA TARİHSEL OLUŞUMU

Kürt gerçeğine tarihsel yolculuk savunmalarımın daha önceki ciltlerinde yapılmıştı. Tekrardan ziyade, önemli kavşaklardaki olgusallığına ilişkin çözümlemeler yapmak daha aydınlatıcı olacaktır. Kürtlük tarihte hep sabit duran bir gerçeklik değildir. Her toplumsal olgu gibi dönüşüm geçirerek varoluşunu geliştirir. Şimdiki haldeki dönüşüm çok daha kapsamlı ve hızlıdır. Günümüzde Kürt olgusu çok yönlü bir açıklanma süreci yaşamaktadır. Sanatsal ifade tarzı geleneksel olarak en çok başvurulan bir ifade tarzıdır. Kürtlük bu yönüyle kendisini biraz da müzik yoluyla tanıtlamaya çalışmaktadır. Müzik Kürt hakikatinin en önemli ifade tarzıdır. Kanıtlı bilimsel tarzda da önemli gelişme vardır. Tarihsel ve sosyolojik kavramlarla Kürtlük değişik yöntemlerle izah edilmeye, kanıtlanmaya çalışılmaktadır. Akademisyenlerin uğraşısı daha çok bu yönlüdür. İdeolojik temelli yaklaşımlar daha fazla kurtuluşçu idealler taşımalarının yanı sıra, hakikat olarak ifadeleşmeye de önemli katkılarda bulunuyorlar.

Şüphesiz her ideolojinin sınıfsal karakteri kendine göre bir hakikat payı taşır. Her model, tek başına hakikatleri açıklamaya çalışsa da, gerçeğin ancak kısmen temsilini ifade eder. Toplumsal olgunun kendisi buna zorlar. Tıpkı üç renkli bir tabloyu içlerinden abartılan bir renkle açıklamanın yetmemesi gibi. Tarihsel toplumun izahında tek modelli yaklaşımların gerçeği temsili hep eksik ve yanılgılı olacaktır. Toplumun karmaşık anlam ve biçim düzeyleri de buna eklenince, doğruluk paylarını temsil eden tüm yöntemlerin bütünleşmiş kullanımı önem taşır.

Çağımızda bilimsel yöntemin ağır basması, diğer yöntemlerin hakikati ifade edemeyecekleri biçimindeki yargıları ön plana çıkarmıştır. Fakat yaşanan bilimsel kaos, dayandığı yöntemlerin yetersizliğini bütünüyle açığa çıkartmıştır. Bilimsel yöntemin kendisi hakikatin kavranması önünde ciddi engel oluşturmaktadır. Bilimsel yöntemin Batı uygarlık sistemindeki hegemonik iktidar ve ideolojiyle bağı gittikçe açığa çıkmaktadır. Hakikate ilişkin tekil ve evrensel yaklaşımları birlikte kullanmak, varlığın gerçekleşme doğasının bir gereğidir.

1- Varlık, Varoluş Olarak Kürtler

Mevcut tarih yöntemleriyle Kürtlerin varlığını tespit etmek ve tanımlamak birçok zorluk içermektedir. Yaşadıkları coğrafya ve tarihleri varoluşlarını şiddetle etkilemiş, kendilerini marjinal kalmaya zorlamıştır. Son araştırmalar bugünkü insanların atası sayılan Homo Sapienslerin yaklaşık son üç yüz bin yıllık tarihlerinde yükselişe geçip hâkim tür haline gelişlerinin Verimli Hilal'de (Kürtlerin çoğunlukta yaşadıkları bugünkü Kürdistan'ın merkezinde yer aldığı coğrafyada) gerçekleştiğini göstermektedir. İnsan türünün tespit edilen üç milyon yılı aşkın tarihlerindeki Homo Sapiens aşaması simgesel dilin doğuşuna denk gelmektedir. Simgesel dilin gelişimiyle öne geçen Homo Sapiens devrimi, Verimli Hilal'deki tarihe daha köklü yaklaşmayı gerektirmektedir. Homo Sapiens devriminin bu alanda yoğunlaştığı gen araştırmalarıyla da kanıtlanmaktadır. Son Buzul Dönemi'nin yirmi bin yıl öncesinde sona ermesiyle buzulların geriye çekilmesi Neolitik Tarım Devrimi'ni mümkün kılmıştır. Coğrafyanın bitki ve hayvan zenginliğiyle Homo Sapiens'in düşünce gücü birleşince, insanlık tarihinin en köklü devrimi olan Tarım-Köy Toplumuna geçiş Verimli Hilal'de büyük gelişmelere yol açmıştır.

Tarım ve Köy Devrimi ile dil ve düşüncede yaşanan sıçrama, o döneme dek eşi görülmemiş bir toplumsal biçimlenişe yol açmıştır. Hâkim dil-kültür grubu olan Hint-Avrupa (Bu unvan yanlış olarak verilmiştir; Aryen dil-kültür grubu demek daha doğrudur) toplulukları oluşmuştur. Bugünkü Kürtlerin kökenini Hint-Avrupa topluluklarının kök hücresi olarak tanımlamak mümkündür. Kürt dili ve kültürü üzerindeki araştırmalar bu gerçekliği ortaya çıkarmaktadır. Hem yaşam coğrafyası hem de tarihi bu gerçekliği daha da doğrulamaktadır. Son kazılarla kalıntılarına ulaşılan ve geçmişi on iki bin yıl öncesine kadar giden en eski kabile ve din merkezi olduğu keşfedilen Göbeklitepe mevcut kültürün gücünü kanıtlayan önemli birer örnektir. Dünyanın hiçbir yerinde böylesine eski bir örneğe rastlanmamıştır.

Din ve kabilenin halen etkili olan gücü değerlendirildiğinde, arkasındaki tarih ve coğrafyanın belirleyici konumda olduğu görülecektir. Bir toplum tarih ve coğrafyanın ne kadar uzun süreli ve derinliğine etkisi altında kalmışsa, o toplumun otoktonluğu, yerelliği de o denli güçlü ve kalıcı olur. Güçlü ve kalıcı etkiler daha sonraki tarihsel gelişiminde toplumu tutucu da kılar. Kürtlerin otantik, yerel olma özellikleri halen gözlemlenebiliyorsa, bu gerçekliğin temelinde hep güçlü ve kalıcı etkilenmelerin yattığından bahsetmek gerekir. Şüphesiz neolitik dönemde henüz halklaşma olgusu oluşmamıştır. Bu dönemde kabile toplumunun doğuşuna tanık oluyoruz. Klan toplumuna göre kabile büyük bir devrimsel gelişmedir. Neolitik devrime kabile devrimi demek de mümkündür. Kabile toplumunda dil-kültür farklılaşması, göçmenlik-yerleşiklik ilişkileri gelişmeye başlamıştır. Göbeklitepe'deki dinsel merkez kendi döneminde binlerce yıl göçmenlik ve yerleşikliği iç içe yaşayan kabilelerin Kâbe'si durumundadır. Özelde Urfa'da, genelde Kürtlerde din duygusunun halen güçlü olmasında bu gerçekliğin payı küçümsenemez. Sümer şehir uygarlığından binlerce yıl önce oluşmuş ve binlerce yıl sürmüş güçlü bir kültürün varlığıyla tanışmaktayız. Dikilitaşlarda ilk harf ve hiyeroglif öncesi yazı örnekleriyle karşılaşmaktayız. On iki bin yıl öncesinde o taşları yontmak ve simgesel dili hiyeroglif benzeri yazıya dönüştürmek, tarihsel değeri büyük bir aşamadır.

Sümer ve Mısır şehir toplumu kendiliğinden doğmadı. Bu örneklerin de kanıtladığı gibi, kaynağını kesinlikle Yukarı Mezopotamya'daki kültürden almaktadır. İbrahim peygamberin muhtemelen üç bin yedi yüz yıl önce yaptığı Mısır'a yönelik seferi, Verimli Hilal'deki tarihsel diyalektiğin nasıl geliştiğine dair çok önemli diğer bir kanıttır. Mısır ve Sümer uygarlığını doğuran kültür, Toros-Zagros dağ kavisindeki bu kültürdür. Önemli olan, toplumsal tarihte etkileri halen süren çok büyük bir kültür aşamasının varlığıdır. Bu kültürel merkezin izleri Kürtlerde halen yoğun biçimde yaşanıyor ve bu halk halen bu coğrafyanın en eski yerleşik halkı olarak varlığını sürdürüyorsa, bu durumda Kürt gerçekliğinin oluşumunu bu kültüre dayandırmak kaçınılmazdır. Yaklaşık sekiz bin yıl önce kabile toplumu Toros-Zagros coğrafyasında belirginleşmeye başlamıştır. Bu öylesine otantik bir kültürdür ki, sanki kendini bir yandan ilk büyük Kâbe'siyle, diğer yandan ilk evrensel müzik kültürü, davulu, zurnası ve kavalıyla ilan eder gibidir. Zurna ve kaval bu kültürün sanatsal ifadesidir. Din merkezi onun düşünsel ifadesidir.

Kürt gerçekliği hem bu büyük tarihsel aşamanın bir ürünüdür, hem de bu kültürde çakılı kalmanın güçlü belirtilerini taşımaktadır. Bir kültürel kabileler halkı olarak kalmaktaki ısrarı salt uygarlık güçlerine karşı savunma durumunda kalmasıyla izah edilemez. Kültürün kendisi çok derin köklere sahip olmazsa, ya kendisi bizzat uygarlaşır ya da oluşumuna yataklık ettiği uygarlıklar içinde erir. Bu biçimde eriyen binlerce kabile toplumuna tanıklık etmekteyiz. Kürtler bu yönüyle örneği olmayan bir halk topluluğudur. Bir toplum tarihsel bir devrimi köklü olarak yaşamışsa, sosyolojik bir hakikat olarak o toplumun kendi içinde ikinci bir büyük ve farklı devrime önderlik etmesi zordur. Yaşadığı öz devrimin kendi zihniyet ve kurumsal dünyasını tamamıyla işgal etmesi

bunda rol oynar. Başka bir devrim başka bir zihniyet ve kurumsallık gerektirir. Bu devrim de ancak güçlü kültür merkezine nazaran çevre teşkil eden ikincil kültürler içinde mümkündür. Bütün tarihsel veriler sadece üç yüz bin yıllık Homo Sapiens devriminin değil, yaklaşık on dört bin yıllık tarım devriminin de yerleşik Kürt kültüründe kalıcı etkiler oluşturduğunu göstermektedir. Genetik haritalar hem Homo Sapiens türün, hem de tarım devriminin bu kültür merkezinden çevresine ve dünyaya yayıldığını kanıtlamaktadır.

Uygarlık aşamasına geçişte bu coğrafyanın sadece kültürel temel oluşturma bakımından değil, uygarlığın içeriği ve biçimlenişinin geliştirilmesinde de rolü belirleyicidir. İlk tarihsel uygarlıklar olan Sümer ve Mısır uygarlıklarının üzerinde yükseldiği coğrafyanın, Aşağı Mezopotamya ve Aşağı Nil'in (Nil Vadisi) önceden gelişmiş bir kültürel temeli yoktur. Koşulları klan toplumunun yaşamasına bile elvermemektedir. Beş bin yıl önce gelişme gösteren bu uygarlıklar, bütün zihinsel ve kurumsal temelini binlerce yıllık görkemli bir yaşamı olan bu kültüre borçludur: Tıpkı Avrupa uygarlığının İslâm ve Çin uygarlığına, Amerika uygarlığının Avrupa uygarlığına dayanması gibi. Tarih ve sosyoloji biliminin halen en zayıf yanı, kültür ve uygarlık arasındaki ilişkinin teorik ve pratik yönlerini yeterince çözümleyememesidir. Bunda Yukarı Mezopotamya ile Aşağı Mezopotamya ve Nil Vadisindeki kültürel ve uygarlıksal geçişlerin çözümlenmemesi önemli rol oynar. Tarih ve sosyoloji sadece analitik yöntemlerle bilimselleştirilemez. Tarihte nasıl olmuşsa öyle anlaşılmadıkça tarih, toplum nasıl ise öyle kavranmadıkça sosyoloji bilimselleştirilemez.

Kürtlerin kendi varlıklarını halen kültürel karakterleriyle korumaları, dayandıkları tarihsel kültürün gücünden ileri gelir. Kültürel yaşamı uygarlık yaşamına tercih etmeleri basit bir gericilik veya ilkellikle izah edilemez. Yaşadıkları kültür bir kent, sınıf ve devlet kültürü değildir; kendi içinde otoriterleşmeye, sınıflaşmaya yer vermeyen ve kabile demokrasisinde ısrar eden bir kültürdür. Kürtlerin kolay zapturapt altına alınamamaları bu kültürel demokrasileriyle ilgilidir.

Kentli, sınıflı ve devletli bir toplum yaşamının erdem değil düşüş olduğunu çok sonradan kavrayacaktım. Şüphesiz Rankeci (Tarihçi Leopold von Ranke, 1795-1886) ulus anlayışı da ulusal sorun kavrayışımızı etkilemede başat rol oynamıştır. Herhangi tikel bir toplumu düşünürken devletli, sınıflı ve ulusal olmasını gerçekliğinin asli özelliklerinden saymaktayız. Bu özellikleri kapsamayan toplumları toplumdan saymamak gibi idealist tutumlara sıkça düşmekteyiz. Batılı devlet-ulusçu düşüncenin temel bir özelliğine evrensel özellikler atfediyoruz. Tarih ve toplum kavramlarını Batı merkezli ideolojik hegemonyanın bu devletçi ve ulusçu kalıplarından kurtarmadıkça, bilimsel bir anlayış geliştirmek güçtür. Devletli ulus olmak için tarihsel ve toplumsal zihniyetimizi aşırı zorluyoruz. Her toplum için bir tarih inşa etmek âdeta ulus ve devlet olma koşuluna bağlanmaktadır. Eğer tarihte 'saygın' (artık her neyse) bir ulus ve devlet özelliğine sahip değilsek, toplum sayılma şansımızı kaybedecekmişiz gibi bir duyguya kapılıyoruz. Kesinlikle kapitalist modernitenin sömürü ve tahakküm zihniyetinin temel unsurları olarak gelişen bu ulusçu ve devletçi

zihniyet, tarih ve toplum bilimindeki yetersizliğin, çarpıklığın ve körlüğün altındaki temel etkendir. Tarih ve toplum bilimlerinde ufkumuzu karartan, kapitalist hegemonyanın sömürücü ve ideolojik aygıtlarıdır.

Dolayısıyla insanlık tarihinin ve toplumsal kültürün en büyük aşamasını belirlemeye çalışırken, bugünden o döneme ulusçu ve devletçi bir anlayışla yaklaşmıyoruz. Kürtlüğe ilişkin kalıplar oluşturmuyoruz. Evrensel tarihin ve toplumun peşindeyiz. Çok iyi bilmek gerekir ki, evrensel tarih ve toplum anlayışına bağlı kalmadıkça, herhangi bir tikel topluluğu tarihte ve toplumdaki gelişmelerin neresine bağlayıp oturtacağımızı da kestiremeyiz. Yapacağımız tikel tarih ve toplum çalışmalarını evrensel tarih ve toplumdan kopuk ele alırsak, varacağımız sonuçlar sübjektif yargılar olmaktan öteye gitmez. Batı uygarlığı merkezli düşüncenin savunucuları neden evrensel tarih ve toplumsal gelişmeden kaçınmakta, kendilerini azami olarak Greko-Romen tarih ve toplum anlayışıyla sınırlamaktadır? Açık ki, bunda ideolojik ve maddi hegemonik çıkarları belirleyici olmuştur.

Şu konuda kesinlikle yanılgıya düşmemeliyiz: 'Şimdi'yi yaşayan bir toplum, ne kadar devletsiz olursa olsun, ulus nitelikleri ne kadar az gelişmiş olursa olsun, kesinlikle evrensel tarihin ve toplumun bir parçası olmaktan kurtulamaz. Yanılgı birçok toplumun evrensel tarihten ve toplumdan kopuk olarak incelenebileceğine ilişkindir. Anti-bilimsel ve her tür önyargıya açık olan bu zihniyetle tarih ve toplum anlaşılamaz. Kaldı ki, bütünsellik salt toplumsal doğanın değil, fiziksel, kimyasal ve biyolojik doğanın da temel bir özelliğidir.

Kürtlere ilişkin tüm ayrıksı ve marjinal düşüncelerin bu tip bir sübjektif önyargıya dayandığını özenle belirtmek gerekir. Günümüzde ne kadar evrensel tarih ve toplumun dışında bırakılmış olurlarsa olsunlar, Kürtler tersine olarak klan toplumunun aşılmasından itibaren başlayan ve uygar toplumun gelişmesine kadar süren evrensel tarihin ve toplumun tüm evrelerinde başat rol oynayan kabile toplumunun temsilcisidir. Kabile kültürünün inşa edilmesinde ve sürdürülmesindeki başat unsurdur. Kabileyi çağdışı ve dönemi kapanmış bir toplumsal olgu saymak yanlıştır. İnsanlığın temel formu kabiledir ve hiçbir zaman aşılmaz. Biçim ve içerik değiştirebilir, ama toplumsal olgudan tamamen dışlanması mümkün değildir. Toplumsal olgudaki klan ve ulus formları kabile formu kadar evrensellik ve tarihsellik taşımaz. Şüphesiz klan ve ulus formları da evrensel özellik taşır, ama kabileninki kadar etkili değildir. Toplumsal insanın temel formu kabiledir. Kapitalizmde bile kabilenin aşılması şurada kalsın, bütün önde gelen kapitalist tekeller ve holdingler son tahlilde birer kabile örgütüdür. Belki tarihi oluşturan tarımsal toplumun, göçebeliğin kabileleri değiller, olamazlar da; kriz, çöküş toplumunun kentli kabileleridir: Hiyerarşik, devletçi, sömürgen kabileler.

Yazılı tarihten itibaren Sümer uygar toplumuyla ilişkilerinde Kürtlerin prototipine sıkça rastlamaktayız. Sümerler, dayandıkları ana kaynaklar olmaları itibariyle Kuzey ve Doğu'daki dağlık bölge halkına halen de anlam ifade eden KURTİ, Batı'daki kabile halklarına ise AMORİTLER genellemesiyle karşılık verirlerdi. Kurti kelimesinin sözcük anlamı 'Dağlı Halk'tır. Kürt deyince gü-

nümüzde de 'dağlılık' temel bir özellik olarak çağrışım yapmaktadır. Aslında Sümer döneminin Kurti'leriyle günümüz Kürti'leri arasında belki de 'u' harfi üzerindeki iki nokta farkı kadar bir fark vardır. Binlerce yıllık kabile kültürlü Kürtler, Kürt halkı içinde halen ağır basan kabile Kürtleridir. Şehirlisi, ovalısı, sınıf ayrışması yaşayanı, devlet işbirlikçisi, devlet karşıtı olanı bolca vardır. Ama ana gövde Kürtlük, soyunu güçlü yaşayan Kürtlük geleneksel kabile özellikleri ağır basan Kürtlüktür, ana kabilesel Kürtlüktür. Şehirli, egemen sınıflı ve devletli Kürt, çoğunlukla ve geleneksel olarak Kürtlükten kopmuş, asimilasyona yatmış geçiş Kürtlüğünü ifade eder. Gılgameş Destanı'ndaki ilk şehirli işbirlikçi Kurti olan Enkidu, belki de tüm şehirli, sınıflı ve iktidar işbirlikçisi Kurti'lerin ilk atasıdır. Destandaki Humbaba, Dağ Kurti'sidir. Enkidu ihanet ettiği Humbaba'yı öldürmesi için Gılgameş'e âdeta yalvarır. Günümüzdeki işbirlikçi Kürti'yi ne de yaman çağrıştırıyor! Demek ki ikisi arasındaki fark 'u' harfi üzerindeki noktalar kadar olabilir derken pek de haksız sayılmayız.

Toplumsal değişimi, diğer bir deyişle tarihsel toplumu düşünürken bazı köklü yanılgılara düşmemek önem taşır. Bu köklü yanılgılardan en önemlisi, toplumsal gelişimi veya tarihi 'düz ilerlemeci' paradigmatik görüşle değerlendirmektir. Aydınlanma çağında hegemonik ideolojik çizgi haline gelen bu felsefi zihniyet, her tür değişimi ezelden ebede düz bir çizgi halinde ele alır. Dün dündür, bugün bugündür! İkisi arasında sanki hiçbir bağ veya aynılık yokmuş gibi yorumlar. Diyalektik gelişimin yanlış bir yorumudur bu. Bu paradigmanın zıddı değişimi kabul etmeyen, 'döngüsel', kendini sürekli tekrarlama anlayışıdır. Değişim denen olguyu sürekli tekrarlamadan ibaret sayar. Birbirine son derece zıt görünen bu felsefi anlayışlar özünde idealisttirler. Her ikisi de liberal ideolojinin iki değişik versiyonudur. Birincisinin sonsuz ilerlemeciliğiyle ikincisinin sonsuz döngüselliği özünde değişimi inkâr etmekte buluşur.

Felsefenin ve dinlerin, hatta mitolojinin bu en eski meselesi çıkmazla sonuçlanır. İroniktir, mekân-zaman ilişkisini kavrayamamışlardır. Varlıkla zaman arasındaki ilişkinin oluş yani değişim olarak tezahürünü anlayamamışlardır. Anlayamamak, bu zihniyetleri kaçınılmaz olarak ilerlemecilik ve döngücülük biçimine zorlar. Bu noktada diyalektik felsefenin getirdiği en önemli yenilik evrensel gelişimin özüne ilişkindir. Mekân ve zaman ancak varoluşla mümkündür. Değişim varlık (mekân) ile zamanın mevcudiyetinin doğal bir sonucudur. Varlık ve zamanın olması için değişim şarttır. Değişim varlık ve zamanın kanıtıdır. Değişim kavramının içeriğini çözümlemek daha da önemlidir. Değişimin olabilmesi için değişmeyen bir şeyin olması gerekir. Değişim değişmeyene göredir. Değişmeyen ise hep aynı kalandır. Değişmeyen asli varlıktır, öz olarak varlıktır, Varoluş'un kaynaklandığı ve baki kalan özdür. Belki burada mistik bir tanrısal kavrama yaklaştığımız söylenebilir. Fakat bu tür felsefi bir çıkarım zorunludur ve bilime de ters değildir. Kaldı ki varoluşa, mekân ve zamana dair insan bilinci tam kavrama yeteneğindedir demek metafiziktir. İnsanın mutlak'ı kavrama yeteneğinde olduğu kuşkuludur.

Dolayısıyla tarih ve toplum biliminde değişimi inkâr etmemek kadar abartmamak da çok önemli bir husustur. Kültürel toplum uygar toplumdan

daha kalıcı olup, toplumun aslını, varlığını oluşturur. Kültürel olarak güçlü oluşmuş bir toplumun varlığı kalıcılıkta şanslıdır. Uygarlıklar ve devletler hızlı ve çoklu bir değişime tabi oldukları halde, kültürler çok sınırlı bir değişime şans tanırlar. Hiç değişme olmaz demek yanlıştır. Fakat hep değişen kültürlerden, hızlı değişen kültürel değerlerden bahsetmek de ilki, yani hiç değişmez diyen anlayışlar kadar yanlıştır. Modernitenin her şeyi bir an'a sıkıştırmasıyla yol açtığını sandığı müthiş değişim temposu özünde değişmemeyi ifade eder. Kendini tekrar eden anlık yaşamlarla son sürat değişimler aslında mümkün değildir. Bir yanıltma ideolojisi inşa edilmiştir. Liberalizmin damgasını taşıyan bu ideolojik yanılsamalar tarih ve toplum algısını, bilincini çarpıtma amaçlıdır.

Kürt olgusu ve tarihi üzerinde dururken, bu temel yöntemsel yaklaşımları göz önünde bulundurmak gerekir. Ulusal ve devletsel tarihlerle Kürt gerçeğini kavramaya çalışmak aşırı zorlamadır. Bu yönlü denemeler zoraki tarihler olup, olgusal gelişmelerle pek ilgili değildir. Mitoloji ve destanlar kadar bile gerçekleri yansıtmaz. Kültürel tarih olgusal gerçekliğe daha yakındır. Kültürel tarih uygarlık ve modernite süreçlerini de kapsamına alır. Fakat uygarlık ve modernite kültürü kültürün evrensel tarihini kapsamına almaz. Uygarlık ve modernite döneminin temel kategorileri olan devlet ve ulus, kültürel tarihin ancak bir bölümü olabilir. Kültürel evrenselliği kapsayacak yetenekten yoksundur. Kürtlerin uygarlık ve ulus tarihlerinde pek yer bulmaması, tarihsiz oldukları anlamına gelmez. Kültürel tarih bağlamında yaklaştığımızda, Kürtlerin binlerce yıllık başat bir tarihe sahip olduklarını görürüz. Bu kültürün temel niteliği kabile ve aşiret formlarını güçlü yaşaması, tarım ve hayvancılık ekonomisinde devrimsel bir rol oynamasıdır. Verimli Hilal kültürü insanlık tarihinde ne kadar rol oynamışsa, Kürtlerin halkların kültürel tarihindeki rolleri de ona denktir. Tarihte mezolitik ve neolitik dönemlerin (M.Ö. 15000-3000) merkezî kültürüdür. Çin'den ve Hint'ten Avrupa'ya kadar tüm neolitik toplum kültürlerini beslemiştir. Kültürel yayılmanın izlerini hem genetik hem de etimolojik yöntemlerle bu alanlarda tespit edebilmekteyiz. Yaklaşık olarak ve tespit edilebildiği kadarıyla Verimli Hilal merkezli on iki bin yıllık bir kültürel önderlik söz konusudur. İnsanlık tarihinde hiçbir kültürün bu denli uzun ve kapsamlı, güneş gibi aydınlatıcı, ısıtıcı ve besleyici bir rol oynadığına tanık değiliz. Varsa da, rolleri sınırlı ve yüzeyseldir.

M.Ö. 3000'lerde başladığı tespit edilebilen Sümer uygarlığı ile Mısır, Hint ve Çin uygarlıklarını Verimli Hilal'deki köklerinden kopuk düşünmek mümkün değildir. Sadece temel uygarlıkların oluşumunda değil, binlerce yıl sürdürülmelerinde de Verimli Hilal kültürünün ana kaynak rolünü oynadığı tartışmasızdır. Bilindiği üzere, uygarlık kültürleri ancak neolitik kültürün verimli ortamında gelişebilirler. Kendi başlarına sıfırdan başlayan inşa yetenekleri yoktur. Verimli Hilal'deki Mezopotamya neolitiği neredeyse tek başına ilkçağ uygarlığına (M.Ö. 3000 - M.S. 500) beşiklik etmiştir. Mezopotamya merkezli uygarlık da dünya uygarlıklarının belli başlı olanlarına M.Ö. 3.000'den M.Ö. 300 yıllarına dek merkezlik yapmıştır. ABD'nin daha yüz yılı bile bulmamış

hegemonyasıyla karşılaştırırsak, aralarındaki muazzam farkı daha iyi kavramış oluruz.

Kürt neolitiğinin bu tarihsel rolü önemlidir. Merkezî uygarlık sisteminin (beş bin yıllık bir sistem) Mezopotamya kökenliliği ve üç bin yıllık merkezî önderliğinde yaşanması, neolitik kültürün öneminin daha iyi kavranmasını mümkün kılar. Kültürleri ve uygarlıkları halkların adıyla belirlemek abartma olabilir, dolayısıyla doğru bir yöntem olmayabilir. Fakat en azından prototip aşamasındaki rollerinden bahsetmek doğrudur. Tarihi sadece tanınmış bazı imparatorluklar ve hanedanlıklarla tanımış olmamız gerçeğin ifadesi için yeterli değildir. Yine tanınmış bazı kavimlerle tanımlamak da çok yetersizdir. Hele tanınmış modernite uluslarını tarihin taşıyıcı gücü olarak tanımlamak, tarihte en büyük tahrifatın yapılması anlamına gelir. Tikel-evrensel bağını kurmayan, daha çok ideolojik hegemonyalardan miras kalan bu tarihsel zeminler aşıldığında, daha doğru bir insancıl toplumsal tarihle karşılaşırız. Tarihsiz bırakılan halklar ve emekçilerin tarihini ancak bu yöntemle inşa edebiliriz.

Kültürel tarihle demokrasi ilişkisi sosyolojide pek işlenmeyen bir konudur. Asıl demokratik kriter uygar olmakla değil, uygarlık karşıtlığıyla bağlantılıdır. Bir toplumun uygarlık güçlerine karşı gösterdiği direnç en önemli demokratik kriterdir. Liberalizm ise bunun tersini iddia eder. Demokrasi için uygarlaşmayı şart koşar. Uygarlaşmamış kültürlerin özünde güçlü bir demokratik gelenek vardır. Devlet formunun antitezi olarak var olan yönetimler demokratiktir ve bu özellikleriyle güçlü bir demokratik gelenek oluştururlar. Kent surlarının gerisinde sınıflaşmaya karşı direnen ve günümüze kadar devam eden kabile ve aşiret toplulukları, dinsel ve mezhepsel cemaatler, devletsiz halklar ve uluslar demokrasinin temel güçleridir. Sistematik olarak anti-uygarlık demokratikliktir. Marksizm'in ve liberal ideolojilerin demokrasiyi kent, sınıf ve devlet bağlamında kavramlaştırmaları ve kurumlaştırmaları büyük bir çarpıtmadır. Kent, sınıf ve devlet kapsamına alınan demokratik sistem iğdiş edilmiş, demokratik kültürünün içeriği boşaltılmış, hâkim kent ve sınıfın devlet egemenliği altına alınarak boşa çıkarılmıştır. Uygarlık esas olarak demokratik kültürün zıddı olarak gelişen bir sistemdir.

Kürt kültürünün uygarlıklar karşısındaki konumunu değerlendirirken, yukarıda tanımlamaya çalıştığımız diyalektik bağı hep göz önünde tutmak gerekir. Sümer uygarlık kültürüne karşı Kurtilerin hep direniş halinde olduklarını gözlemlemekteyiz. Bunu özellikle Dağ Tanrıçası Ninhursag'ın söz konusu edilen mitolojik anlatılarından izlemek mümkündür. Gılgameş Destanı özünde Sümer uygarlaşmasına karşı direnen Kurtilerin özgürlük ve varlıklarını koruma mücadelesini ifade eder. Kurtilerin içine sızan uygarlık direnişle karşılaşsa da, kendi zihniyet ve kurumsal temellerini de atar. Uygarlık kültürü genelde olduğu gibi pazar etrafında kentlerin kuruluşuyla neolitik toplumu etkisi altına alır. Somut olarak M.Ö. 4300'lerden itibaren Aşağı Mezopotamya kökenli El Ubeyd kültürünün Yukarı Mezopotamya kültürünü etkilediğini tespit ede-

bilmekteyiz. El Ubeyd kültürü, güçlü hanedanlar etrafında oluşan hiyerarşik toplumla daha önceki kabile kültüründen ayrışır.

Daha eşitlikçi kabile kültürüyle sınıflaşmaya başlayan hiyerarşik kültür arasındaki ilişki ve çelişkiler Hurrilerin oluşumunda önemli rol oynar. Hurriler de tıpkı Kurtiler gibi aynı kökenden (Sümercede 'Kur' ve 'Ur' kelimeleri 'Dağ' ve 'Tepe' anlamındadır) gelmektedir. Toros-Zagros sistemindeki dağ ve tepeliklerde yoğunlaşan toplum, adları her iki kelimeden türetilen aynı toplulukları ifade etmektedir. Kabileyle iç içe gelişen hanedan kültürü, Kürtlerin geleneksel kültürünün önemli bir parçası haline gelir.

M.Ö. 2000'lerden itibaren Hurrilerin (Kurti) uygarlık yolunda önemli adımlar attıkları ve Gudea Hanedanlığı'yla Sümer kentleri üzerinde (M.Ö. 2150-2050) hâkimiyet kurdukları tespit edilebilmektedir. M.Ö. 1600'lerden itibaren de İç Anadolu'da Hititler ve Yukarı Mezopotamya'da Mitanniler adıyla iki komşu ve akraba imparatorluk tesis ettikleri görülür. Hitit ve Mitanni kültürü, Sümer kültürünün etkisindeki Hurrilerin tarihe geçen en önemli ve güçlü uygarlaşma örneğidir. Her iki gücün özellikle dönemin Sümer kültürü üzerine kurulan Semitik kökenli Babil ve Asur güçlerine karşı birleştikleri, M.Ö. 1596'da Babil kentini işgal ettikleri görülmektedir. M.Ö. 1500-1200'lerde, Ortadoğu'nun en etkili uygarlık güçleri olarak, Mısır uygarlığı üzerinde de etkili olabilmişlerdir. Meşhur Nefertiti (Mısır'a gelin giden Mitannili prenses) bu etkinin ne denli güçlü olduğunu kanıtlamaktadır. Asurluların M.Ö. 1200'lerde yükselen gücü karşısında Hurrilerin uygarlık gücü olarak dağıldıkları, döndükleri eski kabile kültürünü uzun süre yaşadıkları anlaşılmaktadır. Nairi Konfederasyonu (M.Ö. 1200-850; Nairi Asurcada Nehir, Su Halkı anlamına gelmektedir) adıyla gevşek kabile birlikleri halinde yaşadıkları tespit edilebilmektedir. Bu dönemlerde imparatorluk gibi güç merkezîleşmelerinin öncesinde ve sonrasında sıkça gevşek konfederasyonların kurulduğuna tanık olunmaktadır.

Ünlü Urartu Krallığı (M.Ö. 850-600), geleneksel Aşağı ve Yukarı Mezopotamya kültürleri arasındaki ilişki ve çelişkilerden doğan diğer önemli bir örnektir. Uygarlıkta özellikle demircilik sanatıyla öne çıkmaktadır. Muhtemelen Hurri kökenliliği de bulunan ve bugünkü Ermenilerin o dönemdeki temsilleri olan kültürel öğelerin sentezinden oluşan Urartu kültürü, merkezî uygarlık sisteminin güçlü bir halkasını teşkil eder. Dönemin hegemonik gücü olan Asur İmparatorluğu'na karşı koyabilen, ayakta kalan ve zaman zaman Asurluları gerileten tek güçtür. Kürt ve Ermeni kültürü başta olmak üzere, bölgenin tüm kültürel zihniyet ve yapılanmalarında güçlü bir etkiye sahiptir. Zagroslardan Asur'a karşı yaklaşık üç yüz yıllık bir direnmeden sonra M.Ö. 612'de Asur'un başkenti Ninova'yı yakıp yıkan Med (Asurluların Hurrilere taktığı bir ad olsa gerek) Konfederasyonu bir imparatorluğa dönüşür. Kısa süren imparatorluk döneminin ardından, hanedan entrikaları sonucunda M.Ö. 550'lerde Fars Akhamenit soyundan kralların eline geçtikten sonra da bu imparatorluğun en etkili kültürünü yine Med kültürü oluşturmaktadır. Özellikle askeri sanatta böyledir. Pers İmparatorluğu adıyla sınırları Ege Denizinden Hindistan içleri-

ne, Mısır'dan bugünkü Türkmenistan'a kadar uzanan tek cihanşümul güç haline gelir. Merkezî uygarlık sisteminin en güçlü halkalarından biridir. M.Ö. 330'da İskender'in eline geçinceye kadar iki yüz elli yıl boyunca dünyanın tek hegemonik gücü olmuş, uygarlık kültüründe derin izler bırakmıştır. Roma uygarlığını doğuran özünde Med-Pers uygarlığıdır. İskender'in fethinden sonra aracı halka olarak kurulan krallıklar, giderek Sasaniler (Perslerin devamı; M.S.216-650) ve Roma (M.Ö. 500-M.S. 500) arasındaki çatışmalarda kullanılan yedek güçler haline gelirler. Antikçağın son iki büyük gücü olan Sasaniler ve Romalıların birbirlerini tamamen yenemeyip yorgun düşmeleri İslâmî fethin yolunu açmıştır. Arap Yarımadasındaki çok güçlü kabile kültürünü İslâmîk kültür adıyla birleştirme hünerini gösteren Hz. Muhammed'le birlikte tarihin yeni bir kültürel çağı başlar.

Yaklaşık dört bin yıl süren ilkçağ uygarlık kültürünün tüm önemli olayları Yukarı Mezopotamya ve yakın çevresinde cereyan etmiştir. Proto Kürt kültürü bu ikinci uzun dönemde olumlu veya olumsuz birçok gelişmeyi yaşamıştır. Hurriler, Mitanniler ve Hititlerin ilk iki bin yılda evrensel çapta etkiye yol açtıkları rahatlıkla belirtilebilir. Grek ve Roma kültürünün oluşumunda ve Batı kültürünün ortaya çıkışında esas belirleyici halka, Hurri-Mitanni-Hitit kültürüdür. Hem kendi öz yaratımlarını hem de Sümer kültür mirasını Batı'ya, Greko-Romenlere taşırarak, merkezî uygarlık sisteminin kesintisiz sürmesinde altın halka rolünü oynamışlardır. Bu altın halkanın rolünü belirlemeden tarihin akışını izah etmek mümkün değildir. On iki bin yıllık neolitik kültür ve iki bin yıllık uygarlık kültürü tarafından beslenmeseydi, herhalde bugüne damgasını vuran bir insanlık kültüründen bahsedemezdik.

Uygar toplumun ilk iki bin yılında Proto Kürtlerin uygarlıkla ilişkileri çok yoğun olmuştur. İki yönlü bir ilişki tüm gelişmelere damgasını vurmuştur. İlk yönüyle uygarlık kültürünün baskıcı ve sömürücü kent, sınıf ve devlet unsurlarıyla hep çatışmalı olmuşlardır. Bazen sömürü ve baskının merkezlerini istila etmeye kadar varan hamleler (Babil'in fethi, Ninova'nın yıkılışı) yaparken, güçleri yetmeyince de çoğu zaman dağların fethedilmez doruklarına çekilerek (Zagrosların güney eteklerinden Dersim'e kadar benzer lehçeleri konuşan Hewrami ve Zaza kültürü bu gelişmelerle yakından bağlantılıdır) varlıklarını korumaya, bağımsız ve özgür yaşamdan vazgeçmemeye özen göstermişlerdir. Bu kültürün izleri bugün bile oldukça etkilidir. Dağ Kürtleri denilen kesim esas olarak bu hat üzerinde yaklaşık beş bin yıl boyunca yaşayan Hurri kökenli kabilelerdir. Hurrice bazı kelimelerin kökeniyle Zazaca ve Hewramcanın birçok kelimesinin çakışması bu gerçekliği yeterince izah etmektedir. Uygarlık kültürüyle ilişkilerinde ikinci yön geliştirilen ilişkileri olumlu değerlendirip benimseme ve özümseme temelinde olmuştur. Kürt kültüründe uygarlığın bu yansımaları kentli, sınıflı ve devletli zihniyet ve kurumların oluşması biçiminde olmuştur. Birçok örnekte karşılaştığımız "Yenemiyorsan benzeş ve öyle yen" kuralı burada bir kez daha karşımıza çıkmaktadır. Guti, Mitanni, Hitit, Urartu, Med, Pers ve Sasani örnekleri, kendilerine saldıran uygarlık güçlerine karşı

kendilerini bizzat uygarlık olarak inşa edip benzeşerek yenmeyi ve ayakta kalmayı ifade etmektedir.

Proto Kürtler açısından İslâmiyet'e kadar gelen iki bin yıllık ikinci uygarlık aşaması kendi kentlerini inşa ettikleri, egemen sınıflarının oluştuğu ve devletlerini kurdukları dönemdir. Daha çok dağ eteklerinde ve ovalık alanlarda oluşan bu kültürün karma bir özelliği hâkimdir: Benzeşmeye çalıştıkları uygarlıkların dil ve kültürlerini yaşayan yönetici aristokrasi ile alt sınıfları oluşturan ve kendi öz dil ve kültürlerini yaşayan kesimler. Kürt coğrafyasının ağır etkisi altında oluşan bu kültürün ikili karakteri çok az değişerek günümüze kadar varlığını sürdürecektir. Gerek dağ ve ova kültürü biçimindeki 'ikili ayrışma', gerekse ova-kent kültüründeki sınıfsal ikili ayrışma bu kültürün temel karakteristik özelliğidir. Üst tabaka yabancı işgalci ve fetihçi sömürgenlere karşı hep muazzam bir uyum gücü gösterip kendi öz kabile-halk kültürünü işe yaramaz saymış, ikinci plana atıp iç ilişkilerinde çok sınırlı ölçüde kullanmakla yetinmiştir. İçinde rol oynadığı veya bizzat kurduğu uygarlıklara kendi dil ve kültürünü egemen kılmak için çaba göstermemiş veya çok az göstermiştir. Gutilerden Eyyubilere kadar bu hep böyledir. Kentli ve devletli bu egemen zümre, belki de hiçbir toplumda olmadığı kadar geleneksel Kürt kültürel varlığına karşı olumsuz rol oynamıştır. Yabancı dil ve kültürler içinde erimeye götüren yüksek sınıfsal ve ailesel çıkarlar şüphesiz bu olumsuzlukta belirleyici olmuştur. Kendi içine kapanan Dağ Kürti'sinin ve alt tabakanın çoğunlukla değişmeyen kabile ve aile kültürü binlerce yıl varlığını ancak içine kapanarak erimeden günümüze kadar taşıyabilmiştir. Bu iki kültürel kesim arasında dağlar kadar bir uçurumun oluşması, gerçek Kürtlük-sahte Kürtlük biçiminde köklü bir ayrışmaya yol açmıştır. Kapitalist modernite döneminde neden güçlü bir milliyetçi Kürt burjuvazisinin oluşmadığının kökeninde bu tarihsel gerçeklik yatar.

Neolitik dönemde ve ilkçağlarda çok güçlü yaşanmış bir Proto Kürt kültürel olgusundan bahsetmek gerekir. Birer tarihsel olgu olan toplumsal gerçeklikler bu çağlarda kendilerini tam farklılaştırıp kimlik kazanmış halk veya kavim gerçeklikleri biçiminde sunamazlardı. Henüz bu aşamaya gelinmemişti. Halk veya kavimsellik açısından neolitik dönem ve ilkçağların görünümü kabile, aşiret ve hanedan birlikleri biçimindedir. Dinsel ve mezhepsel birlikler de henüz tam anlamıyla oluşmamışlardır. Kabile, aşiret ve hanedan bilinç biçimleri bu dönemin en gelişmiş toplumsal bilinç biçimleridir. Neolitik çağ kabilenin görkemli çağıdır. Her kabile bir totemle temsil edilir. Totem kabilenin kimliğidir. Urfa'da Göbeklitepe'deki tapınak muhtemelen en güçlü kabilenin din-tanrı merkezidir; yörenin en güçlü kabilelerinin ortak dinî merkezidir. Dikilitaşlardaki hiyeroglif benzeri işaretler her bir kabilenin soy kütüğü olarak da okunabilir. Piramit, ziggurat ve Kâbe'nin, yani ilkçağın temel iki uygarlığı olan Mısır ve Sümer uygarlıklarıyla ortaçağın İslâm uygarlığının din merkezlerinin, tanrı evlerinin ilk örneği, prototipidir. Bu nedenle tarihsel önemi büyüktür. Hz. İbrahim'in Urfa'dan çıkış yapması ve üç tek tanrılı dine atalık etmesi tesadüfî veya rastgele bir olgu değildir. Tespit edilebildiği kadarıyla en az on iki bin yıllık geçmişi olan Urfa yöresindeki dinsel merkez kültürünün bir so-

nucudur. Sadece Göbeklitepe'deki tapınak sistemi belki de o çağın tespit edilebildiği kadarıyla üç bin yıllık dinsel Kâbe'si rolünü oynamıştır. Harran'ın da benzer rolünden bahsedilebilir. Muhtemelen henüz keşfedilmemiş birçok merkez vardır. Siverek'te Newala Çori'deki tapınak kültürü de on bir bin yıl öncesine kadar gidebilmektedir.

Neolitik dönem kabilelerinin her birisinin genellikle bir hayvanı kendilerine totem seçtiklerini biliyoruz. Totem kabilenin bir nevi soyadı, kimliğidir derken, kabile bilincinin bir nevi ilk biçimlerini de tanımlamış oluyoruz. Nasıl bugünkü ulus-devletler bayraklarıyla kendilerini temsil edip kimliklendiriyorlarsa, kabile birliklerinin totemleri de aynı anlamı ifade etmektedir. Nasıl BM'deki bayrak sayısı kadar ulus-devlet temsil ediliyorsa, tapınak merkezlerindeki totemlerle de dönemin güçlü ve nam salmış kabileleri temsil edilmektedir. Aralarındaki fark özde değil hacimleriyle ilgilidir. Totemin belli bir tabu, tapınma özelliği taşıdığını biliyoruz. Toteme tapınma kabilenin kendini kutsallaştırma, yüceltme, böylelikle uzun vadeli güvenceli bir yaşama kavuşturma arzusunu ifade etmektedir. Ölüm sonrası yaşam inancı atalara duyulan büyük bağlılığın sonucudur. Varlıkları onlarla özdeştir. Atalarına saygıları ve bağlılıkları, kendilerini ölüm sonrasındaki bir sonsuz yaşam inancına götürmektedir. Daha sonraki tek tanrılı dinler bu kabile inancının, din ve tanrı anlayışının gelişmiş biçimidir.

Urfa ve yöresindeki neolitik dönem ve uygarlık çağlarının kabile kültürünü çözümlemek, yaklaşık on beş bin yıllık bir tarihi bulunan bu kültürün neden bu denli direngen ve kalıcı olduğunu ortaya koyabilecektir. Halen çok güçlü olan dinsel duygular ile aile ve namus anlayışlarının kökeninde de bu en eski kabile kültürünün kolay silinmez izleri bulunmaktadır. Namus ve kan davasının halen çok güçlü olan varlığı da yine bu kültürel toplum gerçeğinin bir sonucudur. Toplumsal kimliğe kazınmış yasalar kolay kolay silinmez ve etkisini yitirmez.

Kabilenin kültürel varlığının doğurduğu duygu ve düşünce dünyası asla küçümsenemez. Halen insanlığı ayakta tutan bilinç bu kültürel varlığın derin izlerini taşımaktadır. Sanat, bilgi, felsefe, din ve mitolojiyle dile getirilen, duyumsanan belli başlı tüm bilinç biçimlerinin kaynağında kabile kültürü vardır. Kabile kültürünü dile, duyguya getirmeyen hiçbir mitoloji, din, felsefe ve sanat ekolü yoktur. Mitolojik, dinsel, felsefi ve sanatsal farklılıkları derinliğine araştırdığımızda, her bir farklılığın temelinde kabilesel varlığı görürüz. Daha sonraki kavim ve ulus bilinçleri, çoklu kabile birliklerine dayalı olarak geliştirilen kabile bilinçlerinin türevleridir. Örneğin tarihte en çok karşımıza çıkan İbrahimî dinlerin, bu dinlerin mezhepleri ve tarikatlarının, en son dinsel milliyetçilik olarak uluslaşmalarının temelinde İbrani Kabilesi yatmaktadır. Bu dinler, mezhepler ve uluslar ortaya çıkmadan önce, gerçekliklerinin potansiyel gücü İbrani kabilesinin Verimli Hilal ve Mısır uygarlıkları arasındaki dolaşımından kaynaklanır. İbrahimî devrimin temelinde, Urfa yöresindeki tapınak merkezinde biriktirilen kabile totemleri olan putları kırıp, yerine daha iyi kavramsallaştırılmış bir kabile inancını yerleştirmesi yatmaktadır. İsevîlik İbrahimî dini

yoksullaşmış kabileler ve köle döküntüleri adına dönüştürmüştür. Hz. Muhammed'in önderlik ettiği din olan İslâmiyet ise, aynı şeyi Bizanslılar ve Sasaniler arasında sıkışan ve başta Arap kabile dünyası olmak üzere benzer yaşamları olan diğer kabileler dünyası için gerçekleştirmiştir. Yoksullaşmış kabileler ve sığınacak vicdan arayan köleler yığını olmadan Hıristiyanlığı, yoksul Arap kabileleri olmadan da İslâm'ın çıkışını düşünemeyiz.

Hıristiyan cemaati ve İslâmî ümmet, kabileler ve kabilelerden kopmuş avare insanlarla işsiz köleler ve kaçak askerlerin ortak inanç temelinde oluşturdukları yeni bilinç toplumlarıdır. Burada kabileyi aşan, sınıf temeli gelişmiş bulunan yeni bir toplum ve onun yeni inançları söz konusudur. Fakat bu yeni toplum koşullarında da kabile çok az değişikliğe tabi kıldığı varlığını güçlü bir biçimde sürdürmektedir. Söz konusu olan, krize girmiş kabile toplumunun yeni bir ideolojik ve toplumsal yapılanma temelinde dönüşümüdür; kabilenin kendi öz birimi içinde bulamadığı çözümü, dışarıda kabile demokrasisinin inkârı temelinde vücut bulan şehir, sınıf ve devlet kültürünün gelişimi içinde bulmaya çalışmasıdır.

Kabile çağında sayıları artan ve hacimleri büyüyen kabilelerin krize girmeleri söz konusudur. Kriz döneminde farklı anlayışlara sahip iki kesim belirir: Birincisi, yoksul kabile tabanı bölünerek ve özgürlüğünde ısrar ederek yaşamak isterken, ikinci kesim olan kabile hiyerarşisi ise hâkim hanedan olarak kabilenin yoksullaştırılmış tabanından kopup, genellikle uygarlık dini dediğimiz ideolojik çıkışlarla kendini yeni devlet toplumu olarak örgütler. Eski kabile kültürü uygarlık kültürüne yenik düşmüştür. Bu dönüşümle iç içe olan gelişme kentleşme, sınıflaşma ve devletleşmedir. Uygarlığın kabile kültür krizine bulduğu temel çözüm budur. Tarihte çokça tartışılan ve Marksistlerin de paylaştığı düşünce, bu dönüşümün ileriye doğru atılan dev bir adım olduğudur. Uygarlaşma hep ilerleme ve üstün yaşam biçimi sayılmıştır. Marks ve Engels bu dönüşüme tarihsel materyalizm perspektifiyle yasal bir zorunluluk atfetmişler, tarihin ileriye yönelik dev bir adımı olarak değerlendirmişlerdir.

Ben bu anlayışı eleştiriyorum. Kabile toplumunda yaşanan, krizin zorunlu bir aşaması olarak değerlendirilemez. Yaşanan şey hiyerarşik unsurların sınıfsal tercihidir. Kabile demokrasisi, özgürlüğü ve eşitliğinin geriletilmesi pahasına sağlanan bir değişim (Gelişme diyemiyorum) olduğu için göreli olarak muazzam bir gerileme, insanlık için bir düşüş adımıdır. Tarih hep egemen zümrelerin ideolojik bakışlarıyla kodlandığından, bu değişime zorunlu, ilerletici, hatta devrimci gelişme diyoruz! Doğrusu, bunun zorunlu olmayan ya da zorunluluğu bulunmayan gerici, düşürücü ve devrim karşıtı bir adım olduğudur. Tarihin anlatılmayan diğer yüzü olan, kendi hiyerarşik hanedan elitlerinin ihanetine karşı hep mücadele eden, kabilenin demokratik, özgür ve eşitlikçi yapısında ve bilincinde ısrar eden kültür ilerleme ve gelişmeyi temsil eden asıl güçtür. Tarihin bu kültür tarafından bilimsel olarak sistematik biçimde ifade edilmemesi bir eksiklik olabilir. Ama bu gerçeklik böylesi bir tarihin mevcut olmadığını göstermez; tersine yazılmadığını, yazılsa bile bastırıldığını ve propagandasının güçlü yapılmadığını gösterir. Egemen zümrenin, ideolojik tekel-

ler ve sömürü tekellerinin geliştirdikleri uygarlık krize çözüm olmamış; kendini hep toplumun sırtında kanser uru gibi büyüten kentleşme, sınıflaşma ve iktidarlaşmayla günümüze doğru gelindiğinde en büyük kriz kaynağına dönüşmüştür. İnsanlık eğer yaşayacaksa, tarihsel kriz toplumuna karşı kabile çağındaki demokratik, özgür ve eşitlikçi kültürü uygarlık tarihi boyunca zihinsel ve kurumsal alanda yaşanan olumlu gelişmeler temelinde yeniden yaşamsal kılarak bunu başaracaktır.

Proto Kürtlerin neolitik kültür ve antikçağ kültüründen kalan en değerli mirası olan kültürel varlığı demokratik modernite bilinciyle bütünleştiğinde, günümüz Ortadoğu krizinden çıkışta tarihine ve kimliğine uygun bir gelişmenin sahibi olabilecektir.

2- Kürt Varlığı ve Gelenek

Kürt varlığının gerçekleşmesinde Zerdüşt geleneği önemli bir rol oynar. Bu gelenek tek tanrılı İbrahimî dinlerle putatapar (totemik) dinler arasında tarihsel geçiş halkasıdır. Kabile kültürlerinde egemen din anlayışı olan totemik yapıları ilk defa tabusal olmaktan çıkarıp ahlâki-kavramsal bir temele dönüştüren Zerdüştlük ilk büyük dinsel-ahlaki devrimdir. Arap kabilelerine dayalı İslâmî çıkışa benzeyip onu önceler. Proto Kürt Med kabilelerinden inanç ve ahlâk temelli daha üst bir birlik ortaya çıkarmayı hedefler. Kabile toplum krizine demokratik yanı ağır basan bir çözüm geliştirir. M.Ö. 1000'lerde varlığını görünür kılan bu inanç sistemi, Zerdüşt (M.Ö. 7. yüzyıl) ile etkili bir toplum sistemi geliştirir. Zerdüşt devriminde önemli olan, dar kabile ve hanedan birliklerini ilk defa aşıp, tüm Med kabileleri arasında ortak bir üst kimlik inşa etmesidir. Mağî denilen rahipler (bilge insanlar) yeni toplumun çok etkin güçleridir. Zerdüştlük muazzam bir toplumsal enerjiye yol açar. Bir araya gelmeleri çok zor olan kabileleri ortak dinî-ahlaki inanç temelinde bir araya getirmeyi başarması, tarihçilerin üzerinde yeterince durmadığı büyük bir devrimdir. İslâmiyet ve Hıristiyanlıktan daha az etkili değildir. Hatta İbrani kabile geleneğinin oluşumunda da temel kaynak rolündedir. Med Konfederasyonu'nu mümkün kılan temel harçtır. Pers Akhamenit Hanedanlığı'nın özünde daha demokratik muhtevalı Med Konfederasyonu'nu entrikalarla ele geçirmesi ve tarihin en büyük imparatorluğunu kurması da Zerdüştî toplumsal gelenekle yakından bağlantılıdır. Geleneğin saptırılıp demokratik özünden boşaltılması İran merkezli uygarlık geleneğiyle sonuçlanmıştır.

Aryen imparatorluk geleneği, tarihte demokratik muhtevalı kabile kültürünü kendi yönetim çarklarında en çok kullanma ustalığına sahiptir. Demokratik muhtevayı uygarlık sisteminde eriterek tarihin en güçlü monarklarını yaratmakla övünür. Batı'da Atina demokrasisine karşıt bir Doğu despotizm geleneği olarak, günümüze kadar kendini pekiştirip sürekli kılabilmiştir. Atina demokrasisinin yol açtığı felsefi bilinç Batı uygarlığının oluşumunda temel kaynak rolünü oynarken, Pers saraylarındaki despotizmin içini boşalttığı Zerdüşt geleneği sadece İskender'in ordularına yenilmekle kalmamış, Doğu toplumlarının kültürel birikimlerini de heba olmaktan kurtaramamıştır: Tıpkı Osmanlı

despotizminin geriye kalan İslâmî kültürel birikimleri kapitalist Batı uygarlığına karşı koruyamaması gibi. Êzîdî Kürtlerdeki neredeyse kurumaya yüz tutmuş bu tarihsel demokratik gelenek araştırılmaya değer önemli bir konudur. Êzîdî Kürtlerle Alevi Kürtler yakından gözlemlendiğinde, özellikle kadınlarında temsilini bulan Zerdüştî kültürün demokratik, özgür ve eşitlikçi özellikleri rahatlıkla fark edilebilir. Tüm bastırılmışlıklarına rağmen, doğayla bütünleşmiş, açık sözlü ve cesur yanları dikkate değerdir.

İslâmiyet'e kadar otantik özelliklerini büyük oranda koruyan Kürt kültürel gerçekliği üzerinde yürütülecek araştırmalar sadece Kürtlerin tarihini aydınlatmakla kalmayacak, evrensel tarihin binlerce yıl sürmüş dönemlerini de aydınlatacaktır. Günümüzde her ne denli silik kalmış olsalar da, tarihleri konusunda yapılacak araştırmalar Kürtlerin demokratik uygarlık tarihinin de temel kilometre taşları olduklarını kanıtlayacaktır.

3- Kürt Varlığı ve İslâmî Gelenek

İslâmî Rönesans'ın tüm geleneksel Ortadoğu kabile kültürü ve uygarlık sistemi üzerinde dönüştürücü etkisi olmuştur. Değişimle içte kabile toplum krizi İslâm ümmetçiliğini geliştirme, dışta Bizans ve Sasani imparatorluk krizleri daha evrensel İslâmî sultanlığı inşa etme temelinde aşılmaya çalışılmıştır. Böylelikle iki köklü çelişki hem tekil hem de evrensel düzeyde İslâmî sentezle aşılmaya, yeni ideolojik ve yapısal düzenlemelerle giderilmeye çalışılmıştır. Ortaçağ uygarlık sistemi denilen olgunun temelinde İslâmî çıkış yatmaktadır. İslâm'ın ümmet ve saltanat geleneğinin tarihte çok etkili olması bu yeniçağ özelliğinden ileri gelmektedir. Bir nevi erken kapitalist modernite rolünü oynamıştır. Âdeta Batı Avrupa kapitalist modernitesinin bir ön habercisi, düşük doğmuş ölü çocuğu konumunda kalmıştır. İslâmî uygarlık olmadan Avrupa uygarlığının doğuşunu beklemek veya düşünmek yanlıştır.

İslâmiyet'in geleneksel kabile kültürü ve uygarlık sistemi üzerindeki etkisi devrimsel önemdedir. Belki de kabile kültüründe yüzyıllarca yaşanan krize en etkili devrimsel yanıttır. Arabistan Yarımadasındaki Arap kabileleri yüzlerce, hatta binlerce yıl kendi aralarında bitmez tükenmez bir çatışma ortamına girmişlerdir. Kabile kültüründe büyük bir yozlaşma yaşanmaktadır. Kadın düşürülmüş, kız çocukları diri diri gömülecek kadar değersiz addedilmiştir. Bu kültür çözüm olarak klasik toplumu besleyecek koşullardan yoksundur. Kısacası ne geleneksel kabile federasyonları ne de geleneksel köleci iktidar yapılanmalarıyla krizin önüne geçilebilmektedir. Hz. Muhammed'in oldukça pratik ideolojik ve politik önerileri bu ortamda ilaç gibi etkili olmuştur.

Muhammedî devrimin temel özelliği, kabile toplumunun üstünde yeni bir topluma evrilmeden ve yanı başındaki Bizans ve Sasani İmparatorluklarının buyruğuna girmeden, ikisini de aşan yeni politik bir sisteme cesaret etmesi, kendini buna ehil ve yetkili kılmasıdır. Allah kavramını o kadar yüceltmesinin temelinde bu iki devrimsel olgunun, İslâmî ümmet toplumculuğu ve politik kültürünün doğması yatar. Allah kavramının sosyolojik ve tarihsel çözümlemesi bilimsel bir biçimde yapıldığında, bu iki olgunun önemiyle bağı daha net

ortaya çıkacaktır. Allah kelimesinin taşıdığı doksan dokuz tür anlam aslında siyasal, sosyal ve hatta ekonomik manifestoyu dile getirmektedir. Zaten kendisini 'elçi', 'beyan edici' olarak tanımlaması, arkasındaki tarihsel ve toplumsal sentezin yeni kimliğini gayet iyi ve güçlü biçimde açıklamaktadır. Allah kavramının evrenselliği, cihanşümulluğu, haberdarlığı, bilinçliliği, affediciliği, cehennem ve cennet ödülleriyle uyarıcılığı ve mükâfatlandırıcılığı yeni sistemin kimliğini buyurur gibi sunmaktadır.

K. Marks ve F. Engels'in kaleme aldıkları **Komünist Manifesto** neyse, Hz. Muhammed'e indirildiği söylenen Allah'ın **Kuran**'ı da odur. Birincisi bilimsel ve Avrupai, ikincisi dinsel ve Doğu'ya özgü kodlarla beyan edilmiştir. Sosyalist toplum ve proletarya diktatörlüğü denen olguların İslâmiyet'teki karşılığı ümmet toplumu ve İslâmî sultadır. Ümmet toplumundaki enternasyonalizm, özgürlük ve eşitlik temaları, sosyalist toplumdaki enternasyonalizm, özgürlük ve eşitlik temalarından daha zayıf değil, daha güçlü ve sistematik olarak dile getirilmiştir. Yine İslâmî sulta anlayışı, sosyalist diktatörlük anlayışından daha az sistematik değildir. Reel sosyalizmdeki gibi her iki olgu da yüzlerce yıl sistemlice geliştirilmeye çalışılmıştır.

Uygarlık tarihinde her devrimin başına gelen ikilem İslâmî devrimde de güçlü biçimde yaşanmıştır. Gerçekleşmesinden kısa bir süre sonra, devrimin demokratik doğrultuda mı, yoksa iktidar-devlet doğrultusunda mı yaşanacağı temel sorun olmuştur. İslâmiyet'in doğuşundan itibaren her iki eğilim de kendisini güçlü bir biçimde hissettirmiştir. Kabile üst tabakası ve iktidar heveslileri devrimi hızla İslâmî saltanat haline getirmeye çalışırken, kabile alt kesimi ve köle unsurlar demokratik doğrultuda geliştirmeye büyük çaba gösterdiler. Hâkim kabile olan Kureyş'in üst tabakası, Muaviye önderliğinde, İmam Ali'nin daha çok orta yolcu nitelikteki demokratik çıkışını önlemeye çalıştı. Muhammed'in ölümünden sonra, ilk üç halife olan Ebubekir, Ömer ve Osman, İmam Ali ile aralarındaki çelişkiden ötürü geçiş aşamasında (M.S. 632-656) halifeliği (Muhammed yardımcılığı, artçılığı) sırasıyla üstlenmek durumunda kaldılar. Bu dönemde demokratik (şabiye) gelenekle iktidarcı gelenek (sulta) arasında yoğun bir çatışma yaşandı.

Bu çatışma İslâm'ın iç savaşının bir nevi ilk örneğini temsil etti. İmam Ali'nin (Hz. Muhammed'in damadı, ilk Müslimlerden) çizgisi, sanılanın aksine radikal sol, uç veya demokratik olmayıp, mutedil bir orta yolculuk biçimindedir. Gerçek radikalizmi ve demokratizmi Hariciler temsil etmektedir. Hariciler kabilelerin en yoksul kesimlerinden oluşmaktadır. Ali'nin denge durumunda (Sıffin Savaşındaki durum) hakemlik kurumunun devreye girmesine razı olması, hem arkasındaki radikallerin (Haricilerin) ayrılmasına ve yeni bir mezhep (ilk mezhepsel oluşum) oluşturmasına, hem de Muaviye'nin daha ustalıklı iktidar hesapları yapmasına yol açtı. Sonuçta iktidar yanlıları devrimden galip çıktı. Bu üç ana akım kendilerini değişik adlar ve kavramsal içeriklerle İslâmiyet'in zaferinden günümüze kadar taşımışlar, kendini aşırı tekrarlayan bir kısırdöngüyü tarihleri boyunca Ortadoğu toplumlarına yaşatmışlar; büyük iktidar savaşlarına, kanlı hanedan çatışmalarına, mezhep kavgalarına ve itikat

ayrılıklarına yol açmışlardır. Sonuç, sayısız iktidarcı devletçikler, imparatorluklar, mezhepler ve tarikatlar temelinde kabile toplumsal krizinden daha ağır bir İslâmîk toplum (ümmet) krizine geçiş olmuştur. Ortadoğu'nun günümüze doğru Batı kapitalist hegemonyacılığı karşısında ağır yenilgilere uğramasının ve altından kalkılması zor bir güncel topyekûn toplumsal kriz yaşamasının temelinde bu tarihsel gerçeklik yatmaktadır.

Kürt kültürel varlığı da yanı başındaki İslâmî çıkıştan şiddetle etkilendi. Daha çok da saltanat İslâm'ının yıkıcılığıyla karşılaştı. Emevi hanedanlık ve sultanlık rejimi, İskender'in fetih ve tahrip tarzına çok benzer bir biçimde giriştiği kanlı geçen fetih savaşlarıyla Kürt topraklarını kısa sürede sultası altına aldı. Özellikle Zalim Haccac gibi komutanlar, eli kılıç tutan tüm Kürtleri katledip, kadınlarına ve çocuklarına toptan el koydular. Kürtlerin karşılaştığı bu tip istilaların tarihte bilebildiğimiz ilk örneği, Gılgameş Destanı'na konu olan bugünkü Irak'ın (Irak adı ilk kent devleti Uruk'tan kaynaklansa gerek) kuzeyinde ve doğusundaki ormanlık ve dağlık sahaya Gılgameş'in işbirlikçisi Enkidu'yla birlikte gerçekleştirdiği ve kan döktüğü (Öldürülen 'canavar' Humbaba, aslında kabile şefi konumundaki bir figür olarak anlaşılmalı) seferdir. Kürtlerin saltanat İslâm'ına karşı tavrı derinden bir ikileme yol açan tarzda olmuştur. Geleneksel aşiret hiyerarşisi, bağlı olduğu İran-Sasani İmparatorluğu'nun yenilip çözülüşüyle birlikte, yeni efendilerine sadakat göstermekte gecikmedi. İktidar denilince hep işgalci efendiye uşaklığı aklına getiren Kürt işbirlikçi zümresi, süreç içinde Emevi Hanedanlığı'yla önce bütünleşti, giderek gönüllü asimilasyonla Araplaştı.

İktidar işbirlikçisi Kürt elitinin Araplaşma öyküsü hayli ilginçtir. Binlerce yıl işbirliği ettiği ve etnik açıdan akraba olduğu İran imparatorluk kültürü içinde dil ve kültür varlıklarını önemli oranda koruyan bu kesimin hızla Araplaşmayı seçmesi sınıfsal oluşumuyla yakından bağlantılıdır. Araplaşma öncesi Kürt hiyerarşik önderleri kabile kültürüyle hâlâ yakın bağ içindeydiler, aynı kabile ve aşiretin mensuplarıydı. Dolayısıyla sınıflaşma zayıftı. Çıkarları sınıflaşmadan ziyade, kabile ve aşiret içinde hiyerarşinin üst tabakası olarak kalmalarını daha yararlı ve gerekli kılıyordu. Aşiret kültürel bağlarını yitirip yalnız birey veya aile olarak yabancı hâkim hanedanlık kültürü içinde erimeleri çıkarlarına uygun değildi. Böyle bir durumda her şeylerini yitirebilirlerdi. Önlerinde bunu kanıtlayan çok sayıda tarihsel örnek vardı. Kürt kabile ve aşiret gerçekliği kendi kültürüne çok katı bir biçimde bağlı olup, dış güçlerle bütünleşmeyi ve asimilasyonu olanaksız veya istisnai kılıyordu. Bunun yanı sıra tarihsel olarak sınıflaşmanın maddi koşullarının fazla gelişmemiş olması (kent ve devlet kültürüyle az karşılaşmış olmaları) ve en önemlisi, dıştan kaynaklı işgalci, fetihçi ve sömürgen istilalara karşı sürekli mücadele içinde olmaları bunda önemli rol oynamıştı.

Arap Emevi Hanedanlığı'ndan kaynaklanan işgal döneminde hem tarihsel hem de toplumsal bakımdan bir farklılaşma yaşanıyordu. İslâmî sultayla birlikte Arap kabile üst tabakası kendi kabilesinin alt tabakasından koparak hızla yeni bir egemen sınıf haline geliyordu. Derin bir sınıflaşma söz konusuydu.

Emeviler döneminde çok güçlü bir İslâm-Arap aristokrasisi oluşmuştu. Ortadoğu kültüründe ilk defa geleneksel köle-efendi ilişkisini aşan ve Avrupa'da daha sonra gelişecek olan serf-senyör ilişkisine benzeyen yeni türden bir beymaraba (mevali) ilişkisi oluştu. Klasik köleliğe nazaran daha katlanılabilir sınıfsal ilişkilerin oluşumu, İslâmî sulta'nın en önemli çıktısıdır. İslâmî iktidarın yeni sınıf düzeni söz konusudur. Bunun önderliğini yapan güç Emevi Hanedanlığı'dır. Emevi hanedanları kendilerine hizmet etmeleri için kısa süre içinde saraylarını Bizans ve Sasani saltanat artığı bürokratlar ve sınıfsal işbirlikçilerle doldurdular. Fethettikleri tüm kültürlerin üst tabakaları, bu tarihsel-toplumsal yeni sınıflaşmayı kendi çıkarlarına son derece uygun bularak, işbirlikçi temelde de olsa hızla aristokratlaştılar. Bunlar hâkim hanedan aristokrasisi ile çok sayıda evlilik bağı kurdular. Çocuklarını resmi Arap dil ve kültürüyle eğittiler. Kendi kabile dil ve kültürlerinden bu sefer hızla uzaklaştılar. Eskiden çıkarlarına aykırı olan bu durum, yeni İslâmîk aristokrasi koşullarında son derece uygun gelmekteydi. Kaldı ki, tarihte de benzer örnekler çokça yaşanmıştı.

Resmi Akadca, Aramice ve Süryanice, Arapçadan binlerce yıl önce klasik köleci imparatorlukların ortak dil ve kültürleri konumundaydı. Batı'da Grekçe ve Latincenin oynadığı rolün benzerini çoktan oynuyorlardı. Arapça ilk defa İslâmiyet'le birlikte Ortadoğu kültürünün yaygın ortak dili konumuna yükseliyordu. Hanedanlık kültürü de Arapça ile ifade edilip tüm Ortadoğu İslâmî aristokrasisinin ortak yaşam kültürü oluyordu. Kökenini Arap hanedanlıklarına bağlamayan yeni yükselen Ortadoğulu aristokratik aile yok gibiydi. Her işbirlikçi aristokratik aile kökenini bir Arap hanedana, özellikle Ehlibeyt'e bağlamaya büyük özen gösteriyordu. Bu kervana yeni ulema ve asker sınıfını da eklemek gerekir. Hepsi eski kökenlerini inkâr etmeyi ve yeni sülale unvanları taşımayı alışkanlık haline getirdiler. Binlerce yıllık Fars kültürü bile Arap dili ve kültürü içinde yoğun bir asimilasyonu yaşamaktan kurtulamadı. Daha zayıf dil ve kültürler kolayca yutuldu. Eski Akadca önemini tamamen yitirirken, Aramice ve Süryanice gücünden çok şey kaybetti.

Kürt kabile ve aşiret üst tabakası da bu hızlı bütünleşme ve asimilasyondan payını aldı. Eski Zerdüştî geleneği sürdürmek kendileri için yarardan çok zarar getiriyordu. Bu kültürde ısrar varlıklarını yitirme anlamına geliyordu. Kısa bir darp döneminden sonra tarihte egemen sınıfların yatkın oldukları çıkar temelli yabancı dil ve kültür içinde erimeyi hızla benimsemeleri varlıklarını sürdürmelerinin bir gereğiydi. M.S. 7. ve 10. yüzyılları arasında Arap aristokratik dil ve kültürü içinde eriyip bütünleşen çok güçlü bir işbirlikçi Kürt üst tabakası oluştu. Bu kesimler şeklen Kürt sayılsalar da, dil ve kültürce resmi Arapçanın birer bendesi durumundaydılar. Bu yeni dil ve kültürle yaşamayı seçkinlik işareti sayıp gurur duyuyorlardı. Kendi dil ve kültürlerini en erken terk edenler bu kesimlerdi. Halen Kürdistan'da bunlardan kalma güçlü kalıntılar vardır.

İktidara oynayan işbirlikçi Kürt aristokrasisi mezhep olarak Sünni geleneğe bağlıdır. Sünnilik anlam olarak kabile hiyerarşisinin üst tabaka geleneğinin yüzeysel İslâmîleşmesini ifade eder. Sünni İslâm egemen ve iktidarcı olan

İslâm'dır. Güçlü bir sınıf temeli vardır. Ortaçağın Kürt beyliklerinin ekseriyetle Sünniliği benimsemeleri çıkarları gereğidir; İslâm'ın hakikatle ilişkisi bakımından bir anlam ifade etmez. Denilebilir ki, Sünnilik İslâm'ın çıplak iktidar ve rantıyla ilgilenen zümrelerinin maskeli inanç biçimidir. Söz konusu zümreler bu maske altında dinin toplumsal vicdan ve ahlâkla uyuşmayan, hatta onlara zıtlık oluşturan birçok uygulama içine girerler. Sünni İslâm'a sultanların saraylarındaki entrikalara, zulme ve istismara maske olma rolü tanınmıştır. Emevi, Abbasi ve Osmanlı saraylarındaki örnekler bu konularda oldukça öğreticidir. Ortaçağdaki beyliklerinden günümüzdeki bireysel ve ailesel kalıntılarına kadar Kürt işbirlikçilerinin ezici çoğunluğunun Kürt kültürel varlığı karşısındaki inkârcılığı, saygısızlığı ve onu gelişmekten alıkoymaları sınıfsal karakterleri, ideolojik ve iktidarcı yapılanmaları ile bağlantılıdır. Bir sınıfsal varlığın ideolojik ve yapısal olarak oluşum tarzı toplumun bütünsel kültürel varlığı üzerinde derin etkiler bırakır. İslâm'ın Arap, Fars ve Türk egemen sınıf oluşumundaki tarzı bu kesimlerin kendi toplumlarıyla ilişkilerini de belirlemiştir. İşbirlikçilikleri sınırlı olduğu ve iktidarın inisiyatifli güçlerini teşkil ettikleri oranda, toplumsal kültürlerini de olumlu ve olumsuz yönleriyle etkilemişlerdir. Daha az asimilasyonist olmalarına karşılık, alt tabakalarına karşı daha şiddetli bir baskı ve sömürü geliştirmişlerdir. Daha çok işbirlikçi olan Kürt egemenleri asimilasyona daha yatkın olurken, Kürt toplumsal varlığı üzerinde daha zayıf bir egemenlik tesis etmişlerdir. Egemenliklerindeki zayıflık ve asimilasyona yatkın özellikleri, toplumsal dil ve kültür karşısında inkârcı davranmalarına ve yararsız olmalarına yol açmıştır. Günümüze doğru bu eğilimleri, asimilasyondan öteye kültürel soykırıma varan bir işbirlikçiliğe kadar tırmanış göstermiştir. Kendi öz toplumlarını kemirerek beslenen yaratıklara dönüşmüşlerdir.

İslâmî devrime karşı ikinci eğilimi demokratik yaklaşım temsil eder. Kürtlerin İslâm'ı karşılayışları bütünlük içinde olmamıştır. Dağ Kürtleriyle ova Kürtlerinin yaklaşımları farklı olduğu gibi, alt ve üst tabakanın yaklaşımları da farklı gelişmiştir. İslâm'ın ilk fetih darbeleri karşısında teslim olmayan kabilelerle Zerdüştî din adamları, tarihte hep olduğu gibi dağların yükseklikleri ve derinliklerine çekilip direnişlerini uzun süre sürdürmüşlerdir. Direnişleri radikal ve sürekli olan başlıca kesimler, Aleviler ve Zerdeştîler olarak, ya Sünni İslâm'la zıt olan bir İslâm'ı ya da hiç İslâmlaşmamayı tercih etmişlerdir. Dağlarındaki mekânlarından da anlaşılmaktadır ki, Alevilik geleneksel direnişçi kültürel varlığını koruyan, asimilasyonu küfür sayan ve kendi kültürel varlıklarıyla uyuştuğu ölçüde İslâm'ı kabul eden radikal kesimin inanç kültürüdür. Aleviliğe tam anlamıyla İslâm kültürü denilemez. Kendi kabile ve aşiret kültürlerine en çok bağlı kalan, kendi kültürleriyle uyuştuğu ölçüde bazı İslâmî değerleri başkaları için değil, kendileri için asimile edip içselleştiren bir kültürdür. Bu özellikleri nedeniyle beş bin yıl öncesindeki Hurri kültürü ve dilsel varlığıyla benzerlik göstermeleri anlaşılır bir husustur. Dış istilalara karşı sürekli direnmeleri, dağların gerektirdiği sıkı kabileci yaşam kültürü bu sonucu doğurmuştur.

Zerdeştîlerin durumu daha değişiktir. Bunlar daha çok kabilesel değil, dinsel boyutta direnmişlerdir. Dinsel varlık kabilesel varlığa üstün tutulmuştur. Birkaç farklı mezhep halinde günümüze kadar yansıyabilmişlerdir. Sünni Kürtlere göre Kürtlüğün daha saf değerlerini temsil ederler. Tarihte birçok kırım yaşamalarına rağmen inançlarında ısrar etmişlerdir. Geleneksel Kürt kültürünün zengin bir kaynağı olmalarına rağmen, kitap birikimlerinin yakılması ve özgür yaşamlarının sürekli baskılanması, bu zengin kaynağın fakirleşmesine ve âdeta kurumasına yol açmıştır.

Ova kesimindeki Kürtlerde asimilasyona karşı direnen bir eğilim olarak tasavvufî tarikatları gözlemlemekteyiz. Tasavvuf, devlet-sulta İslâm'ı dışındaki boyutlarıyla, toplumsal vicdan ve ahlaki yönleriyle daha derinliğine kavranmış İslâm'ı (Bâtını İslâm) ifade eder. Genel anlamıyla devletle bütünleşmeyen, iktidardan hoşnut olmayan, dini bireysel vicdan, duyuş ve bilinçle yaşamak isteyen toplumcu İslâm'ı ifade eder. İslâm'ı iktidarcı-devletçi ve toplumcu olarak iki temel kategoriye bölmek tarihsel toplum gerçeğine uygundur. Toplumcu İslâm ancak tasavvufî olarak yaşanabilir ki, yaygın halkçı tarikatlar halindeki örgütlenmesi de bu gerçeği gösterir. Toplumcu İslâm demokrasiyle bağlantılıdır. Hızla iktidarlaşan İslâm'a karşı (Buna anti-İslâm demek de mümkündür) toplumcu İslâmî örgütlenme olan tasavvuf, halk dayanışmasının bir biçimi ve sığınağıdır. İslâmî toplum iktidarcı resmi İslâm'la değil, tasavvufî tarikatlarla yaşanabilir. Bir de bireysel İslâm kategorisi vardır. Bireysel İslâm mistik İslâm'dır; bireyin tanrısallığı kavrayışını ifade eder. Belli bir anlamı vardır. Fakat hep iktidara oynayan İslâm kendi derin toplumcu özünden kopmuş, ona karşıt konuma geçmiş İslâm olarak anlaşılmalıdır.

Kürt toplumunda tasavvufî akımların derin ve yoğun biçimde yaşanması, özünde Kürtlerin iktidarla aralarının iyi olmamasıyla bağlantılıdır. Çok sayıda tasavvufî tarikatın kurucularının Kürt kökenli olmaları toplumsal gerçekliklerıyle ilgilidir. Tarikatlar halkın bir nevi öz savunma örgütleridir. İşçi sınıfı sendikalarının kapitalist iktidara karşı oynadığı rolü, ortaçağda Ortadoğu toplumlarında benzer biçimde tasavvufî tarikatlar oynamıştır. Hem inanç ve düşünce, hem de ekonomik örgütler ve savunma örgütleri rolünü oynamışlardır. Çokça politik örgütlere dönüşmüşler, bu dönüşümler bazen saptırılarak yeni iktidar ve devlet inşalarına yol açmıştır. Toplumsal İslâm en az devlet İslâm'ı kadar etkili olmuştur. Buna bireysel İslâm'ı da eklemek gerekir. Bireysel İslâm, devlet İslâm'ı ve toplumsal İslâm'dan farklı olarak, bir vicdan ve şahsi din biçiminde yaşanır. Devlet İslâm'ını din saymak güçtür. Devletin ideolojik, hukuki ve ekonomik alanlardaki tasarruflarına meşruiyet sağlamakta kullanılmaktadır. Burada önemli olan, devletin mi dini, yoksa dinin mi devleti kullandığı sorunudur. Eğer devlet dini kullanırsa, o din kimliğini yitirmiş sayılır. Dinin özü hep toplumla ilgilidir. Dinin devleti kullanması farklı olmakla birlikte aynı kapıya çıkar. Devlet gibi kapsayıcı bir yönetim çarkının dinin buyruklarına girmesi daha büyük bir tehlike teşkil eder. Bu durumda bir nevi ortaçağ faşizmi yaşanır. Dinin toplumsal alanla sınırlandırılması ve bireylerin özgür tercihine bırakılması çıkış özelliklerine daha uygundur.

Kürt toplumunda dinin bu üç etkinlik alanında da rol oynadığı belirtilebilir. Devlet İslâm'ı veya İslâm'ın devleti buyurgan ve antidemokratiktir. Devlet eliyle dinin, din eliyle de devletin meşrulaştırılması, dinsel tutuculuğun ve dinin işlevsiz kılınmasının temel nedenidir. Kürt toplumunda İslâm'ın etkili olması da bu temel nedenledir. Devlete karşı bir nevi öz savunmayı sağlamaktadır. Kürdistan'ın çok sayıda tarikata beşiklik etmesi öz savunmayla derinden bağlantılıdır. Bireysel İslâm ise, Kürtlerde derin olan güvensizlik ortamına karşı bir moral etki yaratmaktadır. Kürdistan'da kapitalist modernitenin ideolojik etkilerinin ortaya çıkmasına kadarki süreçte, İslâm en az kabilenin etnik kültürü kadar rol oynayan bir toplumsal kültür biçimidir; kabile ve aşiret bağlarının üstünde toplumsal bağların oluşmasında temel etkendir.

Ortadoğu ortaçağında kabile ve aşiret üstü toplumsal bağların oluşmasında her üç tek tanrılı dinin önemli bir etkisi olmuştur. Kabile ve aşireti aşan toplumsal bağların geliştirilmesi büyük bir devrimsel anlamı ifade eder. Bu gelişme yeni bir toplumun doğuşu anlamına gelir. İslâm, Hıristiyan ve Yahudi ümmeti, kabile ve aşiret örgütlenmesini aşan toplumsal örgütlenmelerin inşa edilmesi anlamına gelir ki, somutta bu hususta karşımıza çıkan olgu halk ve milliyet gerçeğidir. Halk ve milliyet kategorilerinin oluşumunda dinler katalizör rolünü oynamıştır. Başka türlü kabile ve aşiretleri bir üst kimlikte birleştirmek çok zordur. Bunun başarılmasında dinin oynadığı rol küçümsenemez. Halklaşma ve milliyetleşme ortaçağın en belirleyici özelliklerindendir. Nasıl ki yakınçağ uluslaşmaların belirginlik kazandığı çağsa, ortaçağ da halk ve milliyet oluşumunun belirginlik kazandığı çağdır. Halk kavramına göre milliyet dine daha yakın bir kavram olup, kabile ve aşiretin din içinde ikinci plana düşmesine, söz ve karar sahibinin dinî cemaat olmasına yol açar. Halk kabile ve aşiretlerin dinin etkisiyle etnik özellikleri ağır basan kavim anlamına da gelir. Milliyet ise, dinin damgasını vurduğu, kabile ve aşiret üstünde oluşan ümmetin dili farklı olan toplumlarını ifade eder. Bir İslâm ümmeti çok sayıda milliyetle temsil edilebilir. Tek bir İslâm milliyetinden söz etmek zorlama olur. Bu husus Hıristiyanlık için daha da geçerlidir. Hıristiyanlıkta milliyetleşme erken başlamıştır. Yahudilikte esas milliyet Yahudiler olmakla birlikte, az sayıda diğer milliyetlere de rastlanmaktadır.

İslâm'la yükselişe geçen esas milliyet Araplar oldu. Araplardan sonra Farslar da Şia İslâm'ıyla milliyet olarak belirginleştiler. Üçüncü sırada yer alan Türkler 10. yüzyılla birlikte kavim ve milliyet olarak belirginlik kazandılar. Dördüncü büyük milliyet olarak belirginlik kazanmalarına karşılık, Kürtler bu hususta diğer üç milliyetin gerisinde bir konumda kaldılar. Bu da devlet olup olmamakla ilgili bir husustur. Avrupa ulusları nasıl kapitalist devlet etrafında güçlenmişler ve devlet-ulusu haline gelmişlerse, Arap, Fars ve Türk kabile boylarının daha çok devletleşmeleri de onların daha gelişkin milliyetler olarak varlık kazanmalarına yol açmıştır. Devlet olmada zayıf kalan Kürtler, üst tabakanın yoğun bir asimilasyonu yaşaması nedeniyle milliyet olarak güçsüz kaldılar. Devletli milliyet olmak ancak üst tabaka açısından önemlidir. Alt tabakalar için daha önemli olan, tasavvufî tarikatlar etrafında halk olarak şekillenme,

form kazanmadır. Devlet milliyetleşmede, tasavvuf cemaati halklaşmada daha etkilidir. Devlet odaklı zayıf bir milliyet gerçeği olmalarına rağmen, Kürtlerin güçlü tasavvufî tarikatlar etrafında daha demokratik, özgür ve eşit halklaşma gerçekliğini yaşamaları söz konusudur. Kürtlerin İslâmiyet döneminde gerek güçlü beylikler gerekse tasavvufî tarikatlar etrafında halklaşma ve milliyetleşme yolunda tümüyle geri kalmadıklarını da belirtmek gerekir. Üst tabakanın milliyetleşmesiyle alt tabakanın halklaşması arasında farklılaşma olmakla birlikte bunu abartmamak gerekir.

Kürt kabile ve aşiret kültüründen çıkışla gerçekleşen halklaşma olgusuna Kurmanc denilmektedir. 'Kürt insanı' anlamına gelmektedir. Türklerde Türkmen, Araplarda Bedevi, İran'da Acem aynı anlamı içermektedir. Kurmanc, aşiret ve kabile bağlarından tümüyle sıyrılmasa da, günümüze doğru hız kazanan kentleşmeyle birlikte gittikçe gelişen bir kategoridir. Tüm aşiretler ve kabilelerden çeşitli nedenlerle kopan ailelerin kalabalık köy ve kentlerde bağımsızlaşarak güçlenmesi, Kürt halklaşmasının temel gücünü teşkil etmiştir. Bu tarzda Kürtler halk olarak gelişir ve yeni demokratik uluslaşmaya doğru yol alırken, aşiret üst tabakasının zayıf milliyetten millete, ulusa geçiş yapması aynı yoğunlukta ve hızda gerçekleşmemiştir. Bu tabakanın devlet-ulusu haline gelmede yaşadığı başarısızlık, demokratik uluslaşmanın Kürtlerin şansı haline gelmesine yol açmıştır. Demokratik uluslaşmayla devlet uluslaşması arasında köklü farklar vardır. İleriki bölümde bu konunun üzerinde uzunca durulacaktır.

Ortaçağ kültüründe İslâmlaşmayla Kürt kültürünün varoluş mücadelesindeki olumlu ve olumsuz yönleri böylece belirlemeye çalışırken, bu sürecin dinamik karakterini vurgulamak gerekir. Halklaşma ve kavimleşme daha hacimli ve gelişkin bir toplumsal formdur. Pazar etrafındaki ekonomik gelişmeyle yaşanan halklaşma etrafında yeni bir halk kültürünün oluşumu, tasavvufî cemaatler, üst tabaka milliyetliliği bütünsel olarak diğer halklar gibi Kürtleri de uluslaşmanın (milletleşme) eşiğine getirmiştir.

4- İslâm Kültürü ve Arap-Kürt-Türk İlişkileri

Ortaçağ İslâm kültürü temelinde şekillenen Kürt-Arap-Türk ilişkileri Kürt gerçekliğinin gelişiminde çok önemli bir rol oynar. Özellikle 7. ve 11. yüzyıllar arasındaki dönemde, Arap-Kürt ilişkilerinde Arap-İslâm kültürünün etkisi altında ortaya çıkan bir yandan beylikler halindeki iktidar-devlet oluşumları, diğer yandan tasavvufî tarikatlar temelindeki sivil toplum oluşumları Kürtlerin halklaşma, kavimleşme ve milliyetleşmeleri yolunda (Her üç kavram arasında pek az fark vardır) önemli gelişmeler yaşamalarına yol açmıştır. Daha önceki yüzyıllarda Fars-Kürt ilişkilerinde de benzer gelişmeler yaşanmıştır. Bunları taslak halinde değerlendirmiştik. Bu sürecin devamında gelişen Kürt-Türk ilişkileri her iki halkın özellikle varlıklarını korumalarında çok daha önemli stratejik ilişkilere dönüşmüştür.

Orta Asya'nın gerek iklimsel gerekse toplumsal koşullarında meydana gelen olumsuzluklar nedeniyle 10. yüzyılda Ortadoğu'ya doğru göçlerini hızlandı-

ran Türk boyları, kendileri için sürekli yaşayabilecekleri yeni yurtlar arama peşindeydiler. Geleneksel İran imparatorluk arazilerinde fethe dayalı yerleşkeler oluştursalar da, bunlar pek kalıcı olamamıştı. Hem iç boy ilişkilerinde hem de komşu kavimlerle ilişkilerde sürekli iktidar boğuşmalarını yaşıyorlardı. Çatışmalar kalıcı ve güvenlikli bir yerleşmeye çok az olanak tanıyordu. Dolayısıyla daha batıya doğru ilerleyerek Arap ve Bizans imparatorluk arazilerine açılmaları zorunluluk arz ediyordu. Bu sefer kavim olarak karşılarına Araplar, Kürtler ve Ermeniler çıkıyordu. Arap Abbasi sultanlarının en önemli devşirme askerleri Türk kökenliydi. Bu yöntemle ancak en seçkin savaşkan Türkler iskân edilebilirdi. Kaldı ki, bunlar kısa sürede kolayca Araplaşıp kendi kabile kültürleriyle bağlarını kesebiliyorlardı. Geriye kalan geniş boy birliklerine acilen yerleşim alanlarının sağlanması temel sorun olarak duruyordu. Arap sahasında, özellikle bugünkü Irak'tan Mısır'a kadar uzanan alanlarda askeri yetenekleri temelinde Atabekler ve hanedanlar olarak birçok beylik oluşturmuşlardı. Fakat akınların büyüklüğü karşısında bu beylikler ihtiyacı karşılayamıyordu. Burada da askeri-devşirme olgusu temel olup, geri kalan Türk boyları daimi bir arayış halinde olmaya ve göçebe olarak yaşamaya devam ediyorlardı. Kürtlerle tarihsel temasları bu arayışlar sırasında gelişti.

Hem beylikler hem de sivil toplum olarak Kürtlerin bu dönemdeki (11. ve 12. yüzyıllar) temel sorunu, bir yandan Arap sultanları ve işgalcileriyle süregelen gergin, çatışmalı ve uzlaşmalı ilişkilerden, diğer yandan Bizans İmparatorluğu'nun Roma'dan kalma geleneksel yayılma ve işgal hattı üzerinde bulunmalarından ötürü sürekli sıkışmalarından kaynaklanıyordu. Güneyden çöllük alanlardan, ta Yemen'den gelişen ve geçmişi El Ubeyd kültürüne (M.Ö. 5000-4000) kadar uzanan Semitik kökenli kabilelerin saldırıları bitmek nedir bilmiyordu. Akadlar, Babilliler ve Asurlular döneminde imparatorluk desteğiyle devam eden bu kuzeye (cennet kavramına yol açan arazilere, coğrafyaya) doğru yayılmalar, M.Ö. 5. yüzyıldan itibaren gelişen Arap istilalarıyla daha da hız kazandı.

İslâmiyet'le birlikte Araplar çığ gibi büyüyen istilalarıyla Avrupa, Kafkasya ve Orta Asya içlerine kadar sel gibi akarken, bundan en büyük zararı kuzeydeki Aryen kökenli geleneksel topluluklar ve bunların önde geleni olan Proto Kürtler ve Kürtler gördüler. Kürtler belli bir direnmeden sonra İslâmlaşarak, Kürt kabile üst tabakası Arap-İslâm asimilasyonunu kabul ederek, alt tabaka tasavvufî sivil toplumlar oluşturarak ve geleneksel olarak hep yapıldığı gibi dağların doruklarına ve enginliklerine çekilerek varlıklarını koruma stratejileri geliştirdiler. Bahsedildiği gibi, bu stratejilerle varlıklarını olumlu ve olumsuz yönleriyle birlikte korumayı ve geliştirmeyi başardılar. İşbirlikçi üst tabaka olumsuz yönü ağır basan Sünni bir milliyetleşmeyi (kendini ağırlıklı olarak Arap milliyetinden sayma, işine geldiği vakit Kürtlüğü kullanma) varlık gerekçesi haline getirirken, alt tabakalar olumlu yönü ağır basan sivil toplum karakterli tasavvufî tarikatlar (özellikle medreselerde) temelinde halklaşma yolunda ilerlediler ve ortaçağda Kürt gerçekliğine önemli katkılar sağladılar.

Kuzeyden ve batıdan İskender'le başlayan, Roma ve sonrasında ardılı olan Bizans İmparatorluğu'yla devam eden İran, Pers, Part ve Sasani İmparatorluklarına yönelik saldırıların yol açtığı savaşlar ağırlıklı olarak Kürt kökenli toplulukların temel yaşam alanlarında gerçekleşiyordu. Kuzeyden, güneyden ve batıdan gelen bu tarihsel saldırı akınları, Türk boy beylikleri ve ardından gelen imparatorluklarının akınlarıyla İran İmparatorluğu'nu yıkmaları sonrasında doğu yönünden güç kazanıp katlanarak gelişti. Böylelikle cennet olarak tabir edilen topraklar lanetli topraklar haline geldi. Kürtlerin talihsizliği ve lanetliliğinin arkasında böylesi acımasız savaşlarla yüklü bir tarihin bulunduğunu önemle belirtmek gerekir. İster kabile ve aşiretler olarak varlık bulsunlar, ister kavim olarak varlık kazansınlar, Kürtler dıştan kaynaklı ve her dem iç uzantıları bulunan olumsuz sonuçlar doğurucu güçlerin farkındaydılar. Türk beylik, sultanlık ve kabile boylarıyla bu ahval ve şerait içinde karşılaştılar. Her iki güç de tecrübeli ve savaşkandı. İlk temaslarında bazı çatışmalar yaşasalar da, ağır basan yön dostluk ve uzlaşmaydı. İki tarafın da buna şiddetle ihtiyacı vardı. Çatışma yolunu tercih etmeleri her iki tarafa da stratejik olarak kaybettirebilir, birlikte tükenebilirlerdi. Bu yönlü bilincin her iki tarafta da var olduğu anlaşılıyordu.

Abbasi halifesinden sultanlık unvanı alan Oğuz-Selçuklu Hanedanından Sultan Alparslan, Anadolu'nun kapılarını açmak için Kürdistan'da müttefik bulma peşindeydi. 1071'de Malazgirt Savaşına hazırlanırken, dönemin güçlü Kürt beylikleri ve aşiretleriyle ilişkiler geliştiriyordu. Bunun sonucunda Meyafarqîn (Silvan) merkezli Mervani Sultanlığı'nda aradığı müttefikleri buldu. Yörenin birçok aşiretinden de kendi kabile güçlerine denk bir kuvvet derledi. Sanıldığının aksine, Bizans İmparatorluğu'na karşı verilen Malazgirt Savaşı sadece Türk boylarından derlenen güçlerle değil, en az onlar kadar Kürt aşiret ve beylik güçleriyle verilen ve kazanılan bir savaştı. Malazgirt Savaşını doğru çözümlediğimizde, Kürt-Türk ilişkilerindeki temel stratejik mantık da anlaşılacaktır. Durum özce şöyledir: Kürtler batıdan ve kuzeyden gelen Roma ve Bizans saldırılarına karşı varlıklarını korumak ve geliştirmek için güçlü müttefiklere ihtiyaç duyuyorlardı. Arap-İslâm güçlerinde bu imkânı gördüler. Türk boylarının bölgeye gelişine kadarki süreçte Arap güçleriyle geliştirdikleri ilişkiler temelinde hızla İslâmlaşmalarının temel nedenlerinden biri bu güvenlik ihtiyacıydı. Türk boylarının yeni yurt ihtiyaçları onları ya Kürtlerle savaştırıp işgalci güç konumuna düşürecekti, ya da bu mümkün olmazsa, ittifak kurup Bizans İmparatorluğu'nu daha da batıya sürerek kendilerine yerleşkeler kuracaklardı. Her iki taraf Malazgirt Savaşı'na bu stratejik mantıkla girdi. Savaş kesinlikle Bizans İmparatorluğu'na karşı Kürtlerle Türklerin ortak savaşıydı.

Bu savaşın sonuçları açıktır: Türk boyları için Anadolu'nun kapıları açılmış, tarihî bir dönem başlamıştır. Kürtler ise kendilerini yüzyıllardan beri sürekli baskılayan ve geriye iten tarihî bir engelleyici güçten kurtulmuş olmaktadır. İslâm bu ilişkide harç görevini görmüştür. İslâmî örtü altında verilen ortak savaş, aslında kabile ve aşiret özellikleri ağır basan iki halkın varlıklarını koruma ve geliştirme amaçlıydı. Başarısızlık daha o zaman her iki halk için var-

lıklarını yitirme ve gerileme anlamına gelecekti. Resmi tarih Malazgirt Savaşını hep Türk Sultanı'nın büyüklüğüne bağlayıp özünü gizler. Malazgirt Savaşı en az Türkler kadar Kürtlerin de savaşıdır. Resmi tarihte yazılı olmamak bir gerçekliği ortadan kaldırmaz.

Zaman zaman çatışmalarla bozulsa da, Kürt-Türk ilişkilerinde bu mantık günümüze kadar geçerliliğini sürdürecektir. Türklerin Anadolu içlerine yerleşmeleriyle birlikte, bu yeni strateji geçerliliğini hep koruyacaktır. Tarihin kritik anlarında her iki güç ancak birlikte davrandıklarında başarılı olabileceklerini hatırlayacaklardır. Kürt Eyyubi Hanedanlığı'nda, birçok Anadolu beyliğinde ve Osmanlılar döneminde bu mantık hep işleyecektir. Tarihin derinliklerine uzandığımızda, Hitit-Mitanni (M.Ö. 1600'ler) ilişkilerinden beri Anadolu ve Mezopotamya'daki güçler arasında benzer bir stratejinin işlediğini görmekteyiz. Hem halk ve sivil güçler hem de iktidar güçleri olarak bu iç içelik yaşanacaktır. Sadece batıdan değil, doğudan ve güneyden gelen tehditlere karşı da bu ortak savunma stratejisi işleyecektir. Osmanlı Sultanı Birinci Selim, İran Safevi Hanedan İmparatorluğu'nun yayılmasını yine benzer bir ittifak anlayışıyla durdurmuştur. Aynı tarihlerde (1514-1517) güneyden gelen Mısır merkezli Memlûk Sultanlığı da İdris-i Bitlisî öncülüğünde kurulan ittifakla önce durdurulmuş, sonra yıkılmıştır. 1920'lerdeki Kurtuluş Savaşında da aynı strateji yürürlükte olacaktır.

İran Safevi Hanedan İmparatorluğu'nun yayılmasına karşı verilen 1514 yılındaki Çaldıran Savaşında Yavuz Selim'in ordusunda yeniçerilerden daha fazla Kürt beylik ve aşiret kuvvetleri vardır. Savaş hem verilen yer hem de askeri bakımdan Osmanlı-Kürt ittifakıyla (Amasya'da yirmi sekiz Kürt Beyi ile Yavuz Selim arasındaki protokol) kazanılmıştır. Memlûkların Urfa ve Mardin'deki hâkimiyeti göz önüne getirildiğinde, Mercidabık (Kuzey Suriye'de Halep'e yakın bir yer) Savaşının da benzer karakterde olduğu görülür. Her iki savaşın stratejik olarak Kürtlerin varoluş ve bağımsızlığında önemli rol oynadığını belirlemek son derece gerçekçi ve gereklidir. Şoven tarih hep gerçeklerin üzerini örtmüştür. Selçuklu, Eyyubi ve Osmanlı Hanedanlıkları döneminde Kürdistan coğrafyasında verilen savaşları ağırlıklı olarak Kürtlerin işgalci güçlere karşı savaşları biçiminde değerlendirmek en doğrusudur. 1920-1922'deki Ulusal Kurtuluş Savaşı da buna dahildir. Türklerin bu savaşlardan kazancı, Kürtler olmaksızın barınamayacakları Anadolu'da kalıcı bir yurtluk kazanmış olmalarıdır.

Kürtlerin Türk kavimleri, beylik, sultanlık ve boylarıyla kurduğu ilişkilerin mahiyeti doğru kavranmadan, her iki toplumun varoluş tarihleri doğru yazılamayacaktır. Kürtlerin Türklerle ilişkilerinde varlıkları asimilasyonla ya da askeri zorla tehdit altına girsin diye değil, varlıklarını birlikte daha güçlü korumak ve geliştirmek için bu stratejiyi benimsediklerini çok iyi anlamak gerekir.

Tarihsel derinliği olan bir zihniyete sahip Türkler için de aynı stratejik mantık geçerlidir. Objektif olarak Batı ajanlığı anlamına gelen 'Beyaz Türk faşizmi'nin son yüz yıldır bu stratejik mantığı ve tarihsel işleyişi inkâr eden

tavrının temelinde her iki toplumsal kültüre karşı komplocu niyet ve uygulamaları vardır. Daha inşa edildiği ilk dönemlerden beri özü böyle olan ilişkileri esas alan Kürtlere inkâr, imha, asimilasyon ve soykırımı dayatmak, her iki toplumsal kültüre en büyük ihanet olup birlikte kaybetmeleriyle sonuçlanacaktır.

Ortaçağda toplumlar arasındaki ilişkilere damgasını vuran olgu dindir. Din ortaçağda bugünün milliyetçiliği gibi bir etkiye sahiptir. Fakat toplumsal gerçeklikte din ideolojik bir örtü olup, asıl varlığı dil ve geleneksel kültür oluşturur. Kürt dil ve kültürünün İslâmî örtü altında gösterdiği değişim olumlu ve olumsuz yönleriyle devam etmiştir. Bu çağda daha da belirginleşen halklaşma ve kavimleşme olguları kültürel gerçekliğin temel boyutlarından biri haline gelmiştir. Aşiretsel ve dinsel zihniyetle birlikte kavimsel zihniyet de gelişim göstermiştir.

5- Kürt Gerçekliğinde Ermeni-Süryani-Yahudi Etkileşimi

Ortaçağın Kürt gerçekliğinde Hıristiyanlar, Ermeniler ve Asurîlerle Yahudilerin etkileşimi de önemli rol oynamıştır. İslâm'dan altı asır önce inşa edilen Hıristiyanlık, bir dinî duygu ve düşünce olması itibariyle daha erkenden etkileyici olmuştur. Başlangıç itibariyle daha çok yoksullaşanlar ve baskı altında yaşayanların bir hareketi halinde gelişmiştir. Hıristiyanlığın doğuş döneminde Roma İmparatorluğu'nun bölge üzerinde doruk noktasına varan bir egemenliği söz konusudur. Bu egemenlikten en çok Helenler, Asurîler ve Ermenilerle kısmen Kürt ve Arap kökenliler acı çekmektedir. Yahudilerin de yoksul kesimleri oluşmuştur. Yahudi kabileciliği artık dar gelmektedir. Üst tabakası Roma'yla işbirliğine yöneldiğinden, parçalanma daha kökten olmuştur. Hz. İsa bu radikal bölünmenin ürünüdür. Yoksulların dinî önderi olarak ortaya çıkmıştır. İsevilik aslında Yahudilikten türeyen ikinci büyük dinî oluşumdur. Yahudiler kabilelerinin Kutsal Kitabı olan Eski Ahit'ten ötürü derinliğine parçalanmamışlar, ayrılanlar azınlıkta kalmışlardır. Yeni din en çok Helen, Ermeni ve Asurî kökenliler üzerinde etkili olmuştur. Miladî 3. yüzyılda Hıristiyanlığın yayılması hızlanmıştır. 4. yüzyıl büyük dönüşüm yüzyılıdır. Her üç halk, çoğunluğu itibariyle Hıristiyanlaşmıştır. Hıristiyanlaşma Roma köleliğinden kopuş anlamını da taşıdığından, bir nevi erken milliyetçilik rolünü oynamıştır. Bu milliyetçilik türü kapitalist ulusçuluktan farklı olmakla birlikte proto-ulusçuluk rolündedir. Dolayısıyla erken kapitalizm nüvelerini de taşır. Kapitalizmin Hıristiyanlığın bağrında hegemonikleşmesi tesadüfî değildir. Roma İmparatorluğu'nun 4. yüzyılda ikiye bölünmesinde Hıristiyanlık büyük rol oynamıştır. Doğu Roma'nın yani Bizans'ın oluşumunda Hıristiyanlık belirleyici olmuştur. Kısa süre sonra Batı Roma da Hıristiyanlaşmıştır. Katoliklik ve Ortodoksluk bu bölünmenin ideolojik ifadesidir. Latince Katolik kültürün, Grekçe Ortodoksların ifade dili olmuştur. Ermeni ve Süryani-Keldaniler (Hıristiyanlaşmış Asurîler) de kendi mezheplerini inşa etmede gecikmemişlerdir. Bu bölünmeler Ortadoğu kültüründe köklü ayrımları da beraberinde getirmiş, Helen, Ermeni

ve Süryani ayrışması hız kazanmış, bu topluluklar âdeta erken doğmuş proto-uluslar haline gelmişlerdir.

Bu halkların gerek maddi gerekse manevi, entelektüel seviyeleri diğer halklar, özellikle Kürt ve Arap kabilelerinkinin oldukça üstündedir. Aralarında farkın açılması kaçınılmazdır. Her üç halk da Ortadoğu'nun en eski kent kökenli halkıdır. Kent kökenli olmak kültürel üstünlük sağlar. Kuzey'deki dağ Kürtleriyle güneydeki çöl Araplarının bu üstünlük karşısında çelişkiye düşmeleri doğaldır. Kaldı ki, Bizans'ın Ortodoks Helenlere, Sasanilerin farklı mezheplere mensup Ermeniler ve Süryanilere sahiplik etmeleri var olan çelişkileri daha da karmaşık hale getirmiştir. 7. yüzyılda İslâmiyet'in doğuşu ve her iki imparatorluk ve bağlı mezhepleri karşısında hızla üstünlük sağlaması çelişkileri hem arttırmış hem de şiddetlendirmiştir. Yahudilikle geleneksel çelişkiler de her zaman kaosun tetikleyicisi olmuştur.

İslâmiyet'le birlikte Kürt coğrafyası (Bu coğrafya 11. yüzyıldan itibaren Kürdistan olarak literatüre geçecektir) bu yeni çelişkiler karmaşasının tam göbeğindedir. Kürdistan Araplar, Farslar, Kürtler, Süryaniler, Ermeniler ve kısa süre sonra Türklerin güç gösterisi alanına dönüşmüştür. Kürdistan Bizans ve İslâm İmparatorluğu'nun (daha öncesi Sasanilerin) temel çarpışma alanı konumundadır. Kürtler kuzeylerinde daha çok Ermeniler, güneyde Süryaniler, batıda Rumlar ve doğuda ise Farisilerle iç içeydiler. Çoğunluk halkı oluşturmalarına rağmen, bu komşu halkların özellikle kentlerdeki gücüyle daimi temas halindeydiler. Kendileri çoban ve ziraatçı halk olarak varlık kazanırken, Ermeniler ve Süryaniler kentli-zanaatkâr halk olarak varoluş halindeydiler. Böylece aralarında tarihsel bir işbölümü de gerçekleşmiş oluyordu. İlişkiler çelişkili olmaktan çok simbiyotik ilişki niteliğindeydi. Bu ilişkilere Yahudileri de dahil etmek gerekir. Yahudilik daha doğuşunda Kürt coğrafyasıyla yakın bağ içinde olmuştur.

Bu dönemde Kürtlerin büyük çoğunluğu Zerdüştî inancını paylaşırken, kısmen Yahudileşen ve Hıristiyanlaşan Kürtler de oluşmuştur. İslâm'ın bölgeye girişiyle bu denge kökten değişmiştir. Süryaniler, Yahudiler ve Rumlara (İslâmî örtü altında Hıristiyanlar ve Yahudilere) karşı Araplar bugünkü Irak ve Suriye'de üstünlük kurmuşlardır. Mısır'da Kıpti Hıristiyanlara karşı aynı durum yaşanmıştır. Türkler Anadolu'da Rumlar ve kısmen Ermeniler karşısında üstünlük ve çoğunluk sağlamıştır. Kürdistan'da Ermeniler ve Süryaniler karşısında Kürtler benzer bir üstünlük ve çoğunluk sağlamıştır. Buradaki kavim isminden kavmin içindeki üst tabakanın hegemonyası anlaşılmalıdır. Tüm çatışmalar ve fetihlere rağmen, alt tabakalar ve halklar arasındaki ilişkiler ağırlıklı olarak dostça sürmüştür. Kürtler Ermeni ve Asurî kavimleriyle iç içe yaşamışlar ve ortaklaşa birçok uygarlık ve kültürel girişimde bulunmuşlardır. M.Ö. 2.000'lere kadar uzanan bu yönlü ilişkilerin varlığı tarihsel olarak da tespit edilebilmektedir. Kavim beylikleri arasındaki tüm iktidar çekişmeleri ve mülk kavgalarına rağmen, 19. yüzyılın başlarına kadar Ermeni, Kürt, Türkmen ve Süryani halkları arasında yoğun kültürel ilişkiler yaşanmıştır. Bu ilişkiler ağırlıklı olarak simbiyotik olup, hem maddi hem de manevi-kültürel alanlarda

gelişmiştir. Bu halkların kaderlerini köklü olarak değiştirecek olumsuzluklar yaşanmamıştır. Var olan çelişkiler daha çok kavim üst tabakaları arasında olup çıkarları temelinde kışkırtılarak çatışmalara dönüştürülmüştür. Alt tabakalar arasındaki dinsel ve mezhepsel farklılıklara saygı gösterilmiş, dostluğun ve kardeşçe ilişkilerin önünde engel olarak görülmemiştir. Tarihin hegemonik güç ve ideolojiler temelinde yazılıp propaganda edilmesi bu gerçekliğin üstünü örtemez, ortadan kaldırmaya yetmez.

Ortadoğu'da ortaçağın sonlarına doğru gelindiğinde, Kürt gerçekliğinin İslâm kültürüyle kurduğu ilişkiler önemli sonuçlar doğurmuştur. Yaklaşık bin yıl süren bu ilişkilerin olumlu ve olumsuz yönde etkileri olmuştur. Olumsuz yönü, Arap dili ve kültürünün asimilasyonist etkisidir. Araplaşma ve Arapçanın etkisi yüzyıllarca sürmüştür. Bir sınıf olarak oluşan Kürt üst tabakası halk kültüründen uzaklaşmış, geleneksel işbirlikçilikte mesafe kat etmiştir. Bu işbirlikçiliğini 16. yüzyıldan itibaren Osmanlı-Türk Hanedanlığı'yla daha da geliştirmiş, Ermeni ve Süryani halklarıyla zaman zaman çatışmalara girmiştir. Egemen işbirlikçi sınıf olarak, Kurmanc denilen kesimlerle kabile ve aşiretlerin yoksul tabakaları üzerinde baskı ve sömürüsünü geliştirmiştir. Olumlu yönleri, halk-kavim olarak Kürtlerin bu dönemde ilk defa bu ismi resmen ve fiilen kullanmaları ve coğrafyalarına artık resmen Kürdistan denilmesidir. Özcesi, ülke ve halk ismi bu dönemde kesinleşmiştir. Kürt dilinde edebi eserler yazılmıştır. Şerefxan'ın **Kürdistan Tarihi**, Ehmedê Xanî'nin **Mem û Zîn**'i, Feqiyê Teyran'ın şiirleri başta olmak üzere Kürtçe yazılmış birçok bilimsel ve edebi eser bu dönemin ürünüdür. Kürt kabile ve aşiretlerinin kısmen çözülmesiyle birlikte Kurmanc kategorisi oluşmuş ve bunlar birçok yerleşik köy ve kentin esas nüfusunu oluşturmuşlardır. Halklaşmanın belkemiği rolü kabile ve aşiret üyelerinden giderek yeni serbest emekçiler haline gelen Kurmanclara geçmiştir. Sultanlık ve beyliklerin olumsuz olan iktidar, ekonomi ve ideoloji alanındaki tekelci hegemonyasına karşı başta tasavvufî tarikatlar, Alevilik ve Êzîdîlik olmak üzere sivil toplum benzeri birçok yeni kategorik grup oluşmuştur. Tüm bunlar demokratik içeriği güçlü olan kategorik gelişmelerdir. Özcesi, 19. yüzyıl başlarına gelindiğinde, Kürt gerçekliği dünya genelinde yaşanan toplumsal kültür ve kavim gerçeklerinden geri olmayıp oldukça ilerisindedir.

6- Ortadoğu Kültürü ve Kapitalist Modernite Hegemonyası

Ortadoğu kültürünün kapitalist hegemonyanın etkisine girmesi, toplumsal gerçeklikler üzerinde felaket boyutunda sonuçlara yol açtı. Kapitalist hegemonyanın inşa mantığında Ortadoğu kültürüne karşıtlık en önemli yeri tutar. Son büyük Ortadoğu kültürü olan İslâmiyet'in hem İspanya ve Sicilya üzerinden batıdan, hem de Anadolu üzerinden doğudan Avrupa üzerinde büyük tehdit oluşturduğunu (8. yüzyıldan 16. yüzyıla kadar) savunmanın daha önceki ciltlerinde işlemiştik. Kapitalist hegemonya bu tehdide karşı geliştirildi. Geleneksel Doğu-Batı çelişkisi de eklendiğinde, yeni Batı hegemonyasının niteliği daha iyi anlaşılacaktır. Ortadoğu kültürü etkisizleştirilmeden, Batı kapitalist hegemonyası ne gelişebilir ne de kalıcılaşabilirdi. Napolyon'un 19. yüzyıl başla-

rındaki Mısır ve Moskova seferleri hegemonik hamlenin ilk ciddi denemeleriydi. Napolyon'un yenilgisiyle hegemonik önderliği ele geçiren İngiliz İmparatorluğu Ortadoğu kültürü üzerinde hem hegemonyasını geliştirdi, hem de giderek kalıcı kıldı. Bu hamle İskender zamanından beri, Roma ve Bizans dönemlerindekiler de dahil, Batı uygarlık sisteminin genelde Doğu ve özelde Ortadoğu üzerinde gerçekleştirdiği en büyük fetihtir. Kapitalizmin kendisi bu fethin mümkün kılınması için hegemonikleştirilmiştir. Tarihi doğru okumadan, Ortadoğu'nun son iki yüzyılında yaşananları çözemeyiz. Gerçekleşen Osmanlılar, İranlılar ve Cengiz Han'ın Moğollarına benzer bir gücün, kısacası herhangi bir uygarlığın fethi değildir. Arkasında ideolojik, ekonomik, siyasi ve askeri olarak yeniden kurumlaşmış merkezî uygarlık sistemi vardır. Bin yıllık çabanın (1096'daki ilk Haçlı Seferinden 2003'teki son Irak seferine kadar) sonucunda merkezî uygarlık sisteminin Batı Avrupa'da kapitalist tarzda inşası temelinde ele geçirilmesi ve hegemonyasının kurulması (16. yüzyıldan itibaren) söz konusudur.

Ortadoğu kültürü son iki yüzyılda nasıl fethedildiğini halen kavramış olmaktan uzaktır. Bunu en açık biçimiyle Saddam Hüseyin'in trajedisinden çıkarsayabiliriz. Gerek yeniden İslâmcılık gerekse laik milliyetçilik adına son iki yüzyılda verilen sözde bağımsızlık savaşları özünde kapitalist hegemonyanın geliştirilmesi savaşlarıydı. Bu yöntemler (İslâmcılık, milliyetçilik) oryantalist ideolojinin birer versiyonu olarak geliştirildi ve kapitalizm adına kendi kendilerini işgal etmeleri temelinde kullanıldı. Hegemonik sistem, birkaç öncü savaş dışında, aslında kendi hegemonik yayılışını bu ideolojik ve politik (iktidar) aygıtlarla bizzat Ortadoğu kültürünün elit tabakaları eliyle gerçekleştirdi, geliştirdi. Bu husus çok önemlidir. Gereği gibi anlaşılmadan, Ortadoğu'nun bugünkü halini çözümlemek ve çözmek mümkün değildir. Daha doğrusu, bölge hegemonik sistemin projeleri (BOP) yoluyla kaos halinde tutularak, sistemin öz çıkarları temelinde çözümlenip yeniden yapılandırılmaya çalışılacaktır.

Kürt gerçekliğindeki son iki yüz yıllık gelişmeleri ancak bu global ve bölgesel değişimler temelinde çözümleyebiliriz. Kürdistan 19. yüzyılın başlarında güneyden Irak üzerinden İngiltere İmparatorluğu, kuzeyden Rus Çarlığı tarafından giderek sıkıştırılmaya çalışıldı. Kendisi de bu iki gücün sıkıştırması altında olan Osmanlı İmparatorluğu ayakta kalmak için ölüm kalım savaşı veriyordu. Üçüncü Selim ve İkinci Mahmut'un ıslahat çabaları çöküşü geciktirmeye yönelikti. Hanedanlığın Mısır Valisi M. Ali Paşa tarafından el değiştirme çabaları ancak İngiltere ve Rusya İmparatorluğu'na verilen tavizlerle durdurulabildi. Bünyesindeki milliyetler savaşı imparatorluğu dağıtırken, bunu önlemek için geliştirilen çare ıslahat-reform yoluyla Batı sistemiyle bütünleşme oldu. Sened-i İttifak, yeniçeriliğin lağvı, yeni ordunun kuruluşu, Tanzimat ve Islahat Fermanı, Birinci ve İkinci Meşrutiyet'in ilanı bu amaçlaydı. Reformların sonucu kapitalist hegemonik sistemle tamamen bütünleşme oldu. Bunun sonucu olarak Ortadoğu kültürü hem maddi hem de manevi yönleriyle sonuna kadar sistemin fetih ve asimilasyonuna açıldı. Bu amaçla oluşturulan Os-

manlıcılık akımı ve bürokratik yenilenme, özünde halk üzerindeki geleneksel iktidar aygıtlarının çözülüşünü durdurmaya ve kapitalist hegemonyanın geliştirilmesine yönelikti. Bu işi esas olarak İngiltere yönetiyordu. Fransa, Almanya ve Rusya'nın etkileri de sürekli artacaktı.

19. yüzyıldaki isyanları ve bağımsızlık hareketlerini çözümlerken, İmparatorluğun hasta halini ve fiili yöneticinin kapitalist hegemonik güçler olduğunu iyi kavramak gerekir. Görünüşte İmparatorluğu Osmanlı padişahı ve bürokrasisi yönetiyordu, fakat bu yönetiş taşeron olmanın ötesinde bir anlama sahip değildi. Son iki yüzyılda sadece Osmanlı İmparatorluğu değil, İran İmparatorluğu üzerinde de asıl oyuncular sistemin hegemonik güçleri olup, diğerleri figüran konumundaydı. Direkt işgal, fetih ve sömürgecilik hem çok pahalıydı hem de amaçları açısından gerekli değildi. Hegemonik amaçlar figüranlar eliyle en az masrafla ve daha kalıcı olarak gerçekleştiriliyordu. Tüm halklar (Hâkim etnisite olan Türkler de buna dahildir) bu yeni hegemonik sisteme karşı ayaklanma haline geçtiler. Genel bir tepki ve direniş söz konusuydu. Sistem bunu bastırmak ve kopuşu önlemek için çeşitli yöntemler geliştirdi. Oryantalizm, misyonerlik, ıslahatçılık başlıca yöntemlerdi. Bu yöntemlere meşrutiyetçilik ve milliyetçilik de eklendi. Bütün bu yöntemlerin sonucu olarak, devlet-ulusçuluğu yoluyla bölgede küçük ulus-devletler inşa edilip sisteme yeniden eklemlendi. Ekim Devrimi temelinde gelişen anti-sistemik hareketlerin, önemli başarılar kazanmakla birlikte, kapitalist moderniteyi aşamamaları ve yeni bir moderniteyi geliştiremeyişleri kendilerini derin bir krize taşıdı. Bir kesim sisteme eklemlenirken, geriye kalanlar etkisiz muhalifler konumuna düştüler.

Kürt gerçekliği taslak halinde belirlemeye çalıştığımız bu gelişmelerden şiddetle etkilendi. Osmanlı İmparatorluğu Kürtlerle kurmuş olduğu geleneksel ittifakı bozup tam egemenlik peşinde koşarken, Ruslar kuzeyden Ermeni üst tabakasını kullanarak etkili olmaya çalıştılar. İngiltere güneyden Süryanileri kullanıp hem kurulması olası Irak'ta, hem de Kürdistan üzerinde denetimini geliştirmeye çalıştı. Erken kapitalistleşen Ermeni ve Süryani burjuvazisinin desteği de bunda önemli rol oynadı. Üç önemli güç Kürdistan'ı yeniden paylaşıma tabi tutuyordu. Kürtlerin iç dinamikleri tüm bu gelişmeler karşısında boş durmadı. Üst tabaka geleneksel otoritelerinin elden gittiğini görünce yer yer isyanlar geliştirdi. Kürdistan tüm 19. yüzyıla yayılacak bir isyan alanına dönüştü. En güneyde Soran bölgesinde 1806'da Baban Aşireti önderliğinde başlayan isyan süreci, orta kesimde Botan'da 1842'deki Bedirhan Bey İsyanıyla doruk noktasına ulaştı. Bedirhan Bey'in yenilgisiyle klasik beylik dönemi sona eriyordu.

Beyliklerin yerine ikame edilen şeyhlik kurumu yeni toplumsal önder güç olarak ortaya çıktı. 1878'de Şeyh Ubeydullah'ın hem Osmanlı hem de İran İmparatorluğu'na karşı yürüttüğü isyan ancak İngiltere'nin her iki imparatorluğa desteğiyle bastırılabildi. 1925'te Şeyh Sait'le başlayan, 1930'da Ağrı'da ve 1937-'38'de Seyit Rıza önderliğinde Dersim'de son kez denenen isyanlar yenilgiyle sonuçlandı. 1920'lerde Güney Kürdistan'da Mahmut Berzenci ve Doğu

Kürdistan'da Simko Şikakî önderliğindeki isyanlar da benzer karakterli olup yenilgiden kurtulamadılar. Bu yenilgilerde yine İngiltere belirleyici rol oynadı. 1946'da İran Kürdistan'ındaki Mahabad Cumhuriyeti deneyimi ve 1960-1975 yılları arasında gelişen Mustafa Barzani önderliğindeki otonomi hareketi ile Kürt Hareketinin ilk dönemi yenilgiyle kapandı. 1975'lerden günümüze kadar yeni bir dönem açıldı. Klasik beyler, ağalar ve şeyhlerin önderliğindeki isyanların yenilgisi ardından başlayan yeni süreçte, aydın ve halk ağırlıklı demokratik ulusal hareketler etkinliğini gösterdi.

Kürt gerçekliğinde son iki yüzyılın önceki tarihî dönemlerden ayrılan ve benzeyen özelliklerini daha yakından görmek öğretici olacaktır. Görkemli neolitik çağda Proto Kürtler evrensel tarihin motor gücüydüler. İlkçağda merkezî uygarlık sisteminin doğuşunda ve beslenmesinde beşik ve ana rolündeydiler. Ortaçağda merkezî uygarlık sisteminin, İslâmiyet'in güçlü ve öncü kavimlerinden biriydiler. Ortadoğu'nun bu görkemli, cesur ve emekçi gerçekliği yeniçağda, kapitalist modernitenin hegemonik çağında neredeyse tarihten silinmekle yüz yüze geldi. Kürt gerçekliği üzerine sanki değil, gerçek bir kâbus çöktü. Peş peşe soykırımlar için kullanılan bir deyim olan 'büyük felaketler'e uğradı. Her ne kadar varlığını koruyorsa da, bu varlık özgür olmayıp cehennemin Sırat köprüsünden geçmektedir.

Savunmamın ilk dört cildinde genelde uygarlık, özelde kapitalist modernite üzerinde yoğunlaşmamın nedeni, peş peşe yaşanan bu büyük felaketlerin sosyolojik çözümlemesini yapabilmekti; son iki yüzyılın Kürt gerçeği üzerindeki kâbusunu kaldırmak, karabulutları dağıtmaktı. Bu büyük felaketler çağında, uygarlık tarihi boyunca Kürtlerle iç içe yaşayan ve bölgenin en gelişkin kültürlerine imzalarını atan iki kadim halk ve kültürü olan Ermeniler ve Asuriler soykırım kurbanı oldu ve tasfiye edildi. Anadolu'nun üç bin yıllık Helen kültürü tümüyle tasfiye oldu. Kürtlerin kendileri soykırımın örtülü ve kültürel temelde yürütülen özel savaşı tarafından imha edilmekle yüz yüzeler. Hâkim ulus-devletler halinde tutulan güçler Arap, Fars ve Türk halklarını Beyaz-Kara-Yeşil faşizmlerinin içinde âdeta erittiler. Özellikle **Özgürlük Sosyolojisi** adlı savunma çalışmamda kapitalist modernitenin bu sürecin asıl sorumlusu olduğunu göstermeye çalıştım. Bu çalışmalara ilave edilecek hem çok hem de az şey vardır. Durumlara ve bakış açılarına göre bazı yönlerden tamamlamaya çalışalım.

a- Son iki yüz yılın belirleyici hegemonik gücü İngiltere ulus-devleti ve imparatorluğudur. Bu imparatorluk son üç yüz yılda Avrupa'nın büyük güçlerini Kara Avrupa'sında çatıştırıp etkisizleştirirken, dışta onların etkilerini kırıp sömürgelerine ve ticaret yollarına hâkim oldu. Kalanları kontrolü altına aldı. Amerika, Doğu ve Güneydoğu Asya'yı aynı yöntemle kendisine bağladı. Üzerinde Güneş Batmayan İmparatorluk oldu. Ortadoğu'yu da son iki yüz yılda benzer yöntemlerle parçalayıp küçük ulus-devletlere bölerek, ekonomik ve ideolojik olarak tekeline aldı. Son iki yüz yılda İran ve Osmanlı İmparatorluğu sözde yaşamaya devam ettiler. Araplar, İranlılar ve Türkler daha sonra çok sayıda ulus-devlete bölünerek sözde bağımsızlıklarını sürdürdüler. Derinliğine

çözümlendiğinde, aslında tek hegemonik sistemin dünya geneline yayılmış sistematik egemenliğinin bir bölümünün de Ortadoğu'da geçerli kılındığı rahatlıkla görülebilir. Merkezî uygarlık teorisini işlerken bu gerçekliği açığa vurmayı amaçlamıştım. Ancak kafaları paramparça edilmiş kimsecikler, tarihi durağan ve ilişkisiz duran parçalar biçiminde düşünebilirler. Gerçek bunun tersidir. Evrensel tarih gerçektir ve günümüze kadar bir zincirin halkaları gibi birbirine bağlıdır veya ana nehir gibi kesintisiz akıp gelir. Merkezî uygarlık sisteminin hegemonik gücü olarak, eskisi kadar etkili olmasa da, İngiltere sistemin inşa gücü ve sürdürücüsü olmaya devam etmektedir.

Ortadoğu'daki ulus-devletleri bu sistemin birer valiliği olarak değerlendirmek bizi toplumsal hakikatlere daha çok yaklaştıracaktır. Valiliklerin bağımsız birer cumhuriyet veya krallık olmaları özlerini değiştirmeyecektir. Az bağımlılık, çok bağımsızlık birer palavradır. Bu gerçeği kavramayanlar yetmiş yıl sonra Sovyet Rusya'da yaşanan çözülmeyi, Türkiye Cumhuriyeti'ndeki Beyaz Türk faşist yönetimini, Arap ulus-devletlerindeki kara faşizmi, İran, Pakistan ve Afganistan'daki yeşil faşizmi anlayamaz. Aynı şekilde dünyanın her tarafındaki sözde tam bağımsız devletlerin ani çöküşlerini, renk değişikliğini, Çin gibi muazzam bir gücün nasıl kapitalizmi yaşatan temel bir güç haline geldiğini de çözemez.

Ortadoğu'da ulus-devletler devrimlerle kurulmadılar; hegemonik sistem tarafından kurduruldular. Bu devletlerin temel amacı, halklarını bu sistem adına en katı bir biçimde sömürgeleştirmektir. Bu anlamıyla da başarılı olmuşlardır. Dünya genelinde de aynı süreç işlemektedir. Ortadoğu'da derinleşen ve ancak vahşetle sürdürülebilen kaotik durumun temelinde bu sömürgesel rejimler yatmaktadır. Son neo-liberal finans kapital çağında olup bitenler bölge halklarını toptan işsizliğe mahkûm eder, kaynakları tüketir ve çevreyi bitirirken, gerçekliği daha iyi kavrayabilmekteyiz. Son tahlilde sistemin paradan para kazanan yüzde onluk kesiminin tüm toplumsal, ekonomik ve kültürel yaşam üzerinde kurduğu egemenliğini gizlemek için milliyetçi ve dinci fanatizmi sürekli gündemde tutması, ne ülkelerin kalkındığını gösterir ne de uluslarının bağımsızlığını kanıtlar. Halklar tarihlerinin en felaketli dönemini yaşarken, toplumsal kültürün son kalıntıları ulus-devletin çarklarında eritilmektedir. Sözde bireysel haklar ve özgürlükler çağında, birey onurunun son kırıntılarına da elveda demekteyiz. Soykırım kavramını çözümlerken, daha genel ve sistemik özü yakalayarak bunu başarabiliriz. Yahudi soykırımı için 'biricik' sözcüğü özenle kullanılır. Gerçek bunun tersidir. Kapitalist modernite sisteminde 'biricik' soykırımlar yoktur. Her toplumda, halkta ve de ulus-devlette az veya çok soykırımlar vardır. Kiminde fiziki uygulamalarla yürütülür, çoğunlukla örtülü ve kültürel olarak gerçekleştirilir. Tarihsiz, ekonomisiz, yönetimsiz ve zihniyetsiz bırakılmak, en az fiziki ve kültürel soykırımlar kadar etkili ve acımasızdır.

Kapitalist sömürü biçiminin, azami kâr kanununun işleyebilmesi için endüstriyalizm ve finans kapitalin tekelleşmesi gerekir. Tekelleşme ise, milliyetçi ideolojinin hegemonyası altında, kılcal damarlarına kadar iktidar aygıtlarının kontrolü ve gözetimine alınan homojen toplum yaratma amaçlı ulus-devlet

egemenliğini gerektirir. Ekonomi üzerinde endüstriyel tekelcilik ve finans kapital tekelciliği ulus-devlet tekelciliğiyle birbirine destek temelinde iç içe inşa edilir. İdeolojik alanda milliyetçi tekelciliğin inşasıyla süreç tamamlanır. Sonuçta amaçlanan homojen toplum gerçekleştirilmiş olur. Bu ise faşizmin zaferi anlamına gelir. Faşizmi Hitler ve Mussolini'nin uygulamalarına indirgemek, bunları sanki biricik faşist olgularmış gibi değerlendirmek liberal ideolojinin en önemli saptırmalarından birisidir.

Homojen toplum soykırımdan geçirilmiş toplumdur. Homojenleştirme ile toplum gerçek tarihinden kopartılır, ideolojik bir kurgulamayla tüm farklı kültürler yok edilir. Böylece ekonomi üzerinde azami kâr kanunu geçerli kılınırken, iktidar üzerinde de ulus-devlet tekelciliği gerçekleştirilmiş olur. İkinci Dünya Savaşıyla gerçekleşen, Alman, Japon ve İtalyan hegemonyacılığına karşı İngiltere, ABD ve Rusya hegemonyacılığıdır; iki tekelci hegemonik bloktan birinin diğerini yenmesidir. Yoksa liberalizmin idea ettiği gibi faşizme karşı demokrasinin zaferi değildir. Alman bloğu yenilmiş, ama faşizm bir iktidar biçimi olarak dünya çapında egemenlik çağına girmiştir. Kapitalist modernitenin yükseliş ve hegemonik çağı, geç dönem finans kapital çağı (1970'ler sonrasında ekonomi üzerindeki hegemonya) ve bu da homojenleştirilmiş (soykırımdan geçirilmiş) toplum üzerinde ulus-devlet çağıyla tamamlanır. Şüphesiz bu süreç düz bir çizgide ilerlememiştir. AB'nin ortaya çıkışı (1960'lar sonrası), Sovyetler Birliği'nin 1990'da çözülüşü, genelde kapitalist modernitenin ve özelde faşist ulus-devletçiliğin çözülüşü bağlamında değerlendirilebilir. Postmodernite denen çağ, aslında faşistleşmiş geç kapitalist modernitenin çözülüşü ve kaosa düşmesi demektir. Kendini yenilemiş kapitalist modernite kadar, demokratik modernitenin de kaostan büyük güç kazanmış olarak çıkması mümkündür. Burada sürecin gelişim seyrini belirleyecek olan, tarafların ideolojik, politik, ahlaki ve sanatsal alandaki anlam ve eylem gücüdür. Sonuçta iki hakikat gücü karşı karşıya gelip mücadele edecek, duruma göre ya kaos derinleşerek sürecek ya da taraflardan biri galebe çalacak, ama mücadele bu biçimlerle uzun yıllar ve belki de yüzyıllarca devam edecektir.

b- Bu bağlamda ve konumuz itibariyle Anadolu ve Mezopotamya coğrafyasında nelerin gerçekleştiği sorusuna verilecek yanıt büyük önem taşır. Kadim merkezî uygarlık sisteminin oluştuğu ve binlerce yıl varoluşunu sürdürdüğü alanlar olması nedeniyle Anadolu ve Mezopotamya coğrafyası kapitalist modernitenin hegemonik gücü İngiltere İmparatorluğu açısından (ona rakip olarak yükselen Almanya ve Rusya açısından da) stratejikti. Ortadoğu, Kafkasya, Orta Asya ve Hindistan'ın kontrolü açısından mutlaka denetim altında bulundurulmayı gerektiriyordu. Bu coğrafya tarihsel olduğu kadar güncel olarak da önemini bu gerçeklikten almaktadır.

Jön Türkler ve İttihat ve Terakki Cemiyeti denen oluşumlar (1840'taki Tanzimat'tan günümüze kadar etkili olan modern milliyetçi ideolojiler ve iktidar yapılanmaları) ancak kapitalist modernitenin hegemonik hesaplarıyla olan bağları temelinde doğru çözümlenebilir. İzah edildiği gibi, can çekişen Osmanlı ve İran İmparatorlukları hegemonik denge hesapları nedeniyle yaşa-

malarına müsaade edilen fosil oluşumlar durumuna düşmüşlerdi. İmparatorluk bürokrasileri açısından iktidarda kalmanın tek yolu, bir veya birkaç hegemon güce dayanarak varlıklarını sürdürmekti. Dolayısıyla adı geçen bölgeler üzerinde İngiltere, Almanya, Rusya ve kısmen Fransa'ya bağlı yeni iktidar elitleri ayrışmaya başladı. Elitlerin kapitalist moderniteyi taklit etmeleri kaçınılmazdı. Bunların eski imparatorluk kültürleriyle yaşama şansları olmadığı gibi (Kapitalist modernite kültürü onları çoktan fethetmişti), demokratik halk seçenekleri de söz konusu olamazdı. Varlıkları halk kültürünü gasp etme üzerinde inşa edilen bürokrasilerden ve onlara vücut veren üst tabakadan (istisnalar dışında) demokratik çıkış beklenemezdi. Bu kesimlerin yeni hegemonik güçlere eklemlenmekten başka şansları yoktu. Geriye bürokratik aydınlanmayla modernite taklidinin olduğu gibi aktarımı kalıyordu. Dünya genelinde (daha önceleri Fransa Devrimi sonrası Avrupa'da) olduğu gibi, Osmanlı bürokrasisi de bu yola girdi. Tanzimatçı paşalardan sonra Genç Osmanlılar ve ardından 1890'lardan itibaren İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne dönüşmüş Jön Türk Hareketi bu yolda atılmış kritik adımlardı. İdeolojik olarak önce Osmanlıcılıkla başlayan ve Panislamizm'le devam eden dönüşüm Türkçülükle sonuçlanmıştı. Osmanlıcılıkla imparatorluğun tüm bakiyelerinden bir ulus-devlet yaratmak amaçlanmışken, Hıristiyan uyrukların ayrılık eğiliminde olmaları karşısında, Panislamizm ile Müslüman halklardan (özellikle Arapları da kapsayan) bir oluşum yaratma temelinde imparatorluk sürdürülmek istendi. Araplarda ayrılma eğiliminin güçlenmesiyle birlikte Türkçülük eğilimi öne çıktı. Birinci Meşrutiyet Genç Osmanlılar'ın arzusu sonucunda ilan edilirken, İkinci Meşrutiyet'te İslâmcı ve Türkçü ideolojiler daha baskın durumdaydı.

1913'ten günümüze kadar Türkçülük zihniyeti, devlet ve devlet odaklı partilerin resmi ideolojisine dönüştü. Bu eğilimlerin hepsinde hegemonik güçlerin az veya çok etkisi vardır. Daha da önemlisi, ciddi bir Masonik sızma vardır. Fransız Devrimi'nden beri Masonlar tüm genç ulusçu laik hareketleri desteklemiştir; bir nevi burjuva sivil toplumculuğunun teolojik iktidar yanlılarıyla hesaplaşmasını ifade eder. Tanzimat'la başlayan süreçte her üç akımda da son derece etkili olmuş, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin oluşumunda ve iktidarında asıl yönetici elidi teşkil etmiştir. Bu akımlarda Siyonizm'in de etkisi olmuştur. 1896'da kendilerini resmen Yahudi burjuva milliyetçiliğinin temsilcileri olarak ilan eden Siyonistler, Kudüs merkezli eski Yahudi-İsrail devletinin yeniden inşası peşindeydiler. Bunun yolu Osmanlı İmparatorluğu'nda etkili olmalarından geçmekteydi. Bunun için elverişli aygıt ise İttihat ve Terakki Cemiyeti'ydi. Her ne kadar 1913 Ocak darbesiyle ideoloji olarak resmen Türkçülükte karar kıldıysa da, İttihat ve Terakki Cemiyeti içerik olarak hayli karmaşık bir ideolojik ve politik yapılanmaydı. İttihatçıların Türklüğü sosyolojik bir olguya dayanmaktan ziyade, Türklerden daha çok her türlü milliyetin tortusal öğelerinden oluşan karmaşık bir yapıyı ifade ediyordu. Başta ordu olmak üzere bürokratik kurumların yöneticilerinin kendilerine bir gelecek arama hesabının ağır bastığı bu süreçte, söz konusu oluşumun herhangi bir sınıfsal veya etnik temeli bulunmuyordu. Türkçülük başlangıçta bu yönüyle yapay ve tortusaldı.

İktidarı ele geçirmesiyle birlikte kendine bir sosyal temel hazırlamak istedi. Bürokrasiden bir burjuva sınıf oluşturulmaya çalışıldı. Cumhuriyet iktidarları bu programı daha da geliştirerek günümüze kadar sürdürmeye çalıştılar. Süreç içinde merkeziyetçi ve ademi merkeziyetçi olarak bölünseler de, ideolojik ilkeleri hep aynı kaldı.

Çıkışta toplumsal ve sınıfsal temeli bulunmayan bu iktidarcı ve ideolojik elitin geliştireceği burjuvazi ancak devlet kapitalizmiyle oluşabilirdi. Devlet kapitalizmi kapitalizmin yaratıcılıktan yoksun en gerici biçimidir. Ya dıştan beslenerek gelişecek ya da içte toplum üzerinde amansız terörle artık-değer elde ederek varlık bulacaktır. Dış destek ihtiyacı Yahudi sermayesinin sızmasına hep elverişli bir ortam yarattı. Kaldı ki, Selçuklulardan beri, özellikle 1550'lerden sonra kapitalist hegemonyanın yükselme çağında Yahudiler çok etkiliydiler. İspanya'dan atılmalarından sonra (1492) bir kolları Hollanda-Amsterdam, ikinci önemli kolları ise İzmir-Selanik-İstanbul merkezli olarak üslendi. Anadolu'da geleneksel olarak da Yahudi sermayesi hep var olageldi. Dıştan ve içten en örgütlü sermaye kesimi Yahudilerdi. Bu sermayenin Yahudilere yurt edinme hesabı önceleri Rusya, Polonya, Almanya, Hollanda ve Britanya Adasında yoğunlaştı. Almanya üzerinde en çok hesap yapılan ülkeydi. Burjuvazisinin oluşumunda Yahudilerin ideolojik, politik ve ekonomik rolleri yoğundu. En ideal Almanlığa öncülük ettiler. Kraldan daha kralcı bir yaklaşımla Alman milliyetçiliğini ve devlet eliyle kapitalizmini geliştirmede yaratıcı rol oynadılar. Rusya, Fransa ve İngiltere hegemonyacılığına karşı Alman hegemonyacılığını öne çıkardılar. Siyonizm daha çok Alman-Avusturya Yahudi burjuvazisinin eğilimiydi. İngiltere ve Rusya Yahudileri de faaldi. Fakat 1918'lere, Alman İmparatorluğu'nun yıkılışına kadar, Alman Yahudi burjuvazisi hep öndeydi.

Osmanlı İmparatorluğu'nda İkinci Abdülhamit'le gelişen denge hesapları sonucunda Alman devlet sermayesine bağlılık öne çıktı. İttihat ve Terakki'de zaten güçlü olan Alman etkisi, özünde Yahudi sermayesinin etkisiydi. Buna Masonların ve yerel Yahudi sermayesinin etkisi de eklenince, Yahudi milliyetçiliği İsrail Siyonizm'inden önce Anadolu-Türkiye Siyonizm'ini güçlü bir biçimde konumlandırdı. Meşrutiyet'in ilanı, 23 Ocak 1913 darbesi, 1919-1922 Ulusal Kurtuluş süreci ve Cumhuriyet'in inşasında asıl rol sahibiydi. İşte tam da bu nedenle Türkçülük ideolojisi kendini maskelemesinde ideal bir örtü rolünü oynadı, kullanıldı. Türkiye kapitalizminin oluşumu konusundaki genel geçer soyut tahliller açıklayıcı olmaktan çok, somut gelişmeyi olduğu gibi açıklamaktan uzaklaştırır ve körleştirici bir rol oynar, anlam saptırmasını gerçekleştirir. Alman kapitalizminde Yahudi sermayesinin tüm ideolojik, kültürel ve iktidar aygıtlarındaki konumundan daha yoğun ve hükmedici bir etki gücü Türkiye kapitalizminde, özellikle onun dış politikasında, ordu yapılanmasında, ideolojik ve kültürel kurumlarında geçerlidir. Ortada bir Türk burjuvazisi yoktur. Gerçek Türklük olarak yoksul Türkmen ve reaya, köylü yığınları vardır. Türk burjuvazisi rolünde değme 'Yeşilçam Filmleri'ne taş çıkartacak bir Yahudi sermayesi ve burjuvazisi vardır. Cumhuriyet burjuvazisinin bir numarası Veh-

bi Koç ve holdinginin hikâyesine bakıldığında, tüm Türkiye burjuvazisinin hikâyesi okunmuş olacaktır. Türk burjuvazisi oluşmadı, hiç olmadı denilmiyor; nasıl oluşturulduğuna somut olarak bakılıp çözümlenmesi gerekir deniliyor.

Kapitalist modernite döneminde temel inşacı güç olarak Yahudi sermayesinin gücünden kimse kuşku duyamaz. Entelektüel ve kültürel gücünden de kuşku duyulamaz. Aynı zamanda Yahudi aydınları ve emekçilerinin ezilenlerin ideolojik ve pratik hareketlerindeki öncü rolünden de kuşku duyulamaz. Burada amacımız anti-Semitik duygular geliştirmek olmayıp, kapitalizmin ve ona karşıt hareketlerin tarihsel-toplumsal konumlanışını doğru belirlemektir.

1918'de Alman İmparatorluğu'nun yenik düşmesiyle İngiltere ve Hollanda'da merkezileşmiş Yahudi sermayesi öne çıktı. Daha doğrusu, 16. yüzyıldan beri birbirleriyle ulusal rekabet halinde olan her iki taraftaki hegemonik güç mücadelesinden (önce İspanya İmparatorluğu, sonra Fransa İmparatorluğu, en son Alman, Rus ve Osmanlı İmparatorlukları) nihai olarak hep İngiltere galip çıktı. Yahudi sermayesinin bu galibiyetteki rolü çok önemlidir: Tıpkı daha önceleri İngiltere'nin sömürgesi olan ABD'nin inşa edilmesinde ve hegemonik güç haline getirilmesinde olduğu gibi. Hitler'in ve Nazilerin ortaya çıkış nedenlerini bu gerçeklikte aramak gerekir. Âdeta Alman kılığına girerek şoven tekelci bir devlet kapitalizminin inşa edilmesinde stratejik rol oynayan Yahudi sermayesi, Almanya'nın 1918'deki yenilgisinden sorumlu tutuldu. Hitler'in partisi dar görüşlü ve ufuksuz küçük burjuvalardan oluşuyordu. Büyütüldükleri şoven ideoloji, onlarda Alman kılıklı (maskeli) Yahudilere karşı muazzam bir nefret oluşturdu. Bu nefret soykırımla sonuçlandı. Çünkü onlar İngiltere'nin hegemonyasından ve Sovyet Rusya'nın kuruluşundan da Yahudileri sorumlu tutuyorlardı. Ayrıca Rosa Luxemburg gibi Yahudi kökenli çok sayıda sosyalist de içteki savaşta öncü rol oynamıştı. K. Marks da Yahudi kökenliydi. Tüm bu etkenler bir araya getirildiğinde, kapitalizm ve soykırım gerçeği daha iyi açıklanmış olur.

İlave edilmesi gereken diğer önemli bir gerçek, Yahudi milliyetçiliği (Siyonizm) ile Yahudi evrenselciliği arasındaki ayrımdır. Her ne kadar İsrail ve dolayısıyla Yahudi milliyetçiliği etkili bir konumdaysa da, evrenselci Yahudiler hem uluslararası sermaye hem de emekçiler kampında her zaman etkide bulunmuşlardır. Milliyetçi Yahudilerin dikkat merkezleri İsrail iken, uluslararası (küresel şirketler yoluyla) Yahudilerin dikkati yerel ulus-devletlerin ekonomi ve iktidar tekellerine, buralarda güçlü konumlanmaya, uluslararası şirketlerin, medyanın ve kültürel faaliyetlerin içinde güçlü rol oynamaya yöneliktir.

Her ulus-devletçi milliyetçi ideoloji ve kültür, az veya çok bu sermayenin sadece rengine değil, özüne de bağlıdır. Her ulus-devlet tekelciliğinde tıpkı ekonomik tekelcilikte olduğu gibi evrensel Yahudi sermayesinin eli vardır: Tıpkı ezilenlerin özgürlük ve eşitlik hareketlerinde sosyalist Yahudilerin oynadıkları evrensel rolde olduğu gibi.

Stratejik nedenlerle (Filistin'de bir İsrail inşa etmek) gerek çıkışta, gerek girişte Anadolu toprakları Yahudilik için tarihî bir role sahiptir. Babilliler, Asurlar, Araplar, Roma ve Bizans'tan beri bu stratejik rol hep geçerlidir. Ku-

düs'ten (kısmen Mezopotamya'dan) çıkışın yolu gibi, girişin yolu da Anadolu'dan geçer. Dolayısıyla Siyonistler açısından Anadolu, İsrail için en önemli atlama taşı ve stratejik duraktır. Kaldı ki, İzmir-Manisa, Selanik-Edirne hattı bir grup Yahudi tarafından uzun süre anayurt konumunda değerlendirildi. Bunun için buraları geliştirdiler, kalkındırdılar.

Alman modelini kendine örnek alan Enver Paşa'nın düzenlediği 23 Ocak 1913 darbesi (Daha öncesinde Meşrutiyet ilanı için de benzer bir hamlesi vardır) bu bağlamda değer taşır. O dönemde Yahudi kadrolar Almanya'da en güçlü konumlarını yaşamaktadır. Enver ve grubunu eğiten de Liman von Sanders ve Colmar von der Goltz Paşa gibi bu tür kadrolardır. Alman ve Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışı, öncülüğü İngiltere yanlısı Yahudi kadrolarına geçirdi. Kurtuluş Savaşındaki büyük önderlik çekişmesi öncülüğün bu el değiştirmesiyle bağlantılıdır. M. Kemal Paşa'nın İngiltere'nin onayıyla Samsun'a çıktığı bir gerçekse de, Anadolu başkaldırısındaki rolü bağımsızlık ve yurtseverlik temelindedir. Bu durumu kavrayan İngiltere iki tedbir geliştirdi: Dıştan Yunan işgalini destekleyip isyanı bastırmak; bu mümkün olmazsa, İsmet İnönü ve Fevzi Çakmak üzerinden içte Mustafa Kemal'i kontrol altında tutmak. Yunanlıların (İşbirlikçi Yunan burjuvazisi geleneksel olarak İngiliz-ABD yanlısıdır) yenilgisiyle birlikte, tüm ağırlık İsmet ve Fevzi Paşaların güçlü kılınmasına hasredildi. İsyanın başında ve isyan kararında İsmet ve Fevzi Paşaların rolü olmadığı gibi, her ikisi de İstanbul'da İngiltere ve müttefiklerinin denetiminde kalan orduda kendilerine verilen görevlerin başındaydılar. İngilizler haklarında herhangi bir önlem almadığı için daha sonra harekete katıldılar, daha doğrusu gönderildiler. Bu temelde isyana öncülük eden beş paşadan dördü (Kâzım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy, Rauf Orbay ve Refet Bele) çeşitli gerekçelerle tasfiye edildi. Geriye kalan Mustafa Kemal Paşa, gerek stratejik konumu gerekse oynadığı denge politikası nedeniyle yerini korudu. Şeyh Sait'e karşı komplo ile başlatılan 1925'teki komplo zinciriyle siyasi program halinde hayata geçirilen Beyaz Türk faşizmi diyebileceğimiz rejim, kendisini katı laik Türkçü bir sistem olarak tanımlasa da, özünde metafizik olan, çok daha dogmatik ve terörist yeni bir dindir; bu konuda tarihsel tecrübeye sahip olan Yahudi ideolojisinin güncel Türkiye Cumhuriyeti'ne biçtiği yeni dindir. Mustafa Kemal'in tanrılaştırılması, İnönü'nün peygamberleştirilmesi, Fevzi Çakmak'ın komutanlaştırılması (Yeşua ve Davut örneği) Yahudi mitolojisinin bir gereğidir. Türk toplumunun ezici çoğunluğuna rağmen, ilan edilen ve siyasi programa dönüştürülen yeni dinin ideolojisi olan Türkçülük, günümüze kadar devam eden terörün, soykırımların ve sömürünün gerçekleşmesindeki genetik kodu oluşturmaktadır.

Mustafa Kemal İzmir suikastıyla sindirilmek istendi. Kürt isyanlarıyla provokasyona getirildi. Kendi yakın arkadaşı Fethi Okyar bu nedenle (Kürt isyanını kanlı bastırmadan yana değildi) başbakanlıktan alınıp yerine İsmet Paşa getirildi. Ordu da tümüyle Fevzi Paşa'nın denetimine bırakıldı. Mustafa Kemal'in konumu artık sembolik cumhurbaşkanı unvanıyla Çankaya'da bir nevi tutsaklıktır. İngiltere'nin de Ulusal Kurtuluş Savaşında yenildiği söylenir. Bu

düpedüz yalandır. 1922'den itibaren İngiltere'nin olası kurtuluştaki rolü kesinleşmiş gibidir. Desteğini Yunanlılardan çoktan çekmiş (Sultan Vahdettin'i de İngiltere çekti), kendi has kadrolarıyla ulus-devlet inşasına girişmiş, kocaman bir imparatorluktan Anadolu'ya sıkıştırılmış Türkiye Cumhuriyeti'yle amacına ulaşmıştır. Bunun diğer bir kanıtı, Cumhuriyet'in Sovyet Rusya'nın önünde hep bir baraj duvarı gibi tutulmasıdır. Bunun için Mustafa Suphi'lerle başlayan sosyalistlere yönelik soykırım günümüze kadar sürdürüldü. Ermeni soykırımı sadece bir başlangıçtı. Kürtler üzerindeki kültürel soykırım ise halen devam etmektedir. Diğer azınlıklar, kültürler, Süryaniler ve Türkmenler de Türkçülüğün dehşeti ve uyguladığı karmaşık küçük soykırımlarla kendiliklerinden, kendilerinden vazgeçirildiler.

Bütün bunların evrensel ve milliyetçi Yahudiler ve Yahudi sermayesiyle ne ilişkisi vardır sorusu boş bir soru değil, son yüz yıllık Türklük tarihini anlamanın temel kritik sorusudur. İçinde Türk olmayan Türklük tarihi bir ideolojik inşadır; hem kuram hem de uygulama olarak yarı yarıya Filistin'de kurulacak İsrail devleti öncesi bir Ön İsrail hazırlığıdır. Mustafa Kemal'in dengeleyici (Dışta Sovyetler Birliği ve İngiltere, içte çeşitli sınıf ve tabakalar arasında) politikaları olmasaydı, hiçbir güç Anadolu'daki yeni oluşumları İttihat ve Terakki kadroları ile Enver Paşa'nın denetiminden çıkaramaz, Türkçülüğü Alman faşizmine taş çıkartacak bir şoven faşist tırmanışa geçmekten alıkoyamazdı. Bu da Cumhuriyet'in (Cumhuriyet kurulur muydu? Bu da ayrı bir sorudur) daha İkinci Dünya Savaşına varmadan yıkılışı olurdu. İkinci Dünya Savaşının hemen öncesinde Mustafa Kemal'in ölümü, 1938-'45 yılları arasında İngiltere ile Almanya'nın Türkiye-Anadolu üzerinde rekabeti, 1945 sonrasında ABD hegemonyasının kesinleşmesi, Türkiye'nin sistem tercihini NATO'ya girerek resmileştirmesi 1922'nin devamı niteliğindedir. Cumhuriyet'in partisi olan CHP sistemin sigortası niteliğindeydi. 2000'li yılların başına kadar darbe ve komplolarla yürütülen sistemin diğer bir adı 'Beyaz Türk faşizmi'dir. Bundan kasıt, yapay Türklük ve toplumun bu Türklüğe göre terörle homojenleştirilmesidir; bu tanım dışında kalan hiç kimseye ve hiçbir kültüre yaşam hakkı tanınmamasıdır.

ABD hegemonyasının 'Yeşil Kuşak' teorisine bağlı olarak beyazdan yeşile kayan Türkiye kapitalizminin Anadolucu geçinen ve İslâmî örtüye sarılan kesimi baştan beri çıkış yapma peşindeydi. Ona bu fırsatı Türkiye Solu ve Kürdistan Özgürlük Hareketi verdi. Beyaz Türk faşizminin Sol'a ve Kürt Özgürlük Hareketi'ne karşı yürüttüğü savaşta yıpranması ve tecrit olması Anadolucu kanadı güçlendirdi. ABD'nin hem bölge halklarına hem de Sovyet Rusya'nın yayılmasına karşı harekete geçirdiği İslâmî milliyetçi hareket Türkiye somutunda önce koalisyonlarla, 2000'lerden sonra ise tek başına iktidara yerleşti. Beyaz Türk faşizminde Yahudi Siyonist milliyetçiliği ne denli etkiliyse, Yeşil Türk faşizminde de evrensel Yahudi sermayesi o denli etkilidir. Bunların en son karar kıldıkları sigorta partisi AKP oluyor. Türkiye bürokratik burjuvazisinin doğuşunda Siyonist Yahudi milliyetçiliği ne denli etkiliyse, Anadolu burjuvazisinin (Liberal, özel sermaye de denilmektedir) gelişiminde ve iktidara

yerleşmesinde de küresel Yahudi sermayesi (Karaimler) o denli etkilidir. Hitler türü faşizmi Enver Paşa, Nihal Atsız, Alparslan Türkeş ve MHP (Milliyetçi Hareket Partisi, kuruluşunu Fevzi Çakmak'ın Millet Partisi'ne dayandırır) temsil etmek istedi. Almanya'nın yenilgisi Kara Türk faşizmi diyebileceğimiz bu kanadın iktidar şansını düşük kıldı. Faşizmin bu her üç kanadı da dış hegemonik güçlerin uzantısı olup, hangi güç sisteme egemen olursa onun devamı olarak iç iktidara yerleşir.

Türkiye'nin son iki yüz yıllık tarihi dış hegemonik güçlerden bağımsız değildir; TC ulus-devleti sıkı bağlılık içinde özenle oluşturulmuş 'özel valilik' statüsündedir. Türkiye'nin kritik kavşak noktasındaki konumu, uluslararası hegemonik dengenin özgün bir yansımasını gerekli kılmaktadır. Keskin bağımsızlık idealarına rağmen, hegemonik sistemin en çok tahkim edilen ve sarsılmamasına özen gösterilen bağımlı ülkesi, ulusu ve ulus-devletidir. Kapitalist hegemonik sistem doğru çözümlenmeden Türkiye doğru çözümlenemez. Tersi de geçerlidir. Sistemin evrensel çözümü Türkiye çözümüdür. Böylelikle soykırım gerçekleri de doğru çözümlenebilir.

c- Hıristiyan halklara yönelik terörü, Ermeniler, Süryaniler, Pontuslular ve farklı kültürlerden Müslümanların yaşadıkları asimilasyonu ve soykırım denemelerini ancak kapitalist modernitenin Anadolu ve Mezopotamya coğrafyasındaki gerçekleştirimleriyle bağlantılı olarak çözümleyebiliriz. Ermeni soykırımını sadece Beyaz Türk faşizmine (İttihat ve Terakki Cemiyeti ile CHP'nin resmi ideolojisi ve siyasi programlı hareketi) bağlamak dar bir yaklaşım olur. Bu soykırımın kökeninde çok gerilere giden bir tarih ve daha karmaşık toplumsal etkenler vardır. Ermeni kabilelerin üst tabakası da, Yahudi sermayesi kadar olmasa da, Ortadoğu kültüründe sermayenin oluşumunda önemli bir yer tutar. Ermenilerin kentleri kendilerine erkenden merkez edinmeleri, zanaatçılıktaki ustalıkları ve üstün ticari nitelikleri, daha Hitit Devleti zamanından beri onları sermayenin sahibi kılmıştır. Özellikle Anadolu ve Mezopotamya kentçiliğinde temel aktör konumundaydılar. Hıristiyanlığı kabul etmeleriyle birlikte (M.S. 300'ler) hem bu rolleri daha çok farklılaştı, hem de varlıkları görünür hale geldi. Kapitalizmin Ortadoğu'da bir nevi erken doğumunu gerçekleştirdiler. Erken derken sistematik bir doğuştan bahsediyoruz. Yoksa kapital birikimi Sümerlerden beri her kültürün marjinal unsurlarınca gerçekleştiriliyordu. Ermeni burjuvazisi Hıristiyanlıkla birlikte ilk defa bu birikimi etkili ve sistemik hale getirdi. Zanaat ve ticaretteki etkili konumları bunu mümkün kılıyordu. Sermaye birikimi her zaman komünal düzenli kabile ve aşiret toplumlarının öfkesine ve karşı koyuşuna yol açar. Çünkü kendi eşitlikçi kültürleri üzerinde devamlı tahribat yapar. Kent, sınıf ve devlet oluşumlarını geliştirerek kurumsal çelişkilere yol açar. Ermeni soykırımının kökeninde bu yönlü bir çelişkinin varlığını hep göz önünde tutmak gerekir.

Kapitalist modernitenin yükselişe geçtiği çağın başlangıcı olan 16. yüzyıl, Ermeni burjuvazisinin de yükselişe geçtiği yüzyıldır. Hem İran hem de Osmanlı İmparatorluğu içinde manifaktür (el tezgâhtarlığı) sanayisi ve ticaretinde başat rol oynuyorlardı. İran'ın Bender Abbas ve İsfahan kentleri ile İstanbul

ve İzmir üzerinden Avrupa ve Uzakdoğu Asya'ya kadar geniş bir alanda faaliyet yürüten ticaret tekellerinde önemli pay sahibiydiler. Belli başlı birçok kentte gelişmiş Ermeni mahalleleri vardı. 19. yüzyıla kadar Ermeni büyük ve küçük burjuvazisi esas olarak ekonomik alanda etkilidir. Mimarlık sanatında da önde gelen bir role sahiptirler. Ortadoğu'nun birçok mimari eserinin altında imzaları bulunmaktadır. Batılı Hıristiyan misyonerlerin 19. yüzyılla birlikte Osmanlı İmparatorluğu'nda yoğun faaliyete geçişlerinde Ermenileri kazanmak ilk hedefleriydi. Süryani ve Rum kiliseleri kendi kendilerine yeterliydiler. Kritik durumda olan Ermeni kiliseleriydi. İslâmî halklar arasında son derece dağınık bir yerleşimleri vardı. Çoğunluk arz ettikleri coğrafyalar çok sınırlıydı. Özellikle Anadolu ve Mezopotamya'da kent ile kır arasındaki işbölümü çerçevesinde görülen karma yerleşim birimleri demografik yapının temel özelliğiydi.

19. yüzyıl milliyetçiliğinin misyonerler kanalıyla açtıkları okullar ve propaganda faaliyetleriyle Avrupa'nın Ermeni toplumu üzerinde güçlü kışkırtıcı etkilere yol açması kaçınılmazdı. Daha da önemlisi, Avrupa sermayesinin ilk küreselleşme hamlesiyle işbirliğine giren Ermeni burjuvazisi, dünya genelinde yaşandığı gibi, Avrupa'da oluşan ulus-devlet amaçlı milliyetçiliğin yoğun etkisine girdi. Kendi sermayesini emin biçimde kullanabileceği bir ulusal pazar derdine düştü. Tıpkı Yahudi sermayesinin yurt arayışı gibi, Ermeni yurdu talebi de güçlü bir biçimde gündeme yerleşti. Ermeni toplumu yerleşik kadim bir halktı, ama çoğunluk ve homojenlik arz eden bir konumdan yoksundu. Dolayısıyla ulus-devlet arayışı tehlikeli gelişmeleri beraberinde taşıyan bir amaçtı.

19. yüzyılın ikinci yarısında geliştirilen ilk milliyetçi Ermeni örgütlenmeleri, imparatorluk içinde nüfusları ve sermayeleri oranında bir siyasi katılımı hedeflemekteydi. Bu daha gerçekçi ve uygulama kabiliyeti olan bir programdı. Birinci ve İkinci Meşrutiyet'te de oldukça başarılı olmuşlardı. Fakat milliyetçiliğin doruklara tırmandığı 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlangıcında giderek bağımsız ulus-devlet talebine yöneldiler. Talepte bulunulan topraklarda başta Kürtler ve Türkler olmak üzere birçok değişik kültür barınıyordu. Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'ne benzer bir oluşumun 1905 ve 1917 Rus Devrimlerine benzer devrimler temelinde Osmanlı İmparatorluğu'nda bir federatif sistemin kurulmasını hedeflemesi en gerçekçi çözüm yöntemi olabilirdi. Sol Hınçak ve sağ Taşnak Partileri katı, dar milliyetçi örgütlenmeler olma konumunu aşamadılar.

Trajedinin altındaki diğer önemli bir tarihsel etken, Hıristiyanlıktan da etkilenen ve karşıt etkilere yol açan Ermeni milliyetçiliğiydi. Yahudi milliyetçiliğinin Avrupa'da yol açtığı anti-Semitik etkilere benzeyen bir etki Müslüman toplumlarda yankı buluyordu. Daha da vahimi, Ermeni sermayesinin Yahudi sermayesinin Osmanlı İmparatorluğu'ndaki etkisiyle olan rekabetiydi. Genelde Hıristiyan sermayedarlarla Yahudi sermayedarlar arasında daha İmparatorluğun kuruluş yıllarında, İstanbul'un fethinde ve özellikle İspanya'dan kovulan Yahudilerin ağırlıklı olarak İstanbul ve Selanik'e yerleştirilmesinde kendini gösteren bu çelişki giderek kızıştı. Çünkü imparatorluktaki Rum ve Ermeni

kültürü ve sermayesinin etkisi daha eskilere gitmekte olup, sürekliliğe ve yoğunluğa sahipti. Kaldı ki, imparatorluğun mali, sınaî ve ticari faaliyet alanları bu üç etnisite ve iki din, millet (Osmanlı sisteminde bunlara millet denirdi) arasında paylaşılmıştı. Aralarında rekabet kaçınılmazdı. Avrupa kapitalizminin hegemonikleşmesi ve imparatorluk bünyesinde yayılması bu rekabeti daha da kızıştırdı. 19. yüzyılda her üç etnik grupta sadece güçlü iktidar paylaşım talepleri değil, yurt arayışları da gelişiyordu. Bu arayışlar da birbirleriyle çelişkiliydi ve rekabeti körüklüyordu. Ayrıca Hıristiyanlığın daha doğuşu sırasında Hz. İsa'nın Roma Valisi'nin işbirlikçisi Yahudiler tarafından çarmıha gerdirilmesi, genelde Hıristiyanlarla Yahudiler arasında sürekli bir hoşgörüsüzlüğe ve nefrete yol açmıştı. Tüm bu etkenler birleşince, Osmanlı sarayı ve bürokrasisiyle daha güçlü mali ilişkilere sahip olan Yahudi sermayedarlar üstün bir konumu işgal etmekteydi.

İttihat ve Terakki Cemiyeti Yahudilerin güçlü desteğiyle, hem ideolojik (Türkçülük faaliyetleri) hem de maddi (Türkçülüğün esas besleyici kaynağı idiler) yönden katkılarıyla kuruldu ve geliştirildi. Alman militarizmini temsilen yeniden inşasına başlanan modern Osmanlı ordusunu eğiten Alman paşalar ve subayların büyük kısmı Yahudi kökenliydi. Hem İkinci Meşrutiyet'in ilanında, hem 31 Mart karşı darbesinin bastırılmasında, hem de Birinci Dünya Savaşının ardından gelişen Ulusal Kurtuluş Savaşında Yahudi kadrolar stratejik rol sahibiydiler ve bu rollerini başarıyla oynadılar. Türkçülüğün tüm temel yapıtları ilk defa Yahudi aydınlar (Vambery, Cohen gibi) tarafından yayınlanıyordu. Türkçülük ideolojisinin gerçek yaratıcısıydılar. Türk toplumunun ezici çoğunluğu bu ideolojiye ters bir gerçekliği yaşıyor olmasına rağmen, eğitimsizliği ve örgütsüzlüğü nedeniyle etkisiz olduğundan, bu kadrolar devletin yeniden inşasında da (İttihat Terakki ve CHP yoluyla) yine temel çekirdek rolünü oynayacaklardır. Yahudilerin bu bariz üstünlükleri karşısında Hıristiyan Ermeniler ve Rumların yeni devlet oluşumlarında etkili olma şansları çok azdı. Ekonomideki güçlü varlıkları, iktidarda bulunan rakipleri (Yahudi sermayedarları ve oluşturdukları Türkçü devletçi kolektif kapitalist sınıf) karşısında daha çok hedef haline gelmelerine yol açıyordu. Cumhuriyet ilan edildiğinde geriye pek bir şeyleri kalmayacaktı.

Ermeni soykırımı bu genel tablo içindeki en trajik bölümdür. Ulus-devlet için ayağa kalktıklarında (1914 öncesinde ve savaşın ilk yılında), İttihat ve Terakki yönetiminin 24 Nisan 1915 tarihli kararı temelindeki karşı saldırısıyla kendilerini binlerce yıllık yurtlarından atılmak ve yollarda imha edilmekle, geriye kalanların ise uzun süreli diaspora yaşamına mahkûm edilmesiyle karşı karşıya bulacaklardı. Diaspora Ermenileri bir gerçekliktir ama çok mutsuz, ezik ve yıkık bir gerçekliktir. Kurulan küçük Ermeni ulus-devleti belki de bir teselli kaynağı olacaktı. Soykırımda sadece Türkçü burjuvazinin değil, Kürt feodallerinin de payından bahsedilir. Bunlar sadece Ermeni soykırımında değil, aynı dönemlerde daha değişik biçimlerde (özellikle Hamidiye Alayları'nda) yürütülen Kürt soykırımında da asli suçlu unsurlar durumundaydılar. Halen yürütülmekte olan Kürt soykırımında bunlar 'köy korucuları' olarak, Kürtlüğü

inkâr karşılığında mülklerini ve sermayelerini arttırarak ve gerektiğinde sahte Kürtçülük yaparak lanetli rollerini oynamaya devam etmektedir.

Hiçbir örnek ulus-devletçiliğin bir soykırım rejimi (genel olarak tarihi yadsıma, yerel kültürü ve demokratik otoriteyi yok etme) olduğunu Ermenilerle Türkçü ulus-devlet çatışmasından daha öğretici biçimde gösteremez. Ermeni halkının trajedisi, erken kapitalistleşen bir burjuvaziye ve komşularının üstünde bir kültürel gelişme düzeyine sahip olmasından ve kapitalist hegemonyacılığın acımasız oyunlarından (günlük küçük bir menfaat karşılığında binlerce yıllık bir kültürü gözden çıkarmalarından) kaynaklanmaktadır.

Süryani-Keldani soykırımı da aynı mekanizma tarafından bu kez Kürdistan'ın iç güneyinde gerçekleştirilecektir. Asurlular ve Babilliler ile (Mardin Mahalmilerinin kendilerini Akadlara dayandırmalarını hesaba katarak) Akadlardan kalma bu üç Hıristiyan kültürün ve diğer versiyonlarının tüketiliş öyküleri de son derece trajiktir. Bir dönemler üç görkemli imparatorluk (Akad, Babil, Asur) kültürünü yaşayan bu halklar, tarihin belki de ilk tüccar ve zanaatkâr kavimleriydi. Kentle doğmuş, kentle büyümüşlerdi. Mitolojinin, dinin ve sanatın büyüleyiciliğini derinliğine yaşamışlardı. Sümer kültürünü dünyaya taşırmışlardı. Uygarlığı dünyaya taşıyan kavimlerdi. Beş bin yıllık bu görkemli tarihten geriye ancak müzelik bir miras kalmış gibidir: Biraz özgün kilise kalıntıları, birkaç zanaat ve biraz da mimari eserleri ve moda sanatı. Öyküleri Ermenilerinkine benzer. M.Ö. 2000'lerden başlayan ilk kapital sahibi olmaları, ilk kârhaneleri (Kâr = kârum, ilkçağın acentesi anlamındadır) açmaları, ilk kervan sahipleri olmaları asli özellikleriydi. Ticaret kolonilerini ilk kuranlardı. Güzel dokumanın ticaretini yapanlardı. Telkâri zanaatının öncüleri, gümüşün ve altının en güzel işlemecileriydi. Ticari muhasebenin, binlerce tuğla tabletli mektubun yazıcılarıydı. Tarihin gurur veren yönü kadar hüzün veren bu yönleri hep iç içe var olageldi.

Roma için dillendirilen "Hıristiyanlıkla savaşçı özelliklerini kaybettiği için çöktü" sözü, Doğu'nun Hıristiyan halkları için de söylenebilir. Bu antik kültürler Hıristiyanlığa sarılmasalardı, acaba daha çok yaşama şansına sahip olamazlar mıydı? Soru önemlidir ve güncel gerçeklikle ilgilidir. Bunlar ilk Hıristiyanlaşan halklardı. Aynı kökenden geldikleri Arapları uygarlıkla tanıştıranlardı. Arap İslâm'ının doğuşunun da asıl hazırlayıcılarıydı. Kültürel mirasın en az ticaret kadar güçlü taşıyıcılarıydı. Çin ve Hint'ten Avrupa ve Afrika içlerine kadar sadece mal taşımadılar, çok zengin kültürel değerleri de taşıdılar, kültürel değerler yarattılar. Kültürleri birbirlerine tercüme ettiler. İşte tüm bu tarihsel mirasın sahipleri olan bu halkların tükenişi gerçekten incelenmeye değer tarihsel konuların başında gelir. Hem konuların hem de sorunların başında yer almaktadır.

Hıristiyanlıktan önce Antikçağ dönemindeki kapitalle ilk tanışan unsurları başlarında taşımaları bu halkların talihsizliği olabilir. Kapital laneti Yahudilere de çok çektirdi. Soykırıma uğramaları da sonuçta kapitalizmdeki zaferleriyle ilgilidir. Benzer bir durumu kapital sahibi öteki kültürlerde de görmek mümkündür. Kaldı ki, bu kapitaller Akad, Babil ve Asur imparatorlarının acımasız

talan ve katliam seferlerinin bir nevi geri dönüşüdür. Geçerli olan biraz da 'etme, bulma dünyası' oluyor. M.Ö. 600'lerden itibaren hegemonyalarını önce Medler ve Perslere, daha sonra İskender, Helenler, Roma ve Bizanslılara kaptıran bu antik Mezopotamya kültürleri, Hıristiyanlığın kurucu halkları olarak bir nevi karşı direnişi geliştirmek durumundaydılar. Süryani ve Keldani olarak ad değiştiren bu kültürler Roma, Bizans, Persler ve Sasanilere karşı Hıristiyanlık kültürüyle yanıt oluşturdular. Bu önemli bir tespittir. Yeterince fiziki güçleri olmadığı için varlıklarını ancak yumuşak güçle, yeni bir dinsel kültürle devam ettirebilirlerdi. Hıristiyanlığı yaratmak zorundaydılar. Başka türlü davranmaları halinde her iki hegemonik gücün ayakları altında, elleri arasında yok olacaklardı. Dolayısıyla Hıristiyanlığın yumuşak dili ("Sağ yanağına vurulduğunda sol yanağını çevir!") bir tercih değil zorunluluktu. Bu temelde eski imparatorluk kültürü ve putperestliğinden yoksulların yeni barış ve kültür dinine dönüş yaptılar, dönüşüm yaşadılar. Tarihin zalim kültüründen mazlum kültürüne bir dönüş ve dönüşümdü bu. Hıristiyanlık bu anlamıyla ilk üç yüz yılında köleci sistemin dışındaki kolektif insanlığın ilk ciddi vicdani ve ahlâki hareketidir. Özgürlük bilincinin ilk önemli biçimlerindendir. Babil, Asur, Grek ve Ermeni kültürü o dönemin en gelişkin kültürüdür.

Kudüs Yahudi peygamberlik geleneğinde önemli bir merkez konumundaydı. Daha doğrusu, Urfa'dan sonra ikinci önemli tapınak merkeziydi. Roma döneminde dinsel üst tabaka işbirliğine yatınca, alt tabakanın temsilcisi olarak Hz. İsa'nın yolu açılmıştı. Yahudilerin zengin üst tabakası Roma'yla birlik olunca, İsa taraftarları azınlığa düştüler. Bu durumda geriye kalan en kültürlü topluluklar olan Grekler, Asurlular, Babilliler ve Ermeniler Hıristiyanlığı en çok benimseyen halklar oldular; kolektif bilinç ve örgütlenme hareketi olarak paylaştılar. Hıristiyanlık ezilenlerin, yoksulların ilk kavimler ve kabileler arası dayanışma hareketi olarak da değerlendirilebilir. Komünist Enternasyonal'in bir nevi ilkel biçimidir.

Helenler, Ermeniler, Süryaniler ve Keldaniler M.S. 300 yıllarından itibaren patriklerin himayesinde kendi kiliselerini kurarak dini kurumsallaştırdılar. Hıristiyan halklar, kavimler haline dönüştüler. Dönemine göre bu önemli bir dönüşümdü. İslâmiyet'in çıkışına kadar da bu konuda oldukça başarılıydılar. Avrupa'nınkinden çok önce Ortadoğu kültüründe ve uygarlığında tarihsel bir aşamayı gerçekleştirmişlerdi. 6. yüzyıla geldiğimizde, batıda Bizans topraklarını tamamen Hıristiyanlaştırmış olup, Avrupa'nın içlerine doğru hızla yayılan tarihsel Haçlılar Hareketini çoktan başlatmışlardı. 10. yüzyıla gelindiğinde, Hıristiyan aklı ve vicdanı tüm Avrupa'ya damgasını vuracaktı. Doğuda Sasani İmparatorluğu'nu dinsel açıdan neredeyse düşürecek (Zerdüştlüğü geriletme) kadar güçlenmişlerdi. Hindistan ve Çin'in içlerine kadar yayılmışlardı. Burada öncü rolü Süryani din adamları olan patrikler oynuyordu. Hıristiyanlık tam da dünya dini haline gelecekti ki İslâmiyet doğdu.

İslâmiyet'in ilk çekirdek savaşçılarını (mücahitler) ilkel dinler olan animizm ve totemizm inancından kopanlar teşkil ediyordu. Hz. Muhammed'in söyleminde uygarlık diyarları 'cennet' olarak tasvir ediliyordu. Aslında cennet kav-

ramındaki öte dünya, ölümüne savaşanların kazanacakları güzel yaşamlı memleketler, yani uygarlık diyarları oluyordu. Daha sonra Hz. Muhammed'in söylemi softalarca saptırılarak, ölümden sonra girilecek bir ahret yaşamı olarak yorumlandı. Cennetin asıl anlamı bu dünyadaki (Arabistan'ın çöl yaşamına kıyasla) cennet gibi güzel yaşamlı uygarlık diyarlarının fethedilmesiydi. Bu da ölümüne bir savaşçılığı gerektiriyordu. Buradaki ölümünelik ahretteki cenneti hak etmek olarak yorumlandı. Eğer İslâmiyet'i doğru anlamak istiyorsak, bu tür yorumun bir söylem saptırması olduğunu çok iyi bilmek durumundayız. Bu vaat çölün ilkel kabile insanına çok çekici geldi. Bilindiği üzere daha bir yüzyıl dolmadan, bu insanlar Atlas Okyanusu'ndan Büyük Okyanus'a (Fas'tan Çin'e) kadar yayıldılar. İbrahimî bir din olarak İslâmiyet de onun aynı kökenden (Yahudilik ve Hıristiyanlıktan sonra) üçüncü versiyonu olarak doğmuştu. Bu nedenle kendini tamamlanmış son din ve peygamberliği olarak ilan ediyordu. İlk iki versiyonun artık gereksiz olduğuna, üçüncü versiyonun tamamlanmış din ve Hz. Muhammed'in de son peygamber olduğuna binaen hak dini ve peygamberi olarak kabul edilmesi gerektiğini Allah'ın emri ve dinin şartı olarak beyan ediyordu. Bu durumda Yahudilik ve Hıristiyanlıkla çelişme ve çatışma kaçınılmazdı. Kökenlerinin ortak olması, daha sonra yaşadıkları farklılaşmanın kabile ve kavim (günümüzde de ulus-devletin iktidar ve kapitalist elitleri) üst tabakalarının çelişkileriyle birleşip çatışmalara dönüşmesini engelleyemeyecekti.

Bu bağlamda özellikle İslâmiyet'in ilk hızlı yayılma alanlarında yaşayan Süryani, Helen ve Ermeni toplumları için olumsuz bir dönem başlamış oluyordu. Bu toplumlar ilkin siyasi ağırlıklarını yitirdiler. Kendilerini kollayan iktidarlar ve devletler yıkıldı. İslâmîk hegemonya başkaldırmamaları kaydıyla kendilerini sağ bıraktı. Buna karşılık ağır bir vergi olan cizyeye bağlayıp, gittikçe çaresiz kalan ve yoksullaşan halklar, kavimler olma sürecine soktu. Fakat ekonomik ve kültürel tecrübeleri kendilerini İslâmî iktidarlar döneminde de yine zengin kılmaya yetiyordu. İktidarlar kendilerinin ekonomik ve kültürel becerilerine muhtaçtı. Aynı husus Yahudiler için de fazlasıyla geçerliydi. Bu temelde varlıklarını kapitalist hegemonyanın Ortadoğu'da yayılmaya başladığı 19. yüzyılın başlarına kadar taşıdılar.

Avrupa hegemonik güçlerinden İngiltere, Mısır'dan Hindistan'a kadar uzanan hattı güvence altında tutmak için kendine bağlı unsurlar bulma peşindeydi. Bunları bir yandan Osmanlı sultanları eliyle (baskı ve şantaj politikalarıyla) temin etmeye, diğer yandan yerel unsurlarla da takviye etmeye çalışıyordu. Süryaniler bu politika için uygunluk arz eden önde gelen unsurlardandı. Körfez ve Irak'ın denetiminde öncü rol oynayabilirlerdi. Kuzeyden Rus Çarlığı da Ermeniler üzerinden aynı oyunu oynuyordu. İç etkenler olarak Hıristiyanlık, erken kapitalistleşme ve misyonerlik faaliyetiyle güçlenen erken milliyetçilik Ermenileri felakete sürüklediği gibi, Süryaniler ve Keldanileri de büyük felaket (soykırım) sürecine soktu. Ermeni soykırımındaki mekanizma Süryaniler ve Keldaniler için de aynı biçimde çalıştı. Kuzey Kürdistan'da Hamidiye Alayları nasıl Ermeni felaketinde kullanıldıysa, Güney Kürdistan'da, Botan ve Behdi-

nan'da daha erkenden, 1840'larda Kürt beylik güçleri Süryanilere karşı kullanıldı. Süryani katliamları yaşandı. Sonuçta hem provoke edilen Bedirhan Bey önderlikli Kürt Hareketi, hem de Patrik önderliğindeki Süryani Milli Hareketi tasfiye edilmekten kurtulamadı. Geliştirilen bu provokasyon Osmanlı Sultanlığı ve bürokrasisinin Kürdistan'da, İngiliz hegemonyasının da Irak'ta gelişmesine ve kökleşmesine yol açtı. Bu katliamdan sonra Süryaniler bir daha kendilerine gelemediler. Dağılma ve diaspora yolunda hızla ilerlediler.

Sünni İslâmcılık daha Emeviler döneminden beri Hıristiyan halklara karşı bir talan rejimiydi. Onurlu bir halk olarak yaşamalarına fırsat tanımıyordu. Ortadoğu açısından Hıristiyanlığın tasfiyesi kültürel bakımdan ve zenginlik açısından ürkütücü bir döneme işaret ediyordu. Bu kültürlerin kaybı büyük bir zihniyet ve maddi zenginlik kaybıydı, sanatın gerilemesiydi. Bu soykırım ve tasfiyelerin gerçekleşmesinde esas sorumlu güç kapitalist modernitedir. Müslüman işbirlikçiler ikinci derecede bir rol sahibidir. Halkları adına varlık ve özgürlük mücadelesini yürütenlerin doğru bir tarih ve toplumsal çözümlemeyle ve demokratik modernitenin bakış açısıyla geriye kalan kültürel mirasların koruyabileceklerini ve özgür kılabileceklerini çok iyi bilmeleri gerekir.

Anadolu Helenlerinin tasfiye edilmesi öyküsü de benzer çizgiler taşır. M.Ö. 1000'li yıllarda başlayan İon kolonileşmesi M.Ö. 600'lerde Ege kıyıları başta olmak üzere kıyı ve iç bölgelere sızmış, yeni bir uygarlığın temelini atmıştı. Helenler Doğu kültürünü başarıyla özümsemiş ve yeni bir sentezle tarih sahnesine çıkmıştı. Bilim, felsefe ve sanat alanında görkemli bir döneme damgasını vurmuş, Sümer uygarlığından sonra ikinci büyük uygarlık aşaması olmuştu. Sanılanın aksine, bu uygarlık Atina ve Yarımadanın diğer kentlerinden kaynaklanmıyordu; tersine, Ege kıyılarındaki uygarlık, Atina'dan Marsilya'ya kadar Kuzey Akdeniz ve Karadeniz kıyılarını kolonileştirmişti. İskender'in fethiyle bu uygarlık Ege kıyılarından Hindistan'a kadar taşındı. Helen Çağı denilen bir dönem (M.Ö. 300 - M.S. 250) açılmıştı. Roma ve Bizans bu kültür üzerinde gelişmişlerdi. Aynı kültür Sasanileri de oldukça etkilemişti. Süryaniler kanalıyla Ortadoğu kültürüne tercüme edilmiş, İslâmiyet'in doğuş ve hikmet yolunda (felsefede) gelişmesinde ana damarlardan birini oluşturmuştu. Bizans'ın kendisi bir nevi Hıristiyan-Grek İmparatorluğu'ydu. İslâmiyet'le gerileme sürecine girmekle birlikte, Helenler İstanbul'un fethine kadar siyasi güçlerini devam ettiriyorlardı. İstanbul'un fethiyle siyasi egemenliklerini yitirdiler. Fakat tıpkı Ermeniler gibi ekonomik ve kültürel güçlerini yaşamaktan ve geliştirmekten geri durmadılar. Osmanlı İmparatorluğu'nun oluşumunda denizcilik, ticaret ve zanaatçılıkta önemli yer tuttular. Bu konumlarını Yunan ulus-devleti kuruluncaya kadar (1829) devam ettirdiler.

Bu tarihten sonra tarih kendileri için de acılı olmaya başladı. 20. yüzyılın başlarında gittikçe kan kaybediyorlardı. Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşından sonra durumları daha da güçleşti. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Yahudi sermayedarlarla kurduğu ittifak, kendilerinin yanı sıra tüm Hıristiyan halkların aleyhine çalıştı. Savaşta İngiliz yanlısı olmanın ağır faturasını ödediler. Başta İstanbul olmak üzere birçok kent ve köyden ayrılmaya zorlandılar.

Ermeniler ve Süryanilere uygulanan politikanın benzeri onlara da uygulandı. Ulusal Kurtuluş Savaşından sonra mübadele yoluyla üç bin yıllık yurtlarını terk etmeye zorlandılar. İngilizlerin basit bir dönemsel çıkarı tarihin en önemli kültür ve uygarlıklarından birinin tasfiye edilmesine yol açmıştı. Geriye kalanlar da Beyaz Türk faşist terörüyle neredeyse tümüyle Anadolu'dan atıldılar. Varlıkları en az Ermeni ve Süryani trajedisi kadar ağır bir durumla sonlanmıştı. Karadeniz kıyısındaki halkların akıbeti de aynı oldu, aynı trajediyi paylaştılar. Hâlbuki onlar da (Pontuslular) bu alanda binlerce yıllık bir uygarlığı geliştirip yaşatmışlardı.

Hıristiyan bir halk olarak Gürcüler Kuzeydoğu Anadolu'da, Doğu Karadeniz kıyılarında çok eski bir tarihten beri (Hititlerden beri tanınmaktaydılar) bir uygarlık geliştirmişlerdi. Hıristiyanlık döneminde uygarlıkları daha da gelişmişti. Onlar da Ermenilerinkine benzer bir kaderi paylaştılar. Anayurtlarının büyük kısmını İslâmcı yayılmacılara kaptırıp küçük bir alana sıkıştırıldılar. Bunda Çarlık Rusya'sının politikalarının payı da vardır. Ağır zorluklarla boğuşan bu halk yaşadığı travmalardan kendini hâlâ kurtarabilmiş değildir.

Anadolu Yahudiliği daha önce bahsettiğimiz gibi Selçuk Bey'den beri (Hazara Yahudi Devleti, M.S. 900'ler) Türk kabile üst tabakasıyla ittifak halindeydi. Değişik biçimlerde bu birlikteliği Kafkasya, Kırım, Doğu Avrupa ve Anadolu'da da sürdürdüler. İspanya'dan atılmalarından sonra Anadolu kendileri için emin bir sığınak olmuştu. Bunda imparatorluk maliyesindeki doldurulamaz yerleri önemli bir rol oynamıştı. Hıristiyan halklara karşı Osmanlı Sultanı ve bürokrasisiyle bağları gittikçe güçlenmişti. 1550-1600'lerde Osmanlı sarayını büyük ölçüde kontrollerinde bulunduruyorlardı. 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın ilk çeyreğinde İmparatorluğun görünmeyen gerçek gücüydüler. İkinci Meşrutiyet, 23 Ocak 1913 Darbesi, Birinci Dünya Savaşı ve Ulusal Kurtuluşta stratejik önderlik rolünü de görünmez biçimde Türkçü maskeyle başarıyla oynamışlardı. Beyaz Türk ulusçuluğunun (faşizminin) gerçek mucidi ve inşacısıydılar. Ekonomiden kültüre, askeriyeden dış politikaya kadar tüm önemli kurumsal gelişmelere hem zihniyette hem de yapısallaşmada öncülük etmişlerdi. Bu rol, Anadolu Türk Müslüman burjuvazisiyle aralarında bazı çelişkiler doğsa da halen devam etmektedir. Cumhuriyet son tahlilde Hıristiyan halklara karşı bürokratik Türk burjuvazisiyle Yahudi sermayesi arasındaki ittifakın bir ürünü olarak doğmuş, günümüze kadar bu niteliğini, Yahudi sermayesi İsrail'in kuruluşundan sonra kısmen çekilse de sürdürmüştür. Selçuklulardan beri Anadolu'daki iktidar, ekonomi ve ideolojik tekellerde Yahudi kültürünün rolünü hesaba katmadan, ne Hıristiyan halkların tasfiyesini ne de Türk iktidarcı, ekonomik ve ideolojik elitlerinin gelişimini çözümleyebiliriz. Zaten bu ittifakı çözümlemeden, 1925 yılından beri Kürtlere yönelik yürürlükteki tenkili, tedibi, asimilasyonu ve soykırımı hiç anlayamayız.

Taslak halindeki bu değerlendirmeler savunma esprisi içinde Anadolu'nun son bin yıllık tarihinin gerçek yüzünü açığa çıkarmaya yöneliktir. Bu konudaki tarih bilincinde muazzam bir kirlilik ve körlük vardır. Bu kirliliği ve körlüğü aşmadan halkların, özellikle trajik konumda olan halkların kültürel mirasının

değerini doğru anlayamayacağımız gibi, güncelde doğru yaşayamaz, geleceğe taşıyamaz ve özgür kılarak kardeşçe yaşamayı başaramayız.

7- Ortadoğu Kültüründe İktidar ve Toplum Ayrışması

Ortadoğu'da toplum ve iktidar ayrışmasının ve Müslüman halklar üzerindeki sömürgeciliğin derinleşmesi, açıklanması gereken en temel sosyolojik sorunların başında gelmektedir. Resmi tarih ve sosyoloji kitaplarında sanki bu yönlü sorunlar yokmuş gibi bir yaklaşım sergilenmektedir. Uygarlık tarihi bir anlamda toplum ve iktidar ayrışmasıyla başlar. İktidar ve birlikte oluştuğu sermaye tekelleri, toplumdan ayrıştıkları oranda ayrıcalıklı bir güç olarak toplumun artı-değerlerini gasp ederler. Marksizm'in sınıf çelişkisi ve sömürüsüne ilişkin çözümlemeleri bu konuda sınırlı bir gerçeklik payını taşımakla birlikte asıl çelişki, dolayısıyla baskı ve sömürü toplum ile iktidar ve sermaye tekelleri arasındaki ilişki düzleminde gerçekleşir. Ortadoğu kültüründe yaşanan bu yönlü olgusal gelişmeler çarpıcıdır. Merkezî uygarlığın beş bin yılı aşan hegemonyası nedeniyle gerçek bir toplum ve iktidar savaşımı tarihi Ortadoğu toplumsal kültüründe izlenmek durumundadır. Bu bağlamda devlet özünde toplum ve iktidar arasındaki çelişki ve çatışmanın çerçevelenmiş, bazı temel kurallara bağlanmış ve meşruiyeti sağlanmış geçici ateşkes veya barış hali olarak da tanımlanabilir. Geçici ateşkes hali olarak devlet, henüz normları oluşmamış ve meşruiyeti sağlanmamış fiili devlet halidir. Barış hali olarak devlet ise normları oluşmuş, meşruiyeti sağlanmış (toplumla iktidar arasında sözleşmeye varılmış) devlet gerçekliğidir. Din ile iktidar arasındaki sözleşmeye devlet demek de mümkündür. Tek tanrılı dinler aslında yükselen uygarlık güçleri ile çıkarları bunlarla ayrışan ve çelişen toplulukların devlet temelli uzlaşma arayışlarıdır. Uzlaşmaya varılmadığında dinler isyancıdır. Uzlaşma gerçekleştiğinde meşru devlet doğmuş demektir. Hıristiyanlık ve İslâm tarihi bu yönlü örneklerle doludur. Mezhepleşme gerçeği de aynı dinde devletçi uygarlıkla uzlaşmaya varan kesimlerle varmayan kesimler arasındaki çelişkiden kaynaklanır. İktidarla uzlaşan mezhep devletleşirken, uzlaşmayan kesim muhalif olarak mücadelesini ya açık ya da gizli sürdürerek, toplumsal gerçekliğini iktidarsız ve devletsiz yaşatmaya çalışır.

Hıristiyan halkların imparatorluk güçleri ve İslâmî iktidarlarla çelişkilerini ve yaşadıkları büyük felaketleri önceki başlıklarda değerlendirmeye çalışmıştık. Durumu daha da açıklamaya ihtiyaç hissettiren, Ortadoğu'nun aynı dinden olan diğer toplum ve iktidarları arasındaki ilişkidir.

a- Arap İslâm'ı, Afrika'daki uzantıları da dahil, iktidar ve devlet güçleriyle toplumsal halk güçleri arasında çok ciddi bir çelişki ve çatışmayı tarihi boyunca hep yaşamıştır. Daha Hz. Muhammed hayattayken bu çatışma başlamıştır. İslâm dini (bir nevi ideolojik ve siyasal program), Hz. Muhammed'in de mensubu olduğu daha yoksul bir kabileyle (Haşimiler) daha zengin ve üst tabakası güçlenmiş olan aynı etnik boydan diğer kabile şefleri arasındaki mücadelenin bir ürünü olarak doğar. Ölümünden sonra çelişki daha da şiddetlenir. Bu çelişki nedeniyle ilk dört halifeden üçü (Ömer, Osman, Ali) öldürülür. Üst

tabakanın temsilcisi olarak Muaviye bu süreçte kendi eğilimini hanedanlık devletine (Emevi Devleti) dönüştürmeyi başarır. Geriye toplumsal bir güç olarak Ehlibeyt (Hz. Muhammed'in Ailesi) yandaşlarıyla daha yoksul kabilelerin radikal toplumsal güçleri olan Hariciler kalır. Bu ilk ciddi toplum, sınıf ve devlet bölünmesidir. Süreç içinde bu bölünme gelişerek günümüze kadar devam eder.

İktidar İslâm'ı kendini sayısız küçük devletler ve imparatorluklar halinde pekiştirir, normlaştırır ve meşrulaştırırken (Bunu İslâm şeriatı ve Sünni mezhebi yoluyla gerçekleştirir), iktidar karşıtı İslâmî mezhepler kendilerini Hariciler ve Ehlibeytçiler olarak var kılmaya çalışırlar. En yoksul toplum kesimi olarak Hariciler giderek Bedevileşir. Bedevileşmek daha çok kır kökenli köy emekçileriyle kentlerin proleter unsurlarına dönüşmek anlamına gelir. Araplarda proleterleşme kendini Bedevileşme olarak somutlaştırır. Günümüze kadar bu haliyle devam eder. Ortaçağ feodalitesinin Bedevileri günümüz kapitalizminin fellahları ve işçilerine (amal) dönüşerek ortak bir tarihi paylaşıp yaşarlar. Ehlibeytçiler bir nevi orta tabaka Araplarını temsil ederler. Yoksul kesimi daha radikal Şia ve Alevi toplulukları halinde iktidar ve devlet karşıtlığını sürdürürken, üst kesimleri birçok devlet oluşumunda varlıklarını devam ettirir. Fas'tan Hindistan'a, özellikle bugünkü Lübnan, Suriye, Irak ve İran'a kadar, daha yoğun olarak tüm Müslüman coğrafyasında toplumsal ve iktidarsal güç olarak, bu temel nitelikleriyle varlıklarını sürdürürler. Geleneksel iktidar İslâm'ı ise, baştan itibaren kendini devlet normuna (şeriata) bağlayarak ve meşruiyete (Sünni mezhepleşmeye) kavuşturarak varlığını günümüze kadar sürdürmeye çalışmıştır. Arap toplum ve devlet güçlerinin hem tarihte hem de günümüzde çok parçalı ve çatışmalı olmalarının temelinde İslâmî ortak örtünün bile gizleyemediği ve bastıramadığı toplum ve iktidar ayrışmasının derin ve kapsamlı gerçeği yatar.

b- İran ve ötesi olarak Afganistan, Pakistan ve Güneydoğu Asya İslâm'ındaki toplum ve iktidar ayrışması da benzer üçlü çizgi halinde gelişir. Yanlış anlaşılmaması açısından önemle belirtmeliyim ki, çizgisel gelişme derken düz bir hat halini değil, döngüsel gelişme hali olarak çizgiselliği kastediyorum. İslâm'ın köklü bir biçimlenmeye uğradığı alanlardan biri İran'dır. Bunu geniş anlamda uzantılarını da hesaba katarak anlamak gerekir. İran'da şekillenen İslâm dönüşen İslâm'dır. Genel hatlarıyla Şia olarak adlandırılsa da, daha geniş bir perspektif ve yoruma sahiptir. Özünde orta sınıfın Ehlibeyt İslâm'ıdır. Önderliğin hep Ehlibeyt ailesinde olması gerektiğini, hak olarak öyle algılanmasını esas alır. İran'ın İslâmiyet tarafından fethinde daha çok Sünni geleneğin ve Emevilerin başvurdukları zalimce uygulamalar bu yöndeki eğilimi güçlendirmiştir. Aynı Emeviler hep Kerbela'da Ehlibeyt'in seçkin temsilcisi olan İmam Hüseyin'i ve yetmiş iki mürafıkını katletmekle anılırlar. İmparatorluk tarzındaki gelişimi ve zengin kültürü nedeniyle İran'ın İslâm'ı Arap toplum ve iktidar geleneğinden farklı olarak şekillendirmesi doğası gereğidir. Burada önemli olan, orta sınıfın alt ve üst kesimlerinin çelişkili ve çatışmalı iktidar ve toplum yaklaşımıdır. Üst kesim imparatorluktan miras kalan iktidar alışkanlık-

ları nedeniyle İslâm'ı hızla devletleşmeye taşıyarak yaşamak istemiştir. Alt kesim ise, tarih boyunca hep iktidar sahiplerinden neler çektiğinin derin bilincinde olarak, İslâm'ı bir sivil toplum biçiminde ve iktidar karşıtı yönüyle yaşamaya çalışmıştır. İslâmî İran tarihinde bu gerçekliği sürekli izlemek mümkündür. Kaldı ki, tarihsel arka planda Zerdüştî gelenekte ta Med-Pers çelişkisine kadar uzanan bu yönlü bir toplum ve iktidar çelişkisi hep var olagelmiştir. Bunun kökeninde ise kabile toplumunun hiyerarşik bölünmesi yatar.

İran sadece Pers etnik geleneğine sahip değildir; aynı coğrafyada çok sayıda etnik gelenek vardır. Toplumsal yarılmalarda etnik ve dinsel özellikler iç içe gelişmiştir. Üst toplum ve iktidar olarak İran'ı ne sadece dinsel ne de etnik yanı ağır basan özelliklerle tanımlayabiliriz. Etnik ve dinsel özelliklerin iç içe geçip kaynaşmasının özgün bir biçimi olarak tanımlamak daha öğretici olabilir. Her iki yandan biri zaman zaman öne çıksa da, tarih boyunca aralarında radikal bir bölünme pek izlenmemektedir. Örneğin ne Araplar gibi klasik anlamda bir kavim toplumu, ne de Yahudiler gibi dinsel bir toplum olmuştur. Kendiliğini âdeta üçüncü bir model olarak geliştirme gereğini duymuştur. Çok sayıda etnisite ve dinsel inancın mevcudiyeti bunda önemli rol oynamıştır. Kapitalist modernitenin son iki yüz yıllık etkisini bu gerçeklik temelinde karşılamıştır. Ne Avrupa ülkelerinde görülen türden bir milliyetçilik ve ulus-devlet deneyimini, ne de Arap ülkelerindekine benzer bir ulus-devletçiliği yaşamıştır. Tarihsel özelliklerini koruyarak, her iki modele karşılık kendi modelini sürdürmede ısrarlı olmuştur. Şahlık İran'ının tutunamamasının altında bu gerçeklik yatar. Fakat bu tarzdaki varoluşunu kapitalist moderniteye, küresel kapitalizme karşı çok fazla devam ettiremez. Ya köklü bir dönüşümü yaşayacaktır (İktidar ve devlet açısından bu çok zordur; liberal bir ulus-devlet olmak mevcut İslamî devlet modelinin çöküşü demektir), ya da parçalanıp alt tabakanın İslâmî geleneğinin sivil demokratik değerlerini esas alma ve güncel demokratik modernite değerlerini özümseme temelinde, Ortadoğu kaosundan çıkışta demokratik modernitenin önde gelen inşa güçlerinden biri olarak, bir kez daha geçmişine yaraşır biçimde tarihteki yerini alacaktır.

c- Türkler köken itibariyle Ural-Altay dil grubundan bir halk olarak, ilk şekillenmelerini yaklaşık yedi bin yıl önce Güney Sibirya eteklerinde yaşamış, oradan daha güneye inerek kabile topluluklarına dönüşmüş önde gelen kültürel gruplardan biridir. Benzeri her kültürde yaşandığı gibi, Proto Türkler de ancak uygarlık gelişmesiyle tarih sahnesinde görünür olmuşlardır. Özellikle aynı kültür gruplarından Çinlilerin erkenden uygarlaşması (M.Ö. 1500'ler), Türk boylarının da etkilenmelerine ve tarihte yer almalarına yol açmıştır. M.Ö. 3. yüzyılda yerel beylikler kurdukları anlaşılmaktadır. İktidarlaştıkça Çin'in içinde erimek durumunda kalıyorlar. Etnik varlıklarını ancak kabile olarak koruyabiliyorlar. Çin'le baş edemeyince batıya doğru yayılıyorlar. Bunda Orta Asya Çölünden kaynaklı zorluklar, kuraklık ve nüfus artışı da önemli rol oynar. İran uygarlığıyla milattan önceki yüzyıllara dayanan ilişkileri vardır. Hindistan üzerinden de benzer ilişkiler mevcuttur. Milattan sonra 3. yüzyıldan itibaren batıya doğru yoğunlaşan göçleri Hazar Denizi'nin güneyi ve kuzeyin-

den olmak üzere iki ana güzergâha ayrılmıştır. M.S. 450'lerde kuzeyden Batı Roma İmparatorluğu sınırlarına dayanmış olup, işgal edecek kadar güçlenmişlerdir. Bugünkü Macaristan'ı merkez alarak İtalya ve Fransa içlerine kadar ilerleyip saldırı düzenleyebilmektedirler. Fakat kendilerini kalıcı olarak kurumsal bir iktidara, devlete dönüştüremiyorlar. Aynı tarihlerde İran sınırlarını da zorlamaktadırlar. Ayrıca M.S. 550'lerde ilk defa Göktürkler adıyla etnik kökenli bir devlet oluşturuyorlar. Bunu Mani dinini resmi din olarak kabul eden Uygur Türkleri (M.S. 740'lar) takip etmektedir. 8. ve 9. yüzyıllarda Abbasi ve Bizans İmparatorluklarında paralı asker olarak önemli rol oynuyorlar. İslâmiyet'i kitlesel olarak ilk defa 10. yüzyılda kabul ediyorlar. Karahanlılar ilk Müslüman Türk Beyliği oluyor.

9. ve 10. yüzyıllarda Hazar'ın kuzeyi ve doğusunda bir Yahudi Türk devleti de varlık kazanmıştır. İslâmîleşerek İran içlerine inen ilk Türk boyları Oğuz Türkleri olup, Selçuklu Hanedanlığı olarak tanınmaktadır. Selçuk Bey Yahudi Hazara Devleti'nde bir Subaşı (yüzbaşı seviyesinde bir komutan) iken, kabilesiyle ilk defa bugünkü Türkmenistan'da, Seyhun ve Ceyhun nehirleri arasında bir beylik kurma denemesine girişiyor. Sert çatışmalar yaşanıyor. Kabilenin üst tabakası olarak iktidar tecrübesi kazanıyorlar. Ganimet seferleri düzenliyorlar. Başarılı olmak ve bol ganimet toplamak için İslâmlaşmaları gerektiğini kavrıyorlar. Abbasi saraylarında da daha 9. yüzyılda önemli bir paralı asker grubu oluşturuyorlar. Kendileri için Samara kenti inşa ediliyor. Selçuklu boyundan birlikler Bizans içlerine kadar sızıp saldırıyor, ganimet topluyorlar. Karşılarında Hıristiyan Türkleri buluyorlar. 11. yüzyılın başlarında toptan Müslümanlaşıyorlar. Selçuk Bey 1008'de ölüyor. Yerine geçen oğullarının adlarının Mikail, Musa, Yunus ve Arslan olması Yahudilikten oldukça etkilenmiş olduğunu gösteriyor. Bu dönemde kabilelerin alt yoksul kesimleriyle zengin üst tabaka arasındaki ayrışma ve çelişkiler yoğunlaşıyor. İktidar elidinden ilk kopan kabileler 1018'den itibaren İran içlerine girmeye başlıyorlar. Oradaki devlet yetkililerinden kendi kabile şeflerine karşı korunma istiyorlar. Tarihte ilk defa Türkmen (karşılığı Araplarda Bedevi, Kürtlerde Kurmanc) halk, kabileler olarak, kendi beylerine karşı çıkıp bağımsız yaşamak istiyor.

Türk kabile toplumlarında gözlemlenen bu ilk ciddi ayrışma tarihte kalıcı bir etki bırakacaktır. İktidar ve toplum temelindeki bu ayrışma sert geçen bir mücadeleyi beraberinde getirecektir. Türk olgusu bu tarihten (Türk-İslâm tarihi) itibaren aralarında oldukça çelişkili ve çatışmalı ilişkilerin yaşandığı iki kol halinde ilerleyecektir. İktidar aygıtı etrafında örgütlenen kabilelerin üst tabakası bu tarzda yaşamayı bir ölüm kalım sorunu haline getirecektir. Daha Hazara Yahudi Türk Devleti'nde oluşan bu iktidar temelli yaşam gittikçe güçlenerek günümüze kadar devam edecektir. İktidarsız ve devletsiz yaşamak bu elit gruplar için hep ölümle eş sayılmıştır. İktidar ayrıcalığını bir din seviyesine (kutsal devlet, ana-baba devlet) yükseltmişlerdir. Allah ile devlet (Zılullah = Tanrının gölgesi) arasında cisim = gölgesi ilişkisi kurulmuştur. Uhrevi, semavi bir kavram olan Tanrı, Allah sözcükleri en çok devlet olgusunda somutluk kazanmıştır. Bu bağlamda Selçuklu Beyleri hem içte hem de dışta müthiş

iktidar ve devlet savaşçısı haline geldiler. Bu işten başka işle ilgilenmez oldular. Abbasiler, Gazneliler, Samanoğulları, Atabekler, Tolunoğulları gibi birçok hanedan devletinde ya temel askeri güç olarak hizmet gördüler ya da bizzat devlet kurdular. 1055'lerde Selçuklu İmparatorluğu'nu tesis ettiler. 1071'deki Malazgirt Savaşından sonra Anadolu'nun her tarafında beylikler inşa ettiler. 1086 yılında Anadolu Selçuklu İmparatorluğu'nu kurdular. Beyliklerin kendi aralarındaki savaşlar Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşuna kadar devam etti. Osmanlı İmparatorluğu'nda azami iktidarlaşmayı yaşadılar. Tüm bu iktidar-devlet yoğunlaşmasında İslâm şeriatı (hukuk normları) temel normları, Sünni İslâm mezhebi ise temel meşruiyet aracını oluşturdu.

Türk iktidar elitinde genelde din, özelde İslâm dini tamamen iktidarsal bir araç olarak anlam ifade eder. İktidar dışında din çok az değer taşır. Türk iktidar metafiziğini çok iyi bilmeden, doğru bir devlet ve toplum çözümlemesi yapılamaz. Yapılanlar büyük eksiklik ve yanlışlık payı taşımaktadır. Türk iktidar elidi daha ilk beylik sürecinde, hatta kabile üst hiyerarşisinde Şamanist kavram ve figürleri fetişleştirmiştir. Bugünkü bayrak benzeri simgelere tapınma oradan kaynaklanmaktadır. Kabile totem fetişizmi de oldukça nüfuz etmiştir. Bir kahramanlık yapmadıkça erkeğe ad vermeme fetişizmi bununla bağlantılıdır. Beylik iktidarında at, avrat, pusat (silah) üçlüsü en kutsal namus değerleri olup yaşamın kendisidir. İktidar yaşamı demek at, avrat, silah demektir. İktidarın kök hücresine bu üç temel gen oturtulmuş ve genetik özellikler haline getirilmiştir. İslâmiyet'in Allah'ıyla iktidar arasında azami bağlantı kurulmuş, örtülü tanrı-iktidar özdeşliği oluşturulmuş, dolayısıyla iktidar ve devlete en büyük kutsallık atfedilmiştir. Tabii bu kutsallığın altında ganimete el koyma (fethin amacı, hakkı olan, el konulabilecek her şey) güdüsü yatmaktadır.

Ortadoğu kültüründe iktidarı bu yönlü kavramlarla azamileştirenlere öncülük eden güç Türk iktidar elitleri olsa da, yalnızca onlar değildir. Ortaçağdan günümüze kadar tüm iktidar elitlerine öncülük etmiş olan güçler birbirleri içinde âdeta erimişlerdir. İsmi Türk olan, fakat en başta Türkmen'i, toplumsal Türk'ü ezen, sömüren ve 'Etrak-ı bi idrak' (anlayışsız, cahil Türkler) haline getiren bu Türklüktür. Toplumsal Türklüğe en zalim ve sömürgen davranan da yine bu Türklüktür. Dolayısıyla iktidar Türklüğü, hiçbir toplum veya halk üzerinde geliştiremediği baskıyı, sömürüyü, sömürgeciliği ve kırımı Türkmenler üzerinde gerçekleştirmiştir. Bu konuda pek çok yöntem uygulanmıştır. En başta ölünceye kadar asker kalmaya mahkûm etme, ayrı vergilendirmeye tabi tutma, cahil bırakma, en ufak bir tepkisine karşılık toplu kırımdan geçirme, sık sık talan etme, sürgüne yollama, en ufak demokratik istemlerini bastırma, iç sömürü yetmediğinde yaban diyarlara köle statüsünde gönderip sözün özcesi 'eti senin, kemiği benim' ilkesini sonuna kadar kullanma, günümüzde varoşlara doldurma, tekelci kârlar gereği yarısından fazlasını işsiz bırakma, ulus-devletçiliği azami kılıp toplumsal kültür olarak hiçleştirme bu yöntemlerden bazılarıdır. Bu temelde oluşan ikinci kategori Türklüğü veya Türkmenlik apayrı bir toplumsal olgudur.

Türkmenlik (iktidar dışında kalan Müslüman Türkler) iktidarla olan köklü ayrışmasını daha Selçuk Bey'in yaşadığı dönemde göstermiştir. İlk yoksul Türkmen oymakları 1005 yılında bey zulmünden korunmak için Gaznelilere sığınmışlardır. Daha sonraları İran'ın çeşitli yörelerine, özellikle kuzeybatısına, bugünkü Azerbaycan'a çekilerek kendilerini korumaya çalışmışlardır. Geniş kollar halinde bugünkü Irak ve Suriye topraklarında barınma çabası içine girmişlerdir. Bu ilk yüzyıllarda kopuş sürekli gelişmiştir. Kuzey Hazar güzergâhı üzerinde de benzer gelişmeler yaşanmıştır. Selçuklu beyleri ve sultanları Türkmenlerden kurtulmak için onları hep Kafkasya'ya, Arabistan'a, Kürdistan'a ve Anadolu'ya sürmüşlerdir. Askerliğe yarayanlar dışında diğerlerini kendi kaderleriyle baş başa bırakmışlardır. Karadeniz ve Akdeniz dağ silsileleriyle Orta Anadolu bozkırları Türkmenlerle dolmuştur. Zor yaşam koşulları, baskı ve sömürü Türkmenleri sürekli isyana sevk etmiştir. Sultan Sancar'ı kafese koyup yanlarında taşımaları, Alevileşerek iktidar Sünniliğinden kopmaları, çok sayıda tarikat kurarak sivil toplumu (Ahmed Yesevi'den Mevlana'ya, Baba İshak'tan Şeyh Bedreddin'e, Pir Sultan Abdal'dan Şah İsmail'e, Celali ayaklanmalarından esnaf ayaklanmalarına) geliştirmeleri ve bu uğurda ayaklanmaları bu konuda önemli örnekler olarak gösterilebilir. Kendi direniş kültürlerini Pir Sultan Abdal, Karacaoğlan, Köroğlu, Dadaloğlu söylemlerinde destansı tarzda sergilemişlerdir. İktidarın Farsça ile Arapça karışımı ucube diline karşı Türkçenin arılığını da yine Türkmenler korumuştur. Ortadoğu halklarıyla dostça yaşamışlar, gönüllü iç içe yaşamaktan çekinmemişlerdir.

Toplumsal kültür olarak Türkmenlik, hem maddi hem de manevi yönleriyle üzerinde kapsamlı araştırmalar yapılmasını gerektirir. Kendi öz toplumsal tarihlerinin inşası gereklidir. Kapitalist modernite döneminde Türkmenlerin varlığı daha da zorlaşan koşullarla çevrelendi. Göçebe toplum ve yerleşik yaşam olanakları azaldı. En tehlikeli alanlarda azap askerleri misali yaşatılmaları yetmiyormuş gibi işsizlik, dışarıya göç ve varoşlarda yoğunlaşma şeklinde günümüzün zorlu koşullarında varlıklarını devam ettirmeye çalışıyorlar. Bir ulus kadar anlam ifade eden tarihsel Türkmenlik, kapitalist tekeller ve ulus-devletin baskı ve sömürü çarklarında, faşist ve dinci devlet partilerinin kıskacında tükenmekle yüz yüze kalmıştır. Kendi demokratik hareketini oluşturamaması bunda en önemli rolü oynamıştır. Bu boşluğu dolduran iktidar-devlet hedefli dinci ve faşist hareket, Türkmenliğin olumlu özelliklerini zıddına dönüştürerek en büyük ihaneti gerçekleştirmiş, büyük değer ifade eden tarihsel-toplumsal Türkmen kültürüne ölümcül bir darbe vurmuştur. Genelde Orta Asya ve Kafkasya'da, özelde Anadolu'daki tarihsel toplumsal Türkmen Türk'ünün iktidar-devlet çarklarında oluşmuş iktidarcı, cinsiyetçi, dinci ve milliyetçi Türklükten çok farklı bir oluşum ve olgu olduğunu çok iyi kavramak ve kurumlaştırmak gerekir. Daha da önemlisi, Türkmenleri kapitalist modernitenin fideliğinde Türk olmayan unsurlarca en yapay tarzda oluşturulmuş, beyaz-siyah-yeşil renklere bürünen komplocu-faşist ulus-devletçi yapılanmalardan ayrıştırarak demokratik cumhuriyet, demokratik vatan ve demokratik ulus temelli demokratik modernite unsurlarına dönüştürmek gerekir. Bunun

için demokratik siyaset, sivil toplumculuk ve özerklik örgütlenmesi ve eylemini temel almak, bunu geleneksel Türkmen-Türk kültürüyle sentezleyip çağdaş bir kültür geliştirmek gerekir. Türkiye Demokratik Hareketinin temel sorunu, bu kültürü tüm tarihsel ve toplumsal yönleriyle doğru tanımlamak, araştırmak ve sahiplenmek, bunun için eğitip örgütlendirmek ve eylemleştirerek demokratik modernite sistemiyle bütünleştirmektir.

Türkmenler dışında Anadolu ve Mezopotamya'da İslâmî kültürle yaşayan başka halklar ve kültürler gerçeği de vardır. Torosların güneyinde yaşayan Arap azınlık İslâm'ın fetih döneminden kalmadır. İktidar ayrıcalığını yitirdiğinden, gittikçe yoksullaşmakta olan bir kültürdür. Üst tabakası hâkim Türk elidi içinde erimiştir. Yoksul kesimlerin Arap kültürü de asimilasyonun etkisiyle gerilemiş olup giderek kullanımdan kalkmaktadır. Kürtlerle iç içe olmakla birlikte varlıklarını korumuşlardır. Kapitalizm koşullarında varlıklarını devam ettirmeleri gittikçe güçleşmektedir.

Balkan kökenli Arnavut ve Boşnak gruplar, iktidarla bağlantılı bir kültürü temsil ederler. Kimlik konusunda fazla bir ayrışma yaşamamışlardır. Bürokrasi içinde varlıklarını devam ettirmeye çalışırlar. Resmi ideolojiye oldukça bağlıdırlar. Türk milliyetçiliğini çıkarları gereği oldukça savunurlar. Nicelik olarak daha az olan yoksul kesimler proleterleşmiş olup, emek hareketinin etkinliklerinde rol aldıkları görülür. Resmi iktidar ideolojisi gereği, etnik aidiyet konusunda ısrarlı değildirler.

Kafkas kökenliler daha ağırlıklı grupları teşkil etmektedir. İktidarla yakın bağlantı içinde olmak, iktidar elidi içinde yer almak kültürlerinde oldukça yer bulmuştur. Anayurtlarına özlemleri olmakla birlikte, dönüş yakın döneme kadar bir hayaldi. Sovyetler Birliği'nin çözülüşünden sonra anayurtlarıyla tekrar ilişkilendiler. Balkan kökenliler de benzer bir durumu yaşamaktadır. Güçlü tarafta yer almak bunların üst kesimleri için bir gelenektir. Devrimci hareketlere önderlik düzeyinde katıldıkları gibi, sağ hareketlere de benzer biçimde katılım sağladıkları gözlemlenmektedir.

Anadolu ve Mezopotamya topraklarının kültür mozaiği nitelemesi uygun bir kavram olmakla birlikte, ne yazık ki yer altından çıkan mozaik yüzleri gibi oldukça yıpranmıştır. Ulus-devletin homojen toplum yaratma projesi nedeniyle bu kültür mozaiği âdeta küçük çakıl taşları haline getirilmekte, varlıklarına yönelik bir soykırım gerçekleştirilmektedir. Kültürel varlıklar ne kadar azınlık konumunda olsalar da, mutlaka korunması gereken tarihsel miraslardır. Ulus-devletin soykırımcı niteliği en çok bu kültürlere karşı geliştirdiği politikalarda yansımasını bulur. Bu politikalarla birçok kültürel varlığın yok edilmesi, kapitalist modernitenin dünyanın her tarafında geliştirdiği katliamların en önemli parçasıdır. Azınlık konumundaki kültürel varlıklar zor uygulamalarının yanı sıra, ekonomik olarak da değerlerden yoksun kılınarak kendilerini yaşamaları âdeta imkânsız hale getirilir. Âdeta şu kural geçerli kılınır: Kendi kültüründe yaşamaya devam eder ve resmi çoğunluk kültürüne teslim olmazsan, aç ve işsiz kalırsın! Resmi ulus-devlet kültürüne katılmadan, kendi kültürünü terk edip bu katılımı teslimiyet haline getirmeden toplumda yer tutma ve ilerleme

sağlama, önüne dikilmiş binbir engelle olanaksız hale getirilir. Böylece resmi homojen toplumun üyeliği kaçınılmaz kılınır.

Avrupa'da İkinci Dünya Savaşında yaşanan faşizm denemesi, moderniteyi homojen toplum projesini gözden geçirmeye zorlamıştır. Avrupa Birliği projesi ile alternatif olarak kültürel çoğulculuğa dönüş yapılmıştır. Postmodernite özünde kültürel çoğulculuğu temel değer olarak paylaşmakla birlikte, kapitalist moderniteye alternatif olmaktan uzaktır. Resmi kültürel kimliğin dışında yaşayan tüm kültürler son tahlilde marjinalleştirilerek, ya kendiliğinden ya dolaylı baskı ve kapitalist sömürü yöntemiyle ya da ulus-devletin resmi homojen toplum yaratma politikalarıyla tasfiye edilme ve soykırımla tükenme gerçeğiyle karşı karşıya bulunmaktadır. Buna karşı durmanın en doğru yolu, kültürel varlığını korumak ve özgür kılmak için açık uçlu bir kültürel kimlik anlayışını benimsemek, bunu diğer kültürlerle sentezleyerek daha üst bir aşamada ortak yaşam projeleri geliştirmektir. Demokratik ulus, anayasal vatandaşlık, demokratik cumhuriyet, çoğulcu bir vatan ve kültür anlayışı bu tür projelerin belli başlı olanlarıdır. Demokratik siyaset, sivil toplum örgütlenmeleri ve demokratik özerklik yöntemleri bu projelerin temel uygulanma araçlarıdır. Hem geleneksel kültürlerin korunup özgürleştirilmesi, hem de çağdaş kültürlerle bir sentez halinde yaşamaları için demokratik modernite çözümü hayati ihtiyaçtır.

B- KAPİTALİZM ÇAĞINDA KÜRT GERÇEKLİĞİ

Çocukluk çağında Türk ilkokul sistemiyle karşılaştığımda, hayal meyal fark edilebilen Kürtlük gerçeği beynimde ve ruhumda soru işaretlerine yol açmıştı. Türkleşmeyi doğal olarak benimseyemiyordum. Bu dayatma nedeniyle alçaltıcı bir etkiyi ruhumun derinliklerinde hissetmeye başlamıştım. İlk aklıma gelen, Türklükle ilişkili ailesel bağlar aramak oldu. Ana tarafından Türklükle uzaktan yaşanan akrabalık bağı fazla çözüm gücü olamıyordu. Ne de olsa ataerkil bir Kürtlük kendini açıkça hissettiriyordu. Bu gerçeklikten kaçamazdım. Ama ilkokulla birlikte ilk yarayı da bu gerçeklik bağlamında almıştım. Benim için çok sorunlu bir gerçeklik olarak Kürtlükle ilk temasın yarattığı bilinç böyle oluştu. Akranlarımın benzer duyarlılıkları pek gelişmiyordu. Okuduğum ilkokulun bulunduğu eski Ermeni köyünde Cumhuriyet Türklüğünü benimseyen çocuklarla aramdaki farkı kapatmanın yolu öğretmenlerin gözüne girmemden geçiyordu. Öyle anlaşılıyor ki, ilkokuldan itibaren hep birincilik peşinde koşmam, Kürt gerçekliğinden kaynaklanabilecek olumsuzluklara karşı bir savunma yöntemiydi. Özgünlüğümü böyle kanıtlamak istiyordum. Bunda başarılıydım. Üniversitenin son sınıfına kadar bu yönlü başarıyı hep tekrarladım. Bu yöntemle kendi ciddiyetimi, adam olabileceğimi 'dosta-düşmana' kanıtlamıştım. Artık önemli işlere el atabilirdim.

Daha geleneksel olan din bilincini de aslında Kuran surelerini ezberleme babında kazanmıştım. Otuz üç surecik ezberlemiştim. Köy imamının minber altlığına yerleşip yanı başında namaza duracak tırmanışı göstermiştim. İmamdan aldığım karşılık şöyleydi: "Abdullah, bu hızla gidersen uçarsın!" Bu yöne-

limim benim için diğer bir kapı aralama, etkinlik sağlama yöntemiydi. Böylece geleneksel toplum içinde de gözde olma konumunu edinmiştim. Bu iki yöntemi yeterli bulmuştum. Diğer konularda pek hevesim gelişmedi. Zaman zaman amelelik yaptığımda da örnek olabiliyordum. Diğer konularda ise hep geride duruyordum. Tabii dağ yürüyüşleri, yılan öldürmeler, kuş avcılığı da öncülük ettiğim uğraşlardandı.

1969'da ilkin sosyalist düşünceye, 1970'te de Kürtlüğe adım atma cesaretini gösterdim. İkisini birlikte yürütmek esastı. Kendi içinde büyük sorun yaşayan bu gerçeklikleri ele alış tarzım, başlangıçta inanç ve dogma yönü ağır basan özellikler taşımaktan öteye gidemezdi. Dönem slogan devrimciliği denen bir dönemdi. Birkaç temel sloganla yol almaya çalışıyordum. Tabii ustalara hep dikkat ederdim: 'Kürt vardır', 'Kürt sorunu vardır', 'Ulusların kendi kaderlerini tayini bir haktır', 'Devlet kurma hakkı da vardır', 'Milli mesele en doğru yoldan sosyalizmle çözülür', 'Ulusal kurtuluş savaşı göze alınabilir', 'Ortak parti olmazsa milli bir parti de olabilir' sloganları kutsallaştırdığım başlıca sloganlardı.

Pratikte de zaten çocukluktan beri bir arkadaş avcısıydım. Küçük çocuk birlikleri oluşturmak temel sorunumdu. Bunun için her şeyi kullanıyordum. İlkokula gidişlerimde kendi namaz cemaatimi bile oluşturup imamete başlamıştım. Yılan öldürme seansları, kuş avlama seferleri, çiğdem toplama kampanyaları hep gündemdeydi. Hep bir bahane bulup çocukluk arkadaşlarımın peşine düşecektim. Aileler bu konuda oldukça uyanmıştı. Çocuklarını benden koruma çareleri arıyorlardı. Ne de olsa ben bir 'Dînê Çolê' (Dağın Delisi) idim. Bu yönlü arayışların da gösterdiği gibi, geleneksel ve modern toplum çehrelerini tatmin edici bulmuyordum. Ruhumda ve zihnimde derin boşluklar oluşmuştu. Hiç de kolay tatmin olacağa benzemiyordum. Köyün yaşlı bilgesi bir keresinde biraz da uyarırcasına şöyle demişti: "Cıva gibi hiç yerinde duramıyorsun!" Gerçekten de o yoldaydım. Dur durak kavramları benim için oluşmamıştı. Bu hızla üniversitenin son sınıfına eriştiğimde artık olgunluk sınavını geçmiş, kutsal işlere ciddi adımlar atabilecek duruma gelmiştim.

1970'lerin başlarından itibaren Kürtlerin ulusal ve toplumsal işlerine el attığımda oldukça çelişkiliydim. Âdeta çok genç ve çok yaşlı bir kişiliği iç içe yaşıyordum. Geleneksellikten kopmuş ama moderniteyi de benimseyememiştim. İkisi de sırtımda eğreti bir elbise gibi duruyordu. Her ikisini de sırf dostlar alışverişte görsün diye sırtımda taşıyordum. Aslında bu yönüyle devrimcilik yapmaktan uzaktım. İki arada bir derede, daha doğrusu her an boğulmaya neden olabilecek coşkun selin aktığı bir derede kalmıştım. Arada kalmaktan çok, boğulmamak için koşturup duruyordum. Önümde duran ve kendilerini kurtuluş aracı olarak sunan iki mekanizma vardı: Kürt milliyetçiliği ve Türk solculuğu. İkisine de yanaştığım oldu. İkisinin de ilgi çekici yönleri vardı. Barzanici-Talabanici Kürtçülük ses veriyordu. Çömezleriyle ilişkileniyordum ama tatmin edici olmaktan uzaktılar. Mahirci-Denizci-İbrahimci sol militanlık bana daha yakın mesafedeydi, ama bu militanlığa erişim sağlayabilecek konumdan uzaktım. Mahir sempatizanlığıyla yetinmiştim.

Bu haleti ruhiye içinde 1975 kışında kendimce sözün resmi propagandasına giriştim. Teorik çalışma ve propagandayı birlikte geliştiriyordum. Mahir Çayan ve arkadaşlarının 30 Mart 1972'de Kızıldere'de katledilmelerinden sonra yaptığımız boykot ve sonrasında geçirdiğim yedi aylık Mamak Hapishanesi pratiği (Nisan-Ekim 1972) ardından, 1973 Newroz'unda Çubuk Barajı eteklerinde yaptığımız toplantıyla en los grup pratiğine girişme cesareti ve sorumluluğunu göstermiştim. Benim için Kürt gerçekliği artık bu grup pratiğinden çıkacak sonuçlarla bağlantılı olacaktı. Sonradan sıkça düşündüm: Kürt gerçekliğine doğru varmak için acaba grup dışında daha iyi bir araç var mıydı? Halen bu grup kurma yönteminin gerçeğe varmak için en doğrusu olduğuna inanmaktayım. İnanmaktan da öte, benim yaratıcı bir devrimci (muhafazakâr ve karşıdevrimci için de) olmam, onun vazgeçilmez aracı olan kolektif bir grup olmaktan geçerdi. Grubu, örgütü olmayan bireyin toplumsal insan olmayacağına dair inancımı hâlâ koruyorum. Elbette aracın içeriği ve formu sonuç alınmasında temel belirleyendir. Ben grubu, grup beni geliştirmek durumundaydı. Kendisini 1978 yılı Kasım'ında PKK olarak ilan edinceye kadar grubun bir nevi hakikati araştırma ve yayma konumunu aştığı pek söylenemezdi. Politikanın acemisi bile sayılamazdı. Ama genel politika ve şiddet ortamından da etkileniyorduk.

12 Eylül 1980 darbesine kadar bu ortamın herhangi bir grubunun çok ilerisinde değildik. 1979'da Türkiye sınırları dışına çıkışım ve Ortadoğu'ya açılımımız stratejik bir yönelimdi. Gerçeklik ufkumuzu daha da açacaktı. Silahlı mücadeleye sistematik dönüş, gerçekliğimizin daha gelişkin bir bilincine erişmeye zorlamıştı. Zor ile Kürdistan ilişkisi araştırılmaya çalışılmıştı. 15 Ağustos Hamlesi görünüşte askeri, özünde politik gerçeklik yanı ağır basan bir süreci başlatmıştı. Politikayla şiddet arasındaki ilişki gittikçe açığa çıkıyordu. Toplumsal kişilik, bireyin yaratıcılığı, örgütlenmenin gücü, ulusal toplumsallık, kadın özgürlüğü bu atılımla kendini daha açıklayıcı kılıyordu.

Avrupa'ya çıkışımla gerçekleşen İkinci Büyük Hicret (Birincisi Hz. İbrahim'in izinde Ortadoğu'ya yapılanıydı; hatta buna köy isyanıyla bağlantılı kente hicreti de eklemek gerekir) uluslararası gerçekliğin daha yakından tanınmasına katkıda bulundu. 1999 başlarında başlayan İmralı'daki tutsaklık süreci, gerçekliği daha da derinliğine ve bütünlüğüne kavramaya zorladı. İmralı sürecindeki hakikat oranı daha önceki süreçlerdekinin ilerisindeydi. Soyuttan somuta, dogmatizmden realizme, duyarsızlıktan duyarlılığa, ulus-devletçilikten demokratizme, ekonomizmden kapitalist moderniteye (sermayecilik, endüstriyalizm ve ulus-devletçilik), kapitalist moderniteden demokratik modernizme, idealist tarihçilikten bilimsel-felsefi tarihçiliğe doğru önemli gelişmeler sağladım. Hakikat kişiliği, İslâmî tasavvufta da oldukça işlenmiş ve mertebelenmiştir. Ulusların, toplumların kaderi hakkında söz ve eylemde bulunmak hakikat aşamalarıyla yakından bağlantılı olup, pratik sonuçlar bağlamındaki hakikat oranıyla belirlenir.

Kapitalist moderniteyle temasın başlangıcında Kürt ve Kürdistan gerçekliği herhangi bir komşu gerçekliğin ne çok ilerisinde ne de gerisindedir. Hatta

evrensel çapta benzer örneklerle kıyaslandığında, aralarında ciddi bir uçurumun olmadığı görülür. Belki de eksikliği yoktur, fazlalığı vardır. Evrensel gerçeklikten kopuş asıl olarak 19. yüzyıl başlarında başlamıştır. Evrensel tarih açısından 19. yüzyıl ulusal tarih bilincinin öne çıktığı dönemdir. Toplumların din temelli bölünmeleri ulus temelli bölünmelere dönüşmüştür. Avrupa'da ortak Hıristiyan Katolik ümmetinden çok sayıda laik ulus ayrışmış, ulusal toplum kategorileri doğmuştur. Ulusal toplumlar kapitalizmin gelişmesiyle ulus-devletçi, endüstriyalist formlara bürünmüşlerdir. Geleneksel toplumun kapitalizm, endüstriyalizm ve devlet ulusçuluğu üçlüsü temelinde yutulması, 'demirden kafes'e konulması söz konusudur. Buna karşıt nitelikte sosyalist ve demokratik toplumculuk kavramları ve sınırlı deneyimleri geliştirilmiştir. Avrupa'nın 19. yüzyılda yaşadığı bu deneyimler 20. yüzyılda bütün dünyaya yayılmıştır. Kapitalizmin küreselleşmesiyle birlikte endüstriyalizm de küreselleşmiş ve dünya iki yüzü aşkın ulus-devlete bölünmüştür. Dünya çapında toplumsal gerçeklik giderek rijit, katı sınırlar dahilinde homojen ulus-devlet toplumuyla özdeş sayılmıştır. Toplumsal hakikat açısından çok çarpık ve yanılsamalı bir süreç kapitalist modernitenin gelişimiyle daha da derinleşmiştir. Uygarlık sisteminin geliştirdiği metafizik bakış açıları kapitalizmin pozitivist biçimlerine dönüşerek, toplumsal gerçeklikle ilgili algılama, kavram ve kuramlara damgasını vurmuştur.

Toplumsal, insani bilim adıyla pazarlanan bu kavram ve kuramlar kümesi günümüze (1970'ler sonrası) doğru her ne kadar derin bir krize girse de, yine de temel toplumsal bilinç kalıplarını oluşturmaktadır. Bin bir dala bölünen toplumsal gerçeklik kavramı artık kapitalizmin, endüstriyalizmin ve ulus-devletçiliğin hakikat düşmanı politikalarını maskeleme aracına dönüştürülmüştür. Buna rağmen modernitenin bu üçlü sacayağının kendi içinde bir bütünlüğü, dolayısıyla gerçekliği vardır. Modernitenin gerçekliği tarihsel toplumun inkârı pahasına gerçekleşmektedir. Gerçeklik uygarlık toplumlarının kapitalist olanında daha derinleşmiş olarak yarılmış, yaralanmış ve parçalanmış haldedir. Azami kâr etrafında inşa edilen toplumsal gerçeklik, çıkarları bundan zarar gören toplumsal gerçekliğin asimile edilmesi ve soykırıma tabi tutulması pahasına yapılandırılır. Örneğin kapitalist toplum ancak geleneksel toplumun ve emekçiler toplumunun kendi kölece eki ve uzantısı haline dönüştürülmesiyle gerçekleştirilir. Ek ve uzantı durumuna gelen toplumsal unsurlar ancak nesne olarak var olabilirler. Kendi başlarına pek bir hakikatleri yoktur. Dolayısıyla çok zayıf bir gerçekliği temsil ederler. Endüstriyel toplum ancak tarımcı ve zanaatkâr toplumun sömürgeleştirilmesi ve ücretli kölelere dönüştürülmesi temelinde var olur. Ulus-devletçi toplum devlet dışı toplumun, demokratik sivil toplumun eritilmesi, karıncalaştırılması pahasına gerçekleştirilir. Bu örnekler tarihsel toplum gerçeklik olmaktan çıkarılırken, yerine ikame edilen toplumun da toplum olmaktan çok azami kâr olgusunu gerçekleştiren mekanik araçlar haline getirildiğini göstermektedir. Toplumsal gerçekliğin çöküşü bu olguda yatmaktadır. Burada dev endüstri tekelleri, finansal kurumlar ve ulus-devlet kurumları mekanik araçlar konumundadır. Kendi başlarına top-

lumsal gerçeklikleri yoktur. Bunlar toplumu ve doğal çevresini yiyip tüketen endüstriyel ve mali canavarlar, militarist ve asimilasyonist ölüm araçları konumundadır. Kürt gerçekliğini modernitenin bu tanımı ışığında yorumlamak doğruya daha yakın ve hayli öğretici olacaktır.

1- Kürt Gerçekliğinde Anavatan

Kapitalist modernitenin Anadolu ve Yukarı Mezopotamya'da, Türkiye ve Kürdistan'ın büyük parçası üzerinde kurulan üçlü sacayağı mekanizması, geleneksel Türk-Türkmen toplumunu kendi içinde tümüyle sömürgeleştirip eritirken, Kürt gerçekliğini de çeşitli boyutlarda parçalayıp varlık olmaktan çıkarmayı hedeflemiştir. Kürtler dışındaki kültürlerin gerçekliğinde olup bitenleri taslak halinde sunduğum için tekrarlamayacağım. Fakat Kürt gerçeğiyle sıkı bağları nedeniyle tekraren de olsa sıkça birlikte yorumlamaya özen göstereceğim. Kürt gerçekliğini çeşitli boyutlar altında yorumlamak, kolaylık sağlaması ve öğreticiliği açısından daha uygundur. Tüm boyutları birlikte değerlendirdiğimizde hepsindeki parçalanmışlık, nesneye dönüştürülmüşlük, eritilmişlik ve kendisi olmaktan (soykırım nedeniyle) çıkarılmışlık nedeniyle Kürdistan'ın bütün parçalarında benzerlik olduğunu özenle göz önünde bulundurmak gerekir.

Tarihsel olarak Proto Kürtlerden çağdaş Kürtlere kadar Kürtler için bir anavatan gerçekliği hep var olagelmiştir. Sümerlerde Kurtiye, Luwilerde Kürdiwana (Kürtlerin Memleketi), Helenlerde Kardokya kavramları aynı kökenden türemiş olup zamanla dönüşüme uğramış, Selçuklu sultanlarının İran'daki egemenlikleri döneminden (M.S. 11. yüzyıl) itibaren resmen Kürdistan olarak son şeklini almıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde de yüzlerce fermanda kavram olarak Kürdistan kavramı daha sıkça kullanılmıştır. Cumhuriyet'in kuruluşunda bizzat M. Kemal Kürdistan kavramını yazılı ve sözlü olarak defalarca kullanmış olup, bölgeden TBMM'ye gelen ilk milletvekilleri de kendilerini 'Kürdistan Mebusu' olarak tanımlamışlardır. 1925'teki Beyaz Türk komplosundan itibaren Kürt, Kürdistan ve Kürtlükle ilgili her tür miras ve adlandırma birdenbire dehşet verici yöntemlerle yasaklanıp olgu olmaktan çıkarılmak istenmiştir.

Kürdistan kavramına yönelik bu darbe birçok amaç taşımaktadır. Her şeyden önce Beyaz Türkler (Buna genç bürokratik Türk burjuvazisi de diyebiliriz. Ama içindeki yönetici çekirdek olarak Yahudi sermayesini dahil etmek kaydıyla) Kürdistan'ı İngiliz ve Fransız sömürgeci yönetimleriyle yeniden dört parçaya bölüp en büyük parçayı kendi paylarına ayırarak, içindeki her şeyiyle birlikte Türk sayıp soykırım sürecine sokmuşlardır. Bu, Kürdistan coğrafyasına yönelik komplocu bir darbedir. 1925'teki Şark Islahat Planı'yla Kürt gerçekliği tümüyle tarihten silinmek istenmiş, Kürtlerin vatanı 'yok hükmünde' sayılmıştır.

Vatan, anavatan kavramları uluslaşma çağında önem kazanmıştır. Sosyolojik bir kavram olarak anavatan, yüzyıllardan beri üzerinde kültür yaratılmış, pazar oluşturulmuş, tarih bilincine sahip olunmuş ve demografik olarak yerle-

şilmiş bir coğrafyayı tanımlamaktadır. Pazara bağımlı olan kapitalistler, daha önemlisi toplumsal kültürün gerçek yaratıcısı olan halk ve ulus açısından vatan, yaşamın vazgeçilmez mekânı konumundadır. Vatan toplumsal yaşamın sadece maddi üretimi ve kültürünün gerçekleştiği coğrafya değil, onun tarihi ve ruhunun oluştuğu beşiktir, evdir. Ondan yoksun kalmak (kavram ve ruh olarak), evsiz ve ruhsuz kalmaktan beterdir. Toplumu evsiz ve ruhsuz bırakan, maddi ve manevi kültürden de yoksun bırakabilir. Nitekim bu yönlü gelişmeler Şark Islahat Planı adı altında çok barbarca bir biçimde uygulamaya sokulmuştur. Komplo gereğince provokasyon zemininde gelişen isyanlar bahane edilerek taş üstünde taş bırakılmamış, Kürt ve Kürdistan gerçekliğine ilişkin tek bir sözcüğün bile kullanılmamasına çalışılmıştır. Cumhuriyet'in asli kurucu öğesi, tarihin belki de ilk defa kendi adıyla vatan sahibi olmuş halkı, kendini öz vatanlı halk olmaktan çıkmakla karşı karşıya bulmuştur.

Tarihin hiçbir çağında hiçbir ideoloji ve din tarafından bir vatanın bu biçimde yok sayıldığı görülmemiştir. Türk toplumunun ezici çoğunluğunun zihninde ve kararında da böylesi bir yaklaşım yoktur. Beyaz Türk olgusunun pratiğinin benzerini aynı tarihlerde Almanya, İtalya ve Japonya başta olmak üzere kapitalist moderniteye geç giriş yapmış birçok ulusta (devletçi ulus, devlet eliyle yaratılan ulus, ulusçuluk ve milliyetçilik eliyle oluşturulan devlet) görmek mümkündür. Fakat Türk ulusçuluğundan devlet türetmek isteyen İttihat ve Terakkici bürokratik kadro, birlikte savaştıkları (Birinci Dünya Savaşı) Almanları ve fideliğinde yetiştikleri Alman milliyetçiliğini ve militarizmini esas aldıklarından, Nazi ulusçuluğunun sadece benzeri veya ikizi değil kurucu unsurlarındandı. Hitler Yahudi soykırımı deneyimine girişirken, İttihat ve Terakki hükümetinin gerçekleştirdiği Ermeni soykırımı deneyiminden etkilendiğini bizzat itiraf etmiştir.

Kürtlerin vatansız bırakılmasının bu iki tarihsel deneyimle yakın bağlantısı vardır. Buna bir de pozitivist ideolojinin zirveye çıktığı bir dönemin etkisini eklemek gerekir. Pozitivist bilimcilik, sosyal olguları da tıpkı fizik ve biyoloji biliminde geçerli yasalara göre değerlendiriyordu. Bu ideolojinin dogmatik laikçi etkisini taşıyan Beyaz Türkçüler, bir olguyu kanunla yok saydıklarında artık o olgunun hükmünün geçerliliği ve gerçekliğinin kalmayacağı inancındaydılar. Bu yönüyle ortaçağ dogmatiklerinden daha katı dogmatiktiler. Türkiye kavramı bu yıllarda oluşmuştu. Türk nüfusunun çokluğu ve tarihsel oluşumu nedeniyle bu yanlış bir kavram değildi. Fakat zoraki ve kanunla bunun Kürdistan'ı da içerecek tarzda genişletilmesi tarihsel gerçeklere aykırıydı. Türk ulusçu modernitesi sanki yeni bir din kuruyormuş gibi, kabul etmediği her kavram ve olgunun "Yok olsun" demekle yok olacağına kendini inandırmıştı. Elbette öldürücü militarizm bunda başrolü oynuyordu.

Kürt isyanları Kürdistan'ın Kürtlere vatan olarak kalmaması için acımasızca ezildi. Cumhuriyet'in kuruluşunda yer almış bir halk ve vatanı gitmiş, yerine her şeyiyle ezilmesi ve yok sayılması gereken dilsiz ve vatansız, adı yasaklanmış, dağda karda yürürken 'kart kurt' sesi çıkaran bazı vahşiler kalmıştı! Kapitalist hegemonik güç olan İngiltere bu politikanın yakın işbirlikçisiydi. Hiç

ses çıkarmadı, bu politikayı alttan destekledi. Zaten Musul-Kerkük petrollerine bu nedenle konmuştu. Türk devletinin Fransa'ya yakınlığı, laik ulus ve hukuk anlayışını benimsemesi, Fransa'nın bu insanlık dışı uygulamaları unutması için yeterliydi. Almanya zaten kurucu üyeydi. Rus reel sosyalistleri açısından Beyaz Türkçülüğün Kürdistan'daki uygulamaları gericiliğe karşı ilericiliğin zaferiydi. Doğu Kürdistan'daki Mahabad Kürt Cumhuriyeti de aynı politikanın kurbanı olmuştu. Kanıtlanan şey, kapitalist modernist güçlerin günlük çıkarları uğruna bir halkın binlerce yıllık vatanını bir çırpıda feda edip yok saymaktan çekinmeyecekleriydi.

Güney Kürdistan gerçekliği soğuk savaş hesapları sonucunda ısıtıldı. Fiziksel de olsa varlığını koruyan Kürt halkının bilinç olarak da gelişip kaderine hükmetmesini önlemek ve sistemin ileri karakolu halinde tutmak amacıyla küçültülmüş bir Kürdistan hep yedekte tutuldu. Bu sefer çıkarları bunu gerektiriyordu. Irak Kürdistan'ı denilen olgu, tıpkı Helen ve Ermeni halklarının tarihsel vatanlarını kaybetmeleri karşılığında bir diyet borcu olarak kendilerine sunulmuş küçük vatan parçalarına mahkûm edilmelerine benzer biçimde gündeme getirildi. 20. yüzyıl sona erdiğinde, tarihin belki de oluşmuş ilk ve en eski vatanı neredeyse yok edilmişti. Bir toplum için kapitalist modernite tarafından yurtsuz sayılmak, kendi varlığını ve gerçekliğini yarı yarıya kaybetmektir. Vatan, Yurt, Welat yok sayıldıktan sonra toplumunu ayakta tutmak, maddi ve manevi kültürünün varoluşunu devam ettirmek mucizelere kalır. Bu durum bir insanın boşlukta yüzmeye veya yürümeye çalışmasına benzer. Varlığını korumak istiyorsan ya balık olup yüzersin veya kuş olup uçarsın.

Kapitalist modernitenin vatan olgusuna karşı en büyük suçlarından birisi katı, değişmez, tek uluslu sınır anlayışını en kutsal bir kavrammış gibi sahtekârca piyasaya sunmasıdır. Ulus-devletin sınır anlayışı, sözde vatanı nasıl koruduğunun göstergesi olarak bir kült, bir ibadet gibi işlenir. Özünde ise, en geliştirilmiş ve genelleştirilmiş bir mülkiyet sınırıdır. Mülkiyetin en geliştirilmiş biçimidir; bir tarlanın etrafının çitlenmesiyle başlayan mülkiyet tarihinin vardığı en son aşamadır. Sınırlar o kadar katı kılınır ki, sözde bir karışı uğruna savaşlar verilir. Savaşlar verilir, ama bu savaşlar halkın, ulusun çıkarları uğruna değil, içerdikleri azami kâr potansiyeli nedeniyle verilir. Ulus-devlet sınırları ne denli katılaştırılmışsa, o denli azami kâr sağlıyor demektir.

Şüphesiz halkların, ulusların vatan sınırları vardır. Fakat demokratik modernite anlayışında bu sınırların oluşumu ve savunulması ulus-devletçi zihniyetten tamamen farklıdır. Bu anlayışta sınırlar mülkiyetin katılaşması olarak değil, komşularla en canlı işbirliğinin, paylaşımın, alışverişin, kültürel sentezleşmenin gerçekleştirildiği dayanışma, dostluk ve üst toplumsal oluşumlar hattıdır. Çok ulusluluğun, kültürlülüğün en fazla gerçekleştiği bu alanlar, daha üst bir kültür ve uygarlığın mayalandığı yaratıcı halkalardır; kavganın veya savaşın değil, barışın ve kardeşliğin yaşandığı alanlardır. Tarihte böylesi işlere yataklık etmiş sınırlar, kapitalist modernitede düşmanlığın ve savaşların en çok yaşandığı, mayınlanan, tel örgüler ve duvarlarla aşılmaz hale getirilen hatlara, halklar ve ulusların içinde tutulduğu hapishane duvarlarına dönüştü-

rülmüştür. O sınırlar dahilinde yaşayan halklar, uluslar korunmaz; demir kafese konulur, tutsak kılınır, zoraki asker yapılır, işsiz ve az ücretli işçiler halinde tutulur. Resmi hâkim ulus dışındaki etnisiteler, halklar ve uluslar kültürleri ve gelenekleriyle asimilasyona ve soykırıma tabi tutulur. Ulus-devletçi sınır gerçekliğinin özünde sermayenin, iktidar tekellerinin sınırsız çıkarları gizlidir.

Anavatanından koparılan Kürt gerçekliği yaralı, can çekişen bir gerçekliktir. Anavatanını sahiplenememek, tarihinden ve kültüründen vazgeçmek demektir. Sonuçta toplum halinde yaşamaktan ve ulus olmaktan vazgeçmek demektir. Kürt toplum gerçekliği vatansız olarak tanımlanamaz; vatansız bir toplum varlığını sürdüremez, ardı sıra dağılmaktan ve tasfiye olmaktan kurtulamaz.

Sömürgecilik ve soykırımın yaşandığı bir vatan gerçekliği olsa da, Kürdistan'ın varlığı inkâr edilemez. Üzerinde tarihine ve toplum gerçekliğine bağlı ve layık şekilde özgür yaşamak isteyenlerin son ferdi durdukça varlığı devam edecektir. Yalnız Kürtlerin değil, Ermenilerin, Süryanilerin, Türkmenlerin, Arapların ve özgür yaşamak isteyen her birey ve kültürün demokratik, özgür ve eşitçe paylaştığı bir ortak vatan olacaktır. Ulus-devlet olmaması şanssızlığı değil şansı olacaktır. Bu sefer yeni bir sınıflı, ekoloji düşmanı kentleşmenin ve ulus-devletçi uygarlığın değil, Ortadoğu'da demokratik modernitenin şafak vaktinin doğuş yaptığı ve beşiğinde büyüdüğü vatan olacaktır.

2- Kürt Gerçekliğinde Ulusal Boyut

Kürt gerçekliği Kürt sorunu bağlamında kavramlaştırılmaya çalışıldı. Sorundan ilk bahsedildiğinde ne tür bir gerçeklikle karşılaşıldığına ilişkin kapsamlı bir bilinç gelişmemişti. Sorunla bağlantılı olarak, Kürt gerçekliği öncelikle farklı dil ve kültür yönleriyle kanıtlanmaya çalışılıyordu. Ayrıca Kürt gerçekliği resmi ideoloji tarafından yoğun bir inkâr ve imha kampanyasıyla kuşatıldığından, Kürtlerin varlık olarak kanıtlanması öncelikli sorun biçiminde gündemleştirilmişti. Bu, gerçekliğe çok geriden ve hatalı bir yaklaşımdı. Zaten ortada olan bir varlığı kanıtlamaya çalışmak, güneş var mı yok mu türünden bir tartışmanın yapılmasına benzeyecekti. Bu da boş yere çene çalmak ve vakit öldürmek, sömürgeci ve soykırımcı rejimin gündemine katılmak demekti. Bu tartışmayı esas olarak asimilasyondan geçirilmiş işbirlikçi Jön Kürtler geliştiriyordu. Bunlar Kürt sorununu tartışma adı altında, aslında kendi varlıkları ve konumlarını tartışıyorlardı.

Bu işlere el atarken bu tür tartışmalara fazla alet olmadım. Doğru olanın ne olduğunu derinden çözümlemesem de, sorunun varlık-yokluk tartışması biçiminde değil, kurtuluş ve özgürlük kavramlarıyla dile getirilmesinin daha doğru bir yöntem olacağına inandığım için bu temelde giriş yaptım. Bölük pörçük olmuş diğer hakikat gruplarının hızla önüne geçmemizin en önemli nedeni bu yöntemsel çıkışı esas almamızdı. Yöntem doğru seçilince, er geç bizleri gerçeğin kendisine götürecekti. Fakat bu yöntemin yetersizliklerinden biri Kürt gerçekliğinin dogmatik yorumuna açık olmasıydı. Kürt gerçekliğinin

de herhangi bir halk veya ulus gerçekliği gibi ele alınabileceğine dair önyargılar güçlüydü. Gerçekliği gerçeklik olarak tartışmamak ne kadar doğru bir yöntemse, nasılının çok farklı olabileceğini öngörmemek ve şüpheyle karşılamamak da o kadar eksik bir yöntemdi.

1973 Newroz'unda ilk grup toplantısına sunduğum ve bana göre o günlerde bir sır gibi saklanması gereken şey 'Kürdistan'ın bir sömürge olduğu' gerçeğiydi. Bu dönemde işbirlikçi asimilasyonist eğilimin iki önde gelen grubunun temsilcileri olan Kemal Burkay ve Mümtaz Kotan da bu kavramı kullandıklarını iddia etseler de, bunun doğru olmadığı kanısındayım. Öyle olsaydı bu kavramı sır gibi saklama gereği duymazdım. Daha sonra Kürtlere ilişkin tartışmalar 'Sömürge Kürdistan' kavramı üzerinden gelişmeye başladı. Türk solundan çoğunluk, "Bütün Türkiye sömürge veya yarı-sömürgedir" deyip sorunu bulandırma derdindeydi. Benim açımdan Kürtlerin devrimci tarzda varlığı, başta Mahir Çayan, Deniz Gezmiş ve İbrahim Kaypakkaya ile arkadaşlarının ölümleri pahasına kelime olarak bu kavramı dile getirmeleriyle kanıtlanmıştı. Geriye mevcut statüden kurtuluş ve özgürlük sorunu kalıyordu. Sömürge Kürdistan teorisi bu yolda doğru bir başlangıçtı.

Rasyonalizm ve ampirizm, Kürt gerçekliğinde de iki temel araştırma yöntemi olarak işlevselliğini ortaya koydu. Rasyonalistler Kürt gerçekliğinin kanıtlanmasıyla amaçlarına ulaşacaklarına kendilerini inandırmışlardı. İhtiyatlı burjuva aydınlar dernekler kurarak, dergiler çıkararak ve suya sabuna dokunmayan parti hareketleriyle bu yolda sonuç alacaklarından emindiler. Kapitalist modernite mantığının bir gün kendilerinden yana çark edeceği beklentisi içindeydiler. Dar pratikçilik içinde olanlar, daha çok isyancı duyguların patlamasını tercih edenlerdi. Devrimci gençlik konjonktür gereği bu konumu yaşadı. Şüphesiz 12 Eylül darbesi fazla zorlanmadan her iki kesimin soluksuz kalmasını, teslimiyete çekilmesini ve imhasını gerçekleştirmekle hakikat ve irade güçlerini açığa çıkarmıştı. Özünde sistemden kopmayanlar teslimiyet yolunda ilerlerken, sistem dışında arayıştan vazgeçmeyenler daha derinlikli bir hakikat arayışı ve güçlü irade peşinde koşacaklardı.

Benim 12 Eylül darbesini karşılamada hakikat arayışım ve iradeyi güçlü kılma çabalarım her iki eğiliminkinden farklıydı. Belli bir rasyonalitem vardı. İradi çabalarım da küçümsenemezdi. Daha sonraları kendimi gözden geçirdiğimde farkını kavramıştım. Beni farklı kılan, teori-pratik iç içeliğini lafta değil özde gerçekleştirmekti. Söylem ve eylemi sağlam teorik ve pratik gerekçelere dayandırarak yol almam, 15 Ağustos 1984 eylemliliğini ve 1993 barış söylemini mümkün kılmıştı. Aynı yolda yürümem beni İmralı sürecindeki demokratik çözüm pratikleriyle demokratik modernite kavrayışına taşıyacaktı.

Kürt halk ve ulus gerçekliği tarihte ilk defa en gelişkin bilinç aşamasını yakalamış durumdadır. Burada söz konusu olan, ister yeterli ister yetersiz olsun, gerçekliğin elit bir grup veya parti bilinciyle sınırlı olma konumunu aşmasıdır. Gerçekliğin ana kütlesi, halk ve ulus olarak kendi gerçekliğinin bilincine varmıştır. Kendi bilincine varan bir ulus veya halktan bahsediyorum. Ulusun kendisi kavram olarak bir zihniyet durumunu ifade eder. Kürtler açısından bu

zihniyet durumu gerçekleşmiştir. Fakat aynı hususu bedenleşme için söyleyemeyiz. Salt zihinle yaşanmayacağına göre, bedenleşme önemli bir gerçekleşme, dolayısıyla hakikat durumunu ifade eder, edecektir.

Neolitik kültür dönemini Proto Kürtlerin muhteşem çağı olarak yorumlamıştım. Kapitalist modernite dönemine kadar merkezî uygarlık sisteminde Proto Kürtlerden kavimsel olarak güçlü bir Kürt gerçekliği çıkış yapmıştı. İlkçağın aşiret ve kabile federasyonlarından imparatorluk deneyimlerine kadar politik yönetimlerle tanışan komüniteler, özellikle Zerdüştî inanç sistemiyle halklaşma formunu yakalamışlardı. Kürt ilkel formları dönemine göre artçı değil öncül konumundaydı. Ortaçağ İslâm'ıyla bu formlar biraz daha çarpıtılsa da, hem zihniyet bakımından hem de bedensel olarak Kürtler kavimsel formlarını pekiştirmişlerdi. Farklı dinlerden olanları hariç, her kabile ve aşiret Müslüman olduğu kadar da Kürt'tü. Ayrıca her mezhepleşme belli bir sınıf gerçekliğine denk geliyordu. Halk veya kavim formu, etnisitenin kendi içinde ayrışarak sınıfsal topluma dönüşümünün ilk adımıdır. Bu durumda kabileler ve aşiretler varlıklarını korurlar, ama bağırlarında sınıfsal oluşumların doğmasına da açık hale gelmişlerdir. Etnik gerçeklik sınıfsal gerçeklikle iç içedir. Tek tanrılı dinler biraz da bu iç içe geçmiş gerçekliğin ideolojik formunu, örtüsünü teşkil ederler. İster bağımsız beylikler biçiminde olsunlar, ister imparatorluk sisteminin bağımlı bir birimini teşkil etsinler, kabilelerin üst tabakaları iktidar odağı haline gelmiş birer sınıf gerçekliğidir. Kendilerini hâkim elidin hanedanlığı olarak isimlendirirler.

Ortaçağda iktidar anlamında kavimsel sorunun çözümü merkezî bir krallık oluşturmak demektir. Ehmedê Xanî'nin mısralarında dile gelen bu özlemdir. Araplar, Acemler ve Türklerde merkezî krallıkların (saltanatın) doğuşuna gıptayla bakılmaktadır. Kürtlerin de bu yönlü bir merkezî krallığı oluşsa kimsenin önünde duramayacağı, böylelikle sorunların çözüleceği varsayılmaktadır. Ortaçağda Kürt kavimsel gerçekliğinde bu yönlü bir sorun vardır. Gittikçe hamle gücü artan bir dinamizmi ifade eder. Kabileler ve aşiretlerin içinden ayrışan yoksul halk kesimlerine Kurmanc denildiğini vurgulamıştık. Tıpkı Araplarda Bedevi, Türklerde Türkmen, İran'da Acem denildiği gibi. Kurmanc kategorisi önce köyde, ardından kentleşmede sayıları giderek kabaran, emeğini satarak ya da kiralayarak geçinmeye çalışan halk kesimidir. Sınıflaşmanın ücretli, kiracı alt tabakasını oluşturur. Bu bir nevi proleterleşmedir. Özellikle ücretli ve kiracı hale geldiklerinde, zahmetkeş veya karker diye de adlandırılmaktadır. Kapitalist modernite koşullarında bu süreç hızlanacaktır. Halklaşmaya paralel olarak, kabile ve aşiret kültüründen halk kültürüne dönüşüm yaşanacaktır. Ulusal oluşum aşamasına bu maddi ve manevi kültür ortamında gelinecektir.

Ulusu doğuranın pazar olduğu söylenir. Ama bu, burjuva ulus gerçekliğinin oluşum tarzını ifade eden bir görüştür; reel sosyalizmin yanlış ulus kavramlarından bir tanesidir. Kapitalist modernite koşullarında ulusun iki tür oluşum yöntemi geçerlidir. Yöntemler çeşitlenebilir. Birinci yöntem pazar üzerinde hâkimiyet kurma temelinde hareket etmek, bunun için de feodal

çitleri (beylik sistemi) yıkarak, sürüm ve kâr payını artırmak amacıyla ulusal pazar sloganına sarılmaktır. Burjuvazinin savunduğu milliyetçiliğin ilk döneminde herkesin ortak çıkarını kısmen ifade ettiği için, bu uluslaşma yöntemi toplumu geliştirici bir unsur olarak değerlendirilmiştir. İktidar ve sermaye güçlerinin ulus boyutunda örgütlenmesi her iki kesimi güçlendirdiği için ulus-devletçiliği var güçleriyle desteklemişlerdir. Bu tür ulusçuluğun başlangıçtaki uluslaşmaya katkısı giderek son bulur. Ulusçuluk pazar ve ücretliler, küçük üreticiler, tacirler ve zanaatkârlar üzerinde baskı ve sömürünün ideolojik aracı haline gelir. İkinci ana uluslaşma yöntemi, iç ve dış iktidar ve sermaye güçlerine karşı emekçi tabakaların demokratik ulusçuluğudur. Bu tür ulusçuluk hem ideolojik akım hem de eylemsel olarak etkili olmaya çalışmıştır. Avrupa demokrasileri denilen olguların temelinde bu ulusçuluğun ciddi etkileri vardır. Burjuva demokrasisi kavramı yanlıştır. Ayrıca burjuva demokrasisi olamaz, bir devlet biçimi olarak demokrasi ise hiç olmaz. Avrupa'da gerçekleşmiş olan durum, hak mücadelesi yürüten emekçi tabakaların iktidar ve sermaye tekelleriyle girdiği uzlaşmayı ifade eder.

Ortadoğu genelinde olduğu gibi Kürt olgusundaki ulusal gelişmeler de Batılı kapitalist hegemonik güçlerin bölgeye sızmalarıyla iç dinamikten kaynaklı olmaktan çıkmıştır. 19. yüzyılın başlarında hızlanan bu süreç uluslaşma süreçlerini çarpık kılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki uluslaşmalar hegemonik güçlerin destekleri veya kösteklemeleriyle biçimlendirilmeye çalışılmıştır. Belirleyici kriter sistemin çıkarlarıdır. Çıkarlar gereği ulus oluşturulur veya bastırılır, hatta yok olmasına yol açılır. Osmanlı İmparatorluğu uluslaşmaya karşı uzun süre direndi. Kendini yapay ulusçuluk yöntemleriyle sürdürmeye çalıştı. Osmanlıcılık, Panislamizm ve Pantürkizm sırasıyla bu amaçla denenen yöntemlerdi. Bu yöntemlerin boşa çıkması ve hegemonik güçlerin çıkarlarıyla uyumlu çok sayıda ulus-devletin doğuşuyla birlikte, geriye Anadolu ulusçuluğuna uygun bir zemin kaldı. Ulusal Kurtuluş ve Cumhuriyet ulusçuluğu dediğimiz süreç bu gerçeği ifade eder. Kemalizm olarak da lanse edilmeye çalışılan bu eğilimin öyküsünü anlatmıştık. Tekrarlamaktansa Kürt, Türk, Yahudi ve Arap ulusçuluğu bağlamında bu eğilimi değerlendirmek daha öğretici olacaktır.

Anadolu ulusçuluğu Mustafa Kemal önderliğinde kurtuluş hareketi olarak hayat buldu. Bunda gerçeklik payı vardı. Başlangıçta hegemonik güçlere karşı bir isyanı temel alıyordu. Kürtlerin ve Yahudi unsurların bu harekette kurucu rolleri vardı. Kürt eşraf ve toprak sahipleriyle Yahudi sermayedar ve elit kadrolar Türk bürokratik milliyetçi unsurlarla ittifak yaptılar. Hıristiyanlar bu ittifakın dışında kalıp, çoğunlukla hedefi konumundaydılar. Bu ittifak İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin kuruluş aşamasına dayanır; Birinci Dünya Savaşında uygulanır. Ulusal Kurtuluş Savaşında (1919-1922) daraltılarak devam ettirilir. Bazı kuşkuları olsa da, Kürt aydınları ve eşrafı çoğunluk itibariyle bu ittifakı destekler. Amasya Protokolü, Erzurum ve Sivas Kongreleri, TBMM'nin ilk bileşimi bu ittifakı açıkça yansıtır. 10 Mart 1922 tarihli Kürt Reform Kanunu ile bu ittifak pekiştirilir. Lozan Antlaşması'nın imzalanması ve Cumhuriyet'in

ilanıyla yeni bir aşamaya girilir. İngilizlerle devam eden Musul-Kerkük anlaşmazlığı, Kürtler aleyhindeki çok trajik bir anlaşmayla sona erdirilmeye çalışılır. Fransızlarla yapılan Ankara Antlaşması her ne kadar Misak-ı Milli'den taviz verilerek kısmen Kürtlerin (ayrıca Suriye'deki Türkmenlerin) aleyhine sonuçlandırılmışsa da felaket boyutlarında olmamıştır. Bu antlaşmayla cüzi bir Kürdistan parçası Fransa'ya terk edilmiştir. Fakat Kürt ulus gerçekliğinde yarattığı olumsuzluk açısından üzerinde önemle durmayı gerektirir.

Kürdistan'ın oluşturulmak istenen Irak temelinde parçalanması, Misak-ı Milli'nin açık ihlalidir. Bu gelişme TBMM'de ve Kürtler arasında büyük infiale yol açmıştır. İngilizlerle yapılan 5 Haziran 1926 tarihli bu anlaşma halen karanlıkta bırakılmış birçok unsur taşımaktadır; Kürt soykırımının başlangıç tarihi olarak işlemek şarttır. Mustafa Kemal'in bu konuda da çok zorlandığı ve hesap vermekte çok güçlük çektiği bilinmektedir. Bu antlaşmayla Kürtlerle Türkler arasındaki tarihsel uzlaşmanın temeline dinamit konulduğu kesindir. 1925'teki Şeyh Sait önderlikli isyan aslında bu tarihsel ihaneti örtbas etmek için hem provoke edilmiş, hem de anlamsız yere çok acımasız ve kanlı biçimde bastırılmıştır. 1925 yılı bu anlamda sadece isyanın değil, asıl olarak komplonun, ihanetin ve soykırımın başlangıç tarihidir. Bunda belirleyici rolü İngiliz diplomasisi ve Yahudi unsurlar oynamıştır. Bu dönemde Fethi Okyar'ın "Ben elimi Kürt katliamına bulaştırmam" dediği için başbakanlıktan düşürüldüğü ve yerine İsmet İnönü'nün getirildiği bilinmektedir. Fethi Okyar, Mustafa Kemal'in çocukluktan beri tanıdığı ve en güvendiği arkadaşıydı. Serbest Fırka denemesinde başarılı olduğu görülünce, yine İsmet İnönü tarafından düşürülmüştü. Açık ki, bu yıllarda sadece Sol ve İslâmî unsurlar tasfiye edilmiyor, asıl tasfiyeyi ulus olarak Kürtler yaşıyor. Ayrıca M. Kemal ve ekibi de oldukça güçsüz bırakılmıştır. Ortaya demokratik olması gereken bir cumhuriyet değil, tasfiyeci bir diktatörlük sistemi çıkmıştır.

Çağdaş Kürt ve Türk gerçekliğinin kavranması ve aralarındaki ilişkinin doğru anlaşılabilmesi için 1925 komplo sürecinin çok kapsamlı bir biçimde çözümlenmesine ihtiyaç vardır. Resmi görüşün her şeyi bağladığı bir 'Atatürk' imajı, Türkiye'de tüm zihniyet algılamalarına hegemonik olarak yerleştirilmiş durumdadır. Bu imaj çok güçlü olan İslâmîk zihniyete göre çok daha baskın kılınmıştır. Kendini laik Türk ulusçuluğu biçiminde yansıtan bu zihniyet kesinlikle yeni bir dinsel olgudur. Laiklik ve Türk ulusçuluğu pozitivist bir din olarak inşa edilmiştir. Bunun yakın bir örneği Fransa'da (1880'lerdeki Üçüncü Fransız Cumhuriyeti'nde) inşa edilmiş ve Türk ulusçuluğu bu örneği kendisi için model almıştır. Çok daha önemli olan, bu laik ulus inşasında sadece Türk milliyetçiliğinin değil, Siyonist Yahudi milliyetçiliğinin de çok etkin olmasıdır. Hatta bu yeni ulus inşasında Siyonist Yahudi milliyetçiliği dış politika, askerlik ve ekonomik rejim konularında da öncü role sahiptir. Çağdaş Türk tarihinde en çok gizlenen husus bu rolün mahiyetidir. İsrail'den önce Siyonist milliyetçilik Anadolu'da kendisini Türk ulusçusu 'Beyaz Türk' maskesi altında egemen kılmış ve inşa etmiştir. Bir Proto-İsrail söz konusudur.

Beyaz Türk ulusçuluğu her iki ulusçuluğun katı diktatörlük rejimi altında sürdürülmesidir. Burada Ulusal Kurtuluş Savaşında ekonomi, dış ve iç politika ve kültür politikalarında ittifak halinde olan Sol, İslâmcı ve Kürt öğelerin komplolar temelinde tasfiye edilmeleri söz konusudur. Komplo kendi içinde de amansız yürütülmüştür. Hedef olarak Kürtler seçilmiş, isyan provoke edilmiş (Dicle ilçesindeki Şeyh Sait'in üzerine küçük bir jandarma timinin gönderilmesiyle çıkan çatışmada iki askerin öldürülmesi tam bir provokasyondur) ve sonuçta soykırımlara varan yöntemlerle Kürtler sistemden tasfiye edilmiş ve 'yok hükmünde' sayılmıştır. M. Kemal ekibinden (isyancı beş generalden oluşan ekip) dört general çeşitli oyunlarla iktidarın elit grubundan dışlanmış, tek bırakılan M. Kemal Kürtlerle karşı karşıya getirilmiş (M. Kemal'in ekibinden en yakın arkadaşı Fethi Okyar "Ben elimi Kürt katliamına bulaştırmam" dediği için başbakanlıktan istifa ettirilmiş), aynı oyunun bir parçası İzmir suikastına taşırılmış, böylelikle M. Kemal sembolik bir kişilik durumuna indirgenmiştir. Aynı oyunlar Sol ve İslâmî güçlerin tasfiyesinde de oynanmıştır. Burada görünüşte belirleyici iki güç, Başbakan İsmet İnönü ve Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak'tır. Fakat onların da arkasında yeni rejimi asıl olarak üreten, oluşturan ve sürdüren dönemin İngiliz hegemonyası ve bünyesindeki sermaye grupları vardır. Bu sermaye gruplarından biri olan Yahudi sermayesi (tümü değil) Yahudiler için yurt arayışındadır. Filistin'de Yahudi yurdunun inşa edilmesi için önce Abdülhamit kullanılmaya çalışılmış, tam istendiği gibi davranmadığı için 31 Mart karşı darbesi (provokasyonu) bahane edilerek Abdülhamit devrilmiş, Birinci Dünya Savaşına girilmiş, savaş koşullarının oluşturduğu fırsatlar temelinde Ermeni soykırımı gerçekleştirilmiş, Ulusal Kurtuluş Savaşına müdahale edilmiş ve pratik öncülük ele geçirilmiş, geriye kalan Rum kökenli Hıristiyanlar tasfiye edilmiş, savaş sırasında ve sonrasında Sol ve İslâmcı müttefiklerin yanı sıra stratejik müttefik olan Kürtlerin tasfiye edilmeleriyle komplo 1925'te zafere ulaşmıştır.

1925'te M. Kemal sanıldığının aksine gücünün zirvesinde değil, sembolik bir güç haline getirilen, yeni dinin tanrısallık mertebesine yükseltilip Çankaya'ya mahkûm edilen bir 'ikon'u halinde tapınılmaya terk edilmiş biridir. Komplonun en derinlikli olanı, özellikle Kürt isyanları fırsat bilinerek, Kurtuluş Savaşının devrimci özüne (demokratik cumhuriyet, 1921 Anayasası) ve isyanın veya savaşın gerçek önderi M. Kemal'e karşı bir süreç halinde ölümüne kadar sürdürülmüş, böylece ilk raunt başarıyla tamamlanmıştır. Bu konuda sorun M. Kemal Atatürk'ü abartmak veya küçültmek değil, kendisini gerçek tarihî bağlamına oturtmak, böylelikle mitolojiden ayrışmış kişiliğinin rolünü ortaya koyabilmektir.

1925-'40 sürecini değerlendirirken İngiltere'nin dünya hegemonu olduğunu, Ulusal Kurtuluş Savaşında yenilmediğini, sadece taraf değiştirdiğini ve bunu sistemin çıkarları gereği yaptığını iyi bilmek gerekir. Cumhuriyet İngiltere'ye karşı kurulmadı, bilâkis İngiltere'nin belirleyici desteğiyle kuruldu. İngiltere'nin bunda iki amacı vardı: Birincisi, o dönemde dünya devrimi peşinde koşan Sovyetler Birliği'nin güney yolu üzerinde Türkiye'yi stratejik bir denge

konumunda tutmak; ikincisi, yeni Türk ulus-devletini kendisi için tehlike teşkil etmeyecek dar bir sınıra sığdırmaktı. Lozan Antlaşması bu yaklaşımın sonucudur. Gerisi ucuz zafer propagandasıdır. İngiltere'nin Cumhuriyet üzerinde sıkı denetimi vardır. Bu denetimi Proto-İsrail ile gerçekleştirmektedir. Ancak ahmak küçük-burjuva aydın bozuntuları böylesi hegemonik bir dünyada 'tam bağımsız cumhuriyet'ten bahsedebilirler. O koşullarda sadece Anadolu'da değil, dünyanın hiçbir yerinde tam bağımsızlık düşünülemezdi. Kaldı ki, merkezî uygarlık sistemi beş bin yılı aşkın bir süreyi bulan hegemonik karakterini kapitalist moderniteyle azamileştirmiştir. Bağımsızlık özgül koşullarda ancak nispi olarak yaşanabilir. M. Kemal Atatürk de bu koşulları (İngiltere-Rusya dengesi) değerlendirmiş olup, elden geldiğince bağımsızlık politikasını sürdürmeye çalışmıştır.

Proto-İsrail olmadan Türkiye Cumhuriyeti'nin ne kuruluşunu ne de sürdürülüşünü anlayabiliriz. Ama bu iki iç içe geçmiş ulus-devletçiliği mümkün kılmak ve sürdürmek için bir 'öteki'ne ihtiyaç vardı. O da Kürtler oldu. Kürtlerin hedef kılınmasında İngiltere'nin de çıkarı vardı. Misak-ı Milli gereği Musul-Kerkük'ü içine almış bir Türk-Kürt Cumhuriyeti, Irak petrollerini elinde bulundurması açısından İngiltere için ciddi bir darbe olacaktı. M. Kemal Atatürk önüne konulan iki seçenekten birini, yani ya Cumhuriyet'i ya da Musul-Kerkük'ü seçecekti. İkisi birden olamazdı. İkisini amaçlamak dünya hegemonuyla savaşı göze almaktı. M. Kemal bunu göze alamayacak kadar gerçekçiydi. Tarih işte bu noktada günümüze kadar devam edecek büyük Kürt trajedisine, komplosuna ve soykırımına varacak sürecin başlangıcı olacaktır. Kürt trajedisinden kasıt şudur: Cumhuriyet yaşayabilmek için Musul-Kerkük'ü İngiltere'ye bırakmak zorundadır. Musul-Kerkük'ü bırakmak ise, Kürtleri can evinden vurmakla özdeştir. Proto-İsrail Türkiye Cumhuriyeti ve İngiliz hegemonyacılığı kutsal çıkarları için bir kurban aramışlar, bu kurban da Kürtler olmuştur. Daha da önemli olan, 1925'le başlatılabilecek bu çağdaş Kürt trajedisinin ağırlaşarak günümüze dek aralıksız devam etmesidir.

İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanlığında Kürt gerçeğinin üzerine kalın bir beton dökülmüştür. 1950'ler sonrasında bu gerçeklik sorgulanamaz ve sorunlaştırılamaz olarak zihinlere egemen kılınmıştır. Türk Cumhuriyeti yönetimlerinin bir tabusu olarak muhafaza edilmiş, politikalarının kırmızıçizgisi haline getirilmiştir. Kürt gerçekliğinin ulusal boyutu daha yeşermeden âdeta kasıp kavrulmuştur. Dört parçaya bölmekle yetinilmemiş, her parça üzerinde varlık olmaktan çıkarıcı birbirinden beter politikalar uygulanmıştır. Dolayısıyla 1925 sonrasında Kürt ulus gerçekliğini soykırım sürecine alınmış bir gerçeklik olarak değerlendirmek gerçekçi bir yaklaşımdır. Kürdistan'ın sömürge bir ülke olduğu tezi bu noktada yetersizdir. Elbette sömürgeciliğin tüm boyutları uygulanmaktadır, ama sömürgeciliği aşan ve Kürt varlığını silmeyi amaçlayan bir uygulama da söz konusudur. Kaldı ki, bunun adı da soykırımdır.

1970'ler sonrasında Kürt sorununu özgürlük sorunu olarak ele almak bir yönüyle doğru olsa da, diğer bir yönüyle önemli bir eksikliği beraberinde taşımaktadır. O da Kürtlerin varlık (ontolojik) sorunudur. Kaldı ki, varlığı

imhayla karşı karşıya olan bir gerçekliğin ilk sorunu özgürlük değil, öncelikle varlığını korumak ve bu mümkün olduğu ölçüde iç içe özgür kılmaktır. Varlığı olmayanın özgürlüğü olmaz. Özgürlük ancak varlıkla mümkün olabilir. Çağdaş Kürt ulus gerçekliğindeki özgünlük buradadır. Yine yakın tarihlerde yaşanan Ermeni ve Yahudi soykırımlarından farklı olarak (Bu soykırımlarda fiziki imha ön plandadır), Kürt soykırımında kültürel (kendilik olmaktan zihnen vazgeçiş) boyut ön plandadır. Kendilik olmaktan çıkmış bir kültür grubu, ister fiziki ister zihni olarak gerçekleşmiş olsun, soykırımdan geçmiş veya soykırımı gerçekleştirilmiş demektir. Kürtlerin dört parçalı bölünüşü ve her parça üzerinde varlığına yönelik değişik tasfiye uygulamaları nedeniyle süreç (soykırım) farklı işlemiş, her parça değişik düzeyde soykırımdan nasibini almıştır. Kürtlerin tabi tutulduğu soykırımın karakterinden ötürü bu süreç halen devam etmektedir. Bu yönüyle işgal, sömürgecilik, asimilasyon ve soy tükenişiyle karşı karşıya olan Kürt gerçekliği böylesi bir süreç kapsamında değerlendirilmelidir: Ulusal kimlik olmaktan çıkarılmaya çalışılan bir gerçeklik!

Günümüzde Kürt gerçekliği Kürt kimliği olarak ifade edilmeye çalışılmaktadır. Kimlik varlığa karşılık gelmektedir. Bu durumda değerlendirilmesi gereken temel husus Kürt kimliğinin niteliğidir. Kürt gerçekliği, güncel deyimle Kürt kimliği ancak uzun tarihî geçmişi kadar 'şimdiki' zamanın özgül uygulamalarıyla da yapılandırılmak veya kendilik (Xwebûn) olmaktan çıkarılmak istendiği bütün yönleriyle değerlendirildiğinde bilince çıkar, yani hakikat değeri kazanır. Tarih içindeki Kürt veya Proto Kürt gelişimiyle ilgili arayışlar ne denli önemliyse, güncel olarak Kürt gerçekliğinin ne tür uygulamalarla karşı karşıya bulunduğu da o denli önem taşır. Tarih ile şimdi arasındaki ilişkiyi çözümlemeye çalıştığımız için tekrarlamayacağım. Fakat gerçekliğini tarih içinde araştırmadan, hiçbir toplumsal olgunun sadece güncel analitik yöntemlerle tanımlanamayacağını, tarihselliğin dışında ele alınması durumunda toplumsal gerçekliğin çok eksik ve yanlış kavranacağını iyi bilmek gerekir. Bu nedenle ele aldığımız toplumsal gerçeklikleri hep tarihsellikleri içinde araştırıyoruz.

Tarihsel arayışımızı taslak halinde de olsa kapsamlı bir biçimde ortaya koyduğum kanısındayım. Güncellik yani şimdiki zaman itibariyle Kürt gerçekliğini veya diğer deyişle kimliğini çözümlemeye (analitik yöntem) çalışalım.

a- Türk İktidar ve Sermaye Tekelleriyle Müttefiklerinin Hegemonyası Altındaki Çağdaş Kürt Kimliği

Tarihe ilişkin değerlendirmemizde de gördük ki, geleneksel Osmanlı iktidar ve sömürü tekeli çöktüğünde, bürokratik gelenek içinde şekillenen İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin özne rolünü oynadığı elit bir zümre, çeşitli darbeler ve komplolarla İkinci Meşrutiyet'te, 31 Mart 1909 ayaklanması sonrasında Abdülhamit'in tahttan indirilmesinde, 23 Ocak 1913'teki Babıali baskınında, 1914-1918 Birinci Dünya Savaşında ve en son 1919-1922 Ulusal Kurtuluş Savaşında en örgütlü bürokratik burjuva bir güç olarak iktidar tekelini gasp ediyor. Hem ideolojik hem de ekonomik olarak tekelci hegemonyaya damgasını vuruyor.

1923'ten itibaren Cumhuriyet yönetiminin gaspını gerçekleştiriyor. İktidar aygıtı etrafında yapay bir Türk ulusçuluğu ideolojisiyle oluşturulan Beyaz Türklük temelinde, bir zümre olarak, Ulusal Kurtuluş Savaşının temel müttefikleri olan Sosyalistleri, İslâmî Ümmetçileri ve Kürt Milli Güçlerini komplocu yöntemlerle tasfiye ederek, günümüze kadar kesintisiz devam eden bir 'oligarşik diktatörlük' kuruyor. Bu iç hegemonik diktatörlük, dışta dünya hegemonik güçlerinin başını çeken İngiltere'nin yakın denetimi ve perspektifi altında rolünü oynuyor. Özellikle M. Kemal Atatürk'ün kişiliğini (bağımsız ulus kişiliği) sembolleştirip özünde çok sert uygulamalarla güçten düşürerek, Atatürkçülük veya zaman zaman Kemalizm adı altında ortaçağ taassubundan daha ağır olan faşist bir ideolojik kimlikle, etnik-Sünni Türkçülükle sınırları kapsamındaki tüm toplumsal kültürlerin asimilasyonunu ve soykırımını programlaştırıp uyguluyor. Ekonomik olarak devlet tekelciliğiyle toplumu iliklerine kadar sömürüp kurutuyor. Kendi içlerinde çok sert rekabetleri ve savaşları olsa da, hegemonik ilişkiler içindeki tekeller (ideolojik, ekonomik ve iktidar olarak), toplumsal kültürlerin (maddi ve manevi yönleriyle) istismarı ve tasfiyesinde tam bir birlik halinde hareket ediyorlar. Esas olarak Beyaz Türk kliği komplo, darbe ve kontrgerilla (NATO gizli örgütü Gladio'nun Türkiye parçası) yöntemleriyle kurduğu diktatörlüğünü 2.000'li yılların başlarına kadar sürdürüyor.

Anadolu'da Birinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan hegemonik yapı herhangi bir yapıya benzemez. Görünüşte çok katı Türkçü bir egemenlik söz konusudur; özde ise çok dar komplocu bir grubun manipülasyonuyla yürütülen bir sistem vardır. Devlet sistemleri olan monarşi, cumhuriyet ve demokrasilerle pek alakalı değildir. Kendine özgü bir despotizmdir. Çok gizli ve falsifikasyonlarla yürütülen bir mekanizması vardır. Şüphesiz bunda Türk bürokratik burjuvalaşmasının, Proto-İsrail'in Ermeni, Süryani, Pontus ve diğer Helenistik Hıristiyan unsurların tasfiyesiyle yürütmekte olduğu Kürtlüğü imha etme harekâtının belirleyici payı bulunmaktadır. Soykırımlara kadar varan uygulamalarda bulunan bir rejim açıktan ve meşru yöntemlerle sürdürülemez. Sadece güncel olarak yürütülen Kürt kültürel soykırımındaki gizlilik rejimin içyüzünü tümüyle açıklamaya yeter. Ama hiç kimse bunu açıklama cesaretini gösteremez. Eleştirmek ve karşı çıkmak ise bilinmez biçimlerde 'fail-i meçhul'lerle kurban olmaya götürür. Şeffaflık dünyada belki de en çok bu yapılanma için gereklidir.

Beyaz Türk faşizmi olarak adlandırabileceğimiz bu sistemin kurucu olma özelliği vardır. İşin tuhaf yanı, sistemde rol oynayanlar veya alet olanların ezici çoğunluğunun oynadıkları rolle neye hizmet ettiklerinin farkında olmamalarıdır. Çok azı, o da dışarıda sistemle yakından ilgilenenler rollerinin ne anlama geldiğini fark edebilirler. Başta M. Kemal Paşa olmak üzere isyanın beş ünlü generalinin anıları iyi okunduğunda, inşa etmek istedikleri eserin çok dışında, hatta karşıtı oluşumlara tanıklık etmiş olmaktan ötürü çok öfkeli ve rahatsız oldukları açıkça anlaşılır. En vahimi de, Beyaz Türk faşizminin adını aldığı Türklükle çok az alakalı olması, Türk toplumunun ezici çoğunluğunun ise bu

gerçeğin farkında olmaması, hatta kara cahili olmasıdır. 'Etrak-ı bi idrak' deyimi bu gerçeği ifade etse gerek. Gerçi tarih boyunca tüm iktidar inşalarında benzer argümanlar vardır, ama hiçbiri Anadolu'nun çağdaş iktidar yapılanmasındaki argümanlarla boy ölçüşemez ve bu argümanlara benzemez.

İkinci Dünya Savaşından sonra sistemin hegemonik önderliğini devralan ABD, Beyaz Türk faşizmini daha da tahkim ederek Türkiye Cumhuriyeti'ni denetlemeye devam etti. Daha sonra 27 Mayıs darbesini yapacak olan bir grup subayı 1945 ve 1950'lerde Gladio örgütlenmesi temelinde eğittiği ve sistemin kompase edilmesinde bunları kullandığı bilinmektedir. İngiltere'nin daha önce 1940'larda bir grup Türk pilotunu savaşta bu çerçevede kullandığı da bilinmektedir. Özellikle bu subaylar içinde öne çıkan Alparslan Türkeş ve grubu 1960'lar sonrasında yine Türkiye sol ve emekçi hareketlerini bu çerçevede işlemez kılmakta kullanılmıştır. Bu noktada Beyaz Türk faşizmiyle ilişkili olsa da, bu grupların değişik bir versiyonunun da bu arada hep devrede olduğu bilinmek durumundadır. Bunlar anti-Siyonist olup, daha çok Hitlercilik paralelinde faaliyet yürüten ırkçı Türk faşistleridir. Siyah Türk faşizmi diye adlandırabileceğimiz eğilimi temsil eden bu kesimler, Anadolu'da Proto-İsrail varlıklarını tasfiye ederek, saf Türklükten ibaret bir Anadolu Türk hegemonik sistemi inşa etmek isterler. Bu kesimler Birinci Dünya Savaşında gasp ettikleri ve ilk defa Ermenilere karşı uyguladıkları sistemi bir daha tam olarak ele geçiremediler. Kısmen, o da Beyaz Türk faşizmi ihtiyaç duyduğunda, mevcut yapılanmaya eklendiler. Özellikle Türkiye demokratik ve sosyalist hareketlerine karşı çok acımasızca, hukuk dışı ve komplocu tarzda kullanıldılar. İşin tuhaf yanı, Kürt kimliğinin tasfiyesi söz konusu olduğunda, ulus-devletçi sol ve demokratik yapılanmaların da istisnalar dışında Beyaz Türk faşizminin çekirdek yapılanmasına dahil olmaktan geri durmamalarıdır. Hem de sözde karşı çıktıkları emperyalistler tarafından nasıl kullanıldıklarını fark etmeden!

Saf ırk yaratma peşinde olanlar, gerektiğinde tüm Anadolu'yu (Buna Kürdistan da dahildir) yeniden fethedip, daha dar bir etnik temele dayalı bir Türk ulus-devleti kurmayı temel ütopyaları sayarlar. Çelişkileri çeşitli azınlık kültürlerinden olanlar ve İsrail yandaşlarıyladır. Fakat İsrail olmaksızın (hem içteki, hem dıştaki İsrail) yapamayacaklarını iyi bildiklerinden açıktan tavır alamazlar. Parti olarak varlık nedenleri, en ırkçı Türk etnik milliyetçiliği ve ulus-devletçiliğidir. Hem Beyaz hem de Siyah Türk faşizminin Kürt kimliğine ilişkin politikası ya fiziksel ya da kültürel olarak tamamen tasfiye etmedir, Kürtlerin varlık olmaktan çıkarılmasıdır. Beyaz Türkler kendilerini Türk sayanların Türk olarak kabul edilmelerini uygun görürken, Siyah Türkler (Bozkurt Türkleri de denilebilir) buna pek yanaşmazlar. Bunun yerine ırk arılığı peşinde koşarlar. Er ya da geç fiziki soykırımla Kürtlüğü ortadan kaldırmak temel hedefleridir. Hegemonik güçler tarafından demokratik ve sosyalist hareketlerin tasfiyesinde kullanılan Siyah Türkler, günümüzde artık eskisi kadar gözde değiller.

12 Eylül darbesinin Türk-İslâm sentezini benimsemesi, üçüncü kuşak faşist hareketi gündeme taşıdı. Yeşil Türk faşizmi diyebileceğimiz bu akım, 1970'lerden itibaren Sovyetler Birliği'nin Ortadoğu'da yayılmasını önlemek,

Sovyet Rusya'yı Afganistan'dan atmak ve Orta Asya'da sorunlarla uğraştırmak, İslâm ülkelerinin demokrasiye ve sosyalizme kayışını önlemek isteyen ABD'nin ırkçı milliyetçiliğe göre daha kullanılır görmesi ve desteklemesi sonucunda gelişim sağlamıştır. İslâmcı Hareket ağırlıklı olarak İngiliz hegemonyacılığına hizmet temelinde ortaya çıkmıştır. Kapitalist moderniteden bağımsız değildir. Sanıldığı kadar millici ve özgürlükçü de değildir. Kapitalist milliyetçiliğin bir versiyonu olarak geliştirilmiştir. Temel hedefi, İslâmî kültürün yaygın yaşandığı toplumların demokratikleştirilmesini ve sosyalistleştirilmesini barajlamak, İslâm kültürünü kapitalizme entegre etmektir. Tüm hegemonik güçlerin bu amaçla kullandığı araçlar arasındadır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda İslâmî unsurları devlet içinde bir arada tutmak ve İngiliz hegemonyacılığına karşı kullanmak için önce Almanya destekli Panislamizm geliştirildi. İngiltere buna Arap coğrafyasında Vahhabiliği geliştirerek yanıt verdi. İslâmcılık, daha doğuşunda İslâm kültürünü istismar eden işbirlikçilerin, hegemonik güçlerin sömürüsündeki paylarını geliştirip arttırmaları için kullanıma girmiştir. Dinsel milliyetçilik biçiminde kapitalist hegemonyacılığa eklemlenir. Yurtsever İslâmî unsurları siyasi İslâmcılardan ayırt etmek gerekir. Nitekim bu yönlü anti-hegemonik önderler ortaya çıkmıştır. İslâm kültürünün homojen olmadığı, sınıfsal ve sosyal durumlara göre farklı tavırların geliştirilmesine açık olduğu anlaşılır bir durumdur. Ulusal Kurtuluş Savaşında bir güç olarak İslâmcılar anti-hegemonik tavır göstermişlerdir. Sosyalist ve Kürt yurtsever unsurlar gibi, yurtsever İslâmî güçler de Beyaz Türk faşizmi tarafından tasfiye edilmiştir. Beyaz Türk komploculuğuyla birlikte devlet içinde yurtsever İslâmcıların yeri olamazdı. Bunlar katı laikçilikle (laik dincilik) bir arada yaşayamazlardı. Bu nedenle susturuldular. ABD'nin hegemonik önderliği altında tıpkı diğer anti-komünist kanatlar gibi siyasi İslâmcılık da yeniden canlandırılmaya çalışıldı. Irkçı Türk faşizmi gibi bu akım da demokratik ve sosyalist hareketin sıçrama yaptığı 1960'lardan sonra partileşti. Diğer faşist kanatlarla çelişkileri olsa da, hepsi ana hedefte birleşiyorlardı. Onlar da 1970'lerden itibaren iktidarda yer edinmeye başladılar.

Bunda devrimci hareketin yükselişinin açık etkisi vardır. Fakat 12 Eylül 1980 darbesini yapan güçlerle ittifaka girebilecek kadar önem kazanmalarında, Afganistan'ın Sovyetlerce işgali ve İran'da yaşanan Şii devriminin önemli payı vardır. Hem Sovyetler Birliği hegemonyasının kırılmasında hem de İran Devriminin önüne set çekilmesinde yeniden inşa edilecek bir İslâmî harekete şiddetle ihtiyaç vardı. Türkiye'de bu model için radikal sayılan Necmettin Erbakan önderliğindeki Milli Görüş Hareketi'nden (Milli Görüş, bir milli Türk burjuvazisi yaratma amaçlıdır) daha ılımlı görülen unsurlar ayıklanarak ve değişik cemaatlerden kadro derlenerek bir iktidarcı elit grubun devşirildiği anlaşılmaktadır. Turgut Özal'la yapılmaya çalışılan buydu. Fakat hâlâ nasıl ve niçin tasfiye edildiği bir sır olarak duran Turgut Özal'ın Nisan 1993'te fiziksel ve siyasal olarak tasfiye edilmesi ve Necmettin Erbakan'ın 28 Şubat 1997'de Başbakanlıktan düşürülmesinin ardından, daha sonra kendini AKP olarak şekillendirecek model üzerinde çalışıldığı anlaşılmaktadır. AKP'nin çıkışı öyle

sanıldığı gibi 2001'de değildir; en azından 12 Eylül darbesine kadar giden bir kökeni vardır. ABD Cumhurbaşkanı G. W. Bush döneminde BOP'un gündeme girmesi, Afganistan ve Irak işgalleri Türkiye'deki Ilımlı İslâm projesini yeni bir alternatif haline getirdi. Beyaz Türk faşizmi laikçi ve eskimiş yapısı nedeniyle kitlelerden tecrit olmuştu. Ayrıca içe kapanmacıydı. Küresel kapitalizme pek açık değildi. Karşısında ciddi bir sosyalist ve demokratik hareket olmadığı için, ABD bir ırkçı faşizme pek ihtiyaç duymuyordu. Daha da önemlisi, Kürdistan genelinde olduğu gibi Türk egemenliğindeki Kürdistan'da da büyük gelişme sağlamış olan Kürt Demokratik Özgürlük Hareketi gelişimini sürdürüyordu. Dolayısıyla beyaz ve ırkçı tonlardaki faşist ideolojilerin tecrit olmuş durumu göz önüne getirildiğinde, bir yeşil faşist Türk elidine ihtiyaç duyulduğu kendiliğinden anlaşılır.

İslâmî kültürün Kürt kültürel kimliğinde önemli rol oynaması da bunda etkili olmuştur. Kürt toplumunda tarikatçı eğilimlerin yüzyıllardan beri etkili olması, Yeşil Türk faşist seçeneğini daha kullanılabilir bir argüman haline getiriyordu. Diğer iki kanat faşizminin ordu içinde ve CHP, MHP başta olmak üzere siyasi partilerdeki temsilcileri içteki bu iktidar kaymasına şiddetle karşı çıktılar. 2001'den 2007'ye kadar dört darbe denemesine giriştiler. Fakat ABD ve AB desteğinden yoksun olmaları başarılı olmalarına imkân tanımadı. Ayrıca AKP'nin aşırı küresel finans sermaye yandaşlığı tek seçenek olmasını, hatta tek partili iktidar olarak kalmasını pekiştirdi. AKP'nin iktidara gelmesi, devlette yeni hegemonik dönemi ifade eder. Cumhuriyet'in seksen yıllık Beyaz Türk hegemonyası, yerini yavaş yavaş ve sancılı şekilde Cumhuriyet'in Ilımlı İslâmcı geçinen Yeşil Türk faşizmine bıraktı. Şüphesiz bu durum devletin tümüyle fethedildiği anlamına gelmez, fakat o yola girilmiştir. Ankara merkezli Beyaz Türk faşizmi yerine, Konya-Kayseri merkezli Yeşil Türk faşizmi yavaş yavaş fakat emin adımlarla Cumhuriyet'in yeni hegemonik gücü olma yolundadır. Cumhuriyet'in 100. yılı olacak 2023 yılının bu hegemonya altında karşılanması daha şimdiden açıkça planlanmaktadır.

Bu yeni hegemonik dönemde Türk kimliği ulus-devletçi niteliğini olduğu gibi korumakla birlikte, Sünni İslâmcı ideolojik aygıtlarla daha da pekiştirilecektir. Asıl kimlik problemini yaşayanlar Kürtler olacaktır. Ordunun bir kanadının yeni hegemonik güçle ittifak kurması, Kürt kimliğinin bastırılıp tasfiye edilmesinde İslâmcı ideolojik aygıtların önemli rol oynayacaklarına inanmasından ileri gelmektedir. Diğer iki faşist ideolojik aygıtın sıfırlanması, ordunun yeni komuta kademesini buna ikna etmede etkili olmuştur. Kaldı ki, 12 Eylül darbesini tezgâhlayan ordunun komuta kademesinin de benzer bir eğilimi vardı ve birbirleriyle organik bağları açığa çıkmış durumdaydı. Önemli olan diğer bir husus, yeni hegemonik gücün Yahudi sermayesi ve ideolojik versiyonlarıyla olan ilişkisidir. Yeni hegemonik gücün ılımlı İslâmî yapısı ve benzer İslâmî güçler ve iktidarlarla ilişkisinin İsrail Siyonizm'iyle çelişkiye yol açması kaçınılmazdı. Fakat bu durum AKP'nin Yahudi sermayesi ve diğer ideolojik aygıtlarıyla bağının olmadığını göstermez. Tersine, AKP, Yahudi sermayesinin Siyonist olmayan evrenselci-küreselci finans kanadıyla ve evrenselci Karaim

Yahudi ideolojisiyle en sıkı bağlara sahiptir; daha doğrusu, Siyonist kanat yerine bu kanadın daha güçlü biçimde ikame edilmesidir. AKP herhangi bir beyaz ırkçı Türk partisinden çok daha fazla evrenselci Yahudi sermayesi ve ideolojik aygıtının Anadolu'daki, Türkiye Cumhuriyeti'ndeki temsilcisi, acentesi konumundadır.

Unutmamak gerekir ki, bu köklü Yahudi sermayesi ve ideolojik aygıtı son dört yüz yıldan beri kapitalist modernitenin küresel hegemonyasını geliştiren ve yürüten temel güçlerin başında gelmektedir. Yüzlerce devlet iktidarı ve sermaye tekelinin oluşumunda, dolayısıyla çatışma ve savaşların çıkmasında belirleyici rolü vardır. Kapitalist modernitenin dünya hegemonyasında ideolojik ve ekonomik olarak bu denli etkili olan bir gücün, kendisi için en stratejik alan saydığı bir coğrafyada, Anadolu ve Mezopotamya'daki iktidar oluşumunda ve modernite tesisinde etkisiz kalacağını varsaymak rasyonel değildir. Nasıl ki Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında laik-milliyetçi bir ulus-devlet inşa ettiyse ve çıkarlarına (Proto-İsrail; Sovyet hegemonyacılığına karşıt ve bölgeden izole edilmiş kapalı bir iktidar yapılanması) en uygun modernite modeli saydıysa, 2000'li yıllarda da benzer amaçlar temelinde ama tersine araçlarla (yeniden düzenlenmiş Türkçü-Sünni ulus-devlet, dışa açılan sınırlar, bölgeye daha çok karışan ve küresel sermaye ile bütünleşen bir Türkiye Cumhuriyeti) hegemonik güç düzenlemesine gitti. Bilinmesi gereken en önemli husus, bu yeni hegemonyanın tesis edilmesinde dünya hegemonik gücünün belirleyici rol oynadığıdır.

Kürt kimliğinin bu yeni hegemonik güç döneminde tasfiyesi için yeni komplo yöntemleri denenmektedir, denenecektir. Bunun provaları ilk defa açıkça Türkiye Hizbullah'ı (Kürdistan halkının Hizbul-Kontra dediği oluşum) adıyla 1990'larda yapıldı. JİTEM'in kurucusu Albay Arif Doğan'ın açıkça dile getirdiği gibi, Hizbul-Kontra kendilerinin inşa ettiği bir oluşumdu. Bu oluşumun on bini aşkın insanın fail-i meçhul bir biçimde katledilmesinde önemli rol oynadığı herkesçe bilinmektedir. Bu deneyimden sonra AKP ile ikinci aşamaya geçildi. AKP'nin müttefikleri (ittifak ettikleri tarikat-holding güçleri, özellikle F. Gülen adıyla tanıtılan, özünde devlet-içi olan ve ABD'nin ülkücü siyah kontralar yerine ikame ettiği yeşil kontra) ile birlikte Kürdistan için öngördüğü temel tasfiyeci model ve bu modelin temel uygulama aracı Ilımlı Sünni İslâmcılık iken, Hizbul-Kontra yerine yeni tetikçi güç olarak öngördüğü yapılanma ise bir nevi Kürt Hamas'ı dediğimiz oluşumdur. Yeni tasfiye planı eski Beyaz ve Siyah Türk faşist yöntemlerini tümüyle devre dışı bırakmıyor, daha çok tamamlayıcı nitelikte olup onların etkisiz kaldıkları alanları yeni baştan düzenliyor. Bu alanları 'PKK ve şehir uzantısı KCK terörüne karşı' ekonomik, sosyal, kültürel-psikolojik, askeri, siyasi ve diplomatik olarak beş-altı önemli bölüme ayırarak, daha sistemli ve yoğun olarak düzenlemeyi öngörüyor. AKP özellikle ordunun resmi komuta grubuyla vardığı 4 Mayıs 2007 tarihli Dolmabahçe Protokolü (Başbakan Erdoğan ve dönemin Genelkurmay Başkanı Yaşar Büyükanıt arasında varılan, ölünceye kadar gizli kalması kararlaştırılan protokol) ve ABD ile kararlaştırılan 5 Kasım 2007 tarihli Washington

Protokolü ile bu düzenlemeleri hızla hayata geçirmeye çalıştı, çalışıyor. Daha önce eşi görülmeyen hava saldırıları, ABD ile anında istihbarat paylaşımı, KCK operasyonları, DTP'nin kapatılması, sahte Kürt burjuva sivil toplum inisiyatifleri, Roj TV'ye yönelik saldırılar, AB ülkelerinde Kürtlere karşı geliştirilen yaygın operasyonlar ve tutuklamalar, Kürdistan'ın her ilindeki holdingleşme, çocukların Yatılı İlköğretim Bölge Okullarına (YİBO) kapatılmaları gibi en önemli uygulama örnekleri bu yeni düzenlemenin önemli ipuçlarını sunmaktadır. Kürt gerçekliği, Kürt kimliği özünde tarihinin en kapsamlı ve her alanda (ekonomik, kültürel, sosyal, siyasal, askeri, diplomatik, sportif vb.) planlanmış bir özel savaş kuşatmasıyla karşı karşıya getirilmiştir. Bazı sözde demokratik açılım örnekleri (Kürtçe kurslar, yayın serbestisi, TRT-6, beyaz eşya ve kömür dağıtımı) bu soykırımı gizleyip örtülemek amacıyla geniş propagandalarla sunulmaya çalışılmıştır. Buna Güney Kürdistan'daki sermaye yatırımlarını, diplomatik ilişkileri ve üçlü ittifakları (Irak-ABD-TC, Suriye-İran-TC ittifakı; iç kuşatmayı dış kuşatmayla tamamlamak) da eklemek gerekir. Böylelikle tarihin en kapsamlı ve tüm toplumsal alanları kapsayan soykırımcı, özel, örtülü, gizli ve açık savaşı hayata geçirilmiştir.

Bürokratik cumhuriyetin çöküş dönemine denk gelen yeni hegemonik iç iktidar döneminin ideolojik, sosyal ve ekonomik alanlardaki tekelci yapılarının kuruluş dönemindeki yapılanmalardan önemli farkları vardır. Ulus-devletin inşası dönemindeki resmi ideoloji pozitivist laik milliyetçilikti. Bu dönemde katı Darwinist görüşler hâkimdi. Homojen kültür oluşturmaya karar verildiğinde, diğer kültürlerin ve bunların başında gelen Kürt kültürel varlığının tasfiyesi, Darwinist 'güçlü olanın yaşama hakkı' kanunu gereğince ilerlemecilik adına meşru sayılmaktaydı. Aynı kanun Avrupa'da ulus-devletlerin inşasında da uygulanmıştı. Sonuç, resmi ideoloji dışında kalan kültürlerin soykırımlara varana dek imhasıydı. Bürokratik karakteri Türk burjuvazisini bu biyolojist görüşü daha amansız bir uygulamaya yöneltiyordu. Anadolu'daki soykırımları gerçekleştirenler ideolojik güçlerini bu kaba pozitivist-biyolojist görüşten almışlardı. Oluşturulan yeni toplumsal yapılanmanın hegemonik gücü devlet eliyle yetiştirilen (Gayri Müslimlerin el konulan malları ve sermaye birikimleri bu yetiştirmede önemli rol oynar) bürokratik burjuvazidir. Başka türlü Türk burjuvazisini oluşturmak mümkün görünmemektedir. Ekonomik olarak kapalı bir iç pazar etrafında tekelci devlet kurumlarıyla sanayileşmeye öncülük tanınmıştır. Aslında ticari, mali ve sınaî tekelcilik iç içe olup, dönemine göre sektörler başat kılınmaktadır. Alman kapitalistleşme modeli (devlet eliyle kapitalistleşmeye ağırlık veren model) baştan ve zorunlu olarak tercih edilmişti. İktidar tekelinin kendisi tek partili oligarşik diktaydı. Kapitalist sömürü nedeniyle bu iktidar yapısının faşizmle göbek bağının olması anlaşılır bir hususdur.

Bu ana yapılanma alanlarında inşa edilen ulus-devletçiliğin baş hedefi homojen toplum yaratmak olduğu için, bu durumda Kürt gerçekliğini bekleyen akıbet fiziksel ve kültürel soykırımlarla tasfiye olmaktı. Kürtleri tasfiye etme sürecinin isyanlara yol açması kaçınılmaz olduğu gibi, toplumun provoke edilmesi de aynı tasfiye amacının gereğiydi. Pozitivizm gereği buna inanılmıştı.

Kürt gerçekliğinin tasfiye edilmesi ilerlemecilik sayılmaktaydı. Ulus-devletçi güçler bu tasfiyenin kısa zamanda tam başarılacağından emindiler. Bunun anayasadaki ifadesi "Vatandaşlık bağıyla devlete bağlı olan herkes Türk'tür" maddesiydi. Pozitivist ideoloji görünüşte kendini dünyevi, olgusal ve bilimsel olarak tanımlar. Dinsel ve metafizik düşünceden sonra üçüncü ve nihai insanlık paradigması sayar. Özünde ise o da metafizik bir düşünce kalıbı olup daha dar, kaba ve dogmatik bir dünya görüşüdür. Bu gerçekliği en açık biçimde laik ve ulusçu ideolojiye dayanan Türk ulus-devletinin Türklük tanımında görmekteyiz. Sanki Tanrının "Ol!" emriyle her şeyin oluştuğu gibi bir zihniyetle "Türk ol!" demekle herkesin Türk olabileceğine kendini inandırmıştır. Sosyolojik bilimsellik bu örnekte görüldüğü gibi boşlukta kalmış, pozitivist metafizikçi karakterini çarpıcı biçimde kanıtlamıştır. Çok acımasız olarak uygulanan da bunun gereğidir. Irkçı milliyetçiliğin baş ideoloğu Nihal Atsız bile, Beyaz Türklerin bu uygulamasını 'Türklük dehşeti' olarak yorumlamıştır.

1950-1980 dönemi Beyaz Türk faşizminin olgunluk dönemidir. Ancak komplo ve darbelerle yürütülebilmiştir. Dış hegemonik gücün değişmesinin (İngiltere'nin yerine ABD'nin geçmesi) gereği olarak farklı bazı uygulamalar (çok partili parlamenter demokrasicilik, liberal kapitalizme açılım, laiklikten kısmi tavizler verme) gelişse de, oligarşik faşist diktatörlük esas yapısını koruyarak sürdürmüştür. Sert toplumsal ve sınıfsal çatışmalar sonuç vermemiştir. Sonuç 12 Eylül askeri darbesi olmuştur. İç ve dış konjonktür gereği (Ortadoğu'da İran Devrimi ve Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal etmesi nedeniyle bozulan dış denge, içteki devrimci mücadelenin yükselişinin durdurulamaması nedeniyle bozulan iç denge) tezgâhlanmış olan darbe, tarihsel anlamda Beyaz Türk faşist sisteminin çöküş sürecine denk gelmiş ve çöküşü durdurmak istemiştir. Bunun için ideolojik planda laik ulusçuluk yerine Türk-İslâm milliyetçiliği esas alınmış, ekonomik alanda içe kapanmacılıktan küresel tekellerle bütünleşmeye açılım sağlanmış, bürokratik ağırlıklı burjuvaziden özel sermayenin öncülüğüne geçilmiş, siyasi-iktidar alanında askeri vesayet geçerli kılınmıştır. Bu düzenlemeyi sağlayan 12 Eylül Anayasası zorla kabul ettirilmiştir. Çöküş döneminin vesayetçi rejimi ağırlıklı olarak son Bülent Ecevit Hükümetine kadar (1999-2002) devam etmiş ve tam bir iç savaş düzeniyle sürdürülmüştür. Türkiye toplumu üzerinde yoğun bir pasifikasyon rejimi uygulanırken, Kürdistan'da özel savaşın her türü denenmiştir. Belki de tarihte örneğine az rastlanır bir iç özel savaş rejimi (kendi anayasalarını da fiilen çiğneyerek) tesis edilmiş, dolayısıyla anayasa göstermelik kalmıştır. Hem devlet içinde (1993'te Turgut Özal ve Jandarma Genel Komutanı Eşref Bitlis'in tasfiyesiyle başlayan çok kapsamlı tasfiye süreci), hem de devletten topluma müthiş bir terör (binlerce Kürt köyünün boşaltılması, zindanlarda vahşet boyutlarına varan uygulamalar, on binleri aşan faili meçhul bırakılmış cinayetler, Sivas'ta Madımak Oteli katliamı, hiçbir savaş yasasına uymayan kontrgerilla eylemleri, yüzbinleri aşan tutuklamalar, kırk bini aşan öldürmeler) estirilmiştir. Bu temelde belki ulus-devletin çöküşü önlenmiş, ama klasik anlamda devlet de

devlet olmaktan çıkmıştır. Cumhuriyet aydınlanmacı anlamda zaten bir türlü inşa edilememiş ve 1980 sonrasında da askeri vesayete teslim olmuştur.

Bu süreçte başından itibaren PKK öncülüğünde özellikle 15 Ağustos 1984 Hamlesiyle gelişen ve çok zorlu geçen bir direniş süreciyle sadece Kürt gerçeğinin varlık olarak tasfiyesi durdurulmamış, özgürlük yolunda da önemli mesafeler kat edilmiştir. Başta ABD, İngiltere ve Almanya olmak üzere dış hegemonik güçlerin yoğun desteği karşılığında ekonomik olarak küresel finans sistemine teslim olma, bölgesel politikalarına tam destek verme, askeri alanda NATO gizli ordusu Gladio'nun Türkiye bölümünün büyüyerek savaşta kullanılmasına onay verme temelinde sürdürülen özel savaşta, bir avuç hain ve işbirlikçi dışında, varlık ve özgürlük savaşındaki Kürtler yalnız bırakılmış ve tecrit edilmiştir. Tüm ulus-devletler katı bir biçimde çıkarlarının gereğini yerine getirip, bu vahşete ya taraf olmuşlar ya da seyirci kalmışlardır. Özellikle İsrail ulus-devleti, 1958'den beri yapılan gizli askeri antlaşmaları 1996'da daha genişletmiş olarak, bu özel savaşta Türk devletine desteğini ileri boyutlara taşımıştır. Kapitalist modernitenin hegemonik güçlerinin (Buna Sovyet Rusya da dahildir) çıkarları gereği sağladıkları destek olmadan, Anadolu ve Mezopotamya'da hiçbir toplumsal kültür soykırımdan geçirilemezdi. Bunda sermayenin azami kâr peşinde koşma eğilimi sonucu belirleyici olmuştur. Bu gerçeklik bütün açıklığıyla, hukuk ve ahlâk dışılığıyla yüz yılı aşan bir süreden beri gittikçe yoğunlaşan Kürt kültürel soykırımında kendini kanıtlamaktadır. Sermayenin kısa süreli çıkarları için binlerce yıllık kültürel varlıklar ve toplulukların tasfiyesine ya göz yumulmuş ya da açıkça destek verilmiştir. Soykırımla ulus-devlet ve sermaye tekelleri arasındaki ilişki hiçbir ülkede Kürdistan'daki kadar açık biçimde kendini sergilememiştir. Filistin Kurtuluş Hareketi bile Türkiye iktidarlarıyla uzlaşmış ve gereken desteği vermemiştir.

İç savaşta rejimin aşırı yıpranması ve ABD'nin Irak operasyonu (görünüşte provokatif El Kaide örgütünün İkiz Kulelere saldırısı bahane edilse de)Türkiye'de yeni bir iktidar hegemonyasını zorunlu kılmıştır. Yeni hegemonyanın iç araçları 1970'lerden beri zaten derlenmekteydi. Türk-İslâm sentezinin benimsenmesi, 24 Ocak 1980 Ekonomik Kararları (küresel finans sermayesine açılım), 12 Eylül darbesi, Beyaz Türk ulus-devletçi partilerin kapatılması, Genelkurmay'da kural dışı atamalar, Doğru Yol Partisi'nde Tansu Çiller Operasyonu ve Hükümeti, 28 Şubat süreci, Erbakan Hükümeti'nin düşürülüşü ve en son Bülent Ecevit'in hem kişisel hem de hükümet olarak tasfiyesi bu sürecin belirgin aşamaları olarak sıralanabilir. AKP'yi böylesi aşamaların tüm iç ve dış unsurlarının bir düzenlemesi olarak değerlendirmek büyük önem taşır. Bu, Türkiye çağdaş tarihinin Cumhuriyet hamlesi kadar önemli bir hamledir; o ayarda bir dönüşümün adıdır. Nasıl ki CHP Tanzimat, Birinci ve İkinci Meşrutiyet ve Ulusal Kurtuluş sürecinin merkezî devlet partisiyse, AKP de aynı süreçlerde çoğunlukla muhalif kalmış, Abdülhamit rejimiyle uzlaşmış, Alman hegemonyasına karşı İngiltere hegemonyasını esas almış, laik ulusçuluğa karşı İslâmî milliyetçiliği geliştirmiş, Siyonist milliyetçiliğe karşı Karaim Yahudi evrenselciliğiyle ittifak kurmuş, ordunun 12 Eylül darbesinde destekle-

diği Türk-İslâm ideolojisini kendine destek yapmış, bizzat ordunun 28 Şubat süreciyle radikal millici Necmettin Erbakan'ın partisini parçalaması sonucu hayat bulmuş uzun bir sürecin merkezî ulus-devlet partisidir. Deniz Baykal önderliğindeki CHP'nin ana muhalefet partisi olması karşılığında, R. Tayyip Erdoğan'ın önderliğinde kurulmuş stratejik hegemonik bir parti kimliğiyle, yeni dönem Yeşil Türk faşizminin inşa edici ve yürütücü gücü olarak, uzun bir tarihî geçmişe dayanan, hegemonik iç ve dış güçlerin desteğini arkasına alarak iktidara oturmuş bir partidir.

AKP önderliğinde somutlaştırılmaya çalışılan rejime İkinci Cumhuriyet veya Ilımlı İslâm Cumhuriyeti demek erken bir yorum olacaktır. Esas karakteri idea edilmesine ve anayasada ifadesini bulmasına rağmen, rejim hiçbir zaman demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti haline gelememiş, kuruluşundan beri oligarşik faşist karakterini hep korumuştur. Cumhuriyet rejimi klasik anlamda hep bir ad olarak kalmıştır. Özellikle demokratik cumhuriyet haline gelememiştir. Tıpkı CHP hegemonyasına karşı olduğu gibi, AKP hegemonyasına karşı da demokratik cumhuriyet ve anayasası mücadelesi gündemde olacaktır. Dolayısıyla yaşanan bu sürece oligarşik dikta ile ona karşı verilen demokratik cumhuriyet mücadelesi dönemi demek daha doğru olacaktır. Her ne kadar ısrarla ve çok bilinçli medyatik çarpıtmalarla seksen yıllık Beyaz Türk faşizminin alternatifi olarak sunulsa da, özünde uyuştuğu bu rejimi renk farkıyla sürdürme kararındadır. Yıpranan, içte ve dışta desteklerinin önemli bir kısmını yitiren Beyaz Türkçü faşist rejimin hem gizli desteği hem de yıpranmasının doğal sonucu olarak, AKP'nin Yeşil faşist rejiminin önü, yolu açılmıştır.

AKP iktidarının ilk sekiz yılı CHP'nin ilk sekiz yılına (1923-1931) çok benzemektedir. İkisinde de tek partili rejim egemendir. Tıpkı 1931'den itibaren (M. Kemal'in Serbest Fırka denemesine rağmen) ağırlaşan İsmet İnönü ve Recep Peker faşizmi gibi, AKP'nin de 2011 seçimlerinden itibaren (Hitler'in 1933 seçimlerindeki konumuna oldukça benzemektedir) diktatoryasını yoğunlaştırma ve kendi anayasasıyla pekiştirme olasılığı yüksektir. Yine tıpkı dönemin CHP'sinde olduğu gibi sürecin sancılı geçmesi ve iç çelişkilerin artması (Mustafa Kemal ile İsmet İnönü arasında olduğu gibi) AKP'yi farklı rotalara saptırabilir. R. Tayyip Erdoğan ile Abdullah Gül çekişmesi gelişebilir. Demokratik uzlaşıya yatan bir kesim ayrışabilir. Demokratik Türkiye ve Demokratik Anayasa olasılığı da ciddi bir seçenek olarak gündemde ağırlığını hissettirebilir. AKP'nin hegemonik iktidarı henüz kesinleşmediği gibi, demokratik anayasal bir rejimin kaderi de kesinleşmiş değildir. Her iki olasılıktan hangisinin kesinlik kazanabileceğini hegemonik güçlerle Türkiye'nin demokratik, sosyalist ve Kürdistan'ın demokratik özerklik mücadelesinin durumu belirleyecektir.

Yeni hegemonik iktidar döneminde Kürt varlığı ve özgürlüğünü tasfiye amaçlı özel savaş rejimi daha da güçlendirilerek yürütülecektir. Zaten AKP'nin ordu şahsında rejimin eski iktidar sahipleriyle yaptığı uzlaşmanın temelinde Kürt varlığının (ontolojik gerçeklik) ve özgürlüğünün (bilinç ve örgütlülük) tasfiyesi ve kültürel soykırımın sürdürülmesi yatmaktadır. İktidar başka türlü

AKP'ye teslim edilemezdi. 1925'teki Siyonist milliyetçilik ve Türk ulusçuluğu arasındaki uzlaşmanın temelinde de Kürt varlığının inkârı ve isyancı güçlerin şiddetle tasfiye edilmesi yatmaktaydı. Bu uzlaşma AKP döneminde sadece olduğu gibi kabullenilmekle kalmamış, İslâmî argümanlarla daha da güçlendirilerek devam ettirilmiştir. Özcesi, her üç ana akım milliyetçiliğin (Siyonist Türk ulusçuluğu, ırkçı Türk milliyetçiliği ve Türk-İslâm milliyetçiliği) ortak paydası Kürtlerin kültürel soykırımıdır. Her üç milliyetçilik diğer tüm konularda birbirlerine karşı darbe yapıp kanlı mücadelelere girseler de, Kürt gerçekliği karşısında hep ortak tavır alırlar. Faşist rejimin 'tunç yasası' denen olgu budur. Bu yasayı tanımayan hiçbir güce sistem içinde yaşama ve siyaset yapma hakkı tanınmaz.

AKP hegemonyasının daha değişik taktik uygulamaları ortak stratejiye (Kürt varlığı ve Özgürlük Hareketi'nin tasfiyesi) ters düşmediği gibi, bu stratejiyi daha yaratıcı biçimde başarıyla uygulamak için giriştiği taktik manevralar olmaktadır. Örneğin R. Tayyip Erdoğan 2005'te Diyarbakır'da önce "Kürt sorunu bizim de sorunumuzdur" diyerek Kürt halkının önemli desteğini arkasına aldıktan sonra, 2006'da çocuklar ve kadınları kapsamına alacak biçimde daha da geliştirilen tüm Cumhuriyet dönemlerinin anti-Kürt yasalarının en şiddetlisi olan Terörle Mücadele Kanunu'nu sinsice çıkarmaktan çekinmedi. Çocukların ilk defa yaygın olarak tutuklanmaları, KCK operasyonları, hava saldırıları bu stratejinin gereğidir. Psikolojik savaşın her türlüsü, işbirlikçi bir Kürt sermaye grubunun hem Güney hem de Kuzey Kürdistan'ın önemli kentlerinde çekim merkezi olarak oluşturulmaya çalışılması ve sahte Kürtçü sivil toplum örgütlerinin kuruluşu da bu yeni stratejiyle yakından ilgilidir. Buna işbirlikçi Kürt medyasını da (psikolojik savaş araçları) eklemek gerekir. Spor ve sanatın birçok dalı da benzer stratejik amaçlarla kullanıma açılmıştır. Belki de en vahim uygulama, Hizbul-kontra yerine Kürt Hamas'ının oluşturulması deneyimleridir. Dinci yayın ve örgütlenmelerin temel hedefi, son aşamada KCK'ye karşı kendi Kürtçü Hamas'ını kurup harekete geçirme ve başat kılmadır. Örneğin Filistin'de MOSSAD'ın FKÖ'yü zayıf düşürmek için kurdurduğu, mücadeleyle hiçbir ilgisi olmayan Hamas, bugün FKÖ'yü ve özellikle temel güç olan El Fetih'i tasfiyenin eşiğine kadar getirmiştir. Aynı model Kürdistan'da KCK'ye karşı geliştirilmeye çalışılmaktadır. Yeni dinci liseler ve Kuran kursları da bizzat açıklandığı gibi bu amaçla aceleyle tesis edilmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı tüm camileri kültürel tasfiyeciliğin hizmetine sokmuştur. Din tamamen politize edilip Kürt varlığının inkârında ve özgürlük mücadelesinin karalanmasında kullanılan bir araç durumuna indirgenmiştir.

Benzer yüzlerce uygulama yeni hegemonik gücün sadece niyet ve politikalarını değil, çok tehlikeli tasfiyeci planlarını da açıkça ortaya koymaktadır. Nasıl ki CHP 1925-1940 döneminde Kürt direnmesi ve varlığının kanlı tasfiyeci ulus-devlet partisiyse, 2000'li yıllardan itibaren AKP de aynen ve daha da ağırlaştırılmış koşullar temelinde Kürt gerçekliğini ve Özgürlük Hareketi'ni tasfiye etmeyi amaçlayan ulus-devlet partisidir. Şüphesiz içindeki bazı aykırı sesler ve farklı dönemsel uygulamalar stratejik amacını değiştirmemekte, bila-

kis doğrulamaktadır. AKP'nin 2002 yılının sonundan itibaren el altından PKK içinde yürüttüğü tasfiye hareketi (ABD, Güney Kürdistan otoritesi ve PKK'li işbirlikçi tasfiyeci unsurlarla yürütülen tasfiye girişimi), 2006'dan beri diyalog adı altında DTP ve Avrupa'daki KCK temsilcileriyle sürdürülen ve Abdullah Öcalan'a kadar yansıyan görüşmeler, bazı devlet yetkililerinin iyi niyetine rağmen, aynı stratejinin duvarlarına çarparak boşa çıkarılmıştır. Açık ki, bu barış düşmanı tasfiyeci strateji terk edilmedikçe, yeni AKP hegemonyası altında özel savaş yoğunlaşarak devam edecektir. AKP ve dayandığı iç ve dış güçler barış konusunda stratejik bir yaklaşımı kamuoyuna açıkça deklare etmedikçe ve demokratik bir anayasa için bağlayıcı kararlar almadıkça, Kürt gerçekliğine ve Özgürlük Hareketi'ne yönelik sergilenecek her tutum, eylem ve söylem tasfiyecilikten öteye bir anlam ifade etmeyecektir.

Sonuç olarak, çağdaş Kürt gerçekliğine ve Özgürlük Hareketi'ne karşı yürütülen son iki yüz yıllık savaş giderek daha da ağırlaşan bir kültürel soykırıma dönüşmüştür. Kürtler amansız soykırım hamleleri altında varlıklarını ve özgür yaşam tutkularını sürdürmeye çalışmışlardır. Çağdaşlaşan (modernleşen) Osmanlı İmparatorluğu döneminde başlatılan Kürdistan beylik, aşiret şefliği ve şeyhlik otoritelerini tasfiye etme hareketleri, giderek Kürt kültürel gerçekliğinin tasfiyesine yönelmiştir. Cumhuriyet'in ilk döneminde Beyaz Türk faşizmi bu politikayı daha da derinleştirerek tüm topluma yaymış, Kürtleri ulus-devletin içinde eriterek yok etmenin eşiğine kadar getirmiştir. Buna karşı gelişen direnmeler, dayandıkları sosyal temel ve önderliklerinin karakteri nedeniyle tasfiyeyi daha da derinleştirmekten öteye sonuç vermemiştir. Cumhuriyet'in olgunluk döneminde Kürt gerçeğini inkâr etme temelinde varlıklarına izin verilen işbirlikçi katmanlar daha da geliştirilerek kültürel soykırım derinleştirilmiştir. 1980'lerden itibaren içine girilen çöküş döneminde, ABD'nin kendi çıkarları temelinde sağladığı destekle eşi görülmedik özel savaş yöntemlerine başvurularak, Kürtlük sadece Özgürlük Hareketi olarak değil, bizatihi varlık (dil yasağında görüldüğü gibi ontolojik varlık olarak da) olarak sona erdirilmeye çalışılmıştır. Bu eşi görülmemiş kırım hareketlerine karşı PKK öncülüğünde geliştirilen Özgürlük Hareketi, birçok eksikliğine ve yanlışlıklarına rağmen, sadece Kürt kültürel varlığını kesinleştirmekle kalmamış, özgürleşen varlık olarak da önemli bir aşamaya taşımıştır. Bu yönlü gelişmeler diğer Kürdistan parçalarını da etkisi altına almış; Irak Kürdistan'ında ulus-devletçi yanı ağır basan bir siyasi oluşuma yol açarken, İran ve Suriye Kürdistan'ında halkın büyük uyanışı, Özgürlük Hareketi'ne katılımı ve demokratik özerkliklerini geliştirmeleriyle sonuçlanmıştır.

Türk hegemonik güçlerinin KCK'ye karşı tasfiyeci özel savaşının önümüzdeki dönemde stratejik, politik ve toplumsal açıdan önemi büyük olan gelişmelere yol açacağı kesindir. Stratejik barış kararı verilmezse, Kürdistan somutunda ve giderek komşu coğrafyalarda gelişecek olan en önemli bir olasılık da demokratik modernite perspektifli devrimci halk savaşının üst boyutlarda gelişimidir; özsavunma savaşıyla iç içe demokratik özerk yönetimlerin ekonomik, sosyal, kültürel, hukuksal ve diplomatik boyutlarda geliştirilmesidir.

b- Güney ve Batı Kürdistan'da Çağdaş Kürt Kimliği

Çağdaş Kürt kimliğinin çözümlenmesinde, Birinci Dünya Savaşından sonra oluşturulan Irak ve Suriye devletlerinin sınırları içerisinde kalan Kürtlerin konumu oldukça öğretici dersler sunmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması sürecinde, Sykes-Picot Antlaşması (1916) gereği, İngiltere ve Fransa'nın hegemonyasında Irak ve Suriye'de mandater rejimler oluşturulmuştur. Mandater rejim geçici sömürge yönetimi anlamına gelmektedir. Demiryolu hattı yeni Türkiye Cumhuriyeti ile Suriye devletinin sınırı sayılmıştır. Irak-Türkiye sınırları Musul Antlaşması çerçevesinde çizilmiş, sınırların belirlenmesinde petrol çıkarları esas alınmıştır. Her iki sınır antlaşması da kutsal ilan edilen Misak-ı Milli'nin çiğnenmesi pahasına imzalanmıştır. Birinci Dünya Savaşında üçlü İtilaf Devletlerinden biri olan Fransa'nın çıkarları gözetilerek, Ulusal Kurtuluş Savaşının daha başlangıcında, Ocak 1921'de Ankara Antlaşması imzalanmıştır. Daha sonra Suriye Arap Cumhuriyeti olarak ilan edilecek devletin sınırları içinde bırakılan Kürtlerin, hatta Türkmenlerin varlığı hiç dikkate alınmamış, sadece askeri ve siyasi güç dengesi hesaba katılarak oldubittiye getirilmişlerdir. Kaldı ki, Arapların konumu da herhangi bir yasallığa bağlanmamış, sadece mandacı devletin (Fransa'nın) çıkarları gözetilmiştir.

Kendi başına bu durumun ne denli ciddi sorunlara yol açacağı daha işin başında kurulan statükodan bellidir. Nitekim 1920'den beri Suriye devleti bir türlü normalleşememiştir. Halen resmen sıkıyönetimle idare edilmektedir. Toplumsal uzlaşıdan geçen bir anayasal sisteme sahip değildir. Suriye'deki Kürtlerin önemli bir kısmı vatandaş bile değildir, yani hukuki açıdan yok hükmündedir. Geriye kalanların hiçbir yasal, kültürel, ekonomik, idari ve siyasi hakları yoktur. Kürtlerin durumu önce Fransa'nın mandater ve daha sonra Arap milli çıkarları gereği sömürge konumundan daha geri olup, varlıkları üzerinde (tıpkı Türkçü ulus-devlet sisteminde olduğu gibi) inkâr, imha ve kültürel soykırım süreci başlatılmıştır. Hegemonik iktidarların denge hesaplarına göre bu statüko kısmi değişikliklerle ama sonuçta yoğunlaşarak günümüze kadar devam etmiştir. Irak-Türkiye sınırlarının çizilmesinde Kürt gerçekliği üzerinde geliştirilen komplonun belirleyici önemi vardır. Kürt bütünlüğüne yönelik bu komplo geliştirilirken yüzyıllar sonrası hesaplanmıştır. Bu komplo Kürtler için soykırım fermanının başlangıcıdır. Kürdistan'ın bu dönemde dört parçaya bölünmesinin edebiyatı çok yapılır, ama ne yazık ki özü bir türlü gerçekçi olarak açıklanıp yorumlanmaz. Hâlbuki bu gerçeklik olanca çıplaklığıyla çözümlenip yorumlanmazsa, bir bütün olarak Kürdistan'da olup bitenler, Kürt gerçekliği ve toplumsal varlığı doğru dürüst tanımlanamaz.

Irak sınırı bağlamında Kürdistan'ın ve Kürtlerin parçalanması 20. yüzyıl tarihinin en trajik olaylarından biridir. Bununla sadece Kürtlerin değil, Araplar, Acemler ve Türklerin de tarihlerinin temeline atom bombasından daha etkili bir bomba konulmuş gibidir. Bu dönemde TBMM'de mevcut gidişata karşı büyük bir itiraz oluşmuştu. O dönemin Kürt aydınları ve ordudaki subayları ayaktaydı. 1925 İsyanının temelinde bu gerçeklik yatar. Resmi tarihte uyduru-

lanın tersine, İngiliz hegemonyasıyla anlaşan Kürtler değil, Beyaz Türk rejimiydi. Beyaz Türk rejiminin komplocu niteliğini ısrarla vurguluyorum. Bu rejimin M. Kemal'i bile bu komployla etkisizleştirdiğini çok iyi bilmek gerekir. M. Kemal'in bu anlaşmayı hayatının en zorlu ve nahoş olayı olarak değerlendirdiği, onaylamaması halinde Cumhuriyet'in bir bütün olarak tehlikeye gireceğini dile getirdiği bilinmektedir. Önce doğuda Kars Antlaşmasıyla (1921), sonra batıda Lozan Antlaşmasıyla kazanılanlar 5 Haziran 1926'daki Musul-Kerkük Antlaşmasıyla stratejik bir kayba uğratılmıştır. Bu kaybın ne denli stratejik olduğu son Irak işgalinde gayet açık bir biçimde ortaya çıkmış bulunmaktadır. Yine sanıldığının aksine, bu sınırın çizilmesiyle sadece Musul-Kerkük petrolleri değil, aynı zamanda Kürtler kaybedilmiştir, Kürt-Türk tarihsel kardeşliği kaybedilmiştir, Ortadoğu'nun tüm halklarının kültürel bütünlüğü kaybedilmiştir.

Halen günlük olarak coğrafi kaydırmalarla sözde düzeltilmeye çalışılması, sınır boyunca duvarlar örülmesi, elektrikli tel çekilmesi, çelikten örülmüş karakollarla donatılması, özel orduyla savunulması gibi yöntemlerle bu sınırın düzeltilebileceği ve korunabileceği sanılmaktadır. Bu yöntemlere başvurmak tam bir gaflet, tarihten ders çıkarmama, komploya bel bağlama veya alet olma demektir. Temel yanlışlıklar ancak kaldırılıp yerine temel doğrular konularak düzeltilebilir. Kaldı ki, İngilizler bu oyunu tüm Avrupa, Asya, Afrika ve Amerika, hatta Avustralya kıtasında oynayarak hegemonyalarını geliştirip sürdürebildiler. Yüzlerce, binlerce toplumsal kültür cetvelle çizilen sınırlar temelinde parçalanıp birbirine düşürülerek yönetildi. Ulus-devletçilik bu oyunun iktidar çatışması düzeyinde geliştirilen en tehlikeli biçimidir. Dünya bugünkü iki yüzü aşkın ulus-devletçiliğe bölünmeden, kapitalist hegemonyanın sağlanması ve sürdürülmesi mümkün olamazdı. Gerçek tarih ancak bu yöntemle kimlerin kazanıp kimlerin kaybettiğinin, hangi ideoloji ve kültürün kazanıp hangilerinin yitip gittiğinin anlaşılması ve açıklanmasıyla ortaya çıkabilir.

Çağdaş Kürt tarihi ve varlığı da ancak bu bütünsellik içinde, Irak ve Suriye sınırları temelindeki parçalanması bağlamında aydınlığa kavuşturulabilir. Bu öyle bir bölünmedir ki, içinde soykırım dahil, tüm imha seçenekleri potansiyel olarak depolanmış gibidir. Üzerinde çok yönlü hesaplar yapılmaktadır. Birincisi, Irak Kürtleri Irak Araplarını kontrol etmek için yedeklenmiştir. Irak Kürt Hareketi'nin karakteri bu gerçeği yeterince kanıtlamıştır. En son Saddam Hüseyin rejimi esas olarak Kürtlere dayanılarak yıkılmıştır. İkincisi, İran-Irak çelişkisinde en önemli kullanım aracıdır. Tarih bunu da yeterince kanıtlar. Üçüncüsü, Türkiye Cumhuriyeti'ni kontrol altında tutmak için yedeklenmiştir. 1925'ten, hatta ilk çağdaş Kürt isyanı olan Babanzade Abdurrahman Paşa önderliğindeki 1806 Soran İsyanından beri Kürdistan'da yaşanan tüm önemli tarihsel gelişmeler Osmanlı ve Cumhuriyet yönetimlerini meşgul etme ve kontrolde tutmanın en önemli araçları olmuştur. Dördüncüsü, Ortadoğu'yu dünya hegemonik güçleri olan İngiltere (Hegemonik güç 1800'lerden 1945'lere kadar İngiltere, 1950'lerden günümüze kadar ABD'dir) ve ABD'nin kontrolünde tutmanın en elverişli araçlarından biri olmuştur. Beşincisi ve en önemli

olanı, bizzat Kürdistan'ın tümünü ve Kürt halkının devrimci potansiyelini denetim altında tutma ve saptırmanın (1920'den beri Irak Kürt Yönetimi sözüm ona statükoya kavuşturulmaya çalışılmaktadır. Ayrıca Güney Kürdistan ilkel aşiretçi, dinci, modernist bağımlı ideolojilerin merkezi yapılmaktadır) ana üssü konumunda tutulmaktadır. Bu küçücük parçaya ve yönetimine bağlanmak suretiyle tüm Kürdistan ve Kürt halkı stratejik bir kontrol aracına bağlanmış olmaktadır. Altıncısı, küçümsenmeyecek yeraltı zenginlikleri, suyu ve güzel coğrafyası kolayca istismar edilmektedir.

Altı ana başlık altında ortaya koyduğumuz bu gerçekler daha yakından çözümlendiğinde görülecektir ki, esas olarak bir Kürt ulus-devletçiği hep potansiyel halde yedekte tutulmakta, ha kuruldu ha kurulacak denilerek hem bölge ulus-devletleri kontrol ve terbiye edilmekte, hem de kendi öz güçlerine dayanmak yerine, dış hegemonik güçlerden kaynaklı olası bir oluşum umuduna kilitlenen Kürtlerin varlıklarını koruma ve özgürlüklerini geliştirme hareketleri felç edilmektedir. Bu temelde özgüvenden yoksun kılınmakta, hep dış güçlere bağlanmak zorunda bırakılmakta, böylece âdeta her an katliamlara tabi tutulabilecek bir statüye mahkûm edilerek efendilerinin sadık kulları ve bendeleri haline getirilmektedir. Onların şahsında aynı oyun tüm Kürtler üzerinde oynanmaktadır. Bu oyunu bozmaya çalışan gerçek yurtsever, ulusal, demokratik ve devrimci hareketler kolayca tecrit edilerek, Kürtleri tehlikeye atmakla (Bu aslında kendilerinin çok iyi oynadıkları bir oyundur), diplomasiyi (efendilerine bağlılık) bilmemekle, Kürtleri bölmekle (Kürdistan'ı ve Kürtleri canevinden bölen sınırları yine kendileri baş görevleri olarak meşrulaştırmaktadır) ve dünya dengesini (hegemonik güçlerin yarattığı statüyü korumak) hesaba katmamakla suçlanırlar. Sürekli Kürt halkının kendi başına hiçbir şey yapamayacağının (yani hegemonik güçlerin lütfettikleriyle yetinilmesi gerektiğinin) teori ve pratiğini yaparak demokratik, özgür ve eşitlikçi bir toplumun inşa edilmesini imkânsızmış gibi göstermeye çalışırlar. Belki de çağın en devrimci halklarından biri olabilecek Kürtler, bu hegemonik zihniyetle dünyanın en dipte kalmış, soykırımın eşiğinde tutulmuş köle halkına dönüştürülür. Kürtlere 'avukatsız halk' denilerek, hep bir sahte avukatın peşinde koşturulmaya çalışılır. Kaldı ki, doğru olan bir halkın kendi kendisinin avukatı olabilmesidir.

Irak sınırları içinde kalan Kürtler üzerinde oynanan diğer önemli bir oyun da Kürt ulusal kimliğinin oluşumundaki çarpık, uyduruk Sünni burjuva karakterin öne çıkarılmasıdır. Tarihin en zengin kültürlerinden birini günümüze kadar taşıyan Kürt halk ve kavim gerçekliği, onun çok zengin kabile, aşiret ve inanç kültürü yok sayılarak, kapitalist modernitenin en tortumsu ilkel milliyetçiliğinden ve Sünni İslâm gericiliğinden beslenen yapay bir Kürt ulusu inşa edilmek istenmektedir. Demokratik ulusal toplum yerine ulus-devletçiliği kutsal ütopyası sayan, demokratik olmayan, özgürlüğe ve eşitliğe kapalı, kadın düşmanı bir ulusal kültür âdeta tek toplumsal gerçeklikmiş ve onu da kendileri temsil edebilirlermiş gibi yapay bir hakikat algısı yaratılmaya çalışılmaktadır.

Irak sınırları içinde yaşayan Kürtler üzerinde yapılan derin bir hesap da Kürt sorununun çözümünün yegâne yolunun kapitalist modernitenin geçtiği-

ne dair bir inanç oluşturmaya çalışmaktır. Hegemonik ilişkilerin uzun vadeli planlamasında Irak Kürtleri hep bir laboratuar malzemesi olarak kullanılmaktadır. Kürt ulusal gerçekliğinin vücut bulması ancak kapitalist ilişkilerle mümkün olabilecek bir olgu ve inşa olarak projelendirilmiştir. Devrimci, demokratik ve sosyalist nitelikli bir ulusal gerçeklik sanki mümkün olamazmış gibi bir algı sürekli gündemde tutulmaktadır. Bu konuda hegemonik güçlerin ellerindeki en önemli araç Bağdat merkezli Arap-Sünni veya Şii milliyetçiliğidir. Üzerlerindeki Arap milliyetçi tehdidini hep canlı tutarak, Kürtleri sığınmalık bir duruma mahkûm ederler. Aynı tehdidi Kürtlerden Araplara yönelik olarak da canlı tutarlar. Aynı biçimde Kürt devleti ha kuruldu ha kurulacak diye Türkiye, Suriye ve İran devlet rejimleri tehdit edilir. Öte yandan bu üçlü veya dörtlü öğeler de birer tehdit kaynağı halinde tutularak, Kürtlerin kendilerine tam sadakati sağlanmış olur. Görülüyor ki, laboratuvar politik oyunların tezgâhlanmasında hayli üretkendir. Sistemler kurulup yıkılır, ama Irak Kürt laboratuvarında bir türlü kalıcı bir malzeme (politika) oluşturulup yaşamsallık kazandırılmaz. Kürtlerin sürekli efendilerin emrinde yaşatılıp üretken kılınmalarına devam edilir. Ortadoğu'da en eski bir sorun olmasına rağmen, Kürt sorununun hâlâ çözülmemesinde bu mantık temel rol oynar.

Nasıl ki İsrail Siyonizm'i açısından Anadolu'daki Beyaz Türk ulusçuluğu Proto-İsrail rolü oynamışsa, Irak Kürdistan'ındaki Kürt milliyetçiliği de özellikle Barzani kabilesi üzerinden benzer bir rol oynamıştır. Bu bir nevi Beyaz Kürt ulusçuluğudur. Aynı güçler tarafından ideolojik ve pratik olarak inşa edilmiştir. Beyaz Türk ulusçuluğuyla Beyaz Kürt ulusçuluğu arasında sadece teoride değil, pratikte de güçlü bağlar mevcuttur. KDP (Kürdistan Demokrat Partisi) Kürtlerin CHP'si olarak planlanmış olup, 1925'ten beri faaliyette olan komplocu güçlerin devam edegelen faaliyetlerinin bir parçasıdır. Komplocu güçler Kürtleri bir yandan 1925-1940 döneminde katliamlardan geçirmeye çalışırken, diğer yandan Kürdistan'ı 1926'da sadece zorla parçalamakla yetinmiyorlar; Irak parçası üzerinde bu sefer kurtarıcı pozisyonda tuttukları bir Beyaz Kürt ulusçuluğunun temellerini atıyorlar.

Aslında tüm provokasyonlar İsrail'e giden yolda birer kilometre taşıdır. Aynı şeyi Şia ve Arap BAAS milliyetçiliği için de düşünmek mümkündür. Ortadoğu'daki milliyetçi ulusçu (Dinsel milliyetçilik de buna dahildir) akımlar görünüşte ne kadar anti-Siyonist ve anti-İsrail geçinirlerse geçinsinler, ontolojik olarak (varlık olarak inşa zihniyeti bakımından) İsrail milliyetçiliğinin birer varyantı konumundadırlar. Nasıl ki tek tanrılı dinler ilk Musevi dinin (Tevrat'ın) birer türevi, varyantı iseler, sadece bölge çapında değil, kapitalist modernite kapsamındaki tüm dünya milliyetçilikleri ve ulusçulukları da İsrail milliyetçiliğinin birer varyantıdır. Dünya milliyetçiliğinin kumanda merkezinde İsrail milliyetçiliği durur ki, diğer tüm milliyetçi, ulusçu parti ve ulus-devletler ne kadar karşıt konumda görünürlerse görünsünler, ontolojik olarak Ana Kumanda Gücü'ne hizmet etmekten kurtulamazlar. Çünkü sistem (milliyetçilik ve ulus-devletçilik) bu temelde inşa edilmiştir. Saddam Hüseyin'in sistemi tanımamasından ve yanlış karşı çıkış tarzından kaynaklanan trajik sonu bu

konuda çarpıcı kanıtlayıcı bir örnektir. Hatta Sovyet Rusya'nın yetmiş yıllık reel sosyalizmi de son tahlilde hegemonik sistemdeki ulus-devletin ve kapitalizmin inşa güçlerinin başat konumları sonucunda çözülmekten kurtulamamıştır. Sistemleri doğru değerlendirmek ne kadar gerekliyse, kendilerine karşı çıkışın sistemik olması da bu nedenle önemlidir. Aksi halde trajedilerin önüne geçilemez. Kuruluşunun üzerinden yetmiş yıl da geçse, yanlış sistemlerin sonu hüsran olur. Kapitalist moderniteye karşı demokratik modernite, Irak ve Irak Kürtleri bakımından da bu nedenle büyük önem taşır. Dinci, milliyetçi ulus-devletçiklere mahkûm değiliz. Gerçek toplum ancak milliyetçiliğin ve ulus-devletçiliğin körleştiren paradigmasından kurtulunduğunda kavranabilir, demokratikleştirilebilir.

Kürtlerin Irak ve Suriye ulus-devlet oluşumları temelinde parçalanmaları, bu kısa tanımların da gösterdiği gibi, Kürt ulusal toplum gerçekliği açısından yaralayıcı ve kendilik olmaktan çıkmaya yol açıcı bir etkide bulunmuş; ulusal toplumun gelişmesi ve bütünleşmesine büyük darbe olmuştur. Bu da bir nevi gövdenin bir kol ve bacaktan yoksun bırakılmasıdır. Demek ki Kürtlerin ulusal toplum haline gelememesi, sakat ve sürekli yaralı halde bırakılması, Irak ve Suriye sınır çizimleri üzerinde önemle durmayı ve bunun sorumlusu olan kapitalist moderniteye karşı demokratik moderniteyi geliştirmeyi gerekli kılar. Kürt ulusal bütünlüğü deyince bundan ulus-devleti anlamamak, tersine demokratik ulusal toplumu çıkarsamak gerekir. Bunun için yeni ulus-devletçiklerin sınırlarına gerek yoktur. İç içe yaşayan tüm toplumsal kültürlerin ve özellikle komşu halkların demokratik özerk yapılanmalarına dayanan çözümlere hayati ihtiyaç vardır. İyice açığa çıkmıştır ki, kapitalist modernitenin inşa ettiği Ortadoğu ulus-devletçikleri barış içinde bir arada yaşayamaz ve toplumlarını mutlu kılamazlar. Buna karşılık binlerce yıllık kültürel mirasların özgürlüğünü, özerkliğini ve eşitliğini hedef alan demokratik modernite sistemi, toplumsal barış ve mutlu yaşamın daha doğru, iyi ve güzel yoludur.

c- Doğu Kürdistan'da Kürt Ulusal Kimliği

İran ülke olarak Kürt kimliğinin oluşumunda önemli bir paya sahiptir. Kürtler ve Farslar arasındaki dil ve kültür yakınlığı bu oluşumda önemli yer tutar. İran adı Aryen kavramından kaynaklanır ki, kökeni neolitik topluma kadar gider; 'Aryen topluluklarının ülkesi' anlamına gelir. Aryen toplulukları ise, neolitik devrimi gerçekleştiren çiftçi ve çoban klan ve kabile topluluklarıdır. Bunlardan Proto Kürtler kültürel olarak tarih sahnesine çıkan ilk öncü gruplardandır. Ari kavramı esasta bu grupları tanımlamak için kullanılır. Bir anlamıyla ard = toprak, diğer anlamıyla ar = ateş demektir ki, her iki anlamda da aynı gerçekliği ifade eder. Ard'ın ve ar'ın kutsallığı İran kavramının temelinde yatar. Zagros eteklerinde kışın ateş, yazın ziraat yaşamın temel unsurlarıdır. Hem Sümer hem de İran uygarlıkları Zagros eteklerindeki ateşli, tarımlı ve hayvanlı toplumsal kültürün ürünleridir. Tarih boyunca Sümer-Gutilerden Med-Perslere, Sasanilerden bugünkü İran'a kadar gelen oluşumlarda bu gerçekliği gözlemlemek mümkündür. İlk kavimsel kimliğe Zerdüşt rahipleri ön-

derliğinde Med Konfederasyonu döneminde önemli bir hamle yaptırılmış, bu kimlikte bir aşama gerçekleştirilmiştir. Kürt kimliği açısından Medler, yazılı tarihte Kürt kavminin bilinen ilk ataları olma unvanına sahiptir. Pers kimliği de varlığını esas olarak Medlere borçludur. **Heredot Tarihi**'nde Medler dönemin en gelişkin kavmi olarak tanımlanır ki, o dönemin Persleri ve Grekleri Medlerden kültür öğrenen şakirtler konumundadır. Medler merkezî uygarlık sisteminin aşama kaydetmesinde en az Sümerler kadar rol oynamışlardır. Pers, Ege, Helen ve Roma uygarlıklarını mümkün kılan ve temelini atan Med kültürüdür.

Aynı tarihsel miras ortaçağın İslâm kültürünün oluşumunda da önemli rol oynar. Kuran'ın büyük kısmı Zerdüşt öğretisinden derlenmiştir. Hem inanış hem de ahlâki kategorilerin önemli bir bölümü kaynağını bu gelenekten alır. Êzîdîlik bu geleneğin halen yaşayan küçük bir bölümüdür. Kürt Alevi, Soran ve Lor geleneklerinde de bu mirasın payı geçerlidir.

Şia İran'ı kategorik olarak Türkmen, Fars ve Kürt kavimsel varlıkların iktidarcı Sünni İslâm'a karşı ittifakı temelinde inşa edilmiştir. İlk Şii hanedan olan Safevilerin mezhepsel temelini Şeyh Safiyuddin Erdebili adlı ocak sahibi bir Kürt atmıştır. Süreç içinde Sünni Osmanlı Türk hanedanına karşı olan Şii Türkmen ağırlıklı hanedanlar da iktidar hastalığına kapılmaktan kurtulamamışlardır. Demokratik gelenekleri ağır basan bir siyasal konfederasyondan merkezî bürokratik yanı ağır basan bir devlet sistemine dönüşmüşlerdir. Şialık da resmi iktidar ideolojisinin bir parçası olmuştur. Önemli bir kısmında antiiktidarcı gelenekler her ne kadar bugüne dek yaşasa da, Şia İslâm'ı da Sünni İslâm gibi iktidarcı ve devletçidir. İlginç biçimde İran Kürtlerinin önemli bir kesimi katı olmayan bir Sünni İslâm geleneğiyle Şia iktidarlarına karşı demokratik muhalefeti, dolayısıyla gerçekliği temsil etmektedir. Çağdaş İran Kürtlüğü 19. yüzyılın başlarından itibaren kendini Şia iktidarlarına karşı şekillendirmeye çalışmıştır. 1920 Simko İsyanı, 1946 Mahabad Cumhuriyeti deneyimi bu gerçeği ifade eder. Bu direniş geleneği ve gerçekliği, en son Humeyni önderlikli İran İslâm Cumhuriyeti'ne (İran despotik iktidarı) karşı duruşuyla kendini bir kez daha kanıtlamıştır. İster Sünnilik ister Şialık olsun, iktidarcı İslâmî kültürler Kürtler üzerinde kendilerine yakışmayan, zorla giydirilmiş kirli elbiseler gibi durmaktadır. Kürtler özgürlük fırsatını bulur bulmaz bu kirli elbiseleri atmakta ve kendi hakiki kültürel elbiseleriyle donanmaktadır.

İran Kürtlerinin Kürdistan'ın ve Kürtlerin bütünlüğünden kopartılmalarında Safeviler ve Osmanlılar arasında imzalanan 1639 Kasr-ı Şirin Antlaşması'nın önemli payı vardır. Bu anlaşma Zagros Kürtlerinin Kürt bütünlüğünden koparılması anlamına geliyor. İran Kürtleri Kürt kimliğinin kök hücresi konumundaydılar. Zerdüştî geleneğin özde temsilcileriydiler. Şia iktidarlarına karşı İslâmî konumları daha demokratiktir. Kuzey Kürdistan'daki Alevi Kürtlerin Sünni iktidar geleneğine karşı yürüttüğü demokratik özgürlük mücadelesinin benzerini Şia iktidarına karşı Doğu Kürdistan'da esas olarak Sünni Kürtler yürütmektedir. Bu durum iktidarın ideolojik-kültürel kaynaklarıyla bağlantılıdır. İran Kürt gerçekliğindeki hâkim kültür dinsel ve mezhepsel olmaktan çok

etnik ve kavmi niteliktedir. Şia kültürü içinde Farslar ve Azerilerin kavmi nitelikleri daha çok zayıflarken, resmi Şia kültürüne karşıtlıklarından ötürü Kürtler kavmi niteliklerini önemli ölçüde korumuşlardır. Buna karşılık Şia Kürtlerinin ve Lorların (Kürtlerin en eski kültürel kollarından biri) kavmi nitelikleri zayıflatılmış olup Şia kültürü içinde asimile olmaları söz konusudur. Ayrıca önemli bir nüfusa sahip olan Horasan Kürtleri Şia Kurmanc olup, yoğun asimile etme çabalarına ve siyasal açıdan etkisiz bir konuma düşürülmelerine rağmen, kimliklerini ve kültürlerini korumada ısrarlı davranmışlardır. Doğu Kürdistan'da çağdaş Kürt kimliğinin oluşumunda 1806'da Soran Babanzadeler önderliğinde başlayıp günümüze kadar devam eden direnişlerin önemli etkisi vardır. 19. yüzyılın başlarında gelişen isyanların etkisi geneldir. Kürt beylik ve aşiret otoritelerinin tasfiyesini amaçlayan merkezî iktidarı güçlendirme hareketleri geleneksel işbirlikçi iktidarları tasfiye etmekle beraber, toplumsal kültür üzerinde pek etkili olamamışlardır. Bir nevi iktidar Kürtlüğü tasfiye olmuş, toplumsal Kürtlük ise yeni bir evreye girmiştir. İsyanlar daha çok kaybedilen iktidarı tekrar elde etme amaçlıdır. Tüm Kürtlerin ulusal varlığını koruma ve geliştirme amacından yoksundurlar. Aristokratik otonomilerin bu özelliğini çok iyi kavramak ve ulusal varlığı koruma ve özgürlüğü geliştirme hareketlerinden farkını iyi ayırt etmek gerekir.

Demokratik olmayan otonomi savaşları ve çatışmaları, öncülerinin sınıfsal yapısı gereği çoğunlukla yenilgiyle sonuçlanmış, bu da bir bütün olarak Kürt ulusal varlığı ve özgürlüğü üzerinde derin tahribatlar yaratmıştır. Her yenilgi bir kırıma yol açmış, her kırım ise kültürel soykırımı bir adım daha ilerletmiştir. Doğu Kürdistan'da 1878'deki Şeyh Ubeydullah Nehri, 1920'lerdeki Simko ve 1945'lerdeki Kadı Muhammed önderliğindeki hareketler benzer sonuçlara yol açmışlardır. Yenilgi ve daha çok ezilme ulusal varlığı ve özgürlüğü daha da zayıflatmış, umutsuz duruma düşülmesine yol açmıştır. Kadı Muhammed'in önderlik ettiği Mahabad Cumhuriyeti deneyimi, modern halkçı niteliğine rağmen, öteki isyanlarla aynı akıbeti paylaşmaktan kurtulamamıştır. Beyaz Türk faşizmiyle Rıza Pehlevi faşizmi arasında 1937'de Sadabad Paktı adıyla varılan anlaşma özünde Kasr-ı Şirin Antlaşması'nın çağdaş biçimi olup, Kürt bölünmesini derinleştirme ve özgürlük hareketini ortaklaşa tasfiye etme amaçlıdır. Günümüzde de Türkiye'deki yeşil faşist iktidarla İran İslâmî faşist iktidarı arasında Kürdistan'ın ulusal varlığını koruma ve özgürlüğünü sağlama mücadelesine karşı yapılan ve yürütülen çok sayıda gizli anlaşma söz konusudur.

Avrupa'da, eski Sovyet Federasyonu ve Ortadoğu'nun birçok ülkesinde Diaspora Kürt gerçekliği diyebileceğimiz varlıkların ulusal duyarlılıkları gelişmekte, ulusal kimliğin önemli bir parçası haline gelmektedir. Bu kesimler özellikle kültürün bilinç öğesine daha açıktırlar. Ulusal kimlikte bütünlüğün sağlanmasında katalizör rolünü oynamak durumundadırlar.

Ulusal gerçeklik olarak Kürtlüğün kapitalist modernite çağında ölümcül darbeler yediği açıkça ortaya serilmiş bulunmaktadır. Buradan çıkarılması gereken en önemli sonuç, kapitalist modernitenin temel araçlarıyla (**Özgürlük Sosyolojisi**'nde kapsamlıca çözümlenen tekelci sermaye, ulus-devlet ve endüst-

riyalizm üçlüsü) Kürt ulusal varlığının sağlanamayacağı ve korunamayacağıdır. Gerek hegemonik sistemin baş aktörleri (İngiltere, ABD, Almanya vb.) gerekse işbirlikçi unsurları (bölgesel beyaz faşist rejimler, komprador kapitalizmi ve çevreyi yok eden döküntü sanayiler) hesaplarını Kürdistan'ın parçalanması, parça parça kalması, her parçası üzerinde Kürt ulusal varlığını ya tümüyle asimilasyon ve soykırımdan geçirmeye veya tamamlayıcı nitelikte uygulamalar olan yapay Kürtçü oluşumlarla egemenlik altında tutmaya dayandırmaktadır. Bu hesaplar eğer dümdüz bir hatta keyiflerince işlerse, ortada ne Kürdistan ne de Kürt ulusal varlığı kalır. Hegemonik sistemin Kürtlük adına her parçada ortaya çıkardığı yapay, sahte ve saptırılmış bir Kürtlüğü maske olarak takan işbirlikçi unsurların rolü, esas olarak asimilasyon yoluyla uzun sürece yayılmış Kürt kültürel soykırımını meşrulaştırmaktır. Kürt ulusal varlığı üzerinde entelektüel, politik, ahlaki ve estetik çalışma yürütenlerin bir an bile akıllarından çıkarmamaları ve duygu dünyalarında canlı tutmaları gereken temel hususlardan birisi bu maskeli, sahte Kürtlük oluşumlarının birer tuzak olduğudur. Niyetleri ne olursa olsun, bunların rolü soykırımı meşru kılmaktır. Bunlar görünüşte Kürt ulusal varlığının bir unsuru olduklarını idea eder ve realizasyonuna girişirler; özünde ise Kürt ulusal varlığının potansiyel unsurlarını içten kemiren, ağacın kökünü yiyen kurtçuklardır. Ne acıdır ki, çoğu da bu ağacın kurdu olma rollerini bilinçsizce, günlük çıkarlar uğruna ve en vahimi de iyi niyetlice yerine getirmektedir.

O halde çağdaş Kürt ulusal gerçekliği zıt yönlü iki eğilim içinde kendini var kılmaya ve özgürleştirmeye çalışmaktadır. Bu eğilimlerden birincisi, sömürge ötesi bir statü altında kapitalist modernite kaynaklı istila, işgal, imha, tenkil, tedip, asimilasyon ve soykırımlara kadar varan yöntemlerden oluşan tasfiye etme, ulus olmaktan çıkarma, özgür ulusal toplum haline gelmekten alıkoyma ve sonuçta yok etme eğilimidir. Bu eğilimde dikkat edilmesi gereken temel husus Yahudi, Kızılderili ve Ermeni soykırımları gibi fiziksel yanı ağır basan soykırımlardan ziyade, görünüşte Kürtlük yaşıyormuş ve kendisine dokunulmuyormuş izlenimi veren sahte Kürtçü ve bol hainli gruplarla meşrulaştırılmış bir kültürel soykırım yönteminin uygulandığıdır. İkinci eğilim, birinci eğilime karşı kendiliğinden veya onunla birlikte bilinçli, örgütlü ve eylemli olarak yürütülen Kürt ulusu olarak var olma, varlığını sürdürme ve bu varlıkla birlikte onun bütün parçalarının bütünleştirilmesi ve özgürleştirilmesi, böylelikle özgür Kürt ulusal toplumunun inşa edilmesi eğilimidir. Çağdaş Kürt kimliğinde bu iki eğilim zıtlık halinde bulunmaktadır. Öldüren, yaşamı her geçen gün ortadan kaldıran ve anlamsızlaştıran eğilimin mi, yoksa yaşamı var kılan, bütünleştiren anlamlı ve özgür yaşam eğiliminin mi üstünlük sağlayacağı aralarındaki mücadeleyle belirlenecektir. Ulusal varlığını koruma ve özgür kılma mücadelesi diyebileceğimiz son iki yüz yıldır devam eden bu çağdaş süreci, Kürt kültürel varlığının ideolojik, askeri, siyasi, sosyal, ekonomik ve diplomatik alanlarda verdiği, vermekte olduğu ve vereceği, ölümüne bir direnişi esas alan özgürlük ve demokrasi güçlerinin kapsamlı strateji ve taktiklerle yürüteceği mücadele belirleyecektir.

3- Kürt Gerçekliğinde Sosyal Boyut

Kürt kimliği veya herhangi bir kimlik söz konusu olduğunda ilk önce anlaşılması gereken husus, kimliğin sosyal bir gerçeklik olduğudur. Toplum insan türünü kapsayan en geniş olgudur. Dolayısıyla toplum kavramı kullanıldığında, ayrıca bir aidiyet kavramına ihtiyaç duymak fazlalık gibi gelebilir. Belki de daha doğru olan, toplum kategorisini iç kimliklerle tanımlamaktır. Fakat toplumlar büyük bir çeşitlilik arz ettiğinden, kendilerine ad takmak da kaçınılmaz oluyor. Burada önemli olan, temel toplum kavramının evrensel olduğudur. Evrenselde tüm kimlikler temsil edilebilir. Evrenseli çeşitliliklere bölmek özünü etkilemez. Amerika toplumuyla Avrupa toplumu özde aynıdır. Aralarındaki fark biçimselliğe ilişkindir. Kürt gerçekliği derken, aslında Kürt toplumunu kategorize ediyoruz. Burada tekrar toplumun toplumu demek abes kaçabilir. Kürt gerçekliği demek, maddi ve ideolojik olarak Kürt toplumu demekle özdeştir. Dolayısıyla Kürt toplumunda toplumsal boyut demek anlamsız gelebilir. Fakat burada dile getirmeye çalıştığımız incelik, evrenselle tikel arasındaki bağla ilgilidir. Kürt gerçekliği olarak toplum değişmeyen, hep aynı kalan öz iken, Kürt toplumsal boyutu bu özün farklı biçim kazanmış hali oluyor. Klan boyutu da, ulus boyutu da Kürt gerçeği kapsamındadır. Gerçek aynı iken, klan ve ulus değişen, biçim kazanan toplumu ifade ediyor. Bu açıklamayla birlikte sosyal boyut üzerinde durmak öğretici değer taşır.

Antikçağ ve neolitik çağ Kürtlüğüyle modernite kıskacındaki Kürtlük arasındaki büyük fark hemen tespit edilebilir. Her toplumda olduğu gibi Kürt toplumunun da bir neolitik ve antikçağ gerçekliği vardır, ama çağdaş veya modern bir gerçekliği de vardır. Modern bir gerçekliği olup da klan, kabile, aşiret veya kavim kimliğini kazanmamış toplum olamaz. Kavim aşaması kapitalist moderniteye taşındığında kimlik artık farklılaşmıştır. Eğer yok olmamışsa, ulusal kimlik özellikleriyle tanışmaya başlamış demektir. Ulusallık artık kavimsel toplumun aldığı bir üst biçimdir. Toplumu ulusal niteliğiyle kavramak gerçekliğe daha uygundur. Ona etnik Kürtlük demek, bilinçli olarak veya bilinçsizlikten kaynaklanan bir çarpıtma demektir. Günümüzde bu çarpıtmaya yoğunca başvurulmaktadır. M.Ö. 5000'lerde gerçekleşen bir olgu olan etnisitenin günümüze taşırılmasıyla çoktan üst biçim haline gelmiş olan Kürt ulusal toplum gerçekliği inkâr edilmek, bu aşamayı yaşamamış sayılmak gibi bir çarpıtılmaya uğratılmaktadır. Dolayısıyla bu başlık altında çözümlenen, ulusal kimlik haline gelmiş toplum olarak Kürt gerçekliğidir. Sosyolojinin çok girift bir bilim denemesi olduğu bilindiğinden, bu tür açıklamalar çokça gerekli olmaktadır.

Daha dar anlamda sosyal boyut, sınıfsal özellikler kazanmış toplumlar için kullanılmaktadır. Örneğin kabile, klan ve kavim niteliğini kazanmış gerçekliklerden doğrudan o kabile, klan veya kavmin adıyla bahsetmek doğru bir yaklaşımdır. Dar anlamda toplum kavramını işlevselleştirmeye gerek yoktur. Toplum ancak sınıfsal nitelik kazandığında, ona Kürt toplumu veya herhangi bir toplum demek daha işlevsel olur.

Kürtlerin tarih boyunca iç veya dış kaynaklı sınıflaşma eğilimleriyle yoğunca tanıştıklarını rahatlıkla belirtebiliriz. Neolitiği derinliğine ve devrimci tarzda yaşayan Kürt orijinler, Sümer sınıflı toplumundan beri sınıflaşmayla tanışmışlardır. Dış boyutlu sınıflaşma giderek iç boyutlu olmaya taşınmaktadır. Örneğin Guti Hanedanlığı (M.Ö. 2150-2050) Sümer toplumunda sınıflaşmayı yaşayan Kürt orijinli bir kabileler federasyonuna dayanmaktadır. Benzer sayısız gelişme yaşanmıştır. İlkçağda Babil, Hitit, Asur ve Urartu devlet oluşumlarında Kürt aşiret federasyonlarının, yani somut biçimiyle Hurrilerin büyük etkisi vardır. Ya kendilerinden birçok hanedan bu devletlerin inşasında rol almış ya da bu devletler Hurri toplulukları içinde kendilerine bağımlı çok sayıda hanedan oluşturmuşlardır. Bu kesindir. Bunlara rağmen Kürt orijinleri kendi asli kabile ve aşiret özelliklerini korumaya büyük özen göstermişlerdir. Tüm bu durumlarda kabileler ve aşiretler ancak belli bir federasyonlaşmayla varlıklarını koruyabileceklerinin ve özgür yaşayabileceklerinin derin bilincindeydiler. Med Konfederasyonu Asur İmparatorluğu'nun yıkılış tarihi olan M.Ö. 600'lerin bitiminde bizzat dönemin en büyük imparatorluğu haline dönüştü. Akabinde Perslerle devam eden bu imparatorluk döneminde Kürt orijinlerinde sınıfsallık olgusu içsellik kazanmış ve kök salmıştır. Denilebilir ki, Kürt beylik sistemi bu tarihlerden itibaren toplumsal bir olgu haline gelmiştir. Helenistik dönemde, Sasaniler ve Roma dönemlerinde Kürt orijinler, beylik ve aşiret düzenleri (federasyonları) temelinde çeşitli iç ve dış ittifaklarla varlıklarını korumaya (Bu dönemlerin savaşları ağırlıklı olarak Kürt orijinlerinin yaşadığı coğrafyada gerçekleşiyordu) ve özgürlüklerini savunmaya özen göstermişlerdir.

İslâmiyet'in yeni bir toplumsallık olarak Kürt orijinler üzerindeki etkisi, dinsel cemaatlerle beylik düzenlerini geliştirme ve güçlendirme temelinde olmuştur. Dinsel cemaatler daha çok tarikatlar biçiminde sivil toplumu oluştururken, geleneksel beylik düzenleri daha gelişkin sınıfsal ve askeri düzenler halinde kendilerini yenileyip pekiştirdiler. Birer sivil toplum örgütü olarak tarikatların Zerdüşt rahip toplumundan sonra toplumsal bünyede daha da derinlik sağladıkları söylenebilir. Aslında saf haliyle tarikatlar iktidar temelli sınıflaşmaya karşı direniş kurumlarıydı; günümüzdekilerden daha radikal ve işlevsel sivil toplum örgütleriydi. Fakat iktidarların sıkça kendilerine el atması ve üst tabakalarının işbirliğine çekilmesiyle yozlaşıp amaçlarına ters düşüyorlardı. Ortaçağ toplumu özünde feodal beyliklerle tarikat cemaatlerinin öne çıkmasıyla nitelenebilir. Kürt toplumunda her iki olgu da yoğunca yaşanmıştır. Beyliklerin çoğu daha geniş devletlere dönüşmüşlerdir. 16. yüzyıla kadar Kürt beylikleri bağımsızlığa yakın bir statüde yaşıyorlardı. Halifelere sembolik bağlılıkları söz konusuydu. Safevilere karşı Osmanlı İmparatorluğu'na bağlandıklarında, özerkliklerini gittikçe yitirmeye başladılar. 1847'de Bedirhan Bey'in şahsında son Botan Beyliği'nin tasfiye edilmesiyle sonları geldi. Tarikatlar, özellikle Kadirîler ve Nakşibendîler, paralel örgütlenmeler olarak sık sık beyliklere karşı alternatif olarak kullanıldılar. Sultanlar çıkarlarına göre her iki kesimden de yararlandılar. 19. yüzyılda beyliklerin sonu getirilince öne çıkarılan

tarikatlar Kürt toplumundaki temsil düzeylerinde büyük gelişme sağladılar. Şüphesiz isyanlara karşı kullanıldığı için bu rol olumsuzdu. Bu yüzden toplum üzerinde derinliğine tahribata yol açtılar. Hamidiye Alayları Kürt toplumunda çok daha yıkıcı sonuçlara yol açtı. Kürt üst tabakasını hem kendi içinde hem de Ermeniler, Süryaniler ve Arap aşiretleriyle çatıştırdı. Böylece Kürt işbirlikçiliğinde en olumsuz aşamaya geçildi.

19. yüzyılla birlikte Kürt toplumunda yaşanan gelişmeler iç dinamiklerin sonucu değildi. Gerici, işbirlikçi ve giderek inkârcı tarz gelişmelere damgasını vuruyordu. Üst tabakalar iktidara bağlanma ve rant sağlama karşılığında Kürtlükten vazgeçmeyi temel politika, daha doğrusu politikasızlık haline getirdiler. Kürt toplumu tarihinin en büyük ihanetini kapitalist moderniteyle bağlantılı olarak son iki yüz yılda yaşadı. Burada belirleyici olan üst tabakanın maddi çıkarlarıydı. Kürt toplumuna bağlılık, ulusal toplum peşinde koşma ve savaşmayı gerektiriyordu. Bu temelde geliştirilen isyanlar da başarılı olamayınca, hızla iktidara teslim olma, sağlanan rant karşılığında Kürtlükten vazgeçme, Kürtlüğe ihanet etme, hatta tasfiyesinde rol üstlenme kaçınılmaz oluyordu. Aksi halde maddi yaşamlarını sürdüremezlerdi. Geriye öndersiz ve bilinçten yoksun yığınlar kalıyordu. Bunlar da binlerce yıl önceki formlara, ilkel klan ve kabile toplumuna dönüyorlardı. Tarikatların pençesine düşenler toplumsal gerçeklikten tümüyle kopuyorlardı. Çünkü bu yüzyıllarda tarikatlar esas olarak üstten itibaren ajanlaşmanın en etkili kurumlarına dönüşmüşlerdi. Bu dönemde toplumsal boyutta gözlemlenen en önemli gelişme, kabile ve aşiret dışına taşmış, beylik ve tarikat örgütlenmelerinde yer bulamamış, daha doğrusu dışlanmış geniş toplumsal kesimlerin oluşmasıdır. Dolaylı da olsa kapitalist gelişme sonucunda oluşan mülksüzleşme, emeğini ücret karşılığında piyasada değerlendirme durumunda kalan bir proleterleşme söz konusuydu. Bunlar yarı çiftçi, ortakçı, mevsimlik ücretli işçi konumundaki kimseler, daha doğrusu kimsesizlerdi. Sayıları gittikçe artıyordu. Tabanda oluşan bu kesime kategorik olarak Kurmanc, 'Kürt insanı' denilmekteydi. Giderek Kurmanclıkla Kürtlük çakıştı. 19. ve 20. yüzyıllarda Kürt denildiğinde genellikle Kurmanc anlaşılırdı.

Burada ilginç olan, Türk boylarında yaşanan gelişmenin bir benzerinin geç de olsa Kürt aşiretlerinde de yaşanmasıdır. Bu daha öncesinde Araplarda yaşanan Medeni-Bedevi (şehirli Arap-çöl Arap'ı) ayrışmasının karşılığı oluyordu. Türk üst tabakası iktidar temelinde alt tabakadan ayrıştıkça, Türkmen toplulukları oluşup genişliyordu. Türkmen kendi üst tabakaları tarafından hakir görülüp 'idraksiz Türk' olarak damgalanıyordu. Hâlbuki geleneksel Türklük Türkmenlerde yaşanıyordu. Aynı durum gecikmeli de olsa Kürt toplumunun ayrışmasında da ortaya çıkıyordu. Buradaki temel fark, Arap ve Türk üst tabakaları daha çok devletin hâkim unsuru iken, Kürt üst tabakasının işbirlikçi bir kesimi oluşturmasıydı. Arap ve Türk üst tabakası kendine özgü bir Araplığı ve Türklüğü yaşarken (Türk üst tabakasında oldukça güçlü yaşanan, kozmopolit, Arap ve Fars dili ve kültürü karışımı bir saltanat kültürüydü), Kürt üst tabakası iktidarda yer almanın karşılığı olarak Kürtlükten, özellikle ulusal ve siyasi Kürtlükten büyük oranda kopuyor, çoğunlukla Kürtlüğe ihanet edi-

yordu. İktidara uşaklık etmenin başka bir yolu yoktu. Dolayısıyla giderek kalabalıklaşan kesim (Bedeviler ve Türkmenlerde olduğu gibi) Kurmanclar oluyordu. Kürtlük olgusu da esas olarak bu kesimin niteliği haline geliyordu. Kabile ve tarikat toplumundan ulusal topluma dönüşümün bu primitif, ilkel şekli bundan sonra çağdaş Kürt toplumunu oluşturacak asıl kesim olacaktır. Serbest hale gelen işgücünün sahibi olarak Kurmanclar sanayi devriminden yoksun oluştukları için ekseriyetle işsizdi. Ortakçılık tarımsal alanda en çok gelişen yarı-proleterleşme biçimiydi. Ardından mevsimlik ırgatlık işgücü geliyordu. Sömürge ve yarı-sömürge toplumlarda yaşanan benzeri bir durumdu bu. Önce köylerde gelişen Kurmanclık günümüze doğru kentlere doluşacak, varoşların esas kitlesi olacaktı. Yurtdışına göçün de temel kitlesiydi. Siyasi ve kültürel boşluk yaşayan bu kesimin çağdaş sosyal boyutu temsil etme iddiasıyla ortaya çıkan PKK'nin temel kitlesini oluşturması tesadüf değildir.

Kürtlerde üst ve alt tabakalarda meydana gelen çağdaş dönüşümler kendine özgü farklılıklar içerir. Kürtlerdeki üst tabakaya burjuva demek epey zorlama olacaktır. Burjuvalaşma yaratıcı bir sınıf olarak Batı Avrupa'nın yeni bir sisteme geçiş gücüdür. Burjuvazi kendine özgü bir kültürü ve tekniği birlikte geliştirdi. Siyasi kültürünü iktidara taşıdı. Kâr temelli ekonomik sektörleri öne çıkardı. Bu temelde dünya çapında hegemonyasını kurdu. Kendine bağlı oluşan bağımlı coğrafyalardaki burjuvalaşma taklitçi olmak durumundaydı. Tüm hegemonik sistemlerin benzer bir özelliği vardır. Ortadoğu kültüründe de yaşanan, bu evrensel gelişmenin bir biçimiydi. Fakat binlerce yıllık merkezî uygarlık sistemine öncülük eden Ortadoğu, kapitalist modernite karşısında daha çok direndi. Hegemonik sistemin kuklası haline gelen Osmanlı ve İran İmparatorluklarında yaşanan bu gerçeklikti. Burjuvalaşmaya karşı uzun süre direnme yaşandı. Burjuvalaşmaya karar verildiğinde de, tümüyle yok olmaktansa onun bürokratik biçimi esas alındı. Bürokratik burjuvazi devlet eliyle burjuvalaşma demektir. Daha genel olarak, geleneksel iktidar sahiplerinin gerici tarzda geç burjuvalaşmaları söz konusudur. Bu nedenle bu tür burjuvaların yaratıcılıkları, millilikleri sınırlıdır; daha çok komprador niteliktedirler.

Kürt üst tabakasının bu tür burjuvalaşma imkânı da yok denecek kadar azdır. Kendisi herhangi bağımsız veya yarı-bağımlı bir devletin sahibi olmadığı ve tarihsel olarak da köklü bir işbirlikçiliği ve inkârcılığı yaşadığı için Kürt burjuvalaşması sözde kalmaktadır. Ne milli pazar için savaşacak gücü ne de buna yönelik bir siyasal kültürü söz konusudur. Tersine, ancak kendi pazar kavgasından ve onun milli kültüründen vazgeçtiğinde, çok kısıtlı da olsa yaşamasına imkân tanınmaktadır. Dolayısıyla 19. ve 20. yüzyıl boyunca bireysel sesler dışında bir Kürt burjuva retoriğine tanık olamıyoruz. Tersine kraldan daha kralcı bir tavırla (Tarihte bunun örnekleri çoktur) Kürtlüğün tasfiyesinde rol aldıkça kârlarını arttırıyorlardı. Âdeta kural haline gelen bu eğilime uygun olarak, birbirleriyle ulusallıkta değil, ulusal inkârcılıkta yarışıyorlardı. Tarihsel kökenleri de bu eğilime oldukça yatkındı. Bireysel unsurlar dışında yaratıcı ya da bürokratik burjuvalar olarak bir Kürt üst tabakasından bahsetmek mümkün görünmemektedir. Burjuva sınıf kültüründen bahsetmek daha da zordur.

20. yüzyılda kendini İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Türkiye Cumhuriyeti olarak örgütleyen Beyaz Türk burjuvazisinin niteliğini kısmen açıklamıştık. Gerçekten de bu şablonlar altında bürokratik yanı ağır basan bir burjuvalaşma vardı. Bunun iktidara dayalı bir burjuvalaşma olduğu kesindir. Ayrıca dıştan bir hegemonik güce dayanmaksızın oluşamazdı. İçte ise daha erken burjuvalaşan Hıristiyan Ermeni ve Rum burjuvalarını tasfiye ettikçe gelişebilirdi. Ermeni ve Rum tasfiyelerini (soykırımlarını) bu sınıfsal ve hegemonik gerçeklik temelinde çözümlemek en doğrusudur. Beyaz Türk burjuvazisinin hegemonik gücü esas olarak Yahudi sermayedarlar ve kültürel unsurlarıydı. Daha doğrusu, bunlar hem maddi hem de ideolojik açıdan hegemonik konumdaydılar. Ayrıca yüzyıllardan beri Ermeni ve Rum burjuvaları önlerinde bir engel konumunda bulunuyordu. Azami kâr kanunu gereği bu engellerden kurtulmaları gerekiyordu. Birinci Dünya Savaşı ve Ulusal Kurtuluş Mücadelesi kendilerine bu fırsatı sundu. Kendi fideliklerinde yetiştirdikleri Türkleri ve Müslüman azınlıklardan gayri milli unsurları kendi önderliklerinde ustaca birleştirdiler. Her iki savaştan hâkim güç olarak çıktılar. Ayrıca dünya çapında İngiliz hegemonyasındaki güçlü konumları kendilerini büsbütün şanslı kılıyordu. İngilizlerle uzlaşma temelinde Cumhuriyet'in ilanı bu kesimlere eşsiz bir fırsat sundu. Yeni Cumhuriyet hem coğrafya hem de nüfus olarak kapitalist azami kâr için büyük potansiyel taşıyordu. Ermeniler ve Rumlar tasfiye edilmiş, dik başlı davranan Çerkezler sistemin dışında bırakılmıştı. Geriye kalan Müslüman Balkan ve Kafkas kökenli kesimlerden Cumhuriyet'in ideal bürokrat kadroları derlenebilirdi. Araplar da dışlanmıştı. Geriye olası tek büyük tehdit kaynağı olarak Kürtler kalmıştı.

Her ne kadar çoktan işbirlikçi kesilmişse de, Kürt üst tabakasının iktidardan daha çok pay almak ve eski statüleri peşinde koşmak istemesi tehlike oluşturabilirdi. Ayrıca her an ayaklanabilecek potansiyel bir halk kitlesi oluşmuştu. Anlaşılıyor ki, 1925'te İngilizlerin senaristliğini yaptığı Kürt kırımında bu temel gerçeklikler belirleyici olmuştur. Anadolu'daki azami kârın garanti edilmesi tıpkı Ermeni, Rum ve Süryani kırımında olduğu gibi Kürtlerin de köklü hallini gerektiriyordu. Hegemonik güç olarak İngilizlerle Yahudi sermayedarlar ve Siyonist kadrolar bu konuda Türk bürokratik burjuva unsurlarla sıkı gizli ve komplovari bir ittifak temelinde uzlaşmışlardı. Bu uzlaşma Beyaz Türk olgusunu kavramak açısından kilit önem taşır. Bu ittifakın ilk meyvesi Şeyh Sait önderlikli gelişen ve provoke edilen direnişin amansızca ezilmesi, ardından Musul-Kerkük'ün İngiliz hegemonyasına terk edilmesidir. Yine bu ittifak gereği sosyalistler ve İslâm ümmetçileri de amansızca tasfiye edildi. Saltanat ve hilafet lağvedildi. Tarihi 1920 ile başlatan, öz Türk ve İslâm kültürü ile ilişkisi olmayan, öykündükleri Aydınlanmacı Avrupa kültürü ile de ilgisi bulunmayan, yeni bir tanrısallık diyebileceğimiz tuhaf bir ideolojik ve siyasi kültür geliştirildi. Bu yeni ideoloji ve kültür katı homojen bir toplum yaratmayı hedefliyordu. Mutlak itaat peşindeydi. Demokrasinin var olan unsurları ve kırıntıları da bahsedildiği gibi tasfiye edilmişti. Dolayısıyla genelde tüm Kürtlük özellikleri, özelde Kürt üst tabakası ya bu katı ve homojen toplum hedefi

içinde gönüllü veya zorla eritilecek ya da yok edilecekti. Yok edilmenin karşılığı isyanlar bahanesiyle fiziki tasfiyeydi. Pozitivist felsefe gereği buna inanılmış ve aynı kararlılıkta uygulanmıştı. Yoksa iddia edildiği gibi o dönemde bilinçli, örgütlü, tehlike arz eden bir Kürt direnişi yoktu. Ama direnişin güçlü bir potansiyeli oluşuyordu. Söz konusu olan, isyan bahanesi veya komplolarla bu potansiyeli yok etmekti. Gerçekleştirilen de bu oldu.

Bu tasfiyenin gerçekleştirilmesinde önemli rol oynayan Türk bürokratik burjuva unsurlar, kâr paylarını daha da arttırmak için, İkinci Dünya Savaşı yıllarında Yahudi zenginleri ve sermayedarlarını Varlık Vergisi adı altında tam olmasa da Almanya'dakine benzer bir uygulamaya tabi tuttular. Alman burjuvazisine ebelik eden Yahudi sermayedarların Hitler Almanya'sında Alman burjuvazisi tarafından tasfiye edilip sermayelerine el konulmasının bir benzeri, Hitler'in güçlü olduğu yıllarda genç Türk bürokrat burjuvazisi tarafından daha sınırlı ölçülerde kendisine 'ebelik' eden Yahudi sermayesine karşı gerçekleştirilecekti. Sermayeleri oldukça kırpılan Yahudiler ya çok azla yetindiler ya da çoğu gittikçe hızlanan göçlerle Anadolu'yu terk etti. Türk bürokratik burjuvazisi bu tasfiye hareketini kendi dışındaki diğer Türk üst tabakasına karşı da uyguladı. Özellikle toprak sahibi ve tüccar-esnaf erbabına göz açtırılmadı. Kürtler ise soy olarak hep hedef olmaya devam edeceklerdi. 1950'ler sonrasındaki darbeler, iç savaş ve komplolar süreci bu geleneğin daha da yoğunlaşarak devam etmesidir. 1980'ler sonrasında Kürtler üzerinde doruğa vardırılan komplo, imha, işkence, köylerin boşaltılması, Kürtçenin yasaklanması aynı hegemonik gücün NATO-Gladio takviyeli olarak yürüttüğü en kapsamlı son uygulamalarından başka bir şey değildir. Yani yüz yıllık bir geleneğin hız ve kapsam bakımından büyütülen uygulamalarından başka bir anlama gelmez.

O halde Cumhuriyet Türkiye'sinde Kürt sosyal gerçekliği ağır tasfiyeyi yaşayan bir gerçekliktir. Kürt gerçekliği çelişik bir konumu yaşamaktadır. Var olmakta ısrar bir direnme gerekçesi iken, homojen toplum yaratma adına tasfiye planı da bir yok etme gerekçesidir. Dolayısıyla Kürt sosyal gerçekliği herhangi normal bir sosyal gerçeklik değildir. Üst tabakası tarihsel olarak Kürt sosyal gerçekliğinden kültürel ve siyasal kopuşu gerçekleştirmiş, işbirlikçi ve ihanetçi bir konuma savrulmuş iken, geriye kalan ideolojisiz ve öncüsüz ana kitle asimilasyona yatırılmıştır. Bu yetmezse, herhangi bir bahaneyle başlarının ezilmesi devreye girer. Hedef, Kürtlükten kolektif olarak tamamen vazgeçirmek, geriye hiçbir iddiası olmayan, Kürtlüğünden utanan, Kürtlüğe bulaştı mı başına en büyük tehlikeyi alan, işsiz ve beş para etmez bir duruma indirgenmiş bir Kürtlük (eğer geriye bir şey kalmışsa) bırakmaktır. Belki de çağdaş dünyada bu tür bir sosyal realitenin ikinci bir örneği yoktur. İşin daha da vahim tarafı, gerçeğin bu yönlü bilincine ya çok az varılması ya da hiç varılmamasıdır. Ortada ne bilinçli ve kültürlü olarak bir Kürt burjuvazisi (Zaten buna niyet bile edilmedi) ne de çağdaş proleter veya küçük burjuva sınıf vardır. Bu durumda gölge veya sanal sınıflardan bahsetmek gerekiyor. Kürt yurtseverliğini, ulusallığını ve toplumsallığını biraz da bu sanal hale getirilmiş

gerçekliğe karşı inşa etmenin ne denli zor olduğu bu çözümlemeler temelinde herhalde daha iyi anlaşılacaktır.

Hareketin, özellikle PKK Hareketi'nin dayanmak istediği zemin, Kürt varlığının kendilik olmaktan çıktığı, hayal kabilinden bile olsa öz bilinç edinme cesaretinin gösterilmediği, Kürt insanının direniş konumuna geçtiğine bin pişman edildiği, anavatan, ulusallık ve öz sosyallik ideasının ya hiç edinilmediği ya da çoktan terk edildiği bir zemindi. Bu zeminde bir varlık ve özgürlük ideolojisi ile direniş-kurtuluş hareketi olmanın ne kadar zor olduğu daha iyi anlaşılacaktır.

2000'li yılların başlarından itibaren Beyaz Türk hegemonik sisteminde bir dönüşüm yaşanmaktadır. Geçmişi 1970'lere dayansa da, hegemonik iktidar kayması bu yıllarda gerçekleşmeye başlamıştır. Dünyadaki hegemonik iktidarla bağlantılı olan bu gelişme, ABD'nin 'Yeşil Kuşak' teorisinin Türkiye Cumhuriyeti'ne yansımasını ifade etmektedir. Değişiklik özde değil biçimdedir. Bilindiği üzere 'Yeşil Kuşak' teorisi Ortadoğu'daki hegemonik sistemle ilgilidir. Kapitalist hegemonik sistem özellikle İngiltere ve ABD önderliği altında son iki yüz yılda inşa edilen hegemonik sistemin korunması ve geliştirilmesi, değiştirilmesi halinde kırılmaması ve elden gitmemesi gibi sorunlarla uğraşmakta, bu sorunlara çözüm bulmaya çalışmaktadır. Birinci Dünya Savaşına, hatta Hitler rejimiyle birlikte İkinci Dünya Savaşına kadar Almanların Ortadoğu'ya yönelik hegemonik ideası vardı. Birinci Dünya Savaşından sonra Sovyetler Birliği'nin yükselişi ve İkinci Dünya Savaşından sonra Ortadoğu üzerinde rekabete girişmesi aralarında 'Soğuk Savaş'ın yaşanmasına yol açtı. 'Yeşil Kuşak' asıl olarak Sovyet Rusya'nın bölgeye yönelik hegemonyasını kırmaya yönelikti. Sovyet Rusya'nın Afganistan'daki bozgunuyla birlikte başarılı da olmuştu. İran Devrimi 'Yeşil Kuşak' teorisinde kargaşaya yol açmakla birlikte, özde bunu değiştirmedi. Esas olarak bölge halklarının demokratik dönüşümünü kırmaya yönelik yönü sürdürülmeye devam etti.

Türkiye Cumhuriyeti'nde 12 Eylül askeri darbesiyle resmi ideoloji haline getirilen Türk-İslâm sentezi aslında ABD ve İngiltere patentli bir çıkıştı. O dönemdeki İran Devrimi ve Afganistan'daki Sovyetler Birliği İşgali (1979-1980), ABD ve İngiltere ağırlıklı hegemonik sistemi bu gelişmeler karşısında TC üzerinden tedbir geliştirmeye zorladı. Sonuç Türkiye devrimci mücadelesinin acımasızca bastırılması ve Kürdistan'da soykırım uygulamalarının derinleştirilmesiyle birlikte Ortadoğu'nun güvenilir jandarması olmaktı. Türk devlet rejimi bu amaç kapsamında bütünüyle Gladiolaşmıştı. Olan aslında gizli NATO ordusu Gladio'nun kapsamlı biçimde kullanılmasıydı. Bugün Irak ve Afganistan'da yaşanan savaşı da aslında ilk defa Türkiye'de harekete geçirilen bu Gladio aygıtları yürütmektedir. Son NATO Zirvesi bu savaş konseptini NATO'nun yeni resmi stratejisi olarak ilan etmeye (2010 sonlarındaki Lizbon Zirvesi) hazırlanmaktadır.

Beyaz Türk faşizmi, Gladio'nun kendisine sunduğu olanaklardan yararlanarak, 1985'le birlikte Kürtleri tümüyle tarihten silmeye çalıştı. Bu noktada aralarında bir çelişki çıktı. Tıpkı 1923'teki Musul-Kerkük çelişkisi gibi, aynı bağ-

lamda Irak Kürdistan'ını da kontrol altına almaya çalışan Beyaz Türk faşizmi, doğuşunda olduğu gibi karşısında yine İngiltere ve stratejik ortağı ABD'yi buldu. Eski çelişkiler yine canlandı. Faşizm görünüşte PKK'nin tasfiyesini hedefliyordu. Fakat objektif olarak tüm Kürtler hedef konumuna düşürülüyordu. Dolayısıyla ilgili güçlerle çelişki daha da arttı. İran, Irak ve Suriye rejimleri de sürece dahil oldu. Ayrıca PKK'nin 1925-1940 sürecindeki direniş hareketleri gibi kolay tasfiye olmayacağı anlaşılmıştı. Bu durum seksen yıllık (1925-2002) Beyaz Türk faşist hegemonyasının ciddi bir sarsıntı geçirmesi ve çöküş yaşaması anlamına geliyordu. Sosyal bakımdan tüm iç rakiplerinden kurtulmuş Beyaz Türk bürokratik burjuvazisi (İlk defa Siyonist ortaklarını da epeyce darbeleyip önemli bir kısmını dışlamaya başlamıştı) tam hegemonyasını kurmuşken (Türk Gladio'sunun PKK'yle savaşında tüm sistem kanallarını kontrolü altına alması), karşısına umulmadık biçimde ABD-İngiltere karşı hegemonyası çıktı.

Aslında Türk Gladio rejiminin (Özellikle Doğan Güreş, Tansu Çiller ve S. Demirel, E. İnönü, M. Ağar dönemi) sınırsız yetkiyle donanmasında ABD, İngiltere ve diğer Batılı müttefiklerin onayı tamdı. Çelişki PKK'nin Irak Kürdistan'ındaki varlığından kaynaklanıyordu. Bu amaçla 1984-1999 (15 Ağustos Hamlesinden A. Öcalan'ın 15 Şubat 1999'da komployla yakalanmasına kadar) döneminin sonuna kadar her tür kontrgerilla eylemini birlikte kararlaştırıp uyguladılar. Güneyli Kürt işbirlikçi güçleri de buna tam destek verdiler. Ama Beyaz Türk faşizmi daha fazlasını istiyor, tüm Kürtlerin tasfiyesini planlıyordu. Batılı sistem bu noktada durdu. Ankara merkezli Beyaz Türk faşist rejimi kendini yalnız bulmaktan dehşete kapıldı. Daha ileri giderse Hitler gibi yargılanması da söz konusu olabilirdi. Tam bu çelişki yoğunlaşırken, ABD ve müttefiklerinin Afganistan ve Irak operasyonları devreye girdi. Bu durumda Türk Gladio'sunun Saddam Hüseyin rejimi ve Pakistan askeri istihbaratıyla kurulu stratejik ilişkileri açığa çıktı. Umulmadık biçimde NATO Gladio'suyla Türk Gladio'su (Bu dönemde Ergenekon adıyla tam millileşmişti) karşı karşıya geldi. Süleymaniye'de yaşanan 'çuval hadisesi' bu savaşın sembolik işaretiydi. ABD ve İngiltere'nin farkında oldukları bu gelişme sonucunda, geleneksel Beyaz Türk burjuvazisinden desteğini çekme ve 'Yeşil Kuşak' teorisi gereği çok önceden besleyip geliştirdikleri Yeşil Türk-Kürt burjuvazisini öne çıkarma ve hegemonik güç haline getirme operasyonları peş peşe devreye girdi. Bunun yüzeye vuran en önemli işaretleri Süleymaniye'deki 'çuval olayı'yla birlikte İstanbul'da bir Sinagog ile HSBC (İngiliz Küresel Bankası)'nin bombalanması, Taliban'ın tekrar harekete geçirilmesi ve Irak muhalefetinin güçlendirilmesiydi. Savaş ABD ile El Kaide arasındaymış gibi görünse de, özünde Türk Gladio'suyla ABD arasına kaymıştı.

Sonuçta AKP ABD, İngiltere ve diğer Batılı ortaklarının sivil görünümlü yeni işbirlikçi güçlerinin hegemonik ittifakı öne çıktı. Tamamen millileşen veya yalnız bırakılan Türk Gladio'su, ordu bünyesinde dört defa darbe girişiminde bulunduysa da başarılı olamadı. Cumhuriyet mitingleri, CHP ve MHP'nin 'Kızıl Elma' ittifakı bu tepkinin sivil toplum ve siyasi alandaki yansımalarıydı. Bu

ittifak Rusya, Çin ve Almanya'dan beklediği desteği alamamıştı. Suriye ve İran'la kurulan ilişkiler ise pek güvenilir olmayıp daha da köşeye sıkışmalarına yol açtı. Bu arada Irak'taki Kürt siyasi oluşumu mesafe katetmişti. AKP'nin sözde başarılı adımları işte bu ortamda gerçekleşti. Tüm bu olan bitenleri AKP'nin seçim zaferi olarak yorumlamak ve R. Tayyip Erdoğan'ın marifetiymiş gibi yansıtmak bir propaganda oyunudur. Savaşın asıl güçleri örtülü ve çok kapsamlı hareket ediyorlardı. Tıpkı 1920'lerdeki gibi Anadolu ve Mezopotamya üzerinde büyük bir hegemonik savaş verilmekteydi.

Daha da tipik olan, Yahudi sermayesinin bu hegemonik savaştaki konumuydu. Seksen yıllık Beyaz Türk burjuvazisinin hegemonik savaşında temel müttefiki Siyonist milliyetçi Yahudi sermayesiydi. İsrail'in inşa edilmesi süreci bu stratejik ittifakı gerekli kılıyordu. İsrail'in günümüzdeki gücü bilinmektedir. Eskisi kadar Beyaz Türk burjuvazisine muhtaç değildir. Bunun tersi geçerlidir. Dolayısıyla aralarındaki ilişkinin sarsıntı geçirmesi beklenebilirdi. Fakat bu durum TC'deki oluşumlarda ve yeni hegemonik gücün inşasında Yahudi sermayesinin etkisiz kalacağı anlamına gelemezdi. Bu sermayenin Siyonist milliyetçiliğine pek yatmayan, daha küresel hareket eden ve özellikle finans alanında etkili olan kesimleri aktif olarak devreye girdiler. Türkiye'yi 'sıcak para'ya boğanlar bu kesimlerdi. AKP'yi esas finanse eden kesim bunlardır. Evrensel, küresel Yahudi sermayesi ve ideolojisi (Evangelizm) diyebileceğimiz bu kesim, Siyonist sermaye ve ideolojinin yerine kolaylıkla ikame edildi. Zaten bu sermaye ve ideolojileri temsil eden iki kesim arasında aşılmaz Çin Seddi yoktur. Kısacası Konya-Kayseri merkezli (ilki ideolojik, ikincisi sermaye ağırlıklı) yeni Yeşil Türk burjuvazisinin iç ve dış hegemonik güçlerle birlikte inşa ettiği Ilımlı İslâmî Türkiye Cumhuriyeti dönemi başlıyordu.

Cumhuriyet'in inşa edildiği ilk yıllardan 2000'li yılların başlarına kadar hegemonik sermaye ve ideolojiden sorumlu, onunla büyüyen ve güçlenen sosyal kesime Beyaz Türk derken, bununla salt Türk orijinini kastetmiyoruz. Bunun içinde dış hegemonik sermaye ve ideolojinin belirleyici önderlik payı vardır. Özcesi genelde Avrupa, özelde İngiltere hegemonik sermaye ve ideolojik gücünü ve diplomatik uzlaşmasını hesaba katmadan Türkiye Cumhuriyeti'ni kavramak mümkün değildir. Kavradığını iddia etmek, örneğin Cumhuriyet'in mutlak bağımsız milli sermaye ve öz milli ideolojiyle inşa edildiğini söylemek kendini aldatmak ve yanlışa mahkûm etmektir. Aynı genelleme Beyaz Türk burjuvazisinin yerine inşa edilmeye çalışılan Yeşil Türk burjuva hegemonyası için de çok daha fazlasıyla yapılabilir. Çünkü Cumhuriyet'in başlangıç yıllarında Kurtuluş Savaşından alınan güçlü bir bağımsızlık ruhu vardı ve içte özgür hareket imkânları daha fazlaydı. Ayrıca kapitalist hegemonik güçler Birinci Dünya Savaşından büyük güç kaybederek çıkmışlardı. İngiltere kendi içinde bile zorbela ayakta duruyordu. Devrim tüm Avrupa devletleri için yakın tehlike durumundaydı. Daha da önemlisi, Beyaz Türk burjuvazisi hem fiili hem de objektif olarak Sovyet Rusya'dan destek alıyordu. Oysa yeşil sermaye ve ideolojinin böylesi konjonktürel bir durumu yoktur. Mevcut birikim İstanbul ve Ankara merkezli tekelci bürokratik sermayenin yoğun denetimi altındadır.

Geleneksel İslâm ideolojisine (İktidar İslâm'ı) ve İslâmî addedilen uluslararası sermaye odaklarına dayansa da, bu imkânlar hegemonya tesisi için sınırlıdır. Dolayısıyla dünya kapitalist hegemonik sistemine önemli oranda bağımlı olması kaçınılmazdır. AKP üzerinden bu bağımlılık durumu açıkça okunabilir. AKP dışta küresel sermayeyle sıcak ilişkiler geliştirerek, içte genelde demokratikleşme ve özelde Kürt sorununun çözümünü sürekli gündemde tutarak, çözmek yerine çözecekmiş gibi bir pozisyonu kullanarak, karşı hegemonik güç odaklarının (kısmen ordu, yargı, CHP, MHP ve bağlı sol örgütler) bu konularda tıkanmış çözümsüzlük halini propaganda ederek tırmanışını sürdürdü. Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki hegemonik inşada olduğu gibi, yeni hegemonik iktidar tesisinde de motor güç, dış kaynaklı İngiltere ve özellikle ABD'ydi. Bu bağlamda küresel finans kapitalin desteği belirleyici oldu. İdeolojik alanda da Siyonist milliyetçiliğin Beyaz Türk türevi yerine, evrensel Yahudiciliğin Evangelist, Kabalacı ve Karaimci unsurlarının dinsel yaklaşımları etkileyici rol oynadı. İslâmcı veya Yeşil Türk olarak kavramlaştırabileceğimiz bu yeni hegemonik tırmanış devam etmektedir. Dayandığı strateji ve taktikleri kullanmakta daha da ustalaşmıştır. Hedef olarak Cumhuriyet'in 100. yıldönümünde hegemonik inşanın tamamlanmasını öngörmektedir.

Kürtler açısından bu yeni hegemonya üzerinde önemle durulmayı gerektirmektedir. Bu hegemonya bu konuda (Kürt sorununda) bir yandan Kürt kırımında büyük rol oynamış ve mesafe kat etmiş Beyaz Türk bürokratik ve tekelci (İkisi hep iç içe oldu) iktidar ve sermayeye yüklenirken, diğer yandan kendi hegemonyasını kuruluş aşamasındaki yöntemler de dahil, daha gelişkin yöntemlerle pekiştirip öncekini aratmayacak biçimde yürütmektedir. Bu iş için esas gücünü dış sermaye ve ideolojik aygıtlardan (think-tank kuruluşları) alırken, ordunun desteğini sağlamak için de İslâm'ı kullanma ustalığını pazarlamaktadır. Tüm meşruiyetini yitiren Beyaz Türk faşist argümanlar yerine, meşrulaştırıcı ideoloji olarak 'din kardeşliğini' ve 'tarihsel beraberliği' (özde değil, demagojik tarzda) kullanmaktadır. Irkçı milliyetçiliğin ve inkârcı ulusalcılığın iflasını kullanarak, orduyu ve diğer bazı bürokratik kurumları ancak İslâm'ın kullanılmasıyla Kürtlerin hepsini olmasa da önemli bir bölümünü kontrol altında tutulabileceği konusunda ikna etmeye çalışmaktadır. Özcesi, dinin Kürtler üzerindeki geleneksel etkisi, yeşil sermayenin hegemonik hesaplarında önemli yer tutmaktadır. Bu konuda geleneksel tarikatlarla yeni açılan ve daha da açılacak olan Kuran Kursları, İmam Hatip Liseleri ve benzer öteki ideolojik aygıtlar devreye sokulmaktadır. Nakşîlik ve Kadirilik başta olmak üzere, tarihte olduğu gibi üst kesimi hep iktidardan geçinen ve son dönemde bizzat holdingleşen tarikat önderlikleri önemli bir koz olarak kullanılmaktadır. Bazıları vurucu güç (Hizbullah kanatları) rolünü oynamaktadır. Yeşil sermaye hegemonyası dinin istismar aracı olarak kullanılmasında büyük çıkar ummaktadır.

İkinci önemli istismar ayağı, yapay bir Kürt burjuvazisi oluşturmaktır. Geleneksel feodal işbirlikçilik yerine, modern Kürt burjuva işbirlikçiliği geliştirilmektedir. Irak Kürdistan'ındaki siyasi oluşum bu amaçla yoğun biçimde kulla-

nılmaktadır. Kürdistan genelinde tüm sermaye gruplarına buradaki ekonomik yatırımlarda öncülük şansı tanınmaktadır. Arabistan'da Dubai'nin oynadığı rolün benzeri Kürdistan'da Erbil'e oynatılmak istenmektedir. Süleymaniye ve Diyarbakır ikinci ayak olarak düşünülmektedir. Bu temelde siyasi parti ve sivil toplum örgütleri kurulmaktadır. Sanki Kürtlük davasına can, mal ve akıl gücü vermişlermiş gibi, sahte bir Kürtçülük türü de bu projede bir paravan olarak kullanılmaktadır. Bu oluşumun arkasında bulunan küresel sermaye, tıpkı Türkiye'de olduğu gibi bu işte de belirleyici rol oynamaktadır.

Hem küresel sermaye hem de Türk sermayesi bir Kürt burjuva oluşumuna yoğun ilgi göstermekte, âdeta kendilerinin uzantısı, maketi durumunda olan bir sosyal oluşum inşa etmektedirler. Esas hedefte Kürdistan'da canı ve malıyla ve zihinsel olarak ağır bedeller ödemiş ulusal ve toplumsal güçlerin devrimci demokratik hareketini bölme ve etkisizleştirme vardır. Bunu başardıkları oranda, kendi geleneksel çıkarları kadar, yeni ortaya çıkan sermaye ve rant edinme imkânlarını koruyup geliştirebileceklerini sanmaktadırlar. Daha önce Kürtlüğü inkâr etme temelinde sağladıkları ve korudukları çıkarlarını bu sefer sahte Kürtçülükle (uğrunda hiçbir fedakârlıkta bulunmadığı gibi, bulunanları, can ve kan verenleri şiddet yanlısı ilan edecek denli pervasızlaşan bir Kürtçülük) hem devam ettirmek hem de büyütmek istemektedirler. Kürt işbirlikçileri bu konuda tarihsel olarak tecrübeli ve esen rüzgâra göre hareket etmede ustadırlar. Güncel tartışmaya sunulan devlet federalizmi ve Erbil merkezli Kürt ulus-devletçiği küresel sermaye ile yakından bağlantılıdır. Türk ve Arap ulus-devletçiklerinin bir nevi Kürt versiyonu oluşturulmaktadır. Gelişen demokratik modernite perspektifli Demokratik Özerk Kürdistan projesine karşı bu temelde bir alternatif sunulmaktadır.

Kürt sosyal gerçekliğine milli burjuva enjekte etme çabaları iç dinamikten yoksundur; yapaydır ve dıştan bir dayatmadır. Öyle ki, soykırımı uygulayan güçler çok sıkıştıklarında, yapay işbirlikçi bir Kürt sahte aydın ve burjuva sektör yaratmaktan geri durmamaktadır. Sanki mümkünmüş gibi, Hamidiye Alayları ve köy koruculuğu rant karşılığı bu sahte aydın ve burjuva tabaka ile sürdürülmek istenmektedir. 'Köy koruculuğu' ve itirafçılığın entelektüel, siyasal ve modern sosyal alandaki bir nevi yansımaları ile tamamlanması söz konusudur. Kürt toplumsal gerçekliğindeki iç dinamiklerin önemli oranda kırılmış olması, bu yapay ve sahte unsurlara cesaret vermektedir. Bu durum dikkatli ve ustaca yaklaşımlarla bunların maskelerinin düşürülmesini ve gerçek yüzlerinin ortaya çıkarılmasını gerektirmektedir.

Yeni hegemonyanın hesapları sadece geleneksel İslâmîk ve yeni yapay unsurların harekete geçirilmesiyle sınırlı değildir. Bu hegemonya Beyaz Türk faşizminin kullandığı diğer tüm yöntemleri de devrede tutmaktadır. Ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel hegemonyacılık, asimilasyon ve soykırıma kadar varan yöntemlerle ancak insan ve Kürt bireysel hakları (Kolektif haklar olmadan bireysel hakların olmayacağı ve olsa bile hiçbir anlam ifade etmeyeceği iyi bilinmelidir) argümanı ile üzeri biraz cilalanarak sürdürülmektedir. Kürtlerin vatanı, ulusu ve toplumsal kimlikleri tanınmamaktadır. 'Tek dil', 'tek vatan',

'tek ulus', 'tek toplum', 'tek bayrak' söylemi olduğu gibi devam ettirilmektedir. Kürtlerin hiçbir anayasal ve yasal statüsü olmadığı gibi, bunu talep etmek bile suç sayılmaktadır. Ekonomik hak, eğitim ve sağlık hakkı, kendini dilediği ulusal ve toplumsal kimlikle tanımlama hakları talep etmek bile suçlanma konusudur. Siyasi haklar zaten söz konusu edilemez. Yeni hegemonya sadece tüm bu katı hak gasplarını olduğu gibi sürdürmekle kalmamakta; 'teröre karşı mücadele' adı altında milyonluk sayılara ulaşan askeri, siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel, psikolojik ve diplomatik ordularıyla Kürtlerin varlığını ve özgür yaşama iradelerini yedi surlu kuşatmalarla ablukaya almakta; devletin ve müttefik devletlerin tüm olanaklarını seferber ederek tasfiye etmeyi en temel görev saymaktadır. İttihat ve Terakkici CHP geleneğinin (bürokratik burjuva gelenek) 20. yüzyıl boyunca demokrasiye, sosyalizme ve kültürel varlıklara karşı yürüttüğü kırım ve asimilasyon, 21. yüzyılda AKP ile farklı cilalarla tamamlanmaya çalışılmaktadır.

Kürt toplumsal gerçekliğinde üst tabaka boyutunda ortaya çıkan bu çağdaş sosyal oluşumların kendi tarihsel kökenleriyle uygunluk içindeki bu olumsuz, katı ve yabancılaşmış unsurları alt tabaka boyutundaki çağdaş gelişmeleri de olumsuz etkilemiştir. Ulusal ve toplumsal kültürü asgari düzeyde de olsa temsil etmeleri gereken modern tabakaların (bireysel istisnalar dışında) oluşmayışları, oluşanların da yabancılaşmış olup egemen ulusal gerçekliklerin uzantıları konumunda varoluşları, balık baştan kokar misali Kurmanc ve karker tabakaları üzerinde derin tahribatlara yol açmıştır. Yaralı ve çürüklerle dolu bir toplumsal gerçeklik... Bu gerçeklik ne denli yeni ve çağdaş ise, yaralar ve çürüklük de o denli derin ve kapsamlıdır. Kendisi için sınıf ve sosyal alanlar yaratmak şurada kalsın, kendiliğinden sınıf ve sosyal gerçeklikler haline bile gelememektedir. Kendiliğindelik için gerekli güç ve çabadan yoksun kalınmaktadır. Yeni sınıf ve sosyal kültür geliştirmeyi bir yana bırakalım, geleneksel olandan bile yoksunluk yaşanmaktadır. Kürt sosyal gerçekliği alt tabakalarda ancak marjinal boyutta yaşamaktadır. Kendini egemen ulus ve toplum güçleri içinde eritme gücünden de yoksun olduğu için, âdeta toplumsal kadavralar ve ceset parçaları halinde bulunmaktadır. Çünkü egemen kültürler içinde erimek de yetenek ve güç istemektedir. Bunlar olmayınca, geriye marjinal Kürtlük unsurları kalmaktadır. Aşiretçi, dinci, Kurmancî Kürtlük marjinal kalmayı aşamamakta, modern sınıf ve sosyal tabakalar halini alamamaktadır.

Tüm bu durumlar sadece üzerinde uzunca durduğumuz kapitalist modernite güdümlü egemen ulus ve toplum gerçekliklerinin genel anlamda geçerli baskı ve sömürülerinin sonucu değildir. Bu baskı ve sömürü Kürtleri ulusal, vatansal, toplumsal, ekonomik ve kültürel gerçeklik olmaktan çıkarmayı amaçlayan kültürel soykırım politikalarıyla ilgilidir. Kürt sosyal gerçekliği dünyada eşine ender rastlanan tüketme uygulamalarıyla karşı karşıyadır. Tüm bu uygulamaların doğası çözümlenmeden Kürt olgusu kavranamaz; kavransa da büyük yanlışlıklar taşır. Sonuç kendinden korkan, kaçan, kendini inkâr eden, kendini inkâr ettikçe modern insan halinde kimlik kazanacağını sanan, gafil, sahtekâr, cahil, ukala, kendini bilmez, hak tanımaz, hukuktan anlamaz, siyaset dışı,

anormal, tükenmiş bir 'Kürtlük'tür. Buna marjinal Kürtlük de denilebilir. Belki de norm kazanan bir biçimi kalmadığı için tanımlanması yapılamayan bir olgu söz konusudur. Yahudilerin kendi soykırımlarına ilişkin yaptıkları dünya çapında kabul gören bir edebiyatları vardır. Yaşadıkları sayısız filme, romana, bilimsel esere, müziğe ve resme konu olduğu halde, Kürtlerin yaşadıklarına veya Kürtlere yaşatılanlara ilişkin tersi bir durum söz konusudur. Yaşadıklarının ne bir edebiyatı, sineması, ne de bilimsel incelenmesi yapılmıştır. Geriye sadece müzik alanında geleneksel bir destan türü kalmıştır. O da tükenmekte, tüketilmektedir.

Kürtlük realitesi üzerinde durmaya cesaret ederken, bu hakikatlerin ezici etkisini hep duydum. Onu en uygun açıklama yöntemi bellediğim bilimle ifade etmek istedim. Açıklama yetmedi, siyasetini yapmak istedim. O da yetmedi, savaşına soyundum. O da yetmedi, barışa adım attım. O da bir türlü tutmuyor. Tüm bunlar Kürt sosyal gerçekliğinin çağdaş halinin ne denli vahim durumda olduğunu kanıtlıyordu. Bu satırlarla gerçekleri zorbela dile getirmeyi başarmanın bile asla küçümsenmemesi gerektiğinin farkındayım. Bunları düşündükçe dışardaki dost ve yoldaşlara üzülürken, gerçekliğin ikiyüzlü, hiçyüzlü ifadesiz kılıcılarına karşı öfkemi koruyorum.

4- Kürt Gerçekliğinde Ekonomik Boyut

Toplumsal doğayı çeşitli alanlar veya boyutlara ayrıştırarak kavramaya çalışmak modernitenin bilim anlayışının bir ürünüdür. Bu yöntem kapitalizmin hegemonik bir sistem olarak yükselişi ile bağlantılıdır. Ekonomi-politiğin sosyal bilimin en gözde alanı haline gelmesinde ekonomi üzerindeki kapitalist etkinliğin önemli payı vardır. Görünüşte sanki siyaset ve iktidardan bağımsız bir alanmış gibi kendini yansıtan kapitalist etkinlik, özünde siyaset ve iktidarın, dolayısıyla zorun en yoğunlaşmış ifadesidir; zorun, şiddetin, en verimli kâr dediğimiz ve daha çok parada somutlaşan ve topluma en çok hükmeden olgunun ifadesidir. Kapitalizmin toplumdaki yabancılaştırıcı etkisi en fazla olan sistem haline gelişi, para ile şiddet arasındaki ilişkiyle yakından bağlantılıdır. Para zorun en rafine biçimi, damıtılmış halidir. Her ne kadar ideolojik olarak iktidar ve devlet karşıtı biçiminde sunulsa da, iktidar ve devletin temelindeki unsurdur. Kapitalizm sadece artı-ürün gaspına dayalı bir sistem değildir; bütün gaspçı, el koyucu talan sistemlerinin, dolayısıyla iktidar yapılanmalarının temelindeki özdür. Onu sadece endüstriyalizmle, azami kârcılıkla, çağdaş üretimle, pazarla nitelemek büyük yanılgılara yol açar. O bütün baskıcı ve sömürücü yöntemlerin en gelişmiş biçimlerini kullanan, kendini maskelemiş ve ideolojik hegemonyayla meşrulaştırmış, şiddeti topluma azami ölçüde zerk eden bir iktidar biçimiyle (ulus-devlet) örgütlenmiş, doğal çevreye karşı endüstriyalizmle (teknolojik saldırı) saldırıya geçmiş bir sistemin adıdır. Toplumu 'demir kafes'e kapatmış, esir almış bir sistemdir. Zorun en kapsamlı soykırım biçimlerine kadar vardırılmış ideoloji ve pratiğidir.

Kürt gerçekliğinin kapitalist moderniteyle karşılaşmasında yaşadıkları, bu tanımlamaların en çarpıcı kanıtlarını sunar. Kapitalizmi, çağımızın bu hege-

monik sistemini kavramak isteyenler için Kürdistan ve Kürt gerçekliği tam bir laboratuar konumundadır. Kapitalizmin gerçek yüzünü Londra ve New York'ta değil, Diyarbakır-Erbil, Mahabad-Qamışlo hattında tanıyabiliriz. Bir ülkeyi ve halkını tüm toplumsal doğasıyla ne hale getirdiğini çarpıcı olarak anlamak için bu hatların çevreleriyle tanımlanması bizi gerçeğin çıplak, kendini gizleyemez ve meşru kılamaz halini tanımaya götürür. Bu gerçekleştiğinde asimilasyonu ve soykırımıyla, talanı ve işsizliğiyle, zorbalığın her biçimiyle, ulus-devletin sınır tanımayan bitirici uygulamalarıyla, bürokratik ve özel sermayedarın bir günlük çıkarı uğruna Kürt gerçeğinin toplum olmaktan, ulus ve vatan sayılmaktan, insan olmaktan nasıl çıkarıldığının tüm sonuçlarıyla karşılaşırız.

Dolayısıyla Kürt gerçekliğinde çağdaş ekonominin durumu sadece ekonomik yaşam olmaktan çıkmak olarak yorumlanamaz. Bu çok dar ve yanıltıcı bir yorumlama olur. Görünüşte ekonomik anlamda yüzde seksenleri aşan bir işsizlik, tasfiye edilmiş bir tarım ve hayvancılık, talan edilen yeraltı ve yerüstü zenginlik kaynakları temel göstergeler olarak sunulur. Bunlar doğru fakat birçok eksiklik taşıyan göstergelerdir; ekonomi denilen olgunun hakikatini eksik ifade ederler. Burada burjuva ekonomi-politiğinin anlam yitirtici ve saptırıcı niteliğini açığa çıkarmak daha da kolaylaşmış oluyor. O da gerçeğin parça parça edilerek, yani yaşamın kadavralaştırılarak incelemeye sunuluşudur. 'Öldür, parçala, incele' yöntemi! Sistemin kendisi kadar vahşi bir yöntem, yaşamı inkâr ettiren bir yöntem! Toplum söz konusu olduğunda, onu daha da bütünlüklü, canlı, iradesi ve ahlâkı olan bir sistem olarak değil, parçalanmış, canlı olmaktan çıkarılmış, nesne haline getirilmiş, ahlâk ve iradeden (gerçek anlamıyla politikadan) yoksun bırakılmış, anlamı değil anlamsızlığı, vicdansızlığı ve körlüğü geliştiren halde sunuşu söz konusudur.

Görünüşte Kürt gerçekliğinde kapitalist modernite unsurlarının etkisinin pek gelişmediği, olup bitenlerle ilişkilerinin olmadığı veya çok sınırlı olduğu sanılır. Bu sanı ciddi bir yanılgıdır. Eğer kapitalist modernite unsurları (azami kâr kanunu, ulus-devlet ve endüstriyalizm) olmasaydı, Kürt gerçekliği tüm boyutlarında (vatan, ulus, sosyalite, ekonomi, kültür, diplomasi) inkâr ve imhanın eşiğinde olmazdı. Sistemin özü gereği bu konuda bir yok oluş yaşanmaktadır. Kürt gerçekliği diye oluşturulup yaşatılan unsurlar bir yandan Kürt olgusunun inkârında kullanılır ve örneğine az rastlanır bir ihaneti yaşarken, diğer yandan aynı unsurlar çıkarları gereği sahte Kürtçülük yapmaktan, maskeli tuzak örgütler kurmak ve sistemler geliştirmekten de geri durmazlar. Bunu yatırım yapma, fabrika, yol, baraj (coğrafya ve tarımcı yaşama karşı kırım), okul (kültürel soykırım kurumları) ve cami (dinin imhayı örten ideolojik araç olarak kullanılması) inşa etme ve vatanı savunma adına askerlik (kendi kendini vurma sanatı, en azından Kürt gerçekliğini kabul-ret açısından) yapma adı altında son derece çağdaş birer hizmetmiş gibi sunarken, diğer yandan öz varlığını koruma ve özgürlüğünü sağlama mücadelesine karşı tüm toplumsal cephelerden saldırıya geçmeyi, imhanın bir parçası olarak işbirlikçilik yapmayı, ağacın kurdu misali soy ağacını kemiren kurtçuklar oluşturmayı ihmal etmez-

ler. Ekonomi bu açıdan bir imha aracı olarak rol oynamaktan fazlasıyla payını alır.

Proto Kürtler tarihte tarım ve hayvancılık ekonomisinin temelini atan kültürün sahibidir. Diğer komşu halk kültürleriyle birlikte madencilik, ticaret ve acentecilik (kârum) temelinde ilk defa tarihte görünür olan pazar ekonomisini de geliştirmişlerdir. 19. yüzyıla gelinceye, yani kapitalist modernite kendi bölgelerine nüfuz edinceye kadar dünya ekonomisinin başat unsurlarından idiler. İnsanlığa ekonomiyi hem maddi kurumsal kültür, hem de manevi, ahlaki bir zihniyet olarak öğretmişlerdi. Tarihte bu denli köklü olan kültürler son iki yüzyılda ekonomik olarak iflasın eşiğine getirildiler. Modernite ekonominin gerçek yaratıcılarından intikam alıyordu. Öncelikle tarım, hayvancılık, yeraltı ve yerüstü kaynakları sömürüldü, talan edildi, kurutuldu. Nüfusun ezici kitlesi, emekçi tabakaları muazzam bir işsizler ordusuna dönüştürüldü. En az ücretle en tortu işlere muhtaç edildi. Tüm dünyada işgüçlerini en ucuza sunmaya mahkûm bir kitleye dönüştürüldü. Bir avuç sömürgeci hâkim ve zorba güçle komprador ajanlar (sözde yerel burjuvalar) dışında, toplum bütünüyle açlık, işsizlik ve hastalıktan kıvranır durumda, eğitimsiz ve çaresiz bırakıldı. Daha doğrusu, bilinçli olarak dayatılan bu yöndeki iktidar uygulamalarıyla kendisini tam teslim olmaya zorladılar.

Günümüz Kürdistan'ında ekonomi tam bir zulüm ve ajanlaştırma aracı olarak kullanılmaktadır. Toplum aç ve işsiz bırakılarak tüm toplumsal niteliklerinden soyunmaya zorlanmakta, Kürtlükten vazgeçirme temelinde iş ve aş sahibi olabileceği belletilmektedir. İyi bir devlet veya şirket çalışanı olabilmek için hâkim ulusçuluğun tüm değerlerini özümsemiş olmak temel koşul haline getirilmiştir. Kürtlük, Kürt kimliğinde ısrar gözden düşmeye ve iş olanaklarını yitirmeye yol açmakta, açlık ve yoksulluğun gerekçesi yapılmaya çalışılmaktadır. Kurulan holdingler ve üniversiteler birer Kürtlüğü hiçleştirme merkezi olarak işlevselleştirilmektedir. Barajlar tarihî yerleşim yerlerini, tarım alanlarını, köyleri ve ekolojiyi yutan canavar rolünü oynamaktadır. Kürt olgusuna hizmet edebilecek tüm maddi ve manevi kurumların içi boşaltılmakta, sonra sömürgeleştirilip Kürt özelliklerini yutma araçlarına dönüştürülmektedir. Bunun için her türlü zor ve ekonomik araç (para, iş, pazar, meslek, vb.) silah olarak kullanılmaktadır. Görünüşte politika ve iktidarla içli dışlı olmaması gereken ekonomik alanlar, Kürt gerçekliğini en çok kemirip tüketen alanlar haline getirilmektedir. Bunun için en basit bir bakkaliye faaliyeti bile koz olarak kullanılmaktadır. Banka, kooperatif, fabrika araçlarına sahip olmanın yolu Kürtlük gerçeğine elveda demekten geçmektedir. Kürt gerçekliğini yaşatmak için bireysel veya kolektif araçların geliştirilmesi yasak kapsamına alınmakta, bu yönlü çabalar üzerinde sıkı denetim kurulmaktadır. Kendi yerel pazarını geliştirme ve korumaya hiç fırsat tanınmamaktadır. Pazar üstünde kapitalizmin en vurguncu araçları mutlak egemen kılınmaktadır. Zaten neredeyse olmayan yerel metalarla yerine getirilen metalar arasında rekabete imkân tanınmamakta, tekelci fiyatlardan korunmak olanaksız kılınmaktadır.

Kredi, tasarruf ve vergilendirme uygulamalarında aynı amaçlar, yani Kürtsüzleştirme ve hâkim ulusun içinde eritme geçerli kılınmaktadır.

Varlığını koruma ve özgür kılma mücadelesinin yok edilemeyeceği anlaşıldıkça, bu temelde direniş örgütlenmesi ve özgür yaşam alanları geliştikçe, ekonomik alan yeniden dizayn edilmektedir. Kürdistan'ın büyük kent merkezleri başta olmak üzere, ekonomik potansiyeli yüksek alanlarda tamamen güdümlü ve metropol merkezlerle bağlantılı sözde Kürt burjuva ortaklarla holdingler kurulmaktadır. Hatta bu konuda yönetici Kürt işadamları ve kadınlarından dem vurulmaktadır. Bu yönünü genelevdekinden beter bir şekilde sunmaya hazır sözde birçok Kürt, hatta Kürtçü ve sivil toplumcu girişim başlatılmaktadır. Odalar, birlikler kurulmaktadır. Şüphesiz tüm bu alanlar ve girişimlerde dürüst, kendi ulusal ve toplumsal kimliğine bağlı unsurlar da vardır. Fakat her alanda olduğu gibi istisnalar genel kuralı bozmaz, tersine doğrular. Burada önemli olan, Kürt gerçekliğine dayatılan darbe vurma ve imha amaçlı girişimler ve unsurlarla bu gerçekliği yaşatmaya ve korumaya dayalı girişimler ve unsurları birbirinden ayırt etmektir. Ekonomik alan toplum var oldukça yaşayacağına göre, onu öz toplumsal gerçekleri darbelemek ve imha etmekten alıkoymak, bunun yerine toplumsal varlığın gelişmesine ve özgür kılınmasına aracı kılmak gerekmektedir.

Kapitalist modernite açısından son Irak işgali (2003) nedeniyle stratejik önemi artan Kürdistan ve Kürt toplumsal gerçekliği üzerinde, ekonomi de dahil, dönüştürülmüş temel uygulamalar söz konusudur. Özellikle Güney Kürdistan merkezli bir refah ekonomisi geliştirilmeye çalışılmaktadır. Buradaki siyasi oluşumla birlikte ekonomik oluşumlar da tamamen hegemonik küresel, bölgesel ve yerel güçlerin kontrolünde geliştirilmekte ve model olarak sunulmaktadır.

Dünyanın birçok bölgesinde kapitalist modernitenin yaşadığı bu yönlü dönüşümü demokratik modernite paradigması altında çözümlemeye ve alternatif çözüm araçlarını geliştirmeye büyük ihtiyaç vardır. Bu son emperyalist-sömürgeci silahın özellikle ekonomik yöntemlerle demokratik dönüşümü etkisizleştirmesine fırsat tanımamak çok önemlidir. Bunun için demokratik modernitenin üç temel aracını; demokratik ulus, ekolojik sanayileşme ve kullanım amaçlı sosyal pazar ekonomisini geliştirmek esas olmalıdır. Hem ekolojik sanayileşme hem de temel insan ihtiyaçlarına dayalı, kâr amaçlı olmayan ve toplumsal dayanışmaya hizmet eden toplumsal pazar ekonomisi en önemli araçlar olarak değerlendirilmek durumundadır.

5- Kürt Gerçekliğinde Kültürel Boyut

Dar anlamda kültürel boyuttan bahsetmek gerekir. Kültürel boyut daha çok zihniyet durumuyla bağlantılıdır. Zihniyetin temel ifade aracı olduğundan dil önem taşır. Dil en eski toplumsallaşma araçlarındandır; toplumsallaşmada ilk aletlerden olan yontma taşlar kadar rol oynamıştır. Daha doğrusu, dilsel gelişme araçsal gelişmelerle bağlantılı olup, birbirlerini sıkıca etkilerler. Simgesel dil düzeni Homo Sapiens'in en önemli çıkış nedenidir. Bu dil düzeniyle

insanlık düşünce gücünü geliştirmiş, bu da akabinde peş peşe devrimsel gelişmelere yol açmıştır. İnsan türünün toplumsal sıçrama yaptığı bu devrimlerin ana merkezi, coğrafi konumu gereği Toros-Zagros dağ sistemidir. Bunun nedenleri üzerinde durmuştuk. Kürt anaları ve ataları bu sistemin ana gruplarıydı. Oluşturdukları en eski dil grubu olan Aryen dil ve kültürü hem neolitik devrimin, hem de kent-uygarlık sürecinin gelişiminde temel rol oynamıştır. Tüm bu yönlü gelişmeler yaklaşık yirmi bin yıl öncesine kadar götürülebilmektedir. Dolayısıyla Kürtlerin zihniyet dünyalarında neolitik ve uygarlık süreçlerinin izlerini okumak mümkündür. Daha sonra Hint-Avrupa dil ve kültür grubu denen gelişme de kökenini bu geçmişten almaktadır. Bu dil ve kültür grubundakiler karşılarında hep iki farklı dil ve kültür grubunu buldular. Güneyden Afrikalı kökenlerle yakından bağlantılı olan Semitik gruplarla (çöl ve sıcak alan kültürü) kuzeyden Sibirya eteklerinden kaynaklı Ural-Altay gruplarına (tundra ve soğuk alan kültürü) nazaran durumu en avantajlı gruplar orta alandakilerdi. Coğrafi avantaj gelişmede belirleyici rol oynadı. Bu nedenle orta alan grupları tarihsel olarak gözlemlenen büyük çıkışların gerçekleşmesine damgalarını vurdular. Hem maddi hem de manevi kültürel gelişmede başat rol oynamaları bu nedenle anlaşılırdır.

Kürt kültürü tarih boyunca ana nehir kültürünün gelişiminde önde gelen bir role sahiptir ve bu kültürden etkilenmiştir. Fakat hep uygarlık tarihinin çatışma alanında yaşaması, varlığını ancak dağların doruklarına çekilerek koruyabilmesini beraberinde getirmiştir. En eski halk olma unvanını bu dağ yaşamına borçludur. Bunun olumsuz sonucu ise, bünyesinde kent kültürüne fazla yer vermemesidir. Kent uygarlığıyla sürekli zıtlık içinde olmuş, kenti kendisini yutan bir karşı-barbar olarak görmüştür. Dolayısıyla geleneksel kabile ve aşiret kültürü varlığını günümüze kadar koruyabilmiştir. Kabile ve aşiret formu Kürt kültürünün temel biçimi, kapları durumundadır. Aşiret kültürünü sosyolojide tanımlandığı gibi kan bağına dayalı bir kültür olarak değil, uygarlığa karşı direnişin belirlediği bir varoluş tarzı ve özgür yaşam kültürü olarak tanımlamak daha doğrudur. Kürtlerde aşiret kültürünün çok güçlü olmasında, tüm uygarlık tarihi boyunca hep direniş konumunda varlığını koruma ve özgür yaşam iradesi rol oynamıştır. Kan bağı veya akrabalık durumu bunda belirleyici değildir. Zerdüşt geleneği bu çerçevede Semitik din geleneğinden farklı olarak kullaştırma yönünde değil, özgür yaşam yolunda etkileyici olmuştur. Aralarında bu yönlü köklü bir fark vardır. İslâm hâkimiyeti döneminde Zerdüştî geleneğin darbe yemesi beraberinde kullaşmayı da getirmiştir. İktidar İslâm'ının Zerdüştî geleneğe düşman kesilmesinin temelinde bu İslâm'daki sert bir sınıflaşma ve kullaşma olgusu yatmaktadır. Kürtlerin iktidar İslâm'ına katılmaları oranında kullaştıkları, köleleştikleri hususu çok önemlidir. Kürt kültüründeki özgür yaşam iradesi iktidar İslâm'ıyla büyük bir kırılmayı yaşamıştır. Buna karşılık Alevilik ve Êzîdîlik temelinde gösterilen direniş eski Zerdüştî gelenekle bağlantılı olup, özgür yaşamdan ve buna imkân veren kültüründen vazgeçmeme iradesinde esas rol oynamıştır. İktidar İslâm'ından kaçınan mezhepler ve tarikatlar da iktidar hastalığına bulaşmadıkça, daha özgür

ve ahlâklı bir toplum yaşamına katkıda bulunmuşlardır. Bunlar ortaçağın bir nevi öz savunma örgütleriydi. Kürt kültürü ortaçağda esas olarak bu iki yoldan hem varlığını korumuş, hem de kullaşmayı derinliğine yaşamamış ve özgürlüğüne tutkulu bağlılığını sürdürmüştür.

Kapitalist modernite maddi kültür alanında olduğu gibi manevi kültüre yönelik olarak da asimilasyonist ve soykırımcı bir tutum sergilemiş, bunu da ulus-devletçi imha mekanizmaları yoluyla gerçekleştirmiştir. Kapitalist modernitenin ajan kurumları ve acenteleri niteliğindeki Arap, Türk ve Fars ulus-devletleri, geleneksel iktidar yapılanmalarından yararlanarak Kürt kültürünü tam bir cendereye almışlar, anadilde eğitimin tüm olanaklarından mahrum bırakmışlar, geleneksel medrese düzenlerini de yıkıp yasaklayarak Kürt dili ve kültürünü ulus-devletlerin hâkim dil ve kültür kurumlarında imha olmaya terk etmişlerdir. Kürt milliyetçiliğinin Kürt kültürünü koruma amaçlı cılız çabaları (dil ve edebiyat çalışmaları) başarılı olmadığı gibi, güçlü rakipleri karşısında ters etkiye yol açmıştır. Direniş kültürü güçlü olmayınca, benzer her olguda rastlandığı gibi, giderek erime ve yok olma kaçınılmaz olmuştur. Ayrıca burjuva milliyetçi formlar genel olarak da halk kültürlerini yaşatma ve geliştirme kapasitesinde olmayıp, tersine çarpıtma ve özünden boşaltma işlevini yerine getirirler. Yazılı kültürün zirve yaptığı modernitede, yasaklama ve asimilasyon nedeniyle kimi cılız çalışmalar dışında Kürt kültürü çok az ürün vermiştir. Bu ürünlerde de özgür yaşam doğru bir ifadeye kavuşturulmamış, daha çok aşiret aristokrasisi, beylik düzeni ve dinî otoriteler öne çıkarılmıştır.

Kürt gerçekliğinde ulusal kültürün gelişiminde kapitalist modernitenin rolü olumsuzdur. Burjuva ulusal kültürünü oluşturma açısından bile gerçekliğe yaklaşılamamıştır. Geçerli olan kültür hâkim ulus-devletin imhacı, asimilasyoncu ve soykırımcı kültürüdür. Her gün tekrarlanan faşist sloganlar olan 'tek vatan', 'tek ulus', 'tek devlet', 'tek dil', 'tek bayrak' söylemi bu gerçekliği ifade eder. İlk ve ortaçağların kültürel baskı ve asimilasyonunun çok ötesinde bir sistemi olan kapitalist modernite unsurları, mahşerin üç atlısı olarak, bir an önce mahşeri gerçekleştirme peşindedir. Azami kâr, endüstriyalizm ve ulus-devlet kültürü Kürtlerin henüz modernleşmiş olmaktan uzak olan geleneksel kültürünü uluslaşmadan tüketmek için tüm imhacı yöntemlerini uygulamaktan çekinmemektedir.

Türk bürokratik kapitalizminin yarattığı Beyaz Türk burjuvazisinin oluşum öyküsü tümüyle komplocudur. Komploculuk baştan itibaren geleneksel imparatorluk kültürünü kendine basamak ve maske yaparak, iç ve dış odaklı olarak toplumu rehin almıştır. Bu kültürde toplum tutsaktır. Kendine orijin saydığı toplumsal kültürü (Türk etnisitesi ve Sünni İslâm) bile rehine olarak kullanan bir sınıfsal elit türeyişin Kürt kültürel gerçekliği üzerinde çok daha tahripkâr rol oynayacağı açıktır. Tüm 20. yüzyıl tarihi bu yönde çarpıcı örneklerle doludur. Laik temelde çıkış ideası olan İttihat ve Terakkici kültür ve onun özellikle CHP ile daha da iktidarlaşmış biçimleri Ermeni, Helen ve Süryani kültürel varlığının tasfiyesini tamamladıktan sonra tüm güçleriyle Kürt kültürünün tasfiyesine yönelmişlerdir. Gerek 1925-1940 döneminde provoke edilen isyanlar

sürecinde, gerekse daha sonraki beyaz ölüm sessizliğinde imhacı yöntemler sonuna kadar uygulanmıştır. Yer yer fiziki soykırımlar da uygulanmakla birlikte, uygulanan esas olarak kültürel soykırım modeli olmuştur.

Bu dönemde Kürt kültürü tüm maddi ve manevi unsurlarıyla mutlak bir inkâra ve yasaklamaya uğratılmış, sınırsız asimilasyon uygulamalarıyla kültürel soykırım tamamlanmaya çalışılmıştır. Kürtlerin kültürel varlıklarını yaşatmaları için tek bir 'anaokulu' açmalarına bile imkân tanınmamıştır. Dünyada bir örneği daha olmayan bir uygulama söz konusudur. Tek bir yasa maddesinde bile kültürel kimlik ifadesine yer verilmemiştir. Kürt kültürü tüm unsurlarıyla (edebiyat, tarih, müzik, resim, bilim vb.) hukuk dışı sayılmıştır. Bunun da yeryüzünde ikinci bir örneği yoktur. Kürtlükle ilgili yıkılması ve yok olması gereken unsurlar yıkılıp yok edilmiş, kullanılması gerekenler burjuva ulus-devlet kültürüne entegre edilmiş ve eritilerek Türk kültürü sayılmıştır. Anadilin yasaklanmasıyla birlikte tüm tarihsel köy, şehir, bölge ve anavatan adları da yasaklanmış, yerine Türkçe 'Beyaz Türk' adlar ikame edilmiş, böylece gerçekliklerinin de kolayca tasfiye olacağına hükmedilmiştir. Kürt kültürünün tüm ifade tarzları olan edebiyatı, müziği, resmi, tarihi ve bilimi aynı yasaklama kapsamında tutulmuş; daha da ileri gidilerek bu alanlarda çalışma yapanlar sadece hukuk dışı ilan edilmemiş, işsizliğe ve yoksulluğa mahkûm edilerek felç edilmişlerdir. Yaşama şartı olarak kendilik kültüründen vazgeçiş dayatılmış ve uygulanmıştır. Özellikle isyan döneminden sonra ekonomi, hukuk ve siyaset en etkili tasfiye silahları olarak kullanılmıştır. Bu uygulamalardan geriye kendinden vazgeçmiş, yanına yaklaşılması bile başa en büyük belayı getirecek olan bir Kürt kültürel kadavra kalmıştır. Hazmedildikçe tüketilen bir kadavra! Tabii ki leş kargalarının yediklerinden geriye kalan unsurların çürümesi gibi bir kadavra! Kürt kültürel olgusunda büyük bir çürüme süreci yaşanmıştır, yaşanmaktadır.

Burjuvalaşmış İslâmî iktidarcı gelenek Beyaz Türkçü yaklaşımı aşma yeteneğini gösterememiş, hatta onun daha da gerisinde bir tutum takınmıştır. Kürt kültürel varlığına karşı modernist laikçi yöntemlere ilaveten, İslâmî gelenekleri de kullanarak, Türk-İslâm sentezi adı altında milliyetçiliği daha da koyulaştırıp uygulamıştır. Özellikle tasfiyede laikçi Türkleştirme yetersiz kalınca, Türk-İslâmcı motifler devreye sokulmuştur. Nakşî ve Kadirî tarikatlar başta olmak üzere, bütün dinsel araçlar, bu konuda kültürel imhanın araçları olarak kullanılmıştır. Diyanet İşleri Başkanlığı zaten Cumhuriyet'le birlikte kuruluşundan beri laikçilerin hizmetinde çalıştırılmıştır. Özellikle Kürtlerin din kültürüne bağlılığı istismar edilerek, dinin komplocu tarzda kullanımına büyük ağırlık verilmiştir. Tarikatların geleneksel direnişçi özellikleri içi boşaltılarak tersine amaçlar için kullanılmıştır. PKK'nin direnişçi ve özgürlükçü yaşam kültürüne karşı mücadelede işlevsiz kalan Beyaz Türk milliyetçiliği (güncel olarak somutta CHP, MHP vb.) yerine veya onunla birlikte, Türk-İslâmcılığını temsil eden (başta AKP olmak üzere Milli Görüş ve benzer diğer akım ve partiler) oluşumların Atatürkçü Cumhuriyet ilkelerine ters olduğu halde, ulus-devlet politikasının gereği olarak kullanılmasından çekinilmemiştir. Kürt kültü-

rel varlığı söz konusu olunca, birçok İslâmcı akım ve parti, bir nevi 'Haçlı Seferleri' tarzında hareket etmeyi 'milli birlik ve bütünlüğün' gereği saymışlardır.

Son dönemde Kürt kültürel varlığının imhasının tamamlanamayacağı anlaşılınca, küresel hegemonyanın da dayatmasıyla geleneksel imhacı soykırım politikaları gevşetilmiş, ucu sahte bir Kürt ulus-devletçi kültüre varan oluşumlara yol açılmıştır. Bunda belirleyici etken, Kürt direniş ve özgür yaşam kültürüdür. Sahte, içi boş ve komplocu tarzda inşa edilen Kürtlükle esas olarak devrimci demokratik Kürt ulusal toplum kültürü hedeflenmektedir. Sanki bu tarz burjuva liberal bir Kürtlük varmış gibi çaba harcanarak, Kürt direniş ve özgür yaşam kültürü yerine ikame edilmeye çalışılmaktadır.

Bu yöntem kapitalist modernitenin ideolojik hegemonyası tarafından doğdukları günden beri tüm devrimci ideolojilere, reel sosyalizme ve ulusal kurtuluşu gerçekleştiren kültürlere karşı kullanılmış ve bunda oldukça başarı sağlanmıştır. Liberal ideolojik hegemonya son üç yüz yılda, özellikle devrimler çağında bu işlevini hem ince hem de kaba tüm araçlarla başarıyla yerine getirmede büyük bir tecrübe kazanmıştır. Başarı kazanmış sosyalist, demokratik ve ulusalcı deneyimler kendilerini kapitalist modernitenin liberal ideolojik hegemonyasından kurtaramamışlar, aralarına net çizgiler çekememiş olarak içinde erimekten kurtulamamışlardır. Şüphesiz bu durum direniş ve özgür yaşam kültürünün tümüyle yok edildiği anlamına gelmez; uygarlık tarihi boyunca sıkça yaşanan hegemonik baskının daha gelişkin bir benzerinin başarıyla geliştirilip uygulandığını kanıtlar.

Tarih boyunca Kürt direniş ve özgür yaşam kültürüne dayatılan hegemonik ideolojiler ve ikame kültürler en yıkıcı ve asimilasyonist uygulamalarını kapitalist modernite sürecinde sergilemişlerdir. Bu durum kapitalist modernitenin faşist özüyle bağlantılıdır. Azami kâr endüstriyalizmi, endüstriyalizm de ulus-devletçiliği zorunlu kılan bir kölelik sistemine dayanmak durumundadır. Evrensel çapta yaşanan kültürel soykırımlar bu sistemin işlerlik kazanması için sıkça başvurulan uygulamalardır. Kürt kültürel soykırımı sistemin bu varoluşsal niteliğini açığa vuran başta gelen bir örnektir. İddia edildiği gibi soykırım, sosyolojik birer olgu olan Türk, Arap, Yahudi veya herhangi bir ulusal olgudan kaynaklanmaz. Soykırım kapitalist modernitenin sömürü tarzıyla bağlantılı bir olgudur. Fakat görünüşte soykırım sanki modern uluslar arasında gerçekleşen bir olguymuş gibi yansıtılır. Kültürler soykırımlara varıncaya dek birbirleriyle çatıştırılmazsa, kapitalist azami kâr eğilimi işlemez kalır.

Türk ulus-devletince Kürt kültürel varlığına karşı yürütülen soykırım süreci, benzer biçimde ve bağlantılı olarak, öteki parçalayıcı ulus-devletler olan Arap ve İran devletlerince de işletilir. Sistemin mantığı gereği, birlikte parçalama ve imha etme başarı için gerekli görülür. Son dönemde İran, Suriye ve Türkiye ulus-devletleri arasında oluşturulan anti-Kürt koalisyonu deneyimlerinin tarihsel temeli vardır. Fakat petrol ve İsrail'in güvenliği nedeniyle küresel hegemonyanın çıkarları yerel ulus-devletlerinkiyle çatışınca, bu uygulamalar eskisi kadar rahat yürütülememektedir. Çelişki sistemin yer yer çatlaklar ya-

şamasına yol açmaktadır. Bu durumda Kürt kültürel direniş ve özgür yaşam hareketinin bir kez daha tarihî bir rol oynama şansı doğmakta; uygarlığın en son merkezî gücü olan kapitalist moderniteye karşı demokratik modernitenin kendini güçlü bir seçenek olarak sergilemesine fırsat sunmaktadır. Modern Kürt kültürü özgün nedenlerden ötürü kendini ancak demokratik modernite unsurları kapsamında başarıya götürebilir. Başarı derken, özgür yaşam kültürünün kalıcı, yok edilemeyen varlığından bahsediyoruz. Bu yaşamın temel formları demokratik ulus, ekolojik endüstri ve sosyal pazara da yer veren komünal ekonomidir. Kürdistan ve çağdaş Kürt gerçekliği tarihsel olarak uygarlık sisteminin doğuşuna beşiklik ettiği gibi, demokratik modernitenin de sistem olarak kendisini kanıtlamasına beşiklik etme şansına sahiptir. Demokratik kültürün sadece Kürtlerin modern yaşam kültürünün değil, bölgenin ve evrensel insanlığın da bir şansı olarak bu temelde rol oynaması büyük bir tarihsel önem kazanmaktadır.

Sonuç olarak, Kürt gerçekliğini tanımlamaktaki güçlükler gerçekliğin bizatihi kendisinden kaynaklanmaktadır. Kürtler sadece sorunları çok ağır bir toplumsal gerçeklik değildir; varlık olarak tanımlanmaları konusunda da güçlükler öne çıkmaktadır. Tarihte ve daha çok da kapitalist modernite sürecinde Kürt varlığının tartışmalı hale gelmesinin altındaki temel etken, Kürtlere uygulanan baskı ve sömürü sisteminin soykırıma kadar varan özellikler taşımasıdır. Kürtlüğün kendisi sadece özgürce oluşmamakla kalmamakta, aynı zamanda paramparça edilmekte, sömürge olmaktan öteye âdeta toplumsal kadavralara bölünerek bitirilmeye çalışılmaktadır. Fakat yine de bir türlü bitirilememektedir. Bunda esas rol oynayan, coğrafyasının elverişli yapısı ile kabileci ve tarikatçı toplumsal özelliklerini tarih boyunca hep korumasıdır. Siyasal, iktidarsal ve devletsel bir toplum haline gelmek istediğinde sert kuşatma ve imha seferleriyle karşılaşmakta, bu yönlü kategorik gelişmeleri yaşamasına fırsat tanınmamaktadır. Böylesi durumlarla karşılaştığında, küçük toplumsal birimler halinde bölünmek ve dağlara sığınmak zorunda kalmaktadır. Bu küçük birimler neolitik çağdan beri oluşan kabileler toplumunu aşamamaktadır. Küçük birimlere bölünmesi toplumsal gerilikle ilgili olmayıp, çevresinde ve iç uzantılarındaki uygarlık güçleriyle (kent, sınıf ve devlet) bağlantılıdır. Kürt kabileciliği ve aşiretçiliğindeki gerçeklik, bu gerçeklikteki ısrar kendi iç dinamiklerinden kaynaklanmamaktadır. Merkezî uygarlık sisteminin oluşumu ve sürdürülmesinde Kürt coğrafyasının stratejik konumu belirleyici olmaktadır. Coğrafyasının konumu ve uygarlıkla çatışmalı süreç, Kürt toplumsal gerçekliğine dağlı kabile ve aşiret toplulukları halinde varlığını koruma ve sürdürmeyi dayatmaktadır. Aynı hususlar Arap ve Türk toplumsal gerçeklikleri için de geçerlidir. Arabistan ve Orta Asya çölleri ve etrafındaki uygarlık sistemleri, Arapları ve Türkleri tarih boyunca güçlü kabilesel ve aşiretsel özellikler taşımak zorunda bırakmıştır.

Kürt gerçekliğindeki sınıflaşma ve kentleşme süreci önemli toplumsal dönüşümlere yol açmıştır. Kendisini dinsel ideoloji ve kurumları biçiminde yansıtan bu dönüşüm sürecinde, Kürtler kabile ve aşiret toplumunu aşan toplum

biçimleriyle tanışmışlardır. İki yönlü etkiye yol açan dinsel ideoloji, kabile ve aşiret üst tabakasını devlet olmaya zorlarken, alt tabakaları tarikat topluluklarına dönüştürmüştür. Saf haliyle tarikatlar, iktidarlaşan ve devletleşen dinsel hiyerarşiye karşı bir nevi öz savunma toplulukları olarak tanımlanabilir. Kürt orijinli topluluklarda yaşanan ilkçağdaki Zerdüşt geleneği ile ortaçağdaki İslâmî gelenekte bu ikiliği yoğun olarak gözlemlemek mümkündür. Kürtler için Zerdüştlük tarihte ifadesini bulan ahlâki ve politik toplumun seçkin örneği olarak önem taşımaktadır. Med Konfederasyonu'nda ve uzantısı olan Pers İmparatorluğu'nda bu ikilem güçlü bir biçimde yaşanmıştır. Medler ile Persler arasındaki iktidar değişikliğinde Mağîlerin çok etkili oldukları ve yoğun bir mücadele verdikleri kanıtlanmaktadır. Ortaçağ İslâm'ında bu yönlü ikilem ve mücadeleler daha açık ve görünür bir hal almaktadır. İslâm'ın çıkışından itibaren devlet İslâm'ı ile kabile İslâm'ı biçiminde bir ikilem yaşanmış veya kabilenin üst hiyerarşisinin devletleşmesine karşılık, alt tabakaların isyanları kendisini sayısız mezhep ve tarikat çatışmaları biçiminde yansıtmıştır.

Tüm İslâm topluluklarında gözlemlenebilen bu mücadele sürecinin Kürt toplumsal gerçekliğinde de sürekli ve yoğunca yaşandığı bilinmektedir. İlkçağdaki Kürt orijinlerinde aşiret ve kabile toplumu başat iken, ortaçağdaki İslâmî uygarlık sürecinde Kürtlük hem ad olarak hem de olgusallık bakımından kendini daha iyi tanımlayabilmektedir. Ama aynı süreç derin bir bölünmeyi de beraberinde taşımıştır. Kürtlük önemli oranda kabilesel ve aşiretsel özelliklerini korurken, kentleşen ve sınıflaşan Kürtlük devletli Kürtlükle ona karşı savunma halinde olan sivil tarikat ve mezhep Kürtlüğü halinde bir ayrışmayı yoğunca yaşamıştır. Ortaçağ toplumsal tarihi esas olarak bu üçlü ayrışma ve olgusallaşmaya dayanmaktadır. Anlatılar hangi ifade biçimlerine bürünürse bürünsün, temelindeki maddi olgular aşiret, tarikat ve mezhep olarak kalmaktadır. Tüm kavimsel ve sınıfsal çatışmaların dayandığı birimler bu üçlü kategori içinde yer almaktadır. Bu tarz parçalanmalar tüm Ortadoğu toplumları için geçerlidir, hatta evrensel özellikler kazanmıştır. Kürt gerçekliği açısından durum farklı değildir. Kayıplar ve kazanımlar birbirini karşılamakta, iktidar seçeneğinin tüm imhacı ve asimilasyonist varlığına rağmen aşiretler, mezhepler ve tarikatların baskı altına alınmış ve sömürüye yatırılmış kesimleri toplumsal varlıklarına sıkıca sarılmakta ve özgür yaşamı savunmaktadır.

Merkezî uygarlık sisteminin Batı Avrupa'ya kayması Ortadoğu toplumunda köklü dönüşümleri beraberinde getirdi. Zaten sürekli devrevi bunalımlarla kendini sürdüren uygarlık sistemi, bu yeni kapitalist modernite aşamasında derinliğine çöküş sürecine girmişti. 19. yüzyılla birlikte bölge üzerinde gelişen Batı hegemonyası, kendine bağımlı acente ve ajan kurumlarla gerçekleştirdiği dönüşümle birlikte çöküşü hızlandırdı. Kapitalizmin azami kâr eğilimi ancak despotizmin en yoğunlaşmış ifadesi olan ulus-devletçiklerle sürdürülebilirdi. Endüstri devriminden yoksun ve politik devrimin çok uzağında olan bu yeni statükonun, toplumun genelinde olduğu gibi Kürt gerçekliğinde de varlık-yokluk ikilemine yol açması kaçınılmazdı. Hem devlet hem de toplum olarak ayakta durmak oldukça tartışmalı hale gelmişti. Osmanlı ve İran İmparatorluk-

larında bu gerçekliği izlemek mümkündür. İslâmi uygarlık döneminde daha başat konumda olan Arap, Fars ve Türk egemenleri devletlerini korumayı temel mesele sayarken, ezilen topluluklar ve milliyetler toplumsal varlıklarını koruma sorunuyla karşı karşıya kaldılar. Coğrafyasının jeostratejik konumu ve dağınık toplum yapısı nedeniyle Kürtler bu dönemde statükonun geleneksel baskı ve sömürü uygulamalarından daha fazlasına maruz kaldılar. İngiliz İmparatorluğu başta olmak üzere, kapitalist modernitenin hegemonik güçlerinin geliştirdikleri acenteli ve ajan rejimler yöntemi, dünya genelinde olduğundan daha yoğun olarak bölgede, özellikle Anadolu ve Mezopotamya'da iktidar dışında kalmış topluluklar ve kavimler üzerinde tam bir felakete yol açtı. Geleneksel ümmet ideolojileri temelinde fethedilmeleriyle oluşturulan bir statüye mahkûm edilen Hıristiyan halklar, en büyük felaketi yani soykırımı yaşayarak, binlerce yıllık kültürleriyle birlikte tasfiye oldular. Geleneksel baskı ve sömürüye tabi kılınan Müslüman topluluklar da bu felaketlerden paylarını aldılar. Ermeniler, Helenler ve Süryaniler kadar, değişik biçimde de olsa Arap Bedeviler ve Fellahlar, Türkmenler, Acemler, Berberiler ve Kürtler de sistem olarak arkalarında duran kapitalist modernitenin bölgesel acente ve ajan kurumlarınca gerçekleştirilen bu büyük felaketi hep birlikte yaşadılar.

Kürt gerçekliği ortaçağ boyunca geliştirdiği kavimsel varlığını ve kültürünü büyük oranda bu dönemde yitirdi. Gidiş baş aşağıya, daha doğrusu gerisin geriyeydi. Modernitenin var olma tarzı olarak özüne uygun bir kapitalist sisteme, endüstriye ve ulus-devlete sahip olmak şurada kalsın, hegemonik güçlerin kendileri tarafından ve acente-ajan kurumlarınca bu üçlü sacayağı altında âdeta cayır cayır yanmaya terk edildi. 20. yüzyılın ortalarına geldiğimizde, Kürtler açısından esas tartışma, çağdaş özgürlük, demokrasi ve eşitlik konuları olmaktan ziyade, "Var mıyız, yok muyuz?" ikilemi etrafında dönmekteydi.

Kapitalist modernitenin hegemonik güçleri, bölge ulus-devletçilerini bölge halkları ve ulusları üzerindeki soykırıma kadar varan uygulamaların sorumluları olarak yansıtmaya özel önem verirler. Gerçekte olan ise farklıdır. Ulus-devletçi elitleri bizzat oluşturan, onların hem ideolojik hem de askeri ve ekonomik donanımlarını sağlayan, hegemonik sermaye ve ideolojik tekellerin bizzat kendileridir. Örneğin Anadolu ve Mezopotamya'daki soykırım uygulamalarından sorumlu tutulan laikçi Beyaz Türk faşistleri, hem ideolojik olarak hem de maddi donanım kapsamında baştan sona hegemonik güçlerin (İngiliz, Fransız, Alman, ABD) desteğiyle inşa edilmişlerdir. Bunların desteği olmadan varlık bulmaları olası değildir. Zaten kültür olarak ne İslâmiyet ne de Hıristiyanlık veya Musevilik soykırım pratiğini üretecek kapasiteyi taşır. Bu kapasiteyi kapitalist modernite unsurları taşımakta, ihtiva etmektedir. Fakat görünüşte soykırımlardan genel kategori olarak Araplar, Türkler, Yahudiler, Kürtler sorumlu tutulur. Günümüzde benzer uygulamalar İslâmcılık adı altında türetilen milliyetçi ideolojilerle sürdürülmeye çalışılmaktadır. Hâlbuki bu ideolojik ve örgütsel çıkışların da temelinde İngiltere'nin geleneksel, ABD'nin güncel olarak payları belirleyicidir. Hegemonik güçlerin desteği olmadan, İslâmcı güç denen odaklar nefes bile alamazlar. Kürt gerçekliği üzerinde günümüzde sürdürülen

yenilenmiş soykırım uygulamalarından sorumlu tutulması gereken Yeşil Türk faşizmi de baştan sona Londra, Washington ve Berlin merkezlidir. Bu merkezlerin desteği olmadan Yeşil Türk faşizmi adım bile atamaz. Burada da sorumluluk geleneksel İslâm dini üzerine yıkılır. Hâlbuki Beyaz Türk faşizminin sosyolojik Türklükle çok az alakası olduğu gibi, Yeşil Türk faşizminin de geleneksel ve sosyolojik İslâm'la çok az ilgisi vardır. Varlık ve biçimleri kesinlikle kapitalist modernite ve onun hegemonik güçleri ile bağlantılı olarak oluşturulmuştur. Sürdürülmeleri de yakın destekleriyle mümkün olmaktadır. Örneğin tüm Ortadoğu ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'deki İslâmî tandanslı iktidar oluşumları da hegemonik güç merkezlerinde inşa edilmekte ve laikçi modellerden daha fazla desteklenip varlıklarını sürdürmeleri sağlanmaktadır.

Kürt gerçekliği, diğer belli başlı İslâmî gelenekli toplumsal varlıklardan farklı olarak, kendini ulusal toplum haline dönüştürmekte başarılı olamamış, onlar gibi ulus-devlet imkânlarını kullanamamıştır. Tersine, hâkim ulus-devletler tarafından ulusal toplum haline gelmemesi için sistemli ve sürekli olarak soykırımlara kadar varan baskı ve talan rejimlerine tabi tutulmuştur. Bu soykırım ve talan rejimleri hegemonik güçlerin desteği olmadan sürdürülemez. Neolitik dönemden kalma kabile ve aşiret kültürünün yanı sıra ilk ve ortaçağlardan kalma mezhep ve tarikat kültürlerinin de hiyerarşik devletçi sistemin çıkarcı ve köreltici etkileri altında iç dinamiklerden yoksun kalması doğal olarak ulusal toplum haline gelememeye yol açmıştır. Âdeta toplumsal kadavra halinde tutulmaktadır. Üzerinde hegemonik güçlerin ve mahkûmu olduğu ulus-devletlerin sınırsız imha ve talan uygulamaları gerçekleştirilmektedir. Varlık-yokluk tartışmasının altında bu gerçeklik yatmaktadır. Son tahlilde bu gerçeklik tamamıyla kapitalist modernite unsurları ve işbirlikçi acente-ajan kurumları ile inşa edilmekte, mümkün kılınmaktadır.

Şüphesiz her toplumsal olguda evrensel olarak geçerli olduğu gibi, Kürt gerçekliğinde de varoluşsal olarak direniş kutupları doğuşundan günümüze kadar hep var olagelmiştir. İlk kabile ve aşiret oluşumlarında bile belirleyici olan, karşıt toplulukların ve doğal koşulların tehditlerine karşı korunma refleksidir; ilkel korunma düşüncesi ve örgütlenmesidir. Darwinist yorumlar bu konuda gerçeği yansıtmamakta ve çarpıtmaktadır. Kabile ve aşiret oluşumlarının belirleyici yönü kan ve akrabalık bağı değil, tehditlere karşı korunma, daha verimli beslenme ve üremedir. Kürt gerçekliğinde kabile ve aşiret kültüründeki direnişçi, üretici ve üreyici yapı bu varsayımı kesinlikle doğrulamaktadır. Aynı husus daha sonra oluşan mezhep ve tarikat kültürlerinin saf haliyle toplumun direniş, üretim ve sağlıklı üreme tarzı ile bağlantısı için de geçerlidir. Mezhepleşme ve tarikatlaşmaların iç ve dış iktidar odaklarına, kentin bozucu nüfuzuna ve sınıflaşmaya karşı toplumu savunma, varlığını sürdürme ve özgür tutma rolleri önemlidir. Böyle olduğu içindir ki, ya imha edilmek istenmişler ya da içlerine işbirlikçi unsurlar yerleştirilerek, direnişçi ve var kılıcı-özgürleştirici rollerinden uzaklaştırılmaya çalışılmışlardır.

Kapitalist moderniteye karşı geliştirilen modern demokratik özgürlük ve eşitlik hareketleri tarihsel geleneği sürdürmeye çalışmışlardır. Kürt gerçekliği-

nin özgül koşulları, kapitalist modernite unsurları eliyle modern bir ulusal toplumun oluşturulmasına fırsat tanımamıştır. Küçük burjuva ve feodal unsurların bu yönlü cılız çabaları sonuçsuz kalmıştır. En son başvurulan yapay Kürt ulus-devletçiği, eğer kapsamlı demokratik ulusal toplum oluşumlarıyla kuşatılmazsa, soykırımla tasfiyeyi, büyük felaketleri davet etmekten öteye ciddi bir sonuç doğuramaz. PKK'de ifadesini bulan demokratik sosyalist toplum inşacılığı Kürt gerçekliğini farklı bir modernite anlayışıyla buluşturmakta, demokratik modernite teorisi ve pratiğiyle varlığını koruyup bütünleştirebileceğini ve özgür kılabileceğini söylemleştirmekte ve eylemleştirmektedir.

Demokratik modernite alternatifi sadece geleceğe ilişkin bir ütopya veya geçmişte kalan toplumsal bir mitoloji değildir; toplumsal gerçekliğin doğası ile paralel gelişen bir seçenektir. Demokratik modernite dönemlere göre biçim değiştirmekle birlikte hep var olan, uygarlık tarihi boyunca kendisi de karşıt bir tarihe sahip olan bir gerçekliktir. Zorba ve sömürgen güçlerin dışında kalan evrensel tarihin tüm insanlığını temsil etmekte, daha doğrusu sistemini ifade etmektedir. Proto Kürt gerçekliği orijin olarak uygarlığın beşiği rolünü oynamışsa da, evlat gadrine uğrayan ana gibi, uygarlık güçlerinden en çok darbe yiyen ve bu güçlerin imha amaçlı saldırılarına uğrayan kültürü de ifade etmektedir. Dolayısıyla varlığını ancak geleneksel sınıf uygarlığı dışında bir uygarlıkla, demokratik toplumcu uygarlıkla gerçekleştirebilir. Eğer anlamlı bir Kürt tarihi yazılacaksa, ancak bu çerçevede yazılabilir. Bunun günümüzdeki ifadesi demokratik modernitedir. Kürtler geriye kalan varlık parçalarını (ontolojik parçalar) ancak demokratik uygarlık tarihinin ışığı altında daha açık görebilir; bunlardan yola çıkarak demokratik modernitenin demokratik ulus, ekolojik endüstri ve sosyal pazar ekonomisi ile kendini yeniden inşa ederek var kılabilir.

Tarihte Toros-Zagros coğrafyası Afrika (İnsan türünün türediği kıta) ile Avrasya (uygar toplumun gerçekleştiği coğrafya parçası) arasında insan toplumunda Homo Sapiens devrimine, neolitik tarım ve kent uygarlık devrimlerine beşiklik etmekle kalmamış, bunları yakın tarihe, Batı Avrupa endüstri devrimine kadar büyüterek taşımıştır. Şimdi ise kökü kapitalist modernitede yatan en derin insanlık krizinde varlığı imha ile karşı karşıya olan ziyaretlik mezarlık konumundadır. Tarih bir kez daha aynı coğrafyada insanlık adına Kürtleri toplumsal varlıklarını korumak ve özgür kılmak için devrime zorlamakta, demokratik modernitenin inşasına çağırmaktadır.

KAPİTALİZM ÇAĞINDA KÜRT SORUNU VE KÜRT HAREKETİ

Evrensel olarak sorun kavramını, olmakta veya olmamakta zorluk çekmek, acılı süreç yaşamak biçiminde tanımlamak mümkündür. Tüm varoluş süreçlerinde yaşanan bir kategoridir bu. Toplum söz konusu olduğunda, sorun geniş ve dar anlamda tanımlanabilir. Geniş anlamda toplumsal sorun, toplumsal doğanın birinci doğa-çevre karşısında içine düştüğü zorlukları ifade eder. Örneğin aşırı kuraklık, sıcaklık veya soğukluk karşısında çevrenin yaşamı biyolojik olarak sürdürmede yetmez duruma düşme ciddi toplumsal sorunlara yol açar. Yine benzer statüde yaşayan topluluklarda güçlü olanın güçsüz olan karşısında başvurduğu zorlayıcı eylemler de bu kapsamda değerlendirilebilir. Dar anlamda toplumsal sorun hiyerarşik toplumun, kent, sınıf, iktidar-devlet olgularının ortaya çıkmasıyla bağlantılı olarak yaşanan baskı ve sömürüye dayalı gelişmeler, uygulamalar biçiminde tanımlanabilir. Sosyolojik bakımdan esas toplumsal sorunlar baskı ve sömürü kaynaklı olanlardır. Diğer sorunlar farklı kapsamlarda değerlendirilebilir.

Hiyerarşiler ve devlet, başlangıçta uç veren toplumsal sorunları çözmek amacıyla oluşturulmalarına rağmen, süreç içinde en önemli toplumsal sorun kaynağı durumuna düştüler. Bir toplumda hiyerarşik ve devletsel kurumlar ne denli ağırlıktaysa, o toplumda o denli sorunların yaşandığına hükmedilebilir. İlk hiyerarşi genellikle kadın üzerinde gelişen erkek egemenliği tarzında olduğundan, ilk toplumsal soruna kadın sorunu demek mümkündür. Ardından kadın köleliğinden esinlenerek geliştirilen toplumsal sınıflar, köle sınıfının oluşumu ile birlikte cins ayrımı gözetmeyen toplumsal sorunlar aşamasına geçildi. Böylece toplumda hiyerarşi ve sınıflaşmanın iç içe geçmesiyle giderek tüm toplumsal alanlarda etkili olan sorunlu toplumlar dönemi başladı. Hemen her toplumsal alana cinsiyetçilik ve sınıfçılık damgasını vurdu. Toplumsal grupların, birimlerin içte yaşadıkları sorunlar dış topluluklara da taşırıldı. Toplumdan topluma baskı ve sömürü olgusu gelişti. Daha somut olarak klandan klana, aşiret ve kabileden aşiret ve kabileye, kavim ve ulustan kavim ve uluslara doğru uzanan sorunlar oluştu. Kent, sınıf ve devletin gelişmesi ile birlikte oluşan uygarlıklar sorunları evrenselleştirdi ve sistemik hale getirdi. İlk ve ortaçağlardaki tüm uygarlık sistemleri esas olarak baskı ve sömürü olgusu temelinde tanımlanabilir. En son uygarlık sistemi olarak kapitalist modernite, baskı ve sömürüyü azamileştirmiştir. Genelde tüm uygarlık aşamalarında, özelde kapitalist modernite aşamasında toplumsal sorunlar trajik krizlere ve uzun süreli kaotik ortamlara yol açtı. Günümüzde, özellikle 1970'lerden itibaren kapitalist moderniteye damgasını vuran finans kapital süreci, toplumsal krizlerin en derinlikli ve sürekli yaşandığı çağ olarak değerlendirilebilir.

Kürdistan'ın merkezinde yer aldığı Ortadoğu coğrafyasındaki toplumlar 19. yüzyıldan beri kapitalist moderniteden kaynaklanan derin bir krizin içinde yaşamaktadır. Beş bin yılı aşan merkezî uygarlık sistemi içinde hegemonik konumlarını Batı Avrupa uygarlık merkezine kaptıran Ortadoğu devletleri, 20. yüzyılın başlarında sömürge toplum konumuna düşmüşlerdi. Yaşanan sadece

toplumsal sorunlar olmayıp, tüm iktidarsal, ekonomik ve ideolojik alanları kapsayan bütünsel nitelikte sistem kriziydi. Günümüzde bu kriz bütün şiddetiyle devam etmektedir. Yaşanan krizin önemli bir özelliği de uzun süreli olup kaotik bir hal almasıdır. Kaotik ortam tüm coğrafyayı ve yakın komşularını etkisi altına alarak, Orta Asya'dan Kafkaslar ve Balkanlara, Himalayalardan Kuzey ve Orta Afrika'ya kadar uzanan alanlarda yaşayan tüm toplumları etkilemektedir.

Toros-Zagros dağ sisteminde insanlık tarihindeki en uzun süreli inşa rolünü oynayan Kürdistan coğrafyası, ilk defa günümüze doğru kapitalist modernitenden kaynaklı bu kaotik ortamı en derinliğine yaşama paradoksuna düşmüştür. Paradoks, tarihsel büyük devrimlerin ardından insanlığın giderek gürleşen uygarlık nehrinin kapitalist modernite döneminde kurumaya yüz tutmasını ifade etmektedir. En eski otantik bir halk olarak Kürtler bu kaotik ortamın en çileli kurbanları durumuna düşmüşlerdir. Homo Sapiens devriminden neolitik, kalkolitik, tunç, kent ve demir devrimlerine kadar insanlığı bugüne taşıyan hemen hemen tüm tarihsel alt üst oluşlara beşiklik etmiş bu coğrafyanın neredeyse tarihten silinecek bir halkı durumuna gelmek şüphesiz büyük bir trajediyi ifade eder. Yaşanan basit bir toplumsal sorunlar yumağı değildir. Her insan toplumunda benzer çağdaş sorunlar yaşanmaktadır. Kürtlerin kökleri tarihin derinliklerinde de olsa, yaşadıkları sorunlar halk olarak kapitalist modernitenin en zalim ve sömürgen unsurlarının çok sayıda ve çok yönlü pençeleri ve mideleri arasında can çekişmeye terk edilmiş olmalarından kaynaklanmaktadır.

Yaşanan sorunlar, krizler ve toplumun içine düşürüldüğü kaotik ortam sadece kapitalizmin azami kâr kanunundan kaynaklanmamakta; ulus-devletin kültürel soykırımlarıyla birlikte endüstriyalizmin yol açtığı bütünsel toplum olmaktan çıkmayı, tüm alt ve üstyapı kurumlarıyla yoksullukları, yoklukları, işsizlikleri, eğitimsizlikleri, sağlıksızlıkları ve zihniyet kayıplarını da içermektedir. Yaşanan durum sorundan öteye en büyük toplumsal felaket boyutundadır. Kendiliğinden toplum olmaktan çıkmanın ötesinde, dağıtılmış, sinir merkezlerini yitirmiş ve duyarsız kılınmış parçalara dönüştürülme söz konusudur. Kürt sorunu demek, herhangi bir tarihsel veya güncel toplumsal sorun demek değildir. Tüm çözümlemelerde açıklamaya çalıştığımız gibi, Kürt gerçekliğinin özgün konumundan kaynaklanan, uzun bir tarihsel sürece yayılmış ve tüm toplumsal alanları kapsayan kültürel soykırımlara kadar varan felaketleri peş peşe, iç içe yaşamak demektir.

A- KÜRT SORUNUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ VE ŞİMDİKİ HALİ

Bugünkü Kürt sorununun kaynağında sadece Kürtlerin değil, belki de insanlığın ağırlıklı bir bölümünün yaşadığı Verimli Hilal'deki neolitik toplumun bağrında gelişen hiyerarşi, kent, sınıf ve devlet gerçekleşmesi yatmaktadır. Aşağı Mezopotamya'daki Sümer uygarlığı (M.Ö. 3000-2000), bir anlamda Yukarı Mezopotamya kaynaklı neolitik toplumun yol açtığı toplumsal sorunlara çare olarak üretildi. Sorunlar fazla nüfus, yetmeyen topraklar ve artan

kavgalardan kaynaklanıyordu. Aşağı Mezopotamya'da Sümer rahipleri gelişkin bilgeliklerine dayanarak ve beslendikleri neolitik kültürün tüm maddi ve manevi unsurlarını kullanarak tapınak merkezli kenti, sınıf ve devleti icat edip bu sorunlara tarihsel yanıtlar aradılar. Başlangıçta yanılmadıkları da ortaya çıkmıştı. Kent, sınıf ve devlet üçlüsüne dayanan yeniçağ dönemin sorunlarına âdeta mucizevî bir çözüm olmuş gibiydi. Dönemin mitolojisi boşuna yeni, belki de insanlık tarihinde bütün gelişmelerin ilki anlamına gelen tanrısal bir düzeni ifade etmiyordu. Neolitik devrim mucizesi uygarlık mucizesine dönüştürülmüştü. İnşa edilen sistem yine belki de tarihin en uzun ve arızasız işleyen sistemiydi. Fakat bağrındaki çelişkiler olgunlaştıkça, bu sefer de yeni toplumsal sorunların ebesi rolünü oynamaktan geri kalmadı. Tarihte toplumsal sorunun en saf haliyle Sümer toplumunda yaşandığı ilk yazılı belgelerde de yer almaktadır. Kendilerini tanrılarla tanrılar, tanrılarla kulları arasında yansıtan anlaşmazlıklar aslında toplumsal sorunları, iktidar sahiplerinin kendi aralarındaki ve kendileriyle köle olarak kullandıkları insanlar arasındaki çelişki ve çatışmaları yansıtmaktadır. Tarihte birçok ilke damgasını vuran Sümer toplumu, yol açtığı sorunlar açısından da eşsiz bir ilki temsil etmektedir.

Kürt orijinli toplulukların yaşadıkları ilk ciddi toplumsal sorunları Sümer uygarlığına bağlamak mümkündür. Gılgameş Destanı zaten bu sorunlar üzerine kurgulanmıştır. Gerek El Ubeyd hiyerarşik kültürü (M.Ö. 4500-3500) gerekse Uruk site kültürü (M.Ö. 3500-3000) kendini sürekli olarak doğuya ve kuzeye doğru genişletmek durumundaydı. İlk kentli, sınıflı ve devletli kültür oluşumları olarak, yaşayabilmek için her iki yön üzerindeki neolitik toplumdan beslenmek zorundaydılar. Zorunluluk çatışmayı beraberinde getirir. Gılgameş ve Enkidu ikilisi arasındaki ilişki, tarihte ilk ve tipik olan emperyal-sömürge ilişkisindeki sorunsalı ifade eder, yansıtır. Kürt orijinli topluluklar, Humbaba şahsında emperyal sömürgeci ilişkiye karşı direnişi temsil ederler. Sorunun temelinde neolitik toplumdaki eşitlikçi ve özgür yaşamı kentli, sınıflı ve devletli yaşama karşı korumak yatar. Enkidu Uruk kentine tutsak olarak getirilmekte, evcilleştirilmekte ve kent toplumu içinde geldiği topluluklara karşı bir işbirlikçi olarak kullanılmaktadır.

Hurri kabileler kent uygarlığının yükselişine karşı sürekli direnme halindedirler. Zagros dağ silsilesine dayalı bu direnmeler toplumsal sorunların ne kadar yaygınlık ve süreklilik kazandığını göstermektedir. Gutiler adlarını tarihe yazdıran ilk Zagros kökenli kabilelerin Sümer yöneticilerine karşı başarı kazanmış konfederatif yapılanmasını ifade etmektedir. Daha sonraları uygarlık tarihi boyunca karşımıza çıkacak olan yenenlerin yenilenlerin egemen kültürü içinde erimelerinin ilk örneklerini de bu süreçte yakînen gözlemlemekteyiz. Savaş sanatının ortaya çıkardığı hegemonlar egemen sistemi sürekli güçlendirmektedir. Sorunlar çözümlenmeye çalışılırken, paradoksal olarak daha da büyütülmektedir. İktidar daha fazla iktidara, devlet daha çok devlete yol açmakta, böylece sorunlar da katlanarak büyümektedir.

Sümerlerden iktidar geleneğini devralan Babil ve Asur hegemonları (M.Ö. 1950 - M.Ö. 600), sistemi derinliğine ve genişliğine yayarken benzer bir du-

rumu yaşamaktadır. Kent, sınıf ve iktidar-devlet kaynaklı bu sorunlar derinleşme ve genişlemeyle daha da büyürken, çözüm aynı kısırdöngü içinde daha fazla genişleme ve derinleşmede aranmaktadır. Genişleme emperyalizme ve sömürgeciliğe, derinleşme daha fazla sınıfsallaşmaya ve sömürüye yol açmaktadır. Daha sonra günümüze kadar kendini büyüterek tekrarlayacak olan bu sistemin mekanizması hep aynı kalacaktır: Dışta emperyalist sömürgeci yapıyı geliştirmek, içte sınıfsal egemenlik kurmak. Yenen de, yenilen de aynı sistemin kurbanı olmaktadır. Buna karşılık Kürt orijinlerin Toros-Zagros dağ silsilesine dayalı anti-uygarlık direniş döngüsü de kendini hep büyüterek tekrarlayacak olan kendi özgür mekanizmasını geliştirecektir. Direnişin özgürlük mekanizması bağlamında kabile ve aşiret bilinci daha da gelişecek, örgütlenmeleri genişleyecek, böylelikle daha çok kabile ve aşiret özgür kalmaya çalışacaktır. Her iki mekanizmada da varoluş diyalektiği işlemekte, her iki diyalektik işleyiş kendini sürekli büyütmektedir.

Kürt orijinlerin Sümer kültürel yayılmacılığından kaynaklanan Babil ve Asur hegemonyasıyla şiddetlenen uygarlık sorunlarına verdikleri yanıt kendisini Mazda-Mitra ve Zerdüşt geleneğinde yansıtır. Bu geleneğin özünde Sümer kültürünü olduğu gibi benimseme değil dönüştürme, kendi yaratıcılığını sergileme esastır. Dönüşüm tarihseldir. Greko-Romen kültür geleneğini mümkün kılan da bu tarihsel dönüşümdür. Bu gelenek insanlık tarihinde köleci toplumun dogmatizmini yıkmasa bile esnetme, kırma ve yer yer yeni seçenekler sunma üstünlüğüne sahiptir. İnsanı, ahlâkı, dolayısıyla iradeyi bir üst aşamaya sıçratır. İnsan özgürlüğünün ahlâk ve iradeyle bağını kurar. Daha öncesinin tanrıları ve tanrı-kralları nazarında bir hiç mesabesinde, basit kullar yığını durumunda olan insanlık artık isyan eden, iradesini konuşturan, ahlâkını yeniden inşa eden özgürlükçü nitelikler kazanır. Zagros eteklerindeki kültür ve özellikle Zerdüştî cevap dönemin temel sorunlarını kavramak açısından kilit öneme sahiptir.

Uygarlık kaynaklı sorunlara verilen İslâmî yanıt daha yakından çözümlenebilir. İslâmiyet'i esas olarak dönemin iki, hatta üç hegemonik güç odağını temsil eden Bizans, Sasani ve Habeş uygarlıklarının dört bir yandan Arabistan Yarımadasındaki kabile yaşamı üzerindeki etkileriyle gittikçe yoğunlaşan toplumsal sorunlara devrimsel bir yanıt olarak yorumlamak mümkündür. İlkçağ kültürünün son temsilcileri olan bu uygarlıkların, tüm ilkçağ boyunca oldukça yoğunlaşan sorunlara yanıt olmaktan çok, sorunları daha geniş alanlara yaymak ve derinleştirmekten öteye bir rolleri kalmamıştı. İbrahimî dinsel yanıt geleneği, esas olarak ilkçağın tanrı-kral kültüründen kaynaklanan sorunlara özgü bir çözüm tarzı olarak yorumlanabilir. İbrahim'den Musa'ya kadar olan aşama, Sümer kökenli Babil ve Asur Nemrutlarıyla (dönemin tanrı-kralları) Mısır Firavunları (kendisinin tanrı olduğunu idea eden krallar) arasında sıkışan toplumdan kaynaklanan sorunlara peygamberce arayışlar ve yanıtlar dönemi olarak yorumlanabilir. Tüm özgünlüğüne rağmen, Musevi yanıt, İbrani kabilesinin sorunlarına karşılık olarak küçük bir İsrail Krallığı olmaktan öteye gidememiştir. Kendisini özellikle Davut ve Süleyman Peygamber figürleriyle

yansıtan bu krallık, Babil ve Mısır kültürlerinin kaba bir sentezidir; üst tabakanın krallık öyküsünü ifade eder.

İsevi gelenek, eski geleneğin Roma İmparatorluğu döneminde devasa boyutlara taşınan köleci toplum sorunlarına yoksullar, köleler ve işsiz aylak kesimler açısından gelişen bir yanıttır. Hıristiyanlığın Musevilikle olan çekişmesi ilk başlarda sınıfsaldır. Hem İbrani kabileleri içinde hem de diğer komşu kabile kültürlerinde Roma'nın açtığı yarılma kendini yeni bir dinsel kopuş biçiminde yansıtmıştır. İsevi geleneğin ilkçağ toplumsal sorunlarının en çok yoğunlaştığı ve başkaldırı geleneğinin köklü olduğu alanda oluşması, Zerdüştî gelenek kadar olmasa da, yine de insanlık tarihinde çağ atlatma potansiyelinde olmuştur. Hıristiyanlık tüm kabile kültürlerinde yaşanan sorunlara kendisini bir cevap olarak sunmuştur. İlk defa kapsamlıca ve bir daha silinmemecesine kabile toplumlarını aşan dinsel cemaat toplumları oluşmuştur. Her kabile ve etnisiteden insanlar yeni dinin kutsanmış üyeleri sayılmaktadır. Toplumsallık açısından bu önemli bir aşamadır. Halk topluluklarının kendilerini tarih sahnesinde daha gür ve açık seçik biçimde yansıtmaları söz konusudur. Ermeniler, Süryaniler, Grekler ve Latinler kendilerini daha çok Hıristiyanlıkla sahnelemişlerdir.

Muhammedilik aynı geleneğin sorunlarını çözemediği ve içi çoktan boşalmış ilkçağ despotizminin temsilcileri tarafından dört bir yandan sürekli sıkıştırılan Arap kabilelerinin tarihsel yanıtıdır. Hz. Muhammed'in bir yandan Habeş, Sasani ve Bizans imparatorlarına karşı çıkışı seslendirirken, diğer yandan hak dinleri olarak kabul ettiği Museviliğin ve Hıristiyanlığın miadını doldurmuş olduklarını ilan etmesi bu gerçeği yansıtmaktadır. Arap kabile topluluklarının hem içte hem de dışta had safhaya ulaşmış sorunlarına ne Yahudilik ne de Hıristiyanlık bir yanıt oluşturabilmiştir. Bu dönemin Yahudiliği ve Hıristiyanlığı devrimci özünü çoktan yitirmiş, tutucu kabile ve kavim milliyetçiliğine dönüşmüştür. Geleneksel tanrı-kral despotizminin son temsilcileri olan Habeş, Bizans ve Sasani Krallıklarının gerek kendi içlerinde gerekse aralarında yaşadıkları sorunlar ve çatışmalar hem kendilerini zayıf düşürüyor hem de gereksiz kılıyordu. Dolayısıyla Hz. Muhammed'in çöl kabilelerinin diri özgürlük tutkularıyla fetih arzusu taşıyan üst tabakanın cennet diyarları ele geçirme tutkularını yeni bir dinsel gelenekle karşılaması anlaşılırdır.

İslâm geleneği hem çıkış dönemindeki Arap kabile gerçeğini hem de uygarlık gerçeğini hesaplayarak kendisini inşa etme özelliklerine sahiptir. İdeolojik ve politik olarak iki kültürel seçeneği, yani yoksul kabile kültür seçeneğiyle üst tabakaların kent, sınıf ve devlet seçeneğini sentezleme ustalığını göstermiştir. Dönemin geçiş yolları üzerindeki Mekke kenti iki kültürün en çok karşılaştığı ve sentezleştiği bir yer olma üstünlüğünü ve avantajını yaşamaktadır. Hz. Muhammed'in tarihsel önemi bu sentezi başarıyla yapması ve buna damgasını vurmasıdır. İslâm Devriminin sosyal açıdan en önemli sonucu, katı kabileci toplumdan farklı bir ümmet toplumuna geçiş sağlamasıdır. Arabistan gibi izole olmuş bir alanda binlerce yıllık kabile gelenekli toplumdan ümmet toplumuna geçiş yapmak büyük bir sosyal devrimdir. Yeni sosyalite daha

başından itibaren kendi içinde bir ikilemi barındırıyordu. Kabile aristokrasisinden devralınan üst tabakanın devletli bir sınıfa dönüşme eğilimiyle yoksul tabakanın eşitlikçi ve demokratik eğilimi sürekli çatışma halinde yaşıyordu. Toplumsal sorun daha da genelleşmiş olarak yeniden biçimleniyordu. Daha Hz. Muhammed hayattayken başlayan bu yeni sorunsallık ve çatışmalar etkisini günümüze kadar sürdürecektir.

Ortaçağın bu en büyük sosyal devrimi Kürt orijinli topluluklarda da hemen etkisini göstermiştir. Gerek Arap aristokrasisinin fetihçi eğilimi gerekse Kürt üst tabakasının iktidar-devlet arayışları, ilişkili ve çatışmalı geçen uzun bir süre kapsamında Kürtlerde de ümmet toplumunu geliştirdi. Yeni ümmet toplumu da genelde yaşandığı gibi sorunluydu. Kentli, sınıflı ve devletçi eğilimle eşitlikçi demokratik eğilim kendini mezhep ve tarikat farklılaşması biçiminde yansıttı. İslâmîk iktidar hegemonyasını temsil edenler ümmet toplumuna damgalarını vurdukça, alttan tasavvufi tarikatlar, eski geleneklerini varlık gerekçesi olarak kullanan Alevi ve Zerdeştî Kürtler kendilerine özgü direnişçi cemaatlerini geliştirmekte ısrarlı davrandılar. Kürt toplumu diyebileceğim bir olgu oluşmakla birlikte, oldukça parçalı, birbirine yabancılaşmış sınıf ve katmanlara bölünmüş olarak varlığını sürdürdü. Toplumsal sorunlar kendisini daha çok farklı tarikatlar biçiminde yansıtıyordu. Kent ile kır arasındaki çelişkiler sınıfsal bölünmelerle iç içe gelişiyordu. Ortaçağda her şey ilkçağdakinden daha çok bölünmüş ve sorunsallaşmıştı. Kabile ve aşiretlerin yerleşiklik-göçebelik sorunlarına kent-köy çelişkisine dayalı ve kentteki sınıfsal bölünmeden kaynaklı sorunlar eklenmişti. Kabilelerin üst tabakaları devlet biçiminde yoğunlaşırken, daha da küçülmüş yoksul kabile parçaları yeni yoksul kabilelere dönüşüyordu. Köye dayalı yaşam kültürü kente dayalı yaşam kültürü karşısında geriliyordu. Kent toplumunda sosyal çelişki ve çatışkılar artıyordu. Sonuçta tüm bu çelişkilerin çözümü daha da güçlendirilmiş devlet aygıtında aranıyordu. Devlet ise, daha fazla parazit hanedanlar ve artan sorunlar anlamına geliyordu. Ortaçağ toplumu bu tür toplumsal sorunlar döngüsüne mahkûm olmuştu.

Ortaçağda Kürt toplumu Arap, Fars ve Türk iktidar elitlerinden farklı olarak kendi güçlü iktidar elidini oluşturmamıştı. Temel sorunlarına ne birleşik merkezileşmiş krallıkla çözüm bulabiliyor, ne de eskinin durgun ve içe kapalı geleneksel kabile toplumu halinde yaşayabiliyordu. Bu çelişkiden doğan sorunlara daha çok mezhepçi ve tarikatçı cemaat toplumlarıyla yanıt bulunmaya çalışılıyordu. Zerdüştilik giderek parçalanıp zayıflıyordu. Alevilik ancak dağlık alanda fethi zor bölgelerde varlığını koruyordu. Kent ve ova halkı üzerinde hâkim olan iktidar İslâmcılığı oldukça istismarcıydı. Sultanların temsilcileriyle yerel beylikler toplumu içinden çıkılması zor sorunlara boğmuşlardı. Bu durumda sorunların çözümü değil, ancak sorunlardan kaçma söz konusu olabilirdi. Dolayısıyla çözüm diye sığınılan ümmetçilik ve tarikatçılık hızla kendi gerçeğinden kaçış ve yabancılaşma araçlarına dönüşüyordu. Ortaçağ diyalektiği kabaca böylesi bir işleyişle kendini yansıtıyordu diyebiliriz.

Kürt toplumunda asıl sorunlar kapitalist modernite bağlamında kökleşti, boyutlandı. Sistem olarak modernitenin kendisi bütün alanları ve yönleriyle toplumu kafeslemeye çalışır. Kafeslemek, toplumu tümüyle sorunsallaştırmaktır. Azami kâr kanununu işletebilmek için toplumun üstünde kapsamlı bir baskı ve sömürü sistemi kurmak kaçınılmazdır. Ancak bu baskı ve sömürü sistemi derinlik ve genişlik açısından ilk ve ortaçağlardakinden farklıdır. İlkçağlarda bir krallık hanedanlığını beslemek için gerekli artık-değerle kapitalist çağda sanayi tekellerinin binlercesi için gerekli artık-değer arasında sadece fark değil, kocaman bir uçurum vardır. Kapitalizmin egemen bir sistem haline gelmemesi için tarih boyunca ideolojik, siyasi ve ekonomik açıdan alınan tüm tedbirler, bu tür bir sömürü tarzının karşılanamayacağından duyulan ürkütüdendi. Toplum o dönemde egemen bir sistem olarak kapitalizmi karşılayamazdı. Kapitalizm karşısında toplumun ayakta kalması mümkün değildir. Bundaki temel etken, kapitalist sömürü tarzının toplumsal doğada ve çevrede sürdürülebilir bir karşılığının olmayışıdır.

Kapitalizmin egemen bir sistem olarak kendini gerçekleştirmek için elindeki en büyük silah, devlet iktidarını ulus-devlet iktidarına dönüştürmesidir. Ulus-devletin kendisi, iktidarın toplumun kılcal damarlarına kadar yayılmasıyla mümkündür. Kılcal damarlarına kadar iktidarın yayıldığı bir toplum ise sadece iliklerine kadar sorunlara boğulmakla kalmaz, paramparça edilerek dağılmaya mahkûm hale getirilir. Ulus-devlette toplum tümüyle kafeslenmiştir. Ülke sınırı, ulusal ordu, merkezî sivil bürokrasi, merkezî ve mahalli idare, ulusal pazar, tekelci ekonomik hâkimiyet, ulusal para, pasaport, vatandaşlık kimliği, milli ibadethane, ilkokul, tek dil, bayrak işaretleri, bütün bunların hepsi bütünleşik olarak toplum üzerinde kapitalizmin azami kâr kuralını işletmek gibi asli bir sonucu doğururlar. Modernite sosyologlarınca geleneksel toplumun aşılması ve modern homojen toplumun oluşumu diye tanımlanıp ilerlemenin temel göstergesi olarak sunulan bu süreç, özünde derinliğine demirden kafese alınıp kilitlenmiş toplumu ifade eder. Kafesteki toplum ancak kapitalizmin kurallarına göre tamamen evcilleştirildiğinde serbest bırakılır. Liberalizm denilen bu serbestlik çağdaş kölelikten başka bir anlam ifade etmez. Kapitalizm çağının toplumunda özgürlükte ısrarın karşılığı faşizmdir. Faşizm ise en kanlı, azami sömürülü sistemin adıdır. Burada toplumun varlığından değil, yokluğundan bahsetmek daha gerçekçidir.

Çağımız sosyolojisi bilinçli olarak kapitalist köleliği çözümlememekte, liberal ideoloji gereği sınıfsal kölelik gerçekliğini meşrulaştırmayı esas görev bellemektedir. Dolayısıyla bilimsel değil, gerici mitik özelliklere sahiptir. Kapitalizmin en gerici, baskıcı dönemi olan finans kapital çağındaki 'para' hükümranlığı hiçbir tarihsel tanrının erişemeyeceği gücü, belki de hükümranların en güçlü tanrısını ifade etmektedir. Bu tanrı olmaksızın ne kapitalizm, ne ulus-devlet, ne de endüstriyalizm mümkündür. Para tanrısı karşısında toplumu ayakta tutmak büyük insani anlam ve kolektif toplumsal yaşam gücü ister. Böylesi bir güce sahip toplumdan pek eser kalmamıştır. Bu ideayla ortaya

çıkan sosyalist toplum deneyimleri sınırlı başarı gücü göstermişler, çoğunlukla da yenilmekten kurtulamamışlardır.

Fakat kapitalist modernite karşısında ne denli mahkûm yaşansa da, yine toplumsallıkta ısrar etmekten ve toplumu savunmaktan başka çare yoktur. Sorunlar ne denli kanserleşmiş, krizli ve kaotik boyutlara tırmanmış olursa olsun, toplumsal varlığı savunmak ve özgür kılmaya çalışmak, insanca yaşamın vazgeçilmez koşuludur. Alternatif yaşam ya azami kârın geçerli kıldığı tüm insani değerlerden soyutlanmış ucube yaşam ya da mezarda çürümeye terk edilmiş yaşamdır.

Kapitalist modernitenin toplumsal gerçekliğe dayattığı köleleştirici sistemi en çıplak haliyle Kürt toplumsal gerçekliğinin içine düşürüldüğü halde gözlemleyebiliriz. Kürt toplumsal gerçekliği, toplumsal sorunlu olmanın çok ötesinde, uzun süreye ve tüm dokularına yayılmış bir soykırımla tüketilmektedir. Kürt toplumu sorunlu herhangi bir toplum değildir, yaşananlar sorunlu olmayı da aşan bir durumu ifade etmektedir. İçine düşürüldüğü ibret verici ve dehşet yüklü durumun ifade ettiklerini kavramak açısından sadece diline bakmak yeterlidir. Tarihin en otantik dili zincire vurulmuştur. Anaokuluna bile büyük alanlar itibariyle sahip değildir. Daha da vahimi Kürt dilini sahiplenmek, o uğurda çabalamak hâkim sistem içinde işsiz ve aç kalmayı göze almakla mümkündür. Kürtlüğün kendisi beş para etmez bir nesneye dönüştürülmüştür. Dahası, bu nesneye kim daha çok tekme vurursa, sistem ona sahip çıkmakta ve onun yaşam şansı olduğuna hükmetmektedir. "Kendi öz toplumsal gerçekliğini ne denli inkâr eder ve hor görürsen, hâkim ulus sistemi içinde o denli ikbal kazanman, iş bulman ve yükselme şansına sahip olman imkân dahiline girer." Bu durum sistemiktir ve Kürt toplumsal değerlerinin tüm yüzeyleri için geçerlidir. Nerede sivrilmiş bir Kürt varsa, parası çok ve işinden eminse, o Kürt mutlaka kendi toplumuna karşı ya bir hile içindedir ya da bilinçli bir inkâr, bir yabancılaşma çabasındadır. Her ne kadar son dönemde bazı Kürt figürler ulusal etiketli olarak lanse ediliyorsa da, tüm bunların kapitalist hegemonyanın küresel çıkarlarıyla yakından bağlantılı olduğunu çok iyi bilmek gerekir.

Arap, Türk ve Fars fatihleri başta olmak üzere egemen güçlerin tüm kavimsel fetihçiliğine, sömürgeciliğine ve asimilasyonculuğuna rağmen, ortaçağda Kürt orijinlerin toplumsallaşması gelişme halindeydi. Hem kabilesel hem de cemaatsel toplum kendisini kavim toplumu doğrultusunda geliştiriyordu. Ortaya çıkan sorunlar tüm toplumlar için geçerli olan hiyerarşik iktidar ve devlet kaynaklı sorunlardı. Denilebilir ki, Kürt toplumu ortaçağı kat ederken, çağın birçok toplumunun ilerisindeydi. Yaşadığı sorunlara da benzer ölçülerde yanıtlar geliştirebiliyor, hatta sorunların çözümünde birçok topluma öncülük de edebiliyordu. Fatihlerin tüm saldırganlıklarına, tecavüz, istila, işgal ve sömürgeciliklerine rağmen, toplumun öz savunması ve kendini özgür yaşatma mücadelesi aralıksız sürdürülüyordu. Böylelikle ciddi bir varlık sorunu ve benzerlerinden epeyce farklılaşmış bir kölelik söz konusu değildi.

Kapitalizm çağında bu durum köklü olarak değişmiştir. Kendini azami kâr kuralına göre örgütleyemediği, ulus-devlet olarak kurumlaştıramadığı ve endüstriyalizmi seferber edemediği için, Kürt halkı kendini tüm bu unsurları gerçekleştirmiş olan hâkim ulus-devletlerin ve onların tepesindeki kapitalist tekeller ve sistem hegemonlarının çok yönlü saldırı, işgal, sömürgeleştirme, asimilasyon ve soykırım hareketleriyle karşı karşıya buldu. Bu durum ne kapitalist sistemin hegemonik tırmanışa geçtiği 16. yüzyılda yaşanan Amerika kıtasının fethedilmesiyle, ne 19. yüzyıldaki Afrika işgaliyle, ne de 18. yüzyılda Asya'nın sömürgeleştirilmesiyle kıyaslanabilir. Kürtlerin toplumsal yaşamına damgasını vuran hâkim gerçeklik daha farklıydı. Kürtlere hükmeden rejim öncelikle kendini Kürt diye bir varlığı tanımamak, varsa da onu yok etmek ya da içinde eritmek amacıyla örgütlemiş, iç ve dış dayanakları özenle oluşturulup kurumlaştırılmış, sürekli komplocu taktikler ve stratejilerle yönetilen yok edici bir rejimdir. 19. yüzyıldan itibaren gittikçe ağırlaşan sorunsallıklar yumağı ve ardı sıra gelişen katliamlar, yeniden fetihler ve ulus-devletin katı kıskacı altında kapitalist talana açılma söz konusudur. Böylesi bir sistemin soykırımla sonuçlanmaması mümkün değildi. Yaşananlar da zaten o yönlüydü.

Kapitalist modernitede genelde olduğu gibi Kürt sorunu da kendini 'ulusal' boyutta ortaya koymaya çalıştı. Kürt sorunu deyince akla hemen ulusal sorun olarak gelmesi, kapsamlı bir araştırmadan ziyade konjonktür gereği olmuştur. Gerçek mahiyeti tarihsel-toplumsal bütünlük içinde serimlenmekten uzak bir değerlendirmeydi bu. Âdeta dostlar alışverişte görsün kabilinden bir yaklaşıma dayanıyordu. Gerçekçi tanımlamalardan ve teorik çerçeveden uzak yaklaşımlar söz konusuydu. Fakat gerçek olan şuydu ki, sorunlu olan sadece Kürt gerçekliği değildi; Kürtlükle ilgili olan her şey ve herkes sorunlu gibiydi. Kendini sorunlu hissetmeyen, düşünmeyen kimse yoktu. Esasında sorun olan, yaşanılan gerçekliğin mahiyetine ilişkindi; Kürt toplumsal doğasının ne'liğine ve nasıl'lığına dair farklı yaklaşımlardı. Tabii ki her şey ve herkes sorunlu sayılınca sorunun özü de gözden kayboluyor, araştırma ve incelemelerin değeri kalmıyordu.

Şahsen kendi sorumluluğumda bu kısırdöngüyü kırmayı hep temel mesele saydım. Fazlasıyla demagojisi yapılan ama görünenden daha ağırını yaşayan Kürt olgusuna netlik kazandırmak ve özgün yönlerini açıklamak sorunun özünü teşkil ediyordu. Başlangıçta ulusal sorunun evrenselliğinden kalkarak geliştirmeye çalıştığım yaklaşımlar kısa süre içinde yine benzer bir evrensellik olan 'Sömürge Kürdistan' belirlemesiyle sonuçlanmıştı. Dolayısıyla sömürge Kürdistan sorunu için düşünülecek kurtuluş reçetesi, dönemin gözde teorisi olan 'ulusal kurtuluş' teorisi ve yine gözde pratiği olan 'ulusal kurtuluş savaşı'ydı. Şüphesiz bu kavram, teori ve uygulamalarla gerçekliğin bağrındaki sorunların çoğu yakalanmıştı. Ama her genellemede olduğu gibi, bu genellemenin de eksik ve yanlış yönleri giderek açığa çıkacaktı. Özellikle sorunun muhatapları arasındaki diyalog ihtimali, gerçekliğe daha somut yaklaşıma zorluyordu. Dünya genelinde kapitalist modernitenin aşınmaya başladığı 1990'lı yıllardan itibaren gelişen postmodernite etkileri de bu zorlayıcılıkta rol

oynuyordu. Reel sosyalizmin çözülüşü aslında liberal ideolojik hegemonyanın çözülüşü gibi bir anlamı da beraberinde taşıyordu. Yenilen, çözülen sosyalizm değil, onun saptırılmış ve saplantılı liberal sol mezhepleriydi. Gerçeğe daha somut yaklaşım, bu liberal solun çözülüşüyle yakından bağlantılıydı. Sonuçta Marksist gerçeklik algısının bağrındaki dogmatik-pozitivist yönler kendini ele verdikçe, toplumsal gerçekliğin daha tarihsel, felsefi, sanatsal ve bilimsel perspektifle ele alınışı imkân dahiline giriyordu. Özellikle kapitalizmi modernite bağlamında üç temel sacayağına dayalı olarak azami kâr eğilimi, ulus-devlet ve endüstriyalizm temelinde daha bütünlüklü incelemek, araştırmak ve yorumlamak sosyal bilimde çığır açıcı bir nitelik taşıyordu. Bu temelde yaşanan şey sosyal bilimde devrimdi. Kendini en çok sosyal bilim, bilimsel sosyalizm olarak serimlemek isteyen Marksizm'in ve onun pratikleşmesi olan reel sosyalizmin bile aslında dogmatik, pozitivist metafizik zihniyetten kendini ayrıştıramadığı ortaya çıkıyordu.

Kürt gerçekliğine ve bağrındaki sorunlu yapılara bu yeni sosyal bilim paradigması ile bakılınca, her şey daha somut ve bütünlüklü olarak yorumlanabiliyordu. Mutlakçı yaklaşımların dogmatik niteliği anlaşıldığı gibi, aşırı görelileştirmelerin de aynı dogmatik sonuçlara götürme tehlikesi taşıdığı fark edilebiliyordu. Sonuçta çok karmaşık, parçalanmış ve hızla tüketilmekte olan Kürt olgusal gerçekliğine ve onun çok kapsamlı, bütünlüklü ve yapısal olduğu kadar tarihsel kökleri de olan sorunlarına hakikate daha yakın yaklaşımlar geliştirmek imkân dahiline giriyordu. Daha somut çözümlemeler, sorunlara pratik uygulama değeri yüksek olan daha somut çözümleri mümkün kılıyordu.

Kapitalist modernite unsurlarını normlaştırma ve meşrulaştırma fonksiyonuyla yükümlü kılınan modern sosyal bilimler ve sosyoloji, iddiaların aksine, tarihsel toplum gerçekliğini ele alışta ortaçağın ak-kara, iyi-kötü misali ikilemlerini yeniden üretmenin ötesine geçememişti. Sadece ulus-devlet olgusu bile tarihsel toplum gerçeğini büyük oranda dümdüz etmeye yeterliydi. Hatta denilebilir ki, üretken düşünce ve duygulara potansiyel teşkil etmeyen en sığ bir metafiziğe dayalıydı. Ulus-devlet potansiyel olarak en son aşamada faşizmi üretmekten başka bir sonuç doğuramazdı. Azami kâr düzeneklerinin toplumu ve çevresini tüketmekten öteye bir rolü yoktu. Endüstriyalizme dayanabilecek ne biyolojik ne de toplumsal bir yaşam söz konusu olabilirdi. Modernite kendi bilimlerinin alabildiğince normlaştırdığı ve meşrulaştırdığı bu unsurlardan başka bir şey değildi.

Kürt sorununa derinliğine yaklaşıldığında, sorun ve çözüm diye ortaya konulan değerlendirmelerin kendilerinin sorunlu olduğu görülüyordu. Kürt sorununun temelinde yatan, kapitalist modernite unsurlarının kendileriydi. Dolayısıyla bu unsurlara dayanarak çözümleme yapmak ve pratik çözüm geliştirmek kendini yanıltmaktan öteye bir işleve sahip olamazdı. Evrensel olarak yaşanan bu yönlü sorun-çözüm diyalektiği, sonuçta derinleşen küresel finans kapitalin kriziyle çözümsüzlüğünü kanıtlıyordu. Ortadoğu'da üretilen modernite kaynaklı ulus-devletlerin doğurduğu sorunlar, günümüze doğru tam bir kaotik bölge ve krizli toplumlarla sonuçlanmıştı. Milliyetçilik ve devletçilik

ideolojileri ve bunların kurumlaştırılma çabaları Afganistan'dan Lübnan'a, Çeçenistan'dan Yemen'e kadar birçok ülkede ortalığı kan gölüne çevirmişti. Her iki hattın göbeğinde yer alan Sünni Irak ulus-devleti, kendi somutunda geleneksel uygarlıkla kapitalist uygarlığın âdeta iflasını sergileyen trajik bir belgesel film gibi oynanan somut, çok kanlı ve acılı bir gerçeği yansıtıyordu.

Kürt gerçeği kapsamında çözümlemeye çalıştığım tüm unsurlar, modernite koşullarında uluslaşma değil, ulus olmaktan çıkma sürecine girdiler. Dolayısıyla Kürt ulusal sorunundan ziyade, ulus olmama sorunu daha ağır basmaktadır. Anavatan ulusal vatan haline getirilemiyor, tersine hâkim ulus-devletlerin vatanı olarak gösteriliyordu. Yani ulus olmanın temel mekânı anayurt olmaktan çıkarılıyor, başka ulusların vatan aidiyeti kapsamında değerlendiriliyordu. Bizatihi ulusal varlığın kendisi Kürtleşmeden, Kürt ulusu oluşmadan hâkim ulusların içinde eritilmeye çalışılıyordu. Arap, Türk ve Fars hâkim ulus-devlet kültürleri tarafından nesneleştiriliyor, sömürgeleştiriliyor ve asimilasyonla eritiliyordu. Bunun için modernite unsurlarının tüm güçleri seferber ediliyordu. Bu noktada sorun ulus olmaktan çıkmaya varacak kadar ağırlaşıyordu. Modernitede ulusal sorunun çözüm gücü olarak ortaya çıkan sosyal tabaka ve sınıflar Kürt sorununa yaklaşımda tam bir paradoks halindeydi. Geleneksel üst tabaka burjuvalaştıkça, devlet rantından pay alma karşılığında işbirlikçilikten de öteye, Kürt inkârcılığı ve her tür imhanın aracına dönüşüyordu. Küçük burjuva katmanlaşmalar güçsüzlüklerinden ve devlet rantına ihtiyaç duyduklarından, sorunun demagojik unsurlarından öteye rol oynamıyorlardı. Böylelikle her iki modern güç sorun çözümleyici unsur olmaktan çıkıyordu. Geriye kalan çoğu işsiz, yarı proleter ve diğer emekçi kesimler objektif olarak Kürt sorununun temel çözümleyici güçleri oluyordu. Bu anlamda Kürt sorunu esas olarak burjuva bir sorun değil, emekçi toplumun sorunu haline geliyordu.

Ulus olabilmek için gerekli siyasal irade en basit uç vermelerde bile amansızca eziliyordu. Bunlar 'devletin birlik ve bütünlüğü' saptırması altında yürütülüyor; bir toplum için olmazsa olmaz koşul olan siyasal demokratik kültüre hemen 'bölücülük' ve 'ayrılıkçılık' damgası vurularak, soykırımlara varan uygulamalar örtbas ediliyordu. Bir toplum için onsuz yaşanmayacak olan maddi ihtiyaçların sağlandığı ekonomik alan tümüyle denetime alınarak, ekonomi ulus olmaktan çıkarmanın aracı olarak kullanılıyordu. Ekonominin kendisi ulus olamamanın en önemli aracına dönüştürülüyordu. Kürt kimliğine ilişkin hiçbir hukuki belge ve statüye imkân tanınmıyordu. Kürt kimliği ulus haline dönüşmede yasadışı ve hukuksuz kılınarak bu açıdan da yok sayılıyor; hukukla hiçbir ilişkisi olmayan, tanımsız ve adsız bir kimliğe mahkûm ediliyordu. Kırk milyonu aşkın nüfusa sahip bir toplumsal varlık ulusal ve uluslararası hukukta yok hükmünde sayılıyordu. Eğitim modernitenin en önemli uluslaştırma aracı iken, Kürtler kendi tarihsel ve toplumsal kimlikleri bağlamında daha anaokulu aşamasında hâkim ulusların inkârcı eğitim sistemlerinde kimliklerinden koparılıyordu. Eğitim denilen toplumsallaştırma aracı, Kürt kimliği açısından öz kimliğinden ve toplumsallığından vazgeçirilme aracına dönüştürülüyordu. Anadilde eğitim çoğu parçada yasaklandığı gibi, egemen ulus dilleri anadil

yerine ikame ediliyor; anadilin kullanımı toplumsallaşmanın bir aracı olarak işlev görmek yerine, toplumsallıktan kaçmanın gerekçesine dönüştürülüyordu. Kürtlük kültürel zihniyet olarak kendi şuuruna varmayı çağrıştırmak yerine, hâkim ulusal kültürlere teslim olmanın göstergesi haline getiriliyordu.

Örneğin Afrika halklarıyla karşılaştırıldığında, Kürt halkının Afrika halklarının uluslaşma düzeyinin çok gerisinde bırakıldığı açıkça gözlemlenebilir. Bunun şüphesiz kapitalist moderniteyi uygulayan ulus-devletlerin farklı olmalarıyla bağı vardır. Kürtler modernite unsurlarını kendi öz iradeleriyle uygulamıyorlar. Uygulayanlar hâkim ulus-devletler oluyor. Böyle olunca da egemenlikleri kapsamında Kürt gerçekliğinin ulus olma hakkını tanımayan bu devletler, Kürtler açısından dört dörtlük özel faşist bir rejim ihdas ederek, inkâr ve imha çarklarını sürekli işletiyorlar. Ortaya çıkan sonuç, Kürtlerin ulus olmaktan çıkma ve uluslaşamama sorunu oluyor.

Kürt sorunu kendini çok farklı boyutlarda, mekân ve zaman koşullarında farklı nitelikleriyle yansıtıyor. Kürtler tüm bu boyutları mekân ve zaman koşullarına bağlayan ana nitelikler kadar, kendilerini farklı ve tekil kılan özellikler de yaşıyorlar. Bunları daha da somutlaştırmaya çalışalım.

a- Türk ulus-devletinin hâkimiyetindeki Kürdistan ve Kürt gerçekliğinin varoluş tarzı ve gelişimi baştan itibaren katı bir inkârcı ve imhacı rejimle karşı karşıya bulunuyor. Haliyle bu durum gerçekliğin baştan itibaren ağır sorunlarla malûl olmasına, sakat kalmasına yol açıyor. Süreç içinde öz kimlik unsurlarını yitirmekle karşılaşıyor. Türk ulus-devlet sistemi uluslaşmadan önce uluslaşmamayı, daha doğrusu ulus olmaktan vazgeçmeyi, kendini ret ve inkârı dayatıyor. Bu durum sorunsallıktan öteye bir gerçekliği, nereden bakılırsa bakılsın, adı konulmamış bir soykırım rejimini tanımlıyor. Farklı olarak, gizli ve örtülü biçimde yürütülen bir soykırım rejimi söz konusudur. Ermeniler ve Helenlerden farklı olarak, bu halklar açık uygulamalarla tasfiye edilirken, Kürtler hileli, bol hainli, işbirlikçili, zorluklu, işsizlikli, açlıklı ve işkenceli yöntemlerle gizlilik içinde ve örtülü temelde yürütülen bir tasfiyeyi yaşıyorlar. Yaşanan bir ulus olma sorunu değil, yok etmenin yol ve yöntemlerini etkisiz kılma sorunudur. Bu süreci durdurmanın adı da doğal olarak Kürtlerin var olma ve özgürleşme hareketi olmak zorundadır. Başka herhangi bir yöntem, özellikle sahtekâr liberal burjuvalarla milliyetçi ve solcu geçinen ukala küçük burjuvaların yöntemleri inkâr ve imha sürecini durdurma, bunun kavram ve uygulamalarını geliştirme gücünde olamaz. Bu tip rejimlere karşı varlık sorunu vardır. Onun da çözümü var olma savaşı ve doğası gereği özgür yaşam gücüdür.

b- İran ulus-devletinin hâkimiyetindeki Kürdistan ve Kürt gerçekliğinin varoluş hali Türk ulus-devlet modelinden pek farklı değildir. Farklılık modernitelerinin farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Yaşadıkları farklı tarihsel ve toplumsal gerçeklikler uygulama modellerinde de biçimsel farklılıklara yol açmaktadır. Her ikisinin dayandığı iktidar mirası Kürtleri ortaçağdan beri 1639 Kasr-ı Şirin Antlaşması'yla resmen parçalayarak güçsüz bırakmakta, moderniteyle birlikte Kürt başkaldırıları karşısında ortak hareket etmeye götürmekte, böylelikle ortak bir imha ve inkâr rejimine yol açmaktadır. İkisi arasındaki

sınır temelde Kürt sorununu kendi lehlerine çözme, bunun için birlikte hareket etme esasına dayanmaktadır. Günümüzde Türk ve İran ulus-devletleri arasında oluşturulan anti-Kürt ittifak bu tarihsel gerçeği doğrulamaktadır.

c- Irak ulus-devleti hâkimiyetindeki Kürdistan ve Kürt gerçekliği biraz daha farklı bir rota izlemiştir. Bunda İngiliz hegemonyacılığı belirleyici olmuştur. Arap ulus-devletinin geç ve zayıf oluşumu Kürtlere ulusal varlıklarını biraz geliştirme fırsatı vermiştir. Rejim sertleştikçe Kürt direnişi de sertleşmiştir. Bu karşılıklı sertleşme durumu sürdükçe, Kürtler açısından yok olmaktan çok var olma yanı ağır basan bir süreç gelişmiştir. Son dönemdeki ABD hegemonyasının tesisiyle Kürtler federe nitelikte de olsa bir ulus-devletçik kurma şansını elde etmişlerdir. Fakat bu şans komşu ulus-devletler, hatta merkezî Irak ulus-devleti nazarında hep tehdit olarak algılanmakta ve ilk fırsatta tasfiyesi amaçlanmaktadır. Her iki durumda uluslaşmaya da, ulus olmaktan çıkmaya da açık kapı bırakan Irak Kürtlerinin varlık ve özgür yaşama sorunları devam etmektedir.

d- Suriye ulus-devletinin hâkimiyetindeki Kürtlerin yaşadığı sorunlar, sistemin içinde eritilmekten çok dışlanmalarından kaynaklanmaktadır. Kürtlerin bir kısmı yok hükmündedir. Sınırda geliştirilen Arap Kemeri uzun vadede Kürtlerin eritilmesini amaçlamaktadır. İngiliz ve Fransız hegemonyasınca Birinci Dünya Savaşı sonrasında çizilen sınırlar Kürtler açısından ikinci önemli parçalanmaydı. Amaçlanan, Türk hegemonyasıyla birlikte ortak çıkarlar temelinde Kürtlerin tasfiye edilmesiydi. Kürtler açısından bu parçalanma kapitalist modernitenin en yıkıcı adımıydı. Kürtlerin uluslaşmasını engellediği gibi, ulus olmaktan çıkışını kolaylaştırıyordu. Özellikle İngiliz hegemonyacılığı Ortadoğu'yu yönetmede Kürtlerin sürekli sorunsal konumda tutulmalarını çıkarları açısından en uygun yöntem olarak değerlendiriyordu. Sorunsallık bizzat inşa edilerek, sistemin kalıcılığı için temel payandalardan biri halinde tutuluyordu.

Sonuç olarak, Kürt sorunu Kürtlerin anavatanlarının parçalanması ve inkârı, toplumsal gerçekliklerinin derinden bölünerek kendilik olmaktan çıkarılmaları, siyasi iradelerine ket vurulması, devletlerin inkârcı ve imhacı yöntemleri karşısında boyun eğmeye zorlanmaları, ekonomik ihtiyaçlarını gidermenin öz kimliklerinden vazgeçme aracına dönüştürülmesi, kendi öz kimliklerine dayalı bir kültürel ve ideolojik varlık haline gelmelerine fırsat ve yasal statü tanınmaması, çağdaş eğitim araçları ve uygulamalarından mahrum bırakılmaları, tüm bu alanların bütünleşik uygulamalarıyla öz varlıkları ve kimliklerinin yok sayılması ve özgür yaşamama sorununa dönüşüyordu. Diğer bir deyişle Kürt sorunu bir ulusal sorun değil, ulus olmaktan çıkma sorunu haline geliyordu.

Parçalanmaların sürekliliği ve giderek her parça üstünde inkârcı ve imhacı rejimlerin güçlenmesiyle sorun uluslaşma sorunu olmaktan çıkıyor, varlığını sürdürme sorununa indirgeniyordu. Varlığını tümden ortadan kaldırma anlamında fiziksel imha temel yöntem olmasa bile, kültürel boyutlu soykırım sürekli yaşanan gerçeklik oluyordu. Ermeni ve Yahudi soykırımlarında yaşandığı gibi fiziksel imhanın hemen gerçekleşmemesi süreci daha da sancılı kılı-

yordu. Açık ki, tüm bu etmenler göz önünde tutulduğunda, Kürt sorunundan çok Kürt kördüğümünden bahsetmek daha gerçekçidir. Nasıl ki İskender'in Gordion kördüğümünü kılıçla da olsa çözmesi tüm Asya'nın fethini mümkün kıldıysa, Kürt kördüğümünün çözümü de başta Ortadoğu'da olmak üzere tüm toplumların demokratik fethini ve özgür yaşama şansını mümkün kılacaktır.

B- KÜRT HAREKETİNİN TARİHİ

Toplumsal hareketler bilinçle ilgili olaylardır. Kendiliğinden hareketlerin bile ilkel bir bilinç olmadan yaşanması mümkün değildir. Toplum söz konusu olduğunda, bilinç ve nesnellik daha özgün bir hal alır. Evrensel anlamda hareketi mümkün kılan, adına enerji dediğimiz varlığın diyalektik olarak değişik hallere dönüşmesidir. Enerjinin kendisi bir muammadır; fakat dönüşerek hareketi, daha doğrusu oluşumu sağladığını bilmekteyiz. Hareketin varlık ve zaman olmaksızın gerçekleşmeyeceğini de bilmekteyiz. Enerji denilen muammanın zamanda hız kazanması, mekânda mesafe kat etmesi hareket demek oluyor. Bu da oluşmak, varlaşmak demektir. İdea edilen ilk büyük patlamadan (big bang) insan toplumuna kadarki gelişimi yorumladığımızda, dile getirilenlerin enerjinin değişik hallerinden başka bir şey olmadıklarını görürüz. Evrenin kendi kendisini enerjik yoldan inşa etmesinden söz ediyoruz. Fizikten biyolojiye kadar bilimler bu konuda bazı önemli bilimsel tanımlar geliştirmiştir. Bunların hepsinin enerjinin madde haline dönüşmesiyle ilişkisi vardır. Bilimin mümkün olabilmesi, en azından Batılı zihniyet ve yöntem açısından, özne-nesne ayrımının geliştirilmesini gerektirmektedir. Batı uygarlık sistemi özünde özne-nesne ayrımına dayalı bilimsel gelişmeyle yakından bağlantılıdır. Kapitalist modernitenin tarihi, özne-nesne ayrımına dayalı zihniyet ve bilim yönteminin mutlak hakikat yolu olarak hegemonik güç haline gelmesine dayanır. Özne-nesne ayrımı bilinç ve uygulama olarak derinleştirilmeden, kapitalist modernitenin hegemonikleşmesi mümkün değildir. Bu durumda özne-nesne ayrımına dayalı hareketleri incelemek büyük önem taşır.

Neolitik ve öncesi toplumların özne-nesne ayrımı diye bir sorunu yoktu. Bu ayrımın temeli kentli, sınıflı ve devletli uygarlığın gelişmesiyle atılmıştır. İlk uygarlık olan Sümer uygarlığında rahiplerin tanrılar ve kulları bağlamında ilk özne-nesne ayrımını geliştirdiklerini bilmekteyiz. Tanrı ve kul kavramları özünde kentin kıra, üst sınıfın alt sınıfa, devletin topluma hükmetmesine, tekel kurup artık-değer elde etmesine dayanır. Özne-nesne ayrımının ilkel ve mitolojik olan biçimidir. Mitoloji bu durumda özne-nesne ayrımına dayalı ilk bilim veya bilinç biçimi oluyor. Sümer ve Mısır mitolojisine tepki olarak doğan ve Ortadoğu kültüründe peygamberlik geleneği denilen bilinç biçiminde tanrı-kul kavramı özne-nesne ayrımını biraz daha geliştirir. Burada tanrı özne, kul ise nesne durumundadır. Fakat mitolojiden farklı olarak kulluk biraz esnetilmiş, köle insana çok az da olsa hareket imkânı tanınmıştır.

Zerdüşt geleneğinde kulluk durumuna isyan edilmekte, tanrı kavramı sorgulanarak katı özne-nesne ayrımına son verilmeye çalışılmaktadır. Sınırlı da olsa özgür insan kavramına yaklaşılmaktadır. Burada insan, tanrıya ihtiyaç

duymadan, özgürlük ahlâkıyla hareket edebilmektedir. Zerdüştî geleneğin İon kültüründe daha da geliştirilmesiyle felsefi kültürün bağımsızlığı sağlanmaktadır. İnsanın kendisi özne kılınırken, nesnellik doğaya yansıtılmaktadır. Tanrı-kul özne-nesneliği yerine, özne insan-nesne doğa ikilemi ikame edilmektedir. Ortaçağda tekrar tanrı-kul özne-nesne ikilemine dönülmekte, bunun felsefesi geliştirilmektedir. Hıristiyanlık ve İslâmiyet'te tanrı-kul ikilemi bir nevi felsefi din halinde sunulmaktadır.

Batı Avrupa üzerinde geliştirilen özne-nesne ayrımı (Descartes, Spinoza) ilk ve ortaçağda yarım kalan halinden en yetkin haline dönüştürülmektedir. Doğanın her üç hali, fizik, biyoloji ve toplum nesneleştirilirken, insan tanrı yerine geçirilerek tam özne halinde sunulmaktadır. Kapitalist moderniteye ortam hazırlayan ve meşruiyet sağlayan bu zihniyet devrimidir. İnsanın mutlak özneliğiyle doğanın mutlak nesneliği kapitalist sisteme hegemon olma şansı tanımaktadır. Hiçbir uygarlık çağında kapitalizme tanınmayan bu şansı, ancak insanın mutlak özneliğiyle doğanın mutlak nesneliği arasında kurulan özdeşlik sağlamaktadır. Bu ikilemde insan tümüyle tanrı rolündedir. Doğa da her üç biçimiyle tümüyle tanrı-insanın hizmetindeki nesne konumundadır. Tabii mutlak özne nihai olarak kapitalist modernitenin üç temel unsurunun azami birliğini sağlayan ulus-devletle ifade edilmektedir. Hegel felsefesiyle doruk noktasına varan özne insan, ancak ulus-devletle tanrı yerine ikamesi sürecini tamamlamaktadır. Mutlak tin'in macerası ulus-devletin azami bilinçli özgür insanında yeni tanrısallık olarak tamamlanmaktadır. Ulus-devlet tüm tarihsel ve toplumsal boyutlarıyla çözümlendiğinde görülecektir ki, o en geliştirilmiş tanrısallık olup, vatandaşlık da en geliştirilmiş kulluktur. Daha doğrusu, uygarlık tarihinin tanrılık ideolojilerinin öznelik konumları ulus-devlette en yetkin tanrısallık, nesne kulluk ideolojisi de vatandaş-kulluk halinde kendisini ifade etmektedir.

İkinci Dünya Savaşında Hitler şahsında tanrısal temsilini bulan ulus-devlet tanrıcılığı, savaş sonrasında elli milyonu aşkın insanın ölümünden sorumlu tutularak sorgulanmaya başlandı. Aslında yükseliş halindeyken de bazı filozoflarca (örneğin Nietzsche) tehlikeli bulunarak eleştirilmişti. 20. yüzyılın ikinci yarısında maskesi düşürülerek en katil tanrı olduğu açığa çıkarılmıştı. Çözümlenmesiyle çözülmesi at başı gitti. 1970'lerde doruk aşamasındayken çözülmeye başlayan ulus-devlet bu gerçeği ifade ediyordu. Dolayısıyla kapitalist modernitenin en güçlü sacayağı çözüldükçe, sistemin çözülmesi de kaçınılmaz oldu. En son sığındığı finans kapital çağının (1970'ler sonrası) para tanrısallığı, çözülüşün daha da hızlanması anlamına geliyordu. Savaş tanrısı olarak maskesi düştükçe, para tanrısı olarak da bu tanrısallığın ne denli iğrenç bir doğa ve insan düşmanı olduğu açığa çıkmıştır. Sanal yöntemlerle tarihte eşi görülmemiş bir soygunculuğu, toplumun çöküşünü ve doğal çevrenin yıkımını gerçekleştiren gerçek bir güç olduğu kanıtlanmıştır. Sanal güç haline gelişi, uygarlık tarihinin yalın özeti olarak yorumlanmalıdır. Bu durum tüm maskeli tanrısallıkların kendilerini ele verişi, gerçek karakterlerinin orta yere serilmesidir.

Toros-Zagros dağ silsilesinin dorukları ve etekleri bu uygarlık tanrısallığının mayalandığı alanlardı. Neolitik toplumun bağrında ama ağacın kurdu misali onu yiyerek varlık kazanıyordu. Mezopotamya ovalarındaki kent, sınıf ve devlet örgütlenmesi onun gerçek gençlik ve olgunluk çağıydı. Batı Avrupa uygarlığı ise onun ihtiyarlık ve ölüm çağı oldu.

Vatan olarak Kürdistan ve toplum olarak Kürtler, kendi toprakları ve toplumlarının bağrında doğan ve gelişen bu tanrısallığın ölüm çağında en kahredici azaplarını çekmektedir. Kapitalist modernite unsurlarını uygarlık tanrısının ihtiyarlık ve ölüm çağındaki halleri olarak yorumladığımızda, gerçeklik daha da somutlaşır. Öznelik olarak kapitalist modernite ile nesnelik olarak Kürt ve Kürdistan gerçekliği, dünyanın hiçbir alanında görülmeyen bir boğuşmayı yaşamaktadır. Birçok büyük devrimde olduğu gibi âdeta bütün tarih bir kez daha dirilmiş, tüm hünerleriyle savaşır gibidir. Bu savaşla birlikte çözülen, yıkılan sadece ulus-devlet, azami kâr kanunu ve endüstriyalizm sacayakları ve 'sêla sor' değildir; özne-nesne ayrımı da yıkılmaktadır. Devrimin özetinin özeti bu kavram parçalanmasının ortadan kalkmasında yatmaktadır. Özne-nesne ideolojisinin yükselişi, katılaşması (dogmatikleşme) ve çözülüşü, en azından beş bin yılı aşan çok kanlı ve sömürgen bir sistem pahasına gerçekleşti. Bu sistem insanlık üzerinde tam bir kâbus rolünü oynadı. İnsanlık bu kâbustan yeni yeni uyanmaktadır. Özgür vatan ve insan olarak Kürdistan ve Kürtlerin bu uyanış hareketi umut vermektedir.

Kürt orijinlerin Toros-Zagros dağ silsilesinde ve eteklerinde gerçekleştirdikleri neolitik devrim özne-nesne ayrımını tanımıyordu; özne-insan ile nesne-doğa ayrımı da yoktu. Yaşam büyüleyici, coşku içinde geçen bir mucize olarak anlam kazanıyordu. Yaşamın kendisi mucizelerle dolu bir serüvendi. Dolayısıyla bu dönemin kabileler halinde toplumsallaşmış insanlığında özgür hareket her şeydi. Sadece hareket vardı, o da özgürceydi ve sarhoş ediciydi. Yaşam ana kadın etrafında örgütleniyordu. Dolayısıyla mucizeler ana kadına mal ediliyordu; kadının tanrıçalığına da bu kapsamda varılmıştı. Tanrıçalık kaba güçle varılan bir yüceliş değildi, yaşamın gerçekleştirilişi ve sahiplenilişiyle ilgili bir zihinsel yücelişti. Neolitik toplum ana kadının ellerinde, yüreğinde ve zihninde gerçekleştiriliyordu. Tarım ve hayvanlarla ilgili tüm keşifler ve icatlar onun damgasını taşıyordu. Gecikmeli de olsa ilk kent olan Uruk'un Tanrıçası İnanna'nın ilk gaspçı ve kurnaz erkek Tanrı Enki'ye karşı "104 buluş ve icadım" dediği değerler için kavgasını dile getiren ilk destanı bu gerçeği ifade etmektedir. İlk şehirleşmeye karşılık ilk şehir koruyucusunun hâlâ bir tanrıça olması ve erkek tanrısallığıyla boğuşması derin bir anlam içermektedir. Ana-kadının toplumsal kültürünün gücünü, hareketini ve uygarlığa karşı direnişini dile getirmektedir. Ana-kadın kültürünü günümüzün erkek-egemen uygarlık zihniyetiyle yorumlamak güçtür. Bu kültür binlerce yıl süren bir gerçekliktir. Beş bin yılı aşan merkezî uygarlık sisteminin hep erkek egemen bir sistem olarak gelişmesi bu gerçekliği kanıtlamaktadır. Doğada olduğu gibi toplumda da her şey zıddıyla geliştiğine göre, uygarlık sisteminin erkek egemen gelişimi ancak ana-erk kadın sisteminin varlığı halinde anlam ifade eder.

Özne-nesne ikileminin ilkin Sümer toplumunda baş gösterdiğini vurgulamıştık. Kürt orijinleri açısından bu gerçeklik, uzun süre boyunca ana-erk kabile toplumuyla çatışma anlamına gelir. Gerçekten Sümer uygarlığı boyunca Toros-Zagros dağ silsilesine dayalı neolitik kabile toplulukları kendilerini bu uygarlığa karşı daimi bir hareket halinde bulmuşlardır. Kabile, Batı sosyolojisinin iddia ettiği gibi salt kan, akrabalık bağına dayalı bir birlik olmayıp, uygarlığa karşı bir öz savunma, üretim ve üreme birimidir. M.Ö. 5000-4000'lerde başlayan bu süreç günümüze kadar sürmüştür. Bağrında hiyerarşik ve uygarlık işbirlikçisi güçler gelişmesine rağmen, kabile toplulukları esas karakterlerini korumuşlardır. Yani kabileler öz savunma, üretim ve üremenin gerçekleştiği en rantabl toplum birimleridir. Kabile bilinci ve hareketinde ağırlıklı olan yan, özne-nesne ayrımına yer vermeyen geleneksel komünal bilinç ve harekettir. Yanı başlarındaki uygarlaştırma hamlelerine rağmen, kabileler bu kolektif bilinç ve hareketlerini koruyup geliştirmişlerdir.

Hiyerarşi ve uygarlık işbirlikçiliği geliştikçe kabile kültürünün parçalanması, kabile bilinç ve hareketinin bağrında özne-nesne ayrımının gelişmesi kaçınılmaz oldu. Sümer ideolojik hegemonyasını yansıtan bu bilinç hareketine karşı geleneksel ana tanrıça kültürüyle (Star Tanrıça kültürü) birlikte yenilikçi Mazda inanç hareketi gelişti. Mazdaik inanç sistemi aydınlık-karanlık güçler ikilemine dayanmaktadır. Özü evrensel diyalektik ikileme varmaktadır. Oluş için gerekli olan diyalektik tez-antitez hareketinin bilincine erişildiğini yansıtmaktadır. Bu yönüyle Sümer mitolojisinin kaba icadı olan yaratıcı tanrı ve yaratılan kul ikileminin çok ilerisinde bir harekettir. Mazdaik inancın özü, evrensel diyalektiği esas almaktadır. Yaratıcı tanrı ve yaratılan kul-nesne ideolojisi evrensel gerçekliği ifade etmediği gibi, ilk defa insan bilincinde onarılması güç bir çarpıtmaya yol açmaktadır. Tüm dinlere, özellikle tek tanrılı dinlere damgasını vuran bu bilinç hareketi, günümüze kadar gelen özne-nesne ayrımına dayalı zihniyet hareketlerinin temelini teşkil etmektedir. Çin'deki Taoculuk ve bazı Hint bilinç biçimleriyle birlikte, Mazdaik bilinç farklı bir zihniyeti temsil etmektedir. Bu zihniyette yaratıcı-yaratılan ikilemi yerine, kendi kendini oluşturan diyalektik gelişmeye kapı aralanmaktadır.

Mazdaik inanç ve bilinç biçiminin devamı olan Zerdüşt bilinci ve hareketi özgür insan ahlâkını mümkün kılmaktadır. Zerdüşt inancı yaratıcı tanrıyı sorgulayan ilk bilinç ve hareket biçimidir. Zerdüşt geleneğinden günümüze kalan "Söyle, sen kimsin?" hitabı, yaratıcı tanrıyı sorgulayan felsefenin özünü teşkil etmektedir. İon uygarlığı Medlerden aldığı bu felsefeyi daha da geliştirerek, çağımıza damgasını vuran düşünce biçiminin temelini atmıştır. Tanrılardan kopuk, insanın özgücüne dayalı diyalektik düşünce biçiminin gelişimiyle birlikte özgürleşen insanın önü açılmıştır. Medlerin son Sümer uygarlık kökenli zalim Asur uygarlığını yenmesi büyük bir tarihsel adımdır. Medlerin yaklaşık üç yüz yıl süren bu ahlâki ve politik bilinç hareketi Asur'u yenilgiye uğratmalarının temel etkenidir. İon uygarlığının önünü açan da bu tarihsel gelişmedir. Her iki hareketin M.Ö. 600'lerde tarihe damgalarını vurmaları tesadüfî olmayıp, ancak birbirleriyle bağlantılı olarak ele alınmaları halinde

doğru kavranabilir. Pers ve Sasani İmparatorluk hareketlerinin egemenliği altında Med-Kürt unsurlarının ikinci plana düşmesiyle birlikte, özgür bilinç hareketleri de darbe yedi. Daha geride kalan ilkel kabile ve aşiret bilinç formlarına kapanma yaşandı. Zerdüştî inanç ve bilinç imparatorluğun savunma aracına dönüştükçe, özgürlükçü özünü yitirerek yozlaştı. Bu durum İskender'in zaferinde (M.Ö. 330) kendini yansıtmıştır. Aristo'da en güçlü temsilini bulan İon felsefesi bu zaferde belirleyici olmuştur. Daha sonra gelişen Helenistik uygarlık aşaması (M.Ö. 300 - M.S. 250), İon felsefesinin üstün bilinç formuyla yakından bağlantılıdır. İlk defa Doğu-Batı sentezinin gerçekleştiği bu aşamanın bilinci daha sonra gelişen tüm inanç ve düşünce biçimlerine damgasını vurmuştur. Roma'nın yükselişinin ve imparatorluk kültünün bu inanç ve düşüncelerin izinde geliştiği ve anlam bulduğu açıktır.

Bu dönemde Kürt uygarlık unsurlarıyla yakın bağ içindeki Komagene (Yukarı Fırat merkezli), Abgar (Orta Fırat-Urfa merkezli) ve Palmyra (Aşağı Fırat-Palmyra merkezli) uygarlıkları belli bir görkemi ifade ederler. Hem Roma'ya karşı direnirler, hem de başarılı uzlaşmalarla bilinç hareketlerindeki yükselişlerini sürdürürler. Hıristiyan bilinç hareketi bu dönemi sona erdirir.

Hıristiyanlık ancak birinci aydınlık felsefesinin (İon felsefesi) inkârı, olumsuzlanması temelinde gelişmiştir. Olumsuz, mutsuz bir bilinç hareketidir; Roma egemenliğinin yol açtığı acımasızlıkların mutsuz bilincini ifade eder. Aydınlık felsefesi açısından büyük bir gerilemeyi ifade etmesine rağmen, yoksulların kolektif hareketi açısından büyük bir ilerleme anlamına gelir. Sınıf bilincinin en erken oluşan ilkel biçimini temsil eder. İmparatorluk ve beylik ideolojisine dönüşmesi (M.S. 300'ler) bu niteliğini yitirmesine yol açar.

Hegemonik uygarlık sistemine tepki biçiminde gelişen ve Zerdüştlükten sonra en gelişkin aydınlanma bilinci ve hareketi olan Maniheizm (M.S.250'ler) oldukça etkili olmuştur. Eğer Mani Sasani imparatorları tarafından mahkûm edilmeseydi, belki de Avrupa'dan önce Ortadoğu'da ikinci büyük aydınlanma hareketine yol açabilirdi. Mani'nin kendisi İon felsefesi, Hıristiyanlık inancı ve Zerdüştî geleneği sentezleyerek, döneminin en büyük düşünce ve inanç reformunu gerçekleştirmiştir. Dicle kıyılarında başlayan bu hareket kısa süre içinde Roma'dan İndüs Vadisine kadar yayılmıştır. Fakat yozlaşmış Sasani imparatorluk geleneği gelişmesine fırsat tanımadığından (Mani derisi yüzülerek idam edilmiştir, M.S. 276), bu tarihî fırsat boşa harcanmıştır. Daha doğrusu hak ettiği yeri dolduramamış, zamana damgasını vuramamıştır.

Manicilik ve Zerdüştlüğe kıyasla Süryani rahipleri (Asur kökenli Hıristiyan rahipler) daha başarılı olmuşlardır. İslâm bilinci ve hareketine kadar bölgeye damgasını vuran, Süryani rahip bilinci ve hareketidir. M.S. 300-600 arasında Akdeniz'den Hindistan ve Çin'in içlerine kadar güçlü bir bilinç hareketi geliştirmiş ve Hıristiyan cemaatler oluşturmuşlardır. Kürt bilinci bu dönemde ne tam Zerdüştlükten kopmuş, ne Maniheizm'i tam benimsemiş, ne de Süryani önderlerini kabullenmiştir. Kürtler kendi marjinal ilkel bilinç formlarını muhafaza etmişlerdir. Dönemin çok gerisinde kalan geleneksel kabile ideolojisi ancak kabile varlıklarını ayakta tutabilmiştir. Dolayısıyla Kürtler bu dönemde

iç içe yaşadıkları Ermeni ve Asurî toplumlarındaki ilerlemenin gerisinde kalmışlardır. Hıristiyanlık bilinci Ermeni ve Asur kökenli toplulukları daha gelişmiş ve bütünleşmiş halklar halinde geliştirirken, ilkel bilinç formları Kürt topluluklarını daha içe kapanmacı ve ancak varlıklarını koruyabilen bir konumda tutmuştur. İdeolojik çözümsüzlük toplumsal gelişmeye ket vurmuş, bunalıma yol açmıştır.

İlkçağın bilinç bunalımından İslâmiyet'le çıkış yapılmıştır. İslâmiyet Ortadoğu toplumunda Yahudilik ve Hıristiyanlıktan sonraki dinsel boyutlu son evrensel bilinç ve toplumsallaşma hareketidir. İslâmî bilinç formu kendini çok yenilikçi tanrısal bir vahiy olarak sunsa da, belki de Ortadoğu bilinç formlarının en karma ve eklektik biçimini ifade eder. Kökeninde eskinin tüm bilinç formlarının etkisi vardır. Animizmden mutlak tek yaratıcıya kadar bütün bilinç formları karma bir düzen sunar. Özellikle Sümer ve Mısır mitolojik formları İbrahimî dinler yoluyla güçlü bir etkiye sahiptir. Mitolojik formların Yahudilik ve Hıristiyanlıktan sonra üçüncü versiyonudur. Fakat yalnız bu formların ve versiyonların izlerini değil, önemli oranda Zerdüşt ve Eflatun-Aristo felsefesinin etkilerini de taşır. Bunlara geleneksel pagan dinlerinin etkilerini de eklemek gerekir. İslâmiyet'in din olarak çok hızlı yayılmasının temel nedenlerinden biri de bu çok karma bilinç formunda kendisini sunmasıdır. Her topluluk kendine göre bir yorum yaparak benimseyebilir. Nitekim öyle de olacaktır. Her derde deva gibidir.

İslâm bilincinin bu muhtelif durumu aynı zamanda onun temel bir zaafını teşkil eder; kendisini özgünlükten yoksun bırakır. Aşırı evrenselliği tekil özelliklerini zayıf bırakmış, basit bir ritüele dönüşmesi tehlikesine yol açmıştır. Bu yönüyle hem Yahudilikten hem de Hıristiyanlıktan daha verimsiz olmuştur. Anlam geliştirmenin, bu yönlü bir diyalektik düşünce gelişiminin formu olmaktan çok dağınık, sistemsiz, hikâye türü bir bilinç torbasına dönüşmüştür. İslâmî denilen toplumların geri kalmasında bu bilinç torbalarının etkisi büyüktür. Yahudilik ve Hıristiyanlık bilincinde durum farklıdır. Yahudilik kendi tanrısallığından sürekli kavram üretirken, ideolojik üstünlüğünü hep muhafaza eder. Hıristiyanlık sıkı kilise örgütlenmesiyle daha somut cemaatler oluşturur. Laikliğe aşırı kapalılığı sekülarizme ve laikliğe davetiye çıkarır. Her iki dinin etkisi altında ortaçağ Avrupa'sı diyalektik gereği hem seküler, hem de laik düşünce ve bilinç formlarını geliştirmekte zorluk çekmez. Avrupa modernite hareketine yol açan, her iki dindeki katı dogmatizmdir. Dogmatik bilinç o denli anlamsızlaşır ki, karşıt temelde yeni formların doğuşu kaçınılmaz olur. Fakat yine de Avrupa uygarlık hareketinde her iki dinsel bilinç formunun belirleyici rol oynadığını iyi bilmek gerekir. Aksi halde Avrupa'nın modern bilinç formlarını ve toplumsal hareketliliklerini doğru tanımlayamayız, kavrayamayız.

İslâmiyet farklı bir rota çizmiştir. Bünyesinde karma düşünce ve inancın yanında, sekülarizmin ve laikliğin birçok unsurunu da taşımıştır. Hem dünyevi hem de uhrevi din olarak kendini sunuşu, paradoksallığa düşmesine ve içten tıkanmasına yol açmıştır. İslâmî Rönesans diyebileceğimiz 9.-12. yüzyıllar ara-

sındaki felsefi tartışmalar, Avrupa aydınlanmasında olduğu gibi felsefenin lehinde değil aleyhinde sonuçlanmıştır. Geriye ideolojik form olarak kalan, Sümerlerden beri yaşanan tanrı-kral figürünün gölgesi (Zıllullah)'dir. Bu figürlere sığınan despotik sultanlık ve emirlik rejimleri, 12. yüzyıldan günümüze kadar tutucu dogmatizmin ve keyfi iktidarın sayısız örneklerini sunmaktan öteye bir rol oynamamışlardır. Avrupa, hatta Çin bu yüzyıllarda önemli gelişmeleri yaşarken, tarihsel gelişmenin ana bölgesi en geriletici bir sürece mahkûm olmuş; 19. yüzyılla birlikte kapitalist modernite karşısında dağılmaktan kurtulamamıştır.

Bu dağılma döneminde her ne kadar İslâm bilinci yeniden yorumlanıp yapılandırılmaya çalışılmışsa da, gerçek bir reform niteliği taşımaktan uzaktır. Hıristiyanlık kadar bile bir reformasyonu yaşamamıştır. Felsefi ve bilimsel devrimlerle de tanışmayınca, dağılma ve çöküş kaçınılmaz olmuştur. Aslında modernleşmekten öteye bir anlam taşımayan yeni İslâmî arayışlar kapitalizme entegre olmaya çalışmaktadır. Herhangi bir özgünlük ve yaratıcılıktan uzaktır.

İslâmiyet karşısında Kürt toplulukları uzun süre direniş halinde kalsalar da, üst tabakanın İslâmiyet ve onun Sünni yorumuyla birlikte iktidar şansını yakalaması köklü dönüşümleri beraberinde getirdi. İki yönlü bir toplumsallaşma yaşandı. Üst tabaka âdeta feodal devrimle kendi beylik toplumlarını çığ gibi oluşturup büyütürken, alt tabakanın ve dağlık alanlardaki toplum kesimlerinin iktidar zulmüne ve sömürüsüne karşı bir nevi öz savunma örgütü olan tarikatlar ve mezheplere yönelmeleri, bu yönde bir toplumsal gelişme içine girmeleri kaçınılmaz oldu. Sınıfsal bölünmeyi derinleştiren farklı İslâmî bilinç formları kendilerini mezhepler ve tarikatlar biçiminde yansıtıyordu. Kabile ve aşiret bilinçleri aşıldığında içine girilen bilinç formları üst hiyerarşik tabaka açısından Sünni İslâm ve değişik mezhepleri olurken, alt tabakalar açısından Alevilik başta olmak üzere tasavvufi tarikatlar biçiminde somutlaşıyordu. Sünni beylik Kürtlüğü bir yandan kendini alt tabakalar aleyhinde geliştirirken, diğer yandan onların bilinç formlarıyla sıkı bir çatışma içine giriyordu. Sınıfsal çatışma dinsel örtü altında sürdürülüyordu. Öte yandan Alevi ve tasavvufi Kürtlük kendini sık sık siyasi ve askeri örgütlenmelere dönüştürüp savunma konumuna geçiyordu. Toplumun bütünlüğü bu çatışma ve bölünmelerden büyük zarar görüyor ve acı çekiyordu. Bu durumun sona ermesi ya ahret umutlarına bağlanıyor, ya da bütünleşmiş güçlü bir krallık rejiminden umut bekleniyordu. Ortaçağ Kürtlüğünde bu yöndeki ideolojik arayışlar, formlar giderek güçlenecektir.

İdris-i Bitlisi'nin (16. yüzyılda) ve Ehmedê Xanî'nin (17. yüzyılda) arayışları ve bilinç formları Kürt toplumundaki bu yönlü beklentileri karşılamaya çalışmaktadır. Buna karşılık bir Kürt şeyh sülalesine mensup Safiyuddin adlı bir kişi giderek Şii-Kızılbaş harekete öncülük ederken, sonuçta bu hareket yeni bir iktidar hanedanlığı olan Safevi İmparatorluğu'yla sonuçlanacaktır. Bitlisli Şerefhan'ın (16. yüzyılın sonu) Şerefname'si Kürtlüğün beylik ve krallık yorumunu yaparken, Kadirilik ve Nakşîlik gibi tarikatlar iktidar dışı kalmış toplumun savunusuna yönelmektedir. Kürt üst tabakası Safevilerle Osmanlılar arasından

kendisi için en uygun koruyucuyu ararken, Ehmedê Xanî köklü çareyi büyük bir Kürdistan Krallığı'nda görmektedir.

Kürtlerin İslâmî bilincinde medreselerin de büyük bir yeri vardır. Güçlü bir Kürt entelektüel tabakası her zaman oluşmuştur. Birçokları Arap, Fars ve Türk saraylarında kendilerine yer edinmişlerdir. Kürtlükle ilgileri olmakla birlikte, bu ilgi bağlı oldukları iktidarların karakteriyle sınırlı kalmıştır. Aşiret ve kabile bilinci varlığını ortaçağ boyunca da sürdürmüştür. Büyüyüp çoğalan kabileler ve aşiretler beylik ve tarikat Kürtlüğünü besleyen ana kaynak konumundadır.

İslâmî bilinç Kürt topluluklarını mutlu etmemiş, Hıristiyanlığın yaptığı kadar homojen bir topluma da dönüştürememiştir. Kendine oldukça yabancılaştırmak kadar ahret beklentisi içindeki çok sayıda tarikat topluluğuna dönüştürmüştür. Yabancılaşma ve parçalanmalardan verimli bir toplum beklemek, böylesi bir toplum inşa etmek mümkün değildir. 19. yüzyılın başlarına geldiğimizde, kapitalist modernitenin etkisi altındaki merkezî bürokrasinin gelişimi, vergi ve asker talebi Kürtlerin ortaçağdaki statüsünü de bozacaktır. Bu durum karşısında Kürt beylikleri ve tasavvufi tarikatlar kendi konumlarını savunmaya çalıştıkça çatışmalar kaçınılmaz olacak, geleneksel toplum derin bir kriz ve kaos içine girecektir.

C- ÇAĞDAŞ KÜRT HAREKETLERİ

Modernite sosyal bilimince çağdaş toplumsal hareketler sınıf ve ulus kodlarıyla tanımlanmaya çalışıldı, bunun için teoriler inşa edildi. Gerçekliğin bu pozitivist tarzda yorumlanışı hakikat açısından önemli bir gelişmeydi. Sonuçların pratikte doğrulanması, sosyal bilimcilerde kendine olan güveni arttırdı. Gerçeğin biricik doğru yönteminin bu yaklaşım olduğuna inanıldı. Pozitivist yöntemin hakikati araştırmadaki rolü giderek katı bir inanca dönüştü. Bilim yerine bilimcilik ikame edildi. Din ve metafiziği aştığını idea eden pozitivizmin kendisi en kaba dine ve materyalist metafiziğe dönüştü. Böyle olunca, sosyal bilimler hızla yozlaştı. Bir yandan sosyal bilimlerde evrensel kategoriler inşa edilip somut gerçeklik inkâr edilirken, öte yandan tekillerde çakılıp kalınarak gerçekliğin bütünselliği bir yana bırakıldı. Sayısız sosyal bilim dalı ve tekil araştırmalar dönemi başladı. Ortaçağ dogmatizminden kurtulalım derken, modern dogmatizm toplumsal yaşamı tehdit eden bir araca dönüştü. Özellikle ekonomi-politik, ulus-devlet ve endüstriyalizm teorileri toplumsal hakikatin önünde en karanlık ve köreltici bir perdeleme rolünü oynarken, azamî kâr, ulus-devlet ve endüstriyel eğilimler toplum üzerinde birer kıyım mekanizmasına dönüştüler.

Ulus ve sınıf bazına indirgenen çağdaş toplumsal hareketler, birer evrensellik olarak üstten aynı rolü oynadılar. Toplum gibi girift gerçeklikler son derece indirgemeci bir tarzda sınıfsal ve ulusal kalıplara sığdırılarak hareketler tanımlanmaya, teorileştirilmeye ve pratikleştirilmeye çalışıldı. Milliyetçilikle ilgili kavram ve teoriler ulusal olguyu tanrılaştırırken, reel sosyalizmle ilgili kavram ve teoriler sınıf olgusunu özneleştirdi veya tanrılaştırdı. Ortaçağ dü-

şüncesinden kurtulalım derken, bu kaba indirgemeci şablonlar altında onu aratmayan dogmatizmlere düşüldü. Modernitenin baştan beri var olan krizi ve kaotik özellikleri sosyal bilimlerin krizine bu tarzda yansıdı. 1970'lerde daha yoğun biçimde yaşanan küresel ve yapısal sistem krizi ekonomi, çevre ve iktidar üzerinde etkilerini hissettirmeye başladı. Ekonomi finansal çağ hegemonyasında, tarihte eşi görülmemiş bir soygun sistemi altında can çekişirken, ulus-devletin yozlaşmasıyla iktidar tam bir manipülasyon aracına dönüştü. Endüstriyel yaşam çevre ve iklim üzerinde tam bir felakete yol açtı. Sosyal bilimlerin bu gelişmeler karşısında krize girmemesi düşünülemezdi. 1990'larda reel sosyalizmin çözülmesiyle hem sağ hem de sol liberalizmin gerçek mahiyeti daha da açığa çıktı. Sosyal bilimlerdeki krizin önemli bir öğesi olarak, liberal ideolojik hegemonyanın krizi de bu dönemde kendini iyice hissettirdi. Postmodernitenin krize çözüm reçeteleri sadece modernitenin ideolojik-bilimsel alandaki krizini kanıtlar. Böylelikle çağdaş sınıfsal ve ulusal teorik çözümlemeler ve pratik çözümler modernitenin sistematik krizini aşmada eski rollerini oynayamaz duruma düştüler. Gerçekleşmeleri halinde bile, ulusal ve sınıfsal kurtuluş ütopyalarının toplumsal sorunların girift, karmaşık doğasını anlamaya ve çözmeye yeterli olmadıkları ortaya çıktı, anlaşılır oldu.

Bu çerçevede yorumlandığında, çağdaş Kürt hareketlerinin ulusallık ve sınıfsallık olgusunu pek yansıtmadıkları görülür. Modern bir ulusal kurtuluş hareketiyle tanışmanın oldukça uzağında kalmıştır. İlkel milliyetçiliğin geri ve cılız bir hareketliliği söz konusudur. Modern sınıf hareketlerine de tanık olamıyoruz. Batı tarzı burjuva, proleter ve küçük burjuva sınıf eksenli hareketlerin boy verdiği pek söylenemez. Kürt hareketlerini ideolojik, örgütsel ve eylemsel olarak planlı ve projeli modern ulusal ve sınıfsal şablonlarla tanımlamak güçtür. Ama yine de son iki yüz yıl oldukça çalkantılı ve kanlı geçmiştir. Bu yıllar bol isyanlı ve çatışmalı yıllardır. Karşılarında gittikçe modernleşen ordular ve ulus-devletler bulunmasına rağmen, isyancıların aynı modern amaçlı ordular ve devletlerle hareket edemedikleri, hatta hareket etmek şurada kalsın, yanından bile geçemedikleri görülmektedir. Hareketleri mümkün kılan, beyliklerin iktidarlarını koruma endişeleri ve dinsel örtülü çıkarlarıdır. Daha üstün donanımlı olan modern ordular ve ulus-devletlerin, ortaçağdan kalma iktidarlarını koruma ve hiyerarşilerini sürdürme amaçlı bu ideolojik ve eylemsel çıkışları bastırması güç olmayacaktı. Kürdistan'daki geleneksel oluşumların, ideoloji ve kurumların modernite güçleri karşısında başarılı olmaları beklenemezdi. Bazı örneklerle konuyu daha da aydınlatmak mümkündür.

a- Geleneksel beylik statüsü 19. yüzyılın başlarında tehdit altına girmişti. Modernleşme zorunluluğunu duyan Osmanlı İmparatorluğu, özellikle Sultan İkinci Mahmut'la (1839) reform hareketlerine girişti. Reformlar devletin yeniden düzenlenmesiyle ilgiliydi. Ulus-devlete doğru gidişte merkezî bürokrasinin, vergi ve ordu sisteminin yeniden düzenlenmesi başta gelmekteydi. Reformlar karşısında geleneksel Kürt beylik düzeni sürdürülemezdi. Vergi ve askerlik sistemlerini kabul etmek, Kürt beylikleri için varlıklarının sonu demekti. Yapacakları ya kendilerini lağvetmek ya da isyan etmekti. Süleymaniye merkezli

olarak başlayan ilk beylik ve tarikat temelli isyan (1806 Babanzade Hanedanlığı ve Kadirî tarikatı) bu sürecin başlangıcını ifade eder. Süleymaniye'nin ilginç bir özelliği Kürdistan'ın uç noktası olması, İran'ın içlerine yansıyan komşu kabile ve aşiretlerle ilişkisi ve güçlü bir entelektüel kapasiteye sahip aydınları barındırmasıdır. Ayrıca geleneksel Nakşî ve Kadirî tarikatlarının merkezlerindendir. Kürt beyliklerinin dengelerle oynayarak siyaset yapma ustalıkları gelişmişti. Geleneksellikle modernitenin ilk karışımları bu bölgede oluşmuştu. Yeni dünya hegemonu olan İngiltere İmparatorluğu'nun ilk el attığı yerlerdendi. Kürtlük veya Kürt hareketi bu koşullar altında başladı. Dinî, milli, kabilesel ve aristokratik özelliklerin iç içe rol oynadığı bu hareket yerel kalmaktan kurtulamadı. Geleneksel imparatorluk politikaları ve bastırma seferleri karşısında uzun süreli direnemedi. Ama bu hareket yeni bir sürecin de başlaması anlamına geliyordu. Nitekim daha sonra kuzeye doğru peş peşe benzer hareketler baş gösterdi. Bunların belki de en önemlisi ve sonuncusu Botan Emiri Bedirhan Bey önderliğindeki hareketti.

Özellikle Osmanlılara isyan eden Mısır örneğinden ders alan Bedirhan Bey 1820'lerden itibaren beyliğini sürekli genişletti; modern bir devlet düzenine doğru taşımaya başladı. Erken bir milli hareket olma özelliği taşımaktaydı. Bastırılmasaydı, ulus-devlete doğru gelişebilirdi. Modern nitelemesine en yakın bir hareket olarak, Bedirhan Bey önderliği etrafında gelişen olaylar ve politikalar, günümüz açısından da oldukça ders verici niteliktedir. İngilizler bölgede daha çok Süryanilere dayalı bir tampon oluşum yaratma peşindeydi. Tercihleri bu yönlüydü. Kuzeyden Rus Çarlığı benzer bir tampon mekanizmasını Ermenilere dayanarak gerçekleştirmek istemekteydi. Osmanlı ve hatta İran İmparatorlukları ise kendi merkezî otoritelerini yayma peşindeydiler. Kürtler dört yönden kuşatmayı yaşamaktaydı. Kuşatmadaki farklılık, bu kez gelenlerin modern araçlar ve dürtülerle donanmış olmalarıydı. Bedirhan Bey'in seçenekleri olmakla birlikte sınırlıydı. Süryanileri hedeflemesi stratejik bir hataydı. Ermenilerle ilişkileri iyi olmakla birlikte stratejik olmaktan uzaktı. En önemlisi, dayanabileceği hegemonik bir güçten yoksundu. Mısır örneği İngiltere'ye dayalı olarak yeni bir ulus-devlete doğru gelişirken, Bedirhan Bey İsyanı karşısında yer alan İngiltere ve Rus İmparatorluğu, Osmanlı Sultanlığı'nı desteklemekteydi. İran'ın tavrı da olumsuzdu. Ayrıca içte gerilla tarzı bir ordu kuruluşuna geçememiş, askeri teşkilatlanması düzenli ordu anlayışını aşamamıştı. Uzun vadeli direniş için niyet ve hazırlıkları yoktu. Geleneksel ideoloji ve örgütlenmelerle hareket etmekteydi. Yasal bir düzenden ziyade emirlerle yönetimini sürdürmekteydi. Ailesi içinde de (Yezdanşêr) beylik konusunda çekişme vardı ve her an ihanete dönüşebilirdi. Tüm bu hususların yanı sıra en elverişli zamanda harekete geçememesi ve sultanın taktiklerine takılması sonunu getirdi. 1847 yılı ilkbaharından itibaren şiddetlenen çatışma, Yezdanşêr'in ihanetiyle aynı yıl içinde bastırıldı. Batılı güçlerin desteğiyle bu çağdaşlığa en yakın Kürt hareketinin bastırılması olumsuz yönde stratejik sonuçlar doğurdu.

Geleneksel tarzda da olsa geniş bir özerkliğe sahip olan Kürt kültür kurumları artık eski canlılıklarını sürdüremezlerdi. Merkezî bürokrasi adım adım

yerleşerek otoritesini her köşeye yaymaya çalışıyordu. Kürdistan'ın eyalet statüsü gittikçe daraltılıyordu; 1860'larda da sona erdirildi ve Kürdistan coğrafi bir terim olarak kaldı. Belki de Mitanniler ve Hititlerden (M.Ö.1600-1200) beri köklü bir geleneğe sahip olan Kürt beylik düzeni artık sona ermiş gibiydi. Geriye kalan beylik artıkları yaşam şanslarını modernleşmede arayacaklar, sömürgeci metropollere taşınarak varlıklarını Kürt işbirlikçileri olarak sürdürmeye çalışacaklardır. Bu konuda da hem Babanzadelerin hem de Bedirxanîlerin öyküleri hayli ilginçtir. Bir yandan fırsat bulduklarında el altından isyan kışkırtıcılığı yaptılar, diğer yandan hâkim ulus-devletlerin teşkilinde en etkili kadrolar olarak rol oynadılar. Gerek İmparatorluk gerekse Cumhuriyet kuruluşlarında bu yönde rol oynayan bu ailelere mensup çok sayıda kadro mevcuttur. Ayrıca ilkel Kürt milliyetçiliğinin de babası rolündedirler. En çarpıcı örnek Bedirhan Bey'in torunu Celadet Ali Bedirhan'ın hem ideolojik (gazete ve dergiler vb.) hem de örgütsel (başta Xoybun örgütü) yönden ilk milliyetçi çabalara öncülük etmesidir. Ayrıca dedesinin kuramadığı diplomatik ilişkileri geliştirmekte de ustadır. Batı dil ve kültürlerine hâkimiyeti kayda değerdir.

Daha da ilginç olanı, kendisinden sonra gelecek olan tüm Kürt aristokrat çevre ve şahsiyetlerin model alacakları Kürtçülük politikasının temelini atmış olmasıdır. Kürtlük, Kürtçülük artık bu çevre ve şahsiyetlerin elinde kendilerini ve ailelerini yaşatma aracına dönüştürülmüştür. Bütün pazarlıklar kendi varlıklarını sürdürmeye dayalı olarak geliştirilmiştir. Bağımsızlıktan başlayan pazarlık şahıslarını affettirmeye kadar indirgenmiştir. Bedirhan Bey'le başlayan bu yol, Celadet Ali Bedirhan'la bir model veya yöntem haline getirilmiştir. Celadet Ali Bedirhan aynı pazarlığı Türkiye Cumhuriyeti üzerinden Mustafa Kemal'le de sürdürmeye çalışmıştır. Bu pazarlıkta Kürtlük, pazarlık koşulları gereği bazen çok pahalılaşmakta bazen de çok ucuzlamaktadır. Tarihsel, toplumsal ve programsal strateji ve taktiklerle yürütülen herhangi bir Kürtlük, Kürt toplumsal hareketliliği söz konusu değildir. Sınıfsallık ve ulusallık tam da bu noktada önem kazanmaktadır. Çağını doldurmuş sınıf karakterleri bu şahısları bu denli darlığa düşürür ve şahsi kaygılara iterken, gelişmemiş ulusal karakterleri kendilerini ilkel ideoloji ve örgütlenmelerin aynı sonuca yol açan hareketlenmelerine götürmektedir.

Bu karakterler bazen beyliklerin olgunluk döneminde yaşayan İdris-i Bitlisi ile karşılaştırılmaktadır. 16. yüzyılın başlarında hem Safevi hem de Osmanlı saraylarında etkili olan İdris-i Bitlisi, dönemin geçerli iktidarcı politik figürünü temsil etmektedir. Kendi bağımsız krallık rejimini kuramayan Kürt beylikleri, çıkışı hegemonik güçlerin saraylarında aramaktadır. Önceleri Safevi Hanedanlığı'nın kuruluşunda etkin rolleri olan Kürt beylikleri, Şialığın resmi mezhep haline getirilmesiyle kendilerini tehdit altında hissettiler. Sünni mezhepten oluşları onları Osmanlı Hanedanlığı ile işbirliğine yöneltti. Bunda önemli çıkarları vardı. İdris-i Bitlisi bu yeni hanedan arayışının politik ve ideolojik mimarıdır. Kürdistan beyliklerinin büyük çoğunluğu, Osmanlı Hanedanlığı'yla eşit güçlerin ittifakına denk bir iktidar paylaşımında anlaştılar. Bu, koşulların uygun kıldığı gönüllü bir ittifaktı. Osmanlı iktidar sisteminde kendine özgü bir

konumlanışları vardı. Kürt beylikleri belki kendi aralarında çıkarabilecekleri bir beylerbeyiyle daha çok bağımsız olabilirler, gelecekte daha merkezî bir saltanat geliştirebilirlerdi. Ama unutmamak gerekir ki, dönemin koşulları çok sayıda saltanat rejiminden ziyade, birkaç hegemonik güce dayalı iktidar sistemlerini geçerli kılıyordu. Dönemin statükosu kendini bu tarzda inşa ediyordu. Bağımsız krallıklar kural değil istisnaydı. Dolayısıyla İdris-i Bitlisi önderliğinde girişilen ittifak çalışmaları dönemine göre uygun ve başarılıdır. Sakıncası, sonradan ortaya çıkacak olumlu ve olumsuz koşulları hesaba katmaması, konjonktürel kalmasıdır. İdris-i Bitlisi'nin konumu 19. yüzyılda beylik sisteminin çöküşü sonrasında içine girilen tehlikeli işbirlikçilikle karşılaştırılamaz. Bu tarz bir karşılaştırma dönemsel koşulları hesaba katmayan, dönemleri birbirine karıştıran hatalı bir analojiye dayanır.

19. yüzyılın başlarına kadar Kürtlerin statüsü, halk olarak Türkler veya Türkmenler ve Arapların statüsünün gerisinde değil, daha da ilerisindedir. Asıl çöküş ve statü farklılaşması 19. yüzyılda gelişmeye başlar. Beylikler döneminin artık geçtiğinin anlaşılması, geriye kalan mirasçılarını, halk olarak Kürtler için herhangi bir statünün tanınması talebinde bulunmayarak, hatta daha da olumsuz tutumlar içine girip geleneksel otonomi statüsünden de vazgeçerek, işbirlikçilik temelinde kendi şahsi ve ailevi çıkarlarını güvenceye alan bir model geliştirmeye zorlamıştır. Şüphesiz bunlar bu yeni statüye gönüllülük temelinde girmiş değildirler. 16. yüzyılın başlarındaki koşullar artık geçerli değildir. İsyan etmeye çalışmışlar, geleneksel statüde ısrar etmişler, hatta daha ileri gidip bir devlet arayışına yönelmişlerdir. Ama sınıf karakterleri ve modern çağın koşulları gereği, bu çabalarında yenilgiyle karşılaşmaktan kurtulamamışlardır. Geriye kalan tek geçerli seçenek, yine sınıf karakterleri gereği, şahsi ikballerine ve ailesel çıkarlarına dayanan, Kürtlüğü ucuzlamış bir pazar metasına dönüştüren yeni ve tehlikeli bir işbirlikçilik türüne yönelmeleridir. Hâkim ulus-devletler de bu zaaflarını iyi değerlendirmişler, Kürt toplumu üzerinde modern bir baskı ve sömürü rejimini geliştirmekte bunları en etkili ve tehlikeli araç olarak kullanmışlardır.

Bu kesimler bir burjuva sınıf olmaya özenmişlerdir, halen özenmektedirler. Ama maddi koşullar, iktidarsal ve ekonomik bağlantıları, ideolojik ve örgütsel durumları onların modern bir burjuva sınıf haline gelmelerine imkân tanımamaktadır. Kâmuran Ali Bedirhan'ın kendisi belki de idealist bir milliyetçi olabilir. Fakat yaşadığı objektif gerçeklikler ondaki bu idealleri kursağında kalan bir hevese dönüştürmüştür. Böyle olması yine de içine girilen işbirlikçilik modelinin tehlikeli ve ihanete açık olmasına engel değildir. Nitekim balık baştan kokar misali bu model günümüze kadar oldukça etkili olmuş, sanki normal bir toplumsal yaşam tarzıymış gibi tüm toplumsal sınıf ve tabakaları ve bunlardan çıkışlı kişilik karakterlerini belirlemede başrolü oynamıştır.

Kürt aristokratik geleneğini değerlendirirken Avrupalılarla, hatta dünyanın herhangi bir köşesindeki örneklerle karıştırmamak ve karşılaştırmamak gerekir. Bu konuda kendine özgü bir konumlanma geliştirilmiştir. Bu aristokratik tabakanın rolü, Kürdistan ve Kürtler üzerinde ulus-devletlerin tahakkümünü

ve kapitalist sömürü tarzlarını geçerli kılmada araçsal bir konuma indirgenmiştir. Bu konumlanma son iki yüz yılda özenle, başta şiddet ve zorlama yoluyla, giderek tüm toplumsal alanların tahribini hedefleyen 'özel ve örtülü soykırım' yöntemleriyle Kürtlüğün tasfiye edilmesinde temel araç olarak değerlendirilmiştir. Aristokratik ve tarikatçı geleneklerin Kürt gerçekliğinde ve hareketlerindeki yansımalarını değerlendirir ve özellikle kapitalist modernitenin hâkim unsurlarıyla ilişki modellerini çözümlerken, bu yönleri üzerinde ne kadar durulsa azdır. Konumları üzerinde derinliğine araştırmalar geliştirmek, ideolojik ve politik yansımalarını belirlemek büyük önem taşır.

Üst tabakanın mirası üzerinde düşünürken, yapılması gereken sadece kategorik ihanet yaftaları yapıştırmak değildir; kültürel soykırımdan geçirilmiş bir toplumsal gerçeklik karşısında tüm toplumsal tabakaların, sınıfların, onların kimlik ve kişilik özelliklerinin ne anlama geldiğini, ulusallık ve sınıfsallık bağlamında nasıl etkileyici olduklarını kavramaya çalışmaktır. Kürt toplumu normal bir toplum değildir ki, onun için normal çözümlemeler geliştirelim. Yahudiler yaşadıkları soykırım için 'tekil', 'biricik' kavramlarını ısrarla korur, benzersiz bir soykırım yaşadıklarında ısrar ederler. Kürtlerin yaşadığı soykırım için de benzer bir tanım yapılabilir. Örneği olmayan, 'tekil', 'biricik' olan bir kültürel soykırım yaşanmıştır, yaşanmaktadır. Dolayısıyla kendine özgü inceleme ve araştırmalara ihtiyaç vardır. Bu kapsamda kültürel soykırımın gerçekleşmesinde belirleyici bir konumu olan Kürt üst tabakasının mirası ve güncel uzantılarıyla değerlendirilmesi, Kürt kültürel varlığının korunması ve özgürleştirilmesi açısından hayati bir öneme sahiptir.

b- Beylik sisteminin çökmesi dinsel hiyerarşiyi ön plana çıkardı. Bedirhan Bey ve Yezdanşêr'in yenilgileri 19. yüzyılın ikinci yarısında gittikçe güçlenen şeyhlik kurumunun inisiyatif kazanmasına ve toplumda önderlik rolüne soyunmasına yol açtı. Özellikle Nakşî ve Kadirî şeyhleri büyük önem kazandılar. Her iki tarikatın Kürdistan'da geleneksel olarak da güçlü konumlanışları vardır. Fakat şeyhlik geleneğini sadece ortaçağa özgü bir kurum olarak görmemek gerekir. Kökeni Sümer rahip devletine kadar uzanır. Devlet organizasyonunu ilk yaratanlar Sümer ziggurat rahipleriydi. Devlet oluşumunun bilgelikle bağlantısı vardır. Devlet yalnız kaba güç organizasyonu değildir, anlamı daha belirleyicidir. Sümer rahip devletini uzun süre rahipler, Arapça adıyla şeyhler yönetmiştir. Laik politikacılar çok sonraları devlet yönetimini ele geçirmişlerdir. Ayrıca her iki elit kesim arasında devlet iktidarı üzerindeki mücadele daimi olup, doğuşundan günümüze kadar süregelmiştir.

Devletin doğuşunda rahiplik kurumu esaslı rol oynarken, sürdürülmesi ve genişletilmesinde laik hanedanların rolü ön plana çıkmıştır. Kürt orijinlerin iktidar makamlarının oluşumunda da benzer gelişmelere tanık olunmuştur. Hurri, Hitit, Mitanni, Urartu ve Med Konfederasyonlarında rahipler ve laik hanedanlar arasındaki iktidar çekişmesi hiç eksik olmamıştır. Tanrı-kral kavramıyla ikisi arasında bir sentez kurulmaya çalışılmışsa da, bu ikilem tarih boyunca hep var olagelmiştir. Tek tanrılı dinler olarak İbrahimî dinlerde de benzer ikilemler hep yaşanmıştır. İlk İbrahimî kabile organizasyonunda rahip-

lik ön plandadır. Musa'nın kendisi peygamberdir, kardeşi Harun rahip başıdır. İbrani kabilesinde yaşanan bu ikilem günümüze kadar devam etmiştir. İsa'nın kendisi küçük rütbeli bir Yahudi hahamıdır. İsa'dan üç yüz yıl sonrasında rahip olmayan yöneticilerin hükmüyle tanışılmıştır. Avrupa'nın son bin yıllık tarihi, kilise karşıtları ile laiklik karşıtları arasındaki iktidar mücadelesiyle dolu geçmiştir. İslâmiyet bir din olarak çıkış yaparken, çok erkenden siyasi iktidarla tanışmıştır. İslâm devletinin kuruluşunun üzerinden daha otuz yıl geçmeden, rahip hanedan Ehlibeyt ile laik hanedan Emeviler arasında büyük bir mücadele baş göstermiştir. Dinî devletle laik devlet arasındaki mücadele İslâm tarihinin de temel sorunlarından biri olmuştur.

Kürt toplumuna, ondaki iktidar çekişmesine yansıyan bu uzun tarihsel gelenektir. Kürdistan'da iktidarın oluşum ve paylaşımında dinsel gelenek büyük rol oynar. Kabile ve aşiret geleneğinin güçlü olması dinsel geleneği sınırlarken, laik beylik oluşumlarını da yapısındaki eşitlik ve özgürlük nedeniyle sınırlandırmıştır. Kürdistan'da siyasal otorite tarih boyunca bu üçlü yapı arasında paylaşılmış, aralarındaki denge bozulunca çekişme ve çatışmalar eksik olmamıştır. Hiçbir otorite kurumu sistemden tümüyle tasfiye edilememiştir. Üst tabakalarda iktidar paylaşım kavgaları ve uzlaşmaları bu kurumlar arasında yaşanırken, alt tabakalarda da uzantıları etkili olmuştur. Buna karşılık otoritenin demokratik paylaşımı her üç kurum bünyesinde de varlığını hissettirmiştir. Mutlak iktidardan bahsedilemez. Demokratik geleneğin güçlü biçimde yaptığı sınırlandırmalar hep var olagelmiştir. Her kurum ancak taban kitlesiyle, demos'uyla varlığını sürdürebilmiştir. Zaman zaman kurumlardan biri öne çıkmışsa da, demos'la birlikte dengeler hep gözetilmiştir.

Uzun süreli beylik inisiyatifleri 19. yüzyılın ikinci yarısında önemli oranda kırılmıştır. Bu durum şeyhlik kurumunca değerlendirilmiştir. Zaten beylik kurumuna en büyük darbeleri vuran Sultan İkinci Mahmut Yeniçeri Ocağı'nı tasfiye ederken, resmi tarikatı olan Bektaşiliği de darbelemiş oldu. İkinci Mahmut ortaya çıkan meşruiyet boşluğunu yeni bir tarikatla, Nakşîlerle doldurmaya çalışmıştı. Bu dönemde Nakşî tarikatında etkili olan Kürt Nakşî şeyhleri ön plana çıktılar. Bunlardan Süleymaniyeli Mevlana Halit, 1826'da Yeniçerilerin ve Bektaşiliğin tasfiye edilmesinden sonra sistemin ekolünü öne çıkardığı en güçlü şeyhlerden biri oldu. Sultanlığın yeni işbirlikçileri olarak şeyhler beylerin yerine ikame edildiler. Sarayda etkileri gün geçtikçe arttı. Kadirî tarikatının da benzer bir rolü ön plana çıktı. Yine Kürt şeyhleri ön plandaydı. Çağdaş Kürt hareketlerinde şeyhlerin rolü çok az araştırılmıştır. Hâlbuki beylik ve aşiret kurumunun zayıflaması üzerine, sarayla yaptığı işbirliği nedeniyle hızla güçlenen ve inisiyatif kazanan kurum şeyhlik kurumu olmuştur. Bunda saray yönetimleri bilinçli hareket etmiştir. 19. ve 20. yüzyıllarda Kürdistan'da cemaat anlayışına dayalı toplumun gelişmesinde tarikat kurumlarının rolü belirleyici olmuştur. Fakat bu denli hızlı gelişmelerinde sarayla içine girdikleri bir nevi ajanlık olan işbirlikçilikleri önemli rol oynamıştır. Sistem onları yeni meşrulaştırıcı güç olarak kullanmaktadır. Kendiliğinden oluşan sivil toplum kategorisine girmezler. Daha doğrusu, bu yönleri hep zayıf kalmıştır. Halk

şeyhlik kurumunun ajan ve işbirlikçi yönünü bilmemektedir. Bu yön hep gizli tutulmuştur. Her iki yüzyılda da şeyhlerin esas rolü, beyliklerin sadakati yerine, kendi önderliklerinde yeni ve daha güçlü olan bir sadakati ikame etmek olmuştur. Tıpkı beylik aristokrasisinin sistemin meşrulaştırılmasında ve sürdürülmesindeki rolüne benzer biçimde, tarikat şeyhlerinin de meşruiyet sağlanmasında ve sürdürülmesindeki rolleri önemle araştırılmak ve açığa çıkarılmak durumundadır.

Bu konuda da örnek bir olaya değinerek daha açıklayıcı olabiliriz. Şeyh Ubeydullah Hareketi, Osmanlı-Rus Savaşıyla (1877-1878) bağlantılı olarak gelişim göstermiştir. Osmanlıların Ruslar karşısında güç duruma düşmesinden yararlanılmış, dış güçlerle olan çelişkilerinden yararlanılmaya çalışılmıştır. Ayrıca imparatorluktaki milli hareketlerden de etkilenilmiştir. Kürt toplumunda yeni gelişen beklentiler dikkate alınmıştır. Hareket sadece din adamlarının değil, etkili diğer çevrelerin de desteğiyle kısa sürede büyümüştür. Merkezî bürokrasiden şikâyetler ve milli istekler düzenlenen toplantılarda dile getirilmiş ve amaç kapsamına alınmıştır. Hareket hem Osmanlı hem de İran Kürdistan'ının geniş bölümlerinde etkili olmuş ve askeri form kazanmıştır. Resmi bir devlete dönüşmesi için dönemin hegemonik güçlerinden birinin veya birkaçının desteği yeterli olacaktır. Ancak bu destek gösterilmemiştir. İran ve Osmanlı devletlerinin Batılı hegemon güçlerin tüm isteklerini kabul etmeleri, bu desteğin esirgenmesinde temel etken olmuştur. Destek Osmanlı ve İran devletlerinden yana gösterilince, bu büyük isyan hareketinin tasfiye edilmesi de kolay olmuştur. Sultan İkinci Abdülhamit döneminde meydana gelen bu hareketten sultanlık önemli dersler çıkarmıştır. Bedirhan Bey ailesine uygulanan yöntem aynen Ubeydullah Nehrî ailesi üzerinde de denenmiştir. İstanbul'a taşınıp onlar aracılığıyla Kürtlerin bir kısmı kontrol altına alınmaya çalışılmıştır.

c- Abdülhamit döneminde (1876-1909) uygulanan Kürt politikası ayrı bir başlık altında incelenmeye değerdir. Hamidiye Alayları Rus Kazak Alayları modelinden esinlenerek geliştirilmiştir. Ermeni ve Kürt hareketlerinin yol açtığı gelişmeler imparatorluk bürokrasisini köklü tedbirler geliştirmeye yöneltmiştir. Birincisi, bir Ermeni-Kürt çelişkisinin geliştirilmesi ve kullanılması yönünde olmuştur. Aynı yöntem Kürt-Süryani ilişkilerinde de denenmiştir. Yüzlerce değil, binlerce yıl iç içe yaşayan bu halklar, kapitalist modernitenin yol açtığı kâr-kazanç hırsıyla birbirlerine karşı çelişkili hale getirilmişlerdir. Daha doğrusu, üst tabakaları arasında hegemonik güçlerden kaynaklanan çelişkiler kullanılmış, buna halklar da alet edilmiştir. Tarih, Bedirhan Bey'in Süryanilerle ittifaka gitmiş olması halinde her iki halkın hakları ve özgürlüklerinde daha çok kazanım sağlayabileceklerini doğrulamaktadır. 'Böl-yönet' politikası her iki tarafın kaybetmesi için özenle uygulanmıştır. İngiltere bu politikada da başroldedir. O dönemin Irak operasyonu bu yöntemlerle gerçekleştirilmektedir.

Ermeni-Kürt ilişkilerinin tarihi daha eskidir ve aralarında doğal bir işbölümü geliştirilmiştir. Ermeni zanaatçılığıyla Kürt ziraatçılığı birbirini besle-

mektedir. Din farkı çelişki ve çatışma etkeni değildir. Ermeni milliyetçiliğinin tarihten ve Doğu'nun toplum gerçekliğinden kopuk hareketleri, Sultan'a kullanmak için ihtiyaç duyduğu ortamı sunmuştur. Ortak vatan olarak değerlendirilmesi gereken Kürdistan, Süryani hareketi örneğinde olduğu gibi, tek milletli bir vatan projesi gereği saf bir Ermenistan olarak düşünülmüştür. Ulus-devlet ideolojisindeki en büyük tahribat, hep hâkim bir etnisiteyi veya ulusu esas almasıdır. Diğerleri ya azınlık ya da öteki ulus olarak yabancılaştırılacaktır. Mantığı bunu gerektirmektedir. Sonuç kadim komşular olan ve iç içe yaşayan halklar ve kültürlerin birbirleriyle rekabet savaşına girmesidir. Aynı coğrafya parçası üzerinde taraflar benzer milliyetçi idealar taşıdıkça çatışmalar kaçınılmaz olmuştur. Kürt-Türk-Ermeni-Süryani ilişkilerindeki çatışmaların temelinde ulus-devletçi milliyetçi mantık yatmaktadır.

Böylesi bir çelişkiden yola çıkan Sultan Abdülhamit, 1892'den itibaren Kürt aşiretlerinden derlenen 'Hamidiye Süvari Alayları'nı harekete geçirmiştir. Rus Çarlarının desteğine güvenen Ermeni milliyetçilerinin strateji ve taktikleri, Sultan'ın Kürt aşiretlerinden derlenen birlikleri karşısında başarısız kalmıştır. Hâlbuki Ermeniler strateji ve taktiklerini komşu halklarla dostluk politikasına dayandırsalardı, Doğu'nun kaderini radikal biçimde dönüştürecek devrimsel gelişmelere yol açabilirlerdi. Rus Yahudilerinin Rus Devrimi'nde oynadıkları rolün benzerini Osmanlı Ermenileri oynayabilirlerdi. Burjuva milliyetçiliğinin köreltici ayrılıkçı mantığı bu yönlü gelişmelere şans tanımadı.

Fakat Hamidiye Alayları'nın (Buna Aşiret Mektepleri'ni de eklemek gerekir) asıl tahribatı Kürtler üzerinde olmuştur. Hamidiye Alayları görünüşte Ermeni milliyetçilerinin tehditlerine karşı kurulmuş, özünde ise modern biçimlere kavuşmakla yüz yüze gelen Kürt ulusal hareketlenmesine karşı geliştirilmiştir. Bir taşla birkaç kuş birlikte vurulmaya çalışılmıştır. 'Köy koruculuğu'nun erken bir uygulaması olarak değerlendirilmesi gereken bu hareket sadece Ermeni tehdidini (Resmi tarih öyle yansıtır; fakat bilinmesi gerekir ki, Ermeni halkının haklı ulusal demokratik talepleri de vardır. Asıl olarak bu talepler bastırılmaktadır) ortadan kaldırmıyor, olası Kürt ulusal hareketini de daha doğmadan devre dışı bırakıyor. En vahim yönü budur. Dar bir aşiret eliti silahlandırılıp maaşa ve rütbelere bağlanarak tüm aşiretler ve üyeleri kontrol altında tutulmakta, Sultan'ın dilediği gibi kullanılmaktadır. Bir daha Bedirhan Bey ve Ubeydullah Nehrî çapında önder hareketlerin gelişmeyişinde Hamidiye Alayları belirleyici rol oynamıştır. Asıl darbeyi gelişmesi olası Kürt ulusal demokratik hareketi yemiştir. Ayrıca aralarında yaratılan çelişkilerle aşiretler de birbirlerine düşman kılınmışlardır. Bu çelişkili ve çatışmalı ortamda Kürdistan tarihinin yarım asırlık en önemli dönemi boşa harcanmakla kalmamış, çelişkiler ve çatışmalar kendisine karşı kullanılarak Kürt toplumu derin olumsuzluklara itilmiş, iç çelişki ve çatışmalarla iflah olmaz bir konuma duçar olmuştur.

İşbirlikçi beylik ve şeyhlik kurumlarına ilaveten militarize edilmiş işbirlikçi aşiret güçlerine dayanan bu politikalar, Kürt ulusal hareketinin neden benzer örneklerde olduğu gibi geliştirilemediğini de gayet iyi açıklar. Burada da Kürt üst tabakasının modernite döneminde çok olumsuz rol oynadığını veya kendi-

sine olumsuz bir rol oynatıldığını çok iyi görmek ve değerlendirmek büyük önem taşımaktadır. Âdeta kendi toplumsal varlığına ve kimliğine karşı savaştırılan özel bir oluşum söz konusudur. Âdeta değil, gerçeğinde de kendi öz kimliğine karşı savaştırılan ve modernitenin mühendislik imalatı olan yapay oluşumlarla karşı karşıyayız. Buradaki mantığı çok iyi yakalamak gerekir. Geleneksel güçlerini, dolayısıyla çıkarlarını yitirince (Başta yenilgiyle sonuçlanan isyanlar olmak üzere, çeşitli etkenler bunda rol oynar), şahsi ve ailevi olarak ayakta kalmak için ellerindeki tek araç, olası Kürt hareketleri üzerinde pazarlık yapmaktır. Olası hareketlere önderlik etmekten vazgeçmekle başlayıp, karşıtı komplo (erken kontrgerilla) hareketlerine başvurmaya kadar her yöntemi pazarlıkta kullanmaktadırlar. En etkili yöntem, Kürtlükten bir olgu olarak vazgeçip, kendisini hâkim ulus olgusunun güzide bir parçası sayma karşılığında maddi ve manevi çıkarlar elde etmek olmuştur. Günümüze kadar tüm sınıf ve tabakalara, bunlardaki ailelere ve kişiliklere empoze edilen, yoğunca ve başarıyla uygulanan bu yöntem olmuştur. Slogan haline getirilmiş buyruk açıktır: Kürtlükten vazgeç, her şey olabilirsin, her şeyi elde edebilirsin!

Bu yöntemin diğer bir sonucu da sahte Kürtçülüğe çok açık bir anlayışa yol açmasıdır. Sahte Kürtçülük, şahsi ve ailevi etkinlik ve çıkarlar için bir araç olarak geliştirilip kullanılmaktadır. Şüphesiz her toplumda etkili kişi ve aileler vardır. Bunlar bu etkinliklerini kendi toplumlarına kattıkları değerlere borçludur. Kürtlerde ise, etkili kişi ve aile olabilmek, kendi toplumsal değerlerini en hayati alanlarda pazarlık konusu yapma, bu değerlere ihanet etme, hatta bu değerlere karşı savaşma pahasına sağlanabilmektedir. Vahim ve özgün olan, toplumsal gerçekliğe bu yönlü yaklaşımlar, hesap ve uygulamalardır. Şüphesiz her sınıf ve tabakadan aile ve kişilerde değerli, olumlu rol oynayan istisnalar vardır. Fakat geçerli olan istisnalar değil, kök salmış lanetli yöntemlerdir.

d- İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin, yani Beyaz Türk faşizminin çıkış dönemindeki Kürt hareketine yönelik devlet politikaları, Hamidiye Alayları'nda ifadesini bulan Kürt politikasının derinleştirilmesi ve çok yönlü kurumlaşmalarla pekiştirilmesidir. Hamidiye Alayları varlığını korudu. Kürt işbirlikçi elitin çocukları ve gençleri Aşiret Mektepleri yerine resmi okullara daha çok sayıda alındılar. Geleneksel aristokrat, din ve aşiret elidinden kaynaklı olan ve modernizmle tanışan ilk Kürt aydınlanmacı gruplar oluştu. Gazete, dergi ve cemiyetler kurarak varlığını duyuran bu kesim yeni bir oluşumdu. Buna ilk kolektif burjuvalaşma hareketi de denilebilir. Beylik, şeyhlik ve aşiret bilinciyle artık rol oynanamayacağını idrak eden bu çevreler, genelde de örneğine çokça rastlandığı gibi sınıf dönüşümlerini gerçekleştiriyorlardı. Rumlar, Ermeniler ve Süryaniler Avrupa kapitalizminin etkileri ve Hıristiyan olmaları nedeniyle daha erken ve hızla burjuvalaşırken, Müslüman toplumlar bu süreci geriden takip ediyorlardı. Kürtlerde de yaşanan bu gecikmeli dönüşümdü. Kendini ilkel milliyetçilikle ifade etmesi anlaşılırdı. Jön Türkler misali Jön Kürtleri temsil ediyorlardı. Zaten Jön Türklerle iç içe oluşuyorlardı. Tamamen Batı ideolojik hegemonyasında bir gelişim gösterdiler. Orijinal bir çıkış yapabilecek konum-

da değildiler. Batı felsefesini ve bilimini özümsemeden, bölük pörçük aktarmalarla yetiniyorlardı.

Geleneksel sınıf yapısının yenik düşmesi ve sistematik işbirlikçiliğe bağlanmasından ötürü, genç Kürt entelektüel çıkışları çarpık ve öz kimlikten yoksundu. Kürt tarihine ve toplum gerçeğine ilişkin ciddi çalışmaları, araştırma ve incelemeleri yoktu. Ne olanakları ne de yetenekleri buna elveriyordu. Son derece eklektik, aktarmacı ve sloganculıktan öteye gitmeyen ilkel milliyetçi argümanlar temel ideolojik gıdalarını teşkil ediyordu. Meşrutiyetten beklentileri vardı. Meşrutiyetin ilk yıllarında gazetecilik, dergicilik ve cemiyetçilikle biraz daha gelişim sağladılar. Milliyetçi rekabete katılım gösterdiler. Türk milliyetçiliğinin kendini gittikçe etkili kılması ve devlete damgasını vurması aralarındaki rekabeti arttırdı. Ermeni milliyetçiliğinin daha güçlü olan yapısı ve hareketi aralarındaki rekabeti olumsuz etkileyip kızıştırıyordu.

Her üç milliyetçiliğin hızla ulus-devlete doğru tırmanışı, aralarındaki ilişkileri çatışmaya dönüştürdü. Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı dönüm noktası oldu. Ermeni hareketi soykırımla sonuçlanırken, Kürt hareketi ikiye bölündü. Türk burjuvazisiyle birlikte ama aynı haklar temelinde hareket etmekten yana olanlarla ayrılmadan yana olanlar arasında ayrışma yaşandı. 1919-1922'deki Ulusal Kurtuluş Savaşına kadar yaşanan bu bölünme Kürt hareketinin stratejik kaybıyla sonuçlandı. Ulusal Kurtuluş Savaşına öz bilinç ve örgütlenmeden yoksun bir tarzda şahsi katılım göstermeleri, savaş sürecinde, özellikle sonraki Lozan Antlaşması görüşmelerinde ve Cumhuriyet'in ilanında çok cılız bir varlık göstermekle yetinmelerine yol açtı. Türklerle aynı haklara sahip olma beklentileri boşa çıktı. 1921 Teşkilatı Esasiye Kanunu ile 10 Şubat 1922 tarihli Kürt Özerklik Yasası'nın uygulamaya geçirilmeyip kâğıt üstünde kalması tüm heves ve hayallerinin sonu oldu. Hâlbuki Ulusal Kurtuluş Savaşının asli unsurları konumundaydılar. Kürt ilkel milliyetçiliğinin bu deneyimi, üzerinde önemle durmayı ve dersler çıkarmayı gerektirir.

Ayrılıkçı eğilimin Koçgiri İsyanı deneyimi (1919-1920) önemliydi. Gerekli dersler çıkarılsaydı Kürt özerkliğine götürülebilirdi. Ama önderliğinin yetmezliği ve çok güçlü olan İttihatçı Türk ve Yahudi ittifakı (Beyaz Türk faşist oluşumu) karşısındaki zayıflıkları ve donanımsızlıkları erken tasfiye edilmelerine yol açtı. Gecikmeli oluşturulan Azadî Cemiyeti'nin (1924) tepki olarak önderlik etmek istediği isyan hareketine 15 Şubat 1925'teki Diyarbakır Dicle provokasyonuyla erken doğum yaptırıldı. Yaşlı Nakşî Şeyhi Sait'in omzuna yıkılan dağınık ve örgütsüz isyanın genç Cumhuriyet burjuvazisi tarafından ağır bir tasfiye ile sonuçlandırılacağı belliydi. Bu isyanda ilginç özellikler vardır. Azadî Cemiyeti'nin kendisi milliyetçi bir örgütlenmedir. Önderi Cibranlı Halit (İsyandan önce yakalanıp Bitlis'te yargılanmaksızın kurşuna dizildi) Hamidiye Alayları'nın etkili bir komutanıdır. Kurtuluş Savaşı'nda Doğu cephesinde önemli katkıları olmuştur. Aydın nitelikleri vardır. Şeyh Sait, Şafii mezhebi ve Nakşî tarikatının etkili önderlerindendir. Aynı zamanda Bingöl'den Halep'e kadar uzanan koyun ticareti trafiğinde önemli bir ağırlığı vardır. Ticaret burjuvası sayılabilir. Seyit Abdülkadir, 1878'deki Nehrî İsyanı'nın önderi Şeyh

Ubeydullah'ın oğludur. O da Nakşî şeyhidir. Ayrıca birçok yerel beylik kalıntıları isyanla irtibatlıdır.

Görülmektedir ki, hepsi Hamidiye politikalarının ürünü olarak gelişmiş bir tabakayı temsil etmektedir. İşbirliğine yatkındırlar. Ama baştan itibaren Jön Türk adı altında İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin çekirdek kadrosunu oluşturan Almancı Türk bürokrat ve Yahudi sermaye ittifakı (Beyaz Türk esasta bu oluşumu ifade etmektedir), kendileri dışında kalan diğer tüm dinler ve etnisiteleri (Hıristiyanlık, Müslümanlık, Kürtler, Araplar, Çerkezler) tasfiye etmeyi temel politika olarak belirlemişlerdir. Adım adım bu tasfiye yürütülmüştür. 1915'te Ermeniler, 1921'de Çerkezler, 1923'te Rumlar, 1924'te Süryaniler ve Türk Müslümanlar (Halifelik), 1925'ten itibaren de Kürtler tasfiye edilmişlerdir. İster soykırım diyelim ister başka bir şey, günümüzün deyişiyle kendileri dışında (Jön Türk = Türk bürokrat burjuva + Yahudi dönme ve Masonik sermayedarlar ve kadroları = Türk Milliyetçiliği + İttihat ve Terakki Cemiyeti + CHP = Beyaz Türk faşizmi) kalan tüm kesimleri tasfiye etmişlerdir.

Bu süreçte Mustafa Kemal Paşa önderliği önemle çözümlenmeyi gerektirir. M. Kemal'e rağmen oluşturulan Kemalist veya Atatürkçü mitoloji çözümlenmeden, ne Ulusal Kurtuluş Devrimi ne de Cumhuriyet gerçeği doğru kavranabilir.

1919-1922 Ulusal Kurtuluş Savaşını dışa yönelik olmaktan ziyade, bir iç savaş olarak değerlendirmek hakikatleri daha çok açığa çıkarır. Yaşanan bir Anadolu ve Mezopotamya isyanıdır. İçte ve dışta yaşanan önemli hegemonik kaymalarla ilgilidir. İçte geleneksel iktidar ve hiyerarşik hegemonyalar el değiştirirken, dışta da Batı'nın tam hegemonya sağlama çabalarına karşı direniş söz konusudur. Anadolu ve Mezopotamya coğrafyasının stratejik önemi tarih boyunca olduğu gibi bir kez daha ortaya çıkıyor. Anadolu ve Mezopotamya'nın tam fethi Batı hegemonyasına büyük üstünlük sağlayacaktır. Geleneksel Sultanlık hegemonyası dağıtılmış olduğundan, bu yönde hegemonik kayışı engelleyecek durumda değildir. İttihatçı Beyaz Türk oluşumu ise İngilizlere yenik düşmüştür. Fakat İngiliz hegemonyası da içte ve dışta ciddi güçlüklerle karşı karşıyadır. Sovyet Ekim Devrimi gerçekleşmiştir. Anadolu ve Mezopotamya'daki isyanla bağ kurma arayışı içindedir. Bu koşullar altında Mustafa Kemal Paşa önderliğindeki hamle hem ilginç hem de çok önemlidir. İttihatçı iktidar kadrosundan dışlandığı bilinmektedir. İngilizci olması da, isyancı konumu nedeniyle güçtür. Durumu Fransız Devrimi'ndeki Napolyon'dan ziyade Robespierre'e benzemektedir.

Bilindiği üzere o dönemde Fransa Kralı 16. Louis patlak veren devrime karşı Avrupa'daki yandaş krallık güçlerine başvurmuş ve kendilerini Fransa'yı işgal etmeye çağırmıştı. Bu durum Sultan Vahdettin'in İngilizlerle anlaşmasına çok benzemektedir. Orada, Fransa'da Montagnarlar'ın, yani küçük burjuva radikal devrim partisinin üç önemli önderinden biri olan Robespierre, önderliği ele alıp (1791-1794) cumhuriyetin ilanına gidiyor. Bunu içte ve dışta çok yoğun geçen şiddet ortamında gerçekleştiriyor. Fransız Devrimi tarihini çok iyi bilen Mustafa Kemal, büyük ihtimalle bilinçli olarak Robespierre'in rolünü

üstleniyor. Bilindiği üzere, isyanın beş önemli paşasından (Ali Fuat Cebesoy, Kâzım Karabekir, Rauf Orbay ve Refet Bele) inisiyatifini en çok kullanan paşa olarak öne çıkıyor. Yoğun iç ve dış çatışmalardan sonra Cumhuriyet'in ilanına kadar gidiyor. Tipik bir Cumhuriyet devrimcisi olduğu açıktır. Saltanat ve hilafetin kaldırılması başta olmak üzere, diğer devrim adımlarında da rolü belirleyicidir. Fakat diğer önemli bir gerçeklik, İngilizlerin yakın takibe aldıkları Mustafa Kemal'in başarılı olacağını anladıklarında hemen taktik değiştirmeleridir. Savunma Bakanlığı'nda bulunan Fevzi Paşa ile Albay İsmet, İngilizlerin ciddi engellemeleriyle karşılaşmadan ihtilal kadrosuna dahil ediliyorlar, daha doğrusu sızdırılıyorlar. Tarih çalışmalarının oldukça gizli tutulan bu sızma işini aydınlatması çığır açacak nitelikte sonuçlar verecektir.

İngilizler 1922'deki Sakarya Savaşından sonra Yunanlılardan desteğini hızla çekip ihtilalcı kadro ile anlaşmaya çalışıyorlar. Bunda Churchill önemli rol oynuyor. İsyan 1922'den itibaren İngilizlerin yakın denetimindedir. Radikalleşmesi engelleniyor, Sovyet Rusya ile aralarına mesafe çekiliyor. Komünistler, Ümmetçiler ve Kürtler tasfiye ediliyor. Çerkez Ethem şahsında Kafkas kökenli ihtilalcı unsurlar da tasfiye ediliyor. En önemlisi, ihtilalin en önemli beş paşasından dördü tasfiye ediliyor. Kürt isyanı bahane edilerek, Beyaz Türk olmayan, milliyetçi ve mukaddesatçı Türk muhalefet partisi olan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası da tasfiyeden payına düşeni alıyor. Kürt isyanları iktidarın el değiştirmesinde ve faşistleştirilmesinde bir manivela rolü oynuyor. Daha savaş öncesinde, 1916'dan beri Kürt önde gelenleriyle (Bitlis, Siirt ve Diyarbakır'da) iyi ilişkiler içerisinde olan Mustafa Kemal, savaşta bu ilişkiyi daha da güçlendiriyor. Koçgiri İsyanını uzlaşmayla sonuçlandırıyor. 1921 Teşkilatı Esasiye Kanunu'yla Kürt unsurunun eşitliği garanti altına alınıyor. 10 Şubat 1922 tarihli Kürt Özerklik Yasası'yla karşılıklı güven pekiştiriliyor. Cumhuriyet kurulduktan sonra, 16-17 Ocak 1924'te yapılan İzmit Basın Konferansı'nda Mustafa Kemal, Kürtler için en geniş özerklikten bahsediyor. Kürtler isyana zorlandığında, başbakanlık makamında bulunan ve Mustafa Kemal'in en yakın çocukluk arkadaşı ve kadrosu olan Fethi Okyar, "Ben elimi Kürt katliamına bulaştırmam" dediği için istifa ettiriliyor. İsyan bahanesi ile İsmet İnönü ve Fevzi Çakmak dönemine geçiliyor.

İzmir suikastı denemesi ile Mustafa Kemal'i etkisizleştirme dönemi hızlanıyor. Belki Mustafa Kemal Robespierre gibi fiziki bir imhaya maruz kalmamıştır, ama gerek Topal Osman'ın Çankaya'yı kuşatmasını gerekse İzmir suikastını Mustafa Kemal'in etrafındaki İngiliz yanlısı İttihatçı kadroların kıskacını daralttığını açıklayan, öldürücü eylemler olarak yorumlamak mümkündür. Devrimci Mustafa Kemal'den geriye kalan, Çankaya'ya mahkûm edilmiş, siyasi ve askeri olarak son derece etkisiz bırakılmış tanrısal bir figürdür. Proto-faşist diktatörlüğün tüm olumsuzlukları bu figüre yüklenirken, diktatörlüğün tüm nimetleri ise CHP'de kümelenmiş İttihatçı artıklara pay edilmiştir. Mustafa Kemal'in 1930'daki Serbest Fırka denemesi bu sürece tepkisidir. Fakat o kadar güçsüzdür ki, en yakın arkadaşı Fethi Okyar ve kız kardeşi Makbule Hanıma kurdurduğu bu partinin -çok güçlenmesine rağmen- ömrü ancak üç ay sür-

müştür. İsmet İnönü ve Fevzi Çakmak önderliği, bu sefer de Menemen irtica provokasyonuyla bu önemli demokratik hamleyi tasfiye etmekten geri kalmamıştır.

Özcesi, Mustafa Kemal gerçeğiyle İttihat ve Terakki ve CHP'nin Beyaz Türk faşist gerçeğinin ayrıştırılması, doğru değerlendirmelere varabilmek ve çözümlemeler geliştirmek için büyük önem taşır. Cumhuriyet döneminin Kürtlere, Kürt hareketine yönelik inkârcı ve imhacı uygulamalarını, asimilasyonist ve kültürel soykırım yöntemleriyle yürütülen tasfiye çabalarını bu yeni çözümlemeler ışığında daha doğru kavrayabiliriz. Bu savunmanın ana konularından biri de bu yönlü bir çözümlemeyi geliştirebilmektir.

Bana göre Kürtler tarihlerinin en büyük felaketini 15 Şubat 1925'te başlatılan Beyaz Türk faşist komplosuyla yaşama sürecine girmişlerdir. 1925'te Kürtlere yapılan komplo, 1915'te Ermenilere yapılandan çok daha kapsamlı ve uzun süreye yayılmış bir komplodur. Hitler'in Yahudi soykırımına yönelirken "Jön Türkler Ermenileri tasfiye ettiler de kim ne yapabildi?" tarzındaki yaklaşımı, faşist komplonun kökeni ve asli uygulamalarının ne denli önemli olduğunu gayet açıkça anlatmaktadır. Kapitalist modernite çözümlemesini, ulus-devletçi ideolojinin ve bizzat ulus-devletin son tahlilde faşizme kaynaklık ettiğini kanıtlamak, daha doğrusu ulus-devletin önemli bir özelliği olan faşist düzenin nasıl geliştiğini göstermek, kapitalist sistemle bağını ortaya sermek için geliştirmeye çalıştım. Kapitalizmin egemenliğinin teorisyeni Hobbes'un Tevrat'tan alınma ve devlet iktidarını ifade eden 'Leviathan' (Canavar) kavramı kendini en çok kapitalizmde, onun iktidar inşasında, bu inşanın faşist karakterinde somutlaştırır. Jön Türk (Bu kavramın sosyolojik, toplumsal, tarihsel olarak Türklerle ilgisi yoktur, daha doğrusu semboliktir) iktidarı deneyimi bu somutlaşmayı çarpıcı biçimde temsil ettiği ve evrensel değer taşıdığı için üzerinde önemle durulmayı gerektiriyor. Taslak düzeyinde de olsa bunu denemeye çalıştım.

Cumhuriyet rejimine karşı gerici ayaklanmalar olarak yargılanmaya çalışılan 1925-1940 dönemindeki Kürt hareketliliği, özünde Beyaz Türk faşizmine karşı kendi varlığını savunma, Kürt kimliğinin tasfiye edilmesine karşı direnme amaçlıdır. Kürtler halk olarak gerek Ulusal Kurtuluş Savaşına gerek Cumhuriyet'in kuruluşuna samimi olarak katılmışlardı. Asli unsur olarak katılımları tüm önemli toplantı belgelerinde, Amasya Protokolü'nde, Erzurum ve Sivas Kongrelerinin belgelerinde, TBMM'nin birçok yasasında ve hatta 1921 tarihli Teşkilatı Esasiye Kanunu'nda belirtilmiştir. Ulusal Kurtuluş Türk halkı için neyi ifade ediyorsa, Kürt halkı için de benzer bir anlam taşıyordu. Cumhuriyet salt Türk etnisitesinin cumhuriyeti olarak değil, başta Kürtler olmak üzere çoklu etnik yapılanmalara dayalı olarak inşa edilmiş, öyle anlamlandırılmıştı. Ayrıca emekçi ve İslâmî ümmet kimlikleri de kurucu kimlik sayılmaktaydı. Sovyetler'in destek verdiği açıktı. İttihatçı geleneğin tek etnisiteye dayalı Türkçülük akımı resmi ideoloji olarak benimsenince, diğer tüm kurucu unsurlar kaçınılmaz olarak ötekileştirildi. En ufak hak talepleri imhayla neticelendirildi. Kürt nüfusunun fazlalığı ve tasfiye edilmesinde yaşanabilecek güçlükler, Misak-ı Milli'den taviz verip Musul-Kerkük'ün İngiliz hegemonyasına terk edil-

mesinde ve İngiltere ile anlaşıp Kürtlerin varlık ve hareket olarak tasfiye edilmelerine karar verilmesinde önemli rol oynadı. Almanya ile ittifak Ermenilerin imhasında nasıl kullanıldıysa, İngiltere ile Musul-Kerkük konusundaki anlaşma da Kürtlerin imhasında öyle kullanıldı. Çokça iddia edildiği gibi, Kürt isyanlarında dış güçler desteklerini Kürtlerden yana değil, Kürtlere karşı faşist rejimden yana kullandılar. Sovyet Rusya'nın desteği de buna dahildir.

Faşist unsurlar NATO Gladio'sundan çok önce Kürtlere karşı gizli-açık bir özel savaş geliştirmişlerdi. Görünüşte anti-Cumhuriyetçi gerici unsurlara karşı Cumhuriyet değerleri savunuluyordu. Hâlbuki Kürtlerin Cumhuriyet'e karşı bir hareketi yoktu. Cılız da olsa Ulusal Kurtuluş sürecinde kendilerine vaat edilen eşitlik ve özgürlük haklarını talep ediyorlardı. Bu talebin 1071 Malazgirt Savaşından başlayıp, 1514 ve 1516 Çaldıran ve Mercidabık Savaşlarına, oradan 1919-1922 tarihleri arasındaki Ulusal Kurtuluş Savaşına ve geride kalan yaklaşık dokuz yüz yıllık devlet iktidarının birlikte sürdürülmesinde komşu ve dost halklar olarak bir arada yaşamalarına kadar uzanan tarihsel kökleri vardı. Dışlanmalarının hiçbir tarihsel ve toplumsal gerekçesi yoktu. Fakat Kürtler kapitalist modernitenin faşist gerçeğini tanımıyorlar, karşılarındaki faşist tezgâhı kavrayamıyorlardı. Geleneksel ortak devlet ve komşu halklar hukukuyla hareket ediyorlardı. Bu yönlü beklenti içindeydiler.

Aslında Avrupa'da son üç yüz yıldır yürütülen homojen ulusal toplum yaratma projesinin insanlık tarihinde de bir örneği yoktu. Örneğin tarihin en bilinçli ve zengin halkı olan Yahudilerin de uğradıkları soykırım kadar bir uygulamayı beklemedikleri açıktı; aksi halde tek bir Yahudi bile Avrupa'da durmazdı. Genel olarak kapitalizm, özelde de devlet kapitalizmi olarak faşist dikta, erk örgütlenmesi soykırımsız yürütülemezdi. Türkiye Cumhuriyeti'ne taşınan, dıştan dayatılan kapitalist modernite unsurları ancak devlet eliyle ve faşist iktidar modeliyle yürütülebilirdi. Birçok geç ulus-devlet deneyiminde faşizmin daha etkili rol oynaması devlet kapitalizminden ötürüydü. Kaldı ki, ulus-devlete dayanmayan bir kapitalizmden bahsedilemez. Somut koşullara göre faşizm deneyimleri ya çok katı ya da esnek türde olabilirdi. Örneğin koşulları uygun olan İngiltere ve ABD gibi devletlerde sınırlı bazı alanlarda başvurulan bir sistem olsa da, bazen liberal rejim iddialarıyla birlikte uygulanmasına karşı da çıkılabilirdi. Sistemdeki esneklik buna imkân veriyordu. Ayrıca toplumların demokratik mücadele deneyimleri hiçbir ülkede uzun süreli faşist rejimlere fırsat tanımadı. Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşanan gelişmeler bu genel eğilimle uyum içindedir. Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın ve devlet iktidarının tarih boyunca çok milletli oluşması, faşist kapitalist unsurların kalıcı ve her toplumsal alanı kapsayan türden gelişimine imkân tanımıyordu. İslâm kültürü ve emekçi sınıf hareketleri de faşizmi sınırlandıran unsurlardı. Fakat dönemin Avrupa'sında (1919-1945) etkili olan güçlü faşist devlet deneyimleri cumhuriyet rejimini de etkiledi. Diğer kurucu unsurlara da uygulanan bu faşist politikalardan en büyük payı Kürtler aldı.

Uygulamaların asimilasyonist ve soykırımcı niteliğinden de anlaşılacağı gibi, isyanların önceden hazırlanmış bir düşünce temeli, planı, projesi ve prog-

ramı yoktur. Stratejik ve taktik yaklaşımlardan yoksundur. Hazırlıkları ve uygun zamanlaması yapılmamıştır. 1925 tarihli Şark Islahat Kanunu'ndan tutalım Mecburi İskân Kanunlarına (1935) kadar uygulanan planlar Kürtlerin varlığını yok etmeyi hedeflemektedir. Sadece eylem ve örgüt olarak değil, varlık olarak da Kürtlerin tasfiyesi öngörülmektedir. Burada da kural aynıdır: Sağ kalmak ve varlıklı olmak istiyorsan, Kürt kimliğinden vazgeçeceksin!

Türk kapitalist modernitesinin geliştirdiği Kürtlere özgü soykırım modeli anlaşılmadan, hiçbir çağdaş Kürt kimlik unsuru ve hareketi doğru tanımlanamaz, çözümlenemez. Türk kapitalist modernitesini çözümlemek ise, Yahudi sermayesinin ve ideolojik tekelinin rolü belirtilmeden gerçekleştirilemez. Soyut kapitalizm çözümlemeleri, devlet tahlilleri, tarih ve toplum analizleri Türk kapitalist modernitesini kendi başına açıklama gücünde değildir. Daha da önemlisi, gerek Türk kapitalist modernitesinin, gerekse bu modernitenin kıskacındaki Kürt kimliği ve hareketlerinin kendilerine özgü 'tekillikleri', 'biriciklikleri' vardır. Hiçbir evrensel özellikleri yoktur demiyorum. Belirtilmesi gereken evrensel benzerlikler değildir. Bunları konuyla ilgilenen herkes az çok bilmektedir. Bilinmeyen, bilinmek istenmeyen, tabu haline getirilen, gizlenen ve saptırılan gerçeklik, bu 'tekillikler' ve 'biriciklikler'e örneği olmayan, kendisi örnek teşkil eden özelliklerdir. Yakınçağ Türkiye'sinin ve Kürt tarihinin karanlıkta bırakılması, bu tabular ve biriciklikliklerin inkâr edilmesidir; daha doğrusu, çözümlemesinin doğru ve tam yapılmamasıdır. Bunun da nedeni uygulanan rejimin gizli komplolarla, özel savaş planlarıyla, topyekûn asimilasyonist kültürel soykırım yöntemleriyle olan ilişkisidir. Ön deneme niteliğinde olan Ermeni tasfiye planları daha sonraki benzer uygulamaları gayet iyi açıklamaktadır. Kaldı ki, bu uygulamalar sadece etnik unsurlara, halklara dayatılmadı; sosyalist, liberal ve ümmetçi unsurlar da paylarına düşeni fazlasıyla yaşadılar. Kendini en açık biçimiyle Türk ulus-devletçiliğinde yansıtan bu uygulamalar sistematiktir ve günümüze kadar ağırlaştırılarak devam ettirilmiştir. Geçici, arızi, ara sıra başvurulan uygulamalar değildir; resmi ideolojik tekele sahip ve tüm stratejik kurumlara egemen olan anlayış ve uygulamalardır. Şüphesiz çağdaş dünya gerçekliği, uluslararası antlaşmalar, en önemlisi de halkların mücadeleleri ve toplumsal kültürlerin öz savunması faşist rejimin mutlak başarısını önlemiş ve önemli oranda sınırlamıştır.

1925-1945 yılları arasındaki dönemde Kürt varlığı ve canlılığı kendisinden çok şeyler yitirip âdeta mezar sessizliğine bürünerek, ancak fiziki olarak ayakta kalabilmiştir. Eğer Ermeni tarzı fiziki tasfiye gerçekleştirilememişse, bunun nedeni uygulayıcıların insafı değil, nesneleşmiş olarak Kürtlerden daha fazla kazanç (asker, tarımcı, hayvancı, ırgat ve yarı-işsizler ordusu) temin etme hesaplarıdır. Ermeniler, Süryaniler ve Rumlar kültürlü halklardır. Sadece fiziki yaşamla yetinmezler. Kürtlerde ise durum farklıdır. Tam nesneleştirilmeleri ve araç haline getirilmeleri söz konusudur. Aradaki farklılık bu gerçeklikten kaynaklanmaktadır. Tasfiye dışı kalan diğer azınlıklar, özellikle Balkan ve Kafkas kökenliler, Yahudiler ancak Türk'ten çok daha Türkçü geçinerek varlıklarını koruyabilmişlerdir. Devrimci demokratik mücadelenin yol açtığı sınırlı ve

istisnai örnekler dışında, durumlarını halen bu biçimde sürdürmektedirler. Durumları en özgün olan topluluk Yahudilerdir. Anadolu'daki varlıkları, ideolojik güçleri ve sermaye durumları, Siyonist stratejinin gerekleri konumlarını Beyaz Türklükte öncü kılmıştır. Fakat Yahudiler konusunda da genelleme yapmak doğru olmaz. Onların da Ulusal Kurtuluş sürecinde devrimci demokratik mücadeleye katkıları küçümsenemez.

Parçalanmış Kürdistan'ın diğer kısımlarında yaşananlar aşağı yukarı Türk modernite modelinde yaşananlara benzer olmuştur. Dönemin Kürtlük politikasına damgasını vuran ve belirleyici etkiye yol açan, Türk kapitalist modernitesinin anti-Kürt modelidir. Suriye'deki Fransız manda rejiminin İkinci Dünya Savaşına kadar sürmesi, Kürt aydınlar için kısmi bir özgürlük ortamı sağlamıştır. Dergi çıkarma ve örgüt kurmada fazla zorluklarla karşılaşmamışlardır. Fakat yasal bir Kürt statüsü de oluşturulamamıştır. Celadet Ali Bedirhan ve çevresinin dönemin anti-Kürt uygulamalarını izlemesi ve buna karşı silahlı mücadele deneyimlerine girişmesi (Osman Sabri'nin Kâhta dağlarındaki gerilla denemesi), Ağrı İsyanı için Xoybun ('Kendi kalma', 'kendi olma' anlamında isabetli bir adlandırma oluyor) örgütünü kurması ve Hawar dergisini çıkarması bu dönemin önemli çalışmalarıdır. Birçok diplomatik girişimleri de olmuştur. Fakat istenilen başarı elde edilememiştir. Dönemin hafızayı yok etme girişimleri göz önüne alındığında, bu faaliyetlerin önemli olduğu açıktır. Suriye'deki bir avuç aydın hareketinin öyküsü hazindir. Dönemi kavramak açısından incelenmesi ve ders çıkarılması gereken deneyimlerdir. Bu dönemde Fransa'nın Türkiye ile ilişki geliştirmesinde ve Suriye sınırlarını çizmesinde, İngiltere'nin Irak'a ilişkin yaptıkları kadar olumsuz olmasa da, Kürtleri koz olarak kullandığı önemle belirtilmesi gereken bir husustur. 1921 Ankara Antlaşmasıyla çağdaş dönemde Kürtlerin parçalanmasında Fransa bencil davranmış ve öncü rol oynamıştır.

Bu dönemde Irak Kürdistan'ındaki hareketlilik çok daha önemlidir. Buradaki Kürtler İngiltere hegemonyasını olduğu gibi kabullenmemiş, Arap yanlısı politikalara karşı direnmişlerdir. Süleymaniye bu dönemde de hareketlerin merkezi konumundadır. Şeyh, aşiret lideri ve bey özelliklerini şahsında birleştiren Mahmut Berzenci'nin direnişi önemlidir. İlk defa ve açıkça Kürdistan'a özgü siyasal iktidar için hareket etmiştir. İngiltere'ye kolayca boyun eğmemiş, uzun süre direnmesini bilmiştir. Benzer bir durum daha Birinci Dünya Savaşından itibaren Barzaniler için de geçerlidir. Şeyh Abdülselam Barzani'nin 1914'te idamı Şeyh Ubeydullah deneyimini sürdürmesiyle bağlantılıdır. Kürtlerin haklarını elde etmelerinde ısrarcı olmuştur. Oğul Barzanilerden özellikle Mustafa Barzani önderliği dönemin diğer önemli bir çıkışıdır. Türkiye-İran-Irak üçgeninde hareketli bir yaşamı olmuştur. Her iki önderlik İkinci Dünya Savaşına kadar geleneksel önderliklerin son temsilcileri rolünü oynamıştır.

Çağdaş Kürdistan tarihindeki en olumsuz gelişme, Türkiye Cumhuriyeti ile İngiltere İmparatorluğu arasında Irak-Türkiye sınırının çizilmesidir. Bu, Kürdistan'ın bedeninin parçalanması anlamına gelmektedir. Sınırların çizilmesindeki en önemli unsur, Kürtlerin hızla gündeme giren ulusal demokratik hare-

ketinin önüne geçmedir. Eğer Kürt ulusal hareketi çağdaş nitelikte gelişebilseydi, ne İngiltere'nin Irak petrollerine yönelik talepleri gerçekleşir, ne de Türkiye Cumhuriyeti'nin faşist nitelikli ulus-devlete dönüşmesi mümkün olurdu. Kürt ulusal hareketine İran Kürtlerinin de dahil olması durumunda, bölge üzerindeki İngiltere hegemonyasının gerçekleşmesi çok zorlaşırdı. Böylelikle Türkiye Cumhuriyeti'nin hedeflediği Kürtleri tasfiye planı da gerçekleşemezdi. Musul-Kerkük konusunda sağlanan ittifakın her iki kesim açısından mantıki ifadesi budur. Bu ittifakın temeli 1920'deki Kahire Konferansı'na dayanmaktadır. Konferansın önemli bir saptaması, Ortadoğu'da kapitalist hegemonyanın geçerli olabilmesi için Kürt sorununun sürekli gündemde tutulmasıdır. Buna İsrail-Filistin sorunu da dahil edildiğinde, hegemonik güçlerin ülkeler ve halkların parçalanmasında ve kendilerine bağımlı statükoların oluşturulmasında ne denli uzun vadeli düşünüp planlar geliştirdikleri daha sonraki gelişmelerden gayet iyi anlaşılmaktadır. Kürt sorununun çözümüne yaklaşılmamasındaki temel etken bölge üzerindeki hegemonik hesaplardır. Irak Kürdistan'ındaki gelişmeler bu hesapları bütün çıplaklığıyla gözler önüne sermiştir. Diğer parçalardaki sorunların daha da ağırlaşmasında aynı hesapların payı küçümsenemez. PKK'ye yaklaşımlarında da aynı hesapların güncel olarak devam ettiği görülmektedir.

Aynı dönemde İran Kürdistan'ında da benzer gelişmeler yaşanmıştır. Türkiye'nin uyguladığı tasfiye modeli Şah Rıza tarafından da örnek alınmıştır. Yine iki hegemonik güç olan İngiltere ve Rusya ile uzlaşmaya varılarak, Kürtlerin varlığına yönelik tasfiye hareketi tüm hızıyla sürdürülmüştür. Birinci Dünya Savaşı sonrasında Kürdistan üzerinde etkili olan Simko önderliğindeki hareket, Türkiye ve İngiltere'nin İran'la dayanışmaları ve Şahlığı desteklemeleri sonucunda tasfiye edilmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ilan edilen Mahabad Kürt Cumhuriyeti de aynı ittifaka Sovyet Rusya'nın dahil edilmesiyle ortadan kaldırılmıştır.

İki Dünya Savaşı arasındaki dönem modern Kürt ulusal hareketinin gelişeceği dönemdi. Kürdistan'ın parçalanması, üzerindeki cılız hareketlerin tasfiyesi ve ardından ağır asimilasyonist politikaların uygulanması, modern ulusal hareket olma şansını ortadan kaldırmıştır. Hamidiye Alayları aynı engelleyici rolü Birinci Dünya Savaşı öncesinde oynamıştır. Her iki dönem yaklaşık yarım asır demektir. Bu yarım asırlık dönemde dünya çapında benzer nitelikteki tüm halklarda ulusal hareketler gelişme ve olgunlaşmaya başlamışlardı. Kürtler Hamidiye Alayları ve parçalama operasyonları sonucunda modern ulusal hareket olma ve başarma şansını kaybetmişlerdi. Günümüze kadar süren çözümsüzlükleri hesaba kattığımızda, yaklaşık yüz yıldır emperyalist sömürgeci oyunlarla nelerin kaybedildiğini daha iyi anlayabilmekteyiz.

Bu yüz yılda burjuva önderlikli Kürt ulusal hareketinin dünya genelinde olduğu gibi gelişmeyişi veya çok cılız kalışının nedenlerini daha köklü araştırmak gerekir. Bu durumu kaba materyalist bir yaklaşımla kapitalizmin, dolayısıyla burjuva sınıfının objektif bir olgu olarak gelişmeyişine bağlamak doyurucu bir açıklama değildir. Benzer birçok ülkede daha başarılı ulusal hareketler

gelişmiştir. Örneğin iç içe yaşadığı Türk ulusal hareketi de benzer koşullara dayalı olarak gelişip daha başarılı olmuştur. Kürt ulusal hareketinin gelişmeyişini az çaba harcanmasına ve eylemlerin, hatta savaşların geliştirilmeyişine bağlamak da doğru değildir. Tersine, çok sayıda hareket geliştirilmiş ve çatışma yaşanmış ama başarılı olunamamıştır.

Modern Kürt ulusal hareketinin geliştirilemeyişinin birinci köklü nedeni, Kürt üst tabakasının tarihsel oluşum tarzıyla ilgilidir. Med Konfederasyonu'nun yıkılışından beri bu tabakanın oluşum tarzında bir çarpıklık söz konudur. **Heredot Tarihi**'nde çöküşle ilgili şöyle bir öykü anlatılır: Medlerin son kralı Astiyag kendisine ihanet eden Harpagos'a şöyle der: "Ey alçak, bana ihanet ettin, krallığımın yıkılışını gerçekleştirdin. Bari kendin yerime geçseydin. Madem bunu yapmadın, hiç olmazsa krallığı Medlerde bıraksaydın. Neden alçakça götürüp Persli uşağımız Kyros'a teslim ettin?" Öykünün gerçek olup olmadığını bilmiyoruz, ama bu öykü Kürt işbirlikçi üst tabakasının oluşumunu gayet iyi dile getirmektedir. Üst tabaka unsurları daima basit şahsi veya ailevi çıkarları uğruna iktidar erkini kendi halkları üzerinde egemenlik kuranlara peşkeş çekmişlerdir. İstisnaları olmakla birlikte, bu zihniyet ve tavır günümüze kadar etkili olmuştur. Bunda kabile ve aileler arasındaki rekabetlerin de rolü olsa gerek. Kürtlük zihniyetinde şahsi ve ailevi özellik, bencillik tarih boyunca hep ön planda olmuştur. Pers ve Sasani İmparatorluğu'ndaki konumları da böyledir. Ortaçağda İslâmî iktidar döneminde koşullar çok elverişli olmasına rağmen, iktidar erkini önce Emevi ve Abbasi, daha sonra Selçuklu, Akkoyunlu, Safevi ve Osmanlı Hanedanlarına peşkeş çekmişlerdir. Rahatlıkla merkezî bir sultanlık kurabilecek güçtedirler. Ehmedê Xanî bunun özlemini mısralarında üzüntüyle yansıtmaktadır. Hatta Osmanlı Sultanı Yavuz Selim, İdris-i Bitlisi'ye, kendilerine bir beylerbeyi seçmelerini tavsiye etmektedir. Ama yirmi sekiz Kürt beyi kendi aralarında anlaşamadıklarını söyler ve Yavuz'dan bizzat bir beylerbeyi atamasını isterler. 19. yüzyılda Bedirhan Bey'e stratejik darbeyi vuran yeğeni Yezdanşêr'dir. Benzer birçok hareketin yaşadığı da aynı öyküdür. En son PKK olayında onlarca kez yaşanan da bu öykünün kendisidir. Tasfiye hareketlerinin tümünde aynı gerçeklik rolünü icra etmektedir.

İkinci köklü neden, birincisiyle bağlantılı olarak, üst tabaka unsurlarının dünya görüşü, program ve örgütleniş tarzıyla ilişkilidir. Bağımsızlık ve özgürlük köklü olarak zihniyetlerinden silinmiştir. Dünyayı katı bağımlılık penceresinden algılamaktadırlar. Bağımsızlık ve özgürlük sanki onlara düşman gibidir. Biraz da böyledir. Çünkü mensubu oldukları tarihsel-toplumsal kültüre ihanet ederek, o kültürün özgür yaşamına değer biçmeyerek ve yabancı kültürler içinde yaşamayı çıkarlarına daha uygun bularak kendilerini oluşturmuşlardır.

Üçüncü köklü neden, yine ilk iki nedenle bağlantılı olarak, alt tabakanın daha da gerilemiş kabile ve aile formları içinde kalması, şahsi ve ailevi sorunlara ve bunlardan kaynaklı çatışmalara iyice boğulmasıdır. Vasat Kürt için namus, kendi bencil çıkarlarını ve ailesini korumaktan öteye gitmez. Büyüklerinden öğrendiği namus anlayışı böyledir. Kendisi ve ailesinin namusunu top-

lumun namusuna (namus = nomos = toplumsal kural = ahlâk) ve ahlâkına bağlamayı akıl etmez; ahlaki ilke ve tavır edinmez.

e- Kürt hareketi, İkinci Dünya Savaşından sonra Mahabad Cumhuriyeti'nin tasfiye edilmesiyle derin bir sessizliğe gömülmüştür. Kendini sırasıyla beylik, şeyhlik ve ilkel milliyetçi önderliklerle ifade eden hareketlerin ağır yenilgisi bu ölüm sessizliğine yol açmıştır. Umutsuz ve karamsar bir dönem baş göstermiştir. 1945'lerde ilan edilen KDP'ler kendilerini çağdaş partiler olarak tanımlamaya çalıştılar. Doğal olarak yakın geçmişin ağır izlerini taşımaktaydılar. Burjuva sınıf temelleri zayıftı. Aydınları çok azdı. Yenilgilerin yol açtığı umutsuzluk yeni girişimlere karşı oldukça ihtiyatlı yaklaşmalarına yol açıyordu. Dünyadaki örneklerin çok gerisindeydiler. Durumları İkinci Meşrutiyet dönemindeki Kürt aydınlanmasından ve hareketliliğinden daha geriydi. Bu da tasfiyelerin ne kadar etkili olduğunu göstermektedir. Dönemin önder figürü Mustafa Barzani'de temsil edilmektedir. Mahabad'daki rolünden sonra (Mustafa Barzani burada askeri yetkilidir) Sovyetler Birliği'ne maceralı bir yürüyüşle varmayı başarmıştır. 1958'deki Irak İhtilali dönüşün yolunu açmıştır. Kansız bir çözüm şansı vardır. Tarafların karşılıklı beklentilerinin karşılanmaması, 1961'de çatışmalı bir sürecin patlak vermesine yol açmıştır. 1964 yılında özerklik uzlaşmasına varılmasına rağmen, bu anlaşma uygulanmamıştır. 1971'deki uzlaşma daha geniş kapsamlıdır ama o da uygulanmamıştır. 1975 yılında Cezayir'de Irak ve İran devletlerinin karşılıklı tavizler temelinde uzlaşmaları (1926'daki Türkiye-İngiltere uzlaşmasına çok benzemektedir), hareketin bir döneminin daha sonu anlamına gelmiştir. 1964 uzlaşması nedeniyle Mustafa Barzani önderliğine karşı muhalefete geçen İbrahim Ahmet ve Celal Talabani önderliği, geleneksel Süleymaniye temelli yeni bir çıkışa yol açmıştır. 1975 yılında YNK (Yekîtî Nîştîmanî Kurdistan)'nin kuruluşuyla daha çağdaş bir hareketin oluşmasına çalışılmıştır. Radikal sol ve liberal nitelikli bu hareketin dayandığı coğrafi zemin ve kültürel yapı, Kürdistan'ın bütünlüğünü temsil etme ideaları açısından elverişli değildi. Geçmişte olduğu gibi uç bir hareket olarak kalma riskini taşımaktaydı.

Kürdistan'ın diğer parçalarında da önce KDP uzantıları, daha sonra sol alternatifler gelişmeye başladı. Türkiye Kürdistan'ındaki KDP uzantıları kendilerini önce 1959'da 49'lar Davası, sonra 1965'te Türkiye-KDP olarak yansıttı. Çok cılızken ve daha ilk adımlarında Türk kontrgerillasının kontrolüne girmişlerdi. İlk T-KDP Başkanı Faik Bucak'ın aşiret içi kavga süsü verilerek öldürülmesiyle birlikte, mensubu olduğu Siverek-Bucak aşireti kontrgerillanın önemli bir üssü haline getirildi. Türkiye solunun Kürdistan uzantıları sosyal şovenizm denilen hâkim ulus hastalıklarını taşımaktan öteye rol oynamıyorlardı. Kürt ve Kürdistan'ın varlığı en temel tartışma konusuydu. Tabular öncelikle bu kavramlarda kırılmaya çalışılıyordu. Gerçekçi bir program ve örgütlenme söz konusu edilmiyordu. Kürt sorunu slogan olmaktan öteye gidemiyordu. Yapılan sosyolojik çalışmalar pozitivizmin kaba örnekleriydi. 1969'larda kurulan DDKO (Devrimci Doğu Kültür Ocakları), İkinci Meşrutiyet dönemindeki Kürt Teali Cemiyeti'nin düzeyini aşamıyordu. 1940'lar sonrası ölüm sessizliği aşılmasına

rağmen, henüz çağdaş bir ulusal hareket olmanın çok gerisindeydiler. Bu dönemde temelleri atılan PKK kendi öz gerçekliğini arama çabasındaydı.

Mahabad Cumhuriyeti'nden sonra aynı derin sessizliğe gömülen İran Kürdistan'ında KDP yeni bir deneyim olarak ortaya çıktı. İ-KDP bir aydın olan Abdurrahman Qasimlo önderliğinde modern bir parti olma doğrultusunda gelişiyordu. 1979'daki İran Devrimi'yle başarı fırsatı yakalanmıştı ama değerlendirilemedi. İran komplosuyla öldürülen Abdurrahman Qasimlo ve sonraki önderi olan Sadiq Şerefkendî'nin ardından hareket mültecileşti. 1970'lerde kurulan sol gruplar ve Komala pek etkili olamadılar.

Suriye Kürtlerinde gelişme gösteren edebi çalışmalar, İkinci Dünya Savaşından sonra da devam etti. Cîgerxwîn gibi bir şair yetişti. Osman Sabri'nin benzer çalışmaları oldu. Bedirhanların geleneğini devam ettirmeye çalıştılar. KDP'nin Suriye uzantıları oluştu. Komünist Parti'nin teşkilatları da oldukça etkili oldu. Geleneksel komünist partilerin tüm Kürdistan parçalarında KDP misali uzantıları vardı. Fakat öz kimliğe dayalı olmadıkları ve Kürdistan toplumsal doğasını çözümleyemedikleri için başarı şansları yoktu. Genelde de reel sosyalizmin hastalıklarını yaşıyorlardı.

Sonuç olarak, İkinci Dünya Savaşı sonrası Kürt hareketleri geçiş aşamasındaydılar. Üst tabakanın geleneksel önderliği yenilip tasfiye olmuştu. Geriye karamsar bir tablo bırakmıştı. Kürtlerin varlığına ve özgür yaşam arzularına ilişkin derin bir güvensizlik oluşmuştu. Belki de tarihte ilk defa yaşanan kendine güvensizlik, inançsızlık söz konusuydu. Bir nevi Kızılderilileşme olgusuna dönüşme korkusu ve endişesi gelişmişti. Zaza ve Alevi Kürtlerde bu olgu kendini daha çok yansıtıyordu. Kürtlük çağdaş anlamda doğmadan ölmüştü. Daha doğrusu, üst tabaka somutunda 'ölü doğum' gerçekleşmişti. Ulusal ve toplumsal kimliklerine asıl sahip çıkması gereken modern sınıf ve aydınlar sahnede pek yoktu. Uygulanan katı asimilasyonist politikalar sonuç vermişti. Kürtlükten vebadan kaçar gibi kaçan aydın geçinenler söz konusuydu. Halkın tüm derdi fiziki varlığını sürdürebilmekti. Ortaya çıkan burjuvalaşma, Yahudilerinkinden çok daha dönek bir sınıflaşmaydı. Kürtlükten kaçtıkça para kazandıklarından, Pavlov'un köpekleri gibi bunun şartlanmasını yaşıyorlardı. 1970'lerin Kürdistan'ı ve Kürt toplumu, kendileri hakkında idealleri kalmayan veya çok cılız inanç emareleri gösteren insanların memleketi ve toplumuydu. 'Kuyruklu Kürt' iftirası tutmuştu. Bu durumda herkes ya kuyruklu olmadığına kendini inandırabilmek için Kürtlükten çıkmıştı, ya da utangaç bir biçimde kuyruğunun olmadığını söylerken ikide bir arkasına bakmaktan da geri durmuyordu.

Bu gerçekliği şahsımda da yaşıyordum. Çıkış bulabilseydim Kürtlük ve Kürdistanlılıktan çoktan vazgeçecektim. Fakat çağdaş bilinçle tanıştıktan sonra gerçeklik üzerime üzerime geliyor, kâbus gibi üstüme çöküyordu. Modernitenin ışıltıları beni çekiyordu. Fakat adı konulmayan veya çoktan terk edilen coğrafyayla adı geçtikçe utanılan halkımdan tam kopamama, bu ışıltılardan beni yüz geri ediyordu. Türk modernite modeli mutlak anlamda Kürtlük ve Kürdistanlılıktan vazgeçmeyi gerektiriyordu. Bazen kendini güzel bir kadın gibi sunduğunda, onunla yaşayabilmek için kendini mutlaka inkâr etmen ge-

rekiyordu. Hatta dost, arkadaş edinmek istediğin erkeği de aynı dayatma peşindeydi. Azıcık kendilik mutlak yalnızlık demekti. Tam Araf'taydım. Ne cennet umudum ne de cehennem korkum kalmıştı. Mecnun gibi dolanıp duruyordum. Kürtlük modernist yaşam karşısında tam bir ayak bağı konumuna indirgenmişti.

Burjuva ulusal hareketi oluşturması gereken sınıf daha doğuşunda kendini Türk olarak tanımlamak zorundaydı. Entelektüelin konumu Kürtlüğün inkârıyla yakından bağlantılıydı: Entelektüel, Kürt olmayandı. 1970'ler Kürdistan'ın ve Kürtlerin çağdaşlık doğrultusunun kökenini belirleyebilmek için karar gerektiren yıllardı. Hâlâ hatırımdadır: "Sömürge Kürdistan" kavramını ilk defa düşünceme ve yüreğime indirdiğimde bayılmıştım. Ev ortağım, büyük insan Haki Karer o halimi gördüğünde, Kürt olmadığı halde, şahadete erişinceye kadar yeni oluşumun gerçek önderi gibi hareket etmekten asla çekinmedi. Yoldaşlığın gerçek timsaliydi. Hareketlerin rüşeym hali rahme düşüşteki halden daha ağır zorluklarla yüklüdür. Biyolojik rüşeym hallerinin cinsel içgüdülerce belirlenmiş kanunları vardır. Kendilik hükmünü icra eder. Sosyal hareketler eğer toplumsal yaşamda iz bırakacak türdense, uzun süre ve çok zorlu geçen mekân koşullarında rahme düşmeyi bekler. Peygamber geleneğindeki dağa çıkma, mağaraya çekilme sahnesi tamamen peygamberlerin yol açacakları sosyal hareketin rahme düşme safhasını teşkil eder. Hz. Muhammed'in melek Cebrail'le ilk görüşmesi ve "Oku!" vahyini alması, sonrasında içine girdiği kendinden geçiş ve titreme nöbetleri bu yüce anı ifade etmektedir.

Kurulu herhangi bir güce dayanmak yeni doğuş anlamına gelmez. Ancak o gücün kurallarınca yaşam döngülerini tekrarlamaya yarar. İnanç güçlerine dogmatik bağlılıklar için de aynı hususlar geçerlidir. Hatta bilimsel düşünce doğrultusunda yol almak dahi yeni toplumsal hareket olmaya değil, olsa olsa inandırıcı bir hatip olmaya götürür. 1970'lerin koşullarında Kürtler için köklü bir özgürlük hareketi olmaya karar vermek, tavuk civcivinden kartal yavrusuna dönüşme misali, hem de etrafı kartalın düşmanlarınca dolu bir ortamda büyümek ve uçmaya yeltenmek demektir. Koşullar öyle bir kartal uçuşu gerektirir ki, hep yükseklerde seyredeceksin. Büyük şehitlerimizden Mazlum Doğan'ın şahsıma ilişkin bir belirlemesini bu satırları yazarken hatırlamak durumunda kaldım. Şöyle dediğini duymuştum: "Arkadaşın yol yürüyüşü kartal uçuşuna benziyor. Hem de sürekli yükseklerde seyrederek uçuyor."

PKK HAREKETİ VE DEVRİMCİ HALK SAVAŞI

'Sömürge Kürdistan' kavramının beynimde ve yüreğimde yol açtığı titreme ve ardından baygınlık geçirmem ilk ve son olaydı. Gerçekten tuhaf karşılamıştım, ancak bir kavramın neden bu denli etkili olduğunu sonraki gelişmeler gösterecekti. Ama ilk başlardaki etkilenmeyi izah etmek bana hâlâ zor gelmektedir. Kürdistan'ın ve Kürtlüğün ölüm fermanının verildiği ve en koyu biçimiyle yaşandığı dönemde Ankara'da hem de tek başına kavramsal dirilişe karar vermek bir romana konu olabilecek denli ciddi bir çözümlemeyi gerektirir.

Hem Kürt hem de Türk devrimci gençlik hareketleri ortamında bulundum. Bu hareketlerden etkilendiğim açıktır. DDKO ve Dev-Genç'in etkisini hissettirdiği yıllarda bu oluşumların sempatizanı olmak küçümsenecek bir olay değildi. THKP-C, THKO, TKP/ML-TİKKO isimlerini duymuş, önderlerinin yiğitçe şahadetlerine tanık olmuştum. THKP-C Önderi Mahir Çayan'ın önce Hüseyin Cevahir'le birlikte Maltepe'de direnişi, Hüseyin'in şehit düşmesi, kendisinin yaralı olarak yakalanması ve cezaevine konulması, ardından cezaevinden kaçışı ve dokuz yoldaşıyla Kızıldere'de şahadete erişmesi oldukça etkileyiciydi. Bu katliamı protesto etmek için SBF'de yaptığımız ilk boykot eylemine önderlik edecek kadar üzerimde etki bırakmıştı. THKO Önderi Deniz Gezmiş ve iki yoldaşının idama götürülüşlerini görmüştüm. TİKKO Önderi İbrahim Kaypakkaya'nın aynı dönemde Diyarbakır Zindanında işkenceye karşı direnerek şahadete ulaşması da etkileyiciydi. Her üç önderin Kürt halk ve ulus gerçekliğini hayatları pahasına dile getirişlerine tanık olmuştum. Şüphesiz ikinci sırada gelen bir dizi başka etmenle birlikte, gençliğin bağrından çıkan bu önderlerin hakikat uğruna şahadetleri beni kendi öz gerçekliğim üzerine yürümeye cesaretlendiren temel etkenlerdi.

Öz gerçekliğin üzerine yürümeye cesaret etmek başka bir şey, nasıl yürüneceğini bilmek ise daha başka bir şeydi. İlkokul döneminden çocuklardan namaz grubu inşa etme deneyimine sahiptim. Başka pastoral grup deneyimlerim de vardı. Fakat ölümcül gerçeğin üzerine yürümeye cesaret etmek ve bunun ilk adımlarını atmak benzersiz, tekil bir çıkıştır. Sonradan çok tartışılmış, "Emniyet neden göremedi, neden zamanında tedbir alamadı?" diye eleştiriler yapılmıştı. Ancak ortada emniyetlik bir durum yoktu. Mecnun misali sayılabilecek tuhaf bir çıkış vardı: Gücün ve hakikatin, dikkat edilmezse güçsüzlüğün ve yanlışlığın kaynağı olabilecek bir çıkış. Ne kadarı akıl hareketiydi, ne kadarı duygu eseriydi sorularına yanıt vermek güçtür, pek anlamlı da değildir. 1970-'80 Türkiye'sinde iki kelimeye dayalı siyasal bir kavramla yürüyebilmek ve yaşamak çok önemliydi. Yıllar değil günler kurşun gibi ağır geçiyordu. Gerçekleşmesi beklenen hedefin kendisi hayalden daha muğlâktı. Fakat grup olmanın bile büyük bir gerçekleştirim olduğundan emindim. En değme emniyet istihbaratçısının gözleri önünde oynanan grup oyunumuzun ciddiye alınmadığını, hatta hafife alındığını ve alaylı karşılandığını tahmin etmek zor değildi. Tıpkı ilk sosyal deneyimimi (Kürt olabiliriz deneyimi) aktardığım

köylünün söylediği "Sen kuru tahtaya laf anlatıyorsun, bu tahta parçasını nasıl yeşerteceksin?" sözündeki gibi bir inançsızlıkla karşıladıkları açıktı. Kaldı ki, akranımız olan birçok grup, bizleri 'Yandım Allah Çetesi' olarak değerlendirmekten geri durmuyordu. UKOCULAR, APOCULAR ilk adlarımız olmuştu bile. Adlandırılmak gurur veriyordu. Tıpkı bir çocuğa ad vermek gibi. Fakat bu adlar kendi öz seçimlerimiz değildi. Grup döneminde kendimize ancak Kürdistan Devrimcileri diyebiliyorduk. Kendimize gerçek ad vermeye ancak grup olarak doğduktan beş yıl sonra cesaret edebildik. Ankara'nın Çubuk Barajı eteklerinde1973 Newroz'unda başlayan, çok heyecanlı, mecnun misali geçen yolculuk 27 Kasım 1978'de Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Fis Köyünde PKK adını almakla sonuçlanınca kendimizi namusu kurtarmış sayacaktık. Bundan daha büyük hedef mi olurdu? Ne de olsa modern sınıfın modern örgütü kurulmuştu.

A- PKK VE ULUS-DEVLETÇİLİK İDEOLOJİSİ

Bugünden geriye bakıp PKK'nin ilanına götüren koşulları ve bilinç ortamını daha gerçekçi yorumlayabiliriz. Buna geçmeden önce özne-nesne ayrımına dayalı düşünce biçimine ilişkin değerlendirmeleri biraz daha geliştirmek konuyu daha da aydınlatıcı kılacaktır. Batı Avrupa kapitalist hegemonyasının yükselişinde bu düşünce biçiminin temel rol oynadığından bahsetmiştik. Uygarlık sisteminin dayandığı ve kent-sınıf-devlet üçlemesinde ifadesini bulan köklü toplumsal bölünmenin meşrulaştırıcı kavramı olan tanrı-kul ayrımı azami gelişmesine Batı uygarlığında özne-nesne ayrımının en net felsefi yorumuyla erişti. Özne-nesne kavramı uygarlık sisteminin temel kavramıdır. Bu ayrım kapitalist moderniteyi mümkün kıldığı gibi, onunla en gelişkin yorumuna kavuştu.

Özne-nesne kavramına dayalı felsefenin hakikat alanında büyük gelişmelere yol açtığı bilinmektedir. Bu felsefe hakikat bilincinin oluşumunda aldırdığı mesafeyle Batı kapitalizminin dünya çapında hegemonyasını sağladı. Unutmamak gerekir ki, her çağdaş sistem kendi dönemindeki hakikat algısıyla kendini başat kılmaya çalışır. Hakikat algısının dışında hiçbir yöntemin kalıcı başarı şansı yoktur. Hakikat algısı en yüksek olan uygarlık sistemi kendini hegemonikleştirdiği gibi, ancak daha yüksek hakikat algısına sahip sistemler onu aşabilir. Batı Avrupa'da yükselen uygarlık sistemini dünya çapında hegemonikleştiren temel etken onun hakikat algısındaki üstünlüğüdür. Bunu da özne-nesne ayrımını geliştirmesine ve temel felsefesi (Kartezyen felsefe) haline getirmesine borçludur. Sorgulanması gereken husus, bu kavramın mutlak hakikat ifadesi olup olamayacağıdır. Kuantum fiziğindeki çözümlemelerle özne-nesne ayrımının mutlaklaştırılamayacağı kanıtlanmıştır. Gözlemleyen-gözlemlenen ayrımı son tahlilde anlamını yitirmekte, karşılıklı etki esas olmaktadır. Çıkan sonuç, hakikatin göreceli karaktere sahip olduğudur. Mutlak nesnellik (materyalizm) olmadığı gibi mutlak öznellik (idealizm) de mümkün olamamaktadır. Hakikat her iki uç anlayışta değerini yitirmektedir. Özne-nesne ayrımını mutlaklaştırmayan görelilik kavramı hakikati üretme kapasitesi en fazla olan kav-

ram niteliğindedir. Zaten Albert Einstein'ın fizikte yol açtığı devrimin temelinde yatan görelilik kavramıyla kanıtladığı gerçeklik de hakikate ilişkin yorumdur. Dolayısıyla özne-nesne ayrımına dayalı kapitalist modernitenin mutlak değer taşımadığı ve aşılması gerektiği ortaya çıkmıştı. Kapitalizmin aşılması gereğini K. Marks'ın kapitalizme ilişkin yorumundan çok A. Einstein'ın hakikat yorumu ortaya koymuştur. K. Marks ve F. Engels'in materyalist doğa, toplum ve tarih felsefesi özne-nesne ayrımını aşamadığı için özgür insanın gerçekleşmesini mümkün kılamamıştır. Daha doğrusu, bu yöndeki çabaları yeterli olmamıştır. Çevrenin yıkılışı ve toplumun çöküşü özne-nesne kavramının kapitalizmde kazandığı anlam ve uygulama gücüyle bağlantılıdır. Çevresiz ve toplum olmaksızın yaşam mümkün olmadığına göre, eğer insan yaşamının sürdürülmesinde ısrarlıysak, kapitalizmin aşılması kaçınılmazdır. Özne-nesne ayrımını mutlaklaştırmayan görelilik felsefesi bu aşılma imkânını verir.

PKK'nin inşasına giderken Marksizm'in bilimsel sosyalizm çizgisine sadık kalmaya büyük özen gösterdim, gösterdik. Reel sosyalizm olmasaydı belki de PKK türü bir örgüt oluşmayacaktı. Fakat bu gerçeklik PKK'nin doğuş döneminde tam bir reel sosyalist oluşum olduğunu göstermez. Ondan büyük oranda etkilense de, PKK'nin tüm gerçeği reel sosyalizmle izah edilemez. Burada daha doğru bir yoruma varmak için görelilik ve farklılık kavramına başvurmak gerekir. Halen hatırlıyorum; reel sosyalizmdeki özne-nesne ayrımından ötürü PKK'nin inşası için maddi zemin arıyor, materyalist yorum yapmaya çalışıyordum. Bu arayış olmazsa olmaz türünden bir ilke değerindeydi. Kürtlerde, Kürdistan'da işçi sınıfına benzer olgular vardı. Burjuvalaşma hissediliyordu. Reel boyut için bu olgular yeterli görülüyordu. Ama tam emin olduğumuzu söylemek doğru olmaz. İlke gereği bir kabullenişti bu. Böyle olunca da kendimi, kendimizi tümüyle dogmatik tarzda yaşamın doğal akışına kapatmamış oluyorduk. Bu yanımız giderek açılım gösterecek, farkımızı oluşturacaktı.

İlkelerin dogmatizme götürme tehlikesi her zaman vardır. Dogmatizm bizde de uzun süre etkili olmuştu, etkisi hâlâ küçümsenemez. Fakat sınırlı da olsa göreceliğe açık olmamız, dogmatizmin tehlikelerine karşı en önemli savunma silahımız olacaktı. Görecelik felsefesini özne-nesne ayrımındaki hakikat payından tümüyle mahrum etmeden ve karşıt temelde bir mutlaklığa dönüştürülmesine fırsat tanımadan kullanırsak hakikatin azami yorumuna gidebilir, her kritik koşulda ona başvurarak başarıyla çıkış yapmaya ve özgür insan olmaya imkân sağlayabiliriz. Eğer bugün geriye dönüp PKK'yi yeniden yorumlamaya çalışıyorsak, bunu özne-nesne ayrımını mutlaklaştırmayan, kendisini de mutlaklaştırmamaya özen gösteren felsefi dönüşüme borçluyuz. Özne-nesne ayrımını aşan felsefi dönüşümü küçümsememek gerekir. Postmodernist savrulmalara düşmeden, Marksist yorumları da dahil, kapitalist modernitenin temelindeki felsefenin bütün versiyonlarını aşmak en büyük düşünce devrimini inşa etmek anlamına gelir. Şüphesiz henüz bu düşünce devriminin başlangıcındayız. Yine de bu devrimin pratik sonuçları küçümsenemez. Bu çerçevede PKK'yi yeniden yorumlamak, 1970'lerin başlarında hangi dünya koşullarına ve

maddi kültür öğelerine dayandığını, yine aynı dönemdeki hangi temel bilinç, örgüt ve eylem formlarını ve manevi kültürü esas aldığını belirlemek, PKK Hareketi'ni doğru tanımlamak kadar günümüzdeki rolünü de daha çok aydınlatacaktır.

1- 1970'ler Dünyasının Koşullarını Doğru Tanımlamak

Hiçbir düşünce hareketi insanın içinde yaşadığı maddi formlardan bağımsız olarak gelişemez. Önemli olan düşüncenin hangi maddi formları yansıttığıdır. Toplumsal gerçeklik söz konusu olduğunda, maddi formların kendileri de düşünce formlarının inşa edilmiş, kurumlaşmış halidir diyebiliriz. Toplumsal formlar dil dahil, düşünce ve zihniyet oranları yüksek esnek doğalar olarak değerlendirilmelidir. Esnek doğalar düşünce enerjisinin sıkça dönüşüp form kazanmasıyla oluşurlar.

1970'ler dünyasının hegemonik sistemi kapitalist modernitedir. Batı Avrupa merkezli bu sistemin yükselişi ve hegemonik karakter kazanması son beş yüz yılın eseridir. Aynı sistem 16. yüzyıldan 18. yüzyılın sonlarına kadar ticari kapitalizm, 18. yüzyılın sonlarından 1970'lere kadar endüstriyel kapitalizm, 1970'lerden sonra da finans kapital hegemonyasıyla kendini küreselleştirerek sürdürür. Dönemler arasındaki fark sermayenin niteliksel dönüşümüyle ilgilidir; daha doğrusu sağladığı kâr miktarıyla bağlantılıdır. Ticari kapitalizm manifaktür sanayisinde yaşanan dönüşüm ve finans sistemlerinin geliştirilmesiyle kendini karakterize eder. Uzun mesafe ticareti kârı azamileştirmektedir. Bu nedenle denizaşırı ve kıtalararası ticaret geliştirilmektedir. Sanayi kapitalizmi üretimin fabrikalaştırılmasıyla azami kârı gerçekleştirmektedir. Hem ticari hem de sınaî kapitalizmde finans araçları (para, senet vs.) esas olarak değişimi ve üretimi hızlandırmada rol oynamaktadır. Kendi başlarına azami kâr oranlarına erişme durumunu henüz kazanmamışlardır. Böylesi bir olanak 1970'ler dünyasında para sisteminin değiştirilmesiyle, yani Dolar'ın altın karşılığında basımından vazgeçilmesiyle elde edilmiştir. Bu açıdan 1970'ler dünyası paradan para kazanmanın azami kâr oranına erişimini ifade eder. İnsanlık tarihinde ilktir. İlk iki dönemde hem fikir hem de mal üretiminde yaratıcılık vardır. Fikrî oluşumlarda ve mal üretiminde kapitalizmin diğer sömürü sistemlerine oranla belirgin bir üstünlüğü bulunmaktadır. Aynı oranda toplum üzerindeki hâkimiyetinde de üstünlüğünü katmerleştirmektedir. Endüstriyalizm ve ulus-devlet iktidarı kapitalizmin hegemonik zaferi anlamına gelmektedir. Azami kâr ancak endüstriyalizm ve ulus-devletçilik toplumda egemen olduğunda gerçekleşmektedir.

Finans kapital döneminde artık fikrî yaratıcılığa ve üretim ahlâkına gerek kalmamıştır. Paranın egemenliği veya tanrılaştırılması (Ulus-devlet sanayi kapitalizminin tanrısı iken para finans kapitalizminin tanrısıdır) finans kapitalizmine özgüdür. Para finans kapital çağında sadece değişim, birikim ve üretimi hızlandırma aracı değildir, bizzat toplumla ilgili her şeye (Buna ulus-devlet de dahildir) hükmeden araç veya öznedir. Bu özelliğini nasıl kazandığını açığa çıkarmak, uygarlık tarihinin kapsamlı biçimde çözümlenmesini gerekti-

rir. Fakat özce kavramak istersek, pazar ve iktidar olgusunun azami yoğunlaşması olarak tanımlayabiliriz. Tanımı gereği hem ekonomik pazarı hem de ulus-devlet iktidarını kendine bağlayacak kadar üstünlük kazanmasını ifade etmektedir. Geriye para araçları üzerinde oynamak kalıyor ki, borsa, döviz ve faiz olguları bunun için yeterli imkânı sunmaktadır. Para sahipleri hiç çalışmadan, yeni yaratıcı fikir ve üretim yöntemlerine başvurmadan, bu araçlarla azami kârı ilk iki döneminkiyle karşılaştırılamayacak denli büyütmektedir.

Azami kârın bu gerçekliği toplumun çöküşüyle eşanlamlıdır. Toplum tarih boyunca çok sıkı ahlaki ve politik normlarla varlığını geliştirip sürdürmüştür. Uygarlık tarihinden önce insanlık zaten kâr olayını tanımamaktadır. Üretim ve fikir hem kâr olgusuna imkân vermemekte, hem de üretim fazlası ortaya çıktığında 'armağan ekonomisi'yle dağıtmaktadır. Kârı ve sermaye birikimini en büyük günah saymaktadır. Uygarlık tarihi boyunca toplumun marjinal yapılarında, gizli dehlizlerinde üreme imkânı bulduğunda ise kendisine çok sınırlı yaşam şansı verilmekte, sıkça müsadere edilmektedir. Özellikle dinler sermaye birikimini andıran murabaha sistemini en büyük günah saymışlar, tanrıya şirk koşmakla bir tutmuşlar ve yasaklamışlardır. Bu yaklaşımın altındaki temel etken sermaye birikiminin anti-toplumsallığı ve toplumsal çöküntüyle ilişkisinin erkenden fark edilmesidir. Uygar toplumun iktidar sahipleri ile ekonomiyi yönlendirenlerin kâra yönelik bu yaklaşımları, hükümranlıklarının ve sömürüleri altındaki toplumsal varlığın sürdürülmesi ve çökmemesi içindir. Bu güçler kâr ve sermayenin yol açacağı tehlikenin farkındadırlar.

Kapitalizmin ilk iki çağında finans sisteminin öne çıkıp başat rol oynamasına ağırlık verilmemesi ve buna ilgi gösterilmemesi de geleneksel yaklaşımın etkisinin halen güçlü olmasıyla bağlantılıdır. Zaten özünde kriz yaratan bir sistem olan kapitalizm binlerce yıl zincire vurulmuş bir canavar olup, Batı Avrupa'da kilisenin ve iktidarın ağır bunalım geçirmesinden yararlanarak kafesini parçalamış ve toplum üzerinde yeni tanrısallık olarak hüküm sürmeye başlamıştır. Kapitalizmin normal bir toplumsal düzen olmadığını, olamayacağını iyi bilmek gerekir. Kapitalizm tüm felsefi akımları ve sosyal bilimleri (Buna kısmen bilimsel sosyalizm de dahildir) meşru bir sistem olduğuna toplumu ikna etmek için imdadına ve yanına çağırmıştır. Özellikle ekonomi-politik kapitalizmin meşrulaştırıcı kutsal kitabıdır. Öyle yorumlamak gerekir. İnsanlık tarihinde, toplumsal gerçeklikte böyle algılanan bir hâkimiyet ve sömürü sistemi olarak finans çağıyla birlikte tümüyle kontrolden çıkmakta, toplumla ve hatta çevresiyle ilgili her şeyi kontrolü altına almaktadır. 1970'lerdeki büyük karşıdevrimi böyle tanımlamak hayati önem taşımaktadır.

Henüz taze olan hatıralarımızdan bilmekteyiz ki, 1970'lerin karşıdevrimi 1968'lerde zirve yapan anti-modernist kültür devrimine karşı geliştirildi. 1970'lerde finans kapitalin egemenlik çağına geçiş, taktığı masum ekonomik dönüşüm maskesiyle izah edilemez. Finans kapitalin egemenliği iki Dünya Savaşı, tarihin en kanlı yüzyılı olan 20. yüzyılın savaşları, daha da ötesinde son beş yüz yılın sınıfsal egemenlik ve sömürgecilik savaşlarının mirası ve topluma karşı tepeden tırnağa savaş demek olan ulus-devlet iktidarı üzerinde yüksel-

mektedir. Sadece azamî kâra bakan, ekonomiyi ekonomi olmaktan çıkaran, bir yandan tüketim çılgınlığını körüklerken, diğer yandan açlık ve işsizlik ordularını dağ gibi büyüten bir sisteme veya kaotik düzene dayanmaktadır. Medya hegemonyasıyla insan zihni ve ahlâkının yirmi dört saat bombardımana tabi tutulduğu bir karşı zihniyet ve ahlâksızlaştırma savaşına, insanlık adına son beş yüz yıla devredilmiş ve miras bırakılmış ne varsa ve devrimlerle (özellikle büyük Fransız ve Rus Devrimleri ile) ne kazanılmışsa hepsiyle savaşmaya dayanmaktadır. 1970-1990 döneminin Ronald Reagan, Margaret Thatcher ve Mihail Gorbaçov neo-konformizminin Fransa ve Rusya'nın iki yüz yıllık büyük devrim miraslarının tasfiyesini ifade ettiğini biliyoruz. Finans kapitalin hegemonik güç haline gelmesinin dönem olarak neo-konformizmle çakışması tesadüf değildir.

1970'ler Türkiye'si yavaş yavaş dünya çapında yaşanan devrim ve karşıdevrimin etkisi altına giren bir Türkiye'ydi. Nitekim 1968 Gençlik Devrimi ve 1980'deki ekonomik ve askeri karşıdevrimler (24 Ocak Ekonomik Kararları ve 12 Eylül askeri operasyonları) sonucunda, kalın duvarlar örerek korumaya çalıştığı bu dünyaya dahil olmaktan kendini kurtaramadı. Dünya çapında yaşanan kapitalist sistem bunalımı Türkiye'de kendisini Beyaz Türk faşizminin bunalımı olarak yansıttı. Kapitalist modernitenin bunalımı Türk ulus-devletinin bunalımı demekti.

12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 askeri darbeleri, sivil faşist unsurların bastıramadığı devrimci hareketlerin ancak askeri darbeyle durdurulabildiğini gösterir. Sistemin bu en muhkem kalesi sürekli karşıdevrimci sivil faşist hareketlerle takviye edilen askeri darbelerle korunabilmektedir. 1925'ten beri başta Kürt kimliği olmak üzere faşist moderniteyi tehdit eden tüm kültürel varlıklara ve demokratik kıpırdanışlara karşı savaş halinde olan Beyaz Türk komplocu sistemi açığa çıkıp teşhir oldukça daha da çılgınlaşıyordu. NATO Gladio'sunun en güçlü operasyonel birimlerine sahipti. Tüm siyasi yapılanmaları avucunun içine almıştı. Sınırlı ölçüde bir kontrolden çıkış ya sivil faşist odaklarla bastırılıyor, ya da bu güçler yetmeyince tüm ordu harekete geçiriliyordu. Proto Siyonist bir sistem olarak rol icra ettiği için küresel hegemonik güçlerce desteklenyordu. Halkını bu denli kontrole alan başka bir örnek yoktur. Dolayısıyla Beyaz Türk modernitesinin bunalıma girmesi küresel sistemi yakından ilgilendiriyordu. 12 Eylül faşist darbesiyle bunalımdan çıkılmak istendi. Ekonomik alanda dışa açılma ve küresel finans sistemi ile bütünleşme, ideolojik alanda laik milliyetçilikle birlikte Türk-İslâm milliyetçiliğine yönelme ve laikçi ulus-devleti Türk-İslâm ulus-devletiyle takviye etme temel çıkış politikaları oldu. 12 Eylül darbesi NATO Gladio'sunun en kapsamlı eylemiydi. Tüm Ortadoğu halklarının devrimci-demokratik eylemlerini kalıcı bir biçimde bastırmakla görevliydi. Günümüze kadar bu rolünü sistemin tüm sivil faşist odakları ve yarı-militer unsurlarıyla birlikte yürütmeye çalışmaktadır. İktidar ve muhalefetiyle tüm siyasal partiler aynı çarkın birer dişlisi olarak en önemli rolü oynamaktadır.

2- Reel Sosyalizmin Bunalımı ve Devrimci Çıkış

Sistemin maddi kültür alanında yaşadığı bunalım ideolojik alana da yansımazlık edemezdi. 1968 Devrimi esas olarak manevi kültür alanında ideolojik devrim olarak patlak verdi. Modern kültüre, onun tüm sağ ve sol liberal türevlerine başkaldırıyordu. Bu anlamıyla önemli bir devrimdi. En az Fransız ve Rus Politik Devrimleri kadar rol oynayan ideolojik bir devrimdi. Modernitenin ideolojik hegemonyası inşa edildiğinden beri ilk defa kırılmaya uğramıştı. Yüzlerce yıldan beri homojen toplum adına tutsak alınan, asimile edilen, hatta soykırıma uğratılan birçok kültürel, cinsel, etnik, dinsel ve yerel toplumsal unsur kimlik savaşına kalkıştı. Ayrıca gençliğin bu savaşıma önderlik etmesi anlamlıydı. Çünkü gençlik modernitenin en az etkilediği kesimdi. İdeolojik devrim yalnızca kapitalist liberalizme karşı yürütülmüyordu, liberal ulus-devlet kadar reel sosyalist ulus-devletle de köprüler atılmıştı. Endüstriyalizme ideolojik olarak karşı çıkış ilk defa güçlü teorik anlatımlarla ifade ediliyordu. Feminizm en az sınıf teorileri kadar önemli teorik argümanlara kavuşmuştu. Geleneksel kültürel kimlikler modern kimlikler kadar değerli ve vazgeçilmez olduklarını kanıtlamışlardı. Modern ulusçuluk teorisinin hâkim etnisitenin meşruiyet argümanından başka bir şey olmadığı anlaşılmıştı. Dönemin en gözde devrimci ideolojilerinden olan modern ulusal kurtuluşçu düşünce ve pratiğin söylendiği kadar anti-kapitalist ve kurtuluşçu olmadığı açığa çıkıyordu. Reel sosyalizmin kapitalist moderniteyi aşan değil güçlendiren bir sisteme dönüştüğü de iyice tartışılıyordu. Sosyal demokrasinin demokratlığı çoktan kapitalizmin ayıplarını örten asma yaprağı rolüne indirgenmişti.

Sistemin ideolojik bunalımı Türkiye'de de en güçlü yankılardan birisine yol açtı. Beyaz Türk faşizminin yapısal bunalımı ideolojik alana yansımış, devrimci ideolojinin darbeleri altında teşhir ve tecrit olma sürecine girmişti. Laik milliyetçiliğin modernist cilası tutmamıştı. Geleneksel din ideolojisi kadar devrimci modern ideolojiler de güçlü yankılar buluyordu. 1970'lerin devrimci hareketleri esas olarak ideolojik hareketlerdi. Politik özellikleri geliştirilememişti. Önemleri sistemi teşhir etmelerinden ileri geliyordu. Toplumsal gerçekler ilk defa dile getiriliyordu. Çoktan mezara gömüldüğü sanılan gerçeklikler ideolojik mücadeleyle birer birer diriliyorlardı. İslâmcı ideolojileri sosyalist ideolojiler takip etti. Her ikisinin akabinde Kürt olgusunu dile getiren ideolojik formlar yavaş yavaş kendini gösterdi. Tepki olarak ırkçı milliyetçilik şahlandırıldı. 1970'ler Türkiye'sinde tarihinin gerçek anlamıyla en büyük ideolojik savaşlarına tanık olundu. Irkçı milliyetçilik Hitler Almanya'sı türünden daha çok güçlendirilmiş bir ulus-devletçilik peşinde koşarken, İslâmcı ideolojiler laik ulusçu devlete kaptırdıkları geleneksel rollerini yeniden oynamak ve devlette yer kapmak istiyorlardı. Sol ideolojiler derin kavramsal bunalımlar içinde soyut toplumculukla uğraşıyorlardı. Toplumculukla ulus-devletçiliği birbirine karıştırmışlardı. Son derece köklü idealları olması gereken demokratik deneyimler sınırlı kalıyordu. Demokratik halk eyleminden çok dar grup eylemlerine çakılmışlardı. Ama hepsi genelde toplumsal hakikatleri açıklama rolünü oynuyorlardı.

1970'ler dünyası ve Türkiye'sinde modern yapılardaki (kapitalizm, ulus-devlet ve endüstriyalizm) bunalımla ideolojik mücadelenin ortaya çıkardığı hakikatlerin PKK'nin oluşumunda önemli payı vardır. Birçok eksiklik ve yanlışlık taşısalar da, mücadele şehitlerinin oluşumdaki payı belirleyici olmuştur.

3- PKK ve Ulus-Devletçi İdeoloji

PKK'nin oluşumundaki temel sorun ulus-devletçi ideoloji konusunda muğlâk kalmasıdır. Özellikle J. Stalin'in ulusal sorun konusundaki tezleri bu konuda etkileyici olmuştur. Stalin ulusal sorunu temelde devlet kurma sorunu olarak ele alır. Bu yaklaşımı bütün sosyalist sistemi ve ulusal kurtuluş hareketlerini etkilemiştir. Lenin'in de kabul ettiği bu hakkın ulusların kendi kaderini tayin hakkı olarak devlet kurmaya indirgenmesi, tüm komünist ve sosyalist partilerin ideolojik muğlaklığa düşmelerinin temel nedeni olmuştur. PKK'nin çıkışındaki temel ideası olan Kürt sorununu çözmede esas aldığı model, Stalin'in ortaya koyduğu ve Lenin'in de onayladığı devlet kurma modeliydi. O dönemde (1950-1970'ler) zirve yapan ulusal kurtuluş hareketlerinin çoğunun ayrı devletle sonuçlanması bu modeli neredeyse biricik kılıyordu. Ayrı devlet sosyalist amentünün kutsal ilkesi haline gelmişti. Sosyalist olmak ezilen ve sömürge uluslar ve halkların devlet kurma hakkından yana olmakla eşanlamlıydı. Aksini düşünmek sosyalist olmaktan çıkmak demekti. Aslında ulusların kendi kaderini tayin hakkı ilkesi ilkin ABD Başkanı Wilson'un Birinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya attığı ve ABD'nin hegemonik çıkışıyla yakından bağlantılı olan bir ilkeydi. Lenin, Wilson'dan geri kalmamak ve ezilen uluslarla sömürge halkların desteğini Sovyetler Birliği'nden yana çekmek için aynı ilkeyi daha da radikalleştirerek bağımsız devlet kurmaya indirgemişti. İki sistem arasında bu yönde bir yarış başlamıştı. Bunun en bariz örneği Anadolu'da yeni başlayan ulusal direnişin her iki güç tarafından desteklenmeye çalışılmasıydı. Daha sonra bu yaklaşım iki sistem arasında tırmandırılarak devam etti.

Bilimsel sosyalizmin kurucuları olan K. Marks ve F. Engels'te bu konuda açık bir tutum yoktu. Fakat Hegel felsefesindeki temel devlet modeli olarak teorileştirilen ulus-devlete bir itiraz ve eleştiride bulunmamışlardı. Onlar da ulus-devlet modelini çağın, modernitenin doğal ve olması gereken yeni devlet biçimi olarak onaylamak durumundaydılar. Örneğin yaşadıkları dönemin temel ulusal sorunlarından biri olan Almanya'nın birlik sorununun merkezî olarak güçlendirilmiş ve dağınık federe birimlerden kurtulmuş bir ulus-devletle çözümünden yana tavır takınmışlardı. Bu çözümü özellikle anarşistlere karşı savunuyorlardı. Tarih bu konuda anarşistlerin haklı olduğunu kanıtlamıştır. Özellikle Bakunin ve Kropotkin'in görüşleri hem haklılığını hem de geçerliliğini korumaktadır. Bilimsel sosyalizmin ve reel sosyalist uygulamanın sonunu getiren, daha doğrusu içten çözülmesinin temel nedenlerinden başta geleni, aşırı merkezîleştirilmiş bürokrasiye dayanan güçlü ulus-devlet modelidir. Genelde proletarya diktatörlüğü olarak devlet, özelde onun en merkezî ve toplumun kılcal damarlarına kadar yansıtılmış biçimi olan ulus-devlet içten çöküşün ve çözülmenin temel nedenidir. Diğer nedenler tali rol oynar. Reel

sosyalizmin yüz elli yılı aşan tarihinin büyük fedakârlıklar pahasına kazanılmış değerlerini çürümeye ve kendi kendine çözülmeye terk etmesinin nedeni, bilimsel sosyalizmin devlet ve demokrasi konusunda kendi öz teorisinden yoksun bulunmasıdır.

Marks ve Engels 1870'lerin başında inşa edilen Alman ulus-devletini yüceltiklerinde ve örnek olarak sunduklarında, kendi elleri ve beyinleriyle insanlığın en iddialı ütopyalarından biri haline getirdikleri bilimsel sosyalizme en temel yanlışı yaptırmışlardı. Anarşistlerin, özellikle Bakunin ve Kropotkin'in kendilerine yönelik tarihsel eleştirilerini dikkate alsalardı, bilimsel sosyalizmin kaderi kesinlikle daha değişik ve başarılı olur; sosyalizmin özgürlükçü, demokratik ve eşitlikçi değerleri kapitalist modernite karşısında başarılı ve kalıcı bir alternatif sistem haline gelirdi. Bir bütün olarak kapitalist modernite unsurları karşısında demokratik modernitenin unsurlarının inşasında büyük gelişim sağlardı. K. Marks ve F. Engels'in yaşamlarının son dönemlerinde bu temel eksikliğin farkına varır gibi olduklarını, özellikle ilkel komünal toplumdan çok şey öğrendiklerini, kapitalist aşamanın zorunlu olmadığını fark ettiklerini ve eski topluma dayalı sosyalizm biçimlerini denenmeye değer bulduklarını biliyoruz. Marks, **Kapital**'i devlet tahlili ile tamamlamak istemişti. Ömrünün buna yetmediği bilinmektedir. Engels **'Ailenin, Devletin ve Özel Mülkiyetin Kökeni'** adlı ünlü yapıtında bilimsel sosyalizme derinlik ve tarihsel boyut kazandırmıştı. Bilimsel sosyalizmde revizyonu kendilerinin değil Bernstein'ın yapması bilimsel sosyalist teori için büyük talihsizlik olmuştur. Daha sonraları derinleştirilen doğrular değil yanlışlar olmuştur. Özellikle Bernstein'ın demokrasi, Lenin ve Stalin'in devlet ve ulusal sorun konusundaki burjuva liberal yaklaşımları bilimsel sosyalizm tarihindeki en büyük sapma ve yanlışlıkları teşkil etmiştir. Sadece sapmaya düşülmemiş ve yanlışlıklar yapılmamış, temel doğruların yerine reel sosyalizm olarak inşa edilmişlerdir.

V. İ. Lenin'in Bernstein'a yönelik eleştirilerinde doğrular vardı. Bernstein'ın sosyal demokrasi hareketini (O dönemde sosyalist partilere bu ad veriliyordu) burjuva liberalizminin kuyrukçusu ve sol uzantısı haline getirdiği biçimindeki eleştirileri doğruydu. Zaten daha sonraki gelişmeler bu görüşünü doğrulamıştır. Bernsteincı revizyonizm bir sağ sapmaydı ve bilimsel sosyalizme vurulan ilk ciddi darbeydi. Fakat bu darbenin çok etkili olmasının altında bilimsel sosyalizmin çok önemli bir eksikliği ve yanlışlığı yatmaktaydı. O da toplumsal demokrasinin olmayışı ve yerine ulus-devlet inşacılığının konulmasıydı. Bernstein'ı etkili kılan bu temel eksiklik ve yanlışlıktı. Bernstein sosyal demokrasiyi diktatörlük ve devlet kuramından uzaklaştırarak ve Alman ulus-devletini sosyal devlet doğrultusunda esneterek, diktatörlük konusundaki yanlışlığı aşmak ve demokrasi eksikliğini gidermek istiyordu. Her iki yaklaşımı da oportünistçeydi. Ama Lenin'in getirdiği doğru eleştiriler alternatif doğrulardan yoksundu. Lenin'in burjuva demokrasisi ve sol uzantısı olan Bernsteincı sosyal demokrasi yerine önerdiği şey proletarya diktatörlüğü ve sosyalist devlettir. Bu konuda Lenin büyük bir çıkmazdadır ve hayatı boyunca bu çıkmazı aşamamıştır. Proletarya diktatörlüğü ve sosyalist devlet konuları Lenin'i çok uğraş-

tırmıştır. Bu konularda büyük çabalar harcamış ama bir türlü doğru çözüme varamamıştır. K. Marks'ın Paris Komünü (1871) dolayısıyla ancak birkaç kez kavram olarak dile getirdiği proletarya diktatörlüğü, teorik açıdan incelenmiş bir konu değildi. Burjuvaziden esinlenerek, "Onların diktatörlüğü varsa neden proletaryanın da diktatörlüğü olmasın?" denilerek kaba bir analoji yapılmıştı.

Lenin Sovyet deneyiminden sonra 1920'lerin başında sosyalist devlet teorisiyle uğraşmıştır. Ömrünün buna vefa etmediği bilinmektedir. Bu dönemde Kropotkin'in bizzat Lenin'e Sovyetler'in demokratik model olarak kurumlaştırılmasını ve kalıcı kılınmasını önerdiği bilinmektedir. Lenin bu öneriye pek kulak asmamış, özellikle Kropotkin'in anarşist kişiliğinden ötürü kuşkulu yaklaşmış ve sıcak bakmamıştır. Daha sonrası bilinmektedir. Stalin'in elindeki proletarya diktatörlüğü denilen ucube bütün devrimci demokratik ve sosyalist eğilimleri yutmuş ve en son Stalin'in kendisi de bu makinenin komplosu temelinde yutulmuştur. Lenin'in sosyalizme giden yolun en geniş demokrasiden geçtiğine dair söylemi vardır. Fakat bu söylemin üzerinden üstünkörü geçilmiş, teori ve pratiği yapılmamıştır. Proletaryanın diktatörlüksüz ve devletsiz yaşayamayacağına kendilerini o denli inandırmışlardır ki, proleter demokrasi kavramını bile diktatörlük ve devlet biçimi olarak tanımlamaktan geri durmamışlardır. Demokrasiyi bir diktatörlük ve devlet biçimi saymışlardır. Kategorik yanlışlık buradadır. Tarihten de biliyoruz ki, demokrasi ne bir diktatörlüktür ne de devlet biçimidir. Tersine, hem diktatörlük hem de devlet karşıtı veya alternatifi olan bir toplumsal yönetim biçimidir. Demokratik toplum devletin veya diktatörlüğün olmadığı, en azından toplumla uzlaşı halinde olduğu yönetim sisteminin adıdır. K. Marks'tan Lenin'e kadar bilimsel sosyalistlerin geliştiremedikleri, yerine proletarya diktatörlüğünü ve sosyalist devleti ikame ettikleri şey demokratik toplum veya aynı anlamda sosyal demokrasi sistemidir. Bernsteinci revizyonizme fırsat sunan bu yöndeki büyük yanlışlık (proletarya diktatörlüğü ve sosyalist devlet), demokratik toplum veya sosyal demokratik sistemin eksikliğidir.

Savunmamın daha önceki ciltlerinde çözümlemeye çalıştığım bu konudaki düşüncemi özet halinde tekrarlamakla yetineceğim. Demokratik toplum devlet ve diktatörlük olmayan, olmaması gereken bir toplumsal yönetim biçimidir. Tüm tarihsel örnekler (başta Atina demokrasisi), eğer demokrasiden bahsedilecekse bunun ya devletsiz bir yönetim biçimi olarak vücut bulduğunu ya da tarihsel olarak bunun koşulları oluşmamışsa, devletle ilkeli uzlaşı temelinde yönetimi paylaşarak gerçekleştirildiğini kanıtlamaktadır. Proletarya diktatörlüğü ve 'sosyalist devlet' kavram olarak da yanlıştır. Ontolojik olarak diktatörlük sadece ve sadece güç ve sömürü tekelini ellerinde bulunduran sınıf ve elit tabakalara özgü bir olgudur. Kan, acı ve sömürü ile yoğrulmuş bir olgu ve onun kavramsallaştırılmasıdır. Emekçiler, ezilenler ve sömürülenlerin böylesi bir araçla hem zihnen teorik olarak, hem de pratikte araçsal olarak ilişkisi olamaz. Olabilir denilirse, Sovyet deneyimi ve benzeri deneyimlerin neyle sonuçlandığını kanıt olarak gösterip yanlışlığını ortaya koymak, ondan (reel sosyalizmden) önceki dönemlere göre daha kolay ve çarpıcıdır.

Aynı hususlar 'sosyalist devlet' için de belirtilebilir. Siyasi zafer kazansalar bile emekçiler, ezilenler ve sömürülenlerin bu zaferin ardından kurulması gereken bir sosyal devletleri olamaz; tersine geliştirecekleri sosyal demokrasileri veya demokratik toplumları olur. Adı ve içeriği ne olursa olsun, tümüyle işlevsiz olmasa ve toplumsal yönetimle ilgili önemli işlevleri olsa bile, devlet son tahlilde güç ve sömürü tekeli olarak eskiden beri toplumun üzerinde kurulu bir sistemdir. Ontolojik olarak varlığını bu gerçekliğe borçludur, onun kadim adıdır. Bundan 'sosyalist devlet'i yumurtlatmak mümkün değildir. Nasıl inek yumurtlamayıp yavru doğurursa, devlet de ancak değişik biçimli yavru devletler doğurabilir. Aynı devlet yumurtlayıp sosyalist yavrular yapma yeteneğinde değildir. Benzetme belki kabadır ama gerçekliğinden asla kuşku duyulmamalıdır.

Anarşistlere ilişkin şu hususu belirtmeden geçemeyeceğim. Anarşistlerin aşırı merkezileşmiş ulus-devlet ve diktatörlük uygulamalarına yönelik eleştirileri doğrudur. Tarih bu doğrultudaki eleştirilerini haklı çıkarmıştır. Ama onlar da alternatif olarak sundukları bireysel özgürlük ve yeniden ilkel topluluklara dönüşmüş toplum yaklaşımlarıyla, reel sosyalizmde yaşandığı gibi, son tahlilde burjuva liberalizminin sol uzantıları olmaktan öteye rol oynamadılar. Haklı eleştiri doğru uygulamayla veya doğru demokratik toplum teorisi ve pratik biçimlenişleriyle tamamlanmayınca, boşa çıkmaktan ve liberalizmin değişik bir versiyonu veya mezhebi haline gelmekten kurtulamaz. Burada tüm bu konularda belirleyici olan iyi niyetli eşitlik ve özgürlük istemleri değil, tarihsel ve toplumsal gerçekliğe ilişkin doğru teorik yaklaşımlar ve pratik gerçekleşmelerdir.

PKK'nin ideolojik oluşum sürecinde yaşadığı muğlaklık bilimsel sosyalizmin genelde yaşadığı ve belirtmeye çalıştığımız eksiklikleri ve yanlışlıklarından kaynaklanıyordu. Ulus-devletçi ideoloji ile demokratik toplumcu ideoloji iç içe karışık ve eklektik olarak bir arada bulunuyordu. Örnek alınan tüm komünist partiler ve işçi partileri reel sosyalizmin yaşadığı eksiklikler ve yanlışlıklardan paylarını almışlardı. Kuruluş aşamasında devletçi ideoloji ile demokratik toplumcu ideoloji arasında ayrım yapacak yetenek ve güçte değildik. Ders alınacak doğru bir örnek olmadığı gibi, tarihsel tecrübeyi doğru yorumlayacak bilgi birikimine ve teorik kapasiteye de sahip değildik. 'Sömürge Kürdistan' kavramına dayalı eklektik ulusal kurtuluş teorisinin pratik gerekleri belliydi. Uzun vadeli ulusal kurtuluş savaşına dayalı ulusal bir devletti hedeflenen. Afrika'da neredeyse her gün tekrarlanan ulusal kurtuluş savaşları ve sonrasında ilan edilen bağımsız devletler, Kürt ulusal sorununun çözümünde de başka hiçbir teoriye ve pratiğe ihtiyaç duymaksızın içine girilecek yolu yeterince açıklıyordu. Genel kurtuluş teorisine fazla dalmadan ulusal kurtuluş pratiklerini incelemek yeterli geliyordu. Ayrıca bahsettiğimiz büyük ustalardan (Lenin, Stalin) aldığımız icazet, gerekli olan tüm teorik gıdayı ve pratik kalıpları sunuyordu. Geriye kalan, bu ideolojik kapsamın gruplaşmasını hızla tamamlamak ve kitleye mal etmekti. Öyle de yapıldı.

1973-1976 dönemini dar grup dönemi olarak alırsak, 1976-1978 yılları kitleselleşme dönemiydi. Her iki dönem de başarıyla atlatılmıştı. Sorun ondan sonra neyin nasıl yapılacağı sorunuydu. Gençlik grubundan ve kitlelere yayılımından sonra atılacak adım partileşme mi, askeri eylem örgütü mü sorusunun yanıtlanmasına bağlıydı. Bu teknik soruna partileşme biçiminde cevap vermeye çalıştık. Ne de olsa Vietnam Devrimi bu konuda oldukça başarılı geçen parlak bir örnek sunuyordu. Eylemler de olmuyor değildi. Türkiye Solunun ordu ve cephe örgütlenmeleri gibi deneyimleri de vardı. Bir nevi ulusal kurtuluş birliğiyle eylemler genişletilebilirdi. Bunlar dönemin ruhuna uygun gelişmelerdi. Başarılı bir deneyimi Kürdistan somutunda geliştiriyorduk. Karşıdevrim cephesinden 12 Eylül askeri darbesinin ayak sesleri duyuluyordu. Maraş, Çorum ve Bahçelievler katliamları, çok sayıda devrimci genç ve aydının katledilmesi, yurtdışına açılmadan imha edilmekten kurtulma olasılığının bulunmadığını gösteriyordu. 12 Mart 1971 darbesi deneyimi yeterince öğreticiydi. Önder kadroların imha edilmesi örgütlerin belini kolay doğrultamayacaklarını göstermişti. 2 Temmuz 1979'da Suruç üzerinden Suriye'ye çıkışım uzun vadeli mücadele ruhuna da uygun düşüyordu. Uzun vadeli halk savaşı ve diplomatik destek için tam zamanında ve yerinde bir adım atılmıştı. 12 Eylül 1980 askeri darbesi gerçekleştiğinde tüm sol gruplar stratejik darbe yerken, PKK yeni ve daha umutlu bir döneme başlangıç yapıyordu. Açık ki, bunlar başarılı taktik adımlardı.

1970-'80 dönemini yeniden değerlendirdiğimizde, Kürt sorununun ilk defa dergi, gazete ve dernek konusu olmaktan çıkarılıp sınıf karakterli modern öncü bir parti örgütlenmesine ve bu örgütlenmeyle iç içe gelişen eylemli yapıya kavuşturulduğunu rahatlıkla belirtebiliriz. Burada önemli olan, partinin güçlü örgüt ve eylem kapasitesi değildi. Çünkü bu nitelikte başka Kürt partileri de söz konusuydu. KDP ve TKSP türünden partiler çoktan vardı. Yenilik örgütlenme ve eylemliliğin ilk defa iç içe gerçekleştirilmesinden ileri geliyordu. Kürdistan coğrafyası ve Kürt toplum gerçekliği açısından bu yeni bir isyan, hem de öncü partili, örgütlü bir isyan ve savaş anlamına geliyordu. Savaşın uzun vadeli, stratejik aşamalı karakteri en azından teoride kabul edilmişti. Dönemin hem uluslararası hem de ulusal gerçekliğine uygun başarılı stratejik ve taktik adımlar söz konusuydu. Fakat gerçeklik ve irade görünüşte kendini böyle yansıtsa da, büyük endişeler ve eksiklikler derinden hissediliyordu.

12 Eylül askeri darbesi olmuş ve devletin militarist yüzü bütün açıklığıyla sergilenmişti. Toplum gerçek hiyerarşik kocasına kavuşmuş gibi kendini rahatlamış hissediyordu. Kürdistan'da yakın geçmişte sergilenenler belliydi. İnkâr ve imha uygulamaları bütün şiddetiyle devredeydi. NATO'nun onayından geçmiş militarist faşizmin denemeyeceği baskı, şiddet, işkence ve katliam türü kalmayacaktı. Kürdistan ve Kürt gerçekliği söz konusu olduğunda, coğrafyadan ve tarihten silmeye kadar varan soykırımlar gündemdeydi. Ermeni, Rum, Süryani ve yakın dönem Kürt direnişlerinin başına gelenler hafızalarda tazeliğini koruyordu. Derin endişelerin kaynağı bunlardı. Temel eksiklik ise, içte ve dışta sağlamca dayanılacak güçlerden yoksun olmaktı.

Kapitalizm ve sosyalizm kamplaşması fazla umut vermiyordu. Revizyonizmin kokusu buram buram her tarafa sinmişti. Türk Solu iç ve dış nedenlerle tıkanmış ve stratejik darbe yemişti. Dolayısıyla PKK'nin önündeki yeni dönem meçhullerle doluydu.

4- Bir Dönemin Ruh ve Bilinç Savaşını Doğru Yansıtmak

Kapitalist moderniteye karşı savunma yapıyorum. Bilimsel kalıplarla yoğrulduğum oranda savunmamın bilimsel ifadesini tercih ediyorum. Şimdiye kadar hep böyle yaptım. Ama ruhum habire hep bir şeylerin eksik kaldığını mırıldanıp duruyordu. Moderniteyi bilimsel izah etme türünün hep bir şeylerden fedakârlık yapmak pahasına gerçekleştiğini de hissediyordum. Bunun yaşamın izahı için gerekli olan ama yetmeyen bir tür olduğundan emindim. Konu üzerinde yoğunlaştıkça, bu durum bana hep büyüleyiciliğini yitiren büyücülerle kutsallığını yitiren Sümer ve Mısır rahiplerinin tapınaklarına çekilip insan yaşamının kaderine ilişkin muskalar yazmalarını çağrıştırıyordu. Modernitenin gittikçe akademikleşen, uzmanlaşan ve simgeselleşen dili ilkçağın daha çok umut dağıtan büyücüleri ve rahiplerinin diline benzeşmeye başlıyordu. Hatta onlardan daha umutsuz, büyüleyiciliğini yitirmiş, ruhsuz ve hakikatsiz bir türevine dönüşmüştü. Son tahlilde sistemin kâr sızdıran çarklarının dönmesine hizmet etmekten başka bir anlam ifade etmiyordu. Bu konuda Filozof Nietzsche'nin "Yaşamı sanat daha iyi ifade eder, hakikat sanatla daha iyi açıklanır" türünden değerlendirmeleri dikkat çekiciydi.

Beyaz Türk faşist modernite okullarının kıskacındaki günlerimi hâlâ iyi hatırlıyorum. İlkokula adım attığımda ne tür bir canavarla karşılaşacağımı hayal ettiğim günler hâlâ hafızamdaki yerini koruyor. Ne tuhaftır ki, karşılaştığım ilk canavarların, modern rahipler olan öğretmenlerin sevgili yavrusu olmuştum. Beni el üstünde tutmaya başlamışlardı. Ben de onlara yumurta ve yoğurt götürüyordum. İlk Türkçe heceler dudaklarımdan döküldüğünde, modern ruh ve bilince en başarılı adımı attığıma kendimi inandırmıştım. Ama orada hep gizlediğim bir yanım vardı. Korku içinde titreyen ruh halimi hep gizledim ve yansıtmamaya çalıştım. İkiyüzlü kişilik herhalde böyle oluşuyordu. Köyün ve ailenin kişiliğime ne vermiş olduğunu bilemiyordum, anlamıyordum da. Oldum olası ailenin ve köyün hayırlı bir evladı olamamıştım. Herkes yavaştan Ömer'in veya Üveyş'in (Adım daha çok Avdilê Uveyşê'ye çıkmıştı) çocuğunun, oğlunun umutsuz bir vakıa olduğunu alttan alta yayıyordu. Bu durumdan utanıyor, sıkılıyordum, ama kişisel tarzımdan ödün vermiyordum. Gittikçe yalnızlaştırılıyordum. Herkes çocuklarını benden özenle uzak tutuyordu. Benimle basit kır gezilerine katılmalarına bile içten rıza göstermiyorlardı. Kendimi kabul ettirmenin birkaç yolu vardı. Kuş avcılığı, yılan ve kertenkele öldürme gösterileri dikkatleri üzerime topluyordu. İlkokul sıralarında birkaç sure ezberlemem ve minberin önünde imamın etekleri dibinde namaza durmam dikkatleri daha çok üzerime çekiyordu. Nitekim İmam Müslim'in hakkımdaki ilk yargısı duyulmaya başlandı: "Bu hızla gidersen uçarsın" türündeki bu yargı beni hayli kanatlandırmıştı.

Bu hızla ilkokulla aramızdaki bir saatlik yürüyüş mesafesinde öncülük ettiğim öğrenci grubuna imamlık yaptığımı daha önce belirtmiştim. Fakat imamlık çok erken bir dönemi ifade ediyordu ve öyle kaldı. Gözüm Türk modernitesine takılmıştı. Ondan kolay kolay kopamayacağımı anlamıştım. Kürtlük adına üzerimde ne kalmışsa modernite ile birleşme önünde engel teşkil edeceğini de daha önce belirtmiştim. Kürdistan ve Kürtler adına ilk grup deneyimine cesaret ettiğim 1973 yılı Newroz'una kadar modernite okullarında robottan farksız geçen yaşamımın neyi ifade ettiğini yorumlamaya çalıştığımda bunun kocaman bir hiçlik olduğunu belirtmeliyim. Türk modernitesi karşısında hiçleştiriliyordum. Bu durum kompleksli bir kişiliğe yol açmakla kalmıyor; çok niteliksiz, yaşamla ilgisi olmayan, daha doğrusu başarılı olmak istediğinde robottan farksız tekerlemeler yapabilen bir kişilikten başka bir seçenek sunmuyordu. Benim bu yıllarımın belki de kayda değer en önemli yanı, bu kusursuz ve dolayısıyla robotlaşmış başarılı kişiliği gerçekleştirmemdi. Gerçekten tanımlanması zor bir kişilikti bu. Filminin bile yapılabileceğini hiç sanmıyorum. Fakat yine de tekrarlamalıyım ki, o halimle bile tüm kadınlar ve erkeklerin gözdesi, asker ve sivil öğretmenlerimin (ilkokuldan SBF son sınıfına kadar) en sevgili öğrencisiydim. Çözülmesi güç bir sorun olsa gerek.

Tüm bu süreçte kendime göre doğal önderlik havamdan hiç taviz vermedim. Peki, tekrar 'nasıl bir ruh halim vardı' diye sorarsam, bu cevabı çok belirsiz bir soru olarak kalır. Aslında şu sorunun sorulması gerekir: Gerçekte bende doğal bir ruh kalmış mıydı? Daha doğrusu, karşımdaki modernite bana has bir ruhu bırakmış mıydı? Belki de buradan çıkarılması gereken en önemli sonuç, modernite karşısında kendimi her saat imtihanda tutuyormuş gibi davranmamdı. Sınıflarını hep üstün başarıyla geçecektim, ama asla onun istediği gibi olmayacaktım. Peki, ne olacaktım? Muallâkta olan sorun da buydu. Muallâkta yani sanki havadaymış gibi beklemede olmanın ne denli zor olduğunu bilmek gerekir. Böyle geçen bir yaşam desem, belki bu yaşamın bazı hususiyetlerini açıklamış olabilirim. Şüphesiz bu yaşamı öz kimliğine inkâr ve imha temelinde tek taraflı dayatılan modernite karşısında kendine göre eşine çok ender rastlanan bir direniş türü olarak yorumlamak da mümkündür. Bu noktada kendi durumumu sıkça kadın kimliğinin uygarlık tarihi boyunca içine düşürüldüğü durumla karşılaştırdığım olurdu. Kendi kısacık anti-modernist yaşamım ile karşılaştırdığım binlerce yıllık anti-uygarlıkçı kadın direnişi arasında benzerlik de kurardım. Böylelikle kadına yönelik cinsiyetçi yaklaşımdan gittikçe nefret ediyor, bu yaklaşımı çirkin ve iğrenç buluyordum. Karılık sanatının çok düşürücü olduğunu erkenden fark etmiştim.

Bu arada belirtmeden geçemeyeceğim çok önemli bir konu da Allah kavramı ile olan ilişkimdi. Lise son sınıfa kadar namaz kılacak ve oruç tutacak düzeyde bağlılık ritüellerini yerine getiriyordum. Ama varlığı konusunda beni neredeyse intiharın eşiğine getirecek kadar bir kuşkuya da kapılmıştım. Kendimce onu evrenden bir toz zerresinin içine kadar her yerde arıyordum. Bu arayış şüphelerimi derinleştirmekten öteye sonuç vermiyordu. Tam bu sırada solun diniyle, onun yeni peygamberi Marks'la tanışmaya başlayacaktım.

Solla tanışmamdan önce sağcı mıydım? Açık ki, sağ-sol ikilemi gerçeğimi, gerçeğimizi doğru ifade edecek bir ikilem değildir. Doğrusunun gelenek- modernite, daha doğrusu toplumsal gerçeklik-modernite ikilemi olması gerekirdi. Allah kavramının yol açtığı sarsıntı, özünde geleneksel toplumun modern toplum karşısında geçirdiği sarsıntının kişiliğim üzerindeki yansımasıydı. Geleneksel toplumun hâkim kimlik sembolü olarak Allah modern toplumun laikçi tanrısı olan ulus-devlet karşısında tutunamıyordu. Bunu çok sonraları çözümleyecektim. 1970'li yıllara merdiven dayadığımda geçirdiğim büyük ruhsal sarsıntıyı böyle ifade ederken, bu sarsıntıdan çıkış için çareyi birbirleriyle çatışma halindeki sağ veya sol oluşumlarda aramam tam da o anlarda devreye girdi. Namazında niyazında bir kişi olarak önce sağı yokladığımı hatırlıyorum. Ankara'da Maltepe Camiinde namaz kıldığım günler 1969'lara kadar uzanır. İrşat ettiğim günler az değildi. Hatta izinsiz de olsa, 'Büyük Üstat' olarak anılan Necip Fazıl Kısakürek'in Türk Ocağı'ndaki konferansını bizzat dinleme şansına kavuştum. Çok heyecanlanmıştım. **Büyük Doğu** Dergisini hayal meyal hatırlıyorum. Açık ki sarsıntı geçiren Tanrı mefkûreme güç veren bir sesti. Komünizmle Mücadele Derneği'nde Süleyman Demirel ve Refik Korkut'la da karşılaşmıştım. Sonra nasıl olduysa yastığımın dibinde '**Sosyalizmin Alfabesi**' adlı kitabı buldum. Kendiliğinden okumaya başladım. Daha bitirmeden şöyle hislerimin uyandığını hâlâ hatırlıyorum: "Muhammed kaybediyor, Marks kazanıyor." Seçim açık seçik bilinçle değil hisle yapılıyordu.

Aynı dönemde yatılı okulumuzun (Tapu Kadastro Meslek Lisesi) önünde dönemin Yargıtay Başkanı İmran Öktem'in cenazesi geçiyordu. Yine hiç kimsenin etkisi altında kalmadan, insiyaki olarak ürkek birkaç adım atıp cenaze törenine katıldım. Bu bilinçli ve inançlı bir katılım değildi; sağa yönelik heves gibi sola yönelik bir heves ve merak ortamında gerçekleşmişti. Açık ki, sağ-sol ayrımı yapacak bilinçte değildim. Bu konuda öyle güçlü arayışlarım da yoktu. Ruhsal buhran beni daha çok uğraştırıyordu. Din-felsefe ayrımında fena çarpılmıştım. Bunun da temelinde geleneksel toplum-modern toplum ayrımının yattığını çok sonraları fark edecektim. Dinde yoğunlaşma ilkokul, ortaokul ve lise sıralarında hep var oldu. Seyit Kutub'un kitaplarıyla tanışma da gerçekleşti, ama etkisi bendeki bunalımı giderecek cinsten olmadı.

1970 yılı okulu bitirdiğim ve devlet memuru olarak Diyarbakır'a atandığım yıldı. Maaş ve rüşvetle tanışmam burada oldu. Aldığım ilk rüşvetle sarsıntı geçirdim. Kayapınar (Peyas) daha köy iken, çok da bilincinde olmadan köylüler lehine attığım imzayla sanırım dönemin parasıyla dört bin lirayı cebime indirdim. O gece sarsıntı geçirdim. Ahlaki ilkemin rüşvete itirazı vardı. Fakat çaresini hemen buldum. Bu parayı ileriki dönemin toplumsal amaçları için (Kürtlükle ilgili olarak) kullanma düşüncesi yaşadığım ahlaki sarsıntıyı aştıracağı gibi bana daha etik de geldi. Yücelmiş amaç dar amacı aşardı. Dolayısıyla kent ortamının da teşvik ettiği Kürtlük hakkındaki ilgim giderek arttı. İlk yatırımı Kürtlüğe yapmamın öyküsü böyleydi. Bu aynı zamanda kişiliğimi yansıtan bir olaydı. Çocukluğumun hatırladığım ilk günlerinden beri hastalık derecesinde bir toplumculuk aşkım vardı. Örneğin anam ve akrabalarının

beni kucağına almalarından hiç hoşlanmadığım halde, rakip ailelerin çocuklarıyla dostluk ve arkadaşlık yapmak bana inanılmaz ölçüde çekici gelirdi. Büyük şehitlerimizden Hasan Bindal benim için böyle bir arkadaştı. Kızlar için de kural böyleydi. Ama kızlarla ilişki kurma olanağının sınırlı olduğunu fark etmiştim. Ancak yasakları sıkça deldiğimi hatırlıyorum.

1971 İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne kayıt yaptırdığım yıldı. Hem Bakırköy gibi modern yaşamın güzide bir semtinde memurluk yapmak hem de İstanbul'la tanışmak etkili olacaktı. Dev-Genç ve DDKO'nun hareketli günleriydi. İkisine de ilgi duydum. DDKO'nun resmi üyesi de oldum. Bir seminere ilişkin hatıram o dönemdeki kimliğim hakkında ipucu verebilir. Tuhaf karşılanan bir davranışla, Hz. Muhammed'in de "Yarabbim, Kürtlere devlet olma imkânı verme! Kürtler devlet olurlarsa dünyayı dar ederler" dediğini söylemiştim. DDKO'lu gençler, üyeler yarı kuşkulu gözlerle bana bakıyorlardı. Dernek Doğu kültürü derneğiydi. "Kürtlerin devlet kurması da ne demek oluyor?", "Zamanı mı böyle sözler etmenin?", "Acaba provokatör olabilir mi?" türünden kuşkular ortamında günler süren çok uzun tartışmalarım oldu.

Bugünlerin önemli gördüğüm bir hatırası, dönemin DDKO Başkanı Mehmet Tüysüz ile aramda geçen bir diyaloga ilişkindir. DDKO tipi bir örgütlenme ve savunduğu görüşler beni pek tatmin etmiyordu. Din-devlet meselesinde görüldüğü gibi hep tartışmaya yol açıyordum. Ama Kürt sorununda tam bir çırak rolünde olduğum için tartışmalarda öneri sunma gücüm gelişmemişti. Benden daha tecrübeli olan Başkanın dikkatini çekmiş olmalıyım ki, sıkça yanıma gelip "Öneri geliştir Apo, öneri!" demesi (unutamadığım ve gereklerini yapmaya çalıştığım söz) dikkat çekiciydi. O da zannımca KDP Başkanı Faik Bucak gibi akraba anlaşmazlığı süsü verilerek kontrgerilla tarafından öldürüldü. Yine hâlâ hatırlarım: 12 Mart darbesi olduğunda, Musa Anter, küçük bir sempatizan grubunu oluşturan bizlere "Birbirlerine girdiler, biz işimize, birliğimize bakalım" demişti. Yaklaşımı belki milliyetçiydi ama anlamlıydı. Zaten 12 Mart fırtınası esmişti.

Son bir İstanbul hatıram İTÜ'nün Maçka'daki salonunda gerçekleşen bir toplantıyla ilgilidir. Her nasılsa toplantı salonundaydım. Salon oldukça kalabalıktı. Dev-Genç'in en kritik toplantılarından birisiydi. Birden salona Mahir Çayan, Yusuf Küpeli ve Münir Ramazan Aktolga (Aktolga yanlış isim olabilir, doğrusu Sinan Kâzım Özüdoğru olabilir) girdiler. Önder Mahir'di. Mikrofona devrimci tarzda el koydu ve uzun bir konuşma yaptı. Konuşmasından hatırlayabildiklerim şunlardır: "Revizyonizm ciddi bir tehlikedir, Marksizm'i sarmıştır; her meselede olduğu gibi Kürt meselesinde de (İlk defa meseleye ad konulduğunu duyuyorum) oportünistçe davranmaktadır. Kürt meselesi ulusların kendi kaderini bizzat tayin etmesi meselesidir. Kürtler isterlerse bağımsız devlet kurma haklarını kullanabilirler. Biz Marksistlere düşen görev Kürtlerin bu haklarını elde etme mücadelesini desteklemektir." Bende ciddi bir izlenim bıraktığı kesindi. Devrimciliğin timsaliydi. Tepeden tırnağa kadar eylemi ve söylemi bir olan bir devrimciydi. Açık ki beni en çok etkileyen kişilikti. Derin bir sempati bırakmıştı. Hem de benim için yaşamsal önemi olan toplumsal

kimliğime ilişkin ne yapmam ve nasıl bir kimlikle hareket etmem gerektiğini o kısacık anda çarpıcı biçimde ortaya sermişti. Aynı yıl Maltepe'de Hüseyin Cevahir'le birlikte devletin silahlı güçlerine karşı giriştiği ünlü direniş, yaralı ele geçişi, cezaevinden kaçırılışı ve 1972 Mart'ında Kızıldere'de arkadaşlarıyla şahadete ulaşması, devrimcilik denen yaşama adım adım geçişimi tetikleyen kilometre taşlarıydı. Eğer kendime ve toplumuma sadık kalacaksam, bu kilometre taşları temelinde yoluma devam etmekten başka seçeneğim olmayacaktı.

İlk yirmi kişi arasına girmemi sağlayan puan ortalamasıyla Ankara SBF'ye burslu öğrenci olarak kayıt yaptırmamda Mahir'lerin çıkışı önemli rol oynamıştı. Mahir ve dokuz yoldaşının Kızıldere'de öldürülmelerinin hemen ardından SBF'de yapılan boykota öncülük etmiştim. Bu nedenle 7 Nisan'da başlayan ve yedi ay süren bir tutukluluk dönemi geçirdim. Deniz Gezmiş ve arkadaşlarına idam cezası veren hâkimlerden biri olan Yüzbaşı Baki Tuğ'un da üyesi olduğu mahkeme heyeti, örgüt üyeliği konusundaki delil yetersizliği (Birlikte tutuklandığım THKP-C'li Doğan Fırtına'nın babası dönemin hâkim albaylarındandı ve örgüt üyeliğinden on beş yıl cezaya çarptırılmaktan bu kanalın etkisiyle kıl payı kurtulduğumuzu sanıyorum) nedeniyle kısa süreli bir hapis cezası verdi. Baki Tuğ'un sonradan bu nedenle hayıflandığını biliyorum. 1972'de THKP-C sempatizanı olmuştum. Üyelik sınırlarındaydım, fiili olarak üye de sayılırdım. Fakat gerek tutuklanmamız, gerekse Kızıldere katliamı sonrasında THKP-C'nin yaşadığı tasfiyecilik yüzünden ortada kaldık.

1973 başlarında zaten 'Sömürge Kürdistan' tezi etrafında grup kurma hazırlığına başlamıştım. Ayrı örgütlenme kaçınılmaz olacaktı. Fakat milliyetçi yaklaşım içinde değildik. Yanımda olanlar içinde ilk sırada Haki Karer vardı. Karadenizli, Ordu-Ulubeyli olan bu arkadaş gerçekten tavır geliştirmemde önde gelen rolün sahiplerindendi. Belirttiğim ilk ve son bayılma hadisem onun yanında gerçekleşmişti. Açık ki, büyük fikri doğuşlardaki arkadaşlık tarihî öneme sahiptir. 1975 başlarına kadar hiçbir yazılı materyale başvurmadan, sanki bir sırrı açıklıyormuşum gibi grup propagandasını gizlice ve sözlü yapıyordum. Bahsettiğim gibi ilk yazılı taslağı 1975'te birlikte olduğumuz bir evde ben hitap eder gibi ayakta konuşurken, M. Hayri Durmuş da onaylayarak kaleme alıyordu. O konuşma Kürdistan gerçeği üzerine taslak niteliğinde bir değerlendirmeydi. Uzun bir taslak kaleme aldırmıştım. İncelendiğinde oldukça derli toplu olduğu görülecektir. Grubun dayandığı siyasal dünya durumu ve yerel koşullar kategorik olarak değerlendirilmeye çalışılmıştı. Ulaşılan düzey döneme göre kuramsal bir çerçeve için yeterliydi. Aslında grubumuz en derli toplu ideolojik donanıma sahipti. Eylemci yönüyle öne çıkan grup çok güçlü tezleriyle diğer gruplarla arasındaki farkı açıyordu. Amentüye bağlı bir cemaat gibiydik.

Bir düşüncenin kaleme alınması bir çocuğun doğmasına benzer. Bundan sonraki temel sorun, belki de bir çocuğu biyolojik ve hatta toplumsal olarak büyütmekten bin kat daha zorlu bir iş olan düşüncenin siyasal ve eylemsel olarak büyütülmesi ve rüştüne kavuşturulmasıdır. Düşünce ve siyasal eylem

tarihinde iyi doğuş yapan binlerce örneğin erken yaşlarda ölümüne tanığız. Çok azı rüştünü başarıyla ispatlamıştır. 1974-'75 dönemi eylemsel olarak ADYÖD (Ankara Demokratik Yüksek Öğrenim Derneği) deneyimiyle geçti. Başkanlık gibi riskli bir görev üstlenmiştim. Teorik düşüncemin ilk ciddi eylem denemesiydi. Sonuç, Türk Solundan stratejik kopuş oldu. 1976'da bir grup Türk kökenli (Haki Karer, Kemal Pir ve Duran Kalkan) arkadaşla birlikte köklü kopuşu gerçekleştirdik. Grubun teorisi de buna uygundu. İdeamız şuydu: Sosyal şovenizmin egemenliğindeki Türk Solunun kendine gelmesi ancak Kürdistan ulusal kurtuluş hareketinin geliştirilmesiyle mümkündür. Kemal Pir'in şu sözü durumu gayet iyi özetler: "Türk halkının kurtuluşu Kürt halkının kurtuluşundan geçer." Tarih bu düşüncenin doğruluğunu kanıtlamıştır.

1977 yılına girişi Kürdistan'a yönelik sembolik propaganda seferiyle yaptım. Ankara'da Mart ayında Mimarlar Odası'nın geniş salonunda kalabalık bir gruba tezlerimi ilk defa bir konferans niteliğinde açıklamıştım. Hemen ardından pilot üsteğmenlikten istifa edip SBF'ye kayıt yaptırmış olan Ağrı-Taşlıçaylı Necati Kaya ile birlikte Kürdistan seferine başladım. İlk durağım Ağrı ve Doğubayazıt oldu. Belirtilmesi gereken önemli bir husus Necati Kaya'nın kimliğine ilişkindir. Sonradan ajan olup olmadığı tartışıldı. Yanılmıyorsam kendisi Antalya'da kullandığı ilaçlama uçağının düşmesi sonucu ölmüştü. Benimle ilişkisi kusursuzdu. Çok disiplinliydi. 1977 yılı Ocak ayı başında ilk ciddi toplantımızı Ankara'daki evinde yapmıştık. Kürdistan'dan çağırdığımız temsilciler ve Ankara kadromuzla birlikte yaptığımız bu önemli toplantıda bir polis baskını ihtimaline karşı sobanın ağzını açık tutuyorduk. Baskın halinde notlarımızı hemen sobaya atıp imha edecektik. Zaten elde başka yazılı bir belgemiz de yoktu. Yine hatırladığım kadarıyla Necati, aynı toplantıda yemek yerken, elinde tuzluk "Kuşları avlayıp pişirir, bu tuzlukla tuzlar ve yerler" mealinde bir söz sarf etmişti. Hiç anlam verememiştim. Daha sonra Kemal Pir'le birlikte ısrarla para taşıyan bir kurye soygununun yanı sıra, Sabiha Gökçen'in (ilk kadın pilot, Atatürk'ün manevi kızı) kaçırılmasını önerdi. Yüzbaşı İlyas Aydın'ın provokatif eylemlerle Mahir Çayan ve grubunu yönlendirme olayı aklımda olduğu, ayrıca grubumuzun konumunun buna elvermediğine inandığım için bu tür eylemlere izin vermedim. Bu eylemler yapılsaydı, bir ihtimal sonumuz gelebilirdi. En azından bir dönem farklı kapanırdı. Bu noktada ihtiyatlı davranmam yerinde olmuştu.

Ayrıca Necati Kaya tazminat nedeniyle sahip olduğunu iddia ettiği parayla grup için bol harcama yapıyordu. Kendisi bana şunu da bizzat söylerdi: "Yeter ki sen emret. Kendimi şu binanın dördüncü katından perendeyle aşağı atarım." Sözünü sakınmaz biriydi, yerine de getirebilirdi. Kürdistan'a yönelik seferde Ağrı Dağı eteklerinde yaptığım ilk ve en geniş toplantıya kendisi de katılmıştı. Ondan sonra ayrıldı. Yanılmıyorsam daha sonra ya hiç temasım olmadı ya da çok az oldu. Dışarıya çıkış sürecinde beni müthiş arama çabası içine girmişti. Mutlaka görüşmek istiyordu. Köydeki evimize kadar gitmişti. Yurtdışına çıkışı gerçekleştirdikten sonra ölüm haberini aldığımda üzülmüştüm. Ajan olup olmadığı tartışıldı, basında da işlendi. Ben de endişeli olduğum

için kendisi hakkında oldukça ihtiyatlı davrandım. Sonuç olarak eğer ajan değilse ve hatta ajan olup da ajanlığın gereklerini bilinçli olarak yerine getirmemişse, kendisini grup döneminin değerli bir kadrosu olarak değerlendirmek gerekir. İtibarı iade edilmesi gereken bir değerdir. Eğer bir kontrgerilla elemanıysa planlamasının başarılı olmadığını, bu planlamanın yürümediğini, benim ihtiyatlı davranmamın bunda rol oynadığını önemle belirtmek gerekir.

Kürdistan seferinde Ağrı, Doğubayazıt, Kars, Digor, Dersim, Bingöl, Elazığ, Diyarbakır, Mardin, Urfa, Gaziantep ve Ankara hattını tamamladığımda, sanki gerçek bir savaş seferini gerçekleştirmişim gibi bir hisse kapıldığımı hatırlıyorum. Bu sefer sırasında yaptığım konuşmalar yazılı hale getirildi. İncelenirse, Hayri'ye hitap ettiğim taslak konuşmanın geliştirilmiş hali olduğu görülecektir. Bu konuşmalar birkaç yıl boyunca grubun temel ideolojik gıdası oldu. Diğer grupların gazete ve dergilerle yaptığını ben bu yöntemle ayaklı bir gazete ve dergi misali gerçekleştiriyordum. Daha sonraki süreç hep bu konuşmaların derinleştirilmesi biçiminde geçecektir. 1978'de Serxwebûn (Kendi başına olma; Xoybun'u çağrıştırır) gazetesi ile yazılı sürece geçildi. İlk sayısında 1978 yazında kaleme aldığım **Kürdistan Devriminin Yolu**, diğer adıyla Manifesto adlı çalışma yayınlandı.

Ankara'da daha birkaç gün geçmemişti ki, Antep'ten Haki Karer'in şahadet haberi geldi. Bu haber üzerine âdeta yıkıldığımı söyleyebilirim. Ciddi bir darbe aldığımız kesindi. Mühim olan anısına doğru yanıt vermekti. Cenaze törenine bizzat katılamadım. Daha sonra Ordu-Ulubey'de mezarını ziyaret ettim. Anısına bağlılık temelinde verdiğim söz grubu partileşmeye dönüştürmekti. Aynı yılın sonbaharında Parti Programının taslak metnini bizzat yazdım. Yaptığım, Antep'in kenar mahallelerinde bir şahadetin izinde yürüme çalışmasıydı.

Bu arada özel yaşamla ilgili gibi görünen, özünde ideolojik-siyasi anlamları olan iki önemli olay daha yaşadım. Birincisi, babamın 1976'daki ölümüydü. Ankara'da ölüm haberini duyduğumda sakindim, gözyaşı döktüğümü hatırlamıyorum. Bir kehaneti gerçekleşmişti: "Ben öldüğümde arkamdan gözyaşı dökmezsiniz" demişti. Sanırım zamanın ruhunu okumuştu. Modernitenin gerçeğini dile getiriyordu. Anamla yaşadığım kadar kendisiyle çelişkilerim olmamıştı. En önemli çelişkim köy-aileye karşı giriştiğim isyan sırasında doğmuştu. Çevrenin aksine, benden umutluydu, başaracağım müjdesini de vermişti. Çok sonraları durumunu yorumladığımda, geleneğin çok dürüst ve yozlaşmamış bir unsuru olarak kendisini savunduğunu fark ettim. Bireysel olarak güçlü bir dinî ahlâkı vardı. Geçmişte güçlü olan aile geleneğinin zayıf düşmüş bir ferdi konumundaydı. Ataerkil gücünü kaybetmişti. Ailede anaerk yönü daha ağır basıyordu. Annem ile kendisi şahsında iki erk arasındaki denge bana çıkış yapma imkânı yaratmıştı. Her iki tarafın da üzerimdeki iddiaları neredeyse tükenmişti. Aile içinde özgürlüğümü önemli oranda elde ettiğimi belirtebilirim. Asla anlamadıkları, daha doğrusu fark edip de hiç güç getiremeyecekleri modern dünya karşısında beni yalnız bıraktıklarında neler hissettiklerini tam bilemiyorum. Ama bana güvenleri vardı. Dürüst, güçsüz ve onuruna bağlı bir aileden olmayı küçümsememek gerekir.

İkinci olay bu yıllarda gittikçe depreşen kadın tutkusuydu. Grup oluşumundan önce modernite koşullarında bir kadına yaklaşacak güçte biri değildim. Tanımadığım ve çekindiğim bir dünyaydı kadın dünyası. Sadece içimde büyüttüğüm platonik duygularım vardı. Bu duyguları birine itiraf etmem asla mümkün olmayacaktı. Köyden beri kadınların bana bakışı dikkat çekiciydi. Ama ben bunun anlamını hiç kavrayamıyordum. Sonradan yorumladığımda bu çekicilikteki farkı kavradığımı sanıyorum. Onlar benim farkımı ilgiyle anlamışlardı. Belki de kendilerinde bana ilişkin umut zerrecikleri doğmuştu. Şöyle der gibiydiler: "Ey çocuk, sen başımıza gelenleri bilmiyorsun. Durumumuz gördüğün gibi değil. Olup bitenleri bir bilsen! Erkek de olsan yine de sana dair umutlarımız var." Kadındaki güzelliği fark etmiyor değildim. Birine, Kürt bir kıza ilişkin, "Senin için, soyun ve kavmin için bağımsızlık savaşı vermeye değer" biçimindeki yargıya sahip olduğumu hatırlıyorum.

Grup döneminde sanırım Mazlum Doğan'la hemşeri olmasından ötürü Kesire Yıldırım adındaki kişiyle tanıştık. Gruba ilgisinden ötürü onu da gruptan saymaya başladık. Geçmiş yaşamını hiç bilmiyordum. Ama grup içinde objektif olarak ihtilalci (grup düzenini bozma anlamında) rol oynayabileceğini düşünerek, başından itibaren hep endişe duydum. Kendisini kontrol edecek gücüm yoktu. Grubun selameti için, tutucu ve geleneksel izler de taşısa, herhangi birimizle sözleşmesini önermek ihtiyacını duydum. Benimle veya grubun başka bir üyesiyle sözleşebilirdi. Aslında benden yana tercih yapmasını bekliyordum. Kadın kurt gibi bir kişiliğe sahipti. Gerçeği, yani kendisini kontrol etme çabamı anlamıştı. Tercihini başka birinden yana yaptı. Geleneksel gururum ciddi olarak kırılmıştı ama ses çıkarmadım. Karşı çıkmayı gururuma yedirmedim. Yine de olmayacak duaya âmin demek gibi bir şeydi. İlişkisi yürümedi, yürütemedi. Tekrar kendisiyle ilişkiye yöneldiğimde hem ben çok yıpranmıştım, hem de grubumuzun değerli bir üyesini kaybetmiştik.

Depreşen duygulu halim ciddi sorun olmaya başladı. Gerçi sorunlarımı hiçbir zaman gruba, partiye, hatta HRK'ye yansıtmamaya büyük özen gösterdim. 1960 sonlarında Tanrı'ya ilişkin yaşadığım bunalımın benzeri bu kadın etrafında tekerrür etti; bir nevi ikame oldu. Kadının gruba yaklaşmasının nedenlerini hiç bilmiyorum. Cinsi bir ilgi duyduğunu sanmıyorum. Cinsî ilgiye son derece hâkim birisi olduğu kesindi. Bu noktada yanılmıştım. Kendisini elde edecek gücüm olmadığı halde ısrarlı oldum. İlişkiyi biçimsel ve tek taraflı bir evliliğe kadar ilerlettim. Evlilik kartvizitiyle 1978 yazı başında ilk defa uçakla Diyarbakır'a indim. Belki de tarihte insan ilişkilerinde en garip ve olumsuz bir balayını gerçekleştirir gibi olmuştum. Kadın buzdan bir kalıp kesildiğinde, hiçbir çözüm şansım bulunmuyordu. Derdimi kimseye anlatacak halim de yoktu. Çünkü tek sorumlu bendim. Kadının bu ilişkide sorumluluğu yoktu. Etme bulma dünyasına düşmüştüm. Aslında böylesi bir kadın kimliğinin olabileceğine dair hiçbir bilgi ve beklentim olamazdı. Kadın bütün kurtluğuyla karşımdaydı. Bu haliyle tam on yıl, 1987 yazına yani kendi iradesiyle hareketten koptuğu ana kadar kendisine gösterdiğim sabrın bir benzerinin başka iki insan arasında denendiğini sanmıyorum. Müthiş bir deneyimdi.

Bu ilişkiden sağ çıkmayı mucize saymak gerekir. Güçlük, Ortadoğu kültüründe kadın statüsünü alt üst eden gelişmeler karşısında kişiliğimi ayakta tutmamdan kaynaklanır. Kavga, boşanmak çözüm olamazdı. Bu kişi karşısındaki durumumu Tanrı'nın varlığına yönelik kuşkularım karşısında yaşadığım bunalımla özdeşleştirmem bu nedenleydi. İdeolojik ve siyasi olarak bu ilişkiyi çözmem gerekirdi. Ayrıca kadın çözümlemeleri geliştirilmedikçe, ideolojik ve siyasi çözüm de tam olamazdı. Bu dönemde kadını çözümleme gücüm gelişmemişti. Bunu ancak 1987'den itibaren geliştirecektim. Fakat Haki Karer'in şahadetine karşılık verdiğim yanıt nasıl **Program Taslağı** çalışması olduysa, bu psikolojik savaşa karşı verdiğim yanıt da **Kürdistan Devriminin Yolu** adlı çalışmam oldu. 1978 yazında yaptığım bu çalışmayı programın teorik temeli olarak hazırladım. O ortamdaki psikolojiyle Kürdistan Devriminin Manifestosunu bizzat kaleme almak büyük güç ve yetenek ister. Mucize derken bu gerçeği kastetmek istedim.

Bu sürecin ilk yıllarını gözlemleyen Kemal Pir, Cemil Bayık ve M. Hayri Durmuş'un kadının bana olan korkunç saygısızlığını asla affetmek istememeleri, benden habersiz öldürmeye niyet etmeleri, ama Kemal Pir'in o eşsiz yoldaş tavrıyla "Dokunmayalım, Arkadaşın bir bildiği vardır" biçimindeki yargısı durumu biraz daha açıklayabilir. Babasının daha 1925 İsyanından itibaren bizzat İ. İnönü'yle içine girdiği işbirlikçi-ajan ilişkisinden ötürü kadının da ajan olabileceği Necati Kaya örneğinde olduğu gibi çokça tartışıldı. Gerçekten ajan olup olmadığını bilemeyiz, bilemem. Babasından ötürü bir insanın yargılanmaması gerektiği bilincini taşıyordum. Bu eleştiriler karşısında tavrım özetle "Alevi, solcu, Kürt kökenli ve kendisini oldukça iyi yetiştirmiş birisiyle grup ilişkileri içinde yaşamak grup içinde olmamasından daha çok katkı sunar" biçimindeydi. Benim kendisiyle başarılı, pozitif bir duygusallık yaşayamamam hakkında olumsuz bir yargıya yol açmamalıydı. Kendisi hakkında verilecek karar tamamen örgütsel kurallar çerçevesinde olmalıydı. Kendisi Hareket'ten kaçıncaya kadar bu tavrımı korudum. Ama arkamda çok etkili tasfiye işleri yürüttüğü, objektif olarak da bu rolü oynadığı açıktı. Çok olumlu özelliklerini hareketin hizmetine sunmadığı da belirtilebilir.

O da isteseydi veya planlamış olsaydı beni öldürebilirdi. Özellikle kaçışa yakın süreçte bir gün "Korkma, seni zehirlemem" dediğini hatırlıyorum. Hâlbuki o dönemde ajanlar mutlaka öldürmek için peşime düşmüşlerdi. Yine de ihtiyatlı yaklaşmak gerekir. İlişkilerin son döneminde iki şoförümün intiharın eşiğine gelmesi, bunlardan Ferhan adlı yoldaşın "Onu dört ata bağlayıp parçalamak gerekir" demesi, Sabri adlı öteki şoförün kaçması, Ortadoğu'ya çıkışta yanımdaki tek arkadaş olan Ethem Akcan'ın "Başkan'ın arkasında ne dolaplar çevriliyor" biçimindeki serzenişleri ve bundan duyduğu acıyla mide krampından şahadete erişmesi düşündürücüdür. Birçok kritik tasfiyecilikte arkada durup yönlendiren kişi rolünü oynaması önemlidir. Çok sayıda arkadaşı âdeta hipnotize edecek kadar etkisizleştirmesi güçlü hizip özelliklerine de bağlanmak istenmiştir. Üzerinde halen önemle durulmayı gerektiren bir ilişki ve kişilik konumundadır.

Bu tür dikkati çok çeken diğer bir kişilik de Dilaver Yıldırım'dı. Gelecek vaat eden önde gelen bir arkadaştı. 12 Eylül'de hapiste kaldı; karma gruplarda yer aldı. Tek başına Bulgaristan üzerinden Avrupa'ya çıkışı, Avrupa'da bir süre dolaşması, Ortadoğu'ya yanıma gelişi, çok az konuşması, hatırlayabildiğim kadarıyla "Böyle dolaşman sakıncalıdır" deyişi, Bekaa'daki kampta basit karakterli bir iki bayanın "Sen Başkan'ın yerine göz dikmişsin" demelerinden sonra bana yazdığı veda mektubunun ardından intihar edişi ilginç geldi. Soruşturulup gerçek kimliği açığa çıkarılması gereken arkadaşlardandır.

Haki Karer'in anısına hazırlanan Parti Programı temelinde 26-27 Kasım 1978 tarihinde Diyarbakır'ın Fis Köyünde iki gün süren kurucu kongre niteliğindeki 22 kişilik toplantımız dönülmez yolun önemli bir başka kilometre taşıydı. PKK olarak adlandırılma ve ilan edilme aslında bir dönemin sonuydu. Hem dünya ve Türkiye koşullarında, hem de grup pratiğinde yapılması gerekenler esas olarak yerine getirilmişti. Burada devrimci tarz önemlidir. Çünkü sadece söylemle yetinilmedi; yoğun bir eylemlilikle iç içe yaşandı. Mevcut objektif koşullardan anlaşılması gereken şey kent, sınıf ve ulus-devletin bağrında 'karker' sınıfı adına çıkışı gerçekleştirmekti. Teori ve pratik seviye buna denk geldi. Benzer birçok grup vardı. Ama hiçbiri bizim grubumuz kadar komple bir devrimciliği kendisinde somutlaştıramamıştı. Bu yüzden askeri darbe karşısında hazırlıksız yakalanacaklardı.

1979 başlarından itibaren iki yönlü tedbir almaya çalıştım. Bir yandan uzun vadeli kırsal mücadele hazırlıkları yaparken, diğer yandan yurtdışına çıkıp hareket için yedek bir nefes borusu açmak istiyordum. Başarırsam hareketin kalıcılığı kesinleşecekti. Dönemin koşullarına denk gelen taktik hamleler yapmak strateji geliştirmek kadar önemlidir. Öylesi bir dönem yaşanıyordu. Daha sonra Diyarbakır Zindanında şehit düşecek olan Ferhat Kurtay'ı yılın ilk aylarında yanıma çağırmıştım. Teksir makinesini taşıtmıştık. Resmi arabasıyla beni Kızıltepe'ye kadar götürdü. Bu arada PKK Kuruluş Toplantısı'ndan yaklaşık bir ay sonra Maraş Katliamı gerçekleştirilmişti. Maraş etkili olduğumuz bir alandı. 1925'ten beri Kürtlerin tasfiyesinin kararlaştırılıp yürütüldüğü Fırat'ın Batısı denilen bölgede bir Türkifikasyon hareketi söz konusuydu. Burada Kürtlüğü kısmen canlandırmıştık. Benzer biçimde Malatya, Adıyaman, Elazığ katliamlarıyla buna yanıt veriliyordu. Katliamlar basit sivil faşist eylemler değildi; tarihsel soykırımın devamı niteliğinde olup NATO-Gladio destekliydi. Diyarbakır'daki PKK ilanıyla bu katliamlara yanıt veriyorduk. Bülent Ecevit Kabinesinin can çekiştiği yılda bu tarihî adımlar atılmış ve buna karşı katliamlar gerçekleştirilmişti. Kontrgerillanın iyice inisiyatif aldığı yıldı. Ecevit'e bile suikast denemesinde bulunulmuştu. Daha önceki yılda yaşanan Taksim katliamı da aynı güç tarafından gerçekleştirilmişti.

1979 yılı ortalarına gelindiğinde, Suruçlu Ethem Akcan'a huduttan çıkış yapmak için hazır olmasını söylemiştim. Urfa'da kırk günlük bir bekleyiş dönemi geçirdim. Tam da İbrahim Halil'e özgü bir durumu yaşıyordum. Uygarlığın ve modernitenin birçok putunu yıkmıştım. Nemrutların hışımla ayakta oldukları o günlerde Nemrut'un şehrinde olmak ilginç bir buluşmaydı. İbra-

him'in çıkış izlerindeydim. Kutsal Kitap'ta Suruç'un ismi Seruc diye geçer. Hemen hemen isyan sonrası her çıkışta yaşanan benzer durumlar söz konusuydu. Bu arada Urfa Kalesine çıktım. Kaleyi boydan boya gezdim. Efsanede geçen Hz. İbrahim'in mancınıkla ateşe atıldığı iki sütunun yanında uzun süre durdum, aşağısını seyre daldım. Birkaç gün sonra Ethem çıkış için koşulların hazır olduğunu bildirdi. Hazırlık dediği şey de sınıra ulaşmak için bineceğimiz bir köy dolmuşunun ayarlanmasıydı. Dolmuşa bindim, köylüler arasında bir hudut köyünde indik. Halen bu modernite aracına binmemin doğru olup olmadığını düşünürüm. Çıkardığım en önemli sonuç şudur: Modernitenin tüm zihnî ve fiziki araçlarıyla iş görmek, kaderini ilkçağ tanrılarına emanet etmekten daha sakıncalıdır. Akşama doğru hazırlığın ikinci adımı devreye girdi. Cehni denen kurye "Haydi!" deyip bizi kaldırdı. Nöbetçi asker tel örgüyü kaldırıp "Haydi hemşehrim, çabuk ol" diyerek bizi geçirdiğinde, keçi adımlarıyla Ethem'in bastığı noktalardan mayınlı tarlayı hemen aştık. Benim dışımdakiler için günlük olan bu deneyimler benim için tarihsel ve biricikti. Donkişot'tan bile daha donanımsızdım. Ethem tek yardımcımdı. Nemrutların binlerce yıldır kasıp kavurduğu bir ülkeyi yeniden imana kavuşturmaya çalışıyordum. İnkârın ve imhanın, bitirilmenin eşiğine getirilmiş bir halk söz konusuydu. Bu halk o kadar ağır bir inkâr ve imhayı yaşıyordu ki, tapınacak putları bile kalmamıştı. Kırılan putlar yabancı kaynaklı modernite putlarıydı.

Hz. İbrahim gibi bir iki aylık yolculuktan sonra kendimi Filistinlilerin arasında buldum. Dilsiz, tercümansız günlerim başlamıştı. Amacın öneminden başka hiçbir şeyin ayakta tutamayacağı günlerdi. Ethem'in fedakârlıkları olmasaydı bir hiç olacaktı çabalarım. Yeni bir toplumsallık için örgütlenme ve ilişkilenmenin büyük önemini ancak bu tür deneyimleri yaşayanlar hakkıyla bilirler. PKK'de önemi ve gerçeği en az kavranmış bir hakikatti yaşadıklarım. Bu alanda kurduğumuz ilişki belki de bir meydan savaşında kazanılan zaferden daha önemli olduğu halde üzerinde âdeta tepişildi. Kıymeti hiç bilinmedi, hor kullanıldı. Dürüst tüm yoldaşlar bunun bedelini çok acılı, trajik kayıplarla öderken, bazı kurnazlar da ucuz kahramanlık biçiminde kullanarak yaşadılar. İbrahim'in kabilesi yolda büyük zorluklar yaşamıştı. Bizimki de bir nevi çağdaş kabileydi. Zorluklar aynı yolda, belki de aynı mekânlarda yaşandı. Çıkışımız bir yanıyla Hz. Musa'nın Mısır'dan çıkışına da benziyordu. Zaten aynı kabileler gibiydik. Urfa-Halep-Şam-Kudüs-Mısır hattında Sümer ve Mısır firavunlarından beri aynı öykü binlerce kez yaşanmış olsa gerek. Bana göre insanlık tarihi ilk insan topluluklarının Afrika'dan çıkıp Asya ve Avrupa içlerine girişinden günümüze kadar bu hat tarafından belirlenmiştir. Benim, bizim çıkışımız da tesadüfî olmayıp, tüm kritik anların gerçekleştirmeye zorladığı tarihsel çıkışlardan biriydi.

1970-1980 dönemini ideolojik ve siyasi değerlendirme dışında edebi dille değerlendirmeye ve somut yaşamla bağını ortaya koymaya çalışmak tamamlayıcı rol oynar. Edebiyat başta olmak üzere sanatla bağını kurmadan, hatta sanatçı özeniyle donatmadan ideolojik ve siyasi hareketleri yürütmek büyük eksiklik taşır. Hatta bu hareketler hastalıklı olur. Hakikat sadece ideolojik ve

bilimsel yöntemle açıklanamaz; açıklansa da eksik kalır. Bu tür bir açıklama bir modernite saplantısı olarak anlaşılmalıdır. İleriki bölümlerde daha da açıklayacağım gibi, modernitenin kişiliği tek boyuta indirgeyen (ekonomist, siyasetçi, ideolog, akademisyen, asker, işçi, bilim insanı, aydın vs.) yaklaşımı aşılmadan, kapitalist moderniteye karşı tutarlı ve bütünlüklü, dolayısıyla başarılı bir mücadele geliştirilemez. Devrimci çıkışların, kişiliklerin ve örgütlerin donanımları bütünlüklü olmadıkça, tarihsel-toplumsal kültürle, bu kültürü temsil eden şimdiki halleriyle ilişkilenme ve bu hallerle donanma sağlanmadıkça, liberal yaşamın tuzağına düşmek kaçınılmazdır. Kapitalist modernite liberal yaşamın içerdiği ideolojik ve teorik silahlarla rakibini düşürmektedir. Liberal birey veya yaşamın çok doğal ve özgür birey ve yaşam olduğu sanılır. Hâlbuki bu tür bir yaşam en katı dinlerden daha dogmatik ve tek boyutlu yaşamdır. Eğer PKK çıkışı benzer reel sosyalist örneklerin yaşadığı savrulma ve tasfiyeyi tam yaşamamışsa, tasfiye edilememişse, bunun temel nedeni toplumsal hakikate bütünlüklü olarak bağlı kalması ve yenilik içeren teorik ve pratik adımlarını aynı bütünlükle birleştirebilmesidir. Sonuçta bu tarz çıkış ve yürüyüş, kapitalist modernite unsurlarına karşı alternatifi olan demokratik modernite unsurlarının gelişmesine yol açtı. Devrimci çıkışları sadece fiziki güce veya herhangi tekil bir boyuta indirgemek er veya geç yaşamın bütünselliği tarafından aşılacaktır. Çağdışı uygarlığın ve kapitalist modernite unsurlarının ezici güç dengesizliği karşısında özgür ruh ve bilinç mücadelesi kayalıklarda kök salarcasına çiçeklenmiş ve meyvesini vermiştir.

B- PKK'NİN DEVRİMCİ HALK SAVAŞI DENEYİMİ VE SONUÇLARI

PKK'nin temellerinin Ankara'da atılması klasik sömürgecilik politikasının tipik bir yansımasıdır. Dünya genelinde sömürge-metropol ilişkisi bağlamında çok sayıda benzer örnek yaşanmıştır. Ankara'dan çıkışın sancılı geçtiğini belirtmeye çalıştım. Bunun en zor süreçlerden birisi olduğu açıktır. Zorluk kaba güçten değil, Beyaz Türk faşizminin özgünlüğünden, onun boğucu psikolojik-kültürel ortamından kaynaklanıyordu. Oraya giriş yapmak ne denli güçse, çıkış yapmak da o denli güçtü. Hangi kültür ve ruhla çıkış yapıldığı büyük önem taşıyordu. Kültürel soykırımın tam zaferini yaşadığı ortamda Kürt ulusal hareketini diriltmek ölüyü mezardan sağ çıkarmaya benzer. Durum "Çıkmayan candan umut kesilmez" deyişini akla getiriyordu. Canlanma emarelerini gösteren hastamızı taşımak, başka bir ortamda daha sağlıklı hale gelmesini sağlamak temel görevdi. Urfa'daki durumumuz Eyüp Peygamberin hastalığına da benziyordu. Terk-i diyar etmek en acil seçenekti. Stratejik çalışma alanı olarak Ortadoğu'nun en sıcak bölgesini seçmenin amaçla ilişkisi daha tutarlıydı. Benzer birçok güç çıkışını Avrupa'ya yapmıştı. Ancak Avrupa çoktan devrimci çalışma merkezi olmaktan çıkmıştı. Başa bela ettiği Türk modernitesinin anası babası rolündeydi. Türkiye'de kaba dayakla terbiye edilmek istenen devrimciler, Avrupa'da psikolojik tedaviyle sözüm ona kendilerine getirileceklerdi. Elbette Avrupa'da çalışılabilir, ama Avrupa stratejik merkez yapılamazdı.

İlk yılımız lojistik ihtiyaçların giderilmesi ve grubun yeniden derlenip toparlanması çabalarıyla geçti. Öyküsünü sonraya bırakırsak, yeni mekân ve zamanı doğru değerlendirmek büyük önem taşıyordu. 1970'lerin Türkiye ve Kürdistan PKK'si ideolojikti. Reel sosyalizmin ulus-devletçi ideolojisini benimsemişti. Demokratik özellikler kendisinde potansiyel olarak mevcuttu. Ama reel sosyalizmdeki revizyonizmle mücadele edecek kapasiteden yoksunduk. El yordamıyla ancak ilkel milliyetçi ve sosyal şoven ideolojilerle başarıyla mücadele edebiliyorduk. Ortadoğu'nun yeni mekân ve zamanında buna gerek olmadığı gibi koşulları da yoktu. Koşullar içte devrimci savaş PKK'sini, dışta da diğer örgütler ve reel sosyalist devletlerle ittifak yapmayı gerektiriyordu. İdeolojisindeki muğlâk unsurlara rağmen, ideolojik PKK özgür yaşam umudunu fazlasıyla vaat ediyordu. Fakat ideolojik vaatler özgür yaşam için asla yeterli olamazdı. Bunun için savaş PKK'sini yaratıp işlevsel kılmak zorunlu bir aşamaydı. Savaşı göze almadan hiçbir özgürlük elde edilemezdi; bırakalım özgür yaşamı, öz kimliğimizi bile kazanamazdık. Ankara'da hayal edilen şey özgür yaşam olmaktan uzaktı; hayal edilen belki de öz kimliğe ilişkin bir ad kazanmaktı. Bunun bile büyük riskleri vardı. Sonuçta riskli de olsa, Kürt öz kimliği ad olarak kazanılmıştı. İkinci büyük adım, kazanılanı tekrar etmek olamazdı. Kimliğin özgürlük savaşına girişilecekti.

Burada karşımızdaki temel sorun yine oldukça felsefidir. Temel felsefi sorun, kimlik ve özgürlük arasındaki ilişkidir. Özgürlük olmadan kimlik yaşanabilir miydi? Toplumsal kimlik olmadan bireysel anlamda özgürlük mümkün müydü? Eğer bu iki temel soruya olumlu yanıt verilemiyorsa, o zaman eylem ve özgürlük, diğer bir deyişle irade ve özgürlük arasındaki ilişkiyi anlamlandırmak gerekecektir. Kürt kimliğine dayatılan baskı ve sömürü tarzı, örneğin herhangi bir Avrupalı ulus-devletin baskı ve sömürü tarzı gibi değildir. Kürdistan'da uzun vadeye ve bütün toplumsal alanlara yayılmış kültürel soykırım yöntemleri yürürlüktedir. Bu yöntemler yürürlükte kaldıkça varlık veya kimlik söz konusu olamazdı. Özgürlük ise ancak hâkim ulus-devletin modernite unsurları için geçerlidir. Orada da yurttaşların ezici bir kısmı modern köleliği yaşamaktadır. Kürtler ise varlık ve kimlik olarak parça parça tüketilmekte, ortadan kaldırılmaktadır. Bunun için tüm asimilasyonist ve soykırımcı araçlar devrededir. Sadece siyasi baskı ve ekonomik sömürü söz konusu değildir. Tarihsel-toplumsal varlığın, öz kimliğin kendisi imha ve inkâr sürecini yaşamaktadır. Dolayısıyla Avrupa türü siyasi ve ekonomik mücadeleyle kazanılacak bir özgürlük söz konusu olamazdı. Avrupa'da varlık savaşına da gerek yoktu. Çok az istisna dışında, kimlikler baskı altında da olsa, imha ve inkâr sürecini yaşamıyorlardı. Her ne kadar özgür olmadan kendi kimliğini yaşamanın pek değerli olmadığı söylense de, yine de varlıklı ve kimlikli olmak önemlidir.

Kürt olgusunda durum farklıdır. Kürt varlığı ve kimliğinin kendisi inkâr edilmekte ve geriye kalan parçaları üzerinde amansız bir imha süreci yürütülmektedir. Bu durumda varlık ve özgürlük iç içe geçmiş iki kavram oluyor. Biri kazanılmaksızın diğeri gerçekleştirilemiyor. Özgürlük istiyorsan varlığı kazanacaksın, varlığı istiyorsan özgür olmayı başaracaksın. İnkâr ve imha

sürecinde psikolojik ve kültürel araçlar (ideolojik aygıtlar) da yoğunca devrede olmasına rağmen, esas uygulama yöntemleri fiziksel güce dayalıdır. Ordu, polis, kontrgerilla, sivil faşist milisler, korucular ve milis ajanlar ağ halinde tüm varlık gözenekleri üzerinde faaliyettedirler. Arkalarında NATO ve diğer müttefik güçler vardır. En azından yüz yıllık tarihsel bir arka planı bulunan fiziki imha güçleri geleneksel iktidarcı ve hiyerarşik güçleri de hep kullanmaya çalışırlar. Bu fiziki güç gerçeklerini göz önüne almadan, onlara yönelik bir eyleme girişmeden veya mücadele vermeden, ne varlık ve kimliğin ne de özgürlüğün kazanılması söz konusu olabilir.

Modern dönem Kürt işbirlikçiliğinde görülen burjuva sınıf güdümlü bazı cılız çıkışlar, ilkel milliyetçilikler ve hâkim ulus-devlet işbirlikçisi Türk sosyal şovenler, Kürt varlığı ve kimliği üzerindeki inkâr ve imha sistemini, soykırımcı uygulamaların yöntem ve araçlarını fazla göz önüne almadan, genel ve kategorik bir özgürlük mücadelesinden bahsederler. Bunlar dürüst olsalar bile, soykırım uygulamalı statüyü göz ardı ettikleri için, objektif olarak bilinçli inkâr ve imha güçlerinden daha olumsuz rol oynarlar. Hiç geçerliliği olmayan, sahte ve demagojik ağızlarla kimliğin ve özgürlüğün kazanılabileceğinden bahsederler. Olmayacak duaya âmin dedirtmek isterler. İnkâr ve imhanın eşiğindeki bir varlığı, örneğin bir kanser vakasını aspirinle tedavi etme türünden yöntemler önererek tedavi etmeye, aslında hastayı öldürmeye çalışırlar. Yıllarca bu yöntemleri denedikleri halde sonuçları ortadadır. Büyük bir sahtekârlıkla, olmayan insan hakları ve özgürlükleri varmış gibi davranarak, ideolojik ve siyasi mücadeleyle öz kimliklerini tam ve özgürce yaşayacaklarını sanırlar. Sanmaktan da öteye propagandasını yaparak, halkın bilincini ve iradesini köreltmeye çalışırlar.

Açık ki, imha ve inkâr sisteminin yöntemlerine karşı değişik türden de olsa, onların etkisini kıracak yöntem ve araçlarla mücadele etmek varlık, kimlik ve özgürlüğün birlikte kazanılması için şarttır. İdeolojik ve siyasi araçlar gerekli olmakla birlikte, mevcut koşullarda belirleyici olamazlar. Bu araçların etkisi ancak imha ve inkâr araçlarını devrimci araçlar ve yöntemlerle sınırlandırdıktan sonra söz konusu olabilir ve anlamlı bir rol ifade edebilir. Zaten çok yetersiz de olsa PKK'nin çıkışındaki eylemli halinin halkta güçlü destek bulmasının altındaki temel etken de bu gerçeklikti; yani doğru yol, yöntem ve araçlarla mücadeleyi göze almasıydı. Muğlaklıklar da içerse, başlangıçtaki antisömürgeci ulusal kurtuluş savaşı stratejisi önemli doğruları barındırıyor, bu nedenle de destekleniyordu. Yine bu stratejik doğrultuda geliştirilen sınırlı bazı eylemler olağanüstü bir ilgi ve destekle karşılanmıştı. Ortadoğu sahasına inildiğinde, varlık ve özgürlük sorunlarına ilişkin bu yönlü tartışmalar yaşanıyordu. Yaşanan bazı olaylar eleştiriliyor, daha doğru ve yeni strateji ve taktikler aranıyordu.

1- Devrimci Halk Savaşı, Tasfiyecilik ve İhanet

Devrimci halk savaşının gerekliliğinden kuşku duymuyorduk. Böylesi bir süreç yaşanmadan ne kimlik ne de özgürlük söz konusu olabilirdi. Bu amaçla daha ilk başlarda tarihsel toplumda zorun işlevi üzerinde yoğunlaşmaya çalışıyorduk. Kaldı ki her gün, her saat iliklerimize kadar kendini hissettiren çıplak zor güçleri meydandaydı. Zorla fetih sadece bir egemenlik hakkı olarak değil, Allah'ın emrinin gereği de sayılıyordu. Genelde olduğu gibi Kürdistan üzerinde egemenlik kuran güçlerin geleneksel olduğu kadar moderniteye dayalı ideaları da bu yönlüydü. Kürdistan geçmişten beri fethedilmiş bir ülke veya toprak parçasıydı. Tanrının emrinin gerekleri yerine getirilmişti. Modernite unsurları söz konusu olduğunda, ilave gerekçelerle egemenlik hakkı asla tartışılmazdı. Azamî kâr kanunu ve sanayileşme ihtiyaçları geniş toprakları ve pazarları zorunlu kılıyordu. Ulus-devletçi egemenlik anlayışı asla bölünmez ve başkalarıyla paylaşılmaz güç teorisine dayanıyordu. Sınırların bir karışıyla dahi oynanamazdı. Bir çakıl taşı bile verilemezdi. Âdeta ol deyince olduran bir tanrısallık, daha doğrusu ulus-devlet tanrısallığı kendisini eski tanrısallıklardan bin kat daha fazla güçlendirilmiş egemenlik, merkezi güç, homojen toplum, mutlak köle vatandaş ve her konudaki tekçi ('tek vatan', 'tek dil', 'tek kültür', 'tek bayrak', 'tek marş' vb.) anlayışlar ve emrindeki güçlerle tartışılmaz kılıyordu. En ufak bir tartışma ve karşı tez, 'vatanın birlik ve bütünlüğü'ne yönelik en tehlikeli suç olarak yargılanıyor ve en ağır cezayla cezalandırılıyordu. Böylesi koşulların bütün söylem ve eylemleriyle kendisini konuşturduğu ve geçerli kıldığı bir ortamda en ufak bir karşı ideada bulunmak, ancak kendini zor yöntemleriyle savunmakla mümkün olabilirdi. Tartışılan bu değil, bunun stratejik ve taktik gerekleriydi. Nitekim PKK'nin çıkış döneminde meşru savunma araçları tereddütsüz kullanılmıştı. PKK bir nevi milis güç olarak kendisini örgütlemek zorundaydı. Aksi halde bir gün bile ayakta duramazdı. Dursa bile diğer güçlerden farkı kalmaz ve tasfiye olmaktan kurtulamazdı.

Dönemin devrimci halk savaşları incelenmişti. Özellikle Vietnam ve Afrika deneyimleri en çok incelenen örneklerdi. Reel sosyalizm ve hegemonik güçler arasında şiddetli çatışmaların gündemde olduğu koşullarda, ulusal kurtuluş hareketleri büyük başarı sağlamışlardı. Çok sayıda örnek ulusal kurtuluş teorisini doğruluyordu. O halde kendisi de bir sömürge olan Kürdistan için bu tür ulusal kurtuluş savaşı modelini esas almak kaçınılmazdı. Grup aşamasından Ortadoğu'daki hazırlıklara kadar sürece damgasını vuran bu tür bir savaş modeliydi. Tüm eğitim toplantıları, konferans ve kongre belgelerinde devrimci halk savaşı incelenen, tartışılan ve karar altına alınan konuların başında geliyordu. Pratik hazırlıklar da bu yönlüydü.

12 Eylül askeri darbesinin uygulamaları, Diyarbakır Cezaevi başta olmak üzere cezaevlerine doldurulan insanlara yönelik korkunç işkenceler ve tümüyle toplama kampına dönüştürülen toplumsal yaşam alanları bir an önce yeni stratejik hamleyi başlatmayı gerektiriyordu. İdamlar devredeydi. Ölüm oruçları başlamıştı. Ne yapılacaksa tam zamanıydı. Tarih gecikmeyi affetmezdi. Zaten öz savunma niteliğindeki eylemlilikler hiç durmadı; azalıp çoğalan bir seyir

halinde hep devam etti. Yapılması gereken bu eylemliliği daha üst bir noktaya sıçratmaktı. Bunun hazırlıkları da fazlasıyla gerçekleştirilmişti. Özgüce dayalı halk savaşı stratejisi için fazla beklemek ve oyalanmak oportünizm anlamına gelecekti. Bu gerekçelerle daha 12 Eylül gerçekleşmeden, Temmuz 1980'de Kemal Pir ve Mahsum Korkmaz önderliğinde ilk grubu yeniden ülkeye yollamıştık. Daha sonra İran ve Irak üzerinden grup akışları devam edecekti. Dolayısıyla kritik 1982 yılı (özellikle Diyarbakır'daki işkence ve ölüm oruçları nedeniyle) bana göre mutlaka yeni hamle yılı olmalıydı. Pratik hamle merkezini ülkeye, Lolan'a kaydırmıştık. Hamleyi oradan başlatmayı bekliyorduk. Gerekli bağlantılar ve güç aktarımları çoktan tamamlanmıştı. Beklenti haklı ve gerekçiydi. Orada önderlik konumunda olanlar halen içyüzünü tam anlayamadığım gerekçelerle bana göre bariz sağ sapma anlamına gelecek bir tutum içine girmişlerdi. Ortadoğu'daki hazırlık sürecini aynen tekrar etmekle, yani kopyasını gerçekleştirmekle uğraşıyorlardı. İlk ciddi sapma buydu. Bu sapma günümüze kadar da etkili oldu. Kaygılarım artmış, ilk ciddi eleştirilere yönelmiştim. Birçok konuşma ve talimatta bu eleştirileri görmek mümkündür. En son Ocak 1984'teki Merkez Komite Toplantısında en kapsamlı eleştirilerle yaşananlar yargılandı.

15 Ağustos Hamlesi aynı yıl çok gecikmeli, çok da becerikli olmayan ve hazırlıklarımıza cevap vermeyen bir tarzda başlatılmıştı. Eylemin kendisinden ziyade tarihsel ve güncel anlamı önemliydi. Dolayısıyla sürece damgasını vurması kaçınılmazdı. Kendisini Kürdistan'daki klasik Kürt isyanlarını bastırmaya göre konumlandırmış olan Türk ordusu mevcut strateji ve taktiklerle hamleyi hemen bastıracak güçte değildi. Klasik halk savaşlarının sıradan gerilla taktikleri karşısında bu ordunun çaresiz kalması kaçınılmazdı. İlk gelişmeler bunu kanıtladı. Fakat halk savaşının gerilla taktiklerinin ustaca uygulanmasını bir yana bırakalım, sıradan bir uygulaması bile yapılmıyordu. Tarihsel bir fırsat, bir hamle boşa çıkarılabilirdi. Ülke içindeki pratik önderlik ısrarla sorumluluk üstlenmiyordu. Önderliğin dayatmaları karşısında kendiliğinden grup faaliyetleri havasına girilmişti.

Tehlikeye ilk defa Mahsum Korkmaz dikkat çekmişti. Kendisiyle hamle sonrasında sıkı konuşmuş ve sorumluluğun gereklerini hatırlatarak yeniden ülkeye göndermiştim. Kemal Pir'in talihsiz yakalanması gibi Mahsum'un da bana göre hâlâ aydınlatılmayı bekleyen şahadeti hamlenin başarı şansını zayıflatıyordu. Bunun üzerine pratik önderlik konumunda olanları yanımıza çağırdık. Kendilerine o kadar öfkeliydim ki, tamamına katılma gereği duymadığım 1986 Kongresi'ni yaptırarak birçoğunu Avrupa'ya yolladım. 1987'den 1998 yılının 9 Ekim'inde Suriye'den ayrılana kadar, müthiş ve ardı arkası kesilmeyen hamleleri bizzat hazırlayıp harekete geçirerek, dayatılan oportünizmi ve bunu çok iyi kullanan JİTEM ve kontrgerillayı boşa çıkarmaya çalıştım. Mücadelede süreklilik ve güç büyümesi sağlanmıştı. Bu çabalar kendi başına zaferi sağlayamazdı; ancak oportünizmin olumsuz etkilerini ve kontrgerillanın tasfiye planlarını boşa çıkarabilirdi. Öyle de oldu. 1998'in sonlarına geldiğimizde, tarihsel devrimci halk savaşı hamlemiz tasfiye edilememişti. Ama beklenen

zaferin de çok gerisindeydik. Bunun iç nedenleri üzerinde kısaca durursak şunları belirtebiliriz:

a- Devrimci halk savaşı stratejisi ve taktik özellikleri daha ilk adımda bir tarafa bırakılmıştı. Benim Ortadoğu'da üslenmem, çağdaş Kürdistan tarihinde belki de ilk defa devrimci halk savaşının stratejik bir gereksinimini karşılar nitelikteydi. Üstlendiğim denge durumu üzerimde herhangi bir dayatmaya imkân tanımıyor; halk savaşından taviz vermeye değil bu savaşı desteklemeye elverişli konum ve koşulları taşıyordu. Çok önemli stratejik bir konum sağlanmıştı. Halk savaşının geliştirilmesi için hem stratejik ilişkilerin kurulması, hem de özellikle eğitim ve lojistik alanında taktik desteklerin sağlanması açısından koşullar çok uygundu. Bu koşulların sonuna kadar değerlendirilmesi doğru bir yaklaşım olacak ve tarihsel anlam taşıyacaktı. Ülke içindeki ister eski ister yeni taşınmış grupların yapmaları gereken şey, aynı rolü üstlenecek bir karargâh geliştirmek değildi. Boşuna ve hazırlıkları boşa çıkaran bir çaba olacaktı bu. Lolan, Xakûrke, Gare, Zap, Metina vb. alanlardaki kamplar Bekaa'nın rolünü oynayamazlardı; ancak taktik destek rolünü oynayabilirlerdi. Buna ne güçleri ne de gereksinimleri vardı. Ayrıca İran ile Irak arasındaki savaştan yararlanılabilirdi. Aynı şekilde YNK ile KDP arasındaki çatışmalar da doğru temelde ele alınabilir, devrimci savaşın strateji ve taktiklerine uygun olarak değerlendirilip yararlanılabilirdi. Oportünizm kendisini öncelikle bu ilişkilerde gösterdi. Bekaa'daki pozisyonu taklit etmekten, hem de çok geriden ve çok yetersizce taklit etmekten başka bir şey yapmadı. Güçlerimiz objektif olarak İran'ın, Irak'ın, YNK ve KDP'nin yedeğine sokuldu.

Aslında hepsi de devrimci halk savaşı lehine kullanılabilecek ve büyük gelişmelere yol açabilecek olan bu güçlerle ilişkiler sağ sapmanın güçlerimiz üzerindeki etkisini güçlendirdi. Güçlerimiz gırtlağına kadar hiç beklemediğim bir sorumsuzluk içine girdiler. Bir yandan uyduluk türü, diğer yandan başına buyruk sorumsuz ilişkiler her tarafı sardı. Lolan Karargâhı Bekaa'daki tarihsel çalışmayı hiçe sayarcasına tarihi kendisinden başlatma sevdasına düşerken, Kuzey Kürdistan'a yollanan gruplar ahbap çavuşluğun ötesinde ilişki geliştirmeyi akıl edemiyorlardı. Birçok militan KDP'nin eski kontrgerillacı unsurları eliyle katledildiği halde tedbir geliştirdikleri yoktu. Rahatlıkla hem Güney'de hem de Kuzey Kürdistan'da kendilerini çığ gibi geliştirebilecek gerilla birlikleri, kendinden geçmiş ahbap çavuş birliklerine veya avare-asi gruplara dönüşmüştü. Ancak kendilerini besleyebilecek ilişkiler geliştirebiliyorlardı. Çoğu da oyuna gelip avlanıyordu. KDP ile YNK arasındaki çatışmalı durumda devrimci inisiyatif geliştirip tarihsel adım atmak mümkünken, halkı bu güçlerin kontrollerinden çıkarıp özgürlük savaşına yöneltmek ve olası katliamlara karşı hazırlamak rahatlıkla başarılabilecekken arabuluculuk yapma adı altında kendilerini boşa çıkarıyorlar, Mehmet Karasungur'un şahadetinde görüldüğü gibi stratejik darbe yiyorlardı. 1990'lara kadar bu tür ilişkilerle tarihsel bir fırsat sadece değerlendirilmemekle kalmıyor, daha da vahimi sağa yatırılıyordu. 15 Ağustos Hamlesi onlarca kat daha etkili biçimde gerçekleştirilebilecekken, hem

gecikmeli hem de dostlar alışverişte görsün kabilinden baştan savma bir uygulama olarak devreye sokuluyordu.

Daha iç bölgelerde, başta Botan olmak üzere tüm Kuzey Kürdistan'da geliştirilen uyduruk karargâh düzeni üçüncü versiyon olarak kendini tekrarlıyordu. Başta harcanan bin bir emek ve tarihsel çabalarla hazırlanıp kendilerine ulaştırılan eşsiz gerilla adayları olmak üzere, lojistik olanaklar ve halkın çok değerli destekleri üzerinde en aşağılık 'savaş ağalığı' hesaplarını kurguluyorlardı. Her sözde üst komutan bir yandan kendisi için en üst düzey komuta hesapları yaparken, diğer yandan benzer konumda olanların ayağını kaydırmaya çalışıyordu. Tüm sorun "En etkili kim olacak?" sorusuna indirgenmişti. Birçoğu rüyasında bile göremeyeceği çok geniş araç gereç, ilişki ve para üzerinde egoist hesaplarını hayata geçirmekle uğraşıyordu. Zincirinden boşalmış, kökü yüzyıllar öncesine dayanan aşağılık komplekslerine meydan açıyordu. Zirve yapabilecek bir halk savaşı deneyimi bu hesaplar nedeniyle neredeyse boşa çıkacaktı. Çok değerli, dürüst, cesur ve fedakâr gerilla adayları bu tür alçaklıklar, sorumsuzluklar ve yerine getirilmeyen görevlerin kurbanı olacaktı. Halk da giderek koruculaştırılacak ve kontrgerillanın etkisine girecek, girtnenin de ötesinde âdeta peşkeş çekilip kontrollerine terk edilecekti. Bütün gruplar, ilişkiler, paralar, araç gereçler sahte komutanlar ve hempalarını beslemek ve korumak için seferber edilecekti. Yukarıdan başlatılan sağ sapma en alt birim sorumlusuna kadar böylesine zincirleme yansıtılacaktı. Tüm uyarılarımız ve eleştirilerimiz bu zihniyet ve uygulayıcıları tarafından boşa çıkarılacaktı. Daha sonraları neredeyse her bölgede ortaya çıkan 'Dörtler', 'Üçler', 'Tekler' çeteci anlayışları bir günde oluşmadı. 2002-2004 sürecinde sayıları bini aşan hainlerin sürüler halinde kaçışında daha başından yaşanan sağ sapmanın belirgin payı vardır.

b- Komuta ve örgütlenme alanında bu tür örneklerle kendini iyice açığa vuran sağ sapmacı anlayışın savaş tarzına yansıması çok daha tahripkâr oldu. Bu anlayışın temsilcileri halk savaşını geliştireceklerine, kendi konumlarını korumanın ajanlıktan beter en iğrenç biçimlerine sevdalandılar. Bu temelde en değerli gerilla adaylarını hiç anlamı olmayan eylemlerle harcarken, gerilla savaşını geliştirebilecek dürüst komuta adaylarını da arkadan vuracak kadar alçaklaştılar. Özellikle Dörtlü Çete (Şemdin Sakık –Zeki-, Şahin Baliç –Topal Metin-, Halil Kaya -Kör Cemal- ve Cemil Işık -Hogır-) bu konuda tam uzman kesildi. Çetenin elebaşları "Ajanları tespit ediyoruz" adı altında yaptırdıkları işkenceli sorgulamalarda büyük ihtimalle yüzlerce dürüst yoldaşın katledilmesine yol açtılar. Terzi Cemal (Ali Örmürcan) ve Doktor Süleyman (Sait Çürükkaya) gibi kaçkın birçok elebaşı kadro ve savaşçı yeme makinesine dönüştü. Tüm olumlu ve ışık saçan özellikleri birer karadelik gibi yuttular. Halk savaşını geliştirmek yerine, en değme kontrgerilla elemanlarına taş çıkartacak şekilde bu savaşı önlemeye çalışan unsurlar haline geldiler. Bunların ezici çoğunluğunun ajan olduğunu sanmıyorum. İçlerinde tek tük ajan olabilir. Büyük kısmının çeteci pratiklerinin psiko-kültürel etkilerden kaynaklandığı, sağ sapma-

nın, yetmez devrimciliğin ve yerine getirilmeyen sorumluluk anlayışının sonucu olarak geliştiği kanısındayım.

Kendi sorumluluk sahamda da aynı veya benzer çok sayıda unsur olduğu halde, yeterli devrimcilik ve sorumluluk anlayışım en azından bunların günübirlik tahribatlarını önlüyordu. Ortaya çıkan halk ya da gerilla savaşı değil, ilkel çeteci anlayış ve uygulamalardı. Tasfiyeyi dış bir odağa bağlı olmaksızın, kendi kendilerine uyguluyorlardı. Yaptırdıkları birkaç eylemi örgüt karşısında kendilerini savunma gerekçesi haline getirmişlerdi. Kaldı ki, şahsi paylarının bulunmadığı bu eylemleri en fedakâr ve cesur gerilla adaylarını kullanıp harcayarak gerçekleştiriyorlardı. Her biri kendi şahsını koruyacak ve iğrenç dürtülerini tatmin edecek şebekeler oluşturmuştu. Buna dokunan yanıyordu. Müdahale için görevlendirdiğimiz güçler, örneğin Harun (Hüseyin Özbey) arkadaş ve grubunun Sason'da imhasında olduğu gibi yarı yolda imha oluyordu. Yaşananlar ulusal kurtuluş savaşı olmaktan çıkmış, kişiler şahsında ilkel sınıf, aile ve kişiler arası çıkar savaşı veya kavgasına dönüşmüştü. Özgürlük ortamı ve şansı böyle tüketiliyordu. Şüphesiz kontra etkilemeleri, sızmaları ve tahrikleri vardı, fakat belirleyici değildi. Belirleyici olan, devrimci halk partisinin savaş ve yaşam tarzını sabote edip kendi bencil sınıfsal ve şahsi çıkarlarını tatmin etmek, önderliği er veya geç ele geçirme hesapları yapmaktı. Fırsatın ellerine geçtiğini sanıyorlar, bu fırsatı sınıfsal ve ailevi kimlikleri için sonuna kadar kullanmaktan çekinmiyorlardı.

Karşıt unsurlardan sağ sapma içindekilerin uygulama gücünü göstermediği kolektif önderliğe göz dikmeleri, yoldaşça yaşam ve savaş tarzının canına okumaları beklenebilirdi. Olan da buydu. Devrimler tarihinin de hep doğruladığı gibi zamanında, yetkince ve doğru olarak doldurulamayan politik ve örgütsel alanlardaki boşluklar devrim karşıtlarınca hem de devrim saflarında en keskin lafazanlıklar ve maskeleyici tutumlarla doldurulacaktı. Devrimlerin bu kuralı işliyordu. Kürdistan'da tasfiye olan karşıdevrimci unsurlar ve gruplar, bunların arkasındaki işbirlikçi sınıf eğilimleri ve kişilikleri PKK saflarında yeniden dirilip özgür Kürtlükten intikam alıyorlardı. Kürt kimliğinde bu tür unsurlar tarihseldir, üst tabakanın derinlerine kazınmışlardır, fırsatçı ve haindirler. En beklenmedik ortamlarda, mekân ve zaman koşullarında marifetlerini sergilemekten çekinmezler. Yeter ki o an çıkarları için elverişli olsun, mekân buna fırsat tanısın. Bunların maskesini düşürmek için daha 1980'lerin başında kapsamlı kişilik, kimlik ve sınıf çözümlemeleri yaptım, ama bunların başarısı sınırlı oldu. Aynı unsurlar bu çözümlemelerin hayata geçirilmemesi için kendilerince her türlü tedbiri alıyorlardı. Yine yaptığım çözümlemeleri eğitimlerde yeterince kullanmama, kendilerinde tutma, saklama ve kaybetme sıkça başvurdukları belli başlı yöntemlerdi.

c- Devrimci halk savaşı halkın savaşı olmaktan çıkarılmış, halka karşı güç kullanma ve üstünlük kurma savaşına dönüştürülmüştü. Başarılı bir halk savaşı için yeterli olan halk desteği inanılmaz provokatif yöntemlerle tersine çevrilmiş, çoğu kesim çareyi kontra güçlere sığınmakta bulmuştu. Rahatlıkla kendi öz savaşları doğrultusunda bilinçlendirilip örgütlendirilerek gerilla ordu-

suna dönüştürebilecek halktan insanlar doğru eğitim ve örgütlenme biçimleriyle eğitilip örgütlendirilmemişler, sadece erzak için başvurulan kaynaklara dönüştürülmüşlerdi. Bunu fırsat bilen kontrgerilla elemanları, bazı korkunç cinayetleri de devreye sokup, halkı hızla kendilerine sığınmaya mecbur etmişlerdir. Devlet güçleri direnen binlerce köyü yakıp yıkmışlar ve milyonlarca köylüyü her şeylerine el koyarak aç sefil yollara düşürüp metropollere göç ettirmişlerdir. Tarihin en büyük halkı tasfiye etme hareketlerinden birini gerçekleştirmişlerdir. On bini aşkın cinayet işlemişlerdir. Halkın malına el koymuşlar ve namusuna göz dikmişlerdir.

Gerilla yönetimi, sağ sapma içinde bulunan kişilikler ve onlardan da beter biçimde ilkel kalmış egolarını tatmin etmekten öteye gidememiş köylü kurnazları ve küçük-burjuva şarlatanlar birer soykırım olan bu uygulamaları seyretmişler, hatta yetmez ve yanlış pratikleriyle bu uygulamalarda bulunanlara en büyük desteği sağlamışlardır. Tarih kendi halkına karşı bu denli duyarsız ve onursuz davranan ve halkın yaşadığı soykırım uygulamaları karşısında zavallı kalan çok az örnek tanımıştır. Tutarlı, yeterli ve anında devrimci taktik belirleyebilen birkaç gerilla grubu olsaydı, bu süreçte rahatlıkla sayısı elli bini bulan bir gerilla ordusu yaratılabilirdi. Ancak bu işi yapması gerekenler soykırım sürecine sokulan halka ellerini bile uzatmadılar. Görülmemiş işkence, gasp ve tecavüzlere karşı misilleme hareketleri bile geliştirilemedi. Gerillaya katılım için gelen yüzlerce genç yollarda imha olmaya terk edildi. Kendilerini koruyacak ve besleyecek güç dışında her şeye âdeta ihanet edildi, ilgi gösterilmedi. Hâlbuki sağ sapmanın da kendine göre ölçüleri vardır. Oysa ortaya çıkan gerçeklik sorumsuz, kendini yitirmiş, ya umutsuzluktan ya da kendine sevdalanmaktan tanınmaz hale gelmiş, hiçbir anlayışa sığmayan pratiklerin sahibi olan kişiliklerin gerçeğiydi. Bunlar son tahlilde imha ve inkâr kültürünün kusmukları durumundaydılar. Hastalık daha derinlerdeydi, dolayısıyla tedavi yöntemlerinin de köktenci olmasını gerektiriyordu.

d- Gerilla taktikleri bir yana bırakılmıştı. Gerilla güçleri en muhkem ve saldırılması en zor bir karakola Donkişotvari saldırarak anlamsız onlarca kayıp verirken, az kayıpla azamî sonuç alabilecekleri eylem biçimlerini geliştirmeyi akıllarına bile getirmiyorlardı. Hiçbir planlı halk savaşı taktiğini geliştiremediler. Karşı taraf ne yapacaklarını çok önceden çözerek ona göre tedbir geliştirirken, gerillanın esas avantajı olan 'nerede, nasıl ve ne zaman vuracağı belli olmayan' tarzını bırakıp tersini uyguluyorlardı. Saldırı ve savunma taktiklerinin tersi neyse o yapılıyordu. Yersiz ve zamansız koşullarda ileri atılma ve geri çekilmenin en anlamsız ve en tehlikeli biçimleri deneniyordu. Çok başarılı olabilecek ileri atılma ve geri çekilme biçimleri düşünülmek bile istenmiyordu. Yaşanan, objektif olarak kontrgerillacılıktı. Bu yapılanlar eski kadroların gerilla alanlarından çekilmesi sonrasında, 1987 yılından itibaren örgüt yapısını ele geçirdiklerini sanan sözde yeni kadronun iflah olmaz unsurlarının marifetleriydi. Bunlar sağ sapmadan da öteye, tam bir laçkalık ve sorumsuzluk örneği sergilediler. Örgütsel bağ diye bir bağı akıllarına bile getirmediler. Tüm hünerleri kendi kontrolleri dışında tek bir kişi bırakmamaktı. Beni bile kontrol

altına almak, bu da olmazsa tasfiye etmek için akla hayale gelmeyecek planlar peşinde koştular. PKK'yi ele geçirmek peşinde koştukları tek amaç haline gelmişti. PKK'yi ele geçirip ne yapacaklardı? Tasfiyeyi tamamlayıp ellerine geçirdikleriyle, birer kadını veya erkeği kollarına takıp Güney Kürdistan yönetimine veya İran devletine sığınacaklar, o da yetmezse kapağı Avrupa'ya atıp hayal hanelerindeki en aşağılık yaşam güdülerini tatmin edeceklerdi. 2002-2004 tasfiyeciliği bu gerçeği bütün çıplaklığıyla ortaya koymuştur.

Listeyi ana maddeler halinde daha da uzatmak mümkündür. Göstermek istediğim şey halk savaşı adına nelerin yapıldığıdır. Ben parti ideolojisinde ulusdevletçilik konusunda muğlaklığın yaşandığı bu dönemi değerlendirirken, halk savaşı stratejisinin doğruluğuna ve sonuç alacağına dair inancımı hâlâ korumaktayım. Devrimci halk savaşı bu dönemin tek doğru stratejisiydi. Diğer yöntemler soykırıma hizmet etmekten öteye rol oynayamazdı. Temel taktik adımlar da genel olarak doğruydu. Ortadoğu'da üslenme, eğitim yapma ve lojistik donanım sağlama, ülkeye geçiş, geçici üs alanlarında hazırlık ve bu amaçlarla taktik ilişkiler kurma doğru ve yeterliydi. Olmayan şey pratik önderlik ve sıradan gerilla taktiklerini uygulama niyetiydi. Uygulama ustalığı demiyorum, çünkü bir eşkıya bile olsa, mevcut güçle çok daha ileri düzeyde bir başarı sağlayabilirdi.

Yıllarca bu duruma düşmenin nedenlerini çözmeye çalıştım. Sonuçlarını ve tasfiyeci etkilerini önlemek için aynı büyüklükte çabalar harcadım, harcadık. Kusur halkta değildi; halkın desteği başarılı bir savaş için yeterliydi. Kadro ve savaşçı eksikliği de söz konusu değildi. Bunlar da fazlasıyla mevcuttu. Araç gereç donanımı, lojistik, iç ve dış üslenme alanları fazlasıyla yeterli ve elverişliydi. Sadece benim 1980'den 1998'in sonlarına kadar her yıl, her yılda neredeyse her ay yaptığım kadro ve savaşçı aktarımı toplam on beş binden aşağı değildi. Hepsinin araç gereç ve mali donanımları fazlasıyla sağlandı. En ağır sorumlulukları üzerimize alarak, büyük kısmını büyük zorluklar pahasına üs alanlarına ulaştırdık. Sorun, saplantılar ve ihanetler ondan sonra dayatıldı. Eldeki tüm göstergeler, kendine sevdalanma, sapma ve ihanetler yaşanmasaydı, ulusal bağımsızlık tam gerçekleşmese bile, uygun bir çözüme rahatlıkla varılabileceğini ortaya koymaktadır. Yürüttüğümüz çalışmalar bunu fazlasıyla hak etmişti.

Bu konuda halen kendimi yargılamaktayım; eksikliklerim ve yanlışlıklarım neydi diye yoğunlaşmamı sürdürmekteyim. Sıkça kendime sorduğum diğer bir soru da, "Acaba pratik önderliği, yani ülke içi önderliği de bizzat üstlenmeli miydim?" biçimindedir. Bu soruya halen kolay cevap veremiyorum. Hatta iç önderlik akıl almaz dayatmalarıyla beni ülke içine çekmeye çalışıyor, böylece bilerek veya bilmeyerek objektif anlamda tasfiye edilmeme ortam hazırlıyordu diye düşünceler de ileri sürebilmekteyim. Çünkü dışarıdaki varlığım birçoklarının kariyer ve tasfiye hesaplarını bozuyordu. Bunun için kendilerini çalışmalara asgari düzeyde bile katmadılar diye düşünmeden de edemiyorum. Ortadoğu'da kalış tarzım hem örgüt içinde hem de dışında birçok kişi, güç ve

hatta devletin hesabını bozuyordu. Örgüt içindeki güçlerin buna tepkisi görevlerini asgari düzeyde bile yerine getirmeyip boşa çıkarma biçimindeydi.

Tüm kadro yapısını ve iç önderliğin hepsini suçlamıyorum. Büyük bir kısmının dürüstlüğünden kuşku duyulamaz. Kadro ve savaşçıların ezici çoğunluğunun büyük cesaret ve fedakârlıkla sergiledikleri çabalar elbette tarihseldir ve tartışma dışıdır, bunun sözü dahi edilemez. Zaten kazanım adına ne varsa bu değerli çabaların sonucudur. Sorun bu unsurların ortaya çıkan bunca yetersizliğe ve ihanete kadar varan gidişata neden dur diyemediğidir. Bunda rol oynayan ideolojik ve politik yetersizlikleri çok eleştirildi. Neden bunca yıl bu yetersizliklerini gideremedikleri sorgulanmaktadır. Ülke zemininde de olsaydım, bu konuda fazla yapacak bir şeyim yoktu. Kaldı ki, dışarıdan daha çok destek olabiliyordum. Gerekli materyaller yazılı ve sözlü (telsiz konuşmaları) olarak daimi hizmetlerindeydi. O halde sorun ülke içinde olmayışımdan kaynaklanmıyordu. Dış etkenlerin bundaki rolünü ana başlıklar halinde belirteceğim, ama belirleyici olan iç etkenlerdir.

Eğer demokratik siyaset temelinde bir çözüm gelişmezse, devrimci halk savaşı stratejisinin kimlik ve özgürlüğü kazanmanın temel aracı olarak denenmek zorunda olduğuna ilişkin inancımı halen korumaktayım. Çözümün demokratik siyasetle gerçekleşebileceğine inanmaktayım. Bunun için gerekli tek şart Türkiye, Suriye ve İran hükümetlerinin (iktidarın belirleyici güçlerinin) siyaseten çözüm iradesi göstermeleridir. Aksi halde gündeme girecek olan, eski ama yeniliğini halen koruyan devrimci halk eylemi ve bunun en gelişmiş biçimi olan devrimci halk savaşıdır. Geçmişte sıradan taktiklerle denendiğinde başarısını kanıtlayan devrimci halk savaşının bunca tecrübeden sonra sonuç almaması düşünülemez. Soykırımlar uygulansa bile sonuç değişmez. Bunca teşhir ve tecritten sonra mevcut kültürel soykırım yöntemlerinin sürdürülmesi beklenemez. Bu yöntemlerde ısrar eden güçler olacaktır, ama öyle olsa bile sonuç daha da olumsuz biçimde aleyhlerine olmaktan öteye gitmez. Burada asıl sorun yine eskiden başarılmayan halk savaşının gereklerini doğru ve yeterli biçimde yerine getirmektir.

2- Devrimci Halk Savaşı ve İttifaklar

a- Her devrim bir ittifaktır. Devrimlerde saf güçler değil iki dünya karşı karşıya gelir. Devrimlerin ideolojisinde evrensel toplumun gelişimi özetlenmiştir. Karşıdevrim ideolojisinde de aynı kural geçerlidir; karşı güçlerin evrensel deneyiminin özetiyle hareket ederler. Politik gerçeklikte ittifaklar daha somuttur. Politikanın güncelliği ittifakları daha çok görünür kılar. PKK'nin ideolojisini mümkün kılan reel sosyalizm deneyimidir. Reel sosyalizm ise enternasyonal karakterini açıkça ortaya koymuş bir gerçekliktir. Enternasyonalizmin kelime anlamı da uluslararası dayanışma ve ittifakı içerir. PKK politik olarak reel sosyalizm koşullarında varlık bulmaya çalışmıştır. Ulusal ve uluslararası koşullarda tercihinin reel sosyalist kamptan yana olması, çıkışından itibaren önceden tayin edilmiş gibidir. Sorun teorik ittifak anlayışından kaynaklanmıyor, ittifakın pratikte nasıl şekilleneceği ile ilgilidir. Kürt sorununu Türkiye

sosyalizmi koşullarında çözme çabaları doğru bir tercihtir. PKK'nin çıkışında Türkiye Sosyalist Hareketi'nin rolü yadsınamaz. Türkiye Sosyalist Hareketi'nin savaşa cesareti olmasaydı, PKK'nin tek başına devrimci savaşa cesaret edebileceğini idea etmek ancak varsayım değeri taşır. Demek ki kaderleri aynı devlet çatısı altında örülmüş halkların devrimci öncülerinin öncelikle kendi aralarında ittifak içinde hareket etmeleri toplumsal doğaları gereğidir.

Teorik olarak Türk, Kürt ve diğer kültürel gruplar ve sınıfların dayanışması tartışılamaz. Tartışma konusu olan, pratikleşme düzeyinde yaşanan kopukluktur. Bunda da çıkarları zedelenen ve devrimci harekete sızmış olan tasfiyeci ve hain güçlerin çabaları rol oynamıştır. Türkiye Devrimci Hareketi içinde bir parça olarak gelişen PKK Hareketi'ne tahammül edememek ve kendini ondan soyutlamak, kesinlikle hâkim ulus ideolojisinin devrimci saflara sızmış bilinçli veya kendiliğinden ajanları olmakla mümkündür. Farklı milliyetler ve sınıflardan gelmek ittifakların önünde engel değildir. Bilâkis ittifaklar bu farklılıkların sonucu olarak daha da önem kazanırlar. Devrimci amaçlarda asgari birlik ittifakları gerektirir. İttifak aynı örgüt içinde olduğu gibi, farklı örgütler arasında da gerçekleştirilebilir. Türkiye demokratik ve sosyalist hareketlerinde tutarlı ve kalıcı ittifakların gerçekleşmeyişi, antidemokratik ve anti-sosyalist güçlerin çabalarıyla yakından bağlantılıdır. Sosyal şoven ideoloji politik güç haline gelmemekle kendini belli eder. Kürt sorununda ve bu sorunun çözümünde uygulanan tecrit ve ötekileştirme karşıdevrimin etkileri ve böl-yönet politikalarıyla ilgilidir. PKK'nin çıkışında yaşanan tüm bu gerçekler turnusol kâğıdı işlevi gördü; devrimci mücadeleye sızmış tüm unsurların gerçek kimliğini açığa çıkardı. Sosyal şoven grupların 12 Eylül darbesi sonrasında faaliyetlerini neredeyse askıya almaları sadece faşizmin baskı ve sindirme politikasıyla izah edilemez. Bu güçlerin tutarlılıkları ve gelişme sağlamaları ancak Kürt kimlik ve özgürlük savaşında taraf olmaları, dolayısıyla PKK ile ittifaklara cesaret etmeleriyle mümkündü.

1980 sonrasında Ortadoğu'da PKK'nin yeniden örgütlenme ve devrimci savaşa yönelme fırsatını bir kez daha tüm demokratik ve sosyalist güçlerle paylaşmak istedik. Bu amaçla çok sayıda görüşme ve toplantı yaptık. Faşizme Karşı Birleşik Direniş Cephesi platformunu kurduk. Fakat sıra pratik adımlar atmaya gelince, bu güçlerden çoğu içimizdeki tasfiyecilerin daha sonra yapacaklarını daha önceden gerçekleştirip Avrupa'nın yolunu tuttular. Orada kendi hareketlerinin devrimci özünü tasfiye etmekle uğraştılar. Özellikle Dev-Yol'dan hâkim unsurlar kendi örgütlerininkiyle birlikte PKK'nin devrimci özünü tasfiye etmek için büyük çaba harcadılar. Halbuki Dev-Yol'un ilişkileri ve olanakları, sempatizan, kadro ve kitle desteği her bakımdan PKK'ninkinden daha gelişkindi. Devrimci halk savaşı stratejisi kabul edilip, bu ilişkiler ve olanaklar harekete geçirilse ve ortak taktik adımlarla hareket edilseydi, Türkiye'nin demokratik ve sosyalist dönüşümü çok daha ileri boyutlar kazanır ve farklı aşamalarda olurdu.

Özellikle Dev-Yol'un Avrupa yapılanması olan Devrimci İşçi'nin başında bulunan Taner Akçam şahsında kendisini dayatan tasfiyecilik, Türkiye demok-

ratik ve sosyalist hareketinin tasfiye edilmesinde büyük rol oynadı. Bu tasfiyeci eğilim birçok gücü kendisiyle birlikte Avrupa'ya sürükleyerek, PKK'nin devrimci halk savaşı stratejisini tecrit etmeye çalıştı. Avrupa'daki PKK yetkili unsurlarını kendisine alet ederek büyük tahribat yaşattı. Zaten Dev-Yol ondan sonra bir daha kendine gelemedi. Eğer bu grup Ortadoğu'da üslenip sınırlı da olsa bir direniş sergileseydi, MHP'nin faşist gücünün çok üstünde bir devrimci sınıf gücüyle CHP'nin sosyal demokrat maskesini yırtarak, düzene karşı temel muhalefet partisine dönüşebilirdi. Dünya genelinde bu yönlü çok sayıda örnek yaşanmıştır. Ayrıca bu grup PKK ile ittifak etmiş olsaydı, hem Kürt ulusal sorununun çözümünde hem de genel demokratik açılımlarda öncü güç olabilirdi. Böylece AKP'nin sahte açılımlarına ortam sunulmamış olurdu. Tasfiyeci eğilim bu tarihsel fırsatı bilinçli olarak harcadı. Tutarlı devrimci sosyalist öğelerin bu kısa tarihçeyi çok iyi incelemeleri gerekir. Bu tasfiyeci eğilimin hareketin çok değerli öğelerini harcadığını iyi biliyorum. Bu eğilimin şahsıma yönelik kara propagandayı halen sürdürmesi de ayrıca üzerinde durmayı gerektirir.

Dev-Sol önderliği de tutarlı davranmadı. Ortadoğu'da üslenmeye ve devrimci direnişi Kürdistan üzerinden tüm Türkiye'ye yaymaya yanaşmadı. Bazı dostça yaklaşımları geliştirmek istemedi, ortak hareket etmeye yanaşmadı. Eğer Dev-Sol kadrolarından bazıları, özellikle bizimle ilişkiye geçen Bedri Yağan ve grubu İstanbul'a çekilip imha edilmeseydi, güçlerimizle kardeşçe ortaklaşa hareket etselerdi, Dev-Yol'un devrimcilik konusunda bıraktığı boşluğu doldurabilir ve Türkiye devrimci muhalefetinin en güçlü hareketi olabilirdi. İttifak politikalarındaki tutarsızlık onları da tasfiyeye uğrattı.

Şüphesiz Türk halk geleneğinden gelen ve kendilerini sol üzerinden tanımlayan birçok yiğit kişi ve grup PKK'nin enternasyonalist kimlik ve özgürlük mücadelesinin içinde ve yanında oldu. PKK ile ittifak ve birlik halinde bulundu. Kemal Pir ve Haki Karer başta olmak üzere, çok sayıda Türk kökenli genç erkek ve kadın yoldaşımız, PKK'nin en değerli kadroları olarak, şahadete erişinceye kadar mücadelenin en ön saflarında yer alıp savaştı. PKK saflarında hâlâ benzer birçok yoldaşımız vardır. Ayrıca başlangıçtan günümüze kadar çok sayıda kişi ve grup dostluk ve ittifakın gereklerini yerine getirdi. Fakat sol güçlerin büyük çoğunluğu Beyaz Türk faşizminin ideolojik ve askeri hegemonyası altında ya susturuldu, ya da bilinçli bir şekilde veya kendiliğinden bu hegemonyanın destekçisi haline geldi. Hegemonyayı bu destekleme tavrı, özünde modern Türk toplum unsurlarının geleneksellik arz eden ve 1071'de Malazgirt'te Bizans İmparatorluğu'na karşı verilen ortak Türk-Kürt savaşı ve zaferinden beri geçerli olan veya olması gereken stratejik ilişkiyi unutmuş olmaları ve bu ilişkiyi kavramak istememeleri anlamına gelmektedir. Yine bu tavır Anadolu ve Mezopotamya arasındaki ilişkilerde ortak iktidar ve ortak toplumsal yaşamın tarihsel kilometre taşlarının döşeli olduğunu inkâr etmelerinden kaynaklanmaktadır. Beyaz Türk modernite unsurlarının tarihi 1925 Kürt soykırımıyla başlatmaları, sahte ve inkârcı bir tarih ve toplum bilinci inşa etmelerinden ileri gelmektedir. Aynı biçimde eski ve yeni dönem Türk-İslâm

sentezcilerinin Kürtlüğü dışlamaları ve asimile edilmesini desteklemeleri, aynı soykırımcı anlayıştan etkilenen sahte İslâmcı ümmet ve kardeşlik paranoyasından kaynaklanmaktadır. Doğru bir tarih ve toplum bilinci genelde Anadolu ve Mezopotamya kültürleri, özelde de Türk ve Kürt toplumsal kültürleri arasında derin bir ortaklığın, eşit ve özgür ilişkilerin mevcut olduğunu, bu ilişkilerin yaşamsal ve stratejik anlam ifade ettiğini ortaya koyabilecektir.

Modern Türklük ideolojisi bütün sağ, sol ve merkez unsurlarıyla birlikte benzer tarih ve toplum bilinç biçimlerini paylaşmaktadır. Bunlar homojen bir Türklüğü, tarih ve toplum bilincini kutsal ve değişmez görüş olarak paylaşırlar. Geleneksel ümmet anlayışını kısmen laik milliyetçiliğe, kısmen de Türk-İslâm sentezciliğine dönüştürerek, ikame ederek, sahte ve inkârcı yanı ağır basan bir ideoloji inşa ettiler. Modern Türk ideolojisinde Türklük baştan beri homojen ve cihangir bir ulustur. Hep bağımsız ve hür yaşamıştır. Hiçbir ittifaka dayanmadan, tek başına cihana hükmetme peşinde koşmuş ve uzun süreler hep hükmetmiştir. Toplumsal yapısı bölünme kabul etmez bir bütündür. Ordu-millettir. Askerliği en yüce değer kabul eden toplumdur. Saf ırktan teşekkül etmiştir. Aslında yabancı, özellikle Yahudi Siyonist ideologlarca Jön Türk adı altında inşa edilen bu ideolojinin tarihsel-toplumsal gerçeklik olarak Türk toplum kültürüyle ilişkisi yoktur veya bu gerçeklik esas alınmamıştır. Mitolojik bir ifade tarzıdır. Türklük maskesi altında inşa edilen katı sınıf diktatörlüğü, daha doğrusu modernist unsur tekelciliğidir. Proto-İsrail olarak tasarlanıp inşa edilmiştir. Dolayısıyla modern koşullar içinde oluşan ve ötekileştirilen diğer kültürler ve sosyal entiteler üzerinde hegemonik rol oynamıştır. Gerek ideolojik gerekse askeri hegemonya altında çarpık, inkârcı ve asimile edilmiş bir oluşum bütünlüğü söz konusudur. Tarih ve toplum bilincinin hakikati yerine bu yapay, inkârcı, asimilasyonist ve imhacı ideolojiden payını alan tüm sağ, sol ve merkez görüşler tekçi, kendini beğenmiş ve ötekileştirici şoven rolü oynamaktan ve aynı rolü paylaşmaktan geri kalmazlar. Daha da vahimi, resmi ideoloji payesine yükseltildiği, anaokulundan akademik seviyeye kadar zorunlu olarak herkese empoze edildiği için etkisi dışında kalmak çok zordur. Memur olma, iş bulma ve kredi almanın, kısacası devlet nezdinde ve hâkim sınıf bloğunca yararlı kabul edilmenin temel şartı haline getirilmesi de buna eklendiğinde paylaşmamak çok zordur. Düzene muhalif güçlerin tek başlarına ve tecrit edilmiş olarak kalmalarının, dostluk ve ittifak geliştirememelerinin temelinde inşa edilmiş bu gerçeklik yatar.

Sadece Kürt ve Türk demokratik ve sosyalist güçleri arasında değil, tüm toplumsal halk güçleri arasında anlamlı dostlukların geliştirilmesi ve ittifakların kurulabilmesi için öncelikle gerekli olan, doğru tarihsel ve toplumsal bilinçtir. Tarih boyunca kültürler arasında yaşanan ilişki alışverişini doğru tanımlamadan günümüzde adil, eşit ve özgür ilişkiler ve ittifaklar geliştirilemez; bu ilişkiler ve ittifakların en somut ifadesi olarak demokratik bir anayasa oluşturulamaz. Bunun için Türk modernitesinin Türk tarihini de inkâr eden ve kültürel değerleri yok sayan tekçi faşist zihniyeti terk etmesi, toplumun çok kültürlü yapısını ve zengin tarihini kabul etmesi gerekir. En azından çıkarları

aynı siyasi sınırlar içinde dostça ve kardeşçe birlikte yaşamaktan yana olan toplumsal güçlerin birbirlerinin tarihsel ve toplumsal gerçekliklerine saygılı olmaları, birbirlerini eşit ve özgürce kabul etmeleri uzun vadeli, kalıcı dostluk ve ittifakların temeli olduğu gibi, güncel güç ve eylem birliklerinin de esasıdır; birlikte demokratik anayasal bir rejim inşa etmelerinin özüdür.

b- PKK reel sosyalist sistem içinde varlık kazanan bir partidir. İdeolojik olduğu kadar politik olarak da bu sistemi esas almıştır. Her ne kadar bünyesine sızmış revizyonist sağ sapmaya karşı baştan itibaren tavır aldıysa da, PKK sosyalist sisteme saygılı yaklaşmasını bildi. Başta Sovyetler Birliği olmak üzere sosyalist ülkelere eleştirel ve dostça yaklaştı. Diğer ülkelerin sosyalist hareketlerine karşı da ilkeli tavrını korudu. Kürt sorununu kapitalist dünya hegemonyasının bir meselesi olmaktan çıkarıp dünya sosyalist sisteminin bir parçası haline getirmeye çalıştı. İdeolojik olan bu tavrını 1980 sonrasında ülke dışına çıkışla birlikte uluslararası alana yaydı. O dönemde sosyalist sistemin temsilcisi olan Sovyetler Birliği ile ilişki kurdu. Avrupa sosyalist partileriyle de benzer ilişkiler geliştirdi. Fakat dünya genelinde sisteme damgasını vuran revizyonizmden ötürü bu ilişkiler umulan düzeye çıkartılamadı; taktik ve yararlanmacı amaçların ötesine taşınılamadı. Reel sosyalist ulus-devletçiliğin çıkarcı yaklaşımları aşılamadı. Sosyalist sistem kapitalist ulus-devletlerin çıkarcı ve istismarcı politikalarını esas aldı. Sisteme başından beri hâkim olan bu anlayış sosyalist kazanımları tasfiye ettiği gibi, enternasyonalist ilişkilerin alternatif gelişimini de engelledi. Bu ilişkiler hegemonik çıkarlara alet edildi.

Yine de PKK'nin bu zemini kullanması, daha doğrusu gerçek enternasyonalist bir parti gibi hareket etmesi büyük önem taşır. Kürt Hareketi'ni demokratik ve sosyalist bir muhtevaya kavuşturması, uzun vadeli halk savaşı stratejisine bağlaması, dünya çapında tanınır hale getirmesi ve başta Türk halkı olmak üzere komşu halklarla eşitlik ve özgürlük temelinde ortak yaşama hazırlaması enternasyonalizme bağlılığının sonucudur. Sosyalist sistemin çözüldüğü süreçte dimdik ayakta kalmayı başarması bilimsel sosyalizmin özüne bağlılığını gösterir. PKK diğer ulusal kurtuluş hareketleri gibi dar milliyetçiliğe kaymadı. Başlangıçta yaşanan ideolojik muğlaklığı aşmasını bildi. Bilimsel veya reel sosyalizme damgasını vuran kapitalist modernitenin ulus-devletçi ve endüstriyalist unsurlarına karşı başarılı bir mücadele yürüttü. Kendini dönüştürerek kapitalist moderniteye alternatif demokratik modernite paradigmasının geliştirilmesinde ve diğer modernite çizgileriyle arasına sınır çekmede önemli bir rol oynadı. 1980 sonrasının Ortadoğu'sunda İsrail ve Filistin Kurtuluş Örgütü'nden sonra üçüncü dinamik güç olarak yer aldı.

c- PKK'nin politik güç olarak Ortadoğu, Avrupa ve diğer alanlardaki ittifakları da önem taşımaktadır. PKK'nin 1980 sonrasında üslenmede Ortadoğu'nun en sıcak bölgesini tercih etmesi kendisinin devrimci özellikleriyle bağlantılıdır. Devrimci mücadeleden kopmaması açısından bu alanın rolü stratejik bir öneme sahipti. Avrupa'ya biçilen rol hep taktik düzeyde bırakıldı. Bu doğru bir yaklaşımdı ve aynı zamanda çağın önemli bir dinamiği olan ulusal kurtuluş hareketleriyle ittifakının da özünü teşkil ediyordu. Suriye, Lübnan, Filis-

tin ve İsrail bağlamında ulusal kurtuluşçu ilişkiler geliştirmek, dünyanın en sıcak, canlı ve kapsamlı politik gerçeğiyle ilişkilenmek demekti. Yirmi yıla yakın bir süre içinde bizzat bu ilişki bağlamında sağlanan gelişmeler sadece Kürt kimlik ve özgürlük hareketini bölge çapında tanıtmakla kalmadı; onu dünyaya tanıttığı gibi stratejik bir konuma da taşıdı. Kaldı ki bu ilişkiler bugün de özünü korumaktadır. Başta karşısına aldığı PKK'nin yol açtığı gelişmeler İsrail'i stratejik müttefiki olan Türkiye'nin karşısındaki blokla dostluk politikasına yöneltti. Bugünkü Türkiye-Suriye-Lübnan-Filistin ilişkileri İsrail için PKK tehdidinden daha ağır sonuçlara yol açmıştır. Bu da PKK'nin nasıl önemli dinamik bir güç olduğunu kanıtlar. Ne denli karşıt konumda olsalar da, tüm bu güçler arasındaki ilişkiler son tahlilde PKK'nin dinamizmi tarafından sürüklenmekte, yönlendirilmektedir. Aynı dinamizm Türkiye-İran ve Türkiye-Irak-ABD ikili ve üçlü ilişkileri kapsamında da geçerlidir. PKK dinamizmi olmasaydı, bu yöndeki ilişkiler bu tarzda gelişemezdi. Bu ilişkiler varlığını PKK etrafında örülmeye çalışılan diplomatik harekete borçludur. PKK'deki devrimci demokratik ve sosyalist öz, bu iktidar güçlerini bu tür bloklaşmalara itmektedir.

Aynı hususlar TC'nin Avrupa ile ilişkileri için de geçerlidir. Bugün TC'yi AB ile müzakere ortaklığına getiren, Kürt sorunu ve PKK bağlamındaki gelişmelerdir. Başta Almanya olmak üzere AB ülkelerinin PKK'ye yaklaşımları, başlangıçta olumlu davranıp Dev-Yol ve benzeri devrimci potansiyeli olan örgütlere uyguladıkları gibi içlerine alıp yumuşak güç yöntemleriyle asimile etmekti. Bu ilişki biçimi uzun süre devam etti. Fakat Ortadoğu'da devrimci olarak kalmakta ısrarlı oluşumuz, bu ülkelerin yöntem değiştirmelerine yol açtı. Önce tek tek ülkelerin hükümetleri olarak, sonra AB adına PKK'yi 'terörist' ilan edip dışlama yöntemine başvurdular. Her iki politikanın amacı da Kürt sorununun devrimci demokratik ve sosyalist doğrultuda çözümünü engellemekti. Bunun yerine insan haklarıyla sınırlandırılmış 'bireysel haklar ve özgürlükler' dayatıldı. Sanki toplumsal, kolektif haklardan ayrı bireysel haklar mümkünmüş gibi ikiyüzlü bir tavır geliştirdiler. TC ile pazarlıklarda her iki tarafı, yani hem PKK'yi hem de TC'yi bu yöntemle kendilerine bağlamak istiyorlardı. Hegemonik ilişki peşindeydiler. Demokratik sosyal çözümlerden kaçındılar. Bu yöntem gereği devrimci, demokratik ve sosyalist özünden boşalttıkları örgüt ve kişileri, PKK'nin tasfiyesi sonrasında Kürtlere ve Türkiye'ye kendi politik unsurları olarak ikame etmeye çalıştılar. Misyon güçleri olarak belli rollere hazırladılar. Otuz yıl boyunca (NATO Gladio'suyla) bu tasfiye programının başarısını beklediler, muazzam yatırım yaptılar. Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye ve Kürdistan'a karşıdevrim sonrası yenilenmede öncü rol oynatmak istediler. PKK'nin ısrarla 'terörist' ilan edilmesi TC'ye destek için değil, öz çıkarları gereğiydi.

AB'nin büyük bir ustalıkla hazırlayıp uygulamaya koyduğu bu Kürt-PKK Hareketi'ni tasfiye planı, Kıbrıs-Türk tasfiye planından daha büyük bir önemle ama gizli ve derinden yürütülmüştür. TC ile önemli pazarlıklar yapılmıştır, halen yapılmaktadır. Kürt ve Türk ilişkileri açısından Sykes-Picot Anlaşması

kadar önem taşımaktadır. TC'nin Kürtsüz ve PKK'siz çözüm arayışları, tek taraflı sözde insan hakları ve demokrasi dayatmaları bu sinsi ve gizli görüşmelerin sonucudur. PKK-Kürt Özgürlük Hareketi tasfiye edilemediğinden, bu görüşmeler aynen İsrail-Filistin ilişkilerindeki gibi içi boş rutin görüşmelere dönüşmüştür. Birinci Dünya Savaşı sonrası Kürtler (Türk sosyalistleri ve İslâm ümmetçileri de dahil) üzerinde oynanan oyunların benzeri denendi. Kendi çıkarlarını garantiye aldıktan sonra Kürtlerin soykırım sürecine yatırılmasına sadece göz yummakla kalmadılar; laik modernizm adına Beyaz Türk faşizmini sonuna kadar desteklediler. Aynı oyunlar Rumlar, Ermeniler ve Süryaniler üzerinde de oynandı ve tasfiyeleri gerçekleştirildi.

Gladio hareketinin bir numarası olarak ABD, baştan itibaren hem 12 Eylül faşist darbesinin desteklenmesinde ve tüm demokratik ve sosyalist güçlerin tasfiyesinde, hem de bu hareketlerin bir parçası olan Kürt Hareketi'ni ve PKK'yi tasfiye etmede aktif rol oynadı. 1984'ten sonra uygulanan tüm askeri imha operasyonlarını destekledi. Diplomatik ve politik tecrit uyguladı. En kapsamlı Gladio eylemi olarak PKK Başkanı Abdullah Öcalan'ın tasfiye edilmesinde tüm NATO ve reel sosyalist sistemi kullandı. Türkiye'yi Suriye'nin üzerine saldırttı. İsrail de zaten bu politikanın bizzat hazırlayıcısı ve ustaca uygulayan gücüydü. Suriye bu kapsamdaki tasfiye hareketlerine karşı uzun süre direndi. Ama sonunda onlar da, Rusya da ulus-devlet çıkarları gereği bazı gizli anlaşmalarla hâkim sistemle uzlaşmaktan geri kalmadılar. Esas belirleyici hegemonyanın ABD önderliğindeki kapitalist modernite sistemi olduğu bu tasfiye sürecinde bütün çıplaklığıyla kanıtlandı.

Hem içte hem de dışta yaşadığı kapsamlı tasfiyelere rağmen PKK kendini koşullara uyarlamasını bilmiş, gerekli dönüşümleri yaratıcılıkla gerçekleştirmiş, demokratik modernite alternatifi ile kapitalist modernite karşısındaki duruşunu daha ilkeli ve politik başarı temelinde sergileyebilmiştir. Ortadoğu'nun devrimci demokratik dönüşümünde önde gelen aktör olma rolünü sürdürmüştür.

3- Devrimci Halk Savaşı Deneyimi ve Demokratik Ulus

PKK'nin öncülük ettiği devrimci halk savaşı deneyiminin en önemli sonuçlarından biri demokratik ulus gerçeğine yol açmasıdır. Aslında demokratik ulus gerçeği PKK'nin ideolojik yapılanmasında açık seçik belirlenip programlanmamıştır. İdeolojisine hâkim olan ulus kavramı ulus-devletin reel sosyalist versiyonudur. Daha da önemlisi, ulus deyince tek ve mutlak bir anlayış söz konusudur; o da Hegelci devlet ulusçuluğudur. Bu kavram ve gerçekliği dışında farklı bir ulus gerçekliği düşünülmemektedir. Şüphesiz bunda da Marksist bilimsel sosyalizm anlayışının Hegelci yorumu esas alınmaktadır. Marks ve Engels döneminde ulus denince akla gelen, feodal çitlerin aşılması ve dil-kültür birliği sınırları kapsamında merkezileşmiş devlet eliyle bir ulusal toplum oluşturulmasıdır. Böylelikle ulus-devlet tek ve mutlak gerçeklik olarak ele alınmaktadır. Ulus-devlet Hegel felsefesinin temel kategorik kavramıdır. Toplumsal gelişmenin ve devlet biçimlenmesinin en son durağıdır. Bunun burju-

vazi veya proletarya önderliğinde gerçekleştirilmesi, kavramın tekçi ve mutlakçı özelliğini değiştirmemektedir. Ulus denilince akla gelen biricik olgu devlet ulusudur. Marksizm'in kapitalist moderniteyi aşamaması ve onun tarafından asimile edilmesinin temelinde bu ulus-devlet anlayışı yatmaktadır. Ulus-devlet temel toplumsal form olarak kabul edilince (Almanya'nın 1871'de ulus-devlet halinde ilanı çok açık biçimde desteklenmektedir), geriye kalan proletaryanın bu sınırlara çekilmesi ve kendi ulus-devletinin hizmetine girmesi, karşılığında bazı ekonomik ve sosyal haklarla varlığını sürdürülebilir kılmasıdır. Reel sosyalizmin yüz elli yıl öncesinden kaderini belirleyen de bu kabul ediştir. Sovyetler Birliği ve Çin deneyimleri başta olmak üzere, sonuçta kapitalist modernite unsurlarının her ulus-devlet kapsamında zaferini ilan etmesi de bu kavram ve gerçekliğin kapitalizmle bağını kanıtlamıştır. Reel sosyalizmin içten kapitalizme dönüşümü bunun dışında başka türlü yorumlanamaz.

Devrimci halk savaşı deneyiminde PKK'nin reel sosyalist yaklaşımları en çok ulus-devletçilik konusunda zorlandı. Karşısında savaştığı ulus-devletçi kontrgerilla gerçeği, devrimci savaşımının anlamı ve amacı konusunda tereddütlere yol açtı. Daha da kötüsü, her iki tarafın yöntemleri gittikçe birbirine benzemeye başladı. PKK'nin idealist sosyalizmi ulus-devletçilik gerçeği karşısında gittikçe zorlandı. 1995'lerden itibaren giderek açığa çıkan bunalımının temelindeki gerçeklik de buydu. Ulus-devlet ne kadar sosyalist bir olgudur, ne kadar gerçekleştirilebilir? Bu iki temel soruya verilecek yanıtlara göre bunalım ya tasfiyeye yol açacak ya da değişik bir ulusal çözümle sonuçlanacaktı. Bu noktada ideolojik bunalımdan çıkışın kilit kavramı demokratik ulus kavramı oldu.

PKK'nin grup olarak çıkışında 'Ulusalcılar' olarak nitelendirilmesi yanlış değildi. 'Ulusal Kurtuluşçular', 'Ulusal Kurtuluş Ordusu' nitelemeleri de aynı anlamı çağrıştırıyor ve temsil edilmek istenen gerçeği ifade ediyordu. İdeolojik dönem propagandacılığı esas olarak Kürt ulusal realitesini çözümlemeyi esas alıyordu. Milliyetçi olarak yorumlanmak istemeyişimizin temelinde Sosyalist Enternasyonal'e sıkı bağlılığımız vardı. Fakat ulusal realiteden de kopamıyorduk. Dolayısıyla kavram ulusallıktan ulusalcılığa kayınca, ulus-devletçilik hedefli milliyetçi, ulusalcı ideolojilerle benzeşme tehlikesini doğuruyordu. Yine de ideolojik aşamada bu ince ayrımı yapabilecek yetenekte değildik. 1984 Hamlesinin ulusal boyutlara tırmanması ve devrimci ulusal savaş koşullarına yol açması, bizi kaçınılmaz olarak iktidar ve ulus-devlet kavramlarıyla daha yakından yüzleştirdi. Savaşı halk güçleriyle yürütüyorduk. İster feodal ister burjuva olsunlar, üst tabaka ile aramızda bir sınır vardı. Ulusal boyuta tırmanmamız halk savaşı kavramını geçersiz kılmıyordu. Burjuva ulusalcılığı yerine halk ulusalcılığı gibi bir kavram yavaş yavaş gelişiyordu. Bu gelişmeler çerçevesinde Kürdistan bütünlüğüne baktığımızda şu belirlemelerde bulunabiliriz:

a- Irak Kürdistan'ında 20. yüzyılın başlarından itibaren, özellikle Kürdistan'ın 1920'lerdeki parçalanmasından sonra üst tabakaya dayalı ilkel milliyetçilik diyebileceğimiz kıpırdanmalar hızlanmıştı. Hareketin dar aydın çerçevesini aşması ve kitlesel karakter kazanması milliyetçiliği hızlandıracaktı. İkinci Dün-

ya Savaşından sonra KDP'nin ilanı modern milliyetçilik doğrultusundaki önemli bir adımı ifade eder. Mahabad Cumhuriyeti ilk milli deneyim olarak dikkat çeker. Irak Kürdistan'ında 1961'de patlak veren gerilla savaşı tüm Kürdistan genelinde milliyetçi duyguları uyandırıp güçlendirdi. Hareketin yaşadığı yenilgiye ve iç çelişkiler nedeniyle bölünmesine rağmen, gelişmeler federe nitelikte de olsa bir Kürt ulusçu iktidarına, bir ulus-devletçiliğe zorladı. Emperyalizm ve Siyonizm destekli federe Kürt ulus-devletçiliği, en az Filistin'deki İsrail ulus-devletçiliği kadar önem taşıyan bir model olarak devrede tutuldu. Bu husus oldukça önemlidir. Türk ulus-devleti, daha doğrusu cumhuriyet devriminin devlet olarak şekillenmesi 1923'ten, daha doğrusu 1925'ten sonra ulus-devlet niteliğinde kararlaştırılınca nasıl bir Proto-İsrail olarak düşünülüyorsa (Bu konuda kapsamlı araştırmalara ihtiyaç vardır), biraz gecikmeli de olsa 1945'ler sonrasında KDP önderliğinde de benzer bir Kürt Proto-İsrail modeli kararlaştırılmış bulunmaktadır. Aradaki fark zaman farkı ve güçlerin farklı milli özellikleridir. Yani müstakbel ve güvenilir İsrail için birer Proto-İsrail olarak Türk ve Kürt ulus-devletlerinin inşasına ihtiyaç duyulmaktadır. CHP ile tahakkuk ettirilen Proto-İsrail Türk ulus-devleti, Kürtlerde KDP ile Proto-Kürt ulus-devletçiği olarak gerçekleştirilmektedir.

Daha sonra kapsamlı ele almayı düşündüğüm bu konuya 1990'dan itibaren Birinci ve İkinci Körfez Savaşları bağlamında devreye giren Kürt Federe Bölgesi oluşumunu doğru yorumlamak için dikkat çektim. 1990'da başlatılan Birinci Körfez Savaşının temel amaçlarından biri de Kürt ulus-devletine giden yolda adım atmaktı. 1990 sonrası Ortadoğu'da Körfez Savaşı bağlamında başlatılan olguyu 'Üçüncü Dünya Savaşı'nın önemli bir versiyonu olarak değerlendirirsek, Birinci Dünya Savaşından sonra yenik Osmanlı İmparatorluğu'ndan minimal Proto-İsrail olarak bir Türk ulus-devleti, İkinci Dünya Savaşından sonra gerçek İsrail Devleti ve 'Üçüncü Dünya Savaşı' versiyonundan da İsrail Devletinin temel güvenlik aracı olarak Proto-İsrail Kürt ulus-devleti inşa edilmiş olmaktadır. Dolayısıyla 1990 sonrasında PKK'nin karşısına kapitalist modernite hegemonik güçleri başta olmak üzere (ABD ve AB güçleri, Japonya vb.), bölgedeki İsrail ve Türk ulus-devletince desteklenen Kürt ulus-devletçiği alternatif olarak dikilmek istenmiştir. 1990 sonrası PKK'ye yönelik NATO destekli Gladio savaşları bu gerçeği gayet açık doğrulamaktadır. PKK'nin devrimci halk savaşı alternatifinin Kürdistan çapında yol açtığı halk ulusalcılığı karşısında devlet-ulusçuluğu ile tedbir alınmakta, boşa çıkarılmaya ve tasfiye edilmeye çalışılmaktadır. Tüm yetmezliklerine ve yanlışlıklarına rağmen, 1990'lardan sonraki devrimci halk savaşı deneyimi hem Batılı hegemonik güçlerin, hem de bölgesel güç olan Türk ve İsrail ulus-devletlerinin Birinci Dünya Savaşı sonrası Kürdistan politikalarını boşa çıkarmıştı. Hem kavram hem de olgu olarak bu böyleydi. Demokratik ulus kavramı boyutlandıkça, bu gerçeklik iyice açığa çıkıyordu. Bu açığa çıkış İkinci Körfez Savaşı'yla (2003-2010) tamamen somutluk kazanan bir gerçeğe dönüştü. Bu süreçte kanıtlanan en temel husus, PKK'nin Kürt ulus-devletini kuramayacağı, inşa edemeyeceği, ideolojik ve pratik olarak durumunun buna elvermeyeceği, ama ideolojik yapılanmasında potansiyel halde

bulunan halk ulusalcılığının da demokratik ulus alternatifi olarak gerçekleşmekten alıkonulamayacağıydı.

b- Demokratik ulus kavram olmaktan ibaret olmayıp gerçeklik olarak da somutlaşmaktadır. PKK'nin ideolojik grup aşamasında hâkim ve ezilen ulus milliyetçiliklerine karşı yürüttüğü mücadele, devrimci halk savaşı deneyimi temelinde, yine her iki ulus-devletçiliğe karşı demokratik ulus mücadelesi olarak devam etmektedir. Hâkim ulus-devletler ancak çıplak zor güçleri ve paralı işbirlikçileriyle ayakta durmaya çalışırken, etrafındaki milliyetçiliklere, tüm iç ve dış destekçilerine rağmen, Kürt ulus-devletçiği demokratik ulus hareketi tarafından tecride uğratılmaktan kurtulamamaktadır. Kürdistan Devrimi'nde ilk defa ulus-devlet seçeneğiyle demokratik ulus seçeneği birlikte rol oynamaya çalışmaktadır.

Fransız ve Rus Devrimleri ve diğer birçok modern devrimde iç içe yaşanan bu iki seçeneğin Kürdistan Devrimi'nde ayrışması, aralarında net ideolojik, politik ve eylemsel hat çizmesi tarihsel öneme haiz bir gelişmedir. Şimdiye kadar tüm modern devrimlerde ya tümüyle üst tabakanın hâkimiyeti ya da tersine alt tabakanın üstünlüğü geçerliydi. Birlik halindeyken de, ayrıyken de aralarında net sınırlar çizmiyorlardı. Kendi içlerinde birbirlerini tasfiye etmeyi temel mücadele yöntemi haline getirmişlerdi. Bu durum kapitalist moderniteyi güçlendirmekten öteye bir rol oynamadı. Hem iki sınıf hem de iki ulus arasında yanlış bir mücadele anlayışı söz konusuydu. Kürdistan devrimci halk savaşı deneyiminde bu muğlâk durum başta kendinden önceki örneklere benzese de, yaşanan yoğun mücadeleler sonuçta ayrışmayı hızlandırıp netleştirdi. Bu süreçte reel sosyalizmdeki ulus-devletçilik aşılmakla kalmadı; onun yerine sosyalizmin bağrındaki burjuva ulus-devletçiliği ideolojik olarak da aştıran, ulusal sorunu ulus-devlet kurma sorunu olmaktan çıkaran ve halkın bizzat kendisini eşit ve özgür bir ulus olarak, yani demokratik ulus kategorisinde inşa eden bir modeli geliştirdi. Demokratik ulus kategorisini hem sınıfsal hem de ulusal sorunların çözümünde alternatif model haline getirdi. Demokratik ulusu demokratik modernitenin en önemli unsuru (Diğer unsurlar ekolojik endüstri ve kârı dışlayan komünal ekonomidir) kıldı. Bilimsel sosyalizmin başına yüz elli yılı aşkındır bela kesilen Hegelci ulus-devletçiliği aşmakla bilimselliğe en yakın sosyalizmin yolunu açtı. Felsefi, bilimsel, ahlaki ve estetik sosyalizmin inşasında en önemli katkıyı sundu.

c- Teorik alandaki bu tarihsel katkıya karşılık, pratik alanda Kürdistan somutunda Kürt toplumsal gerçekliğinde de demokratik ulus ve demokratik modernite oluşumları hız kazandı. Ülkenin dört parçasındaki Kürtler arasında çizilen sınırlar demokratik ulus oluşumuyla işlevsiz bırakıldı. Sınırlar ulus-devletler için her şey iken demokratik ulus için hiçbir şey derekesine düşürüldü. Demokratik ulus halkın zihniyetinde en önemli bilinç devrimi olarak kurgulanırken, demokratik özerklik de en önemli bedenleşme devrimi olarak her parçada inşa edildi. Türkiye, İran, Irak ve Suriye ulus-devletlerinin kültürel soykırım mekanizmasının çarklarını önemli oranda boşa döndürülürken, her parçadaki Kürt halkı demokratik ulusun yaratıcı, inşa edici bir parçası haline

getirildi. Kapitalist modernitenin son iki yüzyıllık hegemonyasından kaynaklanan kültürel soykırım ve ajan ulus-devletçilik komplosunu açığa çıkarmakla yetinmeyen devrimci halk savaşının alternatif olarak demokratik ulusu her parçada, her dürüst Kürt insanının zihninde ve her Kürt topluluğunun bedeninde gerçekleştirmesi büyük bir başarıydı. Bu temelde başta komşu halklar (Türk, Arap, Fars halkları) olmak üzere tüm azınlık halk kültürlerinin ve tasfiyeye uğratılmış halkların (Ermeniler, Grekler, Süryaniler vb.) kendi aralarında dostça dayanışma gösterip demokratik uluslar topluluğu olarak örgütlenmelerine zemin hazırladı; demokratik modernite inşasındaki öncülük rolüyle bu tarihsel başarının bölgesel ve küresel çapta gelişmesinin yolunu ardına kadar açtı.

4- Devrimci Halk Savaşına Karşı NATO'nun Gladio Savaşları

Kürdistan'da 15 Ağustos 1984 Hamlesine karşı savaşan esas gücün NATO'nun gizli ordusu Gladio güçleri olduğu netleşmiş bulunmaktadır. Türk güvenlik sisteminin PKK'ye karşı mücadelede yetersiz kaldığını kanıtlayan en önemli olay 15 Ağustos 1984 Hamlesidir. Güvenlik sisteminin yetersizliği aslında Ankara'dan çıkışımızla başlayıp Ortadoğu'da üslenmemizle kesinleşmişti. Hamlenin gerçekleştirilmesi bu kesinliği açığa çıkardı. Ardından 1985 yılında Almanya merkezli NATO Gladio'su harekete geçirildi. Unutmamak gerekir ki, Alman devletinin PKK'yi 1985'te 'terörist' ilan eden ilk devlet olması bu Gladio ordusuna merkezlik etmesi nedeniyledir. NATO Gladio'su inşa edilirken, Avrupa'daki bölümden Almanya'daki merkez sorumlu kılındı. Başlangıçta bu gerçekleri bilmiyorduk. Hatta Almanya başta olmak üzere, AB'yi ve diğer Avrupa ülkelerini devrimci mücadelenin dostları sayıyorduk. Halklara karşı (Buna Avrupa halkları da dahildir. Özellikle İtalya, Yunanistan ve Balkan halkları başta gelmektedir) gizli yürütülen bir savaşın söz konusu olduğu çok sonraları anlaşıldı. NATO kurulduğunda bu ordu da komünizmin sızmalarına karşı kuruldu. Çok az kimse bunun farkına vardı. Gizli ordu en çok İtalya, Yunanistan, Türkiye ve Almanya'da devrimcilere karşı harekete geçirildi. Sovyet Rusya'nın tehdit olmaktan çıkması ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte, Türkiye dışındaki diğer NATO üyesi ülkelerde önemini yitirdi. Türkiye'de ise, tersine çok daha üst düzeylere taşındı. İran Devrimi (1979) ve Afganistan'ın Sovyetler Birliği tarafından işgali (1980) bunda önemli rol oynadı. Ayrıca Ortadoğu'da oynadığı jandarma rolü nedeniyle Türkiye Gladio'suna sınırsız destek sağlandı. İsrail'i koruma istemi de bunda önemli bir etkendir. Petrol kaynakları ve işbirlikçi iktidarların korunmasının gerekliliği Gladio'yu hep devrede tutmaya zorlayan diğer önemli etkenlerdir.

15 Ağustos Hamlesinin beklenmedik çıkışı bu ortamda gerçekleşti. Türkiye Gladio'su Türk devrimcilerinin kalan son izlerini de 12 Eylül 1980 askeri darbesiyle temizlemişti. 15 Ağustos 1984 Hamlesi hesapta yoktu. Gerçekleştiğinde ise, başlangıçta basit bir sol maceracı çıkış sanıldı. Klasik ordu, polis ve istihbarat güçleriyle hemen üstesinden gelineceğine inanıldı. Fakat ilk yılda işinin bitirilememesi meselenin NATO'ya taşırılmasına yol açtı. NATO, kuruluş yasa-

sının 5. maddesine göre müdahalede bulunmayı 1985'te kararlaştırdı. Alman devletinin aynı yıl PKK'yi 'terörist örgüt' ilan etmesi bu karar nedeniyleydi. 1985'ten sonra da görünüşte Türk güvenlik güçleriyle çatışıyorduk. Bilinçli olarak bu görüntü verdirilmişti. Savaş özünde NATO Gladio'suyla yürütülüyordu. Elbette Gladio'nun Türkiye'deki kolu çok büyük rol oynuyordu. Ama tek kol değildi. Sayıca büyük olması sonuç almasına yetmiyordu. Türk güvenlik güçlerinin tek başına değil yıllarca, bir yıl bile o kapsamda savaş yürütmesi zordu. Sürdürse bile kısa bir süre içinde devlet olarak iflası anlamına gelirdi. Dolayısıyla açıktan olmasa ve mekanizması büyük oranda gizli çalışsa da, savaş bir NATO savaşıydı. Günümüzde Afganistan'da ve Irak'ta, daha önceleri Somali'de yürütülen savaşların çok üstünde boyutları olan ve uzun süreli yürütülen bir savaştı bu.

PKK olarak savaşın bu gizli ve gerçek yüzünü kavrayamıyorduk. Avrupa ve ABD'ye yönelik eleştirilerimiz ideolojik düzeyde kalıyordu. Genelde son iki yüzyılda, 1920'ler sonrasında, özelde de 1984 sonrasında Kürdistan'da Kürt halkına ve PKK'ye karşı yürütülen hegemonik güç savaşlarında kapitalist modernitenin rolünü çözümleyebilecek kapasitede değildik. Bu nedenle NATO çözümlememiz çok eksik kalmıştı. Reel sosyalizmin slogan düzeyindeki yaklaşımını aşmıyordu. Zaten Gladio'dan ad olarak bile haberdar değildik. Kürdistan'daki halk savaşının düzeyi genişleyip derinliği arttıkça, bu gerçeklik yavaş yavaş açığa çıkmaya başladı. Almanya'dan sonra ABD ve İngiltere'nin 1990 sonrasında PKK'yi 'terörist' ilan etmeleri, daha önceki Papa suikastı ve Olof Palme cinayeti de dikkate alındığında, gerçeği biraz daha anlaşılır kıldı. İtalyan Gladio'sunun açığa çıkarılması diğer önemli bir aşamaydı.

PKK'ye ve devrimci halk savaşına karşı yürütülen Gladio savaşlarından önce demokratik ve sosyalist muhalefete ve Kürt halkının varlığına karşı yürütülen Cumhuriyet dönemi komplolarını hatırlamak gerekir. Mustafa Suphi önderliğindeki Komünist Parti Merkezinin on beş üyesi 1921 yılının Ocak ayı sonlarında Karadeniz'de boğdurulmuş, Koçgiri İsyanı 1921'de bastırılmış, aynı yıl Çerkez Ethem kuvvetleri dağıtılmış, ayrıca sultanlık ve halifelik yanlısı isyanlar bastırılmıştır. Asli müttefikler olan Kürtler, İslâmî Ümmetçiler ve Komünistler Ulusal Kurtuluş Savaşı sonunda kurulacak yeni düzenin dışında bırakılmışlardır. Buna karşı gösterilen tepkiler daha sert bir biçimde bastırılmıştır. Tek partinin proto-faşist düzeni meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. Almanya ve İtalya'da aynı tarihlerde yükselen faşizmin benzeri Türkiye Cumhuriyeti'ne de yansımıştır. Kürtlerin varlığına yöneltilen asimilasyon ve soykırım uygulamaları 15 Şubat 1925 provokasyonuyla resmen başlatılmış, bunlara karşı gelişen direnişler en son 1938 Dersim katliamıyla bastırılıp halkın geri kalan önemli bir kesiminin mecburi iskânıyla sonuçlandırılmıştır. Bu dönemde İngiliz ve Fransız emperyalizmiyle sağlanan anlaşma temelinde Kürdistan'ın parçalanması ve Kürtlerin kimliklerinden uzaklaştırılması için her türlü baskı, sömürü ve asimilasyon yöntemi uygulanmıştır. Amaç homojen bir ulus-devlet yaratmaktır.

1950 başlarında NATO'ya girilmiş, Gladio'nun Türkiye kolu olan Seferberlik Tetkik Kurulu oluşturulmuştur. Bu tarihten sonra tüm muhalif güçleri ve siyasi iktidarı kontrol edecek güç Türk Gladio'su olacaktır. 6-7 Eylül olayları ve Kıbrıs Mukavemet Teşkilatı'nın harekete geçirilmesi Türk Gladio'sunun ilk eylemleridir. 1951 komünist tevkifatı belki de Türk Gladio'sunun başlangıç eylemidir. 27 Mayıs 1960 darbesi, daha sonraları yapılan bütün iktidar düzenlemeleri ve muhaliflerin etkisizleştirilip tasfiye edilmesi hep Türk Gladio'sunun denetiminde gerçekleştirilecektir. Emniyet, istihbarat ve Genelkurmay her ne kadar bağımsız güç gibi görünseler de, esas güç kontrolü ve kullanımı Gladio örgütlenmesiyle gerçekleştirilmektedir. 12 Mart 1971 darbesiyle birlikte devrimci ve demokratik hareketlerin tasfiyesi sisteme iyice hâkim olan Gladio örgütüyle yürütülmüştür. Taksim ve Maraş katliamları, Ecevit'e suikast girişimi başta olmak üzere devrimcilere, aydınlara ve halka yönelik tüm suikastlar ve katliamlar NATO'nun Gladio ordusunun doktrin ve uygulamaları çerçevesindedir. 12 Eylül askeri darbesi NATO Gladio'sunun en önemli eylemlerinden biridir. Bu döneme kadar NATO ve Türk Gladio'su iç içe ve diğer güvenlik güçlerinden hem bağımsız hem de onların üstünde rol icra etmektedir. Bu dönemden itibaren PKK'ye yönelik bir kronoloji düzenlersek:

a- Grup aşamasından 12 Eylül askeri darbesine kadar PKK'ye yönelik takip ve tasfiye amaçlı saldırılar, Gladio güçleri de devrede olsa bile, ağırlıklı olarak geleneksel güvenlik güçlerince (MİT, Emniyet ve Jandarma) yürütülmektedir. Gelişmesine pek şans tanınmadığı için, grubumuzun daha aktif ve aktör konumunda olan diğer örgütler kadar takip edilmediği kanısındayım. Grup THKP-C'nin bir uzantısı olarak değerlendirilip öyle bırakılmış, THKP-C'nin tasfiye edilmesiyle grubun da tasfiye olacağı varsayılmıştır. Grup bazı şahıslarca kontrol edilip elde tutulmak istenmiş olabilir. 1975'ten sonra grubun bağımsız olduğu anlaşılınca, KDP üzerinden Stêrka Sor (Kızıl Yıldız) eliyle müdahalede bulunulduğu, bunda Alaattin Kapan denilen ve Haki Karer'i katleden unsurun kullanıldığı bilinmektedir. KDP'nin başından itibaren İsrail paralelinde ve NATO'yla bağlantılı olarak hareket ettiği ve Kürdistan genelinde bir kontrol örgütü olarak destek gördüğü kesindir. Gladio'nun denetiminde olduğu ve özellikle 1961'den itibaren Türk Gladio'sunun da desteğiyle silahlandırılıp ayaklanmaya teşvik edildiği belirtilebilir. Aynı desteğin İran Şahlığı üzerinden sürdürüldüğü çok sayıda belgeyle kanıtlanacaktır. Dolayısıyla KDP üzerinden Kürdistan'daki sol gruplaşmalara yapılan müdahalelerin Gladio'nun dolaylı desteğiyle gerçekleştiğini görmek önem taşımaktadır.

Stêrka Sor'un sözde 'Beş Parçacı'lığı (Kürdistan'ın küçük bir parçasının da SSCB'de kaldığını savunuyordu!) bu görüşü doğrular niteliktedir. Daha sonra KUK ile takviye edilen bu müdahale, grubun Ankara'dan çıkmadan, çıksa da Fırat'ın doğusuna varmadan tasfiye edilmesine yöneliktir. 1976 yılından itibaren harekete geçen Pilot Necati Kaya, eğer ajansa (Kesinliğini bilemiyoruz, araştırılması gerekir) Türk Gladio'suna bağlı olabilir. Eğer gruba yönelik bir tasfiye planı varsa, bu planı uygulamaya geçirme şansı bulamamıştır. Grup bilinçli olarak bu tuzağa düşmemiştir. Eğer babası Ali Yıldırım kanalıyla Kesire

Yıldırım'ın bir ajanlığı söz konusuysa (Bu da kesin bilinmiyor, araştırmayı gerektirir), geleneksel olarak MİT kadrosu çerçevesinde düşünülebilir. Dilaver Yıldırım konusu da hakkında yanlışlık yapmamak açısından üzerinde araştırma yapılmasını gerektirir. Alaattin Kapan'ın 18 Mayıs 1977'de Haki Karer'i provokasyonla tuzağa düşürüp katletmesi, daha grup aşamasındayken PKK'ye yönelik Türk ve NATO Gladio'sunun ilk eylemi olabilir. 1977'de grubun ilk defa ciddi olarak tasfiye kapsamına alındığı belirtilebilir. Eğer Parti Programı yayınlanmasa, PKK'nin ilanıyla buna yanıt verilmese ve Alaattin Kapan ölümle cezalandırılmasaydı, grubun tümüyle olmasa da ciddi bir tasfiyeyi yaşaması beklenebilirdi.

1978 sonlarındaki Maraş katliamı o yörede hızla gelişen gruba karşı Gladio'nun ikinci büyük eylemi olarak değerlendirilebilir. Maraş eskiden beri Kürtlerin tasfiyesinin dolaylı ve direkt yöntemlerle planlandığı bir merkezdir. Aynı husus Fırat'ın batısındaki tüm Kürtler için geçerlidir. 1925'teki Şark Islahat Planı'nda Fırat'ın batı yöresinde Kürtçe konuşan tek bir Kürt'ün bırakılmaması, hepsinin asimilasyon başta olmak üzere çeşitli yöntemlerle tasfiye edilmesi öngörülmektedir. Maraş katliamını halen yürürlükte olan bu plan çerçevesinde düşünmek gerekir. Özellikle Malatya, Adıyaman, Elazığ, Dersim, Sivas, Erzincan ve Antep yöresindeki Kürtlere yönelik olarak sistematik biçimde uygulanan asimilasyon ve Gladio eylemleri bu bağlamda düşünülmek durumundadır.

Özcesi, 1960'lardan sonra gelişen sol ve Kürt muhalefeti üzerinde Gladio'nun giderek yoğunlaşan bir denetimi ve baskısı vardır. 12 Mart 1971 darbesiyle daha da yoğunlaşan bu denetim, baskı, çatışma ve suikastlar sistematiktir ve bu örgütle bağlantılıdır. İslâmcı ve ülkücü gruplar kadar sahte Türk ve Kürt sol grupçuklar da Gladio savaşları çerçevesinde kullanılmışlardır. Gladio'nun Türkiye'deki varlığı 1955-'60'tan itibaren tüm hükümet oluşumlarında, sağ ve sol gruplar arasındaki çatışmalarda, darbelerin planlanıp uygulanmasında, önemli suikastlar ve katliamlarda son derece etkilidir. Diğer güvenlik ve istihbarat örgütlerinin bağımsız rolü giderek sınırlandırılmış, hatta bu örgütler ele geçirilmişlerdir. Tüm ekonomik, sosyal, kültürel, diplomatik ve iktidara ilişkin faaliyetler devletin güvenliği kapsamında ele alınarak, Gladio stratejisi ve taktikleri çerçevesinde değerlendirilip yönlendirilmeye çalışılmıştır. Başta sol ve komünist hareketler, daha sonraları kontrolleri dışında gelişen devrimci ve sosyalist Kürt Hareketi üzerinde gittikçe yoğunlaşan operasyonlar yürütülmüştür. 1970-1980 arası dönem operasyonların en yoğun dönemi olup, 12 Eylül askeri darbesi ve solun stratejik bir darbe almasıyla sonuçlanmıştır. Kürt devrimci sosyalist hareketinin 1980 sonrasında Ortadoğu'daki üslenmesi kendisine de yöneltilen bu operasyonları boşa çıkarmıştır.

b- Gladio savaşlarının ikinci dönemi 12 Eylül 1980 askeri darbesiyle başlar ve 1985 yılına kadar devam eder. ABD Elçiliği'nin tezgâhlayanları için "Bizim çocuklar iyi iş başardı!" diye takdirlerini ifade ettiği bu darbenin kısa döneme ilişkin amaç ve sonuçları bilinmektedir. Darbenin amacı başta sol güçler olmak üzere içteki tüm muhalif hareketlerin ve şikâyet odaklarının susturulması

ve tasfiye edilmesi, yerine rejim anayasası gereğince küresel finans kapitalin hegemonyasına bağlanmış, ihracata (dış sömürüye açılma) dayalı bir ekonomik düzenle Türk-İslâm ideolojisine dayalı yeni bir sosyal, siyasal ve kültürel faşist sistemin tesis edilmesidir. Bu öyle yansıtılmak istendiği gibi Türk iç güvenlik güçlerinin güdümünde gerçekleştirilen bir sistem değildir; Gladio'nun 1960'lar sonrasında yoğunlaşan ve 12 Mart muhtırasıyla tırmandırılan savaşlarının doğal bir sonucudur. Belirleyici olan NATO'nun, Gladio'nun merkezi ve Türkiye uzantılarıdır. Türk iç güvenlik güçlerinin rolü destekleyici olmaktan öteye gitmez.

Bu dönemde PKK'ye yönelik Gladio faaliyetleri genelde sol harekete yönelme kapsamında değerlendirilmiştir. Herhangi bir sol örgüte yönelik olarak uygulanan bastırma ve tasfiye etme yöntemleriyle PKK'nin üzerine gidilmiştir. PKK'ye sızdırılmış unsurlar ve arkalarındaki güçlerin planlamaları, PKK Önderliği'nin hareket tarzından ötürü başarılı olamamıştır. Yurtdışına çıkışımdan kendim ve kuryem dışında kimsenin haberdar olmaması bunda önemli rol oynamıştır. Bu süreçte Necati Kaya'nın benimle mutlaka görüşmek istemesi ve çok gergin ruh hali üzerinde durmak gerekir. Ayrıca Dev-Yol başta olmak üzere bazı sol güçlerle 1982'de geliştirdiğimiz Faşizme Karşı Birleşik Direniş Cephesi çalışmaları sırasında, Dev-Yol içinden bazı kişilerin sergilediği kuşkulu tavırlar ve bu doğrultudaki çalışmaların sabote edilmesi sızmalar ve tasfiye güçleriyle bağlantılı olabilir. Dönemin Dev-Yol liderliğine soyunan Taner Akçam ve 'Sarı Cemal' denilen unsurun tasfiyeci pratikleri, sadece Dev-Yol'un tasfiye edilmesi açısından değil, PKK'ye yönelik tasfiyeler kapsamında da üzerinde önemle durmayı gerektirir. O dönemde ASALA'ya ve Önderi Agop Agopyan'a yönelik suikast ve tasfiye çabalarının (Ki, başarılı olmuştur) benzeri PKK'ye karşı da geliştirilmiş ama başarıya ulaşmamıştır. Her iki tasfiye ve suikast çalışmasında sol maskeli unsurlar kullanılmıştır. 12 Eylül faşist darbesi sonrasında solun tasfiye edilmesinde sadece kaba baskı ve işkenceler rol oynamamış; örgütlerin bünyesindeki (PKK dahil, tüm örgütler söz konusudur) sızmaların da bu tasfiyelerde önemli rolleri olmuştur. 15 Ağustos Hamlesinin geciktirilmesi, Avukat Hüseyin Yıldırım'ın 1982'den hemen sonra Önderlik sahasına gelip bazı girişimlerde bulunması, Ortadoğu kökenli bazı örgütlerle bağlantılı kuşkulu hareketler ve KDP'nin tavrı bu kapsamda üzerinde yeniden durmayı gerektirir.

KDP ile ilişkiler kritiktir. KDP'nin Doktor Şivan'a (Sait Kırmızıtoprak, Türkiye-KDP Lideri) yönelik tutumunun, yani sonuçta Doktor Şivan ile iki önemli yardımcısının öldürülmesi ve diğer grup elemanlarının dağıtılmasıyla sonuçlanan yaklaşımının bir benzeri PKK'ye yönelik olarak da uygulamaya konulmak istenmiş olabilir. KDP temsilcileri gerillanın hamle yapmasından yana değildiler. Çok yoğun engellemelerde bulundular. Özellikle sınırı geçerek ülkeye giriş aşamasında çok sayıda arkadaşımızı şehit ettiler. Daha sonra çatışma ve öldürmeler süreklilik kazandı. 1985'te Mesut Barzani'nin Şam'da benimle yaptığı görüşmede açıkça 15 Ağustos Hamlesinden vazgeçmemizi istemesinin sadece Türk iç güvenlik güçlerinin bir dayatması olmadığına, bunun İsrail ve NATO

Gladio'su ile bağlantılı bir girişim olduğuna dair kuşku ve endişelerim vardı. KDP ile ilişkiler ve çatışmaları sadece Türk iç güvenlik güçlerinin yönlendirdiği olaylar olarak ele almamak, NATO Gladio'su ve İsrail politikaları açısından da bakmak büyük önem taşır. Üzerinde kapsamlı araştırma yapılması gereken bir konudur bu. 15 Ağustos Hamlesi ve ilk yılı önceden tahmin edilse de, sistemin kesin bilgileri dışındadır. Nasıl seyredeceği kestirilememiştir. Yönü ve kapsamı doğru tahmin (Kendimiz açısından da böyledir) edilememektedir. Yeni bir döneme yol açtığı kesindir. Ama sistem açısından sonuçlarının en az 1985 yılı boyunca özellikle Türk iç güvenlik güçleri, NATO ve Gladio bünyesinde tartışıldığı kanısındayım.

c- Gladio savaşlarının üçüncü ve en önemli dönemi, 1985'ten Turgut Özal'ın 1993'te öldürülmesine kadar süren dönemdir. NATO'nun kuruluş yasasının 5. maddesindeki "Üye bir ülkeye yapılan saldırı tüm üye ülkelere yapılmış sayılır" hükmü 1985'te uygulamaya konulmuştur. Uygulamalar Gladio kapsamında geliştirilmiştir. Uygulama merkezi Almanya'da olduğu için, PKK'nin 'terörist örgüt' olarak ilanı önce Alman devletince kararlaştırılmıştır. Almanya, NATO'nun Gladio merkezi ve Türkiye uzantıları ile Türk iç güvenlik güçleri KDP'yi de aralarına alarak yapılan planlama çerçevesinde yoğun bir karşı saldırı geliştirmişlerdir. Benimle yürütülen ve özellikle KDP ve Barzaniler kanalından sürdürülen görüşmelerde temel talep hamleye kendiliğinden son vermemizdir. Bu talep veya öneri, kapitalist hegemonyanın 1920'deki Kahire Konferansı'nda Kürt sorununa ilişkin olarak aldığı kararın güncellenmesini ifade eder. Bilindiği üzere bu karar Ortadoğu'nun hegemonya altında tutulması için Kürt meselesinin çözümsüz bırakılmasını ve bu haliyle sorunun hep canlı tutulmasını öngörür. Barzaniler ve KDP'ye biçilen rol Kürdistan'da bu öngörünün hayata geçirilmesiyle bağlantılıdır. Öngörü İsrail'in varlığının gerçekleştirilmesini ve kalıcı kılınmasını da hedeflediğinden, Proto-İsrail bağlamında olmayan Kürdistan'daki tüm oluşumlara müdahale edilip etkisizleştirilir. Dolayısıyla 1985 sonrasında devrimci halk savaşı deneyimi ardından İsrail, Türkiye ve KDP güçlerinin NATO ve Gladio ile birlikte PKK'nin üzerine gelmeleri anlaşılır bir husustur. Arkasında tarihî bir karar ve güncel hayati menfaatleri vardır.

Mesut Barzani vasıtasıyla iletilen mesaja rağmen hamleden vazgeçmeyeceğimiz anlaşılınca, 1986'da JİTEM ve Hizbullah örgütlenmeleri devreye sokuldu. Her türlü yetkiyle donatılmış olan JİTEM dönemin 'Teşkilat-ı Mahsusa'sı rolünü oynamaktadır. Bilindiği üzere 1914'te kurulan Teşkilat-ı Mahsusa homojen ırkçı bir Türk ulus-devleti yaratmak için öncelikle Ermeni soykırımında önemli rol oynamış, katliam başta olmak üzere her tür yöntemi uygulamakla yetkili kılınmış ilk faşist örgütlenmelerden biridir. Said-i Nursi ve Mehmet Akif'in de içinde yer aldığı dinci-İslâmcı bir kolu da bu yapılanmayla birlikte harekete geçirilmiştir. Bu soykırım modeli 1986'da JİTEM ve Hizbullah (Türkiye ve Kürdistan Hizbullah'ı) uygulamaları tarzında güncelleştirilmiş, her iki örgüt aynı kapsamda görev ve yetkilerle donatılmışlardır. ABD, NATO, Gladio ve Türk güvenlik güçleriyle KDP arasında bir koordinasyon geliştirilmiştir. Hiz-

bullah hem İran'ın hem de Suudi Arabistan'ın İslâmcı politikalarından yararlanmak istemiştir.

Bu dönemde PKK'ye yönelik sızmalar KDP üzerinden gerçekleştirilmiştir. Dönemin KDP'sinin yeniden örgütlenmesini yürüten ve adına 'Qiyade Muvaqat' denilen örgütlenmenin başı Sami Abdurrahman'dır. PKK'ye yönelik pratik tasfiye girişimlerini ve sızmaları esas olarak Sami Abdurrahman yürütmüştür. Kullandığı en önemli araç sahte Kürtçü KUK (Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları. O dönemde biz kendimizi 'Ulusal Kurtuluşçular' olarak tanımlıyorduk. Her ajan örgütün esas örgütün isim veya niteliklerinden birini kullanması burada da söz konusudur) örgütlenmesidir. Çok sayıda PKK'li ve Kürt yurtsever bu örgüt eliyle katledildi. KUK'a biçilen rol, ne pahasına olursa olsun, PKK'nin Bingöl-Mardin hattının doğusuna geçişini engellemekti. JİTEM'in kurucusu Albay Arif Doğan'ın da bizzat itiraf ettiği gibi, bu dönemde on bin kişilik bir silahlı imha ekibinin görevlendirildiği anlaşılmaktadır. Burada çok önemli olan husus, bu gücün kanun üstü olmasıdır. Sorgusuz sualsiz her tür cinayeti işlemeye yetkilidir. Soykırım örgütü olma niteliğini buradan alır. Aynı yetki halkın 'Hizbul-Kontra' dediği Kürdistan Hizbullah'ına da tanınmıştır. On bini aşkın faili meçhul cinayet bu iki kardeş örgüte tanınan kanun ve hatta anayasa üstü yetkiler temelinde işlenmiştir. Bu dönemin başlangıcında Ozan Sefkan (Celal Ercan) ve grubunun imha edilmesi (1985), Mahsum Korkmaz yoldaşın katledilmesi (1986), Selahattin Çelik üzerinden yürütülen gerillayı teslim alma çalışmaları ve PKK'nin 1986'daki Üçüncü Kongre'sindeki bunalım dolaylı ve direkt JİTEM'le bağlantılı önemli olaylardır. Ayrıca benim için çok değerli olan Nusaybinli İbrahim (Darar Akay) yoldaşın 1985'te Silopi-Şax köyünde katledilmesi de bizzat Arif Doğan'ın itiraf ettiği gibi JİTEM tarafından gerçekleştirilmiştir. Olağanüstü hal, JİTEM ve Hizbullah'ın etkileri 1986'da PKK üzerinde iyice yansımasını bulmuş ve kısmi bir bunalıma yol açmıştır. Üçüncü Kongre pek çözümleyici olamamıştır. Geniş çapta bir komuta değişimine gidilmiştir.

Ortadoğu üzerinden bu olumsuz yansımaları boşa çıkarmak için 1987'den başlayarak Turgut Özal'ın öldürülmesine kadar neredeyse her yıl bini aşkın gerilla adayını eğitip donatarak hareket üslerine kadar ulaştırmayı bizzat üstlendim. Daha önceleri ve sonraları da binlerce kişiyi aşan gerilla gücü, araç gereç ve para yoluyla destek sunmuştum. Ama en büyük desteği bu tasfiye ve katliam yıllarında bizzat sundum. 1987'den itibaren yeniden hızlandırdığımız ülkeye geçiş çabalarında en dikkat çekici olumsuzluk, sonradan 'dörtlü çete' diye adlandıracağımız grubun elebaşlarından Cemil Işık'ın (Hogir) hududu geçer geçmez koruculara karşı mücadele bahanesi ile kendi başına eylemler düzenlemesi, bu eylemlerle içinde çocuklar ve kadınların da bulunduğu onlarca kişinin ölümüne yol açmasıdır. PKK'nin bizzat çok iyi düzenlediğim taktik sistemi bu eylemlerle boşa çıkarıldı. Bundan sonra PKK kendi öz taktiklerini hayata geçirmeye bir türlü muvaffak olamadı.

Mahsum Korkmaz bu tehlikeyi ilk gören ve tedbir almaya çalışan komutanlarımızdan biri olduğu için özenle seçilen ve katledilen bir yoldaşımızdır.

Darar'ın öldürülmesi de bu temeldedir. Ozan Sefkan ve arkadaşlarının öldürülmesi de benzer komplolar serisinin devamıdır. Mahsum'un ölüm biçimi ve yaşamını yitirdiği koşullar dışardan sızdırılmış kişilerin bu katliamda rol oynadığını düşündürmektedir. Şemdin Sakık ve daha sonra 1987 kışında Bekaa'da intihar eden Ferhat kod adlı Eruhlu gencin durumu, Mahsum'un içten suikastla öldürülmüş olabileceğini güçlü bir olasılık olarak düşündürmektedir. Cemil Işık'ın 1987'den itibaren komuta değişikliğinden de istifade ederek gerillada inisiyatifi ele geçirmesi PKK'ye çok pahalıya mal olmuştur. En büyük olumsuzluğu ise, PKK'nin büyük emekler sonucunda planladığı ve hazırlıklarını büyük oranda tamamladığı gerilla savaşının boşa çıkarılmasıdır. Dörtlü çetenin diğer elemanları olan Şemdin Sakık, Şahin Baliç ve Halil Kaya (Kör Cemal) Hogir'ın izinde yürüyüp gerilla sistemini boşa çıkarmada etkili olan ve önde gelen isimlerin başında yer almaktadır. Bu isimlerin çoğunun KDP ve Beş Parçacılarla bağlantılı olması (Beş Parçacılar ve KUK da KDP bağlantılıdır. Özellikle 'Qiyade Muvaqat' ile ilişkilidir) sızma unsurunun göz ardı edilemeyeceğini göstermektedir. Bu dönemde bizzat tanıdığım yüze yakın en değerli gerilla komutan adayının "Çatışmada öldüler" denilerek katledilmeleri komplonun büyüklüğünü göstermektedir.

Komplo oyunu çok açıktır. Tarihsel temeli de vardır. İttihat ve Terakki döneminde bolca uygulanmıştır. Yine Kürt isyanlarında ve Komünist Parti'yi tasfiye etme girişimlerinde yoğunca denenmiştir. Temel özellikleri şunlardır: Birincisi, devrimci güçlerin halkla bağını koparmak ve halkı bu güçlere karşı çıkarmak için gerilla veya isyancı maskesi altında cinayet timleri kurmak ve işletmektir. Dörtlü çete ve benzerleri bu konuda oldukça başarılı olmuşlardır. Bunlar halka ve özellikle karşımıza çıkarmayı düşündükleri aşiretler ve ailelere yönelik birçok komplo eylemi düzenlemişlerdir. Bu komplo eylemlerini özenle araştırmak son derece önemlidir. Ciddi sonuçlar doğuracak bu araştırmanın mutlaka yapılması gerekir. İkinci komplo yöntemi, gerilla komutanı veya isyan önderi olabilecek değerli kadroların hedef alınması ve öldürülmesidir. Bu konuda da oldukça başarılı olmuşlardır. Komutanlık yapabilecek birçok yoldaşın nedensiz ölmesi veya öldürülmesi iç komplonun çapını gösterir. Kürt isyanlarında ve Türkiye'de solcu liderlerin tasfiye edilmesinde benzer yöntemler kullanılmış ve komplolarla önder kadroların imhası gerçekleştirilmiştir. Bunun en son halkası 1990'da şahsıma yönelik olarak gerçekleştirilen büyük komplodur. Şahin Baliç, Mehmet Şener ve Cangir Hazır'ın (Sarı Baran) başında yer alıp hayata geçirdiği komplo Hasan Bindal yoldaşın şahadetiyle açığa çıkmış ve boşa çıkarılmıştır. Fakat iki önemli alanda daha başarılı olmuşlardır. Ana kitlesini, halkı PKK'den koparıp koruculaşma sürecine sokmaya muvaffak olmuşlardır. Komuta adaylarını imha ederek gerillayı başsız bırakmışlar, gerillayı temel taktik hattından saptırıp avare-asi gruplar düzeyine indirgemişlerdir. İç ve dış Gladio bu dönemde her ne kadar PKK ve öncülük ettiği devrimci halk savaşı deneyimini bastırıp tasfiye etmeyi başarmadıysa da, gerilla savaşının planlandığı gibi kendi öz taktikleri temelinde hayata geçirilmesini engelleyebilmiştir.

PKK sorumlularının pek fark edemedikleri en önemli başarısızlık konularından biri de taktik planlamanın neden pratiğe başarıyla uygulanamadığı ve Gladio-JİTEM'in bunda oynadıkları roldür. Her iki tarafın da başarısı yarım kalmıştır. Benim bu aşamada yapabildiğim şey devrimci savaşın sürekliliğini sağlamak ve yenilgisinin önüne geçmek olmuştur. Ülke içi pratik önderlik sıradan tutarlı bir çaba gösterebilseydi, ileri düzeyde bir başarı sağlamak mümkündü. Yine de 1990 komplosunun boşa çıkarılması ve Körfez Savaşının sonuçları, PKK Hareketi'nin birleşik etkisinin genel anlamda yükselmeye devam ettiğini göstermektedir. Tarihsel-toplumsal anlamı büyük olan bölge dengesi doğru değerlendirildiğinden, devrimci savaşın sıradan bir uygulaması bile önemli ve başarılı sonuçlara yol açmıştır. Eğer taktik önderlik 1990-'93 arası dönemi doğru değerlendirip hem nicel hem de nitel olarak gerillanın büyütülmesini sürdürebilse ve taktik planlamayı pratiğe geçirebilseydi, tarihin seyri çok daha değişik olabilir, 1993 başlarında tarihî bir çözüme gidilebilirdi. Gladio sistemi çöküşün eşiğindeydi.

Turgut Özal bunu gördüğü için uzlaşmayı daha uygun bulmuş, Kürdistan'ı kaybetmektense federal bağlarla ortak bir devlet çatısı altında bir arada tutmanın çok önemli ve halkların birlikte yaşamasının kalıcı ve kardeşçe yolu olduğuna ikna olmuştu. İç ve dış Gladio bu yaklaşımı kendilerinin tasfiyesi olarak gördükleri için, bundan kurtulma ve çıkış yolunu T. Özal'ı tasfiye etmekte buldular. Daha da önemlisi, T. Özal Musul-Kerkük'ün Misak-ı Milli gereği federal bağlarla yeniden Türkiye Cumhuriyeti'ne bağlanmasını öngörüyordu. Celal Talabani ile bu temelde yoğun bir ilişki içindeydi. Benimle diyalogu da bu amaçla önermişti. Gerçekten tarihsel bir adım öngörülmekteydi. Jandarma Genel Komutanı Eşref Bitlis'in de T. Özal ile birlikte aynı plan etrafında çaba yürüttüğü bilinmektedir. Irak'a yönelik ayrı planları olan ABD ve İsrail, T. Özal ve Eşref Bitlis'in yaklaşımlarını kendileri açısından son derece tehlikeli gördükleri için, Demirel ve Çiller'i (E. İnönü'yle birlikte) iktidara taşımaya yol açan darbeyi hayata geçirdiler.

1993 yılı olağanüstü bir yıldır. Yılın ilk aylarından itibaren Uğur Mumcu cinayetiyle başlayan büyük suikastlar (Adnan Kahveci, Turgut Özal ve Eşref Bitlis'in katledilmeleri, Sivas-Madımak Oteli katliamı, Bahtiyar Aydın cinayeti, sivil araçlarla nakledilen otuz üç askerin öldürülmesi, çok sayıda asker ve sivil yetkilinin katledilmesi) darbe çerçevesinde düşünülmelidir. Devlet içinde çok güçlü bir kanat bu dönemde Kürt sorununda barışçı çözüme hazırlanmıştı. 25 Mayıs'taki Milli Güvenlik Kurulu Toplantısında siyasi affın görüşülmesi gündemdeydi. Bu en az 12 Eylül askeri darbesi kadar etkili ve ağır sonuçlara yol açan bir darbeydi. Zaten yasa ve anayasa üstü yetkilerle donatılan Gladio örgütünden ötürü bir askeri darbe yapmaya ihtiyaç duyulmuyordu. Bu seferki darbenin hedefi barışçıl çözüm yanlısı devlet güçlerinin tasfiyesiydi. Dolayısıyla sürece yayılmış darbeyle tasfiye olanlar da yine bu devlet güçleriydi. Hâlâ karanlıkta kalan bu darbenin mutlaka aydınlatılması gerekir. Darbecilerin gerek PKK gerekse devlet içindeki uzantıları açığa çıkarılmadıkça, barışın ve siyasi çözümün yolu kolay açılamaz.

Bu dönemin sonuna doğru, yani 1990 sonrasında Dersim, Amed, Garzan ve Tolhildan eyaletinde yoğunca yaşanan tasfiyelerde Gladio'nun payının belirleyici olduğunu görmek gerekir. Irak sınırının her iki yakasında KDP ile birlikte yürütülen tasfiye çabalarının Garzan ve Amed eyaletlerinde Şemdin Sakık ve Sait Çürükkaya, Dersim'de Hıdır Sarıkaya ve benzerleri, Tolhildan eyaletinde Terzi Cemal unsurları tarafından geliştirilmiş olması ihtimal dahilindedir. Oldukça karışık olan bu dönemin yoğunlaşan tasfiyelerinde çok sayıda unsurun bilerek veya bilmeyerek rol oynadığı rahatlıkla ileri sürülebilir. 1992 güzündeki operasyon ve KDP ile YNK'nin birlikte saldırısı sonucunda Botan-Behdinan direniş cephesi büyük darbe almıştı. Osman Öcalan alçağının öncülük ettiği teslimiyetle birlikte, stratejik anlam ifade edebilecek bir darbe almanın eşiğine gelinmişti. Buna karşı başta Ortadoğu'daki üs bölgesinde olmak üzere her alanda gösterilen kararlı ve ustalıklı direnişle stratejik tasfiyenin eşiğinden dönüldü. Hâlbuki büyük halk desteğini arkasına alan gerillanın stratejik üstünlüğü söz konusuydu. Gladio'nun birçok il ve ilçede düzenlediği katliamlar, içte örgütün ve gerillanın tasfiye edilmesi girişimleri KDP ve YNK'nin saldırılarıyla birleşince işler tersine dönmeye başlamıştı. Yine de gerillanın stratejik üstünlüğü söz konusu olabilirdi. Ama taktik önderliğin bir türlü oturtulamaması, bu tarihî fırsatın layıkıyla kullanılmamasına yol açtı. PKK hiç de hak etmediği kayıpları bu nedenle yaşadı; hak ettiği çok üstün başarılara bu nedenle erişemedi. Bu dönemde, özellikle dönemin sonlarında yaşanan gelişmeleri aydınlatmak hâlâ temel bir sorun durumundadır.

d- Gladio savaşlarının dördüncü dönemi 1993-1998 yıllarını kapsar. Özal'ın öncülük ettiği Kürt sorununa barışçıl ve siyasal çözüm yaklaşımının karşıtları bu yeni dönemi başlatırken bazı önemli avantajlara sahipti. Dıştan zaten ABD ve İsrail'in büyük desteği temelinde harekete geçirilmişlerdi. Dönemin Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş, 1990 başlarında Londra'dan döndüğünde, "PKK'yi bastırmak için bize yeşil ışık yakıldı" derken aslında bu desteği kastetmekteydi. İsrail'in TC'ye bu denli destek sunması, PKK'nin Ortadoğu'daki üslenmesinden duyduğu endişe nedeniyleydi. İsrail ısrarla PKK'nin KDP güdümüne girmesini istiyordu. Kürt Hareketi'nin kendi öz gücüne dayalı, bağımsız ve özgür gelişmesini istemiyordu. Kürt Hareketi'ne tümüyle karşı değildi, PKK tarzına karşıydı. 1993-1996 yılları arasında Türkiye-İsrail ilişkileri PKK faktörü nedeniyle en yoğun dönemini yaşadı. ABD ve İngiltere geleneksel olarak NATO Gladio'su ile Türkiye'yi kontrol ediyorlardı. Esas dayanakları Gladio'nun varlığıydı. İçte S. Demirel, T. Çiller ve E. İnönü bloğuyla anlaşarak tasfiye planlarının tüm hazırlıklarını tamamladılar. ANAP içinde de T. Özal'ı tecrit ederek iyice yalnızlaştırdılar. Türkiye'de Menderes, Özal ve Ecevit aynı yöntemle, Gladio çalışmalarıyla tasfiye edilmişlerdi. Gladio hizaya getirmek istediği kilit öneme haiz her kurum ve kişiyi bu yöntemle yalnızlaştırıp tasfiye etmede büyük deneyim kazanmıştır. Türkiye yönetiminin son elli-altmış yılında Gladio'nun etkisi göz önünde bulundurulmadan ciddi hiçbir siyasi, askeri ve ekonomik olay ve süreç doğru dürüst çözümlenemez. Temeli 1914'te atılan, hatta daha öncesinde 1909'da Abdülhamit'in düşürülüşünden itibaren başlatı-

lan bu darbe ve komploların en son halkası Gladio'dur. Beyaz Türk faşizmini esas olarak bu komplolar zincirinde yer alan Gladio türü örgütler yürütmektedir. Belirleyici güç bunlardır. Yüzeyde yansıtılanlar, özellikle sivil politikacılar maske rolünü oynamaktadır. Aralarındaki sahte tartışmalar da dipteki gerçek iktidar oyunları ve oyuncularını maskelemek ve meşrulaştırmak içindir.

1993 yılında devlet içindeki barış ve siyasi çözüm yanlıları tasfiye edilirken, Kürt halkı ve PKK üzerinde de tarihin en büyük tasfiye hareketlerinden biri yürütüldü. Dört bine yakın köy yakılıp yıkıldı; milyonlarca köylü zorla, hiçbir kanuni gerekçe gösterilmeden göçertildi. Malları, eşyaları, evleri ve tarlaları talan edildi; koruculara peşkeş çekildi. Binlerce köylü korucular, Hizbullah ve JİTEM (Zaten iç içe geçmişlerdi) tarafından katledildi. Kadınlara tecavüz edildi. Çocuklar yatılı bölge okulları denilen toplu imha mekânlarında (asimilasyonist yöntemle aşağılama ve yoğunca yaşanan tecavüzlerle) kimliksizleştirildi. Kalan köy ve kentlere gıda malzemeleri karneye bağlandı ve denetimle dağıtıldı. Kaçakçılık yönetimini ellerine geçirerek, sadece T. Çiller döneminde elde ettikleri belgelerle açıklanan yirmi milyar Dolarlık ganimeti aralarında paylaştılar. Dürüst Kürt işadamlarını ve esnafını fişleyip bazılarını öldürürken, hizaya getiremediklerini iflas ettirdiler. Geriye kalanları kontrgerillanın uzantısı haline getirdiler. Köy korucularının sayısını yüz bine çıkardılar. Kendileriyle işbirliği içinde olmayan herkesi düşman ilan ettiler. PKK'ye karşı Cumhuriyet tarihinin en kapsamlı operasyonlarını düzenlediler. Bunda KDP, korucular ve itirafçıları sonuna kadar ve hem de en önde kullandılar. Yunanlılarla savaşta kullanılan güçlerin çok üstünde bir güçle uzun süreye yayılmış savaş operasyonları yürütüldü. Hiçbir savaş kuralına bağlı kalınmadı. Gerilla cesetleri bile paramparça edildi.

Savaşı iç güvenlik güçlerinden ziyade Gladio-JİTEM-Hizbullah güçleri yürütüyordu. Kanun ve anayasa üstü yetkilerle donatılan bu güçler güya ölüm kalım savaşı yürütüyorlardı. 'Kürt tehlikesi' Yunan ve Ermeni tehlikesinden katbekat büyüktü. Gerçekten bu konuda paranoyaya tutulmuşlardı. Mutlak bir tasfiye peşindeydiler. Çok sayıda özel komplo yürüttüler. Sırf Kürt sorununa ilişkin rapor hazırlattığı için Sakıp Sabancı suikast hedefi seçildi. Bizzat Alpaslan Türkeş, "Çizmeyi aşıyorsun" diyerek Sabancı'yı tehdit etti. Andıçlanmayan gazeteci bırakılmadı. Bana karşı sonuncusu 6 Mayıs 1996'da uygulanan komploda (Abdullah Çatlı, Sedat Bucak ve Viranşehir Belediye Başkanı Keleşabdioğlu'nun birlikte rol oynadıkları komplo) bin kiloluk bombanın patlatılması yine bu dönemin göstergelerindendir. Ordudaki bölünme daha da derinleşti. İsmail Hakkı Karadayı'yla (1994-1998 dönemi Genelkurmay Başkanı) başlayan Gladio'yla araya mesafe koyma çabaları da bu dönemin çılgın savaş tarzının bir sonucuydu. Kendisini bile etkisiz kılmışlardı. Gladio şefleri Özal ve ekibinin tasfiyesinden sonra tümüyle iktidarın gerçek sahipleri olmuşlardı. Yüzeydekilerin siyasal figüran olmaktan öteye rolleri söz konusu değildi. 1998'de Genelkurmay Başkanlığı görevini devralan Hüseyin Kıvrıkoğlu'nun Kıbrıs'ta kendisine karşı düzenlenen silahlı saldırıda kıl payı kurtulması ve hemen arkasındaki albayın ise ölmesi, kendileri için uygun görmediklerini tasfiye etme konusunda

ne kadar gözükara hareket ettiklerini ortaya koyan diğer çok önemli bir olaydır.

Tıpkı 1985-1993 döneminde olduğu gibi, bu yeni dönemde de devrimci halk savaşının temposunu kaybetmemesi ve sürekliliğini yitirmemesi için, Ortadoğu'daki üslenme imkanlarını sonuna kadar kullanmayı temel taktik olarak benimsedim. En etkili taktik çalışmanın bu olduğu kanısındaydım. Yine her yıl eğitilip donatılan ve tüm ihtiyaçları karşılanan bini aşkın gerilla adayının büyük çoğunluğu üs alanlarına ulaştırıldı. Gerillanın ülke içinde hiçbir alandaki üslenmesinden vazgeçilmedi. Başka kanallar da açıldı. Yaşanan kayıplar ağacın bazı dallarının budanmasından öteye bir etkide bulunmadı. Bağımsızlık ve özgürlük ağacı her dönemde daha da gürleşerek büyümesini sürdürüyordu. Nefes nefese sürdürülen ideolojik ve politik savaştan bir adım geri atılmadı. Fakat beklenen üstün başarı yakalanamıyor, denge durumuna bir türlü erişilemiyordu. Ne kadar etkili olmaya çalışırsa çalışsın, dıştaki Gladio savaşı bunda belirleyici değildi; belirleyici olan, taktik önderliğin, gerilla komutasının bir türlü yeterince oturtulamamasıydı. Bu konuda sızmaların önemli etkileri ve tasfiyeci çabaları olsa da, esas sorun komutadan kaynaklanıyordu. Savaş hem sınıfsal hem de kişilik boyutunda etkisini en çok bu alanda hissettiriyordu. 6 Mayıs'taki suikast girişimi başarısız olsa da, bu yönelimin içerdiği büyük tehlikeyi çok iyi fark eden Zeynep Kınacı'nın 30 Haziran'da Dersim'de gerçekleştirdiği fedai eylemi, içte taktik tıkanma ve dışta imhanın dayatıldığı 1996 yılını taktiğin önünün açıldığı ve başarı yolunun daha da netleştiği bir yıla dönüştürdü.

Halk savaşlarının aynı zamanda yaman sınıf savaşları olduğunu bu dönemde bütün çıplaklığıyla gördüm. Yaptığım çözümlemelerde bu gerçekliğe kapsamlı yer verdim. Tıpkı 1990'ların başlarında olduğu gibi, sonlarında da stratejik başarı imkânı fazlasıyla vardı. T. Özal'ın girişimleriyle başlayan diyalog çabaları 1997'de dönemin Başbakanı N. Erbakan ve ordudan bir kanalla devam etti. Barış ve siyasi çözüme yine çok yaklaşıldı. Sanırım yine aynı Gladio'nun el atması ve arkasında bulunan iç ve dış güçlerin harekete geçmesiyle bu diyaloglardan beklenen barış ve siyasi çözüm şansı değerlendirilemedi, buna fırsat tanınmadı. Hem Başbakanlık hem de Genelkurmay Başkanlığı düzeyinde niyet edilen barış ve siyasi çözüme fırsat tanınmaması, Türkiye'deki rejim üzerinde NATO, Gladio ve iç uzantılarının ne denli etkili olduğunu gayet iyi ve açıkça ortaya koymaktadır. Cumhuriyet üzerine kâbus gibi çökmüş bir sistem söz konusudur.

1998 Eylül'ünde Türk devletinin Suriye'ye yönelik savaş tehdidiyle Ortadoğu'daki stratejik üslenme konumuma son verilmek istendi. Bu noktaya gelinmesinde alanın ve benim stratejik konumum temel rol oynamıştır. Ama bence esas neden, barış ve siyasi çözümün ciddi olarak bir kez daha devreye girmesidir. Askeri açıdan çok önceleri de Suriye'ye yüklenebilirlerdi; bu konuda önlerinde ciddi bir engel yoktu. Bu dönemin veya yılın seçilmesi barış ve siyasi çözüm olasılığıyla yakından ilintilidir. Özcesi, 1920'de Kahire Konferansı'nda alınan karar halen yürürlükte tutulmak istenmektedir. Kürt sorununun çö-

zümsüz bırakılması, kendileri için çok önemli olan Türkiye'nin ve Ortadoğu'nun kontrolü açısından hayati önem arz etmektedir. PKK'ye ve dolayısıyla Kürtlere yönelik birçok iç ve dış gücün yaklaşımını bu parametrede değerlendirmek daha aydınlatıcı olacaktır. 1998 yılı benim için de gerçekten bir dönüm noktası olmalıydı. Çözümlemelerde de yoğunca işlediğim gibi kısırdöngüye, daha doğrusu Gladio-JİTEM-Hizbullah üçlüsüne takılan gerilla savaşı bu döngüyü, bu üçlü kıskacı yırtmadan savaşı bir üst aşamaya sıçratamazdı. Bu konuda iç yetmezlikler belirleyici olmaya devam ediyordu. Barış ve siyasi çözüm olmazsa, devrimci halk savaşının bir üst aşamaya sıçratılmasından başka yol düşünülemezdi.

C- KÜRTLERDE DEVRİMCİ SAVAŞI GELİŞTİRMEK VE MİLİTAN YARATMAK

PKK'nin grup aşamasında temel sorun ideolojik ve politik öncülüktü. Özünü ise kavramsal ve kadrosal çalışmalar oluşturmaktaydı. Kürt sorununu çözmeyi sadece Kürtlerin değil bütün Türkiye'nin, hatta Ortadoğu'nun temel toplumsal sorunlarının çözümünde kilit önemde gören grubun ideolojik ve politik kapasitesi bunun gereklerini karşılamaktan çok uzaktı. Kişisel beslenme ihtiyaçlarını bile karşılamakta güçlük çeken, iki elin parmak sayısını geçmeyen, çoğu da sallantıda olan, feleğin (Uygarlık da diyebiliriz) tokadını çoktan yemiş bu insanların ideolojik ve politik öncülük iddiaları kendi döneminde ancak bir hayal olabilirdi. Şüphesiz hayalsiz yol alınamaz; ama yalnız hayal ve umutla da özgür ve doğru yaşam gerçekleştirilemez. Yeterli kavram ve kadro oluşturabilmek ilk on yılın temel faaliyet biçimiydi. Diğer bir deyişle ideolojik ve politik militan olabilmekti. Bunun öyküsünü ana çizgileriyle yansıtmaya çalıştık.

Ortadoğu'nun kutsal hicret alanına çıkışın bambaşka bir anlamı vardı. Hemşerimiz İbrahim'in Urfa'dan çıkış öyküsü her üç tek tanrılı din kitabının en önemli öyküsüdür. Ne ilginçtir ki, üç bin beş yüz yılı aşkın süreden sonra aynı gerekçelerle, aynı yoldan ve yaklaşık aynı sayıdaki bir inanç kabilesiyle aynı mekâna doğru yol aldık. Yine aynı alanda benzer çadırlarımızı kurduk. İbrahim'in buradaki savaşları ve sonuçları biliniyor. Aslında din savaşları denen olay ideolojik ve politik mücadelenin başka bir söylemle, dinsel tarzda dile getirilmesidir. Eski Ahit'te İbrahim'in oğlu Yakub'un Tanrı'yla güreşinden bahsedilir. İsrail adının kendisi El ile yani Allah'la Güreşen anlamına gelmektedir. Kullanılan dil kavga dilidir ve ideolojik mücadeleyi ifade etmektedir. Kenan ellerindeki kabilelerle olan anlaşmazlıkları politik mücadeleyi dile getirmektedir.

İbrahim'den yaklaşık üç yüz yıl sonra bu sefer İbrani kabilesine önderlik eden Musa'nın Mısır'dan aynı mekâna, Kenan ellerine doğru çıkışı gerçekleşmektedir. Olay İbrahim'in Urfa'dan çıkış öyküsünden biraz daha somut anlatılmaktadır. Musa'da simgeleşen çıkışın anlamı İbrahim'inkinden değişiktir. Artık ideolojik ve politik arayıştan çok kabilenin savaşçılığı, savaşçı karakter kazanması söz konusudur. İbrani kabilesi dinini ve tanrısını, yani ideolojik ve politik kimliğini üç yüz yıl önceden beri kazanmış ve bu uzun yıllarda pekiş-

tirmiştir. Musa'nın aradığı şey yeni din ve tanrısı değildir; aradığı şey ilhamdır, o da On Emir'dir. Bu emri nasıl aldığının öyküsü de dönemin hâkim edebi ve dinsel diliyle anlatılmaktadır. 'Emir' askeri bir terimdir ve komutayla ilgilidir; kabileye emretmek, kabileyi savaş düzenine çekmek demektir. Tevrat'ta anlatılan biçimiyle Mısır'dan çıktıktan sonra ömrü Sina Çölü'nde kırk yıl süren savaşlarla geçen Musa'nın Eriha (bugünkü Filistin'de bir kent) eteklerinde fetih çabasındayken ölmesiyle bir dönem geride kalır. Demek oluyor ki, yaklaşık M.Ö. 1300 dolaylarında gerçekleşen bu mücadele döneminin tarzı veya dili savaştır. Tevrat'tan yorumlayabildiğimiz kadarıyla bu kırk yılın öyküsü günümüze yönelik çağrışımlarla doludur. İbrahim'in hegemon Nemrut'tan kurtuluşu şiddetli bir ideolojik ve politik mücadeleyle ve Hicret pahasına gerçekleşirken, Musa'nın tanrı-kral Firavun'dan kurtuluşu biçim değiştirmiş bir mücadele yöntemiyle, silahlanmış militan İbrani kabile savaşçılığıyla mümkün olmaktadır. Savaş yine kutsal alana yönelik olarak yürütülmektedir. Alanın kutsallık niteliğini kazanması konumuyla bağlantılıdır.

İbrahim'in çıkışından günümüze kadar, neredeyse uygarlık tarihi boyunca, Kudüs ve çevresi farklı hegemonik güçler için tampon bölge rolünü oynamıştır. Bu rolü ilkin Sümer ve Mısır uygarlıkları arasında oynamaya başlamıştır. M.Ö. 3000-2000 döneminde bölge her iki temel uygarlığın, iki hegemon gücün uç bölgesi, özerk, marjinal alanı konumundadır. Bölgedeki kabile toplulukları her iki uygarlıkla yaptıkları ticaret yoluyla zenginleşmekte, üçüncü bir uygarlığın tohumlarını serpmektedir. Kabileler Hz. İbrahim'in çıkış döneminde bu özelliklerini korumaktadır. Çok sayıda özerk kabile ve inanç grubu bölgeye ayrı, özerk ve kutsal bir nitelik kazandırmaktadır. Dönemin Firavun ve Nemrutlarının zorba gücünden ve bu zorbalığın dinsel ifadesinden kurtulmak isteyen her topluluk (Bu dönemin temel topluluk biçimi kabiledir) kendi kabile gücünü hem öz savunmalı kılmakta, hem de bu yeni öz savunmalı kabilenin dinini inşa etmektedir. Tevrat esas olarak bu alandaki kabilelerin öz savunmalı dinsel mücadelelerinin öyküsüdür. İbrahim ve Musa'nın gerçekleştirdiği, belki de binlerce yıl önce alanda yaşanan benzer öykülere kendi modellerini eklemek olmuştur.

İsa'nın daha küçük olan kendi inanç kabilesiyle (on iki kişilik havariler grubu) Miladî yılın başlarında gerçekleştirmek istediği şey aynı öykünün başka bir versiyonudur. Hedef yine Kudüs'tür, kutsal olan çevresinin fethidir. İbrahim ve Musa'yla arasındaki önemli fark, Hz. İsa'nın İbrani kabilesinin hem dinî hem de siyasi ve askeri şefi olmamasıdır. Çok yoksul bir kâhin olarak, dönemin hiyerarşik yapılı Yahudi dininde reform yapmak amacıyla çıkışını gerçekleştirmektedir. Hem dini hem de kabileyi (yerleşik Yahudi kabilesi) bölmeye çalışmaktadır. Tarihin bilebildiğimiz en ciddi ve belki de ilk sosyal devrimlerinden biri söz konusudur. Spartaküs'le çağdaştır. Spartaküs'ün askerî olarak Roma'da başarmak (M.Ö. 70'ler) istediğini İsa Mesih Kudüs çevresinde devrimci ideolojik grupla gerçekleştirmeye çalışmakta, Kudüs'ü fethetmek istemektedir. Bu dönemde yine iki ana hegemon güç bölge üzerinde çekişmektedir. Roma ve Persepolis hegemonları bölgeye sık sık sefer düzenlemekte ve

kendi işbirlikçilerini yerleştirmeye çalışmaktadır. İskender sonrası (M.Ö. 300 sonu) Helenistik Krallıkların da benzer bir konumu ve bu temelde kendi aralarında mücadeleleri söz konusudur. İsa ve grubu hem hegemonyacılığa hem de Yahudi işbirlikçilerine karşı bir nevi bağımsızlık ve özgürlük mücadelesine atılmaktadır. Ama koşullar gereği bu mücadele ideolojik olarak (yeni bir dinsel çıkışla) yapılmaktadır. Bu gelişmenin günümüze kadarki sonuçları bilinmektedir.

Daha yakından bildiğimiz Hz. Muhammed'in çıkışı da başlangıçta Kudüs'ü hedeflemiştir. Kuran'da Mirac'ın (göğe yükseliş, Tanrı'yla buluşma, yani yeni dinin gerçekleşmesi) Kudüs'te gerçekleştiği hikâye edilmektedir. Kaldı ki, Medine'ye yapılan hicret de Kudüs amaçlıdır. İlk namazların kıblesi Kudüs'tür. Hz. Muhammed'in kabilesi farklıdır. İbrani kabilesiyle benzer özellikler (Semitik özellikler) taşısa da, kendisi dönemin (M.S. 600'lerin başı) Mekke ve Medine yöresindeki Arap kabilelerini temel güç olarak değerlendirmektedir. Din olarak (mücadelesinin ideolojik çerçevesi) İbrahimî gelenekte üçüncü versiyonu gerçekleştirmektedir. Daha çok tüccar toplumu hedefleyen bir ideolojik çerçeve söz konusudur. İbrahim ve Musa gerçeğinde kabilenin üst hiyerarşisi dine damgasını vururken, Hz. İsa'nın dininde kabilenin yoksulları esastır. Hz. Muhammed'de ise kabilenin orta tüccar kesiminin çıkarları, dolayısıyla orta sınıf toplumu yeni dine damgasını vurmaktadır. Hz. Muhammed'in çıkışının kendinden öncekilerden temel farkı yürüttüğü ideolojik, politik ve askeri mücadelenin bütünlük arz etmesidir. İslâmî çıkıştaki ideolojik, politik ve askeri bütünlük çok az dinde rastladığımız bir olgudur. Çok kısa bir zaman diliminde büyük başarılara erişmesi bu gerçeklikle bağlantılıdır. Bu, çağdaş devrimlerde bile örneğine çok az rastlanan bir başarıdır. İlk çıkışında kabile artıklarından, başıboş kişilerden, tüccar bir kadın ve bir köleden müteşekkil iken, kısa süre içinde (yaklaşık kırk yıl) üç evrensel imparatorluğu (Bizans, Sasani ve Habeşî) çökertmesi, yeni toplumsallığın ideolojik, politik ve askeri olarak bütünleşmiş gücünden ileri gelmektedir. İbrahimî geleneğin son evrensel halkasını oluşturmaktadır.

Kapitalist evrensellik İbrahimî evrenselliğin üç versiyonuna (Musevilik, İsevilik, Muhammedilik) karşı yürüttüğü savaşla kendi hegemonyasını inşa etmiştir. Şüphesiz her üç İbrahimî evrensellik değeri olmasaydı, kapitalizm sistem olarak evrensel değer kazanamazdı. Kapitalizmin temelinde Sümer ve Mısır uygarlıklarından beri biriken maddi uygarlık kültürünün manevi (ruhban, dinî) uygarlık kültürü karşısındaki üstünlüğü yatmaktadır. Her iki kültürün de kent, sınıf ve devletle bağlantısı vardır. Aralarında iktidar ve istismar konusunda sürekli bir mücadele söz konusudur. Bugün de aynı gelenek güncelleşmiş haliyle devam etmektedir. Küresel gelişmeleri en çok bu mücadelenin belirlediğini, alandaki İsrail-Filistin çekişmesinden anlamak mümkündür.

Demek oluyor ki, 1980 sonrası çıkış zeminimizin tarihsel bir gerçekliği vardır. Bu tarihsel gerçekliğin izdüşümü üzerinde yürümüşüz. Kapitalist modernite unsurlarının ilkçağ Firavun ve Nemrutlarından hem çok daha acımasız, hem de sayıca çok daha fazla olduklarını şimdiye kadarki çözümlemeleri-

mizden (ideolojik gerçekliğimiz) çıkarsamak zor değildir. Yanlış anlaşılmasını istemem, ancak Ankara merkezli ilk on yıllık ideolojik mücadelemizle İbrahim'in, Musa'nın ve İsa'nın ilk dönemlerinde yürüttükleri ideolojik mücadele arasında ilginç benzerlikler vardır. Özellikle Hz. Muhammed'in Mekke'deki ilk on yıllık ideolojik mücadelesiyle arasındaki çarpıcı benzerlik göz ardı edilemez. Onların dönemin firavun, nemrut ve imparatorlarına karşı yaptıkları çıkışları, biz bunların bin kat daha beter nitelikte çoğalmış türevleri olan kapitalist modernite unsurlarına karşı gerçekleştirdik. Toplumsal mücadeleler hep tarihseldir. Derin tarihsel kökenleri olmayan hiçbir toplumsal mücadele yoktur. Kaldı ki, dayandığımız tarihsel-toplumsal zemini de bu savunmada açıklamış bulunuyoruz ki, bu da hakikatin kendisidir. Özcesi, tarihsel-toplumsal akışın ana nehrinde kendimiz bir kol olarak akmışız.

Toplumu güncel gerçekliği içinde ele alan analizler karşısında çok dikkatli olmak gerekir. Kapitalist modernite sosyolojisi, toplumsal gerçekliği 'şimdiki an'a boğar. Toplumun tarihle, geçmişle bağını çok acımasızca, aynı zamanda bilimsellik adı altında büyük bir yalan, saptırma ve maskelemeyle keser. Modernize edilen din de aynı sosyolojinin izinde yürür; bu sosyolojinin din maskeli biçimidir. Bu yönüyle hakikat (din geleneği dahil) karşısında sosyolojiden (pozitivist model) daha köreltici ve yalancıdır. Şunu demeye getiriyorum: 1980 sonrasında başlayan Cebel Şeyh eteklerindeki yirmi yıllık savaş halimiz, tarihsel-toplumsal temele dayalı ve anlamı çok büyük olan bir mücadeledir. İbrahim'in El Halil, Musa'nın Sina, İsa'nın Kudüs ve Muhammed'in Medine'deki mücadelelerinden derin izler taşır. Bununla yetinmez; Bruno'nun, Erasmus'un, Babeuf'ün, Bakunin'in, Marks'ın, Lenin ve Mao'nun izlerinden de etkilenir. Zerdüşt, Buda, Konfüçyüs ve Sokrates'ın izlerinden yoksun kalmaz. Tanrıça Star'dan İnanna, Kibele, Meryem, Fatma ve Rosa'ya kadar gelen izlerden nasiplenmeyi de ihmal etmez. Kapabildiği kadar toplumsal hakikatin tüm gerçeklerinden şerbetlenir.

1979 yılı Temmuz başında Urfa-Suruç'tan yapılan çıkışa ilişkin öykülemeler öğretici olabilir. Özellikle çıkıştan önce Ferhat Kurtay ile Nisan başında Diyarbekir'den ayrılış, Kızıltepe'de ve Xurs köyündeki günler anılmaya değerdir. Büyük şehidimiz Ferhat Kurtay şüphesiz bu anlamlı günlerin abideleşmiş ifadesidir. Baharın sonlarında Kızıltepe'den Urfa'ya erişimiz, macera yanı da olan heyecanlı anları ifade eder. Uğradığımız her noktanın tarihsel bir anlamı vardır ve anlatılmaya değer özellikler taşır. Bu sefer yanımdaki kişi büyük şehidimiz Mehmet Karasungur'dur. Urfa'da yaklaşık son kırk günlük kalışımız tıpatıp İbrahim'in Urfa'daki son günlerine benzer. Onun ayak izlerini takip ettik. Nemrut'un lanetini iliklerimizde hissediyorduk. Sürecin üçüncü büyük şehidi Ethem Akcan'ın hiç unutulmaz ruh hali geçmiş kutsallıkların somut haliydi. Çıkıştan sonraki dört beş yıllık pratiğinde gerçek bağlılığın, çalışkanlığın, iş bitiriciliğin sembolüydü. Çok az okuması olan, kendi kendini eğiten biriydi. Son nefesini verişi de bu gerçekliğinin ispatıydı.

Filistinli örgütlerle ilişki kurduğumuzda, kapitalist modernite kendilerini çoktan yozlaştırmıştı. Ama havalarında devrimci esintiler de yok değildi.

PKK'nin askerileşmesindeki payları inkâr edilemez. Fakat acı olan odur ki, bu ilişki onlardaki kapitalist zihniyeti kıramadı. Kısa vadeli günlük çıkarlar, anlamı çok büyük olabilecek bir diyalektik ilişkiyi kısır bıraktı. Filistinli komutanlar zorbela bir araya getirdiğimiz savaş kabilemizi geliştirdikleri ücretli asker statüsü temelinde kullanmak istiyorlardı. Buna meydan vermedik. Devrimci ruhumuz ve direncimizden hiç taviz vermedik. Filistinlilere söylediğimiz Türk devrimcilerine söylediğimizin aynısıydı: Kemal Pir'in deyişiyle "Kürdistan devrimi olmadan ne Türk, ne Arap, ne de başka bir Ortadoğulu halkın kurtuluşu söz konusu olabilir" diyorduk. Tarihsel ve enternasyonalist rolümüzü böyle oynayabilirdik. Yine de alandaki somut devrimci görevlere örnek düzeyde karşılık verdik. İsrail'e yönelik özel bir hamlemiz olmadığı gibi, 1982'de İsrail'in Lübnan'ı işgal saldırısından payımıza düşen, destansı direnişler sonucunda on şehit vermek oldu. Bu şehitlerimizin anısı orada geçen yirmi yılımızı besleyen ana kaynaktı. Onlar asla unutulamazlar ve anıları küçümsenemez. Bu ölümsüz şehitlerimiz gerçek enternasyonal değerlerimizdir.

Varlığımız gittikçe büyümekteydi. Lübnan ve Suriye Kürtleriyle hemen kaynaştık. Bu Kürtler ağırlıklı olarak Birinci Dünya Savaşı sonucunda bölünmüş ana Kürt kitlesinin bir parçasıydılar. Ulus-devletlerin gadrine uğramışlar, bir nevi mülteci gibi yaşamaya zorlanmışlardı. Daha az asimilasyona uğramış, Kürtlüklerini fark eden insanlardı. Tipik Kurmanc Kürtlerini oluşturmaktaydılar. Kapitalizm geliştikçe işsizleşiyorlardı. Bu nitelikleri onları hızla savaş kabilemize itiyordu. Daha gelişmiş silahlar ve askeri yaşamla tanışmak önemliydi. Kürt Özgürlük Hareketi'nde toplu askeri eğitim mevcut biçimiyle ilk defa gerçekleşiyordu. Saldırı altında olmak savaş deneyimini geliştiriyordu. Fakat yine de gittikçe kendini dayatan kişilik sorunları açığa çıkıyordu. Aslında yaşanan, zannettiğimizden daha derinlere giden toplumsal yenilenme ve oluşumla ilgiliydi. İslâmiyet'in ilk yıllarındaki gibi farklı kabilelerden gelen, çoğu derme çatma ve birbirinden kopuk durumda olan insanlardan yeni bir toplum örneğinin oluşturulması söz konusuydu.

Nitekim bu konuda tarihsel bir örnek olarak Musa'nın İbrani kabile boylarını disipline etmek için ne kadar zorlandığını Tevrat'tan öğrenmekteyiz. Geleneksel kabile kültürünü aşan yeni bir toplumsal kültür oluşturmak, bir nevi toplumsal atom bombası yapmaya benzer. İsa'nın çarmıha gerilmesinden sonra havarilerinin dahi uzun süre varlıklarıyla yoklukları bir olmuştu. Gladio'nun amansız terörü karşısında eski toplumsal kültürün savunamadığı insanları ayakta tutmak bile özel yetenek ve çaba gerektiriyordu. Ulus-devletlerin katılaşmış sınırlarını aştırmak, kimlik kartı ve yatacak yer temin etmek, karınlarını doyurmak bile büyük sorunlar arz ediyordu. Gladio terörü gibi çağın en gelişmiş şiddeti karşısında militan ve savaşçı bir örgüt oluşturmak olağanüstü ikna gücüyle umut vermeyi, bunun için de inanç ve bilinç geliştirmeyi gerektiriyordu. Bu yeteneği gösteremeyen Türk Solu ve halk direnişçiliği hızla dağılmıştı.

Ülkedeyken en son **Kürdistan Devriminin Yolu**'nu yazmıştım. Manifesto niteliği taşıyan bu kitap gençliğe genel bir doğrultu vermek ve ideolojik pers-

pektif kazandırmaktan öteye rol oynayamazdı. Önemliydi ama yeterli değildi. Önümüzde uzun vadeli askeri yaşam gibi zor bir sorun vardı. Bunun için yeni perspektifler gerekliydi. İlk adım olarak 1981'de **Kürdistan'da Kişilik Sorunu, Parti Yaşamı ve Devrimci Militanın Özellikleri** adı altında kaset konuşmalarımdan derlenen bir kitap hazırladık. Aynı şekilde örgüt adına elde olanı toparlamak için Temmuz 1981'de benim için önemli bir sınav olan Birinci Konferans dediğimiz toplantıyı gerçekleştirdik. Bu toplantıya sunduğum **Politik Rapor** yazılı haliyle mevcuttur. Dönemi ve sorunlarını kavramak açısından iyi bir belgedir. Bu konferans, örgütü toparlamanın ciddi adımlarındandı. Anısı yaşamımın değerli bir kesitidir.

Fakat sorunlar o denli yoğundu ki, dinamo gibi ideoloji, örgüt ve eylem üretmeyi gerektiriyordu. İlk gruplar yola çıkarılmış, Lolan ve Haftanin'de üslenmeye başlamışlardı. Gerilla savaşı başlatılmak durumundaydı. Diyarbakır zindanından gelen feryatlar bir an önce harekete geçmeye zorluyordu. Tam bu sırada **Kürdistan'da Zorun Rolü** gibi kapsamlı ve idealli bir çalışmayı kaleme aldım. Bu sefer yardımcım Duran Kalkan'dı. Bu değerlendirmeler dönemin özelliklerini kavramada ve grupların eğitiminde ikna edici rol oynayabilirdi. Kemal Pir, M. Hayri Durmuş, Akif Yılmaz ve Ali Çiçek'in şahadetiyle sonuçlanan Büyük Ölüm Orucu eylemine mutlaka bir yanıt vermek istiyorduk. Ama ülke içindeki grupların baştan itibaren içine girdikleri tutum, daha doğrusu sorumlu grubun yapılanları tekrarlama, tarihsel anı doğru değerlendirememe ve gereksiz keşif hareketleri gibi yaklaşımları yanıt vermemizi geciktirdi. Zamanında yanıt verilseydi, belki de idamları erkenden durdurabilir ve ölüm oruçlarının ölümle sonuçlanmasını engelleyebilirdik. 1983'ü bu nedenle kayıp yıl olarak hatırlarım.

1984'teki 15 Ağustos Hamlesi bana göre kesinlikle 1983 baharından itibaren daha kapsamlı olarak başlatılmalıydı. Hazırlıklarımız buna elveriyordu. Gerilla planlamamıza vurulan ilk ciddi darbelerden biri bu gecikme ve yersiz, başıboş ve sorumsuzca yapılan keşif hareketleri durumuydu. Bu durumdan sorumlu olanların bu süreci aydınlatmaları devrimci sorumluluklarının bir gereğidir. Aslında daha örgütlü bir müdahaleyi 1980 yazında Kemal Pir önderliğindeki grupla geliştirmeye çalışmıştık. Güney Kürdistan'da üslenmeye gereksinim duymadan, direkt Dersim'e kadar ulaşmayı hedefleyen bir girişimdi bu. Kemal Pir tesadüfen ve olmaması gereken biçimde yakalanmasaydı - Yakalanması Hareket için çok talihsiz bir olaydı-, PKK'nin komuta gerçeği başka bir hal alabilirdi. O'nun boşluğunu hiçbir arkadaş dolduramadı. Bu yıllarda Mazlum Doğan ve M. Hayri Durmuş'un peş peşe yakalanmaları da gerekmeyen, rahatlıkla önlenebilecek olan ama gerçekleşen ağır kayıplardı. Yüreğimiz birkaç parçaya bölünmüştü. Bir yandan Ortadoğu kaosunda devrimci militan ve savaşçı örgüt yaratmak ve ülke içine taşınılan gerilla adaylarından umut beklemek, diğer yandan zindanlardaki figanlara dayanmak ve Avrupa'ya açılmak dört dönmeyi gerektiriyordu. Ethem Akcan dışında yardımcı olan çok azdı. Herkes bir biçimde kendini dayatıyordu.

Avrupa'daki Dev-Yol şefleri, Avrupa yolunu tutma konusunda yoğun çaba harcadıkları ve kendi örgütlerini tasfiye ettikleri yetmiyormuş gibi, direncini kırmak amacıyla PKK'ye de yüklenmişlerdi. Öyle anlaşılıyor ki, en azından bir ihtimal, önlerine böyle bir görev konulmuştu. KDP yardımcı olmak şurada kalsın, Kuzey Kürdistan Devrimi'ni engelleme rolünü ısrarla sürdürüyordu. Gittikçe açığa çıkıyor ki, 1926'daki Musul Antlaşması'nda kararlaştırılan Kuzey Kürdistan'dan vazgeçme ve bunun karşılığında KDP'yi ve Barzani ailesini destekleme politikası devam ediyordu. KDP'ye biçilen asıl rol, İran ve Türkiye Kürdistan'ı üzerindeki pasifikasyon uygulamalarına destek sunmaktı. Bu temelde Irak Kürdistan'ında kendi otonomi hareketinin desteklenmesini sağlayacaktı. Bu katı politikanın gerçekleriyle karşı karşıya kalmıştık. Irak-İran Savaşı yeni bir durum yaratmıştı ama iç önderlik bu durumu hiç değerlendiremiyordu. Üstelik Hilvan-Siverek Direnişi'nin (1978-1980) seçkin önderi Mehmet Karasungur'u anlamı olmayan bir girişimde, KDP ile YNK arasındaki çatışmaları durdurmak için girişilen sonuç vermeyecek bir arabuluculuk çalışmasında şehit verdik. 2 Mayıs 1983'te kendisiyle birlikte İbrahim Bilgin'i gereksiz, çok talihsiz ve zamansız biçimde kaybettik. Mehmet Karasungur belki de Kemal Pir'le birlikte gerillanın kaderini değiştirecek arkadaşlardandı. Mazlum Doğan, Kemal Pir, M. Hayri Durmuş, Akif Yılmaz ve Ferhat Kurtay başta olmak üzere zindandaki arkadaşlarımızın şahadet haberleri geldikçe, yüreğimize ve beynimize daha çok yüklenmekten başka çare bulamıyorduk. Gün acılara dayanma günüydü.

Gecikmeli de olsa 15 Ağustos 1984 Hamlesinin gerçekleştiği haberi geldiğinde saatleri, günleri geçirmek mesele olmuştu. Sonuçları önemliydi. İlk defa derli toplu bir askeri eylem planlanıp uygulanmış, durumu kökten değiştirecek gelişmelere kapı aralanmıştı. Önemli olan, hamleyi daha da geliştirerek devamını getirmekti. Bu göreve oldukça yüklendik. Her alana gruplar hazırladık, yedekler oluşturduk. 1985 daha büyük bir hamle yılı olabilirdi. Özellikle Dersim ve Tolhildan eyaletlerine Botan eyaleti kadar ağırlık verilecekti. Amed, Garzan ve Serhat'taki güçlerimiz harekete geçirilmişti. Sabri Ok arkadaşın kış ortasında talihsizce yakalanması, Hacı (Sabri Gözübüyük) ve Hıdır arkadaşların komutasındaki öncü grubun Bozova'da şahadetleri nedeniyle Adıyaman'a yönelik harekât gerçekleşemedi. Derin acılar veren kayıplar yaşandı. Araban üzeri giden Selim yoldaşın grupla birlikte kaybı da aynı yolda oldu. Buna rağmen alanda sonuna kadar kalındı. Dersim, Amed ve Garzan'da ileri düzeyde varlık göstermeseler de, gerilla birimleri varlıklarını hep korudular. Serhat'taki gruplar Ağrı Dağında hareketlenmişlerdi. Tanıdığım genç hemşerim Mehmet Ertürk burada şehit düşmüştü. Çok değerli Ağrılı yiğitlerin şahadet haberlerini de aldık. 1985'te beklenen atılımı yapamadık ama tasfiye de gerçekleşmedi. NATO destekli Türk ordusunun klasik anlamda en güçlü saldırılarının yaşandığı yıldı. İki taraf için de bir dönemin sonu anlamına gelmekteydi. Türk ordusu açısından gerilla hamlesinin istenilen düzeyde gerçekleştirilememesi bir başarı olsa da, gerilla varlığının kalıcılık kazanması kendisi için önemli bir başarısızlıktı. Yapılan büyük hazırlıklar temelinde hemen her stratejik

alanda halkın da güçlü desteğini kazanmış bir gerilla savaşını geliştirmek mümkünken bu şansı kullanamaması PKK açısından ciddi bir kayıptı. Ama hiçbir alandan sökülememesi ve varlığını koruması yine de küçümsenmemesi gereken bir başarıydı.

1986 her iki taraf için yeniden hazırlık yılı halinde geçti. 1986'da benim ve Hareketimiz için en acılı haber Mahsum Korkmaz yoldaşın şahadetiydi. Bu bizi bekleyen bütün tehlikeleri bağrında taşıyan bir şahadetti. Etrafımda âdeta yeniden bir kuşatma çemberi oluşuyor gibiydi. Öfkelenmiştim, olup bitenleri içime sindiremiyordum. Çok ucuz kayıplar verilmişti. Bu acıyla 1986'daki Kongre'nin tümüne katılmadım. Üçüncü Kongremiz oluyordu. İkincisini 1982'de, Suriye'nin güneyinde Filistin Halk Kurtuluş Cephesi'nin kampında yapmıştık. Birinci Konferans'ın bir nevi tekrarıydı, ama ülkeye yoğun dönüşü başlatma kongresiydi. O kongre sırasında şahadet haberini duyduğum Avrupa'dan harekete katılan hemşerim Adnan Zincirkıran'ın Fırat kıyısında yakalandığında, kendisiyle birlikte bir yüzbaşıyı da uçurumdan aşağıya yuvarlaması olayı hep bir yürek sızısı olarak hatırımdadır. Böylesi haberler o kadar çoktu ki, hepsine yanıtım kendime daha çok yüklenmek oldu.

Üçüncü Kongre tam bir yargılama kongresi oldu. Herkes birbirini yargılıyordu. Kesire ve Selahattin Çelik yolun sonuna gelmişlerdi. Kongre her ikisi için de ölümcül kararlar almıştı. Öyle ki, şoförüm Ferhan, Kesire'nin dört ata bağlanıp parçalanması gerektiğinden bahsediyordu. İkisini ölümden kurtarmak yine bana düşmüştü. Selahattin'in TC ile teslimiyet görüşmelerini Cudi Dağı üzerinden yürüttüğü söyleniyordu. Kesire'nin benim için çözümlenmesi zor olan korkunç soğuk duruşlarının arkasında neler yatıyordu? Ferhan neyi tespit etmişti de böylesi bir sonuca varıyordu? Mehmet Sait de (Ethem Akcan) ölmeden önce "Başkan'ın ardından ne büyük dolaplar çevriliyor" demiş, kahrından can vermişti. 1980 sonrasında bana yönelik komplolardan birinin Dev-Yol içinde örgütlendiği kuşkusunu hep duydum. Eğer planlandıysa, Türk Gladio'su ve iç güvenlik güçlerinin bu yoldan bir komplo denemesine giriştikleri kanısındayım. Avrupa'daki Dev-Yol içinden bazılarının açıktan tasfiyecilik yapmaları, Alman devletinin desteğini almış olmaları ve PKK'yi kendileri için ilk hedef haline getirmeleri ve 1983'te yaşanan provokasyonda provokatör Semir'e (Çetin Güngör) sahip çıkarak desteklemeleri bu ihtimalin hiç de küçümsenmemesi gerektiğini ortaya koyuyor.

Kesire'ye yönelik büyük öfkenin ve öldürme kararlılığının nedenlerini hiçbir arkadaş bana açıkça anlatmadı. Kişiliğime yönelik büyük hakaretleri ve tahrikleri söz konusuydu. Ama bunlar öldürme kararı için yeterli gerekçe olamazdı. Onun için hep merak ettim, kuşku duydum: Acaba şoförleri elde ederek mi bir komplo yapmayı düşünmüştü? Şoförlerden birinin kaçması, diğerinin intihar girişiminde bulunması ve ölüme koşarcasına ülkeye geçip şahadete ulaşması benim için hep düşündürücü oldu. Selahattin Çelik'i kendim Avrupa'ya yolladım. Kesire ise 1987 ortalarında Atina'da muhtemelen Yunan istihbaratının da desteğiyle kayıplara karıştı.

Bu arada 1982'de Bulgaristan'a bir gezim olmuştu. Kanımca o dönemde ülkelerindeki Türkleri göçe zorlamak isteyen Bulgarların bu konudaki tutumumu öğrenmeye çalıştıkları bir geziydi. Reel sosyalizmin durgunluğunu ilk elde orada gözlemledim. Her taraf revizyonizm kokuyordu. Yine Bulgaristan'ın da içinde olduğu sosyalist ülkelere ikinci gezim 1987'de KGB'nin desteğiyle gerçekleşmişti. Sovyetler Birliği'nin çözülüşü öncesinde aldığım son davetlerden biriydi. Bu gezilerin ciddi bir desteğe yol açmaması, yaşadıkları iç sorunlardan kaynaklansa gerek. Tek yararları belki de Suriye'de güvenlikli kalmam konusunda sağladıkları destekti. Bu yıllarda çok sayıda Irak, Lübnan ve Filistinli örgütle görüştük. Dostluk mesajları alıp verdik. Fakat destek sözleri pek pratikleşmiyordu. Özellikle El Fetih Türkiye ile ilişkilerinde konumumdan en çok yararlanan örgüt oldu. Suriye'de Esad kardeşlerin bize yaklaşımı örgütsel olmaktan ziyade kişiseldi. Çok tecrübeliydiler. İstihbarat üzerinden yaklaşımları da ustacaydı. İsteselerdi büyük gelişmelere yol açabilirlerdi. Türkiye'den çekiniyorlardı. Amaçları üzerimizden Türkiye'yi dengelemekti. Bu politikalarında da başarıya ulaştılar. Fakat Kürt kimlik ve özgürlük hareketi de bu ilişkiden tarihsel sonuçlar elde etmesini bildi. Benzer bir ilişki Yunanistan üzerinden gelişti. Fakat onlar Türkiye'den beklentilerini karşılayamadılar. ABD ve AB ülkelerinin politikaları 'tavşan kaç, tazı tut' biçimindeydi. Bu geleneksel politikadan hiç sapmadılar. Ne öldürecek kadar bastırıyorlar, ne de çözümü mümkün kılacak ölçüde destekliyorlardı. Çözümsüzlükten büyük yarar sağladıklarının oldukça bilincindeydiler. 19. ve 20. yüzyılda geliştirilen bu politika 21. yüzyıla da yayılmak istenmektedir.

PKK'nin ilk gerilla hamlesi komuta yetmezliğine takılmıştı. Ciddi bir tutuculuk ve yetmezlik açığa çıkmıştı. Bekaa'daki Üçüncü Kongre gerçeği bunu ifade ediyordu. Komuta gerçeği üzerine çözümleme yapma gereği ortadaydı. İlk deneme yazılarını bizzat kaleme aldım. Birçok kaset konuşması yaptım. Pratik tedbir olarak grubun ilk kuşağından geriye kalanlar Avrupa'ya çıkarıldı. En değerli komuta adaylarının şahadetlerinden sonra geriye kalanlar, kurnazlıklarıyla sağ kalmayı başaranlar ve bazıları da muhtemelen sızma olan unsurlar yeni dönemin komuta boşluğunu doldurmaya çalışacaklardı. Bunların maskesi bütün çıplaklığıyla 2002-2004 tasfiye ve ihanet hareketinde düşecekti. Ferhat (Osman Öcalan), Botan (Nizamettin Taş), Ebubekir (Halil Ataç), Serhat (Hıdır Yalçın), Ekrem (Hıdır Sarıkaya), Şırnaklı Celal ve Doğan, Kani Yılmaz (Faysal Dunlayıcı) ve diğer çok sayıdaki unsur, Dörtlü Çete ve Çürükkayalar Çetesiyle birlikte hareketin iplerini objektif olarak ele geçirmiş durumdaydılar. Onlara bu yolu açan, eski kuşak kadroların merkezî rollerine sahip çıkmamaları ve başta Mahsum Korkmaz ve Mehmet Karasungur olmak üzere dürüst ve komuta rolünü gerçekten üstlenebilecek çok sayıda arkadaşın ağırlıklı olarak komplo yöntemleriyle tasfiye edilmesiydi. Birçok gösterge 1990 başlarında bana karşı yapılması düşünülen komplo ile örgütün tümden ele geçirilmesinin planlandığını ortaya koymaktadır. JİTEM'in kurucularından Cem Ersever'in öldürülmesi bu planla yakından bağlantılıdır. Star TV'ye konuşan iki ajanın "Bize Öcalan'ı ölü değil sağ ele geçirmeniz emredilmişti" biçimindeki itirafları

konuya ışık tutan bir önemli ipucu niteliğindedir. Ayrıca Hasan Bindal'ın şahadeti açık bir işaretti. Amed'de Sait Çürükkaya ve Şemdin Sakık gibi çete unsurlar dışındaki tüm dürüst komuta kadrosu ile Dersim'de Doktor Baran'ın tasfiye edilmesi de bu dönemdedir. Botan alanı zaten Cemil Işık ve avenesine terk edilmişti. Sıra Bekaa'daki durumumun halledilmesine gelmişti.

Gerek PKK'lileşme gerekse ordulaşma ve hatta cepheleşmenin (HRK'leşme ve ERNK'leşme) bütün sorunları olduğu gibi duruyordu. Tüm sorunlar üzerime yığılmıştı. Dürüst unsurlar sadece ölmesini biliyorlardı. Taktik sorunların üstesinden gelme akıllarından bile geçmiyordu. Büyük fedakârlık ve cesaret örnekleri az değildi, ama cesaret ve fedakârlık kendi başına pratik taktik sorunların çözümü için yeterli olamazdı. 1987 baharıyla birlikte bu sorunlara çözüm getirmek amacıyla çözümleme metoduna yüklendim. Daha önce değindiğim konulara ilişkin görüşlerimi broşürler halinde getirirken, bu kez ses ve görüntü kasetlerine de kaydedilmek üzere sorunları derinliğine çözmeye çalıştım. Karşımda üç aylık devreler halinde düzenlenmiş yaklaşık dört yüz kişilik eğitim grupları durmaktaydı. Yılda bin kişiyi aşan sayıda gerilla adayının eğitildiği yeni bir eğitim süreci söz konusuydu. Bu eğitimlerle içerden ve dışarıdan dayatılan tasfiyeciliğin önüne geçilmek istenmişti. Tasfiyecilik âdeta imkânsız kılınmış, bu beklenti içinde olanların hevesleri kursaklarında kalmıştı. Öyle anlaşıyor ki, bazıları dört gözle tasfiye olmamı bekliyorlardı. Bu beklenti oldukça güçlüdür ve izleri hâlâ vardır. Avrupa'ya yolladığımız eski kuşaktan yoldaşlar Almanya'nın öncülüğünde başlatılan saldırıyla 1987'den itibaren tutuklanmışlardı. Bu olay bile Almanya'nın Avrupa Gladio'sunun merkezi olduğunu ve PKK'ye yönelik Gladio hamlesini açıklamaya yeter. Almanya TC'den daha fazla, üstelik çok daha planlı ve sinsi bir biçimde PKK'nin tasfiyesiyle uğraşmıştır. Buna rağmen Avrupa'daki Kürt halkının kimlik ve özgürlük talepleri etrafında harekete olan bağlılığı, Avrupa üzerinden geliştirilen tüm tasfiyeci planları fazlasıyla boşa çıkarmaya yetiyordu. Bu dönemde Suriye ve Avrupa'daki halkımızın eşsiz bağlılığı olmasaydı, PKK'yi ayakta tutmak ve devrimci savaşı sürdürmek çok daha zor olurdu. Her iki alandaki halkımızı hep saygı ile anmak ve kutlamak gerekir.

Kadın konusuna ilişkin çözümlemelere ilk defa 1987 Mart'ında başladım. Kadın üzerinden başıma, dolayısıyla hareketin başına yığılan belayı iliklerime kadar hissetmiştim. Kesire'nin değerli yoldaşlarımı çıldırtacak tavırlarına karşı ilk defa yeni bir yöntemle, çözümleme yöntemiyle yanıt vermeye çalıştım. Başta Pazarcıklı Ayşe Akarsu, Dersimli Saime Aşkın ve Nusaybinli Ayten olmak üzere bazı kadınların ölümle cezalandırılmalarını içime sindirememenin de bunda rolü vardı. Kadın sorunu gittikçe ciddileşen bir sorundu. Her eğitim devresinde bu konudaki çözümlemeleri de bir adım daha derinleştiriyordum. Genç kadınların saflarımızda gittikçe birikmesi, kadın özgürlük problemine köklü yanıtlar bulunmasını zorunlu kılıyordu. Fakat başımdaki amansız Kesire belası bu çalışmamda başat rol oynuyordu. Kendisini öldürmek doğru olamazdı, fakat kendisiyle bir saat birlikte yaşamayı bile imkânsızlaştırmıştı. Çok zeki bir unsurdu. Nitekim Mahsum Korkmaz yoldaş şehit düştüğünde söyledi-

ği şu sözler ne kadar zeki ve örgütü doğru takip eden bir kişi olduğunu gösterir: "En güvendiğin kişi olan Mahsum Korkmaz da gitti. Şimdi ne yapacaksın?" Geri adım atmamı ve kendisine teslim olmamı bekler gibiydi. Böylesi yaklaşımların doğurduğu büyük öfke ve acıyla 1987 hamlesine başlamıştım. Geleneksel yönteme göre kendisini bin defa öldürmek gerekiyordu veya boşamakla sorunun üstesinden gelinebilirdi. Ama böylesi bir tutum benim için ideolojik ve politik yenilgi anlamına gelirdi. Ayrıca örgütü, partiyi kendisine teslim etmek veya kendisiyle paylaşmak da aynı sonuca götürürdü. Dürüst bir unsur olsa bile emeği yoktu. Sadece ustaca gözlemde bulunur, taktik hamlelerin olumsuz anlamda tetikleyicisi olurdu. Onun şahsında kadınla ilgili ne varsa çözmek, bunun yanı sıra etrafımda gittikçe kendini dayatan kadın-erkek ilişkilerine köklü özgürlük ve eşitlik yanıtlarını geliştirmek istiyordum.

Askeri örgütlenme gibi erkek egemen ideolojinin ve yüzde yüz erkeklerin damgasını vurduğu bir çalışmaya kadınları katmak hayli riskliydi; çalışmaların içine dinamit koymak gibi bir şeydi. Mevcut erkekler ve kadınların anlayışları kaba ve geleneksel cinsiyetçi anlayıştan öteye varmıyordu. Birbirlerini tahrik etmekten, kaş göz işareti yapmaktan öteye anlayışları gelişmemişti. Kendi elimle başıma büyük bir bela sarmıştım. Ünlü gerilla komutanı Che Guevara bile kadını saflara aldıklarında cinsel tatmini dışlamamış, zorunlu bir ihtiyaç olarak benimsemişti. Benim aynı şeyi benimsemem, kendime ve örgüt çalışmalarına, özellikle askeri çalışmalara kabul ettirmem, baştan itibaren kendi kendimizi tasfiye etmek anlamına gelecekti.

Kadını olduğu gibi bırakmam, mevcut haliyle tasfiye olmamız için tek başına yeterliydi. Cinsel güdüye hükmedecek, onu doğru olarak, örgüt çıkarları ve politik sanat temelinde değerlendirecek bir ekip veya arkadaş yoktu. Kadını tümüyle dışlamak, kadınsız devrim yapmak da benim için, örgüt için doğru olamazdı. Geriye bir yöntem daha kalıyordu: Halkın tabiriyle 'baş bağlamak' ve devrimci sol örgütlerin moda haline getirdikleri 'devrimci evlilik' de bir çare olabilirdi. Ama ben bu yöntemleri doğru bulmuyordum. Devrimci enerjiyi boşa çıkarmanın da ötesinde, fiziksel koşullar bile bu tür baş bağlamalar veya evliliklere imkân vermiyordu. Bunun tası tarağı toplayıp kapağı Avrupa'ya atarak mülteciliğe sığınmaktan veya halkın arasına karışıp örgüt adına parazit şeklinde yaşamaktan başka yolu yoktu. Bu da tasfiyeciliğin başka bir biçimiydi.

Denediğim yol, Ortadoğu kültüründe düşünülmeyen, hatta akla bile getirilmeyen bir ilişki tarzında karar kılmak, yani zorunlu ihtiyaç olarak görülen evlilik dışında diyalektik ilişki ve çelişkiler içinde bir yaşamı ve bunun savaşımını sonuna kadar göze almaktı. Bu çerçevede hem erkeği hem de özellikle kadını kendi gerçek insani varoluşu ve özgürleşmesiyle tanıştırmak istiyordum. Bu büyük bir iç devrimcilik sınavıydı. Çok istismar edildi, kötü kullanıldı, yüzlerce kandırmacaya alet edildi. Ama gerçekten yiğit ve özlü, akıllı ve güzel kadını da bu çalışmalar ortaya çıkardı. Çok sayıda güzel ve akıllı kızları şehit verdik. Özlemlerine yanıt olmak için kendimi âdeta her gün yeniden yarattım. Ama yeterli olamadığım için de sürekli acılı yaşadım. Kadınla özgürce tarihsel buluşmayı gerçekleştirmiştim. Ama bir nevi çağdaş Ferhat misali

Şirin'e kavuşmayı asla başaramayacaktım. Fakat bu nostaljik hikâyedeki durumu aşıp kavuşmayı gerçekleştirmenin pek anlamlı ve gerekli olduğuna da inanmadım. Mevcut koşullarda (hegemonik sistemlerde) kavuşmanın aşkın ölümü olduğunu fark edebiliyordum. Dolayısıyla önemli olan bütün toplumsal sorunların çözümü için aşkla çalışabilmekti. Daha doğrusu gerçek aşk ahlâkı, toplumsal sorunlarla savaşma ve çözme yeteneğinde ve gücüne sahip olmak demekti. Bu yeteneği ve gücü olmayanların, bu güçlerini ve yeteneklerini geliştiremeyenlerin aşkı ve aşk ahlâkı olamazdı.

Hegel felsefesinde aşkın gerçekleşebilmesinin gerekli koşulu kadın ile erkek arasında güç dengesinin sağlanmasıdır. Gerekli ama yeterli olmayan bu koşul güçlenmiş kadını ifade etmektedir. Kaba ve maddi güç dengesinden bahsedilmiyor. Söz konusu edilen fiziki, psikolojik ve sosyal güç dengesidir. Yani en eski ve en derinleştirilmiş köleliği yaşayan kadının aşkı olamaz denmektedir. Doğruluk payı olan bu felsefi görüşün pratikte içini doldurabilmek için saflardaki kadını çok yönlü (ideolojik, politik, ahlaki, estetik, fiziki, hatta askeri -öz savunma için-, ekonomik, sportif vb.) güçlendirmeye öncelik tanıdım. Kadına karşı saygılı olma ve tutarlı davranmanın, sevginin, doğru, iyi ve güzel olanın yolunun onu güçlendirmekten geçtiğinin tamamen farkında olarak kadınla ilgileniyordum. Dolayısıyla kadın güçlenmeden aşkı gerçekleşemezdi. Bu tanımın doğruluğuna kesinlikle inanıyordum. Asla taviz verilmemesi gereken bir konu olduğundan emindim. Giderek bu yeteneği ve gücü kazandıktan sonra kadın çalışmalarım değerli oluyordu. Kızlar sanki bin yıllık uykudan, kâbustan uyanmış gibi bana bakıyor ve kucaklaşıyorlardı. Bu konularda çok ihtiyatlı olmama rağmen, ben bile onları sonsuz bir sevgi ve özlemle kucaklamaktan, baş tacı etmekten çekinmedim.

Bu konuda iki hatalı anlayış hep kendini dayattı: Geleneksel tarzda baş göz olma, hiçbir ideolojik, siyasi ve eylemsel temeli olmayan kaba cinsiyetçiliğin güdümüyle birbirlerinin olma adı altında fırsat buldukça düşkünce davranışlar sergileyenler bir hayli yıpratıcı oluyorlardı. Buna karşılık kaba sofuluk, yani kendini bastırarak cinselliğin etkilerini aşma tutumu da sorunu büyütmekten öteye sonuç vermiyordu. Demokratik özgürlük ve eşitlik doğrultusunda geliştirilen çalışmalar toplumsal özgürlüğün sağlam ölçütü oldu. Pratik gelişmeler ilkeli yaklaşımın doğruluğunu, iyiliğini ve güzelliğini kanıtladı.

1990'ların başlarına kadar yılda toplam sayısı bin kişiyi aşan eğitim gruplarında çözümlemeler yapılmasına artan bir tempo ile devam edildi. Bu çalışmalar sadece gerilla hamlesinin 1986'da yaşadığı bunalımı aştırmakla kalmadı, stratejik denge durumuna getirecek kadar gelişmesini sağladığı gerilla savaşını yeni bir aşamaya taşıdı. 1991-1992 yıllarında halkın yeniden yoğunlaşan desteği siyasi çözümü ciddi olarak gündeme getirdi. Turgut Özal 1985'ten itibaren yeni bir savaş konseptiyle aslında şahince bir tutum içindeydi. 1987'de Olağanüstü Hal yönetimi kurulmuştu. Kanun üstü yetkilerle donatılan JİTEM, tüm devlet organlarını yedekleyecek temelde görevlendirilmişti. 1987'den itibaren Dörtlü Çetenin ve benzer unsurların taktik dışı eylemleri (kadın ve çocukların hedef yapılması) dolaylı ve direkt JİTEM'le bağlantılıydı. Aynı tarihte Alman-

ya'da yapılan tutuklamalar, Hizbullah'ın harekete geçirilmesi hep aynı tasfiye sürecinin birer parçası olup, Gladio'nun etkin şekilde sadece PKK ve Kürt Özgürlük Hareketi'ne yönelik olarak devrede olduğunu gösteriyordu. Yeni devrimci savaş hamlesine karşı karşıdevrimci Gladiocu hamle gerçekleşiyordu. Bu karşılıklı hamle süreci tırmandırılarak 1990'lı yılların başına gelindi. Kürdistan tarihinde ilk defa ülkenin tüm parçalarında ve her parçanın hemen her alanında kimlik ve özgürlük mücadelesinin bütünlüğüyle tanışılmıştı. TC tarihinde ilk defa bu dönemde siyasi çözüm seçeneği ciddi olarak düşünülmeye başlanıyordu.

Turgut Özal savaşın yedi yıllık bilançosunu değerlendirmiş ve Türkiye'nin derin bir çıkmazın içine itildiğini görmüştü. Radikal bir tutumla (Biz bunu zamanında tespit edemedik), hem de Musul-Kerkük'ü (Güney Kürdistan'ı) de kapsayacak şekilde barış ve çözüm seçeneğini bizzat kendi inisiyatifinde devreye sokmaya çalıştı. Ordu ve muhalefet cephesinden buna karşı bir direnç gelişti. Genelde Irak'ı, özelde Irak Kürdistan'ını 1925'ten bu yana kendi hegemonyasında gören ABD ve İngiltere, Özal'ın bu yeni yaklaşımını kabul edemezlerdi. İsrail ise zaten Irak Kürdistan'ını Proto-İsrail olarak değerlendirmekteydi. Musul-Kerkük'ün (Irak Kürdistan'ının) TC egemenliğinden koparılması 'ya Cumhuriyet ya Musul-Kerkük' ikilemiyle karşı karşıya olan M. Kemal'in İngilizlerle (İsrail'i kurma aşamasında Siyonist hareketin hamisi durumundalar) uzlaşması sonucunda gerçekleşmişti. Yani Musul-Kerkük'ün İngilizlere verilmemesi halinde Cumhuriyet'in tahakkuk etmesi mümkün olmayacaktı. Mustafa Kemal önderliğinin Musul-Kerkük'ü mecburen İngilizlere teslim ettiği bilinmektedir. Vermezse hem 1925'teki Kürt isyanının desteklenmesi hem de suikastlar devredeydi. Bu olasılıklar kendisine hissettiriliyordu.

Bu uzlaşma Kürt sorununun altındaki en temel etkendir ve hâlâ bütün ağırlığı ile etken olmaya devam etmektedir. Bu statüyü ortadan kaldırmaya niyetlenen üç başbakan bunun karşılığını hayatlarıyla ödediler. Menderes'in idamı, Özal'ın öldürülmesi, Ecevit'in felç edilmesi ve ardından ölümü Irak Kürdistan'ı politikalarıyla yakından bağlantılıdır. Yalçın Küçük'ün bu konudaki araştırmaları aydınlatıcıdır. Ortaya şu gerçekler çıkmıştır: Kürt sorununun çözümü bütünseldir. Hiçbir parça tek başına çözüme gidemez. En büyük parça olan Türkiye Kürdistan'ında sorun çözülmedikçe diğer parçalardaki sorunun çözüm yoluna girmesi zordur. Ayrıca daha da dikkat çekici olan, Kürt sorununun çözümünün kapitalist hegemonik güçlerce kilitlenmiş olduğudur; onların yer almadığı, onların çıkarlarını göz ardı eden bir çözümün kolay gerçekleşmeyeceğidir. Çözülmek istenirse karşılığında ağır bedeller ödetilecektir. T. Özal'ın çözüm girişimi bu varsayımları bütün dehşeti ve acımasızlığıyla kanıtlamıştı.

Siyasi ve diplomatik tecrübesizliğine rağmen, Özal'dan diyalog-çözüm çağrısı (Celal Talabani aracılığıyla) geldiğinde aylarca buna inanamamıştım. İki ihtimal üzerinde düşündüm: Birincisi, Özal taktik bir oyun içinde olabilirdi; ikincisi, neyle uğraştığını bilmemekteydi. Tarih kısa sürede beni doğruladı. Özal'ın vahşice öldürülmesinden acı duydum. Ölümü üzerindeki sır perdesini

kaldırmaya yönelik gelişmeleri daima takip etmeyi kendime uhde edindim. Kendini Özal'la kıyaslayan AKP önderi R. Tayyip Erdoğan ya gerçeğini bilmiyor ya da saptırma peşindedir. Özal, "Ben PKK önderliği ile ilişki kurmam" demiyordu. Bilge insan sıcaklığıyla bizzat 'PKK'nin yaptığı her şeyin yanlış olmadığını' söylemişti (Bunu nakleden C. Talabani'ydi). Diyalogun neden önemli olduğunu ve çözümün taraflar için neden hayatiyet ifade ettiğini bizden daha uzgörüşlü olarak dile getirmişti. Aslında savaşın yıkıcılığını ve dehşetini bilerek ve duyarak siyasi çözüm noktasına gelmişti. Şartlı ceza indirim yasasıyla bazı PKK'lilerin koşul öne sürmeden cezaevinden çıkarılmalarını sağlamıştı. Dolayısıyla R. Tayyip Erdoğan'ın kendisini Özal'la kıyaslaması gerçekçi değildir. Politikaları Çiller'inkinin çok daha derinlikli ve planlı bir versiyonunu çağrıştırmaktadır. Yine de kendisi hakkında nihai hüküm verebilmek için bekleyip görmek gerekir.

1993'ün dramatik bir yıl olduğundan çokça bahsettik. 1993 bana göre Gladio'nun devleti ele geçirdiği tarihtir. Sadece bir siyasi darbe ve suikast yılı değil, birçok gizli darbenin, komplonun ve katliamın yaşandığı yıldır. Dahası, Kürdistan tarihinin en kapsamlı Kürtsüzleştirme yılıdır. Arkasına NATO ve İsrail'i alan Beyaz Türk faşizminin 1996 yılına dek sürdürdüğü soykırım terörünü sonuna kadar kullanmaya başladığı yıldır. Soykırımın zirveleşme yılıdır. Bu yıl birçok ilçede (Şırnak, Cizre, Nusaybin, Lice başta olmak üzere) korkunç halk katliamlarının yapıldığı, sayısı dört bini bulan köyün yakılıp yıkıldığı, köylerin zorla boşaltıldığı, pek çok köylünün öldürüldüğü ve sağ kalanların göçertildiği, hem de ellerine hiçbir şey verilmeden milyonlarca Kürt'ün sürgünlere yollandığı ölüm kalım yılıdır. Bu yılın diğer önemli bir özelliği yasal devletin tasfiye edilmesidir. Ortaya 'çete devleti' denen yeni bir devlet türü çıkmıştı. Bunları yapanlar Mustafa Kemal'in Yunanlılara karşı verdiği Kurtuluş Savaşının bir benzerini, hatta daha büyüğünü kendilerinin gerçekleştirdiğine inanmışlardı. Çiller'in 'Anatürk'lüğü dillerde dolaşıyordu. Hâlbuki Kürtlük aynı topraklarda dört bin yıllık iktidar-devlet oluşumlarının asli ortağı konumundaydı. Şimdiyse tümüyle tasfiye edilmek isteniyordu.

PKK'nin önderlik ettiği devrimci mücadele saflarında eski hastalıklar daha da derinleşerek devam ediyordu. Bu hastalıklara yeni unsurlar da eklenmişti. Eski kuşağın içine düştüğü yetmezlikler ve hataların bin beterini gözü kara bir biçimde işlemekten hiç çekinmeyen, utanmak nedir bilmeyen sözde bir 'orta kuşak' türemişti. Bunlar ayakta kalışlarını kendi başarıları olarak görüp zafer sarhoşluğu havasına alabildiğine kapılmışlardı. Hâlbuki bu unsurlar 1992 yılının yaz aylarında yaşanan ağır tasfiyeciliğin mimarlarındandı. 1992 yılı gerillanın kader yılıdır. Eğer sahte komuta kendine sevdalanmasa ve sunduğumuz tarihsel desteğin anlamını kavrasaydı, gerilla nitel ve nicel olarak alan savunması temelinde duruma hâkim olabilirdi. Elli bin civarında bir gerilla ordusuna ulaşılabilirdi. Bunun için her türlü imkân vardı. Bu nedenle siyasi çözüm olasılığı devreye girmişti. Bu tarihsel fırsat değerlendirilemedi. Bunun yerine çılgınca önderlik sevdasına kapıldılar.

Kürt tarihinde buna benzer sahneler çoktur. Bedirhan Bey de Botan'da 1847'de benzer bir durumdaydı. On beş bin kişilik ordusuyla bölgenin hâkimi durumundaydı. Osmanlı ordusunun saldırıları etkisiz bırakılmıştı. Zaten uzun vadeli dayanacak halleri yoktu. Tam bu sırada yeğeni Yezdanşêr'in ihaneti baş gösterdi. Ardından Botan Beyliği'nin bir daha dirilmemecesine çöküş süreci başladı. Binlerce yıllık bir gelenek bir hiç uğruna elden çıkmıştı. Yezdanşêr'in iddiası beyliğin kendi hakkı olduğuydu. Sonunda aile Botan'a bir daha dönmemecesine sürgüne yollanacaktı. Hem de Botan Beyliği bir daha kurulamayacaktı. Bizde de başta Osman alçağı olmak üzere birçok sahte komuta kişiliğinde aslında önderliğin kendi hakları olduğuna ilişkin hevesler uyandırılmıştı. Bunlar Barzani ve Talabani geleneğini kendileri için esas almışlardı. Bir de "Siz Apo'dan çok daha güçlüsünüz. O Şam'da oturmaktan başka ne yapıyor ki! Her şeyin sahibi siz olmalısınız" türünden söylemlerle pohpohlanmışlardı. Bu fitneyi akıllarına ve yüreklerine iyice oturtmuşlardı. Zaten hareketimiz tam zirve yapacakken, Türk Genelkurmayıyla yakın ilişki içinde olan KDP ve YNK güçlerinin güneyden, Türk ordusunun da kuzeyden planlı ve birleşik hareketleri, hareketimizi dibe vurdurup tasfiyenin eşiğine getirecek, yenilgisi önceden belli olan bir savaş düzenine sokacaklardı. Sonuç vahimdi; yüzlerce en değerli savaşçı ve militanın şahadete ulaşması, binlercesinin teslimiyet koşullarına zorlanmasıydı. KDP ve YNK'nin operasyonda açıktan rol oynamaları NATO Gladio'sundan ayrı düşünülemez. Bunun karşılığında da Türkiye 'Çekiç Güç'ün Güney Kürdistan'da konumlandırılmasına izin vererek Irak Kürdistan'ındaki federe oluşuma razı olmuştu. Böylelikle 1925 ittifakı devam ettirilmiş oluyordu.

PKK askeri zaferin eşiğinden dönmüştü. Bunda belirleyici olan içteki zafiyetler, komplo uzantıları ve Güney Kürdistanlı güçlerin ihaneti, dıştan ise 1920'lerden beri Kürdistan'ın statüsünü belirleyen hegemonyanın aynen devam ettirilmek istenmesiydi. Kanıtlanan diğer bir gerçeklik, dış ve iç hegemonik güçler ne kadar güçlü olurlarsa olsunlar, temel özgürlük ve kimlik hakları uğruna ayağa kalkan bir halkın başarısının mümkün olduğuydu. 1993 baharındaki ateşkes deneyimi ve diyalog arayışlarının kaderi, aslında 1992'deki askeri başarı fırsatının kaçırılmasından sonra belli olmuştu. Turgut Özal ve Eşref Bitlis'in karşısındaki blok iktidarı tümden ele geçirmeye iyice yaklaşmıştı. Özal'ı tasfiye etmeye karar vermişlerdi. Özal'ın PKK Önderliği ile diyalog arayışını bir ihanet gerekçesi sayacaklar ve düşürülmesi için kullanacaklardı. Özal'ın düşürülüşünü fırsat bilerek, Kuzey Kürdistan'da ölüm sessizliğini sağlamakta kararlıydılar. Karşılarına çıkacak her gücü ezecek tıynetteydiler. Çok güçlü bir karşıt koalisyon kurulmuştu. Demirel, Çiller, İnönü, Türkeş, Erbakan, medya ve ordu büyük oranda birleşmişlerdi. Kürtlerin kimlik ve özgürlük arayışını mutlaka boğmak koalisyonun tek amacıydı.

ABD ve İsrail'in tamamen, AB ülkelerinin ise kısmen desteklediği bu faşist blok karşısında yaptığım temel çalışma 1986 sonrasındaki çalışmanın bir benzeri olacaktı. Bekaa'daki eğitim kamplarımız boşaltılınca, hem Lübnan'da hem de Suriye'nin Şam ve Halep başta olmak üzere değişik kentlerinde kamplara

dönüştürdüğümüz evlerde eğitimlerimizi devam ettirdik. 1993'ten 1998 yılının sonuna kadar daha derinlikli çözümlemeler temelinde yılda yaklaşık bin kişiyi eğiterek hareketin hızını korumaya ve sürekliliğini sağlamaya çalıştık. Gladio'nun özellikle Botan ve Behdinan'daki KDP destekli 1994, 1995, 1996, 1997 ve 1998 büyük operasyonlarını boşa çıkarmak için çaba harcadık. Tüm alanlardaki çalışmaları kesintiye uğratmadan güçlendirerek sürdürmeyi esas aldık. Ülke içi önderlik sorun olmaya devam ediyordu. Mehmet Şener, Cangir Hazır ve Şemdin Sakık'ın kaçmasına âdeta fırsat yaratılmıştı. Komuta boşluğu yüzünden çok sayıda gerilla imha edilmişti. Bütün bunlara rağmen hareketin hâlâ çok geniş olanakları vardı. Ancak bu olanaklar mücadeleyi büyütme ve gerillanın yeteneklerini açığa çıkarma yönünde kullanılamadı. Göçertilen halka sahip çıkılamadı. Korucu ve Hizbullah terörü kırda ve kentte halka nefes aldırmıyordu. Faili meçhul kılınan ama açıkça işlenen binlerce katliam söz konusuydu. Hiçbir ahlaki kural tanınmadı. Hiçbir halka uygulanmayan yöntemler uygulandı; fiziki soykırımlardan daha acılı süreçler dayatıldı. Milyonlarca insan aç ve işsiz bırakıldı. Köylerine ve mallarına el konuldu. Çocukları YİBO adlı kamplara doldurulup Türkleştirilmeye çalışıldı. Din faşizmin hizmetine sokuldu. Ekonomi tümüyle savaşa bağlandı. En ufacık bir itiraz ve eleştiri iflas ettirmeyle karşılık buldu.

Buna rağmen yaşamayı ve dayanmayı esas aldık. Irak Kürdistan'ı sırtımızdan federe statüsünü kazanmasına karşılık, bu alandaki güçlerin bize karşı yürüttükleri savaş, güçlerimizi alanda tasfiye etmeye yetmedi. Tersine tüm Güney Kürdistan'a yayıldık. Türk ordusu stratejik anlamda askeri başarıyı engellemiş, ama Federe Kürdistan'a yol açmakla stratejik bir darbe de almıştı. Eşiğine kadar geldiği stratejik askeri zaferi kaçırmakla birlikte, PKK siyasi ve askeri gücünü önemli oranda koruyabilmişti. Uluslararası alanda tanınmış ve çok sayıda ülkede bir daha çıkmamacasına üslenmişti. İran, Irak ve Suriye Kürdistan'ında öncü parti rolünü kazanmıştı. Avrupa Kürtlerinin büyük çoğunluğunun desteğini sağlamış, birçok Balkan, Kafkas ve Orta Asya ülkesinde temsilcilik açma statüsüne yükselmişti.

1997 ve 1998 yıllarında Başbakan Necmettin Erbakan ve ordu kanalıyla dolaylı diyalog yolu yeniden denendi. Diyalog arayışı sürdürülemez bir durumun varlığının sonucuydu. Diyalogun sonucunu beklerken, Kara Kuvvetleri Komutanı Atilla Ateş'in 18 Eylül'de Suriye sınırında Suriye'ye yönelik tehditkâr konuşması bir dönemin sonuna gelindiğini hatırlatır cinstendi. Bu konuşma hem ordu içindeki güçlü savaş lobisinin hamlesini yansıtıyor, hem de diyalogun sürdürülemeyeceğini anlatıyordu. Yine dış güçlerle irtibatlı darbe ve komplo güçleri hem N. Erbakan'ı iktidardan düşürmüşler, hem de yeni olası güvercin tutumuna (O dönemde öyle değerlendirenler vardı) karşı Genelkurmay Başkanı Hüseyin Kıvrıkoğlu'na suikast denemesiyle gözdağı vermişlerdi. En az Turgut Özal dönemindeki kadar önem arz eden bir barış ve siyasi çözüm arayışı bir kez daha boşa çıkarılmıştı. Yeni bir dönemin eşiğindeydik. Suriye ve Ortadoğu'daki aşırı döngünün sonuna gelmiştik. Döngü beni de çok yormuştu. Tam da değişiklik yapma zamanıydı. Bu döngünün kırılmasını bekliyor

gibiydim. PKK'nin askeri zaferinin önlenmesi gelişmesi ve başarısının sonu anlamına gelmediği gibi, her an daha büyük hamlelere girişme deneyimini ve potansiyel gücünü kazanması da engellenememişti. Pratik önderlik zaaflarının giderilmesi halinde, eski hamle gücünü katbekat aşan yeni hamleleri ve savaş süreçlerini başlatması ve halen devam eden gerilla eylemliliğini nitelikli üst bir aşamaya sıçratması işten bile değildi.

Benim yirmi yıllık Ortadoğu deneyimim daha çok Musa'nın kırk yıllık Sina Çölü'ndeki deneyimine benziyordu. Musa disiplin tanımaz İbrani kabile boylarını savaşçı kabileler haline getirmek için büyük çabalar harcamıştı. Kabile boyları Tanrı Yehova'nın vahiylerinden kolayca dönüp eski putlara tapmaya devam ediyorlar, sapkın davranışları kolayca terk etmiyorlardı. Tanrı'nın On Emir'ini tanımıyor, heveslere kolay kapılıyorlardı. Tanrı tarafından vaat edilmiş 'Cennet Ülke'ye doğru yürüyemiyorlardı. Öyküsü mülteci grupların yurt arayışının ne kadar eskiden kalma bir âdet olduğunu gösterir. Gruplar ideolojik ve savaşçı kılınmazlarsa, dağılmaları ve erimeleri işten bile değildir. Bir yanıyla da İsa'nın havarilerinin öykülerine benzer bir yaşamımız vardı. İsa'nın havarileri Nemrut'un zulmünden kurtulalım derken Firavun'un zulmüne tutulmuşlar, Roma gladiolarının gölgesinde çarmıha gerilmişlerdi. Biz de her an çarmıha gerilme tehdidiyle karşı karşıyaydık. Biraz da Muhammed'in mücahitlerine benzemeye başlamıştık. İdeolojik, politik ve askeriydik. Yaşamak için saldırmaktan ve öz savunma yapmaktan çekinmiyorduk. Sadece 'vaat edilmiş topraklara' yürümüyor, o topraklardan kopmayı da asla kabul etmiyorduk. Dağlarının doruklarında ve eteklerinde hiç eksik olmadık. Bütün parçalanmalara rağmen, birlik imkânını sağlamaktan geri durmadık.

1970-1980 dönemindeki amacım öncü örgütün, partinin yaratılmasıydı. Bunu başarmıştım. 1980 sonrasındaki amacım, ne kadar sürede olursa olsun, savaşan bir halk ve onun militan örgütünü yaratmaktı. Ortadoğu'da aslında çoktan bu amaca varılmıştı. 1990 veya en geç 1995 sonrasında yaşananlar anlamsız bir biçimde kendini tekrar etmeyi ifade ediyordu. Beni bu aşırı tekrarlara faydacı yaklaşım sürüklemişti. Kürtlerin kimlik ve özgürlük mücadelesi için alan çok önemliydi ve sonuna kadar kullanmak istiyordum. Ayrılma vaktine çoktan hazırdım. Hazır olmayanlar diğer alanlardaki arkadaşlar, dostlar ve halktan herkesti.

BİLİMSEL SOSYALİZMDE BUNALIM, BÜYÜK KOMPLO VE PKK DÖNÜŞÜMÜ

A- BİLİMSEL SOSYALİZMİN BUNALIMI

PKK'nin ideolojik oluşumunda ulus-devlet konusunda yaşadığı muğlaklık, bilimsel sosyalizm olarak ifade ettiğimiz evrensel ideolojik bağlantılarımızın bünyelerindeki sorunlardan kaynaklanmaktaydı. Sıkça vurguladığımı gibi, kapitalist modernitenin hegemonik karakter kazanmasıyla başlayan ideolojik hegemonyanın her alanda olduğu gibi sosyal alanla ilgili olarak da kendini yeniden inşa etmesi sosyal bilimin gelişmesini derinden etkilemiştir. Herhangi bir toplumsal sistem yükselişe geçtiğinde kendini bir bütün olarak başat kılmak ister. Uygarlık sistemlerinde bu husus bariz bir biçimde görülebilir. Hegemonya sadece ekonomik ve askeri alanlarla sınırlı kalmaz; tüm toplumsal alanlarda, ideolojik, hukuki, politik, sosyal, kültürel ve ekolojik olarak toplumsal yaşamla ilgili her alanda kendisini tesis etmeye çalışır. Kapitalist uygarlık veya diğer bir deyişle modernite sistemindeki toplumsal alanlarla ilgili hegemonya hem çok yoğundur, hem de bu hegemonyaya şiddet öğesi damgasını vurur.

Kapitalist modernite Batı Avrupa'da yükselişe geçtiğinde (16. yüzyılda) ve geleneksel toplumun her alanıyla çatışmaya girdiğinde, kendini meşrulaştırmak için güçlü ideolojik araçlar geliştirdi. Özellikle üç büyük tek tanrılı dinle yoğun bir mücadeleye girişti. O dönemde daha çok Avrupa'da egemen olan Hıristiyanlığın Katolik mezhebini dönüşüme zorladı. Bilindiği gibi Hıristiyanlığın bir nevi millileşmesi demek olan Protestanlık mezhebi bu süreçte resmen ilan edildi. İlkin Almanya'da Protestanlığın ilan edilmesi (1517) kapitalizmin ilk ideolojik zaferidir. Daha sonra gelişen Rönesans'la birlikte antikçağ felsefesinin tercüme edilmesi ve İslâmî kültürün aktarımı, felsefenin yeniden güçlü ideolojik bir tema olarak doğuşuna yol açtı. 17. yüzyıl bir anlamda felsefi devrim yüzyılıdır. Descartes, Spinoza, Bacon, Bruno, Erasmus gibi değerler bu devrimin yolunu açanların başında gelmektedir. Kapitalizmin gelişmesi geleneksel dinsel ideolojinin gerilemesinde ve kendi çıkarlarını meşrulaştıran felsefi ekollerin gelişmesinde de etkili oldu.

Felsefi devrimle birlikte 18. yüzyılda bilimsel devrim gerçekleşti. Aynı zamanda 'Aydınlanma Yüzyılı' olan 18. yüzyılda, dinden bağımsız laik düşünce büyük gelişme kaydetti. Yüzyılın sonunda gerçekleşen Fransız politik devrimiyle İngiliz sanayi devrimi sosyal bilimlerde de devrime zorladı. 19. yüzyıl bu bakımdan sosyal bilimlerde devrim yüzyılı olarak da anlam ifade eder. Sosyoloji her ne kadar Auguste Comte'un kavramsallaştırmaya çalıştığı sosyal bilimlerin yeni adı olsa da, gerçek sosyolojiyi Karl Marks ve Friedrich Engels 'Bilimsel Sosyalizm' olarak inşa ve ilan ettiler. Tarihsel ve materyalist temeli olan bilimsel sosyalizm düşüncede diyalektik yöntemi esas alıyordu. Ayrıca sınıf temelliydi ve proletaryayı özne olarak değerlendiriyordu. Hem tarih felsefesinin hem de diyalektik düşüncenin yeni peygamberi olarak Hegel tüm sosyal bilimleri, bu arada A. Comte sosyolojisi ile K. Marks ve F. Engels'in bilimsel

sosyalizmini derinden etkilemişti. Hegel ulus-devleti en son ve en gelişkin toplumsal kategori olarak ilan etmişti. Ulus-devletle bireyin azami özgürlüğüne kavuşacağını sanıyordu. En gelişmiş toplumsal yapı olarak ulus-devletin bireye azamî özgürleşme imkânı sağladığı ideası buydu. K. Marks ve F. Engels'in kendileri de Alman oldukları için, Hegel'in Alman devletinin merkezileşmesi ve ulus-devlet olarak şekillenmesi gerektiği yolundaki görüşlerini ilerlemeci bir gelişme olarak yargılamaktan geri kalmadılar. Başta Bakunin olmak üzere anarşistler bu yargıya karşı çıktılar. Ulus-devletin en gelişmiş birey özgürlüğünü değil modern köleliği ifade ettiğini, komüniteler halinde yaşamanın bireysel özgürlüğe daha çok katkı sağlayacağını idea ettiler.

Bilimsel sosyalizm kendisi için çatı olarak merkezî ulus-devleti aldı. Her ülkenin proleter sınıfı öncelikle hem bu çatının gelişmesi için çaba harcamalı, hem de bu çatı altında kendi sınıf örgütlenmesini yaratmalıydı. Enternasyonalizmin yolu milli sınıf devletinden geçecekti. Bilimsel sosyalizm realize oldukça kendini reel sosyalizm olarak ifade etmeye başladı; Sovyetler Birliği'nin inşasıyla kendini resmen reel sosyalist sistem olarak ilan etti. Reel sosyalizmin devleti de proleter öncülüklü ulus-devletti. Hatta proleter ulus-devlet burjuva ulus-devletten çok daha fazla merkezileşmek ve topluma yayılmakla farkını ortaya koymaktan da geri durmadı. Bir nevi proleter 'Firavun Sosyalizmi' doğmuştu. Geri kalmış ve kapitalist hegemonyaya bağlanmış ülkeler ve uluslaın kapitalistleşme modeli olan bürokratik kapitalizme sosyalizm adı verildi. Bilimsel sosyalizm reel sosyalizm, reel sosyalizm olarak gerçekleşen bürokratik kapitalizm (kolektif kapitalizm) de sosyalizm olmuştu. Bu sosyalizmin iç nedenlerle çürüye çürüye 1990'ların başlarında gümbürtüyle çözüldüğüne ve çöktüğüne bizzat tanık olduk. Sosyalizmin böylesi çözülüşüne inanamıyorduk, ama çözülüş ve çöküş gerçekti. Aslında çözülenin sosyalizm değil bürokratik kapitalizm olduğu açıktı; o da ulus-devletin kendisini bizzat kapitalist özne olarak örgütlemesiydi. Yani sınıfsız bir toplum yaratmak isteyen proletaryanın kendisi en vahşi kapitalist sınıfa dönüşmüştü. Diyalektiğin bir cilvesi de böyle gerçekleşmişti.

PKK çok kalın hatlarıyla bir taslağını sunduğumuz reel sosyalizmin bu ulus-devlet anlayışından etkilenmişti. Hem de sığ ve kaba biçimde bir etkilenme söz konusuydu. Kültürel düzeyimiz bu kadarına elveriyordu. Daha doğrusu, reel sosyalizmin devletinin tam olarak ne olduğunu bilmiyorduk. Muğlak, her türlü yoruma açık kapı bırakan bir bilinçten bahsedilebilirdi. Gerek ideolojik ve siyasi görüş olarak doğuşta, yani parti oluşta, gerekse savaşan bir örgüt haline gelişte 'Bağımsız, Birleşik, Demokratik Kürdistan' kavramını sıkça kullandık. Ama doğrusu bu Kürdistan'ın tam olarak ne olduğunu netçe tanımlayamıyorduk. Eşit ve özgür bir toplum muydu ya da dönemin sosyalist devletleri gibi bir devlet mi olacaktı? Daha da geri biçimiyle sadece milli bir devlet olabilir miydi? Yoksa demokratik toplumlu bir Kürdistan'ı mı kastediyorduk? Doğrusu, tüm bu sorulara ilişkin net bir cevabımız yoktu.

Devrimci halk savaşımızın ve militan örgütün hedefi bu sorular kapsamında muğlaktı; her yöne doğru yorumlanabilirdi. İçinde bulunulan koşullar gere-

ği sapmaya yol açabilecek sorularla karşı karşıyaydık. Bir savaşın ve ordusunun hedefleri net olmadıkça hatalara düşmesi ve hatta yozlaşması daima mümkündü. Zaferin eşiğine de gelinse, ne yapılacağının tam ve net olarak bilinmemesi dağılmaları da beraberinde getirebilirdi. Örneğin Spartaküs'ün savaşçıları Roma'yı düşürebilecek durumdaydılar, ama Roma'yı ne yapacaklarını ve nasıl yöneteceklerini bilmiyorlardı. Belki yağmalayabilirlerdi. Yağmalamak ise yenilgiye giden yolun kendisiydi. Devrimci halk savaşı deneyimimiz de birçok büyük başarının eşiğine gelmişti. Ama sonrasında ne yapacağımızı tam kestiremiyorduk. Birçok bölgede devrimci otoritenin koşulları doğmuştu. Fakat kadro veya komuta adaylarımız devrimci otoritenin ne olduğunu bile bilmiyorlardı. Hatta bir ara şu halk deyişini bir uyarı olarak dillendirmiştim: "Çingene'ye paşalık verilmiş, o da önce babasını asmış." Durum bizde de biraz böyleydi. Devrimci otoriteyi halkımızın başında patlattık.

Halen hatırımdadır: Hakkârili üniversite öğrencisi bir genç, Dörtlü Çeteden Hogir'ın yanına mücadeleye hizmet etmeye ve her türlü katkıyı sunmaya geliyor. Bu alçağın yaptığı ilk iş ise ajanlıkla suçlayıp öldürmek oluyor. Yine desteği çok kritik olan bir aşiretin reisinin sürekli hizmet eden oğlu her gün en zor koşullarda aşiret üyeleriyle birlikte hizmet sunmaya gidiyor. Aynı gerekçeyle onu da öldürüyor. Çok değer verdiğim ve sonra ailenin tek erkek çocuğu olduğunu öğrendiğim (Babası çok büyük bir trajedi yaşadı. Hiç unutamadığım binlerce trajik olaydan biridir) Cihan kod adlı fedakâr militan arkadaşı Dersim'e, Hıdır Yalçın (Serhat) ve Aysel Çürükkaya'nın yanına destek amacıyla göndermiştim. Sırf otoritelerine ortak olacak endişesiyle kendisini alçakça katletmekten çekinmemişlerdi.

Şemdin Sakık alçağının da bu tarzda işlediği cinayetlerin haddi hesabı yoktur. 'Çingene paşası' sözünü onun bu özelliği için kullanmıştım. Fakat sadece bunlar değil, komutanın ezici bir çoğunluğu da tarihsel bir zaferin eşiğinde olan devrimci halk otoritesini böyle alçakça, haince ve amansızca kullanmaktan çekinmiyordu. Bu yöntemle otorite olacaklarını, astığı astık kestiği kestik kalacaklarını zannediyorlardı. Denilebilir ki, tam da zaferin eşiğine gelmişken bu otorite yozlaşmasını yaşadık. Şüphesiz Gladio-JİTEM'in bu yozlaşmadaki direkt ve dolaylı etkileri göz ardı edilemez. Ama olumsuzlukların büyük çoğunluğu kesinlikle 'otorite ve iktidar hastalığı'ndan kaynaklanıyordu. Halkın desteğinin zirve yaptığı süreçte halka böylesine hor ve hodkâm yaklaşılması, bilinçli yapılan en büyük ihanetlerden daha tahripkâr sonuçlara yol açtı. Bu yaklaşım kontrgerilla uygulamalarıyla birleşince halkın desteği sadece azalmadı veya kesilmedi, birçok insan kendisini korumak için korucu olmaktan bile çekinmedi. Halktan milyonlarca fedakâr insanımız devrimci otoritenin kendilerine sahip çıkmamasından ötürü aç, perişan ve sefil bir biçimde metropollerin varoşlarına yığıldı. Çöplüklerden beslendi. Bu tipten alçak komuta adaylarının ise hiçbir şeyleri eksik değildi. Şüphesiz burada büyük fedakârlık pahasına halkı için her şeyi yapanları, amansız koşullarda aç ve susuz kalanları, karda kışta son nefesine kadar direnerek şehit olanları ve halen yaşayanları tenzih ediyoruz.

Otorite felsefede en çok tartışılan politik, toplumsal konulardan biridir. Toplumlar geliştikçe otoritenin de gelişmesi kaçınılmaz olur. Klan toplumundan günümüzün hegemonik toplumlarına kadar tüm toplumlarda çok değişik ve farklı otorite türlerine tanıklık edilmiştir. Kural olarak otorite kötülenemez. Otoriteler kendi koşulları ve işlevleri ışığında değerlendirilerek tanımlanmak durumundadır. Anaerk de bir otoritedir ama çok değerli ve üretkendir. Ataerk daha değişik bir otoritedir. Olumlu ve olumsuz yanları iç içe geçmiştir. Hiyerarşik otorite başlangıçta oldukça düzenleyici rol oynasa da, daha sonra giderek yozlaşmıştır. İktidara dönüşen otorite mutlak kötülük sınırına dayanmış otorite anlamına gelir. İktidar otoritesinin tarih boyunca kötülük kaynağı olarak düşünülmesi gaspçı ve köleleştirici karakterinden ötürüdür. Devlet otoritesi olumlu ve olumsuz özellikleri iç içe taşır. Kamusal anlamda otoritenin zorunluluk arz eden yanları vardır. Sıkça iktidar amaçlı kullanılan ve zorunluluk arz etmeyen olumsuz yanları da vardır. Demokratik otorite çok daha değişik bir otorite türüdür. Toplumun günlük olarak kendi kendini yönetmesi anlamına gelir. Politik yönetim kolektif tartışmayı ve özellikle tüm halkın hayati çıkarlarını esas almak zorunda olduğundan ötürü çok değerlidir ve ahlaki yaşamın güvencesidir, bu yaşamın köşe taşıdır. Bunların dışında bilimsel, ekonomik, dinsel vb. birçok alanda değişik otorite biçimlerine tanık oluyoruz. Tutuculaştırılmaması, kişisel ve zümresel çıkarlara dönüştürülmemesi kaydıyla tüm bu alanlardaki otoriteler değerli ve vazgeçilmezdir.

Devrimci otorite tüm bu alanlarda olması gereken otoritenin doğuş anını ifade eder. Daha sonra kurumlaşacak olan otoritedir. İlk başlarda kişisel yanı ağır bassa da, kolektif olması hep tercih edilir. Şüphesiz her kişisel otorite kötü değildir. Yerinde ve tarihsel-toplumsal anlamda kullanıldığında kişisel otoriteler büyük değerler üretir. Toplumsal değişim ve dönüşümün daha hızlı ve başarılı olmasını sağlar. Ama bazen tersi de söz konusu olabilir. Olumlu tarihsel kişilikler kadar olumsuz kişilikler de vardır. Dolayısıyla kolektif otoriteden hiç vazgeçmemek gerekir. Kişisel otorite olumlu olduğunda bile, yanından kolektif otoriteyi eksik etmemek büyük önem taşır. İster kolektif ister kişisel olsun, toplumun daha sonraki kurumsallaşmasına yol açacağından, devrimci otorite çok değerli ve hassastır. Doğru ve yerinde kullanılması hayati önem arz etmektedir. Zamanında kullanımı da çok önemlidir. Böylesi koşullarda devrimci otoriteyle oynamak, onu bencil kişisel çıkarlar doğrultusunda kötüye kullanmak topluma, halka ve hatta devlete en büyük kötülük olur.

Biz otorite olabilmiştik. Ama otoriteyle neyi gerçekleştireceğimizi ya bilmiyorduk ya da 'ne oldum delisi' misali herkes kendinden yana yontmaya çalışıyordu. Herkes derken, çok değerli ve fedakâr isimsiz kahramanları değil, komutaya hakkını vermeyenleri ve yetkisini oportünistçe kullananları kastetmekteyim. Devlet otoritesini veya herhangi bir otoriteyi temsil etmeleri bir yana, bu tiplerin onu en aşağılık amaçları için kullanmaktan vazgeçmedikleri açığa çıkmıştı. PKK'deki bunalımın temelinde otorite olma ve iktidarlaşmanın çarpık, yoz ve düşürücü biçimlerinin gelişmesi yatar. Yaşanan iktidarlaşma hastalığıdır. Reel sosyalizmde de yoğunca yaşanan bir hastalıktır bu. Uygarlık tarihin-

deki tüm hastalıkların veya toplumsal sorunların temelinde ağırlıklı olarak iktidar gücünün, özellikle bu gücün toplumu baskı altına alması ve istismar etmesinin yattığını iyi bilmek gerekir. PKK'de bu hastalık daha çok 1990'lar sonrasında olanca ağırlığıyla etkili olmaya başladı. Hiç şüphesiz toplumlarda bu tür anlayışların kültürel temelleri hep vardır. Bu anlayış sahipleri fırsat bulduklarında sorunları çözme adına alevlendirmekten çekinmezler. Kültürel etkinin olumsuz biçimlerinin üstesinden gelmek için ideolojik ve politik partiye gereksinim duyuluyordu. Fakat partinin kendisi reel sosyalizmde sınırsız otorite ve iktidar kaynağına dönüştü. Ulus-devlet modeli en çok partileşme yoluyla kendini üretiyordu. Ulus-devletlerde partiler, ulus-devlet iktidarını ele geçirmenin veya aynı iktidarı topluma taşırma ve meşrulaştırmanın aracı olarak rol oynadılar. Reel sosyalizm bu anlayışın en çok uygulandığı ve tekleştirildiği sistem oldu. Tek partili sistem olmak, parti devleti olmak demekti. Reel sosyalizmin sonunu getiren işte bu parti devleti olma anlayışıydı.

Kürt toplumu gibi yüzyıllarca ezilmiş bir toplumda şekillenen birey, eline geçen her otoriteyi kendine uygulandığı gibi uygulamaktan kolay kolay vazgeçemez. Çünkü bu kültürle yoğrulmuştur. Doğru otorite anlayışı geliştirilmeyince, geriye düşmanından öğrendiğini uygulamak kalır. Bu kısır döngünün reel sosyalizmde kırılması şurada kalsın, daha da geliştirildiğini biliyoruz.

PKK'nin reel sosyalizmden öğrenmeye çalıştığı ve devlet anlayışı dışında yaşadığı muğlaklığı arttıran diğer önemli bir etken olan bu yönlü otorite, Türkiye Cumhuriyeti adı altındaki iktidarın doğasından kaynaklanmaktadır. Ortadoğu ve Bizans iktidar mirası üzerine kurulmuş olan Osmanlı İmparatorluğu, bu mirası olduğu gibi Türkiye Cumhuriyeti'ne devretti. Yeni rejim bu mirasa kapitalist modernitenin ulus-devlet unsurunu aşılayarak, âdeta toplumu yutan yeni bir canavara (modern Leviathan'a) dönüştürdü. Cumhuriyet iktidarının kuruluşunda ana unsur rolünde olan Kürtler, kısa bir süre sonra varlık olarak inkâr edilmişlerdi. Bu durum sadece Kürt sorununu en acılı ve kanlı bir sorun haline getirmekle kalmıyor, aynı zamanda iktidar sorunu konusunda çok karmaşık ve köreltici bir işlev görüyor, Kürtlerin iktidardan payını (burjuvazi veya egemen sınıflar için) görünmez kıldığı gibi, toplum olarak da Kürtleri boşta ve hiçlikte bırakıyordu. Bu da doğal olarak yanlış bir iktidar veya otorite anlayışına yol açıyordu. Ayrılıkçılık denen tutumu aslında rejimin kendisi sergiliyor, fakat inkâr ettiği ortağını ayrılıkçılık ve bölücülükle suçluyordu. Falsifikasyon böyle yapılıyordu. Şüphesiz ortak örgüt veya iktidar gerçeği için bu belirlemelerde bulunmuyorum; gerçeğin nasıl saptırıcı ve köreltici bir olguya dönüştürüldüğünü ifade etmeye çalışıyorum. Bu gerçeklik yanlış kurgulanmış bir ulus-devlet talebine yol açar. Temel yanlış olunca da, örgütte veya PKK'de ideolojik ve politik muğlaklığın artması söz konusu olur.

Muğlaklığa iki katlı olarak düşmüş bulunuyoruz: Birincisi, reel sosyalizmin tek partili ulus-devletçi modelini esas almamız; ikincisi, TC adı altındaki iktidar kurgulanmasının Kürt inkârına dayalı karmaşık ve köreltici yapısı. Ayrıca kendine yabancılaştırılmış ezik Kürt kimliğindeki zaaflar da buna eklenince, PKK'nin iktidar ve otorite konusundaki bünyesel sorunları daha iyi anlaşılmış

olur. 1990'larda iktidar ve otorite sorunları arttıkça, halkın kendini koruyacak bir otoriteye ihtiyacı gündemleştikçe ve bu ihtiyaca doğru yanıtlar verilmedikçe sorunlar bunalıma dönüşecekti. Benim dışımda ne bu sorunları düşünen, düşünmek isteyen, ne de kaba da olsa yanıt üretmeye çalışan kimse vardı. Benim tüm gücümle yerine getirmeye çalıştığım şey örgüt ve eylemliliğin sürekliliğiydi, büyütülerek ortaya çıkarılan sorunların çözülmesiydi. Bu yaklaşım ise sonuçta sorunları daha da büyütüyordu. 1995'ler ilk defa kendimde bıkkınlık hissettiğim dönem oldu. Yöntemi aşırı tekrarladığımın farkındaydım. Bu tarzı bırakmanın, başka bir alanda başka bir tarz geliştirmenin çok daha çözümleyici ve geliştirici olacağını sadece fark etmiyor, ihtiyacını da duyuyordum. Ama Suriye'deki stratejik konumdan vazgeçmeyi siyasi ve örgütsel nedenlerle doğru bulmuyordum. Dolayısıyla bir tıkanmayı yaşadığım söylenebilir. Ama bu durum çalışmaların verimini asla azaltmıyor, herhangi bir kayba yol açmıyor, çok yönlü kazanmanın yolunu açmaya devam ediyordu. Yine de derinden bir yöntem değiştirme ihtiyacını hep duymaktaydım.

1997-1998'de yeniden Suriye Devlet Başkanı Hafız Esat'ın Başyardımcısı Abdülhalim Haddam'ın arabuluculuğuyla, dolaylı da olsa gelişen diyalog yeni bir yönteme yol açabilirdi. Suriye bu yöntemin uygulanması için elverişli bir alandı. Dolayısıyla alanı terk etmek bu yönüyle de tercih edilmedi. Ayrıca özellikle 1990'lı yıllar sonrasında büyük evler temelinde kamplarımızı Suriye'ye taşımıştık. İktidarla bağlarımız daha da gelişmişti. Bu yeni durumun yaşamım üzerindeki etkisinden de kısaca bahsetmem aydınlatıcı olacaktır. Hafız Esat Suriye'sinde yaşamak büyük sorumluluk ve yetenek istiyordu. Kolayca üstesinden gelinecek bir konum değildi. İlişkinin temelinde Türkiye üzerinden gelebilecek tehdide karşı Suriye'nin varlığımızı bir güvence olarak değerlendirmesi yatıyordu. Suriye'nin tarihsel olarak da kuzey komşusundan endişeleri vardı. Varlığımız kendileri için her bakımdan bir sigorta görevi görüyordu. Suriye PKK açısından bölgeye açılmanın kilit ülkesi konumundaydı. Suriye Kürtlerinin konumu önemimizi daha da arttırıyordu. Doğru değerlendirilmesi halinde ilişkiler stratejik bir önem kazanacaktı. Ayrıca Kürtlerin iktidarın iç dengeleri üzerinde de önemli rolleri vardı. Tarihte de Kürt sürgünlerinin ilk durak yerlerindendi; değerli dostlukların alanıydı.

Bölgedeki yaklaşık yirmi yıllık yaşamımın ana noktalarına değindim. Suriye'deki son dönem çalışmalarımda iktidarın yakın etkisinden sıkıntı duyuyordum. Bu sıkıntı herhangi bir baskıdan ötürü değildi. İktidarın bozucu etkisinden endişeleniyordum. İktidara dayalı diplomasi devrimci çalışmaların doğasına pek uymaz. Lübnan'daki çalışmam bir nevi dağ çalışmasıydı. Orada daha huzurluydum. Hareket imkânları ve sağlık şartları daha uygundu. Suriye'de eve ve arabaya hapsedilmiştik. Çözümlemelere dayalı eğitim Lübnan'daki eğitimden geri değildi; daha yoğun ve nitelikliydi. Adaylarla tek tek ilgilenememeyi hep bir eksiklik saydım. Benim için o kadar değerli adaylar vardı ki, tüm ömrümü onlarla geçirmek isterdim. Ama çalışmalar beni o kadar dağıtıyordu ki, bu yüzden kendileriyle gönlümce ilgilenmeye hiç fırsat bulamadım. Büyük kısmı şehit oldu. Bunun acısını yüreğimde hep hissettim. Aslında bu

tutumun altında devrimci mücadelenin yüceliğine duyduğum inanç yüzünden kişisel ilişkileri ikincil düzeye düşürmem yatıyordu. Kolektivist yaklaşım bende âdeta bir hastalık haline gelmişti. Kişisel ilişkileri özel ilişki kategorisinde görüp horlayıcı yaklaşıyordum. Bu yüzden o yüce insanların özlemlerine tam yanıt vermemiş olmam yüreğimi hep sızlatır. Yine de hepsiyle sembolik de olsa gelişlerinde, gidişlerinde ve derslerde diyalog geliştirmekten geri durmadım. Halk ziyaretlerini de dilediğimce yapamıyordum. Bazı yıldönümü kutlamalarında halka hitap etmek çok genel kalıyordu ve yetersizdi. Resmi ilişkilere, iktidar kokan yaklaşımlara bu nedenle soğuk bakıyordum. Bunlar beni halktan uzaklaştırmanın alternatifi gibi gelirdi. Yanımıza gelen çeşitli dost kişi ve gruplara yeterince ilgi göstermemek hep iktidar olmanın bir sonucuydu sanki. Âdeta halkla iktidar arasında gidip geliyordum. İktidar ve demokrasi ikilemi üzerinde derinleşmemde bu ilişkilere çok şey borçluyum.

Kadınları ayrı bir halk kategorisi gibi değerlendirdim. Koşullar çok elverişsiz olsa da, onlara yer bulmak hep dikkat ettiğim bir hususdu. Kaldıkları evleri onların sorumluluğuna vermekten çekinmedim. Bazı alçaklar kadın kimliğini doğru çözümleyip özümseyemedikleri için bu yaklaşımı ve çalışmaları yanlış değerlendiriyorlardı. Kadın veya kız deyince akıllarına hep kaba cinsellik ve hafif ilişkiler geliyordu. Hâlbuki kadın çalışmalarında gerçeği, tarihsel ve toplumsal hakikatin önemini daha çok fark ediyordum. Onlar benim için sosyolojinin özüydüler. Çok dar da olsa kendi öz sahamda onların üzerine kurulu olan hiyerarşik düzeni yıkmam, yüzlerce kitaptan çok daha eğitici oluyordu. Onlarla kurduğum ilişki platformu erkek egemen karılı-kocalı statüyü parampara ediyordu. Aslında en çok da bu statünün parçalanmasından mutlu oluyordum. Bir cinsel obje değil, değerli bir insan oldukları açığa çıktıkça gururlanıyorduk. Bu yaklaşım özlü sevgiye giden yolu da açıyordu. Karşılıklı ama mutlaka hiçbir baskı duymadan, tarihsel ve toplumsal gerçeğin bağrında kurduğumuz sevgi ve saygı dünyasının eşsiz bir gücü vardı. Aralarında düşkün kadınlığı aşamamış bazıları çıksa da, dedikodularıyla lekelemeye çalışsalar da, çok sayıda ve çok nitelikli kadınlar da çıkmıştı. Onların da çoğu şehit düştü. Onlara adsız kahramanlar değil, gerçek kahramanlar diyeceğim. Eğer yaşanılacak bir toplumsal yaşam olacaksa, bu ancak onların ölümsüz anılarına bağlılıkla ve gün gibi aydınlattıkları yolda yürümekle mümkündür. Kadınla ancak bu yücelikte bir yaşam en değerli yaşamdır. Diğer yaşamlar kuş tüyü yataklarda da geçse, bana göre çukurda debelenen yaşamdan farksızdır.

Özcesi, şu sonuca ulaştım: Kadındaki tanrısal güzelliği, iyiliği ve doğruyu yakala ve onunla yaşa! İşte çok az da olsa bu yaşamdan karşılıklı olarak payımızı aldık, bu yaşamı paylaştık, yaşadık. Yaşadık derken, özgür yaşam felsefesinin ancak bu paylaşım temelinde anlam bulabileceğini ve tanımlanabileceğini belirtmek istedim.

Birçok sanatçı dostla bu sahada tanıştık. Birbirimizden ilham aldık. Sanatın gerçeği açıklayan bir ifade tarzı olduğu bilgisine ulaşmamı bu dostça ilişkilere borçluyum. Tabii ki benim için bu sanatçılar içinde ilk sırada yer alan Aram Tigran'la bu sahada tanışmanın büyük tarihsel değerinden bahsediyorum.

Benim için O'nun sanatı, dile gelen gerçek Kürt ve Kürdistan'dı. Daha lise sıralarındayken O'na ait bir şarkıyı tesadüfen duyduğumda kendi kendime şunları söylediğimi hiç unutamam: "Bu sesin ifade ettiği gerçeklik mutlaka yaşatılmalıdır, hem de özgürce!" Suriye'den ayrılmadan bir gün önce beraberdik. Bir daha görüşmeyebileceğimizi hiç aklımdan geçirmemiştim. Böylesi bir ayrılışı hiç istemezdim. Diyarbekir konserlerini gerçekleştirmesi O'nun için de mutluluktu. O bizi, biz O'nu takip ediyorduk. Ölüm sessizliğinin geçerli kılınmaya çalışıldığı dönemin bu davudî sesi, özgür gerçeğimizin ses sultanı olarak bizimle birlikte hep yaşayacaktır.

B- BÜYÜK GLADİO KOMPLOSU

1- Suriye'den Çıkış

Suriye'den çıkışım NATO-Gladio operasyonuyla bağlantılıdır. Türk ordusundaki ayrışmayı ve Gladio'yu dikkate almadan bu operasyonu doğru yorumlayamayız. Genelkurmay Başkanları İ. Hakkı Karadayı ve Hüseyin Kıvrıkoğlu başkanlık dönemlerinde sanıldığı kadar her şeye hâkim değildiler. İkisi de Kürt sorununda Eşref Bitlis'in yaklaşımına daha yakın durmaktaydılar. Savaşın Kürtlerin toptan tasfiyesine yöneltilmesini hem doğru hem de mümkün görmüyorlardı. Turgut Özal ve Eşref Bitlis'in başlatmak istedikleri barış ve siyasi çözümü hem yurtseverliğin gereği sayıyor, hem de klasik savaş anlayışına daha uygun buluyorlardı. Sakıp Sabancı da bu çizgiyi TÜSİAD içinde savunan kesimi temsil ediyordu. MİT içinde Kontrgerilla Daire Başkanı Mehmet Eymür ile Emniyet Teşkilatından Hanefi Avcı'nın yaklaşımı da aynı çizgi paralelindeydi. Bu ekip Susurluk olayını da değerlendirerek savaş lobisine karşı bir hamle yapmıştı.

Karşı ekibi veya Gladiocu kanadı esas olarak Doğan Güreş ve Çevik Bir temsil ediyordu. Sakıp Sabancı ve Hüseyin Kıvrıkoğlu'na yönelik suikast girişimlerini bu ekip yönlendirmişti. Ayrıca daha önceleri başta Turgut Özal ve Eşref Bitlis olmak üzere devlet içinde bazı kişileri tasfiye etmeyi amaçlayan çok sayıda suikastı da aynı ekibin selefleri, daha önceki uzantıları gerçekleştirmişlerdi. 1990'da Genelkurmay Başkanlığı sırası ordu teamüllerine göre Muhittin Fisunoğlu'na gelmişti. Doğan Güreş kural dışı biçimde Genelkurmay Başkanlığı görevine getirilince aralarındaki çatlak büyüdü. Diğer ekip ordu içinde iki PKK sempatizanı askerle Doğan Güreş'e zehirli çayla suikast girişiminde bulundu. Bu girişim tam başarıya ulaşmadı. İmralı'da özel askeri savcı bu konudaki kararı kimin verdiğini sorunca, iki askerin PKK sempatizanı olduğunu, olaydan sonra kaçıp gerilla saflarına katıldıklarını ve şehit olduklarını söylemiştim. Asıl kararın ordu içinden verildiğini tahmin ettiğimi belirtmiştim. Bu yöndeki soruşturma böylelikle kapanmıştı.

Ordu içinde bu nitelikteki çelişki 20. yüzyılın başına, hatta daha öncelerine kadar uzanır. Sultan Abdülhamit'in (hatta Sultan Abdülaziz'in) düşürülüşünden Mustafa Kemal'e suikasta, 15 Şubat 1925'te Şeyh Sait'e karşı düzenlenen komployla başlayan ve 18 Kasım 1937'de Seyit Rıza'nın komployla idam edil-

mesine kadar giden Kürtlere yönelik soykırım uygulamalarına, Serbest Fırka'nın kapatılmasından (1930) İnönü'nün başbakanlıktan düşürülüşüne (1937), 27 Mayıs 1960 askeri darbesinden 28 Şubat 1997'deki postmodern darbeye ve en son 2000 sonrası darbe hazırlıklarına kadar geçen yaklaşık yüzyıllık süredeki tüm benzer olaylarda aynı çizgi çatışması vardır. Önce Almanya, sonra sırasıyla İngiltere ve ABD hegemonik güçler olarak bu çatışmaları dışarıdan destekleyip kontrol ediyorlardı. Tüm bu komplo ve suikast olayları özünde Ortadoğu halklarına, özellikle Anadolu ve Mezopotamya halklarına karşı yürütülen hegemonya savaşlarının birer yansımasıydı.

Bunlardan PKK'nin öncülük ettiği Kürt direnişinin payına düşen ve daha önceki bölümlerde taslak halinde sunduğum dört önemli Gladio savaşı dönemi vardır. Kapitalist güçlerin hegemonik savaşı Beyaz Türk faşizmi kılığına bürünerek sürdürülüyordu. M. Kemal'den beri ordu içinde bundan rahatsız olan bir kesim de her zaman vardı. Bunlar yurtsever ve Anadolucuydu. 27 Mayıs 1960 darbesinden 2000'ler sonrası darbe hazırlıklarına kadar bu yurtsever ve barış yanlısı diyebileceğimiz kesimin durumu darbeciler ve komplocularınkinden farklıydı. Darbeciler ve komplocuların arkasında esas olarak NATO-Gladio'su durmaktaydı. Ayrıca sivil toplum içinde de her iki tarafın güçlü uzantıları, odakları mevcuttu. Bunlar aralarında daimi bir ilişki ve çelişkiyi yaşarlar. Dönemlere göre birbirlerine üstünlük kurarlar. Sınıfsal olarak da millici ve işbirlikçi burjuvaları temsil etmek durumundadırlar.

İşte Suriye'den çıkışım öncesinde bu iki kesim arasında yine rekabet baş göstermişti. Bizimle diyalogdan yana olanlarla karşı olanlar arasındaki rekabet, İsrail ve ABD'nin de desteğiyle NATO-Gladiocu kanadın, yani savaş ve imha yanlısı kesimin lehine sonuçlanmıştı. Çıkışın az öncesinde İsrail İstihbaratı dolaylı yoldan ısrarla Suriye'den çıkmam gerektiği mesajını vermişti. Ayrılmayı uygun bulmamıştım. Suriye'deki konumumuzun büyük darbe almasından çekinmiştim. Stratejik ve ideolojik olarak da bunu doğru bulmuyordum. Savaş doğal seyrinde yürüyecek, kaderde olan yaşanacaktı. Kaderci çizgide değildim. Ama yaklaşık otuz yıllık ideolojik, politik ve askeri çizgiyi bir anda bir tarafa bırakarak rota değiştirmek de anlamlı bir kadere karşı çıkış tavrı olamazdı. Dürüst olmak gerekiyordu, kendimi kurtarmayı esas alamazdım. Atilla Ateş'in NATO-Gladio'su adına yaptığı son uyarıdan sonra, ancak Suriye ve Rusya'nın kararlı bir biçimde arkamızda durması halinde savaşı bir üst aşamaya tırmandırma şansımız olabilirdi. Fakat bu destek sağlanmadığı gibi, her iki ülkenin şahsi varlığını kaldırabilecek gücü veya niyetleri bile yoktu. Suriye için bu gerçekten mümkün olamazdı. Kuzeyden Türk güneyden İsrail ordusu tarafından bir günde işgal edilebilirdi. Panik içine girmeselerdi, benim için daha uygun bir üslenme imkânı yaratabilirlerdi. Bunu da göze alamadılar. Rusya'nın tavrı daha onursuzdu. Mavi Akım Projesi ve on milyar Dolarlık IMF kredisine karşılık bizi Moskova'dan zorla çıkardı.

Atina ve Roma macerasına geçmeden önce, çıkış öncesini ve sırasını daha yakından görmek oldukça öğreticidir ve büyük önem taşır.

28 Şubat 1997 darbesinin ikilemini doğru kavramadıkça olup biteni tam anlayamayız. Darbecilerin bir kanadı gerçekçi bir barış önerisi ile bize yaklaşmıştı. Sanırım arşivimizde buna ilişkin belgeler vardır. Tıpkı Turgut Özal ve Necmettin Erbakan'ın yaklaşımında olduğu gibi ciddi olduklarına ve barış istediklerine ikna olmuştum. Darbe içinde darbeye de bu barışçı ve siyasi çözüm yanlısı tutum yol açmıştı. Şimdi gayet açıkça ortaya çıkmıştır ki, o dönemde yani yakalanmama kadar, İsrail ve ABD kesinlikle barış ve siyasi çözümden yana değildi. Düşük yoğunluklu da olsa, savaşın devamını ve Kürt sorununun çözümsüz kalmasını ısrarla istemekteydiler. Ortadoğu'nun kontrolü, özellikle Irak'ın düşürülmesi için buna şiddetle ihtiyaçları vardı. Ancak bu yolla Türkiye'yi pasifize edip kendi planlarını uygulayabilirlerdi. Turgut Özal, Necmettin Erbakan ve Bülent Ecevit bu planlara dikkat etmedikleri, daha Anadolucu, millici ve Kürt sorununda barışçı ve siyasi çözümcü yaklaşım gösterdikleri için düşürülmüşlerdi. Düşürülmelerinin ölümle sonuçlanıp sonuçlanmaması savaş yanlıları için o kadar önemli değildi. Zaten savaşın içindeydiler. Savaşla sonuna kadar devam ederek, önlerine çıkan her engeli devirip amaçlarına ulaşmak istiyorlardı. Buna Kürt gerçekliğinin askeri yoldan tamamen tasfiyesi, bir nevi soykırım da dahildi. Hegemonik güçler klasik İttihat ve Terakkici çizginin devamı olan bu anlayışın arkasında durmadıkça asla başarı şansları olamazdı. Onlar da bunu bildikleri için ABD, İngiltere ve İsrail'in desteğine mutlak gereksinim duyuyorlardı. 1998'de Suriye'den çıkışımda bu destek sağlanmıştı.

1990'ların başında ABD ve İngiltere'nin, 1996'da da İsrail'in (Türkiye ile İsrail arasında askeri alanda stratejik işbirliği antlaşmaları) mutlak desteği alınmıştı. Sıra işin iç yanını halletmeye, yani gerekli hükümet değişikliklerini ve ordu içi tasfiyeleri yapmaya gelmişti. Onu da 1990'dan itibaren adım adım hayata geçireceklerdi. Genelkurmay Başkanlığı görevini devralan Doğan Güreş'in İngiltere'ye ilk gezisini yapıp geri döndüğünde "PKK'nin tasfiyesi için bize yeşil ışık yakılmıştır" demesi bu gerçeği ifade eder. Daha sonraki süreçte sadece Kürtlere ve PKK'ye yönelik imha saldırılarıyla yetinilmediğini, Cumhurbaşkanını katletmeye, hükümet değişikliklerine, ordu içi tasfiyelere, topluma yönelik pasifikasyon hareketlerine, bir dizi aydın ve işadamına yönelik suikastlara, kitlesel katliamlara ve medyanın teslim alınmasına varana kadar hangi korkunç olaylar ve çatışmaların sahnelendiğini iyi bilmekteyiz. Eksik olan şey, tüm bu olayların zincirleme bağlantılar içinde olduğunu anlamaktır. NATO'ya girişinden 1998'e kadar Türkiye'nin yaşadığı tüm önemli siyasi ve sosyal olayların temelindeki kalın NATO-Gladiocu çizgiyi görmeden hiçbir önemli olayı, çatışmayı ve suikastı doğru olarak çözemeyiz. Özde halkların özgürlük, eşitlik ve demokrasi isteklerine karşı bir NATO'cu savaş açılmış ve bu savaşın son halkasına 1998'deki Suriye'den çıkışım eklenmiştir.

Çıkışta önümde iki yol vardı: Bunlardan birincisi dağ, ikincisi Avrupa yoluydu. Dağ yolunu seçmek savaşın şiddetlenmesi, Avrupa yolunu tercih etmek ise diplomatik-politik çözüm şansını aramak demekti. Dağ yolu hazırlıklarının günler öncesinden yapıldığı bilinmektedir. Kuvvetli ihtimal dağa çıkış yönün-

deydi. Fakat tam o sırada bir Yunanlı heyetin yanımıza gelişi ve Atina temsilcimiz Ayfer Kaya'nın Yunanlı yetkililerle yaptığı yoğun telefon görüşmeleri (Ki, görüşülenler üst düzey yetkili sayılmaktadır), rotayı Atina'ya çevirmemize yol açtı. Suriyeli yetkililerin sorunu çok acil çıkış yapmamdı. Fakat Avrupa'ya çıkışımdan pek de rahat görünmüyorlardı. Bu konuda alternatif yaratmamaları kendilerinin ciddi kusurudur. Atina'ya çıkış aslında hesapta yoktu. Bir fırsattı ve oradaki dostların ciddiyetine inanarak bu fırsatı değerlendirmekten kaçınmadım. Eğer karşılaştığım tablodaki gibi olduklarını bilseydim, kesinlikle çıkış yapmazdım. Burada sorulması gereken soru şudur: Yunanistan'da da çok güçlü olduğu bilinen Gladio bölümü mü acaba bu çıkış senaryosunda rol oynadı? Buna kesin yanıt veremiyorum. Bu konunun araştırılması gerekiyor. Türkiye'ye teslim edilmemde ABD'nin Türk yönetimiyle sağladığı uzlaşmada Yunanlılarla olan sorunların çözümünde ilke anlaşmasına varılmış, en azından bu doğrultuda söz alınmış olması ihtimal dahilindedir. Özellikle Ege ve Kıbrıs sorununun çözümünde bu yönde niyet belirtmeleri kuvvetli bir ihtimaldir. Türkiye'nin bu konuda sınırsız tavizkâr tutum içinde olduğu mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır.

Suriyeliler 9 Ekim'de içinde bulunduğum uçak Atina'ya indiğinde rahatlamışlardı. Atina'ya indiğimde karşıma Kalenderidis çıktı. Kalenderidis uzun süre Türkiye'de de kalmış olan NATO'da görevli bir subaydı. Aynı görevi İsveç'te de sürdürmüştü. Yunan Gladio'sundan olma ihtimali vardı. Oldukça dost görünüyordu. Aramızda ilginç bir kurye de vardı. Bazı NATO belgelerini bana sızdırmıştı. Güven yaratmak için de böyle davranmış olabilir. Kendisi beni aynı havaalanında bir odada bekleyen havacı general ve İstihbarat Şefi Stavrakakis'in yanına götürdü. Stavrakakis, âdeta Nuh der peygamber demez bir tavırla, geçici bile olsa Yunanistan'a giriş yapamayacağımı söyledi. Sözleştiğimiz dostlar ortalıkta yoktu. Akşama kadar didiştik. Tesadüfen devreye Moskova'daki ilişkimiz Numan Uçar girdi. Bir Yunan özel uçağıyla yönümüzü Moskova'ya çevirdik. Liberal Demokrat Parti Başkanı Jirinowski'nin yardımıyla Moskova'ya inmeyi, o sırada ekonomik kaos yaşayan Rusya'ya giriş yapmayı başardık. Fakat bu sefer karşımıza Rus İç İstihbarat Şefi çıktı. O da Nuh der peygamber demez havasındaydı. O koşullarda Rusya'da kalamazdık. Yaklaşık otuz üç gün sözde gizli kaldım. Yanında kaldıklarım ve benimle ilgilenenler Yahudi kökenli siyasilerdi. Dürüst olduklarına inanıyordum. Beni gerçekten gizlemek istiyorlardı. Ama bu yöntemi doğru bulamazdım. Bu süre içinde hem İsrail Başbakanı A. Şaron, hem de ABD Dışişleri Bakanı M. Allbright Rusya'ya gelmişlerdi. Rusya'da Pirimakov başbakandı. Hepsi de Yahudi kökenliydi. Ayrıca dönemin Türkiye Başbakanı Mesut Yılmaz da devredeydi. Sonunda Mavi Akım Projesi ve on milyar Dolarlık IMF kredisi üzerinde anlaşarak Rusya'dan ayrılmamı sağladılar.

Moskova'yı hemen tercih etmem, "Ne de olsa yetmiş yıllık bir sosyalizm deneyimi yaşadılar; ister çıkarları ister enternasyonalist tutum gereği olsun, beni rahatlıkla kabul ederler" inancından kaynaklanıyordu. Sistemin çöküşüne rağmen, moral açıdan bu kadar düşmüş olabileceklerini beklemiyordum. Libe-

ral kapitalizmden çok daha kötü bir bürokratik kapitalizm çöküntüsüyle karşı karşıyaydık. En az Atina'daki dostlar kadar Moskova'daki dostların tutumundan da hayal kırıklığına uğradık. Daha doğrusu, kurulu dost ilişkilerinin pek güvenilir olmadığı açığa çıkmıştı.

Üçüncü rotamız yine tesadüfen Roma ilişkilerinden yararlanma temelinde oldu. Kısa süre önce ilişki kurduğumuz Komünist Parti-Yeniden Yapılanma'dan iki dost milletvekilinin yardımıyla Roma macerasına başladık. Bu sefer İtalyan istihbaratının senaryosuyla bir bölümü hastanede geçen altmış altı gün sürecek Roma günlerimiz başladı. Dönemin Başbakanı Massimo D'Alema'nın tavrı dürüst ama yetersizdi. Siyasi güvenceyi tam verememişti. Durumumuzu yargıya terk etti. Buna öfkelenmiştim. İlk fırsatta İtalya'dan çıkma kararlılığındaydım. D'Alema son demecinde, İtalya'da dilediğim kadar kalabileceğimi belirtmişti. Ama bu bana zoraki bir tavır gibi geldi. Bu arada yanılmıyorsam ortak bir Arap girişimi oldu. Açıklamadıkları bir yere götürmek istediklerini söylediler. Resmiyeti ve güvencesi olmadığından kabul etmedim.

Rusya'ya ikinci sefer gidişim hataydı. Ama bu hatada Numan Uçar'ın laçka tavrının rolü vardı. Bu kişinin içyüzünü halen tam bilemediğim tavrına güvenerek yola çıktım. İçyüzünü bilseydim kesinlikle Roma'dan çıkış yapmazdım. Yanıltılmıştım. D'Alema'nın özel uçağıyla NATO sahasından çıktığımda derin bir oh çektiğimi hatırlıyorum. Fakat bu çıkış yağmurdan kurtulayım derken doluya tutulmak gibi bir şeydi. Bu sefer Rus İç İstihbaratı beni gidişin Ermenistan'a olacağına ikna ettikten sonra havaalanına götürdü. Sanırım hazırlanan senaryo gereği havaalanında Ermenistan işinin yattığını, istersem bir haftalığına Tacikistan'a gidebileceğimi, bu bir hafta içinde alternatif yaratabileceklerini söylediler. Beni bir nevi aldatarak bir kargo uçağıyla Tacikistan'ın başkenti Duşanbe'ye indirdiler. Bir hafta hiç çıkmadan bir odada bekledik. Moskova'ya tekrar döndük. Mecburen tekrar Yunanlı dostlara başvurduk. İki gün içinde hayli maceralı, karlı soğuk bir Moskova gününden sonra yönümüzü tekrar Atina'ya çevirdik.

Hatırladığım kadarıyla bu sefer tam anlamıyla Olympos tanrılarının oyunlarına geldiğimi kendi kendime fısıldar oldum. Tam da bu tanrı hayaletlerinin arasında bulunuyordum. Özellikle Hades aklıma düşmüştü. Havaalanının VIP salonundan giriş yaptım. Giriş yapmamla Cehennem Tanrısı Hades'in amansız takibinin başlaması bir oldu. Dostum Nagzakis'in eski çağın büyücü kadınlarına benzeyen kaynanasının epey dağınık evinde bir gece kalabildim. Kadına "Pangalos ne yapar?" diye sormuştum. "Seçimlerde kullanır" derken, çağın gerçeklerinden ne denli kopuk olduğunu anlatır gibiydi. Bana biraz da eski soylu ama çok güçsüz bırakılmış Yunan halk gerçeğini anımsattı. O geceden sonra bir nevi ölüm kampına doğru gidiş başladı. Tümüyle Hades devredeydi. Söylenen ve yapılan her şey sahteydi. Dürüst unsurlar yok muydu? Vardı, fakat hepsi modernite canavarı karşısında çaresizdi.

Afrika'ya doğru yola çıkışta bu sefer Mandela figürü etkili oldu: Moskova'ya doğru yola çıkışta Lenin figürünün etkili olması gibi. Güya Güney Afrika'ya gidecek, hem sağlam diplomatik ilişki kuracak hem de resmi geçerli

pasaport alacaktım. Yunan devleti sahtekârlığı bu oyunda da başarılı olmuştu. Aslında tarih boyunca Yunan halkının demokrasisinin bu sahtekâr tarafından hep aldatıldığını ve büyük trajedilere duçar edildiğini bilerek yaklaşmalıydım. Dostluklara çocuk saflığıyla inanmam bu tavrımda etkili oldu. Yunanistan'dan çıkış sırasında her iki havaalanına gidişte içinde olduğum arabanın şoförleri ayıkıp kendime gelmem ve gitmememem için yoğun çaba harcadılar. Büyük bir komplonun yürürlükte olduğunu belirtmek için ellerinden geleni yapma dürüstlüğünü gösterdiler. Muhtemelen onlar da alt düzey istihbarat memurlarıydı. Birincisi arabayı uçağa çarptırarak gidişi engelledi. İkincisi ise arabayı gizli geçmemiz gereken havaalanına yakın yerde yedi sefer dakikalarca bozulmuş süsü vererek durdurdu. Verilen sözlere o kadar güvenmiştik ki, hiç ayıkmadım. Tersine, bir an önce kaderde ne varsa görmek için aceleyle gitmek istiyordum. Bindiğim uçak Gladio'nun gizli operasyonlarda kullandığı bir araçtı.

Yalnız ondan önce bir de Minsk seferimiz vardı. Nairobi'ye gitmeden önce Minsk üzerinden Hollanda'ya geçiş yapacaktım. Yine özel uçakla Minsk'in dondurucu soğuğu altında iki saatten fazla bekledim. Beklenen uçak gelmedi. Beyaz Rusya havaalanı polisleri uçağı dakikalarca kontrol ettiler. Bir ihtimal ve belki de son fırsat olarak beni Minsk Havaalanına bırakacaklardı. Gerisi Beyaz Rusya yönetiminin insafına kalmıştı. İlginç olan odur ki, o sırada Türk Milli Savunma Bakanı İsmet Sezgin de Minsk'e bir ziyarette bulunmuştu. Beklenen uçak gelmeyince, güya son fırsat da kaçmış oldu. Geriye dönüş bir nevi 'beyaz ölümdü'. Gladio uçağı Akdeniz üzerinden süzülürken, sonraki yorumumla bu gidişi Yahudi soykırımında kurbanların tren seferleriyle taşınmasına benzetmiştim. Şahsımda bir halka uygulanan soykırım rejiminin en kritik dönemine girilmişti. NATO'nun gizli ve gerçek yüzünü bu seferler sırasında gördüm. Minsk'ten dönerken, uçağın herhangi bir Avrupa havaalanına inmemesi için yirmi dört saatlik alarm verilmişti. Anlaşılıyor ki, o dönemde tek isyankâr devlet olan Beyaz Rusya'nın Minsk Havaalanı dışında inişi kabul edecek tek bir havaalanı bırakılmamıştı.

Nairobi'deki cehennemde önüme üç yol konulmuştu: Birincisi, uzun süre emre itaatsizlikten çatışma süsü verilmiş bir ölüm; ikincisi, CIA'nin bir dediğini iki etmeden emrine girmem ve teslim olmam; üçüncüsü, çoktan hazırlanmış Türk özel savaş timlerine teslim edilmem.

Nairobi'deyken yanımda bulunan kişilerden Dilan tedirgin bir ruh hali içindeydi. Düşüncelerini tam açıklasaydı ve sivil toplum örgütlerini harekete geçirebilseydi, belki de komplo kısmen bozulabilir veya boşa çıkarılabilirdi. Kendisinin bir tabancayla kendimizi savunmayı önermesini yadırgamıştım. Bu bizim ve benim için intihar demekti. İntihara niyetim yoktu. Israrla silahı üzerimde taşımam için son ana kadar etrafımda fır dönüyordu. Silah üzerimde olsaydı ve çekmeye çalışsaydım, bu tavır kesinlikle ölüm demek olacaktı. Daha sonra sorgulama sırasında, silah kullanmam halinde vur emri olduğu söylenmişti. Elçilikten çıkmamın da ölüm demek olduğunu söylediler. En akıllı tavrı aldığımı belirttiler. Ne kadar doğruyu söylediler, bilemeyiz.

On beş günlük Nairobi sürecinde Büyükelçi Kostulas'ın tavrı anlaşılmaya değer. Acaba kullanılmış mıydı? Yoksa çok önceden planın bir parçası olarak mı hazırlanmıştı? Kendim bunu çözemedim. Teslim edilmemden önce kendi ikametgâhı olan eve hiç gelmedi. Elçilikten bir nevi zorla çıkarılmak istenmem yüzünden Nairobi zebanisine biraz sert çıkıştı. Ama bu tavrı sahtekârca da olabilir. Bu sefer de güya Hollanda'ya gidiş için Pangalos izin çıkarmıştı. Buna pek inanmamıştım. Çünkü Yunan özel timleri evden çıkmamam halinde zorla saldırıp çıkarmak için pusuda bekliyorlardı. Kenya polisi de aynı şeyi yapmaya hazırlanmıştı. Tabii Güney Afrika Cumhuriyeti'ne gidiş çoktan bir aldatılış öyküsü olarak kalmıştı. Kiliseye, BM'ye sığınma gibi öneriler hep kuşkuluydu. Çıkmamakta diretmiştim.

9 Ekim 1998'den 15 Şubat 1999'a kadarki dört aylık süreç müthiş geçmişti. Dünya hegemonu ABD dışında hiçbir güç bu süreçte bu dört aylık operasyonu düzenleyemezdi. Türk özel savaş güçlerinin (Bu güçlerin başkanı General Engin Alan'mış) bu süreçteki rolü sadece beni uçakla İmralı'ya, o da kontrollü olarak taşımaktı. Süreç kesinlikle NATO tarihinin en önemli operasyonunun gerçekleştirildiği bir süreçti. Bu o kadar açıktı ki, gidilen yerlerde hiç kimse aykırı bir tavır sergileyemiyordu. Sergileyenler anında etkisizleştiriliyordu. Büyük Rusya bile çok açık bir biçimde etkisizleştirilmişti. Yunanlıların tavrı zaten her şeyi açıklamaya yetiyordu. Roma'da kaldığım evin içinde ve dışında alınan güvenlik tedbirleri durumu oldukça açıklayıcıydı. Tutsaklığa özgü olağanüstü tedbirler almışlardı. Dışarıya adım bile attırmadılar. Özel güvenlik timleri odamın kapısına kadar her yeri yirmi dört saat kontrol altında tutuyorlardı. D'Alema Hükümeti sol demokrat bir hükümetti. D'Alema tecrübesizdi, kendisi yalnız başına karar alamadı. Tüm Avrupa'yı dolaştı. İngiltere ona kendi öz kararını alması gerektiğini belirtti; kendisine pek dayanışma göstermedi. Brüksel'in tavrı net değildi. Sonuçta yargıya havale edildik. Bu tavırda Gladio'nun etkisini görmemek mümkün değildi. Zaten İtalya Gladio'nun en güçlü olduğu ülkelerden biriydi. Berlusconi tüm gücünü harekete geçirmişti. Kendisi Gladio'nun adamıydı. İtalya'nın beni kaldıramayacağını bildiğim için ayrılmak zorunda kalmıştım. Tabii Türkiye bunun karşılığında ABD ve İsrail'in en güvenilir ama en uydu ülkesi haline getirilmişti. Çılgınca küreselleştiği iddia edilen süreç aslında Türkiye'nin küresel finans kapitalizmine peşkeş çekilmesi öyküsünden başka bir şey değildi.

Irak'ın işgal senaryosu da benim teslim edilmemle sıkı sıkıya bağlantılıdır. İşgal aslında bana yönelik operasyonla başlatılmıştır. Aynı husus Afganistan'ın işgali için de geçerlidir. Daha doğrusu, Büyük Ortadoğu Projesi'nin hayata geçirilişinin kilit adımlarından biri ve ilki bana yönelik olan operasyondu. Ecevit'in "Öcalan'ın niçin teslim edildiğini bir türlü anlamadım" demesi boşuna değildi. Birinci Dünya Savaşı nasıl Avusturya Veliahdının bir Sırp milliyetçisi tarafından vurulmasıyla başlatıldıysa, bir nevi 'Üçüncü Dünya Savaşı' da bana yönelik operasyonla başlatılmıştı.

Operasyondan sonraki süreci anlamak için operasyon öncesinde ve sırasında olup bitenleri iyice anlamak gerekir. ABD Başkanı Clinton Suriye'den

çıkarılmam sorununu görüşmek için Başkan Hafız Esad'la biri Şam'da, diğeri İsviçre'de toplam dört saatten fazla süren iki toplantı yaptı. Hafız Esad o görüşmelerde konumumun önemini fark etti. Sürece yaymayı kendisi açısından daha uygun gördü. Geçici bile olsa, Suriye'den çıkmam konusunda bir talepte bulunmadı. Beni Türkiye'ye karşı iyi bir dengeleyici unsur olarak sonuna kadar değerlendirmek istiyordu. Ben ise Suriye'yi stratejik tavır almaya zorladım. Ama gücüm veya durumum bunu başarmaya elvermiyordu. İran'da olsaydım belki de stratejik bir ittifak geliştirilebilirdi. O konuda da ben İran'a güvenemiyordum; geleneksel tavırlarından (Simko ve Qasimlo cinayetleri ve bunun gibi komplolar, Med Kralı Astiyag'ın Harpagos tarafından düşürülüşüne kadar eskiye giden oyunlar) çekiniyordum. Clinton ve ilişki içinde olduğu Irak Kürt liderleri Suriye'de bulunmamı kendi stratejik amaçları için uygun görmüyorlardı. Çünkü Kürdistan ve Kürtler giderek kontrollerinden çıkıyordu. İsrail de bu durumdan çok rahatsızdı. Kürdistan'daki gelişmelerin seyri ve Kürtlerin kontrolünün ellerinden çıkması onlar için kabul edilemez bir durumdu. Kürdistan'ı kontrolleri altında tutmak, özellikle Irak'la ilgili planları için hayati rol ifade ediyordu. Mutlaka ayrılmam ve bağımsız Kürt kimliği ile özgürlük çizgisine son vermem dayatılıyordu.

Bizim varlık nedenimiz ise, partimiz ve özgürlük çizgisiydi. ABD ve İngiltere 1925'ten beri Türkiye'ye verdikleri sözü (Irak Kürdistan'ına dokunmamak şartıyla Türkiye Kürdistan'ını feda etmek) tutmak durumundaydılar. Türkiye bu temelde NATO'ya girmiş, kendisiyle bu temelde Kürt sorunu üzerinde anlaşmışlardı. Konumumuz ve stratejimiz, geleneksel ve güncel olarak büyük önem arz eden Ortadoğu'daki bu dengeyi ve hegemonyayı tehdit ediyordu. Ya bu hegemonyanın yörüngesine girecek ya da tasfiye edilecektik. Türkiye Cumhuriyeti 1925'ten beri bu hegemonik güçlerle yaptığı antlaşmaları (1926'da Musul-Kerkük konusunda anlaşma, 1952'de NATO'ya giriş, 1958 ve 1996'da İsrail'le yapılan anlaşmalar) Kürtleri tarihten silme temelinde kullanmak istiyordu. Laik milliyetçi pozitivist ideoloji bu imkânı veriyordu. Cumhuriyet kadrosu buna inandırılmıştı. Bu aslında tarihsel Türk-Kürt ilişkilerinin ruhuna ve ittifakına çok aykırı bir durumdu. Ama İsrail'in kuruluş hesapları nedeniyle sistemin yapamayacağı çılgınlık yok gibiydi. Beyaz Türk gerçeği denilen yapay ideoloji, kadro ve sınıf oluşumu bu temelde inşa edilmişti. Ayrıca PKK bu oluşuma öldürücü darbe vurmuştu. Çünkü Kürt kimliğinin kabulü ve özgürlüğünün tanınması bu oluşumun inkârı anlamına geliyor, en azından bu ölümcül politikaların terk edilmesini gerektiriyordu. İsrail'le yapılan antlaşmalar bu oluşum için hayati anlam ifade eder. Zaten Türk ulus-devleti Proto-İsrail olarak inşa edilmişti.

KDP bağlamında da benzer bir Beyaz Kürt oluşumu inşa edilmeye çalışıldı. Aynı merkez hem Türklerde hem de Kürtlerde benzer ama aralarında çelişkiler bulunan iki güç yaratmayı varlıkları için (ABD ve İngiltere başta olmak üzere, Batının Ortadoğu'daki hegemonik çıkarları ve İsrail'in güvenliği için) hayati önemde görmekteydiler. Kendilerine bağlı ama aralarında hep problemler olan bu iki güç bağlamında bölgedeki çıkarlarını kollamak son derece akıl-

lıca bir politikaydı. PKK'nin çıkışı, tarihsel olduğu kadar güncel geçerliliği de olan bu oyunu bozuyordu. 1993 ve 1998'deki çözüm ve barış imkânının doğması bu oyunun sonu demekti. Onun için bu tarz bir çözüme müsaade edilmedi. Büyük suikastlar ve komplolar düzenlendi. PKK'nin Kürtleri denetim altından çıkarıp, başta Türkler olmak üzere diğer toplumlar ve devletlerle barıştırması, bu güçlerin Ortadoğu'daki hegemonik oyunları ve çıkarlarının devamı açısından stratejik bir darbeydi. Gerekçelerini daha da kapsamlı biçimde sıralayabileceğimiz bu hususlar, 1998 komplosunun neden büyük ve stratejik amaçlı olduğunu yeterince kanıtlamaktadır.

Clinton o dönemde Ortadoğu'daki hegemonik hamleye büyük önem veriyor ve Türkiye'nin rolünün bundaki önemini hep vurguluyordu. Özel Danışmanı General Galtieri bana yönelik operasyonu Clinton'ın emriyle yönettiklerini bizzat açıklamıştı. 'Üçüncü Dünya Savaşı' meselesine gelince, Irak, Afganistan, Lübnan, Pakistan, Türkiye, Yemen, Somali ve Mısır başta olmak üzere belli başlı ülkelerde olup bitenlerin bilançosunun çoktan Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarındaki bilançoları birçok yönden aşmış olması bu savaşın gerçekliğinin anlaşılması için yeterlidir. Zaten nükleer silahlar nedeniyle 'Üçüncü Dünya Savaşı'nın parçalı olacağı, uzun bir sürece yayılacağı ve değişik teknolojilerle yürütüleceği anlaşılır bir husustur. NATO'nun son Lizbon Zirvesi, ABD'nin İran etrafındaki ablukayı derinleştirmesi, 'Üçüncü Dünya Savaşı'nın seyri hakkında gereken bilgiyi vermektedir.

'Üçüncü Dünya Savaşı' bir gerçektir ve ağırlık merkezi Ortadoğu coğrafyası ve kültürel ortamıdır. Sadece 'Üçüncü Dünya Savaşı'nın yoğunluk merkezi olan Irak'ta yaşananlar bile buradaki savaşın bir ülke ile ilgili olmadığını, dünya hegemonik güçlerinin çıkarları ve varlığı ile ilgili olduğunu gayet iyi açıklamaktadır. Bu savaş ancak İran'ın tamamen etkisizleştirilmesi, Afganistan ve Irak'ın istikrara kavuşturulması, Çin'in ve Latin Amerika'nın tehdit olmaktan çıkarılmasıyla sonlandırılabilir. Dolayısıyla savaşın daha ortalarındayız. Kesin bir şey söylemek sosyal bilimler açısından doğru olmasa da, savaş en az on yıllık (NATO'nun son stratejik planları da on yıllık bir süreyi öngörmektedir) bir süre daha devam edebilir. Bazen diplomasi, bazen şiddet yoğunlaşacaktır. Gündeme şiddetli ve kontrollü ekonomik krizlerle müdahale edilecektir. Alanların önceliği değişecek, ama şöyle veya böyle savaş komple olarak birçok alanda cereyan edecektir. Ancak savaşın bu temel doğası göz önüne getirildiğinde, bana yönelik 1998 operasyonunun neden uluslararası çapta yürütüldüğü ve NATO'nun en büyük Gladio operasyonu olduğu daha iyi anlaşılacaktır. Şüphesiz büyük savaşlarda hep hegemonik güçler kazanmazlar, halklar da çok şey kazanabilirler. Hatta hegemonik güçler sistemsel kaybedebilir, halklar sistemsel kazanabilirler.

Bu konuyu bundan sonraki bölümün ana konusu olarak çözümleyeceğim.

2- İmralı Süreci

Büyük Gladio komplosunun en önemli bölümü İmralı'da yaşama geçirilmeye çalışılmıştır. Beni Adaya getiren birimin şefi General Engin Alan'ın göre-

vi bile bu gerçeği aydınlatmaya yeter. Engin Alan dönemin Özel Kuvvetler Komutanlığı'nın, yani Türk Gladio'sunun resmi şefi durumundaydı. Adada beni karşılayan AB Konseyi yetkilisinin yaklaşımı, komplonun AB boyutunu daha da açıklayıcı nitelikteydi. ABD, AB ve Türk yönetimi arasındaki antlaşma böylece açığa çıkmış durumdaydı. Operasyonun baştan sona ABD ve AB'nin siyasi sorumluluğu altında NATO Gladio'su tarafından yürütüldüğünü bu üç göstergeden (ABD Başkanı Clinton'un özel danışmanı General Galtieri'nin açıklamaları, AB Siyasi Komiserliğinden bayan yetkilinin yaklaşımı ve Türk Özel Kuvvet Komutanlığı Şefi Engin Alan'ın rolü) daha açıklayıcı kanıt olamaz. Daha sonra ortaya çıkan bu gerçeklerden önce de beni etkisizleştiren gücün Türk hükümeti güvenlik güçleri olmadığından şüphe etmiyordum, ama operasyon mekanizmasını tam kavrayamamıştım. Süreç gerçekte olduğundan çok farklı yansıtılıyordu. Türk hükümeti bastırıyor ve sonuç alıyor gibi bir hava ısrarla yaratılıyordu. Başbakan Bülent Ecevit'in beni niçin yakaladıklarını ve Türkiye'ye iade ettiklerini anlamadığını söylemesi bile bu iddiamı doğrulayıcı önemli bir kanıttır. Gelişmeler çözümlenip netleştirildikçe iddiam daha da doğrulanacaktır.

Ada'da beni ilk karşılayan kişi resmi üniformalı albay rütbesinde bir askerdi. Kendini Genelkurmay'ın temsilcisi olarak tanıttı. İkili ve gizli olmasında yarar gördüğünü belirttiği önemli konuşmalar yaptı. Daha sonra sorgulama resmen başladığında da aynı yetkilinin ayrı ve önemli konuşmaları olmuştu. Dört güvenlik biriminden (Genelkurmay, Jandarma, Emniyet ve Milli İstihbarat) oluşan bir heyetin çapraz sorgulaması on gün sürmüştü. Bu arada kuvvet komutanlıklarına hitaben bir kaset konuşmam oldu. Daha sonra da aylarca süren sohbet niteliğinde karşılıklı konuşmalar oldu. Başka kişiler de ara sıra devreye giriyor, Avrupa'dan da ara sıra heyetler geliyordu.

İmralı sürecinin uluslararası komplo niteliğini göz önünde bulunduran bir savunma anlayışına öncelik tanıdım. Yaşadıkları katı Türklük bilinci, Türklük adına hareket edenlerin gerçekle bağlarını kopartmıştı. Komplonun ardındaki felsefeyi kavramaları doğalarına aykırıydı. Çünkü onlar da en az yüzyıllık bu komplo felsefesinin inşa ettiği yapılanmaların ürünüydüler. Dolayısıyla inşa edilmiş bu yapılanmalarını inkâr etmeleri ve eleştirel yaklaşmaları beklenemezdi. İster yargılanma komedisi sırasında ister hükümlülük sürecinde olsun, kendilerinden herhangi olumlu bir değişim iradesi beklemek anlamsız olurdu. Genelkurmay Başkanlığı temsilcisinin fısıltı halinde söylediklerine uygun davranılacağına inanmak, mevcut koşullarda safdillik olurdu. Zaten sözlerini uygulayabilecek bir karar gücünden yoksundular. Benim için ABD'nin arkasında durduğu ve AB'nin kontrol ettiği bir sistem icat edilmişti. Bu sistemi kurgulayan İngiltere'ydi, icrası da Türklerin payına düşmüştü.

Komplonun ardındaki felsefi ve politik zihniyeti anlamak büyük önem taşır. Sıkça komplonun asırlık bir temeli olduğundan bahsediyor, döne dolaşa bunu açıklıyorum. Her dönemin kilometre taşı olan komplolardan bahsettim. Bunlardan sadece Kürtlere yönelik olanlarından Hamidiye Alayları komplosu, 1914 Bitlis'teki Melle Selim, 1925 Şeyh Sait, 1930 Ağrı ve 1937 Dersim komplo-

ları, 1959'da 49'lar ve 1960'ta 400'ler Davaları, Faik Bucak'ın öldürülmesi ve Sait Kırmızıtoprak'ın KDP tarafından katledilmesi, yine PKK'nin ideolojik aşamasından günümüze kadar aynı zihniyet tarafından organize edilen yüzlerce komplo bir çırpıda sıralanabilir. Komploları düzenleyenler bunu ustaca düzenlenmiş iktidar sanatı saymaktadırlar. Yani komplo iktidar sanatının en önemli aracı ve ruhu durumundadır. Bu sanat Kürtler için kesinlikle komplo temelinde yürütülmek durumundaydı. Komplonun açıktan bir yöntemle uygulanması, öyküdeki çocuğun "Anne bak, kral çıplak" demesine benzer bir duruma yol açacaktı. Hedefinde soykırıma dek giden uygulamalar bulunan bir iktidar gücünün elinde komplo dışında bir araç ve buna yön veren zihniyet yoktur. Burada önemli olan, komploya dahil olan güçlerin doğru tanınması ve tanımlanmasıdır.

İmralı sürecinde bu konuda zorlandığımı belirtmeliyim. Öyle ki, komplonun içinde birbirleriyle oldukça çelişkili güçlerin varlığı söz konusudur. ABD'den Rusya Federasyonu'na, AB'den Arap Birliği'ne, Türkiye'den Yunanistan'a, Kenya'dan Tacikistan'a kadar birçok devlet komploya dahil olmuştu. Asırlık düşmanlar olan Türkler ve Yunanlıları birleştiren neydi? Neden benim sırtımdan bu kadar ilkesiz ittifaklar veya çıkar birlikleri kuruluyordu? Ayrıca hedeflenmeme için için sevinen Türk ve Kürt sol ve ulusal işbirlikçilerin sayısı hesaplanmayacak kadar çoktu. Resmi dünya sanki benim şahsımda en tehlikeli rakibini kıstırmış gibiydi. PKK içinde bile kendileri için ikbal günlerinin geldiğine ve diledikleri gibi yaşamaları fırsatının doğduğuna inananların sayısı küçümsenemezdi. Şüphesiz en başta ve en genel bir gözlem tüm bu güçlerin kapitalist modernitenin liberal çıkarlar peşinde koşan önde gelen kesimlerinden oluştuğunu ortaya koyuyordu. Ben birçoğunun liberal faşist zihniyetini ve çıkarlarını tehdit etmekteydim.

Örneğin İngiltere bu güçler içinde en tecrübelisidir. Benim Avrupa'da politika yapmamam için ilk işaret fişeğini sıkan güçtür. Avrupa'ya adım atar atmaz beni hemen 'persona non grata', yani 'istenmeyen kişi' ilan etmişti. Bu basit bir adım değildi, sonucu önceden belirleyen adımlardandı. Peki, Humeyni için, Lenin için bile alınmayan böylesi bir tavır neden hemen benim için alınmıştı? Savunmamın birçok bölümünde buna yönelik birçok ipucunu açıklamaya çalıştım. Bu nedenle fazla tekrarlamaya gerek yoktur. Özcesi, Ortadoğu'ya yönelik iki yüz yıllık hegemonik hesapları önünde, özellikle Kürdistan politikasından ötürü (özetle "Ver Kerkük-Musul'u, yok et kendi sınırlarındaki Kürtleri" politikası nedeniyle) ciddi bir engel olarak ortaya çıkmıştım. Bütün planları ve uygulayıcıları karşısında tehlikeli olmaya başlamıştım.

ABD'nin derdi daha başkaydı. BOP devreye konulmak istenmekteydi. Bunun için Kürdistan'daki gelişmeler kilit önemdeydi. Mutlaka etkisizleştirilmem en azından konjonktür gereğiydi. Tasfiye edilmem o günler için küresel politikalarına uygun düşmekteydi. Tarihinin çok önemli bir ekonomik krizini yaşayan Rusya'nın o dönemde çok acil krediye ihtiyacı vardı. Eğer derde derman olacaksa, bana karşı düzenlenen komploda yer alıp rolünü oynamaması için neden kalmayacaktı. Zaten diğerleri 'Büyük Ağabey'in uslu küçük kardeşleriy-

di. Ağabey ne söylese başları üzerinde yeri vardı. Türk solculuğu (istisnalar hariç), Kürt işbirlikçileri ve PKK'deki rahatsızlar için ciddi bir rakipten kurtulma fırsatı söz konusuydu. Hepsinin bu tavırlarının derinindeki felsefe son tahlilde liberalizmin günlük çıkarcılığının, pragmatizminin, egoizminin felsefesidir.

Bunları söylerken sanırım gerçeği biraz daha aydınlatmış oluyorum. O günlerde Kürdistan'ın özgürlüğünden ve Kürtlerin kimliğini kazanmalarından yana olmak, her türlü günübirlik liberal çıkarları, pragmatizmi ve bencilliği aşmayı gerektiriyor; sağı ve soluyla kapitalist modernite yaşamından vazgeçmeyi veya bu yaşamın karşısına dikilmeyi emrediyor, buna zorluyordu. Tersine o günlerin dünyası küresel liberalizmin dünyayı fethetme savaşında şahlandığı günlerin dünyasıydı. Liberal faşizmin dünya çapında egemenliğini ilan ettiği yıllar yaşanmaktaydı. Politik açıdan ise, Ortadoğu hegemonik mücadelenin merkezi konumundaydı. Kürdistan üzerindeki mücadele hegemonik hesaplar açısından kilit roldeydi. PKK'nin ideolojik ve politik konumu hegemonik hesaplarla açık çelişki içindeydi. Dolayısıyla tasfiye edilmem bu hesapların önünün açılması anlamına geliyordu.

İmralı döngüsünde tüm bu tarihsel hesaplar şahsımda yeniden canlandırıldı. İmralı sürecini çözümleyebilmem için uzun bir tarihsel temeli bulunan güncel çıkar çatışmalarının farkına varabilecek bir bilince sahip olmam gerekiyordu. Hegemonik sistemin komplo hesaplarında çok dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de ustaca planlanmış ve son iki yüzyılda uygulanan bölgeye ilişkin 'böl-yönet' politikalarına alet olmamak, özellikle derinleştirilmesi hedeflenen Türk-Kürt çatışmasında bu güçler yararına kullanılmamaktı. Bu politikalara alet olan Ermeniler, Grekler, Balkanlardaki etnik yapılar, Araplar, Süryaniler, Türkler ve Kürtler çok şey yitirmişlerdi. Bunlardan bazıları binlerce yıllık vatanlarından ve kültürel varlıklarından olmuşlar, hatta ulusal toplum olmaktan çıkarılmışlardı. Ayrıca Türklerle birlikte yaşadıklarından ötürü birçok güç Kürtlere karşı öfke içindeydi. Malazgirt Savaşından beri stratejik önemini her zaman koruyan bu birlik, özellikle 1925'ten bu yana uygulanan inkâr ve imha politikasıyla berhava edildi. Cumhuriyet'in bu asli unsurunun inkârı ve tasfiyesine yönelik süreç derinliğine araştırılıp tarih felsefesiyle yorumlandığında, özünde bu stratejik birliğin hedeflendiği açığa çıkıyordu. İngilizler ve iç uzantılarının Mustafa Kemal'i zorlamaları komplonun en önemli adımıydı. Geleneksel Türk yönetim olgusunda, felsefesinde Kürt düşmanlığı ve asimilasyonculuğu yoktu. Bu düşmanlık özel amaçlarla geliştirilmişti. İsyan süreçleri ve sonrasında yaşananlar bu gerçeği doğruluyordu. İmralı'da oldukça dikkatimi çeken ve üzerinde daha da yoğunlaştığım bu durum, politik felsefemde köklü bir dönüşüme yol açtı.

Üç versiyon halinde geliştirdiğim savunmalarımda bu siyasi düşüncenin gelişimini görmek mümkündür. Vardığım sonuçlar ana hatlarıyla şöyleydi:

a- Komplo şahsımda sadece Kürtlere değil, Türklere de yapılmıştı. Teslim ediliş biçimi ve bunda rol oynayanların niyeti 'terör'ün sona erdirilmesi ve çözüm olmayıp, bir yüzyıl daha sürecek şekilde anlaşmazlığın temelini derin-

leştirmekti. Beni komployа düşürmeleri bu niyetleri için ideal bir fırsat sunmuştu. Bu fırsatı sonuna kadar kullanmak isteyeceklerdi. Aksini düşünmek mümkün değildi. Çünkü isteselerdi bu yöndeki çok olumlu gelişmelere katkı sunabilirlerdi. Oysa işleri sürekli çıkmaza sürüklüyorlar, sorunu çözmek yerine tam bir kördüğüme dönüştürüyorlardı. Tipik bir İsrail-Filistin ikilemi yaratılmak isteniyordu. Nasıl ki İsrail-Filistin ikilemi yüzyıldır Ortadoğu'da Batı hegemonyasına hizmet etmişse, ondan çok daha büyük boyutlu olan Türk-Kürt ikilemi de en azından bir yüzyıl daha hegemonik hesaplarına hizmet edebilirdi. Zaten 19. yüzyılda bölgedeki birçok etnik ve mezhepsel sorunun geliştirilmesinde ve çözümsüz bırakılmasında aynı amaç güdülmüştür. İmralı gerçeği bu yöndeki ham bilgilerimi iyice olgunlaştırdı. Fakat karşımda duran en önemli sorun, bunu Türk yönetici elitine kavratabilmekti.

b- Dolayısıyla komplonun benden, Kürtlerden daha çok Türklere yapıldığını kavratabilmek en önemli sorunum haline gelmişti. Bunu sorguculara sıkça vurguluyordum. Ama onlar kendilerini başarı şehvetine kaptırmışlardı. 2005'te Kürt kimlik ve özgürlük hareketinin eskisinden daha diri olduğunu kavradıkları zamana kadar bu yaklaşımları devam etti. Konu üzerinde daha derinliğine yoğunlaştığımda, Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerindeki komplo unsurlarını daha yakından gördüm. Türk bağımsızlığı denilen olayın en fena bağımlılık türlerinden biri olduğunu fark ettim. Türklerin bağımlılığı ideolojik ve politikti. İnşa edilen milliyetçilik ve ulusçuluğun yabancı menşeli olduğunu, Türk toplumsal olgusu ve tarihiyle pek az ilgisinin bulunduğunu gittikçe daha iyi fark edebiliyordum. Hegemonik güçler Türk yönetici elitinin iktidar konusunda ne denli zaaflı olduğunu biliyorlar ve bu zaafı kullanıyorlardı. Kürtler üzerinde kurdukları sınır tanımaz hâkimiyet de aynı zaaftan ileri geliyordu. Bu hâkimiyet aynı zamanda mahkûmiyetleri demekti. Hâkimiyetleri hep güdümlüydü, öz ideolojileri yoktu; daha doğrusu, 'hâkimiyet her şey, ideoloji hiçbir şey' kuralı işletiliyordu.

c- Hegemonik güçlerin Türk-Kürt ikileminin derinleştirilmesinde kullandıkları yöntem 'tavşan kaç, tazı tut' yöntemiydi. Öyle ki, hem tazı hem de tavşan bu kovalamacada yorgun düşecekler, sonuçta her ikisi de sahiplerinin hizmetine ve kullanımına gireceklerdi. Bana bizzat uygulananlar bu yöntemin doğrulanması anlamına geliyordu. Gerek AB Konseyi'nin yaklaşımları gerekse AİHM'nin kararları tam da bu politikanın uygulanmasına hizmet ediyordu. İki tarafı da kendine sonsuz bağlama mantığı geçerliydi. Amaç adalet ve çözüm değildi. Savunmalarımı daha çok bu mantığı teşhir amacıyla geliştirdim. Hiçbir NATO ülkesinde görülmeyen bir biçimde Gladio örgütlenmesini devletin tepesine oturtmak iyi niyet ve güvenlikle izah edilemez. İpleri kendi ellerinde olduğu ve ülkeyi diledikleri gibi yönetmelerine eşsiz bir fırsat sunduğu için, hegemonik güçler Gladio'nun Türkiye uzantısına göz yummuşlardı. Bir bütün olarak Gladio yakından incelendiğinde ve felsefesi açığa çıkarıldığında görülecektir ki, hedef en kısa yoldan ülkeyi işgal etmek, halkını bölüp parçalamak ve çatıştırmaktı. Özellikle Ortadoğu'daki uzantılarında bu gerçeklik sıkça yaşanan uygulamalarla kendini ortaya koyuyordu. Bir halkı yönetmenin en etkili ara-

cıydı. Hem halkını devlete karşı çıkartıyorlar, hem de ikisini birbirine ezdiriyorlar, tehlikeli gördüklerini bu yöntemle tasfiye ediyorlardı. Türkiye'nin son altmış yıllık yönetim gerçeğinde bu olgu çok çarpıcıydı. Ülke âdeta Gladio çatışmalarının laboratuvarı haline getirilmişti. Sadece PKK tarihinin tüm önemli süreçlerinde yaşanan Gladio'dan kaynaklı çatışmalar devletin ve halkların yüzyıllarca süren geleneksel dostluklarının sonunu getirmeye yeterli olmuştu.

d- İmralı sürecini bu oyunu bozmak için ideal bir platform olarak değerlendirdim. Bunun için gerekli olan teorik temelimi güçlendirdim. Barışın ve siyasi çözüm koşullarının bütün felsefi ve pratik argümanlarını geliştirdim. Demokratik siyasi çözümün özgünlüğü üzerinde yoğunlaştım. Zorlu ve sabır isteyen bu çalışmalar komplonun kısırdöngülerini kırabilir ve çözüm alternatiflerini geliştirebilirdi. Bu konuda kendime güvenmekten başka çarem yoktu. Aslında komplo sürecinde rol alanların niyeti farklıydı. Benim şahsımda PKK'nin ve Özgürlük Hareketi'nin bitirilişini sağlamak istiyorlardı. Cezaevi uygulamaları, AİHM ve AB'nin tüm yaklaşımları bu ana amaçla bağlantılıydı. Benden arındırılmış bir Kürt Hareketi hedefleniyordu. İğdiş edilmiş, efendilerinin hizmetinde olan geleneksel işbirlikçiliğin modern bir versiyonu oluşturulmak isteniyordu. Özellikle ABD ve AB'nin uzun vadeli çalışmaları bu doğrultudaydı. Türk yönetici elitiyle bu temelde ittifaklara açıklardı. Özcesi, özellikle İngiliz hegemonyacılığının önce işçi sınıfı hareketinde, daha sonraları ulusal kurtuluş hareketleriyle devrimci-demokratik hareketlerde başarıyla uyguladığı bu iğdiş etme modeli, liberal insan hakları ve özgürlükleri yöntemiyle başarıya ulaşmıştı. Devrimci önderleri ve örgütleri tasfiye etmişlerdi. Yüzlerce yıldır uyguladıkları tasfiye yöntemlerinin bir benzeri PKK'ye ve devrimci, kolektif özgürlük ve eşitlik hareketine uygulanıyordu. İmralı sürecinden beklenen esas sonuç buydu; üzerinde çokça çalışılan ve ustaca uygulanmak istenen plan buydu. Strateji ve taktikler bu plan çerçevesinde geliştiriliyordu. Benim bunlara mukabil geliştirdiğim savunma ne klasik ortodoks dogmatik tutuma, ne de kendimi kurtarmaya ve koşullarımı iyileştirmeye dayanıyordu. Savunmama yön veren şey ilkeli, halkların tarihsel ve toplumsal gerçekliğine uygun onurlu barış ve demokratik çözüm yolu oldu.

C- PKK'DE RADİKAL DÖNÜŞÜM

Bilimsel sosyalizmde bunalımın Sovyetler Birliği'ndeki iç çözülüşle kendini açığa vurması ve 1998 Büyük Gladio Komplosu PKK'yi köklü dönüşüme zorladı. İdeolojik grup aşamasındaki muğlaklık, devlet sorununun çözümlenmemiş olması, devrimci halk savaşı deneyiminde ortaya çıkan iç ve dış komploların aşılamaması PKK'yi uzun süren bir kısırdöngüye, kendini tekrarlamaya, giderek tıkanmaya ve çözülüşe sürüklüyordu. Bu gerçeği çok önceden görmüştüm. Mevcut entelektüel düzey ideolojik yetenekleri sınırlıyordu. Kürt kimliğindeki tahribatın derinliği var olma savaşını umutsuzluğa sürüklüyordu. Liberal anlamda bile özgürlük tutkuları gelişmemiş kadro adaylarıyla grup inşası bin bir güçlükle geliştirilmeye çalışılıyordu. Bir hatırama dile getirirsem vaziyet daha

iyi anlaşılır. Tüm gücümle grubu var etmeye çalışırken, gruptan iyi diye bellediğim İsmail adlı Vartolu bir arkadaşı yara bere içinde sargılı haliyle görünce ne olduğunu sorduğumda, "Halkın Kurtuluşu'nun bez afişlerini direkler arasına asarken düştüm ve bu hale geldim" cevabını vermişti. Kendisine umutsuz umutsuz bakarken, neden bunu yaptığını sorma gereği bile duymadan, kendi kendime şöyle demiştim: "Bunlarla bu işi ne kadar ilerletebilirsin!" Benzer unsurlar bu tip davranışları sadece sol gruplar içinde değil, faşist ve dinci gruplar içinde de sergiliyorlardı. Kendi öz kimlikleri ve özgürlükleri uğruna mücadele etme söz konusu olduğunda ortadan kayboluyorlardı. Kürt karakterine iyice sinmiş bir yabancılaşma söz konusuydu. En ezileni ve emekçisinden kompradoru, ağası ve aşiret reisine kadar hepsi böyleydi. Grupsal gelişmeyi asıl bu maddi kültürel zemin ve neredeyse olmayan öz kültürel değerler veya değersizlikler zorluyordu.

PKK adını kendimize yakıştırdığımızda, aslında bir nevi namusu kurtarma adına son mecalle bir adım atıyorduk. Başarılı olmasa bile tarihe iyi bir miras olarak kalacaktı. Ortadoğu'ya hicret süreci hem örgüt olma, hem de bunu daha derli toplu bir halk savaşıyla iç içe geliştirme şansını doğurmuştu. Belirttiğim gibi Musa'nın zorbela yürüttüğü İbrani kabileleri misali Altın Buzağı'ya tapınmaktan, yani sevdalandıkları kendi yabancılaştırılmış yaşamlarından bir türlü kopuş sağlayamıyorlardı. Ne kadar şans doğsa da, ne kadar Musa gibi haykırsam da, mesajımız çölde bir serap gibi kalıyordu. Sabır ve inat en büyük silahlarım olmuştu. Modernist örgüt tipolojisini bir tarafa bırakmış, toprağın ve yerelin diline dönmüştüm. Peygamberce yaşama dönüşten boşuna veya kendimi kutsallaştırmak için bahsetmiyordum. Hakikatin dilini yakalamak için bu yönteme başvuruyordum. Resmi toplantılar anlamını yitirmişti. Reel sosyalizmin resmi örgüt terminolojisi artık işlemiyordu. Sadece 1986 Üçüncü Kongremiz değil, benzer birçok toplantı çok az anlam ifade ediyordu. Devrimci örgütlenmeye ve siyaset yapmaya karşı direnme yaşanıyordu. Örgütlü ve siyasi anlam ifade eden yaşam tarzına karşı içten içe isyan vardı.

Türkiye Solu denilen yapılanmalar aynı nedenle kendilerini çoktan tasfiyeye uğratmışlardı. Bu güçlerin tasfiye olmalarının temel nedeni sanıldığı gibi 12 Eylül faşizmi değil, kendi iç yapılanmalarının devrimci örgütlenmeye ve siyasi yaşam tarzına gelememesiydi. PKK'de de yoğunca yaşanan bu gerçekliği, aynı yoğunluktaki devrimci siyasi örgütlenme ve yaşam tarzından vazgeçmeme inadıyla, bu yaşam tarzını dayatmakla boşa çıkarmaya çalışıyordum. 1990'dan itibaren Gladio savaşları yoğunlaştıkça ve iç komplolara yansıması arttıkça, örgütte ve onun devrimci yaşam tarzında yozlaşmayı da arttırdı. Avare-asi çete anlayışı ve savaş ağalığı gittikçe zemin kazandı. Partileşmeye uygun en değerli kadrolar ve savaşçıların artan kayıpları PKK'yi tasfiyenin eşiğine kadar getirdi. PKK adına yapılanları açıkça ve sıkça anti-PKK'lilik olarak eleştirmeye, hatta suçlamaya başlamıştım. 1986'daki Kongre'nin tümüne katılmamakla, yine daha Roma'da bulunduğum sırada 1998'deki Kongre'ye gönderdiğim mesajda "Böyle devam ederse ben PKK'den istifa ederim" demekle bu gerçekleri dile getirmek istiyordum.

İmralı süreci PKK'de yaşanan gerçekliği iyice açığa çıkardı. Ben dışarıdayken daha örtülü hareket eden kişilikler, tutsaklığımdan istifade ederek kendi gerçek kimliklerini sergilemekten çekinmediler. Ortada çok ciddi bir PKK mirası vardı. İç çekişme denilen olay aslında geleceğe ilişkin başarı umudunu tümden yitirmiş, bunun hesabını bir tarafa bırakmış olanların miras kavgasıydı. Sıkı gruplaşmalara gittikleri anlaşılmaktaydı. Grupçulukla liberalizm iç içe yaşanıyordu. Keyfi bireysel yaşam ancak grupçulukla mümkündü. Bunun için parti içi mücadele adına hırslar ve arzuların sonuna kadar sergilenmesinden çekinilmedi. Sonuç hızla PKK'nin bütünsel olarak tasfiye olmasına doğru gidiyordu. Daha dışarıdayken önü alınamayan tasfiyeci grupçuluk, yeni durumu nihai hesaplaşma için bulunmaz fırsat saydı. Bu dönemde komplonun bir gereği olarak AB de PKK'yi 'terörist örgütler' listesine almaya hazırlanıyordu. Bu kararı almak için uzun süre beklemesi, bazı Avrupa ülkelerinin buna razı olmamasından ileri geliyordu. Benim esaretim bu ülkelerin de umudunu kırmış olsa gerek. Ayrıca ABD ve İngiltere'nin de bu doğrultuda planlı çabaları vardı. Türkiye'yle sıkı dayanışma içindeydiler. Bu dayanışmanın en önemli gerekçelerinden biri, PKK'nin terörist örgüt ilan edilmesiydi. Artan baskılar ve AB'ye verilen sözler PKK'nin 'terörist örgüt' olarak ilan edilmesiyle sonuçlandı. Biz daha erken davranıp KADEK ilanına gittik. KONGRA GEL'i oluşturmaya çağırdık.

1- KADEK ve KONGRA GEL Deneyimi ve PKK'nin Dönüşümü

Mevcut koşullarda PKK adına siyaset yapmak sadece riskli değil, kendi kendini tasfiye etmek anlamına da geliyordu. PKK zaten özünden boşaltılmıştı ve ismen de tasfiyeciliğe hizmet ediyordu. En azından mirasını korumak ve içine girilen somut krizden en az zararla çıkmak için Özgürlük Hareketi'nin yeni bir isim altında faaliyetini sürdürmesini uygun gördük. Hem dönemin dış koşullarını hem de bunalıma yol açan iç koşulları hesaba katan yeni bir terminolojiye ihtiyaç vardı. Yeni terminolojik arayışlar PKK'nin inkârı anlamına gelmiyordu. Ayrışma tamamlanıncaya kadar PKK adını geçici olarak bir tarafa bırakmak taktik açıdan daha uygun gelmekteydi. PKK adını tasfiyecilerin elinde kullanılan bir silah olmaktan çıkarmak istiyorduk. KADEK ve KONGRA GEL türü organizasyonlar bu ihtiyaca cevap verebilirdi. Daha da önemlisi, ciddi bir dönüşümü yaşıyorduk. Bu radikal bir yenilikti ve dolayısıyla hareket yeni bir isim altında daha başarılı olabilirdi. Birçok reel sosyalist ülkede de benzer deneyimler yaşanıyordu. Bizim yapmaya çalıştığımız, onları taklit etmek anlamına gelmiyordu. Tersine, anlamlı ve farklı bir yaratıcılık yaşanıyordu. Savunmalarımın ilk versiyonlarında ve PKK'ye yolladığım yazılarda dönüşümün ana hatlarını ifade etmeye çalışmıştım. Dönüşümün kilit kavramı demokratik çözümdü. 'Demokratik' kavramına ilişkin ilk çözümlemelerim oldukça dar ve yetersizdi. Fakat bir husus benim için çok açıktı: Reel sosyalizmin dağılmasından sonra eski solun ve komünist partilerin önemli bir kesiminin yöneldiği liberal demokrasiye karşı kesin tavırlıydım. Reel sosyalizmi liberalizmi güçlendiren bir sistem olarak değerlendiriyordum. Her ikisini de mahkûm

eden arayışlar içindeydim. 'Demokratik' kavramı arayış çabalarımda kilit bir rol kazanmıştı ama yetersizdi.

Ardından siyasa-politika kavramı üzerinde yoğunlaştım. Devlet olmayan ve toplumun hayati çıkarlarının ifadesi olarak siyaset (politika) kavramı, ikinci önemde bir kavram olarak gündemimde yer etti. Siyaseti devlet idaresinin zıddı olarak düşünmekteydim. Dolayısıyla demokratik ve politik bir felsefe, toplumun devlet tarafından yönetilmesinin alternatifi olarak anlam buluyordu. Devlet eliyle sosyalizm inşasının iflası beni, sosyalizmi doğru inşa anlayışını araştırmaya sevk etmişti. Demokratik siyaset felsefesi bu doğrultuda atılacak çok önemli bir adım olabilirdi. Pratikte de halkımız devlete karşı çok önemli bir direnç yaşamıştı. Fakat PKK'nin yaratıcı olmayan kadroları veya çalışanları yüzünden bu direnç heba edilmek üzereydi. Bunu önlemenin yolunu araştırırken, demokratik siyaset yönteminin ve ardındaki felsefenin en uygun yaklaşım olduğuna ikna olmuştum. Sovyet Rusya deneyiminden çıkarılacak en önemli ders bu olmalıydı. Reel sosyalizmin çoktan tıkanmış ve iç çözülmeyle sonuçlanmış klasik komünist parti anlayışında ısrar etmek tutuculuk ve çözümsüzlük olurdu. Zaten bu partilerin bilimsel sosyalizmin tıkanmasındaki rolleri açıkça ortaya çıkmıştı. PKK'yi bu temelde muhafaza etmek, tutuculuğa ve tasfiyeciliğe çanak tutmaya devam etmek anlamına gelirdi. Buna rağmen reel sosyalizmin mirasını toptan reddeden ve kötüleyen liberal demokrasiye savruluş da kabul edilemezdi. Liberal demokrasi sahte demokrasicilikti. Onun solu anlamındaki liberal solculuk ve sosyalizm anlayışı tümüyle tasfiyecilik anlamına gelirdi; daha doğrusu reel sosyalizmin bünyesindeki kapitalizme sahip çıkmak, onu özel kapitalizm olarak dönüştürmek demekti. PKK ve halkın direnç değerlerini bu iki tehlikeli anlayış ve uygulamadan korumak büyük önem arz ediyordu. Acil görev buydu. Bu göreve doğru sahip çıkmak, hem PKK mirasını kendi bencil emellerine alet etmeye çalışanlara, hem de halkın tarihsel direnç değerleri üzerinde kof bir burjuva liberalizmini inşa etmek isteyenlere en gerekli ve anlamlı cevap olacaktı.

KADEK ve KONGRA GEL bu anlamda PKK'nin ve halkın devrimci savaşımının tarihsel mirasına en doğru tarzda sahip çıkabilecek dönemsel iki araç olarak düşünüldü. Rollerini başarıyla yerine getirebilmeleri, süreci özlü değerlendirmeleriyle ve görevlerini doğru belirleyip sahip çıkmalarıyla mümkün olabilecekti.

Devletle yaşanan süreç bir sorgulanma ve yargılanmadan öteye siyasal çözüm arayışları halinde geçiyordu. Tüm koşullar aleyhte olmasına ve PKK'nin bütün gücüyle savaşı şiddetlendirme yönelimine rağmen, İmralı sürecinin bir siyasi çözüm fırsatı olarak değerlendirilmesini daha uygun bulmaktaydım. İdamım pahasına da olsa, öncelikle denenmesi gereken yolun bu olmasını önemli görüyordum. Komplonun ancak bu biçimde boşa çıkarılabileceğine inanıyordum. Savaşın şiddetlendirilmesi ve ağır kayıplar verme ve yenilgiler yaşama olasılığı, 1925-1940 yılları arasında yaşanan tablonun bir benzerini ortaya çıkarabilirdi. Komplo planının öngörüsü de bu yönlüydü. Genelkurmay temsilcisi de durumu komplo olarak değerlendiriyordu. Amaçları her ne kadar

değişik de olsa, bu yaklaşım da dikkate alınmak durumundaydı. PKK ile yazışmama da izin verilmişti. Yazışmalarda görüşme sonuçları da iletiliyordu. Tek taraflı geri çekilmeyi bu koşullarda başvurulması gereken bir taktik olarak değerlendirdim. Bu aceleyle ve koşulları pek düşünülmeden alınan bir tavırdı. Devletin bu yönlü bir dayatması söz konusu değildi. Fakat esas olarak beni bu tür bir önleme yönelten, Türkiye'de yaratılan ağır şovenizm havası ve komplo zihniyetiydi. Geri çekilme sırasında yoğunlaştırılan operasyonlar ve verilen kayıplar, güvenlik güçleri ve kurumlarının bu geri çekilmeyi tasfiye süreci olarak değerlendirmek istediklerini gösterdi. İyi niyetli bir adım tasfiye etme mantığı ile kullanılmak istendi. Bu ciddi bir yanlışlıktı. Dış güçlerin kışkırtmaları kadar Başbakan Bülent Ecevit'in yaşadığı sağlık sorunu ve kendisini tasfiye etme çabalarıyla birlikte MHP'nin olumsuz yaklaşımları ve erken seçime zorlama kararı bunda önemli bir rol oynadı.

Beklenen barış ve demokratik çözüm zemini gerçekleşmemişti. En az 1993 ve 1998 yıllarındaki barış ve siyasi çözüm olasılığı kadar 2000 başlarındaki olasılığın değerlendirilmemesinde de Türkiye'yi 1925'ten beri anti-Kürt batağında tutarak kontrol etmek isteyen güçlerin payı önemli yer tutar. Kürt sorunu göründüğünden çok daha fazla hegemonik sistemin manipülasyon aracıdır. Çözümsüz bırakılması hegemonik sistem açısından en arzu edilir sonuçtur. Beyaz Türk faşistleri açısından ise, iç politikayı savaş psikozuyla yönetme aracıdır. Kürt sorunu çözümsüz bırakıldıkça, ülkeyi hep iç savaş mantığı ile yönetmek kaçınılmaz olur. 'İç ve dış tehdit', 'ülkenin bölünmez bütünlüğü' söylemleri her zaman devrede tutularak savaş hali devam ettirilir. Böylelikle tekelci devlet kapitalizmi eşine az rastlanır bir ulus-devlet despotizmiyle ülkeyi istediği gibi sömürme imkânı kazanır. Yani Kürtler sadece toplum ve insan olmaktan çıkarılmıyorlar, kapitalizmin azami kâr kanunu için en elverişli araç konumunda değerlendiriliyorlar. Kürtlere dayatılan iç savaş politikası olmadan, Türkiye'deki ulus-devletçilik ve kapitalizm yürütülemez. Daha da vahimi, bu iç savaş politikası tek taraflı ve devrim politikası olarak yürütülmektedir. İç ve dış düşmanlara karşı ulusal birlik ve bütünlük için yürütüldüğü iddia edilen bu politikalar ise, özde hegemonik sistemin bizzat oluşturduğu ve kontrolü altında yürüttüğü politikalardır. 2000'li yılların başlarında Kürt barışı ve demokratik çözümü önüne dikilen, aynı geleneksel hegemonik politikalardır. Her ne kadar milliyetçilik ve ulusalcılık adına uygulandığı iddia edilse de, özünde emperyalist, sömürgeci ve soykırımcı politikalardır.

İmralı'da ilk savunmalarımı geliştirirken bu Kürt kördüğümünü çözümlemeyi esas aldım. Doğrusu da buydu. İyice açığa çıkmıştı ki, Kürt gerçekliğindeki karanlıklar aydınlatılmadıkça kendimi savunma gerçekliğim de anlam ifade edemeyecekti. Barış ve çözüm için her şey denendikten sonra, sıra karanlığın oluşumundaki tarihsel-toplumsal nedenleri çözümlemeye gelmişti. Mahkemedeki ilk kısa savunmam mütevazı bir barış çağrısıydı. İkinci büyük savunmam kördüğümü çözecek nitelikteydi. AİHM'e yönelik bu savunma özünde Kürt gerçeğini ve Kürtlerin uygarlık ve modernite karşısındaki varlığını araştırmaya yönelikti. Kürt sorununun doğuşunda asıl sorumluluğun kapi-

talizmden kaynaklandığını açıklamakta, çözümün demokratik özünü ilk defa ulus-devletçilikten ayrıştırmaktaydı. PKK'deki dönüşümün özünü de bu yaklaşım teşkil etmekteydi. Grup aşamasından beri netleştirilemeyen devletçi ve demokratik çözüm biçimleri arasındaki farkı ortaya koymaktaydı. Bu noktada reel sosyalizmden ve arkasındaki klasik Marksist-Leninist doktrinden ayrışmaktaydı. Ulusların kendi kaderini tayin hakkını burjuva hak kapsamında olmaktan çıkarmış, toplumsal demokrasi kapsamına dahil etmişti. Yani Kürt sorunu devletçiliğe hiç bulaşmadan, ulus-devletçi arayışlara yönelmeden ve o kapsamlar altında çözümlere zorlanmadan, toplumun demokratik yönetim modelleri içinde çözümlenebilirdi. PKK'deki dönüşümün özü buydu. KADEK ve KONGRA GEL de terminolojik olarak bu gerçeği ifade ediyordu.

Tüm bu aşamalarda geliştirdiğim savunmalarımın özüne ters iç tasfiyeler 2002-2004 yıllarında bir kez daha hem de kapsamlı bir biçimde gündeme girmişti. Geniş çaplı bir tasfiyecilikle birlikte avukatların beni gelişmeler konusunda zamanında ve yeterli bilgilendirmeyişleri, başta kadro ve savaşçılar olmak üzere partinin ve halkın maddi ve manevi değeri çok büyük olan değerlerini ve kazanımlarını boşa harcadı. Dönüşüm sürecinde parti ve halk savaşı genelde devrimlerde yaşandığı gibi iki keskin uç arasında tarihimizin en büyük tasfiyesine uğradı.

2- 2002-2004 Dönemi Tasfiyeciliğinin Anlamı ve Tasfiyeciliğe Karşı Mücadelenin Önemi

PKK tarihi tasfiyecilikle birlikte gelişen bir tarihtir. PKK daha grup aşamasından beri sıkça tasfiye girişimleriyle karşılaşmıştır. Parti geliştikçe tasfiyeler de daha hacimli olmuştur. 2002-2004 yılları arasında yaşanan, tasfiyecilikten öteye komplonun içteki yansımalarıydı. Daha doğrusu komploculukla tasfiyecilik iç içe geçmişti. Ne kadarının bilinçli, ne kadarının kendiliğinden olduğu ayırt edilemiyordu. Mevcut zemin aralarında ayrım yapmaya imkân vermiyordu. Dayandıkları zemin itibariyle kişilikler tasfiyeciliği ve komploculuğu aynı anda yaşamaya elverişliydi. Bu zeminden kaynaklanan kişilikleri denetleyen bir yönetimin varlığı hayati önem taşımaktaydı. Buna hep dikkat etmiş ve dikkat çekmiştim. Devrimci toplumsallık oluşturulurken, bunun ne denli güç bir uğraş olduğunun derin bilincinde olmadan, Kürt toplumsallığından örgüt ve hareket oluşturmak çok zordu. Parti yönetimi ve savaş örgütü bu anlamda nasıl ayakta tutulduklarının bilincinde bile değillerdi. Ayrıca sözde Türk Solundan ve tarihsel mezhepçilik kültüründen de etkilenmiş oldukları için, devrimci toplumsallık ve eylemliliğin farkını ve önemini kavramaktan uzaktılar. Yakın denetimimiz söz konusuyken, bu temeldeki zaaflarını sergilemekten çekiniyorlardı. İçten olmasalar da örgütsel havaya uyum göstermeye çalışıyorlardı. Örgütsel ve eylemsel disiplini özgür yaşamın bir gereği olarak değerlendirmek yerine, keyfi yaşamlarının önünde bir engel gibi görüyorlardı. Kabileci ve aileci zihniyet iliklerine dek işlemişti. Buna birey olarak yaşadıkları hiçleşme de eklenince, tahammülü ve idare edilmesi çok güç bir yapı sergiliyorlardı. Saydığımız tüm bu hususlar genel doğrular olarak anlaşılabilir. Fakat bütün

bunlar PKK ve öncülük ettiği devrimci halk savaşı tarihinin en kritik döneminde iç içe geçmiş bir komplo ve tasfiye hareketi halinde oluşmaya yüz tutmuşlarsa, kendilerini bu tarzda dayatıyorlarsa, en büyük ihanet hareketi gündeme girmiş demektir. 2002-2004 dönemindeki tasfiyeciliğin daha öncekilerden farkı ve önemi bu köklü ihanetçi özelliğinden kaynaklanmaktadır.

Kürt tarihinde kronikleşen hastalığın bir benzeri ile karşı karşıyaydık. Otuz yıllık ideolojik, örgütsel ve eylemsel mücadeleye rağmen, aynı hastalığın hortlaması ciddi tehlikeydi. Oluştuğu dönem ve mekân koşulları da bunun için son derece elverişliydi. Sistemin hegemonik gücü ABD Irak'ın işgaline başlamış, AKP'yi yeni uzantısı olarak seçmişti. Tarihte olduğu gibi Kürt Hareketi'ni yine tek elden manipüle etmeye çalışıyordu. PKK'ye ve bana yönelik Gladio savaşlarının arkasındaki temel güçtü. Elinde güçlü işbirlikçiler vardı. Türk Gladio'sunu yeniden oluşturuyordu. Tüm bu etmenler bir araya gelince, PKK içinde bir operasyon kaçınılmazdı. Daha önce dışta ve içte dayatılan operasyonların nihai olanının hayata geçirilmesi amaçlanmıştı. Otuz yıldır peşinde koşulan amaç tahakkuk ettirilmek durumundaydı. Bilinen bu klasik operasyonun amacı, PKK içinde de kendilerine işbirlikçi kanat yaratarak diğerlerini tasfiye etmekti. Tarihte denedikleri ve çokça başarılı oldukları bir yöntemdi bu. Büyük Komplo ile birleştirilince, bu sefer tam başaracaklarına inanmışlardı.

Komplonun Türk özel savaşı boyutundaki güçler, bu sefer yeşil maskeli AKP şeması içinde hareket etmekteydiler. Kürt uzantıları Irak Kürdistan'ında kendilerine sunulan federe opsiyon uğruna her türlü işbirlikçiliğe çoktan hazırdı. Zaten 1985'ten beri Gladio'nun tüm hamlelerine gizli veya açık destek sunmuşlardı. Bu sefer PKK'den ve halk savaşımından kurtulma umuduyla ellerinden gelen her şeyi yapacaklardı. Yaptılar da, iç tasfiyecilere her türlü olanağı sundular. Mirasın sözde en büyük pay sahibiydiler. Ne acıdır ki, tasfiyeci güruh kendini hem partinin hem de halk savaşının gerçek sahibi sayarken, hangi efendilere hizmet ettiğinin farkında değildi. Tasfiyecilerin kendilerine hep gerekçe yaptıkları tutucu ve dogmatik öğeler şahsi savunmalarını yapma gücünden yoksundular. Başarılı olmuş bir tarihsel çıkışı kendi ellerinde böyle tüketerek sonunu getirmek istiyorlardı. Fakat PKK mirası böyle tüketilecek bir miras değildi.

Bu duruma nasıl gelindiğini daha iyi kavramak için yakın geçmişe bakmak gerekir.

Öncelikle kuruluş sürecinde kimlik tahribi ve özgürlük noksanlığından kaynaklanan kişisel noksanlıklar ve iradesizlikler bu duruma gelişte en temel rolü oynadı; genel bir zaaf olarak etkiledi. Bu zaafların aşılması için güçlü çaba harcanmadı. Süreç geliştikçe bünyesel zaaflar kendini daha çok gösterdi. 1986 Kongresi'ne dek bu durumdaki kadrolara aşırı bir tahammül göstererek birlikte yürümeye çalıştık. 15 Ağustos 1984 Hamlesini zorbela yaptırdıktan sonra, bunlar baş gösteren 1986 krizinde 'artık bizden bu kadar' dercesine bir tutum içindeydiler. Özellikle birinci kuşak kadroları fazla zorlamak doğru olmazdı. Bunlar kendilerine defalarca tanınan merkezî rollere sahip çıkamamışlardı.

Yaratıcılık göstermek bir yana, hazır olanı bile sahiplenmekten uzaktılar. Kemal Pir, Mehmet Karasungur ve Mahsum Korkmaz başta olmak üzere umut vaat eden komuta adayları etkisizleştirilince, geriye kalan ikinci kuşak diyebileceğimiz kadro adaylarıyla 1987 hamlesine girişmek zorunda kaldık. Bu hamleye âdeta tek başımıza yüklendik. 1992 sonlarına kadar yılda sayıları bini aşan eğitilmiş, donanmış ve mali olarak güçlendirilmiş kadro ve savaşçı aktarımı başta olmak üzere her türlü destek sunulmuştu. İçte küçümsenmeyecek halk desteği ve dışta üs imkânı ve diplomatik destek de buna dahildi. Tüm bölgelerde üsler varlığını koruyordu.

Orta kuşak dediğimiz yeni komuta adayları bu eşsiz hazırlıkların üzerine oturunca, kerameti kendinden menkul şeyhler gibi kendilerine sevdalanmaya başladılar. Hareketin tekrar yükselişini kendi marifetleri sandılar. Aslında rolleri bostan korkuluğundan öteye geçmiyordu. Kişilik zaafları ile kendine sevdalanma birleşince, giderek kendilerini eski kuşak kadrolardan çok daha beter bir yetmezlik içinde buldular. Birinci kuşağın hiç olmazsa belli bir siyasi ve örgütsel ahlâkı ve ilkeleri vardı. Yeni yetmelerde bu da yoktu. Kırıntılar var idiyse de, sert mücadele koşulları bunları besleyeceğine yok etmişti. Ortadoğu'da üslenen Önderlik ve halk desteği kendilerini besledikçe daha da şımardılar.

Dörtlü çete bu konuda özellikle Botan eyaletinde başı çekiyordu. Görevleri dörtlü çetenin tahribatlarını soruşturmak ve etkisizleştirmek olanlar ise, onların gölgesine sığınarak günlerini gün ettiler. Bunların başında da Nizamettin Taş (Botan), Halil Ataç (Ebubekir), Osman Öcalan (Ferhat) ve Şırnaklı Celal geliyordu. Böylelikle Botan, Behdinan ve Zagros alanları fiilen bu tasfiyeci grubun etkisine girdi. Amed eyaleti (Diyarbakır, Bingöl, Muş ve civar yöreler) Sakık'ın ve Çürükkaya kardeşlerin çiftliği haline getirildi. Bunlar çok sayıda kadrosal güç desteğini ve müdahaleyi boşa çıkardılar. Amed büyük ihtimalle JİTEM'in kontrolü altına giren ilk eyalet konumundaydı. Botan, Behdinan ve Zagros'ta da KDP'ye dayalı olarak JİTEM ve iç komplocu faaliyet giderek etkili oluyordu. Dersim'de Doktor Baran'ın halen içyüzü aydınlatılamamış biçimde ölümüyle birlikte, Hıdır Sarıkaya (Ekrem) gibi unsurların inisiyatifi gelişmişti. Tasfiyeciliğin yanı sıra diğer sol güçlerle yaşanan anlamsız çatışmalar ve yersiz kayıplar hızlanmıştı. Tolhildan eyaletinde (Maraş, Adıyaman ve civarı) Terzi Cemal (Ali Ömürcan), Mardin eyaletinde Serhat (Hıdır Yalçın) benzer tasfiyeci ve tutucu eğilimi egemen kılmışlardı. Ortadoğu'da ise Önderlik JİTEM'le bağlantılı olarak tasfiye edilmenin eşiğine getirilmişti. 1990 yılı Ocak ayı başında Hasan Bindal yoldaşın katledilmesine yol açan komplo bu çerçevede stratejik imha rolünü oynayacaktı.

Tüm bu komplocu ve tasfiyeci eğilimlere rağmen kadro, savaşçı ve halk direnişçiliği kahramanlık boyutlarında sergilenmeye ve yükselmeye devam etti. Nitekim 1991'lerden itibaren devlet katında siyasi diyalog ihtiyacının hissedilmesi bu gelişmenin ürünüydü. Fakat Gladiocu, JİTEM'ci faaliyet de hiçbir kural tanımadan bütün dehşetiyle devreye sokulmuştu. Devlet içinde de ciddi bir çatlak baş göstermişti. Bu koşullar altında baştan itibaren ya açık çetecilik

biçiminde ya da daha sinsice ve alttan kendini dayatan tasfiyeci unsurlar adamakıllı palazlanmışlardı. Şahsi tahminlerimin çok üstünde kendilerini halkın ve partinin yeni ve gerçek sahipleri sanacak kadar ileri gitmişlerdi. Kendilerine oldukça sevdalanmışlardı. Ama bu tutumlarını gizlemekte de oldukça ustalaşmışlardı.

Bu durumu aşmak için klasik parti yöntemlerine başvuruldu. Merkez toplantıları, konferanslar ve kongrelerle sorunlar aşılmaya çalışıldı. Komite yenilenmeleri, yeni temsilci atamaları, güç büyütme çözüm olarak düşünüldü. Açık ki, bu tip çözümler teknik ve örgütsel boyutluydu; ideolojik ve politik temellere inemiyordu. Dolayısıyla şekilsel bazı sonuçlar doğurmaktan öteye gidemezdi. Olup bitenler aslında Sovyetler Birliği'ndeki deneyimin dünya çapında yaşadıklarının partimizin bünyesinde de açığa çıkmasıydı. Reel sosyalizmde yetmiş yılın sonunda gerçekleşen çözülüş, PKK'de kuruluşundan yirmi beş, otuz yıl sonra tekrarlanıyordu. Devlet sahibi olunsa bile benzer çözülüşler yine mümkündü. Ulus-devletçi perspektiften kurtulamayan ideolojik ve politik modeller bünyesel olarak problemlidir, antidemokratiktir, toplumun sosyalist dönüşümünü sağlayamaz. İster devlet ister parti temelinde olsun, tekelci, despotik ve iktidarcı elitler ve kişilikler oluşturması doğası gereğidir. Fakat bu gerçeği kavramamız daha yakıcı olarak 2002-2004 tasfiyeciliğiyle birlikte netlik kazandı.

Tasfiyeci hainler sadece mücadele geleneğinden kopmadılar, kendi aralarında da kopuştular. Bazı önemli taktik hesapları vardı. Öncelikle Kurucu Önderlik gerçeğini kesin etkisizleştirilmiş sanıyorlardı. Onlara göre hiçbir güç Önderliği kurtaramazdı. Dolayısıyla O'ndan gelecek tehlikeden kendilerini muaf sayıyorlardı. Dayandıkları güçler bu konuda kendilerine yeterli güvence veriyorlardı. İkinci taktik hesapları karşılarındaki dogmatik yanları (ilkeli olmakla birlikte) ağır basan eski kadroların kendileri için tehdit olmaktan çıkarılmasıydı. Bunun için hazırlıklıydılar. Partinin ve mücadelenin birçok değeri kontrolleri altındaydı. Kadroların ve savaşçıların önemli bir kısmını baştan çıkarmışlardı. Yıllarca mücadele saflarında deneyimledikleri kurnazlık kendilerini üstte tutuyordu. Üçüncüsü, kendilerini bütün değerlerin gerçek sahibi sanıyorlardı. Ne de olsa savaşı onlar yönetmişti, halkın ve savaşçıların güvenini elde etmişlerdi! Önderlik dahil bütün eski kuşak rollerini oynamıştı ve bir tarafa bırakılmalıydı! Rüştünü ispatlamış kişiler olarak artık her şeyi kontrol etmeleri, söz ve eylem sahibi olmaları kendi haklarıydı! Tipik aileci ve mirasçı gelenekle hesap yapıyorlardı. Dördüncüsü, dayandıkları güçler onları meşru kabul eden dünya çapında zafer kazanmış küresel yeni liberalizmdi. Cahili de olsalar, neo-liberalizm eğilim olarak tam da kendilerine göreydi. Bu etkenler altında kendilerini tutmak zordu. Kaldı ki, hep arzuladıkları bireysel yaşam tutkularını gerçekleştirme imkânını da kazanmışlardı. Birbirini kaçıran çok sayıda erkekli kadınlı grup olarak, kelleleri pahasına da olsa, kimse onları bu yeni 'aşklarından' ayıramazdı. Yıllarca hasretini çektikleri 'aşklarına' nihayet görkemli bir ihanet hareketiyle kavuşmuşlardı. Daha önceleri de sıkça yaşanan ve itirafçılığa kadar giden bireysel kaçışların benzerini onlar grup olarak, hem

de yeni liberal hareket biçiminde gerçekleştirmişlerdi. Bununla da avunabilirler, kendilerini temize çıkarabilirlerdi! PKK gibi ünlü bir hareketin üzerinden liberal taslaklar olarak kendilerini peşkeş çekmeleri para edebilirdi. Başta TC olmak üzere, ABD ve yandaşları kendilerine sahip çıkabilirdi.

Buna karşılık parti ve mücadele değerlerine saygılı olmak ve ilkesel davranmakla beraber dogmatizmi aşamayan, yerinde taktik hamleler geliştiremeyen bazı eski kuşak kadrolar başta olmak üzere Önderlik geleneğini sonuna kadar gözeten kesimler tasfiyecilere karşı dursalar da, değerleri korumakta başarısız kaldılar. Bu konuda epeyce kusurluydular. Gereken yaratıcılıkla tasfiyecilerin önlerini kesip hesap soramıyorlardı. Yetersizlikleri, tedbirsizlikleri ve hiçbir şeye benzemeyen hareket tarzlarıyla tasfiyeci unsurların önünü ardına kadar açık bırakmışlardı. Onların yaptıkları, kişisel namuslarını korumak veya kurtarmaktı. Yılların yetmezlikleri ve dogmatizmi olup biteni çaresizce seyretmelerine yol açmıştı. Yeni ihanet dalgasının büyüklüğünü fark edip tedbir geliştirmekten uzaktılar. Bir nevi eski komünist partilerin bakiyesine benziyorlardı. İktidarı liberaller kapmış, onlar seyretmişti.

Ortaya çıkan durum reel sosyalizmin PKK'de vardığı sonuçtu. Fakat geliştirdiğimiz hareket reel sosyalizmi çoktan aşan, toplumun temellerine kadar kök salan nitelikteydi. Reel sosyalist kalıp aşınsa da, özlü nitelikler kazanılmıştı. Hem Kürt kimliği ve varlığı konusunda, hem de toplumsal özgürlük düzeyinde büyük gelişmeler yaşanmıştı. Hareketin kendisinde değil, kılavuzluğunda sorunlar çıkmıştı. Hareket diriliğini ve gelişimini sürdürmekteydi. Eğer durum doğru değerlendirilirse, kimlik ve özgürlük hareketinin daha da güçlenerek çıkış yapması işten bile değildi.

Tasfiyeciliğin boyutlarını göz önünde bulundurarak, savunmalarımın devamı niteliğindeki **Bir Halkı Savunmak** adlı versiyonu yanıt olarak geliştirmeye çalıştım. Bir halkı kurtuluşa götürme, hatta sosyalist toplum halinde inşa etme, bağımsız bir devlet çatısı altında toplama hedefinden geri adım atarak savunma yapmaya geçmek ilk bakışta gerileme anlamını taşısa da, aslında durum farklıydı. Bunun anlamı ideolojik söylemden toplumsal somuta yakınlaşmaktı; ideoloji ile pratik arasında doğan büyük boşluğu ve çelişkili durumu aşmaktı. Reel sosyalist, hatta bilimsel sosyalist söylem ortaya çıkan yeni duruma yanıt veremiyordu. Dünya genelinde olduğu gibi PKK'de de yaşanan çözülüş, ne kadar çaba harcanırsa harcansın, eski tarzla ne durdurulabilir ne de önlenebilirdi. İdeolojik ve bilimsel yanın yeniden inşası gerekliydi. Ayrıca somutta ortaya çıkan Kürt halk gerçekliği ve özgürleşen toplumsal alanlar eski tarzla ne sürdürülebilir ne de korunabilirdi. Sadece yeni söylem ve eylem biçimlerine değil, toplumsal bilim, siyaset ve ahlâk anlayışında köklü dönüşümlere de ihtiyaç vardı. Sorun sadece yerel değil evrenseldi. Bilim felsefesi ve toplumla ilgili disiplinler üzerinde yoğunlaşmam dönüşüm ihtiyacını iyice bilince çıkarıyordu.

Liberalizmin tüm ideolojik taarruzlarına rağmen kapitalist modernite, tarihinin en derin bunalım sürecini yaşıyordu. Reel sosyalizmin çözülüşü ile güçlü bir dayanağını kaybetmişti. Aslında Birinci Dünya Savaşında çözülen kapitalist

modernitenin ömrünü reel sosyalizm uzatmıştı. Reel sosyalizmin çözülüşü liberalizmin zaferi olmayıp, en güçlü mezhebinden yoksun kalması anlamına geliyordu. Bunun anlaşılması çok uzun sürmeyecekti. 1990'lar sonrasında daha da yoğunlaşan ekonomik bunalıma çare olarak düşünülen ve planlanan Irak ve Afganistan işgalleri ile hayata geçirilmeye çalışılan Büyük Ortadoğu Projesi çok geçmeden sistemin yapısal bunalımını bütünüyle açığa çıkardı. Reel sosyalizmden geriye kalan Çin de kapitalist moderniteyi kurtaramayacak, bilakis yeni hegemonik güç merkezi olarak tehdit edici rol oynayacaktı. Dünyanın içine girdiği yeni durum, kapitalist modernitenin sürdürülemezliği ve yeni alternatiflerin gelişmemişliğiydi. Sosyal bilimde, siyaset, etik ve estetikte yaşanan dönüşüm ortaya çıkan bu durumla bağlantılıydı; hem nedeni hem de sonucuydu.

Sonuç olarak, bir yandan pratik, somut kazanımları tahribattan korumak için yeni politik modeller geliştirmeye çalışırken, diğer yandan siyaset felsefesinde ve yaşam tarzında da yanıtlar arandı. Eski ideolojik ve politik gelişmelerden tümüyle kopmuyorduk. Engel teşkil edici unsurlardan arınıyor, daha geliştirici öğelerle ortaya çıkan sorunlara ve ihtiyaçlara yanıt vererek daha kalıcı ve tasfiye edilemez bir sürece evriliyorduk. Bunun açık göstergesi PKK ismini yeniden takınmak, halkın kimlik ve özgürlük kazanımlarını KCK (Koma Civakên Kurdistan) adlandırmasıyla somutlaştırmaktı. Böylelikle hem gelenek hem de değişim birlikte yeni bir aşamada yaşamsal kılınmaya çalışılıyordu. Bu yönlü tüm gelişmelerin teorik izahını eldeki son savunma ile sunmaya çalıştık. Bu nedenle insan türünün çıkışından toplumsallığına, uygarlıktan kapitalist moderniteye, oradan demokratik moderniteye kadarki tüm süreci kendi halkımın kimliğiyle ve kişiliğimle birlikte çözümleyerek savunmamı sonlandırmayı tercih ettim.

PKK, KCK VE DEMOKRATİK ULUS

2003 yılı PKK ve KCK'nin kendini demokratik modernite kuramı çerçevesinde resmen ilan ettiği dönemin başlangıcını ifade eder. Üçüncü büyük doğuş dönemi olarak da anlamlandırabiliriz. Birinci büyük doğuş evrensel devrimci ideolojiden ulusal toplum kendiliğinin zihnen doğuşunu ifade eder. Ulusal toplum kimliği esas olarak zihinsel ele alınmaktadır. Ulusal toplum, ister gerçekleşmiş olsun ister olmasın, zihnen bir doğuş olarak tasarlanmakta, planlanmaktadır. İlke olarak Kürtlük esas alınmakta, fakat ortada nasıl bir Kürtlüğün olduğu yoğun bir şekilde tartışılmaktadır. Bölük pörçük de olsa, tarihsel ve mekânsal olarak Kürt varoluşu değerlendirilmektedir. Nasıl bir toplum olduğu, ülkesi, dili, sınırları, parçalanmışlığı, geriliği veya çağdaşlığı en kaba bilgilerle tartışma konusu edilmektedir.

Tartışmayı yapan çekirdek grup ilk yıllarda iki elin parmak sayısını geçmemektedir. Önemi nicelikte değil niteliktedir. Ortaya çıkarılmaya çalışılan gerçeğin doğru ifadelendirilmesi, hakikati önemli olmaktadır. Ankara'dan çıkış ve Kürdistan'da yayılış olarak geçen 1973-1979 döneminin esas özü, bu gerçekliğin dile gelişi ve yeni Kürt hakikati olarak anlam bulmasıdır. PKK bu yeni hakikatin ismidir. Bu dönemin büyük şehidi Haki Karer'dir. Bir elin parmak sayısını geçmeyen şehitleri vardır. 1980'den 2005'e kadar geçen süreç ise, esasında nesne olarak Kürt olgusundan bilinçlenen, örgütlenen ve savaşan, böylelikle özgürleşen ve özneleşen Kürt ulusal toplumuna dönüşü ifadelendirir. Nesne Kürtlükten özgürleşen ve özneleşen Kürtlüğe geçiş söz konusudur. Buna eski kadavra ve köle Kürtlükten yeniden canlanan ve özgürleşen Kürtlüğe geçiş de diyebiliriz.

Burada küçük bir grubun zihnen ve ismen doğuşu değil, sayıları milyonları aşan bir halkın nesne durumu ve köle geçmişinden kendini özgürce ifadelendiren, örgütlendiren, eylemlendiren ve savaştıran halk gerçeğine dönüşü söz konusudur. Buna tipik olarak çağdaş (modern) bir halk, demokratik ulus toplumu halinde yeniden oluş da diyebiliriz. Oluş sürecinin ilk isimleri HRK (Hêzên Rizgariya Kurdistan) ve ERNK (Eniya Rizgariya Netewa Kurdistan)'dir. Sayıları otuz bini aşan, sadece Kürtler ve Türkler için değil, tüm insanlık için de anlamı büyük olan şehitleri vardır. Yüz binlercesi işkenceden geçmiş kadrosu, sempatizanı ve halkı vardır. On binleri aşan zindan tutuklusu vardır. Hicretleri ve milyonları katbekat aşan göçertilenleri vardır. Savaşan halk gerçeğine bu koşullar altında varılmıştır. Geçmişinde yaşanan ve kapitalist modernite koşullarında soykırım boyutlarına varan inkâr ve imha nedeniyle haini, döneği, işbirlikçisi ve katliamcısı çok olan, bunlara karşılık veren direnişçisi, şehidi ve kahramanı da bol olan bir ulusal halk, demokratik ulus toplumu oluşu söz konusudur.

2005 ve sonrası yıllarda yaşanan farklılık, oluştan yeni bir özde kimlik kazanma, kalıcı varlık halini alma ve özgür yaşamda ısrardan kaynaklanmaktadır. Doğuş, oluş gibi çok sancılı bir süreçten sonra, başarılı geçen bu doğuşun aynı hassasiyetler temelinde, tıpkı bir bebeğin büyütülüşü gibi öz savunmalı

olması, zehirlemeyen gıdalarla beslenmesi gibi beslenip büyümesi, varlığını özgürce ifadelendirmesi ve farklılaşarak yaşaması gündemdedir. Sorunlar artık doğuş, oluş sorunları değil, büyüme, korunma ve farklılaşmadan kaynaklanan öz kimlik ve özgür yaşam sorunlarıdır. Zihnen doğuş yerini bedensel doğuşa, oradan bedenin farklı organlarına dönüşmeye bırakmaktadır. Doğuş, oluş bebeklik ve çocukluk çağının tüm hastalıklarına açıktır. Bebeğin ölmemesi için çok büyük ustalık isteyen çabalara ihtiyaç vardır. Ondan önceki zihnen doğuş da çok sancılıdır. Bir nevi rahme düşmeye benzeyen oluş'un sağlıklı, soylu olması ve piçleşmemiş biçimde gerçekleşmesi gerekir. Bu da ideolojik hamlenin Kürt toplumsal olgusunu doğru ifadelendirmesi, onun hakikati olmasıyla mümkündür.

Unutmamak gerekir ki, üzerinde binlerce yıl tepişilen, uğruna kavgalar ve savaşların verildiği Kürdistan ananın tecavüzden kaynaklanmayan, kendi özgür iradesiyle kendi özünden soylu bir doğuşu özgür bir halk biçiminde gerçekleştirmesi varlık haline gelmenin ilk ve en zor koşuludur. Üçüncü dönem, söz konusu varoluşun varlık haline gelmesi, kimliğini ve özgürlüğünü kazanmış bir varlık olarak anlam ifade etmesidir. Yeni oluşan olgu eski tanıdık varlık, eskinin kendi olmaktan çıkarılmış, parçalanan ve yutulan bir nesnesi değildir. Eski Kürtlük sadece nesne olarak vardı. Her fetihçi, işgalci, ilhakçı, sömürgeci ve soykırımcı güç üzerinde dilediği uygulamayı, imhayı ve asimilasyonu gerçekleştirebilirdi. Bir kullanım malzemesi durumundaydı. Kolektif öznelliği ve kimliği gelişmemiş veya gelişmekten alıkonulmuştu. Kendini ifade etmekten ve savunmaktan uzaktı. Âdeta sağılmayı bekleyen bir inek, leş kargalarına terk edilmiş bir mevta konumundaydı. Bu gerçekliğe toplumsal bakımdan varlık denemezdi. Daha çok varlık ve öz kimlik olmaktan çıkarılmaya çalışılan bir nesne değeri atfedilebilirdi.

2000'li yıllar sonrasının Kürdistan'ı ve Kürtleri nesnel değer olmaktan çıkarılmış, son otuz yılda rüşeym halini ve doğuşunu başarıyla geçekleştiren bir varlık değeri haline gelmiştir. Kendi gerçekliğini ifadelendirebilen, hakikat olarak sunan ve savunabilen bir Kürt kimliği ve özgür yaşamı söz konusudur. Şüphesiz bu gerçeklik ve hakikat kendini bir ulus-devlet olarak ifadelendirmedi. Başlangıçta var olan bu yönlü ideasını terk etti. Daha doğrusu sosyalizm sandığı, ama özellikle reel sosyalizmin çözülüşünden sonra sosyalizm değil kapitalizm olduğu açığa çıkan bu gerçeklikle arasına sınır koydu. Başlangıçtaki muğlâk ulus-devletçilikle iç içe düşünülen demokratik toplumculuğu ayrıştırdı. Ulus-devletçiliği terk ederken, tüm gücünü demokratik toplum üzerinde yoğunlaştırdı. Ulusal demokratik toplum artık bir hayal ve ütopya değil, özgürce yaşanan bir gerçeklik haline geldi. Yeni gerçekliğin bazı sorunları olsa da, bunlar rüşeym halinden ve doğuştan, oluştan kaynaklanan sorunlar olmayıp, varoluşun kimlik ve özgür yaşam varlığı haline gelmesinden kaynaklanan sorunlardır. Benzetmeyi sürdürürsek, çocukluk halini de aşmış, artık kendi öz gücüyle ayakta durabilecek bir delikanlı ve genç kadın çağına girmiştir. Sorunlar delikanlılık ve genç kadınlık çağında olmaktan kaynaklanıyordu. Bu dönemde özellikle özgür yaşam sorunları büyük önem kazanmıştı. Eğer dikkat

edilmezse, eski Kürtlük hastalıkları her an depreşebilirdi. İç ve dış ihanetler, işbirlikçiler eskisinden beter biçimde yeni varlığın, özgür Kürt kimliğinin canına okuyabilirlerdi. Yanı başında varlığını sürdüren eski hiyerarşik ve kapitalist modernite unsurları, bu taze varlığı her an parçalayıp aralarında pay edebilirlerdi. Daha doğrusu eski zihniyetle mülkiyetlerinde ve zilyetlerinde sandıkları varlığı eski-yeni ayrımı yapmadan sömürmeye, yemeye devam etmek isteyebilirlerdi. Sorunlar çok yönlü olup tüm bu kapsamlardan kaynaklanmaktaydı.

İster eski uygarlık ve kapitalist modernitеden ister özgür kimlikli yaşamdan kaynaklansın, yaşananlar eski sorunlardan daha kapsamlı ve farklı sorunlardır. Dolayısıyla çözüm yöntemleri ve araçları da farklı olacaktır. Ne eskinin Kürt'ü ve Kürdistan'ı gibi olunabilir, ne de yakın geçmişin 'Ulusalcıları', PKK'si, HRK'si ve ERNK'si gibi mücadele edilebilirdi. Düşman da eski düşman olmaktan çıkmıştı. Pek güvenilmese de, utangaçça da olsa, Kürt'ü ve Kürdistan'ı kabul edebilen, özgür Kürt kimliğini toptancı bir yaklaşımla reddetmeyen bir dönüşüme uğramıştı. Tüm bu tarihsel-toplumsal dönüşümlerin yeni bir Kürtlük ve PKK tanımı gerektirdiği, yeni sistem kavramları ve kuramlarına ihtiyaç gösterdiği açıktır. Bu temelde yeni PKK ve Kürtlük tanımıyla yeni sistem kavram ve kuramlarını geliştirmeye çalışacağız.

A- PKK VE DEMOKRATİK ULUS YAŞAMI

Bu satırları hareketin kendini PKK olarak adlandırmasının 32. yıldönümünde yazıyorum. Otuz iki yıl modern bir partinin kimliğini, rolünü ve başarısını değerlendirmek için yeterli bir süre olsa gerek. Buna grup dönemini de eklediğimizde -ki, öyle olmalıdır- kırk yılı aşan fırtınalı bir yaşam söz konusudur. Gerek grup aşaması gerekse adlandırma yılları 15 Ağustos 1984 Hamlesine kadar esas olarak partizan tarzında yaşanan bir dönemdir. Evrensel ideoloji olarak etkilendiğimiz dünya reel sosyalizm dünyası ve bağlı olunduğu sanılan arkasındaki bilimsel sosyalist görüştü. PKK'nin kimliğini kavramak açısından, bağlı kalınan ve kalındığı sanılan değerler ve bilimsel sosyalist dünya paradigması önemli bir nirengi noktasıdır. Bir benzetmeyle yorumlamaya çalışırsak, kendine sosyalist kabile diyen bir toplumun yeni bir şubesini kurmaya talip olmuştuk. Bu tarzda çok sayıda şubenin kurulduğunu varsayarsak, küçük bir grup olarak kendimizde böyle bir şube kurma hakkını görüyorduk. Objektif olarak bir ülke (Kürdistan'ı bir ülke olarak varsayıyorduk) ve halk (Kürtlerin bir halk olarak varlığını kesinlikle kabul ediyorduk) gerçekliğine dair oluşan bilincimiz ve inancımız böylesi bir hakkı kullanmamızın temel gerekçesiydi. Dünya görüşümüz gereği kendimizi halkın en ezilen ve emekçi kesimlerinin öncü gücü olarak adlandırmaya çalışmamız beklenirdi. 'Karker' kelimesi konjonktürel olarak hem ezilen hem de çalışan halk anlamına gelmekteydi ki, seçtiğimiz bu adlandırma gerçekliğimize uygundu.

Dikkat edilirse, doğuş ve partizanlık yılları PKK'sinde sorgulanmaksızın kabul edilmiş bir bilinç ve inanç dünyası geçerlidir. Sosyalist kabilenin yeni üyesi derken bu gerçeği kastetmekteyim. Tıpkı doğan her çocuk kabilesini nasıl

sorgulamadan kabul etmek durumundaysa, biz de bilimsel sosyalizmi ve reel sosyalist dünya kabilesini sorgulamadan kabul etmek durumundaydık. Klasik kabilelerden bir farkımız vardı ki, o da yeni dünya kabilemizin kuşku duyulmaz bilimsel bir temele dayanmasıydı. Fakat her ne kadar temelimizin bilimsel olduğu sanılsa da (Daha önceki ciltlerde bilimsel sosyalizm konusunda yaptığımız eleştirilerde dogmatik yönlerini ortaya koymaya çalışmıştık), bağlanış tarzımız çok az bilinçli ve daha çok inanç temelliydi. Dolayısıyla dogmatik yönü ağır basmaktaydı. Dogmatizmi tümüyle kötülemek için belirtmiyorum. İnsan doğasında dogmatizm içermeyen hiçbir görüş yoktur. İdenin, fikrin kendisinde bir dogma, bir inanç değeri vardır. Buna ilke değeri de diyebiliriz. Bir ilkeye, bir bilince, bir inanç dogmasına inanmadan insanın yaşamını sürdürmesi çok zordur. Ancak ilahlaşması gerekir ki, hiçbir ilkeye ve dogmaya dayanmadan yaşayabilsin. Böylesi insan olduğunu iddia eden çok kişi çıkmışsa da bu pek mümkün olamaz. Böyle olan kimse ya hiç yoktur ya da varsa ömrünün bazı sınırlı anlarında bunu yakalaması söz konusu olabilir.

Bu konuda hatalı olan anlayış dogmaları katı ve değişmez hakikatler olarak kabul etmektir. Nitekim çoğunlukla böyle kavranan dinsel dogmalar insanlık tarihini trajedilere boğmuştur. Felsefe ve bilimsel düşünce dogmaların bu tarz dogmatikleşmesine karşı gelişen daha sağlıklı pozitif düşünce biçimleridir. Felsefe ve bilimin dogmatizme üstünlüğü evrensel yaşam gerçeğini bütün farklılığı ve canlılığı içinde kavramalarından ileri gelir. Felsefe ve bilimde ilerleyen her toplum, bu nedenle inanç dogmatizmini aşamayan veya bu dogmatizmin hâkimiyetinde kalan toplumlar karşısında daima üstünlük taşımıştır. Toplumların mücadelesinde belirleyici olan, hep taşıdıkları dünya görüşlerindeki felsefi ve bilimsel değerlerdir; daha doğrusu evrensel yaşam gerçeğini bütün farklılığı ve canlılığı içinde kavrama düzeyleridir. Bu durumlarda, yani toplum içinde ve dışındaki diğer tüm topluluklar, hatta doğal çevre karşısında başarı kazanmak, evrensel bakış tarzındaki farklılıkları ve canlılıkları kavrayış düzeyiyle bağlantılıdır.

İlkesel çıkışlara, bir nevi dogmalara ancak dogmatikçe bağlanıldığında sakıncaları ve riskleri ortaya çıkmaya başlar. PKK'nin ortaya çıkış ve partizanlık yıllarında bağlandığı bilimsel sosyalizm dogmaları esasta olumlu rol oynamıştır. Bilimsel sosyalizm her ne kadar tümüyle metafizikten arınmamışsa da, toplumsal gerçekliğe ilişkin bilim ve tarih felsefesine en yakın ideolojiydi. Toplumun bilimsel ve felsefi kavrayışında dönemine göre en ileri paradigmayı sunuyordu. Reel sosyalizmde yaşanan tıkanma bir anlamda bilimsel sosyalizmin dogmatik yönlerinin de bir sonucuydu. Başlangıçtan itibaren kendisine yöneltilen eleştirilerin doğruluk ve haklılık payı vardı. Zamanında düzeltilmeyince bünyesel dogmalar reel sosyalizmin çözülüşüyle sonuçlarını gösterdi. PKK'de de her ne kadar ulus-devlet düzeyinde olmasa da, pro ulus-devlet olarak benzer bir sonuç yaşandı. Devrimci halk savaşı yıllarında PKK'deki dogmalardan bilimselliğe ve tarih felsefesine geçiş yapamayan unsurlar dogmatikleşti. Bunda en çok iktidarcı ve ulus-devletçi unsurlar öne çıktı. Öne çıktıkça da dogmatizm kökleşti. İktidarcı yaklaşımlar demokratik yaklaşımları

bastırdı. Parti yetkisi komuta yetkisine, komuta yetkisi kişisel iktidara yol açtı. Bir nevi mikro ulus-devletçikler oluştu. Leninist parti modelindeki otorite anlayışının demokratik değil iktidarcı ve ulus-devletçi yorumu reel sosyalist dünyada olduğu gibi PKK'de de etkili oldu. Bu anlayış tümüyle egemen olunca iktidar yozlaşması kaçınılmaz oldu. Sonuçta reel sosyalist toplumların, dolayısıyla ulus-devletlerin çözülüşü gerçekleşti.

PKK amaçladığı Birleşik Demokratik Kürdistan ulus-devletine ulaşmamakla birlikte, onu birçok alanda mikro düzeyde yaşadı. 1984-1998 dönemi ağırlıklı olarak mikro Kürt ulus-devletçiliklerin yaşandığı dönemdi. Reel sosyalist devletlerdeki çözülüşü PKK gecikmeli olarak daha yoğunca 1998'den sonra yaşamaya başladı. Bunda Önderliğin küresel liberal faşist ulus-devletlerce etkisizleştirilmesi rol oynasa da, bu esas olarak çok önceden, özellikle 1995'ten sonra içte yaşanmaya başlanan bir süreçti. Dünya genelinde de benzer yapılı birçok partide aynı süreçler yaşandı. Çözülüşten sonra iki ana akım var olmaya çalıştı. Birincisi, eski Ortodoks reel sosyalist anlayışta ısrar eden komünist partiler; ikincisi, geçmişte kapitalist ülkelerde kök parti rolünü oynayan liberal partinin liberal demokrat kanadına dönüşen partilerdi.

PKK'de çözülüş sonrasında benzer eğilimler olsa da, bunlar hâkim kanat haline gelemediler. Özellikle 2002-2004 yıllarında kanatlar arasındaki hâkimiyet mücadelesi çok tahripkâr oldu, ancak başarılı olamadı. Liberal maskeli sahtekâr çeteciler kaçış ve ihaneti boylarken, tutucu, dogmatizmi aşamamış gelenekçi kanat veya unsurlar ana akımda kalmayı tercih ettiler. Ana akımın öyküsü hayli ilginçtir. İki kanat kendi aralarında kıyasıya mücadele ederken, partinin tümüyle kendilerinden ibaret olduğunu sanıyorlardı. Her iki kanat da PKK'nin oluşum diyalektiğini anlamak istemiyordu. Daha doğrusu, PKK'nin diyalektik gelişmesinin farkında değillerdi. Hâlbuki PKK'nin benzerlerinden en önemli farkı, diyalektik gelişmeyle bağını koparmamasıydı. Gerek doğuş ve partizanlık gerekse devrimci halk savaşımı yıllarında, tüm saptırma girişimlerine rağmen, parti diyalektik gelişmeye uygunluğunu esas olarak korumuştur. PKK'de gelişmiş bir diyalektik düşünce birikimi oluşmamışsa da, yaşamda devrimci diyalektik ilkeler fiilen işlemekteydi. Kendiliği diyalektik olarak var olmaktaydı. Kanatlar veya çeşitli sapkın unsurlar bu gerçekliği bir türlü kavrayamıyorlardı. Her sapmada veya ihanette ölümcül darbe vurduklarına inanırken, partinin daha da hızlanan gelişmesini bu nedenle anlayamıyorlardı. Üstelik sapma veya kaçışla birlikte biten parti değil kendileri oluyordu. Buna mukabil PKK daha arınmış ve biraz daha diyalektik öz kazanmış olarak gelişmesini sürdürüyordu. Tüm kritik süreçlerde bu yönlü gelişmelere tanık olundu.

2002-2004 büyük çözülüş sürecinde o güne kadar başarılamayanın bu sefer başarılacağı, partinin kendilerinden ibaret kalacağı sanılmıştı. Öyle olmadığı çok yetersiz bir müdahaleyle birlikte kısa süre içinde anlaşıldı. Avukatlar olup bitenlerden doğru dürüst haber vermiyorlardı. Önlerinde hiçbir engel de yoktu. Sanırım onlar da kanatların pozisyonlarına bakarak tutumlarını ayarlıyorlar, beni ise ayağa kalkması güç olan bir çaresize benzetiyorlardı. Gerçekten o anki durumum fazla umut vaat etmiyordu. Ama ben o anki bir oldubit-

tiden ibaret değildim ki. Şahsımda bir tarihi sadece canlandırmamış, fiziki varlığımdan sonra da toplum kolektif olarak ayakta durdukça, özellikle Kürtler özgür yaşadıkça hep özgür yaşayacak olan bir gerçeklik haline çoktan gelmiştim. Kendimi bu tarzda bir gerçeklik ve anlam gücü olarak kurgulamıştım. Bu gerçeklikten ve anlamdan habersizdiler veya kavramaya güçleri yetmiyordu. Sonuçta bir grup yoldaşın el yordamıyla PKK adını yeniden kullanması temelinde ana akıma sahip çıkması gerektiğini açıklamamla birlikte, eskisinden daha da gelişkin bir PKK süreci yaşanmaya başlandı. Sağ liberal sahtekârlar çetesinin güvendiği dağlara çoktan kar yağmış, kendileri de donmaktan kurtulamamışlardı. Sol sekter gelenekçiler ise bu sefer biraz daha ciddi bir özeleştiri süreciyle ana akımla bütünleşmeye çalıştılar. Tabii en acı olanı, bu süreçte aslında ana akımla yürüyebilecek durumda olan bini aşkın unsurun, çok miktarda maddi değerin ve çok önemli manevi moral değerlerin heba olmasına yol açılmasıydı. PKK böylelikle büyük çözülüşten sonra üçüncü doğuş veya yenilenme hamlesini gerçekleştirirken, farklı bir toplumsal dönemin, demokratik ulus döneminin partisi olma sürecine girmişti.

1- Yeni Dönemde PKK'nin Kimliği ve Anlamı

PKK'nin yeniden yapılandırılması farklı bir kimlik kazanması anlamına gelmiyordu, ama önceki dönemlerin bir kopyası da değildi. Yaşanan basit bir niceliksel gelişme olmayıp niteliksel gelişmeydi. Sadece kimlik olarak PKK'de değil, yenilenen Kürt toplumunda da yaşanan niteliksel bir dönüşümdü. Kaldı ki, ikisi arasındaki sıkı diyalektik gelişme sonucunda bu kimliksel dönüşümler yaşanmıştır. Dolayısıyla olgunluk döneminin varlığını kesinleştirmiş ve rüştünü ispatlamış PKK'sinin kimlik tanımını daha somut olarak yapmak ve bazı evrensel sonuçlar çıkarmak mümkün olmaktadır.

a- Öncelikle genelde parti, özellikle PKK reel sosyalizmin eski ulus-devletçi partisi değildir. Sosyalist partilerin bir bütün olarak devlet amaçlı inşa edilmemeleri gerektiğini ilkesel olarak kabul etmektedir. Sosyalizm modern devlet cihazıyla inşa edilemez. Devlet cihazı sosyalizmin doğasına aykırıdır. Kapitalist modernitenin ulus-devleti, kapitalizmin azami kâr kuralının temel yapıtaşlarındandır. Kapitalist kâr sistemi ulus-devletsiz gerçekleştirilemez. Ulus-devletin olduğu her sistem kapitalist kârın gerçekleştirilmesiyle bağlantılıdır. Reel sosyalizmde durum farklı değildir; hatta bürokratik kapitalizmin varlığı ulus-devlete daha çok ihtiyaç gösterir. Reel sosyalizmin sosyalizm haline gelememesinde ulus-devletçi yapısı belirleyici rol oynamıştır. Partiden devlete, devletten partiye yönelik her akış sosyalist demokrasinin inkârıyla sonuçlanır. Kuramda devletsiz toplum olarak düşünülen komünist topluma hiçbir aşamada ve hiçbir gerekçeyle devlet aracına başvurmadan geçiş, sosyalizmin özü ve biçimi gereğidir. Sosyalizm ancak liberalizmin ikiyüzlüce kullandığı ve aslında özünde çeliştiği demokrasinin tüm boyutlarda yaşanmasıyla gerçekleşebilir. Sosyalizm demokrasisiz düşünülemeyeceği gibi, demokrasi dışında bir yolla da asla inşa edilemez. Sosyalizm ancak en geniş katılımlı demokratik yaşamla inşa edilebilir.

Dolayısıyla sosyalist partilerin birinci özelliği, demokrasinin bir prototipi olarak inşa edilmiş olmalarıdır. Kendini demokratikleştirmeyen bir partinin toplumu demokratikleştirmesi düşünülemez. Demokrasi otoritesizlik değildir. Devlet otoritesinden farklı olarak demokratik otorite siyasi toplum koşullarında mümkündür. Devlet siyasi toplumun yadsınması temelinde gerçekleşirken, demokrasinin gerçekleşmesi siyasi toplumun varlığını gerektirir. Siyasi toplum ise özgürlüğünü gerçekleştiren toplumdur. Siyaset olgusu toplumun kendi hayati çıkarları konusunda düşünce, karar ve eylem gücü kazanmasıdır. Siyasileşmeyen toplumların kendi kaderlerini tayin etmeleri mümkün olmadığı gibi, kendilerini demokratikleştirmeleri de gerçekleşemez. Siyaset, özgürlük ve demokrasi olguları arasında kopmaz bir bağlılık geçerlidir. Biri olmadan diğerleri olmaz.

Bu durumda sosyalist partiler ancak demokratik, özgür siyasi toplumun bir prototipi olarak kimlik kazanabilirler. Genelde iktidar, özelde devlet iktidarı modellerini kendilerine örnek alamazlar. İktidar ve devlet varlık olarak farklı olgular olmakla birlikte, esas olarak yoğunlaşmış güç ve sömürü tekelleridir. Toplum işlerinin yönetilmesini sağlayan unsurları da taşımakla birlikte, bu unsurlar tali rol oynarlar. Belirleyici rol oynayan sömürü ve güç tekellerini meşrulaştırmakta kullanılırlar. Tüm bu gerekçeler sosyalist bir partinin neden iktidarcı ve devletçi amaçlar doğrultusunda inşa edilemeyeceğini yeterince netleştirmektedir. Yine neden demokratik olarak inşa edilmeleri dışında başka bir yolla kurulamayacağını da kanıtlamaktadır.

b- Sosyalist partiler modern kuruluşlar olmakla birlikte, tarihsel olarak kapitalist moderniteye karşı alternatif modernite geliştirmekle yükümlüdür. Modernite nötr bir kavram değildir; sınıfsal, siyasal ve ideolojik temelleri olan bir kavramdır. Hâkim modernite kapitalist nitelikte olmakla birlikte, başka modernite tipleri de vardır. Demokratik modernite bunların başında gelmektedir. Moderniteler aralarında köklü farklılıklar bulunan toplumsal dönemleri ifade ederler. Her modernite döneminin ideolojik, siyasi, ekonomik, teknik ve bilimsel yapısının kendisine göre özgünlükleri vardır. İlk, orta ve yakınçağların her biri kendine göre bir moderniteyi temsil eder. Ayrıca her modernitenin kendine göre hâkim sınıfsal, teknik, ideolojik, siyasi ve ekonomik biçimleri vardır. Her biri bu hâkim biçimlere göre karakterize olur. Çağımıza yani modern yaşam koşullarımıza başlangıcından itibaren kapitalist birikim tarzı damgasını vurmakla birlikte, bu çağ her şeyiyle kapitalizme mal edilemez. Eğer reel sosyalizm kapitalizmle sonuçlanmasaydı, kendisi de moderniteye damgasını vurabilirdi. Nitekim uzun bir dönem böyle algılandı. Sosyalist partiler belli başlı kapitalist modernite unsurlarını (kapitalist birikim tarzı, ulus-devlet ve endüstriyalizm) aşmadan, onlarla mücadele etmeden moderniteye damgalarını vuramazlar. Reel sosyalizm kapitalist modernite unsurları ile mücadele etmediği, tersine bu unsurlara kılıf dikmekle meşgul olduğu için kapitalizmle sonuçlanmıştır. Sosyalist partiler ancak kendi modernite unsurlarını (demokratik ulus, ekolojik endüstri ve sosyalist pazar ekonomisi) geliştirmekle kapitalist moderniteyi aşıp kendi modernitelerine başat rol kazandırabilirler.

PKK sadece ulus-devletçiliği aşmakla yetinemez; ancak kendini demokratik modernite unsurlarının prototipi olarak inşa etmek suretiyle öncülük rolünü oynayabilir. Kürt toplumunun demokratik ulus olarak inşa edilmesi, PKK'nin yeni kimlik döneminin başta gelen görevidir. Bu görevini başarması öncelikle kendi sistemini kapitalist modernite unsurlarının alternatifi kılmasıyla mümkündür. Demokratik modernitenin prototipi olmakla kendisi olmak arasında önemli bir fark vardır. Demokratik modernitenin prototipi olmadan kendisinin toplumsallaşması ve başatlık kazanması zordur. Zaten partiler bu zorluğu yenmek için vardır; bu zorluğu da ancak öncü bir çekirdek olmakla aştırabilirler. Modernitelerin unsurları arasında ideolojik, politik, ekonomik her alanda yoğun bir mücadele vardır. Hangi modernitenin başat rol oynayacağını aralarındaki mücadelenin sonucu belirler. Partiler bu mücadelelerin öncü güçleridir.

Marksizm'de mücadele ağırlıklı olarak ekonomizme indirgenmiş olduğu için sonuç vermedi. Çünkü modernitenin, hatta kapitalist modernitenin diğer tüm unsurlarını olduğu gibi yaşayarak komünizme gideceğini sandı. Sonucu belirleyen ise, kapitalizmin tüm unsurlarınca verilen modernite mücadelesi oldu. Demokratik moderniteye bu temel nedenle ihtiyaç vardır. Alternatifinin geliştirilmesi temelinde verilmedikçe, kapitalizme ve onu yaşatan tüm unsurlarına karşı mücadelenin başarılı olması mümkün değildir. Sadece kapitalizmin çözümlenmesi teorisiyle yetinmemek, demokratik modernite teorisi ve bu teorideki alternatif modernite unsurlarını aydınlatarak mücadele vermek ilk şarttır. O halde sosyalist partiler esas olarak kapitalizme karşı demokratik modernite teorisiyle aydınlanıp mücadele ederler. Sadece teorik mücadele ile yetinemezler. Bununla birlikte pratikleşme araçlarını, yani demokratik ulus olmak, ekolojik endüstriyel teknikler geliştirip uygulamak ve sosyalist pazar olgusunu geçerli kılmakla kapitalist modernite unsurlarına karşı başarılı olabilirler.

PKK'nin yenilenmiş kimliğinde eskiden olduğu gibi kapitalist sömürü biçimine ilişkin kırıntı bilgiler değil, bir bütün olarak kapitalist modernitenin çözümlenmesine dayalı sağlam bir öngörü ve kendi demokratik modernite teorisinin yeni paradigması geçerlidir. Sadece kapitalist moderniteyi bütün unsurları ile çözümlemekle yetinmemekte; ona alternatif demokratik modernitenin tarihsel temelleriyle birlikte günümüze, şimdiye ilişkin kazanmak durumunda olduğu unsurları ve bu unsurların başarılı olması için program, strateji ve taktiklerini geliştirmekle yükümlü bir öncü güç olarak ortaya çıkmaktadır.

c- Öncü güç olma her ne kadar klasik parti modellerini çağrıştırmaktaysa da, aralarında özsel farklar vardır. Yeni öncü güç demokratik toplumun prototipidir. Demokratik ulus toplumunun ön modelini teşkil etmektedir. Eskisi gibi program, strateji ve taktik bütünlüğünü ifade etse de, bu kavramların içeriği önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Stratejisi demokratik modernite unsurlarını temel almaktadır. Programı aynı unsurların nasıl inşa edileceğini ilkesel olarak belirlemektedir. Taktiği ise, programatik ilkelerin strateji doğrultusunda hangi

güçler, araçlar ve mücadele biçimleriyle yaşamsallaştırılacağını ortaya koymaktadır. Programı demokratik modernite paradigmasına uygun olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, öz savunma ve diplomatik hedefleri belirlerken, stratejisi bu hedeflerin hangi temel ve taktik güçlerle gerçekleştirileceğini öngörmektedir. Demokratik ulus, ekolojik endüstri ve sosyalist pazar etrafında topluluk ekonomisi temel stratejik unsurlarıdır. Temel taktik unsurlar ise temel hedefler ve stratejik unsurları yaşamsallaştıracak ve somut inşaları için gerekli olan örgüt ve mücadele biçimleriyle belirlenmektedir.

Örgüt ve mücadele söz konusu olduğunda, kadro sorunu öne çıkmaktadır. Modern toplumda önderler ve kadrolar önemini yitirmezler. Tersine, toplum daha da karmaşıklaştığı için rolleri daha çok önem kazanır. Burada önemli olan, yine hangi perspektifleri esas aldıklarıdır. Partili önderler ve kadrolar kapitalist modernite dünyasını aşamazlarsa, er geç kapitalist iktidar ve sömürü unsurlarına dönüşeceklerdir. Eğer demokratik modernite unsurlarında ısrarlı davranılırsa, ona göre önderler ve kadrolar şekillenecektir. İktidar ve devlet perspektifi yerine demokratik otorite, politik ve ahlaki toplum perspektiflerinden vazgeçilmedikçe, demokratik önderler ve kadroların yetişmesi partinin yeni kimliği gereğidir.

PKK'nin yeni dönemdeki temel görevi eski dönemlerdekinden farklıdır. Grup dönemindeki ideolojik etkiyle eylem ve savaşın esas olduğu dönemdeki politik etkiyi yine yaşamak ve yaşatmakla birlikte, kazanılmış Kürt kimliğini ve özgür yaşam arzusunu demokratik ulus inşasına çevirmek durumundadır. İlk iki aşama demokratik ulus inşası için çok değer biriktirdi. Ama demokratik ulus inşası halen bir görev olarak önünde durmaktadır. Dolayısıyla yeni dönemin program, strateji ve taktik bütünlüğü bu inşayı gerçekleştirmekle yükümlüdür. Bu konunun ayrıntılarını KCK bölümünde işleyeceğiz. PKK'nin KCK ile ilişkisi burada önem kazanmaktadır. PKK'nin ideolojik, politik ve örgütsel gücü KCK kapsamında yerine getirilmesi gereken görevler için yeterli olmak durumundadır.

d- Tüm bu anlatılanlardan anlaşıldığı gibi, PKK'nin ideolojik kapasitesi bilimsel sosyalizmin ve reel sosyalist sistemin eleştirisiyle güçlenmiştir. Dogmatik yaklaşım yerine sıkı bir sorgulayıcı yaklaşımı sergileyebilmektedir. Diyalektik düşünebilme ve eyleme geçebilmesinde gelişme vardır. Somutu değerlendirebilme ve gerekli dönüşümleri sağlayabilmesi eskiye göre daha niteliklidir ve özgür yaşama güç kazandırmaktadır. İdeolojiyle sosyoloji arasındaki mesafe kısalmıştır. Sosyolojiyle bilimsel sosyalizm arasındaki fark da azalmıştır. İdeolojik, sosyolojik ve bilimsel sosyalist düşünce arasındaki alışveriş bütünlük kazanmış olup, giderek daha tutarlı bir toplumsal bilime doğru evrilmektedir. PKK bu konuda idealli partilerin başında gelmektedir. Bir sosyalist partinin esas gücü toplumsal bilime yatkınlığıyla ölçülür. Belirleyici gücü toplumsal bilimle bağlantısından kaynaklanmaktadır. İdeolojik ve sosyolojik kapasitesinde bilimsellik payesi ne denli gelişirse, öncülük rolünde de o denli gelişme sağlar.

PKK'nin politik seviyesi de eskiye kıyasla yeni dönemde hayli gelişmiştir. Politik kapasite daha çok deneyimle kazanıldığı için, PKK bu yönde dünyada

sayılı partilerden biri konumundadır. Kapitalist modernitenin hegemonik seviyede yoğun kuşatmasını yaşamasına rağmen tasfiye edilememesi ona politik tecrübe, dolayısıyla güç kazandırmıştır. Kürt toplumundaki politikleşme PKK'deki politikleşmeyle iç içe ve birbirini güçlendirici temelde olmuştur. Kürt halkı tarihindeki en güçlü politikleşme dönemini yaşarken, bu gerçeklik PKK için de geçerli olmaktadır. PKK'de iç ve dış politika sıkı bir iç içelikle yaşanmaktadır. Yaşanan politik seviyenin hem tarihsel hem de güncel evrensel gerçeklikle bağı kurulmuş durumdadır. Ayrıca politikayla ahlâk arasındaki bağ da sağlam kurulmuştur. Ahlaki ve politik toplum iç içeliği esas alınmaktadır. Politikasının temelinde ideolojik ve sosyolojik öğeler, dolayısıyla bilimsellik öğesi kadar ahlaki ve etik öğeler de geçerlidir. Sanatsallıkla bağını ihmal etmemeye de özen göstermektedir. Politikanın sadece ideolojik ve ahlaki değil, sanatsal olarak da varlık ve anlam kazanmasına geçerlilik kazandırmaktadır. Kuru politikadan uzaklaşıp böylesine zenginleşmiş bir politik olguya ve onun hakikatine varılmaya çalışılmaktadır.

PKK'de örgütsel bakımdan nicel kadro sıkıntısı olmamakla birlikte, bütün dönemlerde esas sorun kolektivist olamamaktan kaynaklanmıştır. Ne bireysel roller oynanmakta ne de kolektivizmin gücü yeterince gerçekleştirilebilmektedir. Bireysel rolleri oynamama kadar kolektivizme girmekten kaçınma da sıkça yaşanan zaaflardır. Bu nedenle de bireyler ve örgütlenmeler muazzam güç kaybına uğramaktadır. Örgütlü kadro olabilme, bireysel rolün örgütlenmeden, örgütlenmenin de inisiyatifli kadrolardan geçtiği sorunu gündemdeki yerini korumaktadır.

2- PKK'nin Demokratik Ulus Yaşamındaki Yeri

Modern partilerin rolünü daha önceki çağlarda toplumların bilge kişilikleri, rahipleri, politik tarafları ve dinsel mezhepleri oynardı. Somutta çatışan hanedanlar, bürokrasinin askeri ve ilmiye kanatları yanlarına çok sayıda müttefik alarak etkinlik ve üstünlük kazanmaya çalışırlardı. Toplumsal sorunların doğuşuyla birlikte farklı çözüm önerileri ve yöntemlerine sahip partiler de beraberinde doğarlar. Gizli veya açık, çağlar boyunca partiler hep var olagelmiştir. Herhangi bir toplumsal soruna müdahale etmek, dışta ve içte yönetimlere karşı koymak için bireysel güç yetmeyince parti gücüne başvurmak en rasyonel yoldur. Her karşı koymanın bir partisi vardır. Dinler ve dinlerdeki mezhepler ve tarikatlar bile çıkışta parti rolünü oynamaktadır. İdeolojik, politik ve ahlaki olarak kendilerini hangi kimlikle adlandırırlarsa adlandırsınlar sonuçta birer partidirler. Modernite döneminde bu tarihsel gelenekler yeni biçimlere evrilmişler, adım adım günümüzdeki parti anlamına kavuşmuşlardır.

Partiler dayandıkları veya hedefledikleri toplumsal kesimleri görünür kılmak, temsil etmek, hak sahibi yapmak, yeniden ve daha çağdaş ölçülerde şekillendirmek gibi önemli roller oynarlar. Tüm bu gerekçeler parti gerçeğinin toplumlardaki rolünden kolay vazgeçilemeyeceğini kanıtlamaktadır. Gelişmek ve kendini savunmak isteyen bir toplum için partinin gereksizliğini savunmak kolay değildir. Fakat bu durumlar partilerin hiç gereksizleşmeyecekleri anla-

mına gelmez. Bir toplum geliştikçe ve kendi işlerini tüm mensuplarıyla birlikte yaptıkça partileşmenin anlamı kalmaz. Yine bir toplum ilkel klan halindeyken ve kabile boyları halinde yaşarken partileşme ihtiyacı duymaz. Tüm klan veya kabile zaten bir parti gibidir. Partilerin oluşması toplumda karşıt sınıflar ve çıkarların varlığını gerektirir. Sınıfsal farklılıklar ortadan kalktıkça ve çıkarlar ortaklaştıkça ayrı partileşmelerin anlamı kalmaz. Bazen de aynı toplumsal işlev için birden fazla parti kurulur. Bu tür partiler de tutarlılığı ve rol oynayabilirliğiyle kendini kanıtlayan bir parti karşısında tasfiye olmaktan kurtulamazlar. Anlatılanlar toplumsal partilerden neden vazgeçemeyeceğimizi ortaya koymaktadır. Devlete sahip olmak bile partileşme ihtiyacını tümüyle gidermeye yetmez.

PKK'nin daha doğuşta büyük ilgiyle karşılanması, Kürt toplumunda büyük bir boşluğu doldurmasından ve hayati bir ihtiyacı gidermesinden kaynaklanır. PKK söylem ve eylemiyle tutarlılığını ne denli kanıtladıysa, toplumda kabul görmesi de o denli arttı. Tüm yetmezliklerine, hatta verdiği zararlara rağmen toplumdaki itibarını ve vazgeçilmezliğini koruyabilmesi, tarihsel-toplumsal bir ihtiyacı karşılamasından, böyle bir rol oynamasından ileri gelmektedir. PKK'nin yeni dönemde de rolünü oynayabilmesi, tarihsel ihtiyaca cevap vermesine ve güncel görevlere doğru sahip çıkmasına bağlıdır. Kürt kimliğinin tanınması ve özgür yaşam iradesinin belirmesi toplumsal sorunun tümden çözüme kavuştuğu anlamına gelmez; sadece önemli bir aşamanın kat edildiğini gösterir. Kimlik ve özgürlük arzusunun sağlam güvencelere kavuşturularak süreklilik kazandırılması çözümü beklenen sorunların başında gelmektedir. Hiçbir yasal, ekonomik, politik ve savunma güvencesi olmayan Kürt kimliği ve özgür yaşam arzusu düşmanları tarafından her an bastırılabilir ve katliamlara tabi tutulabilir. PKK'nin bu nedenlerle asıl bundan sonra pozitif rolünü başarıyla oynaması gerekir. PKK şimdiye kadar negatif görevleri, yani olumsuzlukların önlenmesi anlamındaki görevleri başarmak istedi. Bundan sonra ise pozitif yönü ağır basan inşa görevlerini başarması gerekir. PKK temelinde demokratik ulusun inşasının yattığı bu görevleri ancak açıklanmaya çalışılan kimliği ve bu kimliğin anlamını kazanmakla başarabilir. Herhangi bir PKK'lilikle bu görevler başarılamaz.

Demokratik ulus inşası sosyalizmin inşasından öncelikli olup, sosyalizme giden yolu da açar. Bu inşa sosyal bilimde devrimi gerektirirken, ahlaki ve politik görevleri birlikte yerine getirmekle de bağlantılıdır. Kapitalist modernitenin tüm kuşatmalarına rağmen, PKK öncülüğü bu çerçevede rolüne sahip çıktıkça başarılı olabilir. Bu durumda kadroların kendilerini eğitmeleri ve özgür yaşam felsefesini yaşam tarzı haline getirmeleri şarttır. Parti bir bütün olarak karşıdan ve içten her türlü saldırıya karşı kendisini ancak ideolojik ve politik kimliğiyle savunabilir; hamle gücünü kazanıp toplumla bütünleşebilir. Parti kadroları tamamıyla ideolojik ve politik yeterlilikle birlikte, özellikle her koşul altında özgür yaşam ahlâkına bağlılığı sergileyecek güçte olmak durumundadır. Ortadoğu kültüründe 'insan-ı kâmil' denilen kendi kendine yeterli birey olma gücünü güncelleştirerek sağlamak durumundadır. Tüm iktidarcı,

milliyetçi, cinsiyetçi, dinci ve liberal köreltici ve hakikatten uzaklaştırıcı ideolojileri ve yaşam tarzlarını boşa çıkaracak gücü sergileyebilmelidir. Çağlar boyunca insan-ı kâmillere duyulan ihtiyaç en çok günümüz için gerekli olup, bu da ancak modern sosyalist kadrolar olmakla mümkündür. Ancak böylesi kadroların varlığı temelinde demokratik ulusal yaşamın inşa sürecine girişilebilir. Her kadro gerektiğinde kendini yüzlerce demokratik ulus örgütüne dönüştürerek görevini başarabilir. Yoksa adı geçen ideolojiler ve yaşam tarzlarının etkisi altında yaşayan bir kadro ve örgütü ancak sorunların kaynağı olabilir. İdeolojik, politik, ahlaki ve örgütsel yeterlilik her önder kadronun demokratik ulus inşasındaki başarı güvencesidir.

Yoldaşlık ilişkilerini iyi kavramak gerekir. Yoldaşlık ilişkileri toplumsal ilişkilerin özünü yansıtır veya yansıtmak durumundadır. Tarihsel toplumu olduğu kadar geleceğin toplumunu da yansıtır. Esas olarak ideolojik ilişkilerdir; ideolojinin açığa vurduğu ve ortaya çıkmasına yol açtığı hakikat ilişkileridir. İki yoldaşın birliği bu anlamda sadece ideolojik birlik olmayıp, ideolojik kapasitenin yol açtığı hakikat birliği olarak yaşanmak durumundadır. İki yoldaş eğer gerçekten yoldaşlık sırrına erip birlik olmuşlarsa, bunu hakikatin güçlü temsili olarak kavramak gerekir. Yoldaşların yoldaşı olmak, temsil edilen hakikatten pay almak demektir. Bunun dışında boşuna yoldaş tanımı aramamak gerekir. Büyük hakikat derdi olmayanların 'yola' girmemeleri gerekir.

Basit hevesler, güdüler ve çıkarların peşinde olanlar asla yoldaş olamazlar. Bunlarla yoldaşlık yapılamaz. Kör inançların, fanatik duyguların meczubu gibi olanlar da yoldaş olamaz. Hele hele karı-koca ideolojisini aşmamış, basit erildişil ilişkisini kırıp zihniyet dünyasını özgürleştirememiş olanlar yoldaşlıktan dem vurmamalı ve bu yola girmeye boşuna heves etmemelidir. Yoldaşlık ilişkisi para, mal, mülkiyet, karılık-kocalık, tüketim eşyalarına heves etme, nefsinin peşinde koşma, iktidar derdine düşme, kör cesaret veya korkuya kapılma gibi hakikat yolcusu olmaktan ve temsil edici kimliğine varmaktan alıkoyucu her türlü ilişki, düşünce, söylem ve eylemden uzak tutulmalıdır. Bu yönlü tehlikelere başarıyla karşı koymalı; aynı zamanda büyük hakikatleri her koşul altında söylemleştirecek ve eylemleştirecek ideolojik, politik, ahlaki ve örgütsel donanımla yüklü olmalıdır. Birleşilmesi, birlik olunması düşünülen parti ancak bu kapsamdaki yoldaşlık ilişkileriyle gerçekleştirilebilir, tarihsel toplumun ve geleceğinin sözcüsü ve iradesi olabilir. PKK de ancak bu ölçülerdeki yoldaşlık ilişkileriyle tarihsel ve toplumsal rolünü oynayabilir.

PKK somut ve güncel olarak dev gibi iki sorunla karşı karşıyadır. Birbirleriyle sıkı diyalektik bağ içinde olan barış ve savaş sorunlarından bahsediyoruz. Demokratik ulus olma hakkının kabulü Kürt sorununda barışçıl çözüme en yakın asgari çözüm formülüdür. Fakat Kürdistan ve Kürtler üzerindeki soykırım statüsünde ısrar eden güçler, ulus-devlet bütünlüğü içinde bir barışçıl demokratik çözüm formülüne bile yaklaşmak istememektedir. İnkâr ve imha hakkına ve gücüne sahip olmakta ısrar etmektedir. Kürdistan'ı ve Kürtleri aralarında paylaşan ulus-devletçi güçler ve sömürü tekelleri, Kürt kökenli işbirlikçileri ve ajanları, soykırım siyasetini 'bireysel haklar' kandırmacası altın-

da süsleyip maskeleyerek tekrar sürdürmek istiyorlar. Bunu vazgeçilmez ulusal ve sınıfsal hakları saymaktadırlar. Bu tutum ulus-devlet bütünlüğü içinde bile barışa ve demokratik çözüme imkân vermez. Barış ve demokratik çözüm olmayınca, bunun karşılığı tüm boyutlarıyla askeri, siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik, diplomatik ve psikolojik yöntemlerle soykırım savaşının bütünlük içinde yürütülmesidir. Zaten yürürlükte olan da büyük kısmı gizli ve örtülü olarak yürütülen bu Kürt soykırım savaşıdır. Yüzyılı aşkın süredir büyük kısmı tek taraflı yürütülen ve Kürtleri tarihten silmeyi ve özgür toplum olmaktan çıkarmayı hedefleyen savaş pek çok müttefikle yürütülen soykırım savaşıdır.

Son otuz yıllık savaşımdan çıkarılacak derslerle anlamlı bir barış ve demokratik çözüm gerçekleşebilirdi. Kürt ulus-devletçiliğine ihtiyaç duymadan, hatta hâkim ulus-devletleri federasyon tarzı biçimlere dönüştürmeden gerçekleştirilmesi mümkün olan en başarılı çözüm demokratik ulus olma hakkının kabulüydü. Bu temelde devletle geliştirilen diyalog sonucunda sunduğum 160 sayfalık '**Yol Haritası**' bunun için gereken çözüm ve barış ilkelerini yeterince ifade ediyordu. Ama soykırım geleneğinin güçlü etkilerini taşıyan devlet içi kesimlerle politik oligarşi (devlet propaganda aygıtı) barışa ve demokratik çözüme bir türlü karar verememektedir. Çeşitli defalar geliştirdiği tek taraflı ateşkes denemelerine rağmen, KCK gereken karşılığı bulamamıştır. Sürekli diken üstünde bir durum hüküm sürmektedir. Çok açık ki, bu durum uzun süremez. Ya iki tarafın da üzerinde ana ilkelerde uzlaştığı kalıcı, anlamlı ve onurlu bir barış ve demokratik çözüm sürecine girilecek, ya da otuz yıllık savaş sürecinin çok üstünde, yoğun geçecek yeni ve nihai bir savaş aşaması daha yaşanacaktır. PKK her iki süreç üzerinde tüm yönleriyle yoğunlaşmak durumundadır. Onurlu bir barış ve demokratik çözüm büyük entelektüel ve politik yetenek ister. Düşünülen barış ve demokratik çözümün tüm halkça paylaşılması gerekir. Sadece anlaşılmasını değil, bu temelde halkın eğitilmesini, örgütlendirilmesini ve eylemli kılınmasını gerektirir; binlerce tartışma ve karar toplantısını, binlerce örgütlenme ve eylemini gerektirir. Söz konusu olan, tarihsel bir barış ve tüm bölge halklarına ve insanlığa örnek teşkil edecek bir demokratik siyasal çözüm tarzıdır.

Daha güçlü bir olasılık gibi duran savaş sorunları üzerinde de kafa patlatmak gerekir. Geçen otuz yıllık savaş deneyimi en acemice, hatta provokatörü bol olan, gerilla tarzını asgari düzeyde bile tutturamayan, yarı-isyana yarı-gerillaya benzeyen bir tarzda yürütüldü. Önümüzdeki savaş tarzı böyle olamaz. Her şeyden önce halk eski halk değildir; savaşın gerçek halk savaşı boyutunda yürütülmesini dayatmaktadır. Otuz yıllık deneyimden sonra savaş önderliği yani HPG de kendini bütünleşik bir kır-kent savaşına hazırlamak, gecegündüz, yaz-kış, köy-kent, dağ-ova demeden, on binlerin aynı anda her alanda cereyan etmesi muhtemel olan savaşını geliştirmek, yürütmek ve denetlemekle yükümlüdür. KCK kapsamında yürütülse de, PKK yeni savaş döneminin ideolojik, politik, ahlaki ve karar sorumluluğunu paylaşmak durumundadır. Eskisi gibi partizan savaşı, yarı-isyan yarı-gerilla, hatta avare-asi türü çatışmalar döneminin tekrarlanamayacağını, tekrarlansa da kabul göremeyeceğini bilmek

ve buna göre yeteneğini geliştirmek durumundadır. Yeni savaş aşaması ne denli gelişirse gelişsin, ortaya çıkacak tüm sorunlara ideolojik, politik ve ahlaki yetkinlik ve kararlılık yeteneğiyle her bakımdan zamanında cevap vermek zorundadır. Tüm iç ve dış koşulları değerlendirmek kadar, savaşın alabileceği tüm boyutların sonuçlarına zamanında katlanma ve lehe çevirme sorumluluğu da buna dahildir. Yeterli olamamak ve cevap verememek, PKK'de eskisi gibi anlayışla karşılanacak durumlar olamaz. Hesap vermek kadar hesap almak da daha yakıcı olacaktır. Eskisi gibi sorumluluğu birilerine yıkarak veya tasfiyeci pratiklere bel bağlayarak kurtulmak veya sıyrılmak mümkün değildir. Mevcut halk ve parti gerçeği buna imkân vermez. Kaldı ki, eski tasfiyeci ve kaçak unsurların akıbeti belli olmadığı gibi pek parlak da değildir. Devletler bile geçmişe ilişkin kendi gerçeğiyle yüzleşmeye ve kendisini temizlemeye çalışırken, itirafçı, işbirlikçi ve tasfiyeci unsurların durumu vahametini açıkça ortaya koymaktadır.

Bundan sonra her şey ya onurlu bir barış ve demokratik çözüm, ya da topyekûn nihai bir savaşla bağlantılı olarak anlam bulacak ve yaşam değeri kazanacaktır. Arada kalanlar çiğnenip geçilecektir. Tarihsel dönemler tarihsel kararlar ve eylemlerle geçer. Gerisi uçup gidecek olan yalanlar ve hayallerdir. Kendini birey, örgüt ve halk olarak, devlet ve parti olarak böylesi dönemlere hazırlayamayanlar, hazırlayıp da yanıt oluşturamayanlar tarihin çöp sepetine atılmaktan kurtulamazlar. PKK ancak geçmişin deneyiminden çıkarılacak dersler temelinde günceli tüm yönleriyle değerlendirip gerekli hazırlıkları yeterince yapmak ve pratiğin üzerine aynı cesaret ve kararlılıkla yürümekle önündeki iki tarihî görevin üstesinden gelebilir. Süreçten büyük zaferler veya yenilgiler beklemek gerçekçi değildir. Sonuç mutlaka onurlu bir barış ve daha da netleşmiş demokratik ulusal çözüm lehine olacaktır. Gerisi soykırım girdabında kaybolmaktır ki, mevcut insanlık durumu buna imkân vermeyecektir.

Tüm koşullar önümüzdeki sürecin olası gelişmelerini çağdaş tarihteki büyük Fransız ve Rus Devrimleri kadar önemli kılmaktadır. İster savaş ister barışla gerçekleşsin, Kürt halkı kendisi için sadece ulusal demokratik sorunu çözmüyor, bütün Ortadoğu bölgesi ve insanlık için büyük anlam ifade edecek olan bir çıkışı gerçekleştiriyor. Bu çıkışla sayıları her gün çoğalan kapitalist modernitenin ulus-devlet aygıtlarına bir yenisini eklemiyor; modernitenin çoktan hazırlamış olduğu kapitalist statüye, tekellere ve sanayi dünyasına katılmıyor; yeni bir uygarlığın, modernitenin ışıklarını saçıyor. Demokratik modernite olarak da adlandırılabilecek bu modernite çıkışı, tarihinin en kaotik dönemlerinden birini yaşayan Ortadoğu kültürüne gerekli çözüm yolunu gösterebilecektir. Bu rol çözümleyici değerini daha şimdiden özellikle Irak (Uruk) üzerinden kanıtlamış bulunmaktadır. Yaşanan ve bir nevi 'Üçüncü Dünya Savaşı' diyebileceğimiz bu süreç, PKK'yi tıpkı uygarlık tarihinin şafak vaktinde Zagros-Toros eteklerinde Proto Kürtlerin oynadığı rolün bir benzerini bu sefer sınıfsız, devletsiz, ekolojik kent, kârsız ekonomi ve demokratik toplum doğrultusunda yeni uygarlık ve demokratik modernite lehine oynamaya aday kılmaktadır.

PKK kendini baştan beri bu tarihsel role uygun olarak tanımladı. Birçok eksiği ve yanlışı olsa da, fırtınalı geçen son otuz yılı bu rolünü oynayabileceğinin kanıtıdır. Seslendiği Kürdistan halkı kendisine olumlu yanıt vermiştir. Kürdistan artık eski mezar sessizliğinde değildir. Önümüzdeki süreç ister barış ister savaşla kazanılsın, sonuç demokratik ulusların inşa çağı olacaktır. Böylece binlerce yıldır süren sınıflı, kentli ve devletli uygarlık oyunlarının kan deryasına çevirdiği, kabilelerin, dinlerin, mezheplerin ve ulusların birbirini boğazladığı Ortadoğu uygarlık kültüründe, demokratik ulusların bütünlüğü üzerinde yükselen demokratik modernite çağı olacaktır.

B- KCK VE DEMOKRATİK ULUS ÇÖZÜMÜ

Denilebilir ki, PKK'nin şimdiye kadarki mücadelesi esas olarak Kürt sorununu görünür kılma amacına yönelikti. Ortaya çıkış koşullarında Kürt realitesinin inkâr edilmesi doğal olarak varlık sorununu gündeme getiriyordu. PKK de önce ideolojik argümanlarla sorunun varlığını kanıtlamaya çalıştı. Türk Solunun dahi soruna realist yaklaşmaması, ülke ve ulus bazlı düşünme ve örgütlenme gereğini ortaya çıkardı. PKK'nin ad olarak ortaya çıkması da yaşanan süreçle bağlantılıdır. İnkârcılığın ince yöntemlerle solda da sürdürülmesi, ayrı kimlikler temelinde örgütlenme ve eylemliliği gündeme taşıdı. Geleneksel inkâr ve imha politikasında ısrar eden Türk ulus-devleti bu sürecin herhangi bir politik çözüm arayışıyla ele alınmasına imkân vermeyince, tersine bu arayışı 12 Eylül darbesine doğru tırmandırılan faşist terörle karşılayınca, PKK'nin devrimci halk savaşı hamlesi tek seçenek olarak gündeme geldi. Bu durumda PKK ya Türkiye'nin demokratik sol grupları gibi tasfiye olacak ya da direnişte karar kılacaktı. Kürt sorununun ideolojik kimlik sorunu olmaktan çıkıp savaş sorununa dönüşmesinde, sistemde örtülü olarak yürütülen inkâr ve imha politikasının 12 Eylül faşizmiyle açık terör halinde sürdürülmeye çalışılmasının belirleyici payı vardır. 15 Ağustos 1984 Hamlesini bu çerçevede değerlendirmek daha gerçekçi olacaktır. Hamle kurtuluş hareketinden ziyade, varlığın kanıtlanması ve sürdürülmesi amacına çok daha yakındır.

İnkâr ve imha politikası sadece gizli ve örtülü olarak sürdürülmüyordu. Bu politikanın seksen yıllık uygulamaları Kürtlerde önemli bir yabancılaşmaya yol açmıştı. Kürtler kendi varlıklarını terk etmeye zorlanmıştı. Zorla ve ekonomik araçlarla sağlanan bu terk ediş önemli oranda içselleştirilmişti. Kendine yabancılaştırılan bir halk ve toplum gerçekliği söz konusuydu. 15 Ağustos Hamlesi esas olarak bu yabancılaşmayı kıracak, böylelikle inkâr ve imha politikasını ve sonuçlarını boşa çıkaracaktı. Bu anlamda önemli oranda başarılı olunduğunu belirtmek gerekir. Kürtlük yeniden gün yüzüne çıkıyor, Kürtlerin kendilerince kabul edilen bir olguya, realiteye dönüşüyordu. Kabul görme devletler katında da gerçekleşmişti. Ancak sorunun kabul görmesi çözülmesi anlamına gelmiyordu. Çözüm niyetleri ortaya çıkmayınca, çatışma ve sınırlı savaş ortamı yozlaşarak devam etti. Her iki taraf da sorunu askeri zorla çözme konumundan uzaktı. Zaman zaman bu şansı elde etseler de, kullanma yeteneğini gösteremediler. 1993'teki çözüm şansı sabote edilince, çatışma süreci daha da acı-

masızca ve yozlaşarak devam etti. Bu anlamda1993-1998 dönemi taraflar açısından askeri çözüm şansının boşa çıkarılması biçiminde de ifade edilebilir. 1993'teki politik arayış komplo ve suikastlarla boşa çıkarılmasaydı, hem Kürt sorununun çözümünde hem de TC'nin yapılanmasında çok daha pozitif bir dönem başlayabilirdi. Kaçan veya kaçırılan bu tarihî fırsat oldu. 1997-'98'deki çözüm arayışları da aynı akıbete uğradı veya uğratıldı. Aynı komplocu ve suikastçı güçler siyasi çözüme şans tanımadılar. İmralı'daki görüşme süreci çelişkili bir durumu ortaya çıkardı. A. Öcalan şahsında çözüm yanlılarıyla karşıtları arasında büyük bir çekişme yaşandı.

Çatışma başlangıçta her iki tarafın iç bünyesinde de devam etti. Fakat PKK'nin 2005'ten itibaren kendisini KCK temelinde çözümleyici bir güç olarak netleştirip sunması TC içindeki iktidar tartışmasını ve çatışmasını hızlandırdı. Bu tartışma ve çatışma Kürt sorununun çözümünde kilit rol oynuyordu. A. Öcalan hem PKK'ye hem de TC'ye karşı tavrını KCK çözümünden yana koydu. Bu durumda tam uzlaşmış olmasalar da, PKK ile devlet kurumları arasında yeniden diyalog süreci başladı. Diyalogda AKP'nin payı pek yoktu. Bu bir devlet inisiyatifiydi. AKP'nin 4 Mayıs 2007'de Dolmabahçe gizli mutabakatıyla Genelkurmay Başkanlığıyla, daha sonra 5 Kasım 2007'de ABD ile uzlaşması durumu daha da karmaşık hale getirdi. AKP Hükümeti PKK'yi tasfiye temelinde çözüm arayışına girdi. Göstermelik bazı haklar (Kürtçe kurs, çok kısıtlı yayın serbestisi) karşılığında dış destekler de sağlanarak savaş yeni boyutlara taşındı. Başbakan R. Tayyip Erdoğan, 2005'te Diyarbakır'daki konuşmasında önemli bir taktik hamle yaparak Kürt sorununa çözüm vaadinde bulundu. Bu vaatlerde PKK'yi tecrit etme ve AKP'ye destek sağlama temelinde adı geçen sözde bireysel haklara dayalı niyetler söz konusuydu. Üzerinde oldukça çalışılmış, ABD, AB ve komşu ülkelerin yanı sıra içte diğer devlet partileri, birçok basın yayın kuruluşu ve sivil toplum örgütüyle yeniden örgütlendirilmiş, Kürt işbirlikçilerin desteğinin sağlandığı bir tasfiye planı 'demokratik açılım' adı altında piyasaya sunuldu. Ayrıca pratikte eskisinden katbekat arttırılmış, askeri, siyasi, ekonomik, kültürel, psikolojik ve diplomatik cephede yoğunlaştırılmış topyekûn bir seferberlik ve eylem hamlesi planla birlikte uygulamaya konuldu. Yeni milis güçler eskinin Ülkücüleri ve Hizbullah'ı değil, bizzat AKP Hükümetinin yönetimi altında geliştirilen ve çok parçalı inşa edilen bir nevi 'Kürt Haması'ydı. Deniz Baykal'ın CHP'siyle ordu içinde bazı komutanların da başlangıçta uzlaştığı ve desteklediği plan ve hamle buydu. Devlet içinde bazı kurumların önemli muhalefetiyle karşılaşsa da, bu planın yürütülmesinden çekinilmedi. KCK operasyonları bu plan ve uygulamaların can alıcı bir parçasıydı. Hava saldırıları ve Güney Kürdistan'a icazetli operasyonlar da aynı plan kapsamındaydı.

Planın ve uygulamaların arkasında 2002-2004 tasfiyecilerinin sergiledikleri tavrın ve geliştirdikleri ilişkilerin de önemli payı olduğunu önemle belirtmek gerekir. Aslında plan ve uygulamalardan AKP ve işbirlikçileri tam başarı bekliyorlardı. Karmaşık ve çok boyutlu olan bu plan kendilerince bu sefer tarihî bir başarıyla sonuçlanabilirdi. Gerçekten karmaşık olan ve kurnazca sahnelenen

bu planın başarısı önündeki tek engel PKK gibi görünüyordu. Dolayısıyla hamle tüm yönleriyle PKK'nin tecridine ve silahsızlandırılmasına kilitlendi. Bu temelde tüm güçler kullanıldı. Takke düştü kel göründü misali kendini açığa vurmayan güç neredeyse kalmadı. Ama hem kendini KCK olarak demokratik ulus çözümü temelinde sunması ve pratikleştirmesi, hem de daha önceki yetersizlikler ve saplantılardan önemli ölçüde arındırması PKK'nin tasfiyesini imkânsız kılıyordu. Eskisi kadar bile darbe alması mümkün değildi. Dönüşüm ve düzeltme hareketi yeni olmasına rağmen, oldukça ilerleme ve gelişme sağlamıştı. AKP'nin belki de ilk defa ordunun önemli bir kesimiyle hayata geçirmeye çalıştığı bu planın boşa çıkacağı aslında daha başından belliydi. Ama AKP bu planı ordunun da dolaylı desteğiyle iktidara iyice oturma temelinde kullanmaktan geri durmadı. Denedikçe ve iktidardaki konumunu pekiştirdikçe, Kürt sorununun çözümü konusunda teorik ve pratik olarak ciddi ve dürüst hiçbir hazırlığı, çabası ve inancı olmadığı halde, mal bulmuş mağribi misali sarıldığı 'demokratik açılım' sözcüklerini sakız gibi çiğnemeye devam etti. İktidar merkezli, tam günübirlik, kâra bakan bir tüccar hesabı söz konusuydu. Kürt sorunu bu kapsamda daha da karmaşık bir hal aldı. Karşısında anlamlı ve onurlu bir barış ve demokratik çözüm şansını bulamazsa, bu sefer 'varlığını koruma ve özgürlüğünü öz gücüyle sağlama'yı esas alacağı topyekûn bir direnme ve özgür yaşam aşamasına girecektir.

1970'lerin başlarında yola çıkan PKK'nin bu aşamada önündeki görev Kürt varlığını tartışılır olmaktan çıkarmak ve Kürt sorununu reel sosyalist bir devlet anlayışıyla çözmeye çalışmaktı. Kürt varlığını tartışılır olmaktan çıkarmasına rağmen, ulus-devletçilikte âdeta çakılıp kaldı. Yaşanan özeleştiri süreci ulus-devletçiliğin anti-sosyalist ve anti-demokratik özünü ortaya koydu. Demokratik toplum olmadan sosyalizmin inşa edilemeyeceğini netçe yaşayan PKK, Kürt sorununun çözümünü demokratik ulus inşasında gördü. Şimdi gördüğümüz sorundaki kayma bu amaca demokratik yasal siyasetle mi, yoksa topyekûn devrimci halk savaşımıyla mı varılacağına ilişkindir.

1- TC'de Hegemonik İktidar Kayması

Anadolu'da 1920'lerin başlarında verilen Türk-Kürt Ulusal Kurtuluş Savaşımı sonrasında Osmanlı devlet enkazı üzerinde Misak-ı Milli çerçevesinde demokratik cumhuriyet şansı doğmuştu. 1919'daki Amasya Tamimi ile Erzurum ve Sivas Kongrelerinde bu yönde temel adımlar atılmıştı. 1920'de açılan TBMM'nin ilk Anayasasında (1921) kurulacak rejimin demokratik nitelikleri açıkça yansıtılmaktaydı. Kürtlere ilişkin 10 Şubat 1922 tarihli Kürt Özerklik Yasası TBMM'de ezici çoğunlukla kabul edilmişti. M. Kemal 1924 başlarında düzenlediği İzmit Basın Konferansında, Kürtler için çözüm modeli olarak sınırlara dayanmayan en geniş 'muhtariyet'ten, yani demokratik özerklikten bahsetmekteydi. Misak-ı Milli kapsamında olan bugünkü Irak Kürdistan'ı üzerinde İngilizlerle varılan uzlaşma sürecinde, Kürtlere yönelik en tehlikeli komplo sürecine de adım atıldı. İngilizlerin M. Kemal önderliğine dayattığı 'ya Cumhuriyet ya Musul-Kerkük' ikilemi bu komplonun temelindeki politik giri-

şimdi. Sonuçta Musul-Kerkük'ün İngilizlere bırakılmasına karşılık TC'nin payına düşen Kürdistan'ın inkârı ve imhası oldu. Bu ikilem Cumhuriyet'i hızla tek parti diktatörlüğünün kılıfı haline getirdi. 15 Şubat 1925'te Şeyh Sait önderliğine düzenlenen komployla Kürtlerin ipi çekildi. Bundan önceki ilgili bölümlerde üzerinde uzun uzadıya durduğumuz bu konuyu ana tezler halinde değerlendirirsek şunları belirtebiliriz:

a- İttihat ve Terakki'nin İkinci Meşrutiyet iktidarında Yahudi kadrolar ve sermayesince desteklenen Jön Türklerin, yani genç Türk burjuvazisinin gelişmesi Cumhuriyet'le birlikte daha da hızlandı. Ulusal Kurtuluş Savaşında müttefiki olan komünistleri, ümmetçileri ve Kürtleri sadece iktidardan dışlamakla kalmadı, ötekileştirdi. Sadece İngiltere destekli Yahudi Siyonist kadrolarla sermayedarları kendisine müttefik seçti. İktidar ve ekonomik tekel esas olarak bu iki güç arasında paylaşıldı. Yahudiler açısından bu sistem Proto-İsrail anlamına gelmektedir. Rejime verilen İngiliz desteği de bu çerçevededir. Asıl müttefiklerinden kopartılan ve çeşitli komplolar ve suikastlarla etkisizleştirilen M. Kemal, tanrısal nitelikler atfedilen bir sembol olarak Çankaya'daki yeni tapınağa mahkûm edildi. Cumhuriyet'in diğer kurucu kadrolarınca oluşturulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (1925) ve Serbest Fırka (1930) tasfiye edilerek, tek partili proto-faşist Beyaz Türk rejimi kesinleştirildi. Cumhuriyet'in demokratik inşa şansı böylece ortadan kaldırıldı.

b- Bu rejimi gerek Osmanlı dönemine gerekse Cumhuriyet'e yol açan Ulusal Kurtuluş Savaşındaki rollerine ihanet sayan Kürtler, kendilerini 15 Şubat 1925 komplosuyla karşı karşıya buldular. Kürtler tarihte Türklerle karşılaştıklarında, ortak stratejik çıkarlar nedeniyle hep ortaklığa yakın bir müttefiklik statüsünde yaşamayı tercih etiler. Bu yaşamı fethedildikleri ve zorla boyun eğdirildikleri için değil, çıkarlarına uygun buldukları için benimsediler. Malazgirt (1071), Çaldıran (1514) ve Ridaniye (1517) Savaşları ile Ulusal Kurtuluş Savaşının (1919-1922) neredeyse beş yüz yıllık aralıklarla aynı stratejik gerekçeler temelinde ortaklaşa girişilmiş ve kazanılmış savaşlar olması bu gerçekliği doğrular. Türk-Kürt ilişkileri tarih boyunca karşılıklı rızaya dayanan ve güçlü stratejik, dinsel, siyasal, ekonomik ve kültürel temelleri bulunan ilişkilerdir. Kürtler proto-faşist Beyaz Türk komplosuyla birdenbire tek taraflı bir inkâr ve imha çemberine alınınca varlıklarını savunma konumuna düştüler. Bu sürece isyan bile denilemezdi. Tek taraflı komplolarla yürütülen ve amacı etnik ve ulusal kimlik olmaktan çıkarmak, yani tasfiye etmek olan saldırılar karşısında Kürtler daha da ezilmekten kurtulamadılar. 1938'lere kadar fiziki olarak sürdürülen bu inkâr ve imha kampanyası, daha sonrasında ağırlıklı olarak asimilasyonist yöntemlerle sürdürüldü. Kürtler Kürt olarak tüm askeri, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel sahalardan silindiler. Kürtçe adlar bile yasaklandı. Pazarlarda bile dillerini kullanamaz oldular. Homojen, tek tip vatandaşlık üzerinden bir ulus-devlet inşa ediliyordu. Açık ki, Prusya modelini esas alan bu devlet Hitler'le varılan Alman faşist devletinin de prototipini oluşturuyordu. Öyle kökleşti ki, tüm Cumhuriyet tarihi boyunca sağcısı, solcusu, İslâmcısı ve liberali ile bu modelden etkilenmeyen düşünce, siyasi elit ve çevre kalma-

mış gibidir. Kısacası bu döneme Birinci Cumhuriyet dönemi de diyebiliriz. Banisi yani kurucusu 1930'ların proto-faşist CHP'sidir. Değişik pratiklerle de icra edilse, bu sistem 1980'lere kadar taşınabilmiştir.

c- 12 Eylül 1980 askeri darbesi içte halkların artan muhalefeti, dışta değişen Ortadoğu konjonktürü (İran İslâm Devrimi, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali) nedeniyle ilk Cumhuriyet'in 'laik Beyaz Türk milliyetçiliği' yerine 'Türk İslâm-Yeşil Türk milliyetçiliği'ne dayalı İkinci Cumhuriyet'in inşasına girişti. Bu inşa girişiminin hedefinde de esas olarak demokratik ve sosyalist Türk muhaliflerle Kürt ulusalcı muhalifler vardı. Ümmetçileri, daha doğrusu İslâmcı Evangelistleri (Musevi-İslâm yenilikçi tarikatı) kendisine ideolojik zemin seçti. Aslında Nurculardan tutalım tüm Nakşî ve Kadirî tarikatları kendilerini hızla yenileyip ABD'deki Hıristiyan-Yahudi Evangelistlerin Türkiye versiyonu olan modern İslâmî-Yahudi ekolüne dönüştüler. 12 Eylül faşizminin esas ideolojik zemini bu ekoldür.

Reagan-Thatcher-Kohl hegemonyasının Türkiye versiyonu oluşturulmuştu. Bu yeni sistemde ilk etapta demokratik ve sosyalist güçler tasfiye edildikten sonra, tümüyle PKK öncülüğünde direnişe geçen Kürtlere yüklenildi. Cumhuriyet'in bir nevi 1925-1938 süreci tekrarlanır gibiydi. Yani 1984-1998 döneminin İkinci Cumhuriyeti, Birinci Cumhuriyet'in 1925-'38 döneminin tekrarıydı. Sistemin çıkmazını gören ve siyasi yöntemle çözümden yana olanların tasfiyesiyle birlikte rejim kendini iyice kurumlaştırdı. İkinci Cumhuriyet de faşizm ile sonuçlandı. Fakat bu seferki ideolojik maya beyazdan yeşile çalmaktaydı. Daha muhafazakâr bir cumhuriyet anlamını da taşımaktaydı. Kürtlerin payına düşen aynı inkâr ve imha siyasetiydi. 1925-'45 döneminde inkâr ve imha politikasının arkasındaki küresel hegemonik güç, esas olarak küresel sistemin de hegemonik gücü olan İngiltere'ydi. İkinci Cumhuriyet'in arkasındaki küresel hegemonik güç ise yine küresel sistemin de hegemonik gücü olan ABD'ydi. Hegemonik sistemin 1920'lerden beri Kürtlere biçtiği 'sorunlu tutma' statüsü 2000'lerin başlarına kadar değişmeden sürdü.

d- 1980 darbesiyle başlayan İkinci Cumhuriyet 2000'lerin başlarında yaşanan şiddetli bir bunalımla Birinci Cumhuriyet'ten kopmayı yaşadı. Birinci Cumhuriyet'ten kalma ideolojik, politik, ekonomik ve sosyal yapılar krizden ağır darbe alarak zayıf düştüler. ABD'nin de destek vermesiyle temeli 1980 öncesinde atılan Evangelist İslâm-Yahudi ideolojik ve ekonomik tekelleri, AKP (Adalet ve Kalkınma Partisi) somutunda devlet iktidarına da el attılar. Zayıf düşen Birinci Cumhuriyet'in zihniyet ve kurumlarına karşı İkinci Cumhuriyet'in ideolojik ve altyapısal kurumlarını hızla inşa etmeye yöneldiler. AKP iktidarı denilen olgunun arkasında ABD Neo-conlarıyla (yeni liberal muhafazakârlar) hızla palazlanan Konya-Kayseri merkezli Anadolu sermaye tekellerinin işbirliği yatmaktadır. Bir anlamda 1923'lerden beri iktidardan dışlanan İslâmcı anlayışa devletin kapısı tekrar açılmış oluyordu. Fakat sosyalistler, radikal demokratlar ve kolektif Kürt kimlik ve özgürlükçülerine devlet kapıları sımsıkı kapalı tutulmaya devam ediyordu.

AKP bir anlamda CHP'nin Birinci Cumhuriyet'teki rolünü daha kısa bir süre içinde İkinci Cumhuriyet'te oynamış olmaktadır. Şüphesiz sermaye ve iktidar tekelleri arasında bir hegemonik kaymadan bahsedilebilir. İki hegemonik güç arasında elbette Çin Seddi yoktur. Cumhuriyet'in birçok ideolojik ve politik kurumunu ortaklaşa paylaşmaktadırlar. Fakat yine de aralarında önemli farklar, dolayısıyla çelişkiler vardır. Görünüşte çatışmalar laiklik-şeriat ekseninde, daha çok da sembolleşmiş olarak türban tartışmalarında geçmektedir. Özünde ise iki hegemonik kesim arasında ciddi ideolojik, politik, ekonomik ve kültürel çelişkiler vardır. Çelişkiyi tarihsel arka planıyla bağlantılandırırsak, Osmanlı-Cumhuriyet çelişkisi Yeni Osmanlıcılar-Laik Cumhuriyetçiler çelişkisi olarak devam etmektedir. AKP'yi 12 Eylül rejiminin ideolojik, politik, ekonomik ve kültürel kurumlaşması olarak değerlendirmek daha gerçekçidir. Birinci Cumhuriyet'in CHP'si neyse, 12 Eylül'ün İkinci Cumhuriyet'inin AKP'si de odur. AKP hegemonik iktidarını kendi anayasasıyla (Aslında 12 Eylül anayasasının liberal versiyonudur) taçlandırmak istemektedir. 2011 seçimlerinin temel hedefi budur.

e- AKP hegemonyasının Kürt politikası CHP hegemonyasının politikalarından farklı değildir. Her iki parti de Kürtleri inkâr ve imha politikasını eskisi gibi sürdüremiyorsa, bunun temelinde PKK'nin yürüttüğü ve bastırılamayan mücadelesi yatmaktadır. Yoksa kendisine kalsa, AKP'nin Kürt inkârcılığı ve imhacılığı CHP'ninkinden geride kalmaz. Hatta bazı yönleriyle, özellikle dinci ideoloji fanatikliğiyle (Hizbul-Kontra örneğinde görüldüğü gibi) CHP'ninkine taş çıkartır. PKK'de yaşanan 2002-2004 tasfiyeciliğinin arkasındaki teşvik edici güç esas olarak AKP'dir. Yine devlet içinde başlayan siyasi çözüm arayışlarını tıkayan güç de esas olarak AKP'dir. AKP devletin çözüm eğilimini kendi hegemonik tırmanışı için kullanmaktadır. Hem bu eğilimin içeriğini sulandırmakta, hem kendi propagandası için kullanmakta, hem de içini boşaltıp boşa çıkarmaktadır. Bu yönüyle daha açık tavırlı MHP ve CHP'den çok daha tehlikeli olmaktadır. Ergenekon davalarını da aynı amaçla kullanmaktadır. Gerçek darbecilerle Kürtleri tasfiye etmede uzlaşıp ayak takımını yargılar gibi gözükerek meşruiyet kazanmaktadır. Ordunun vesayetine karşı çıkması ve demokratik davranması söz konusu değildir. Kürt meselesinin bastırılmasında orduyla uzlaşma, ilk defa AKP döneminde daha planlı ve kapsamlı olarak hayata geçirildi. Bu politikanın kilit kavramlarından biri olan 'bireysel ve kültürel haklar', özünde Kürt sorununu çözme adı altında kolektif ve özgür Kürt kimliğini tasfiye etme planını ve uygulamalarını maskelemek içindir. 2002-2004 tasfiyeciliğinin boşa çıkarılmasından sonra geliştirilen 'bireysel ve kültürel haklar' çözümü, KCK çözümüne karşı ordunun komuta kesimiyle birlikte ABD, AB, Irak Arap ve Kürt yönetiminin desteğiyle 2005'ten itibaren uygulamaya konuldu. Ayrıca İran ve Suriye ile yapılan başka destekleyici bir ittifak daha devreye sokuldu. Başbakan R. Tayyip Erdoğan'ın deyimiyle 'teröre karşı askeri, politik, ekonomik, kültürel, diplomatik ve psikolojik boyutlarda topyekûn bir seferberlik ve mücadele' dönemine geçildi.

AKP Hükümetinin hiçbir hükümetin yükümlenmeye cesaret edemediği kapsamda kendi Gladio'sunu da (Beşinci Gladio Savaşı Dönemi) oluşturarak yürüttüğü bir savaş söz konusudur. AKP savaştan vazgeçmedi; savaşın kapsam ve boyutlarını geliştirip derinleştirerek devam ettirdi. AKP kendisinden önceki bütün devlet partilerinden daha fazla devlet partisi, hükümeti de tüm önceki hükümetlerden daha fazla 'özel savaş' hükümetidir. JİTEM bağlantılı tetikçi Hizbullah örgütünden daha kapsamlı bir İslâmî kontra örgütlenmesi yaratma peşindedir. Başta Diyanet İşleri'nin kadrolu imamları olmak üzere, birçok tarikat cemiyetinin üyelerini Hamas tarzı bir çatı örgütlenmesi halinde çok amaçlı olarak kullanmaktadır. Ekonomi üzerindeki denetimini özel savaşın hizmetinde yürütmektedir. Dinsel yaşam kültürünü aynı amaçla değerlendirmektedir. Diplomasinin ağırlık merkezi aynı yönde işletilmektedir. Özcesi, hükümetin faaliyetlerinin merkezinde Kürt Özgürlük Hareketi'nin tasfiyesi vardır.

AKP Hükümeti sadece adım adım devlet iktidarını ele geçirmiyor, aynı zamanda hegemonikleştiriyor. Tıpkı Cumhuriyet'in kuruluş döneminde olduğu gibi çöküş sürecinde de iktidarı hegemonikleştirerek sürdürmek istiyor. Kuruluş sürecinde Kürtlere yönelik tasfiye hareketi nasıl Beyaz Türk faşist hegemonyasına götürdüyse, faşizmin çözülüş sürecinde de Kürt özgür kimlik hareketi hedeflenerek aynı hegemonya yeniden inşa edilmektedir. Kürtlerin tasfiye edilmesi Cumhuriyet'i tüm aydınlanmacı ve demokratik özünden uzaklaştıran etkenlerin başında gelmektedir. Nasıl ki Kürtlerin tasfiyesi Cumhuriyet'teki tüm olumsuz gelişmelerin temel etkeniyse, bunun tersi de doğrudur. Yani başta demokratikleşme olmak üzere, Cumhuriyet'in olumlu temelde ilerlemesi de Kürtlerin özgürleştirilmesiyle bağlantılıdır. Doksan yıllık Cumhuriyet tarihi bu gerçeği bütün çıplaklığıyla artık gün yüzüne çıkarmış bulunmaktadır.

f- Önümüzdeki aşamada TC tam bir yol ayrımıyla karşı karşıya gelecektir. Kuruluş aşamasında İngilizlerce anti-Kürt savaşımına yönlendirilen Cumhuriyet, ne yazık ki yine aynı İngiltere ve bir numaralı müttefiki olan ABD tarafından yönlendirildiği anti-Kürt savaşımıyla kendini daha büyük bir çıkmazın içinde bulacaktır. Zaten İkinci Cumhuriyet'in son otuz yılı bu çıkmaz içinde debelenmekle geçti. Yaşanan sadece bir 'düşük yoğunluklu savaş' değildi; toplumsal değerlerin hücrelerine kadar ayrışması ve yozlaşmasıydı. Çöküş veya çözülüşten daha ağır bir toplumsal çürüme ve dağılma yaşandı. Bir Gladio organizasyonu olarak kendini icra eden irade her tipten karanlık bir rejim olabilir ama asla cumhuriyet rejimi olamaz. Savaşta ısrar ancak Gladio'nun son hamlesi olabilir ki, bunun da bertaraf edilmesi için sadece kozmik odadan çıkarılıp aydınlatılması yeterlidir.

Cumhuriyet'in önündeki kavşakta beliren ikinci yol, Ulusal Kurtuluş Savaşında yaşanan demokratik birlikteliği tekrar Cumhuriyet'in temeli yaparak yürünecek yoldur. Cumhuriyet'i cumhuriyet yapan, 1919-1922 yılları arasındaki ulusal demokratik savaş ittifakıdır. Anti-hegemonik yönü de olan bu ittifakın reddi, demokratik cumhuriyet şansının kaybedilmesi ve yerine komplocu,

proto-faşist ve Gladiocu darbe ve çete iktidarlarının kurulmasıyla sonuçlanmıştır. Defalarca denenip başarısızlığı kanıtlanan bu yolun Cumhuriyet'in gerçek yolu olamayacağı açıktır. Daha başlangıçta içine girilmesi gereken demokratik cumhuriyet yolu, önümüzdeki aşamada toplumsal barışın ve sorunların çözümünün yegâne yoludur. AKP ve hükümeti için son şans olan bu yolda KCK bir engel değil çözüm fırsatıdır.

2-Yahudilik, Türk-İsrail İlişkileri ve Kürt Sorunu

Yahudi-İsrail gerçeğini doğru kavramadan Kürt sorununu kavramak ve çözmek güçtür. Savunmada İbraniler meselesini ayrı bir bölüm olarak işlemeyi bu nedenle gerekli gördük. Marks bile sosyalizme ilişkin sorunları çözmeye çalışırken, 'Yahudi Meselesi' adlı bir kitapçığı kaleme almak zorunda kalmıştır. Yahudi meselesi Sümer ve Mısır uygarlıkları döneminden beri varlığını gittikçe arttıran bir sorun olarak günümüze kadar gelmiştir. İbrahim'in Babil Nemrutları ve Musa'nın Mısır Firavunlarıyla olan sorunlarından dolayı çıkış yaptıkları, İbrani kabilesiyle Kenan-Filistin diyarına doğru yola çıktıkları Ahdi Atik'te ayrıntılarıyla anlatılmaktadır. Davut peygamberle başlayan ve yaklaşık bin yıl süren Yahudi-İsrail Krallığının oluşumu ve sürdürülmesi sorunun özünü oluşturmuştur. Önceleri Kenan ülkesindeki kabilelerle başlayan yerleşime ilişkin sorunlarla dinsel sorunlar (M.Ö. 1600-1300 İbrahim ile başlayan dönem; M.Ö. 1300-1000 Musa ile başlayan dönem) Davut Peygamberle (M.Ö. 1020-980) birlikte küçük bir krallıkla çözümlenmeye çalışılmıştır. Süleyman Peygamber dönemi bu küçük krallığın 'altın çağı'dır. Öyküsü Kutsal Kitaplarda renkli bir biçimde anlatılır. Krallık daha sonra dağılır. Önder denilen kabile şeyhleriyle peygamber denilen bilge adamlar (İçlerinde çok az da kadın vardır) çok uğraşmalarına rağmen krallığı bir daha toparlayamazlar. Ahdi Atik aslında bu küçük krallık sorunu etrafında gelişen öyküler toplamıdır.

Önce Asur İmparatorluğu'nun (M.Ö. 720), ardından Med-Pers İmparatorluğu'nun (M.Ö. 546) denetimine geçen bölgede Yahudi sorunu daha da ağırlaşır. Direnmeler ve isyanlar gelişir. İlk defa Babil Kralı Nabokadnazar döneminde (M.Ö. 596) toptan Babil'e sürülürler. Kırk yıllık sürgün dönemi denilen dönem başlar. Pers Kralı Kyros tarafından kurtarılarak yeniden Yahuda-İsrail ülkesine gönderilirler. Bu dönemde Zerdüşt öğretisinden yoğunca etkilenirler. Süleyman'ın yıkılan mabedini tekrar inşa ederler. İbrani kabilesinin maceralarını ilk defa Ahdi Atik adı altında yazılı hale getirirler. Bunda en önemli rolü İşaya Peygamber oynar. Kendi kabile öykülerini Sümer ve Mısır mitolojileriyle Zerdüşt öğretisinden esinlenerek, Ahdi Atik (Kitab-ı Mukaddes) adı altında yazılı olarak sunmuş oluyorlar. Pers İmparatorluğu'nda saray işlerinde önemli rol oynarlar. Muhtemelen bu dönemde Proto-Kürtlerle ilişkileri ve çelişkileri olmuştur. Kutsal Kitap'ta bunun izlerine rastlanabilir. Daha çok Pers krallarıyla işbirliği yapmışlardır. Zaten İbrahim'in Urfa'dan çıkışında da izlerine rastladığımız gibi, Hurri (Proto Kürtler) kabile kültürleriyle ilişkilerine tanıklık edilmektedir. İbrani kabilesinin de bir yarı Hurri olabileceği tartışılmaktadır.

Semitik ve Aryenik kültür arasında bir geçiş kültürünü temsil etmesi kuvvetle muhtemeldir.

Yahudiler Helen ve Roma kral ve imparatorları döneminde (M.Ö. 300 - M.S. 70) sürekli direnme halinde olmuşlardır. Roma tarafından M.S. 70'te Süleyman Mabedi ikinci defa yıkılarak, bu sefer çok daha uzun sürecek bir sürgüne tabi tutulmuşlardır. Sürgün yönleri tüm uygarlık alanlarına doğru olmuştur. Asya, Afrika ve Avrupa içlerine kadar gerçekleşen sürgünler ve göçleri söz konusudur. Gittikleri her yerde en çok parasal, ticari ve entelektüel işlerle uğraşmışlardır. Sermayeyi en iyi biriktiren kimseler bu Yahudiler arasından çıkacaktır. Ayrıca en iyi yazarlar da Yahudiler arasından çıkmaya başlar. Yazarlar bir nevi peygamberlerin geleneğini devam ettiren ardıllarıdır. İsa'nın yoksullar ve ezilen kavimlerce daha çok tutulan mezhebinin Hıristiyanlık dini haline gelmesiyle birlikte, Yahudi üst tabakanın kâhinleri ile Hıristiyanlar arasında anlaşmazlıklar gelişir. Resmi Musevilik ile Hıristiyanlık arasındaki ilişki ve çelişkilerle bunlardan kaynaklı çatışmalar aslında klasik Antikçağ'ın (M.S. 30-300) en önemli sınıf mücadelesidir.

Ortaçağda Yahudilik, İslâmik çıkışla birlikte daha da sorunlu hale geldi. Özellikle Arap Yarımadasındaki Yahudilere tekrar göç yolu göründü. Göç etmek istemeyenler kendi varlıklarını korumak için İslâmî maskelere bürünmek zorunda kaldılar. Böylelikle hem İslâm içi tartışma ve çelişkileri derinleştirdiler, hem de kendilerini korumaya çalıştılar. İslâm'ın merkezi Bağdat'a taşınınca, Yahudi-Hıristiyan-İslâm karması olan ve günümüz Evangelist tarikatına benzeyen Karaim tarikatını oluşturdular (M.S. 850). Böylece hem Hıristiyanlar ve Müslümanlarla daha uzlaşır bir yaşam içine girdiler, hem de göçebe Türk kavimlerine sızarak Hazar'ın kuzeyinde Hazara Türk Devletini kurdular. Türk etnisitesi içinde ilk defa devletleşen Yahudi Türk elit arasında Selçuklu ve Osmanlı Hanedanlıklarına yol açan Selçuk Bey de vardı. Kendisi Subaşıydı. Yahudi Türk Devletinden aldığı kültürle Selçuklu hanedanlık devletleri dönemini başlatmıştı. Burada önemli olan, Türk iktidar eliti içinde güçlü bir Yahudi etkisinin ekilmiş olmasıdır. Batıda Mağrip ve İber Yarımadasında teşkilatlanan İslâmî devletlerde kurucu rol oynadılar. Mali ve entelektüel yönden gelişmelerine katkıda bulundular.

Hıristiyanlıkla çelişkileri arttığı için Yahudiler 12. yüzyılın sonlarında Lateran Konsülü'nün kararıyla gettolara kapatıldılar. Bundan sonra Hıristiyanlığa karşı iki koldan eylem geliştirdiler: Laik Mason kanadın oluşumu ve Hıristiyanlıkta milli reform hareketleri. Ortaçağdan çıkışta bu iki hareketin güçlü etkisi vardır. İber Yarımadasından Müslümanlarla birlikte en son 1492'de kovulmalarıyla yeniden bir göç dalgasını yaşadılar. Göçler daha çok Doğu Akdeniz ve Anadolu'yla birlikte, Hollanda başta olmak üzere Batı Avrupa kıyılarına doğru oldu. Doğu Avrupa'da ise gittikçe daha çok Hıristiyanların baskısına uğradılar. Yahudi pogromları denilen katliamları yaşamaya başladılar. Yahudi üst tabakasının, sermaye ve aydın-yazar kesimlerinin buna verdiği yanıt, kapitalizmi bir sistem olarak geliştirmek için öncü rol oynamak oldu. Hollanda ulusal direnişindeki rolleriyle İspanya merkezli katolik (evrensel mezhep) imparatorluğa

stratejik bir yenilgi yaşattılar. Hollanda Prensliği tarihte ilk ulus-devlet olarak bu direniş sürecinde ortaya çıktı.

1550-1650 yıllarında çok kanlı geçen mezhep savaşlarıyla hem Katolik dünyası parçalandı, hem de kapitalizm sistem olarak yükselişe geçti. Bunda Yahudi sermayesi ve aydın-yazarları önemli rol oynadı. Ardından Britanya-Londra merkezli ulus-devletin kuruluşuyla birlikte, İngiltere'nin imparatorluk olma sürecinin gelişmesine katkıda bulundular. Böylece laiklikle ve Protestan modeliyle kendilerine zulmeden Katolik ve Ortodoks dünyadan intikam aldılar. Daha doğrusu ulusal ve sınıfsal mücadeleyi modernist temelde yoğunlaştırarak Katolik ve Ortodoks ortaçağını kapattılar. Şüphesiz Yeniçağ yalnızca Yahudilere mal edilemez. Ama Yahudilerin rolü olmadan veya bu rol görülmeden, yeniçağın başlaması ve gelişmesi layıkıyla değerlendirilemez. Fransız ve Rus Devrimlerinde hem Katolik Fransız kralın hem de Ortodoks Rus çarın öldürülmesinde ve hanedanlıklarına son verilmesinde Yahudi kökenli önderlerin ve laik ideolojinin rolü çok daha açıktır. Bu rol hiç inkâra gelmez. Avrupa'nın benzer tüm sermaye ve devrim hamlelerinde Yahudiliğin rolü ortaya konulmadan doğru izahları tam yapılamaz.

Konumuzla daha çok bağlantılı olan Anadolu ve Mezopotamya'daki Yahudi varlığı ve yol açtığı sorunlar aynı tarihsel sürecin önemli bir parçasıdır. Yahudiler tarihleri boyunca her iki alanda hiç eksik olmadılar. Zaten kökenleri Mezopotamya kültürüyle yakından bağlantılıdır. Anadolu ilk elde yoğunlaştıkları bölge olmuştur. Bu yerleşme Pers dönemine kadar gider. Gerek İber Yarımadasından kovulmalarında, gerekse Doğu Avrupa'daki pogromlardan (katliamlardan) kaçışlarında Anadolu kendileri için önemli bir sığınak olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun batıda Katolik ve kuzeyde Ortodoks dünyasıyla sistem çatışması içinde olması da şüphesiz bunda önemli rol oynamıştır. Kuruluşundan yıkılışına kadar Osmanlı İmparatorluğu'nda Yahudilerin rolü sanıldığından çok daha fazla olmuştur. Bu imparatorluğu Kürtsüz ve Yahudisiz düşünmek mümkün değildir. Özellikle Kanuni Süleyman ve Hürrem Sultan döneminde bu rol her ikisi açısından zirve yapmıştır. Ayrıca 1650'lerde peygamberlik iddiasıyla ortaya çıkan Sabetay Sevi'nin İzmir üzerinden başlayan hareketinin etkisi çok daha büyük olmuştur. Sultanın karşı çıkması üzerine Sabetay Sevi 'dönmecilik' denilen geleneği başlatmıştır. Dönme Yahudiler bu dönemden itibaren başta Bektaşilik ve Nakşîlik olmak üzere tüm İslâmî tarikatlara girerek, yeni tarikatlar kurarak ve birçoklarında reform yaparak büyük bir ideolojik etkinlik kurdular. Ayrıca İmparatorluğun maliyesini büyük oranda kontrolleri altına aldılar.

Yahudi burjuva milliyetçiliğinin düzenlediği 1896'daki ilk Siyonist Kongre ile yeni bir dönem başladı. Yahudiler hem Batı Avrupa'da yükselen milliyetçi saldırganlık hem de Doğu Avrupa'da devam eden pogromlar nedeniyle zorunlu olarak kendileri için bir yurt arayışına girdiler. İlk başlarda Afrika'da kurulması düşünülen Yahudi yurdu planı tutmayınca, dikkatler Osmanlı İmparatorluğu'na çevrildi. Başta İzmir, Selanik, Edirne ve Mezopotamya'nın bir kısmında düşünülen yurtlaşma planı da tutmayınca, sonunda tekrar eskiden

Kenan olarak bilinen Filistin'de karar kılındı. Fakat bunun önünde işbirliğine pek fazla yanaşmayan Sultan İkinci Abdülhamit (1876-1909) engeli vardı. O da aynı nedenlerle Fransız Kralı ve Rus İmparatoru gibi artık hanedanlığıyla birlikte devrilmeyi hak eden bir konuma gelmişti. Yahudi sermayesinin Mason locaları ve Sabetayistlerin İttihat ve Terakki Cemiyeti üzerinde yoğunlaşan faaliyetleri, İkinci Meşrutiyet'le ilk sonuçlarını verdi. Meşruti Anayasa rejimi yürürlüğe girdi. Sultanın yetkileri kısıtlandı. Ardından 31 Mart 1909 provokasyonuyla Abdülhamit iktidardan düşürüldü.

Hızlanan süreçte Yahudi milliyetçiliği iki kanat halinde hareket ediyordu. Birincisi, Alman ve Türk bürokratik burjuvazisiyle hareket eden kanat; ikincisi, İngiliz liberal burjuvazisiyle ortaklaşa hareket eden kanat. Birinci kanat Osmanlı İmparatorluğu'nun bütünlüğü içinde bir yurt arıyordu. Üzerinde yoğunlaşılan alanlar içinde İzmir-Manisa, Selanik-Edirne ve bugünkü Irak Kürdistan'ı öncelik taşımaktaydı. İmparatorluğu bir bütün olarak yerellere ayırmadan yurt olarak kabullenenler de vardı. Özellikle 'dönmeler', yani kendilerini Türk Yahudi'si sayan Sabetayistler daha çok bu gruptandı. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin önde gelen tüm kadrolarının (Arap, Kürt, Arnavut, Çerkez ve diğerleri) Mason olmaları ve Türklüğe oynamaları bu anlayışın ne denli güçlü olduğunu ortaya koymaktadır. Bunlar bir nevi 'Türk olmayan Türkçüler' koalisyonunu teşkil etmekteydiler. Gerek İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin gerekse CHP'nin iktidar kadrolarını da bu anlayışta olanlar teşkil edecekti. Felsefeleri kaba Durkheimci pozitivizmdi. Türkçü görünmelerine rağmen, koşullar elverdiğinde her biri kendi aslına dönüyor; Arap, Kürt, Arnavut, Çerkez, Ermeni, Rum, Bulgar vb. milliyetçisi kesiliyordu. Avrupa'da yaşanan deneyimlerin üçüncü dereceden kopyaları olarak hareket ediyorlardı. Özellikle Fransız ve Alman ulus-devletçiliğinden etkilenmişlerdi.

İkinci kanat daha zayıf olan İngiliz yanlısı kesimlerden oluşuyordu. Kendileri için önce Afrika'da bir yurt düşünülmekteydi. Fakat giderek ağırlık kazanan eğilim, Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması sonucunda geleneksel Yahudi-İsrail Krallığı'nın kurulmuş bulunduğu Filistin'i en uygun alan olarak seçmişti. Bu kesim İmparatorluğun ömrünü tamamladığını ve parçalanması gerektiğini düşünmekteydi. Napolyon Fransa'sı ile Çarlık Rusyası arasında varılan 1807'de Tilsit Anlaşması da bu görüş için temel teşkil etmekteydi. İttihat ve Terakki Cemiyeti içinde temsil edilmelerine rağmen büyük bir kanat durumundaydılar. İmparatorluğun dağılmasını kaçınılmaz görmekle kalmıyorlar, bunun için İngiliz yanlısı koalisyonda da var güçleriyle çalışıyorlardı. Çanakkale ve Filistin cephesinde (Birinci Dünya Savaşında) kendi özel birlikleriyle İngilizlerin yanında savaşıyorlardı. Sykes-Picot Planı (1916), Balfour Deklarasyonu (1917) ve Filistin'deki İngiliz manda rejimi (1920) anlaşmasının bu kesimlerin işbirliğiyle hazırlandığı bilinmektedir. Osmanlı İmparatorluğu yerine Ortadoğu'da çok sayıda ulus-devletçiğin kurulması, bu plan ve antlaşmaların doğal sonucuydu.

İki kanadın da ortak özellikleri vardı. Modernistlerdi, kapitalist modernizmin öncülüğüne oynuyorlardı. Çoğu Masondu. İngiliz yanlıları baştan beri -

Hollanda ve Britanya ulus-devletlerinin kurulduğu 16. yüzyıldan günümüze kadar- imparatorluklar ve büyük devletlerin parçalanıp yerlerine İngiliz hegemonyasına karşı çıkamayacak ve hep onunla işbirliği etmek zorunda kalacak küçük ulus-devletlerin kurulması peşindeydi. İsrail bu zihniyetin sonucu olarak kurulacaktı. Bir farkla, İngiltere ve daha sonra ABD ile birlikte küresel kapitalizmin hegemonik gücü olmak kaydıyla. Uluslararası gerçeklik de zaten bu temelde inşa edilmiştir ve halen geçerliliğini sürdürmektedir. Kapitalizmi küresel hegemonik bir sistem olarak inşa edenler de esas olarak bu kesimlerdi. Yanlış anlaşılmasın, dünyayı sanki bu kesimler gizli bir planla idare etmektedir demiyoruz. Bu yönlü görüşler olmakla birlikte, bunlar abartılı görüşlerdir. Bu kesimlerin rolü (ki, sadece Yahudilerden oluşmamaktadır, içlerinde her ulustan bireyler vardır; Yahudiler daha çok öncü konumundadır) bir nevi katalizörlük yapmak; sistemin ideolojik, politik, sosyal, ekonomik ve sanatsal inşasında öncü rol oynamaktır.

Alman yanlıları başlangıçta güçlüydü. Son döneminde Osmanlı İmparatorluğu'nu ele geçirmişlerdi. İttihat ve Terakki Cemiyeti esas olarak bunların damgasını vurduğu bir örgüttü. İktidarı da bunlar yönlendirmekteydi. İkinci Meşrutiyet, 31 Mart Olayı, Birinci ve İkinci Balkan Savaşlarıyla Birinci Dünya Savaşı önemli rol oynadıkları olaylardı. Almanya'nın yenilgisi ve Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılması, ardından Hitler faşizminin yükselişi bu kanadın çöküşü anlamına geldi. Geriye kalanlar Anadolu Ulusal Kurtuluş Savaşına katıldılar. Oldukça güçlüydüler. Fakat Enver, Talat ve Cemal Paşaların öldürülmeleri öndersiz kalmalarına yol açmıştı. Ayrıca Sultan Vahdettin'le birlikte yıkılış öncesinde İngilizci kanat yeniden hamle yapmış ve devlet kalıntısı içinde önemli bir güç konumlandırmıştı. Bunlar da Ulusal Kurtuluş Savaşına katıldılar. Esas önderleri İsmet İnönü ve Fevzi Çakmak'tı. İngiltere savaşın galibi olarak çıktığı için, İngiliz yanlılarının konumu giderek güçlenmekteydi.

Burada karşımıza Mustafa Kemal olgusu çıkmaktadır. M. Kemal, o dönemin Rusya'sı ve Çin'inde de ortaya çıktığı gibi, işgal koşullarındaki tipik küçük burjuva radikalizmini temsil etmektedir. M. Kemal'i ortaya çıkaran esas olgu, Anadolu ve Mezopotamya'nın fiili işgalidir. Fiili işgal olmasaydı M. Kemal de olmazdı. Fransız Devrimi'nde de benzer bir olay yaşanmıştır. Tıpkı o dönemin Vahdettin'i gibi davranan 16. Louis 1791'de eğer Avrupa monarşilerini kendisine yardım etmeleri için Fransa'ya çağırmasaydı, küçük burjuva radikalleri olarak Robespierre ve arkadaşları ortaya çıkamazdı. Onları ortaya çıkaran ve Birinci Cumhuriyet'in ilanına götüren, 1791-1794 dönemindeki işgal ve buna karşı gelişen direniş gerçeğidir. Nitekim işgal koşulları sona erer ermez, küçük burjuva radikalizmi de ortadan kaldırılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'ne de benzer koşullarla varılmıştır. M. Kemal'in küçük burjuva radikalizmi olmasaydı Cumhuriyet'in kurulması çok zordu. Cumhuriyet varlığını kesinlikle M. Kemal'in radikalizmine borçludur. Ama Lozan'la birlikte işgal konumunun resmen sona ermesi ve Cumhuriyet'in yeni anayasasına (1924) kavuşmasıyla M. Kemal'in radikalizmi de esas olarak müttefikleriyle birlikte tasfiye edilmiştir.

Türk tarihçiliğinde en çok karanlıkta bırakılan bu tasfiye olgusu anlaşılmadan, TC olgusunu gerçekçi bir biçimde değerlendirmek mümkün değildir. M. Kemal'in Cumhurbaşkanı yapılması radikalizminin devam ettiğinin değil, ortadan kaldırıldığının bir kanıtıdır. Türkiye tarihçiliğinde sosyolojik analizden uzak, din ve pozitivizm karıştırılmış bir modelle izahlar ve kronolojiler yapılmaktadır. Sanki ittifakları, sınıfları, milliyetleri ve farklı ideolojileri yokmuş, her şey âdeta gökten inmiş, Ulusal Kurtuluş Savaşı homojen ve yekpare bir kimlikle gerçekleştirilmiş gibi bir anlayış hâkim kılınmıştır. M. Kemal gerçeğini anlatmada en çok bu anlayış ifadesini bulur. Bilimsel bir tanımdan ısrarla kaçınılır. M. Kemal'i küçümsemenin de, abartmanın da hakikatinin anlaşılmasında yararı değil, daha çok zararı vardır. İşgal koşullarının M. Kemal'i ile statükonun oluşturulduğu dönemin Atatürk'ü farklıdır. Âdeta devrimde karşıdevrim yapılmıştır. Karşıdevrim de 1950'lerde değil 1925'lerde yapılmıştır.

Tekrar Yahudi gerçeğine dönersek, Yahudilerin 1925'lerin karşıdevrimindeki rollerini kavramak gerekir. M. Kemal, tabiatı gereği, küçük burjuva radikalizmini işgal süreci dışında sürdüremezdi. Solundaki Sovyet yanlısı güçler çoktan tasfiye edilmişlerdi. 15 Şubat 1925'te Şeyh Sait'e yönelik provokasyonla yaratılan karşıdevrimci ortamda, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin zihniyet ve kadroları bu sefer CHP'de yeni devleti olduğu gibi kontrolleri altına almışlardı. İdeoloji ve politikasını kendileri oluşturmuşlardı. M. Kemal'e verilen Cumhurbaşkanlığı payesi sembolikti. M. Kemal'in süreçten duyduğu büyük rahatsızlıklar bu gerçeği kanıtlar. Ayrıca Serbest Fırka deneyimi de diğer ciddi bir kanıttır. 1935'te CHP'de Recep Peker sekreterliğinde hazırlanan programı Mussolini faşizmininkine benzemekle eleştirir.

Olup biten özünde şudur: İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin iktidar döneminden beri azınlıkların tasfiyesiyle palazlanan Türk bürokratik burjuvazisi kendine içte Yahudi kadro ve sermaye tekellerini esas almış, dışta ise gittikçe İngiltere hegemonyasını esas alan bir politikaya yönelmiştir. Ortaya çıkan ittifak iki ortaklı Beyaz Türk faşizmi veya proto-faşizmidir. Musul-Kerkük'ün Misak-ı Milli'den koparılmasıyla üç koldan Proto-İsrail projesinin uygulanmasına girişilir. Türkiye Cumhuriyeti, Filistin'deki İngiliz manda rejimi ve Kuzey Irak'taki Kürt milliyetçiliğinin kendi somutunda benzer rolleri vardır. Hepsi de İsrail'e giden yolda birer basamaktır. İsrail'in kuruluşuna giden yolda en çok kabul gören proje bu temeldeydi. TC üzerindeki sis perdesi, sıkı içe kapalılık ve Kuzey Irak'taki Kürt oluşumunda görülen benzer durum İsrail'in ortaya çıkış öyküsüyle bağlantılıdır. Türk burjuvazisi adı altında oluşturulan sosyal tabakanın gerçek Türklükle alakası yoktur. Mitik bir oluşumdur.

Aynı şey Kuzey Irak'taki Kürt oluşumu için de geçerlidir. Türk burjuvazisinin dördüncü elden kopyasıdır. O da sosyolojik değil mitik bir oluşumdur. Her iki oluşum etrafında gerçekten bir mitoloji oluşturulmuştur. Her ikisi de tarihsel-toplumsal gerçeklerle alâkası olmayan yapay oluşumlardır. Rollerini ancak İsrail'in oluşumu bağlamında tam olarak kavrayabiliriz. Türk Mustafa Kemal'ine karşılık Kürt Mustafa Barzani mitleştirilmeye çalışılmıştır. İki kimliği küçümsemek veya abartmak için değil, sosyolojik anlamda Türk ve Kürt top-

lum gerçeklerinin nasıl sislere boğulduğunu ve çözümlenemez kılındığını açıklamak için ısrarla belirtiyorum. Türkler ve Kürtler halk olarak demokratikleşme süreçlerine girdiklerinde, üzerlerine eşine az rastlanır komplo ve darbelerle tekrar faşist bir örtü çekilir. İdamlar, suikastlar, kardeş çatışmaları, iç savaşlar bitmez tükenmez kılınır. Sahte sağ-sol çatışmaları, mezhepsel ve etnik çatışmalar üretilir. Rayından çıkarılmış, özünden kopartılmış, saptırılmış sosyal mücadeleler ve halk hareketleri söz konusudur. Ama hepsinin sonunda daha da ağırlaştırılmış sosyal ve halksal sorunlara yol açtıkları görülür. Komplo, darbe ve provokasyon mantığını en iyi anlatan bu sonuç gerçeklikleridir.

1948'de İsrail'in ilanıyla aynı üçlü proje daha da geliştirilmiş bir kapsam temelinde devam ettirilir. Karşı çıkanlar, kimliğine ve amacına bağlı kalmak isteyenler sağ-sol, ilerici-gerici, Türk-Kürt denilmeden en ağır cezalarla tasfiye edilirler. 1960, 1971, 1980, 1993, 1997 ve 2002'den itibaren hayata geçirilmiş çok sayıda darbede bu acımasız gerçeklikler vardır. 1925'ten itibaren Kürtlere, solculara, İslâmcılara, hatta Alman yanlısı Türk milliyetçilerine yönelik imha, göçertme, tutuklama, işkence ve asimilasyonlarda da ağırlıklı olarak aynı zihniyet rol oynar. NATO'nun Gladio örgütlenmeleriyle bu zihniyet daha da geliştirilmiş olarak tüm emekçi toplum kesimlerinin, Türk ve Kürt demokratları ve sosyalistlerinin üzerinden bir buldozer gibi geçer. Şüphesiz Yahudi-Türk-Kürt üst tabaka modernleşmesi bağlamında bu çözümlemeyi yaparken amacımız ne anti-Semitizm ne de anti-Türklük veya anti-Kürtlük yapmaktır. Tersine, alt tabaka bağlamında Yahudi-Türk-Kürt demokratları ve sosyalistlerinin üst tabaka ittifaklarına karşı dayanışma halinde büyük direniş mücadeleleri söz konusu olmuştur. İkinci Meşrutiyet'ten günümüze kadar emekçilerin ve ezilen halkların -Buna Yahudi halkı da dahildir- ortak mücadeleleri hep devrede olmuştur. Sosyalizm ve demokrasiyi tıpkı tüm Avrupa'da ve Rusya'da olduğu gibi Yahudiler olmaksızın düşünmek mümkün değildir.

Ne ilginçtir ki, günümüzde İsrail-Kürt ilişkisinde tarihsel bir ittifaka doğru zorlanma yaşanmaktadır. İsrail-Türk ittifakı yerine veya onun benzeri olarak, İsrail-Kürt ittifakı tarihin gündemine girmektedir. Bunda 1980'lerden, özellikle 2000'lerden sonra Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşanan hegemonik kaymanın büyük rolü vardır. Başlangıçta İsrail, ABD ve AB'nin desteğiyle işbaşına getirilen AKP hükümetlerinin PKK'yi tecrit ve tasfiye etmek amacıyla İran ve Suriye devletleriyle geliştirdiği ittifak tersine sonuçlar doğurmaya başlamış; İsrail, ABD ve AB ülkelerinin tepkisine ve TC'yi eksen kaydırmakla suçlamalarına dönüşmüştür. Gelinen aşamada Kürt sorunu bağlamında Türkiye, İran ve Suriye hükümetlerinin anti-Kürt ittifakına karşılık ABD, AB, İsrail ve Kürtler bloğu oluşmaya başlamıştır. Neredeyse Ortadoğu'yu temelinden dönüştürecek olan bu ittifak bloklarının her ikisinin de hedefinde PKK-KCK vardır. Burada PKK'nin ideolojik ve politik hattıyla KCK'nin demokratik modernite doğrultusundaki daha somut pratik hattının hakikatle olan bağı ortaya çıkmaktadır. Tarihsel-toplumsal olaylarda sonucu belirleyecek olan büyük demagojik yalanlar ve ittifaklar değil hakikatin kendisidir. Bir kez daha kendisini açığa vuran, hakikatin bu adil ve acı gerçeğidir. Tarih kendisi adına düzenlenmiş demagoji-

ler ve mitik efsanelerden âdeta intikam almaktadır. Gerçeklik daha çıplak biçimde, yani hakikat olarak ortaya çıkmaktadır. Tarih 'şimdi'de yoğunlaşırken, 'şimdi' de her zamankinden daha çok tarihleşmektedir. Mücadele esas olarak Erbil-Diyarbakır hattında güncelleştiği kadar tarihleşmektedir. Bölgenin ve hatta 'Üçüncü Dünya Savaşları' anlamında dünyanın kalbi hızlanan bir ritimle bu hatta çarpmaktadır. Bir dönem Amsterdam-Londra-Paris, Petersburg-Moskova hattında çarpan devrim ve karşıdevrimin kalbi, şimdi Diyarbakır-Erbil-Bağdat hattında çarpmaktadır.

İsrail-Filistin kördüğümü kadar Afganistan ve Pakistan düğümü, bunlarla bağlantılı olarak tüm Müslüman Afrika coğrafyası, Asya'da Rusya'dan Çin ve Hindistan'a kadar uzanan İslâm kültürü kendi demokratik çözümünün merkezini aramaktadır. Gelinen aşamada en çözümleyici merkez hat Irak-İran-Suriye ve Türkiye bağlamındaki, dolayısıyla Ortadoğu'daki devrimci demokratik çözüm hattı, insanlık tarihinin çok şey borçlu olduğu Kuzey ve Güney Mezopotamya'nın kalbinin attığı Diyarbakır-Erbil hattıdır. İbrani kabilesi ilk sorunsalını bu hatta yaşadı. Sürekli yaşadığı bu sorunsalın çözümünü üç bin beş yüz yıllık müthiş bir serüvenden sonra yine çıkış kaynağında aramaktadır. Halk deyimiyle, her ot kendi kökleri üzerinde biter. Yahudi sorunu da doğduğu kökler üzerinde çözümlenip sonuçlanacağa benziyor. TC elitlerinin büyük bir telaşla birbirine zıt iki kutup olan ABD-AB-İsrail kutbuyla İran-Suriye-Irak bloklaşması arasında örmeye çalıştığı karşıdevrimci ağın gerçekleşme ve başarı şansı yoktur. İki yüz yıldır bölgede kapitalist modernitenin çözmek bir yana, hep körükleyip alevlendirdiği toplumsal sorunlar ancak demokratik moderniteyle çözümlenebilecek aşamaya evrilmiştir. KCK'nin demokratik ulus inşası bu yolda aydınlatıcı bir ışık, çağrıcı bir sestir.

3- Türk-Kürt İlişkilerinde İktidar ve Devlet Sorunu

Kürt-Türk ilişkilerini çözümlemek sosyolojinin belki de en zor konusudur. Kürt sorununun çözümlenmesindeki güçlük, bu ilişkinin mahiyetinin hiç bilinmemesi ve bilinmek istenmemesi kadar yanlış ve keyfe göre tanımlanmasından, hiçbir bilimsel temeli olmayan beylik laflarla kestirilip atılmak istenmesinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle bu savunmamda sosyal bilimin tüm gücünü kullanarak ilişkiyi doğru belirlemeye ve bu temelde çözüme gitmeye büyük önem vermekteyim. 15 Şubat 1925 soykırım komplosundan sonra, stratejik olduğu kadar aynı ümmetten olmaya dayalı dokuz yüz yıllık tarihsel-toplumsal ilişkiler bir günde yok sayıldı. Tanrının 'Ol!' emriyle bile olmayacak şeylerin gerçekleşeceği, yani 'Yok ol!' deyince Kürtlerin yok olacağı sanıldı. Avrupa faşizminin ideolojik temeli olan pozitivizmden kaynaklı bu en kaba metafizik materyalizm, iktidar hâkimiyeti altında haklarında 'imha ve inkâr' fermanı çıkarılınca, Kürtlerin kısa sürede yok olacağı inancına dayanır. Söz konusu olan, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Ermeni tasfiyesinde başarıyla uyguladığı düşünülen yöntemleri ve yaklaşımlarının Kürtler için de aynı sonucu vereceğine inanan aynı oluşumun kadro artıklarıdır. Bunlar kendi halkını

ve ulusunu bu yalan ve inkâr siyasetine inandırdıkları gibi, dünyaya karşı da sanki Kürt diye bir olgu yokmuş gibi davranmaktan geri durmadılar.

Aynı gerçeklik tarih bilimi için de geçerlidir. Denilebilir ki, çok az tarih ilişkisi, Anadolu ve Mezopotamya'da inşa edilen uygarlıklar ve devletlerin tarihindeki kadar kendi aralarında çok önemli bir diyalektiksel bütünlüğü ifade edecek güce sahiptir. İnsanlık tarihinin gelişmesinde Mezopotamya-Anadolu hattı belkemiği niteliğindedir. Tarihin ilk uygarlıklarını ve devletlerini kuran Mısır ve Sümer toplumundan günümüz toplum gerçekliğine kadar bu hat bu diyalektik bütünlük ve belkemiğini teşkil etme rolünü oynamaya devam etmektedir. Buna rağmen ulus-devlet modernizmi bu tarih üzerine kırmızı bir inkâr çizgisi çekerek tarihi sıfırdan yani kendisinden başlatmayı bilim sayar. Halkların kültürel gerçeğini inkâr etmeyi ulusçuluk sayan bu kültürel soykırım barbarlığını kesinkes bir tarafa bırakarak tarihi bilmeye çalışmak gerekir. Savunmamda bu inkâr ve imha kültürünün içyüzünü açığa çıkarmak için tarih çizgisini ısrarla sunmaya çalışmaktayım.

Hem sınıflı, kentli ve devletli uygarlık kültürü, hem de bu üçlüye karşı varlığını koruyan toplum kültürleri bir bütündür. Bütünlük hem birbirlerine karşıtlık temelinde hem de kendi içlerinde geçerlidir. Bu gerçeğe tarih boyunca en çok Anadolu ve Mezopotamya kültürleri arasında rastlamaktayız. Uygarlığın üst tabakaları için geçerli olan iktidar ve devlet olguları, bu iki coğrafya içinde hep iç içe olup bir bütünlük teşkil etmiştir. Bütünlük her alanda geçerlidir. Özellikle ekonomik, siyasal ve kültürel alanlarda kendini hep belli eder. Sümer, Akad, Babil, Asur, Hitit, Mitanni, Urartu, Med, Pers, Helen, Roma, Bizans ve Osmanlılardan Türkiye Cumhuriyeti'ne kadar ana nehir halinde bütünsellik arz eden bir toplumsal kültür yaşanır. İster egemenler ister boyun eğdirilmişler açısından olsun bütünlük esastır. Bütünlükle birlikte kavranması gereken diğer husus yerel farklılıktır. Bütünlüğün olabilmesi için farklılık gerekir. Farklılığa dayanmayana bütünlük denmez; zoraki veya günümüz deyişiyle faşist tek tip yaşam denir.

Tarih boyunca Kürt-Türk ilişkilerine bu tarihsel bütünlük içinde bakmak gerekir. Bu nedenle ilgili bölümlerde 1071 Malazgirt Savaşından 1919-1922 Anadolu ve Mezopotamya'daki Ulusal Kurtuluş Savaşlarına kadarki süreç tanımlanmaya çalışıldı. Dikkat çekmekle yetiniyorum. Bu hususa şunun için ısrarla değiniyorum: Deniliyor ki, tarihte belirgin bir Kürt egemenliği ve devlet sistemi oluşmamıştır. Bu zihniyete karşı bütünsellik ve farklılık kavramını tanımlamaya çalıştım. Sümerlerden günümüze kadar Anadolu'da ve Mezopotamya'da oluşan tüm uygarlıklarda, bu uygarlıklara yol açan iktidar ve devletlerde hükümranlık ortaktır. Bütünlük arz eder. Egemenliği ve devleti ulus-devlet gibi düşünürsek büyük hatalara düşeriz. Ulus-devlet kapitalizmin son iki yüzyılını aşmayan iktidar formudur. Binlerce yıllık iktidar formunda ulus-devlet geçersizdir. Yaygın egemenlik formu kent devleti ve evrensel imparatorluktur. Bunlarda da kültürler ortaklaşa temsil edilirler.

Anadolu'daki ilk devlet olan Hitit devleti Mezopotamyasız düşünülemez. Kaldı ki, tarih Hitit prensleri ve prensesleri ile kralların Hurri kökenli yani

Proto-Kürt olduğunu kanıtlamış bulunmaktadır. Yine komşusu ve akrabası olan Mitanniler Kuzey Mezopotamya merkezli ilk devlet olarak Hititlerle iç içedir. Birinin sınırının nerede başladığı, diğerininkinin nerede bittiği belli değildir. Asur ve Urartularda da aynı gerçeklik söz konusudur. Med-Persler zaten iç içe gelişip yaygınlaşmışlardır. Helen, Roma, Bizans ve Osmanlı'da da Kürt gerçeği bağlamında aynı gerçeğin yaşandığını iyi bilmekteyiz. Sadece iktidar ve devlet kültüründe değil, tüm toplumsal kültür alanlarında benzer ortaklıklar yaşanır. İslâmiyet, Hıristiyanlık ve Musevilik aynı kökenli dinlerdir. Kültürel ortaklığın en belirgin örneğini teşkil ederler. Batı kapitalist modernitesi Ortadoğu kültürlerinde ulus-devlet formunu bilinçli olarak egemen kıldı. Eskiden hep tek evrensel imparatorluk formuyla temsil edilen iktidar ve devlet olgusu yerine, halkların onlarca parçaya bölünüp birbirlerine karşıtlaştırılması üzerinde inşa edilen zayıf ulus-devletler temelinde Ortadoğu'nun kültürel parçalanması ve yeni-sömürge haline getirilmesi sağlanmıştır. Böylelikle bölge kapitalist sistemin hegemonyası altına alınmıştır. Bir alt hegemonik güç olarak inşa edilen Türkiye Cumhuriyeti bile, dayandığı temel olan Misak-ı Milli'nin en önemli parçalarından biri olan Musul-Kerkük yani Irak Kürdistan'ı koparılarak, topal ördek misali daha doğuşunda topal yaşamaya mahkûm edilmiştir. Geleneksel Anadolu ve Mezopotamya bütünlüğü bilinçli olarak, hem de birbirlerini inkâr ve karşıtlık temelinde parçalanmıştır. Bütünlük faşist tek tip yaşama kurban edilirken, bütün farklı kültürler de inkâr ve imhaya yatırılarak yokluğa terk edilmişlerdir.

Kürt üst tabakası yani iktidar ve devlet meselesiyle ilgilenen kesimler, Sultan Alparslan'dan M. Kemal'e kadar ortak iktidar ve devlet kültürüyle hareket etmişler, bu tutumu halka da benimsetmişlerdir. Kendi kültürel farklılıkları için bir güvence ve statü geliştirmiş olamamaları sınıfsal yapılarıyla bağlantılı olsa da, halkın kendisi de hem stratejik hem de tarihsel-toplumsal açıdan ortak bir devlet kültürünü çıkarlarına daha uygun bulmuştur. Uygun bulduğu için de suçlanamaz. Suçlanması gerekenler halkların bu tarihsel beraberliğini hukuki statüye bağlamak ve demokratik yönetime kavuşturmak yerine, inkâra ve imhaya yeltenenlerdir.

Sonradan yanlışlığını kabul edip özeleştirisel temelde aşsa da, PKK'nin doğuşunda bu imha ve inkâr kültürüne karşı reel sosyalist bir ulus-devletçi zihniyetle çıkış yapması anlaşılır bir hususdur. Sosyalist bakışla da olsa, ayırıcı ve bölücü ulus-devletçiliğe karşı ayrı bir ulus-devletçilikle karşılık vermek kapitalizmin oyununa düşmek olur. Dünya halkları bu temelde 'böl-yönet' politikasının tuzağına düşürülmüşlerdir. Sosyalistler hiçbir koşul altında ulus-devletçiliği savunamazlar. Kapitalizme karşı olmanın en başta gelen ilkesi, ister ezen ister ezilen uluslar veya halklar adına olsun, ulus-devlet formunu kabul etmemektir. Genelde olduğu gibi Kürt-Türk ilişkilerinde de tarih boyunca ortak kültürel temellerde yaşanan bütünselliği her koşul altında savunmak, sosyalist olmanın diğer bir ilkesidir. Kaldı ki, en son Cumhuriyet'in kuruluşuna giden yolda, Misak-ı Milli ilanında, Amasya Tamimi'nde ve TBMM'de ortak bir strateji etrafında hareket etme dışındaki her tavrın iki halkın da mahvına

yol açacağı, başta Önder M. Kemal olmak üzere sürecin tüm önemli simaları tarafından dile getirilmiş ve belgelenmiştir. Ortak bir statü hem de çağdaşlık adına birlikte ve gönüllü olarak kabul edilmiştir. Sonraki komplocu ve darbeci yaklaşımlar, Cumhuriyet'in asli unsurları olarak Türkler ve Kürtlerin gönüllü ortak statü gerçeğini ortadan kaldıramaz. Cumhuriyet tarihi boyunca aynı komplocu ve inkârcı zihniyet tarafından dayatılan asimilasyonist, kültürel soykırımcı yöntemler de gönüllü olduğu kadar belirleyici tarihî değeri olan ve ilk Anayasada (1921) da belirlenen statüyü geçersiz kılamaz.

Bu gerçeklik Kürdistan'ın diğer bölgelerindeki Kürt toplumsal yaşamı için de geçerlidir. Kürtler hiçbir devlet tarafından fethedilmemişlerdir. Kendilerine yönelik hiçbir fetih, işgal ve ilhak statüsü yoktur. Siyasal ve hukuki açıdan statüleri içinde yaşadıkları devletlerle gönüllü ortaklık temelinde oluşmuştur. Modernitenin ulus-devletçiliği tarafından kendilerine pahalıya mal edilse de, hem tarihsel zihniyetleri hem de toplumsal kültürleri açısından bu yönlü bir geleneği yaşamayı esas almışlardır. Bu gelenek halen varlığını sürdürmektedir. İlgili ulus-devletlerin bu gerçeği çok doğru kavrayıp, dayattıkları inkâr ve imha siyasetini terk ederek, tarih ve toplumla barışarak hakikate değer vermeleri gerekir. Aksi halde çoktan anlaşıldığı gibi sadece topal yürümekle kalmayacaklar, her faşist ulus-devletin başına geldiği, yaşadığı gibi kendi felaketlerini de bu imha ve inkâr siyaseti ve uygulamalarında yaşayacaklardır.

KCK, bu tarihsel ve toplumsal gerçeklerin bilince çıkarılması ve ulus-devletçiliğin kapitalizmin bir tuzağı olduğunun anlaşılması sonucunda, PKK tarafından halkın kendi demokratik yönetim sistemi olarak ilan edilmiştir. KCK ulus-devletçiliğe karşılık Kürt ulus-devletçiliği değildir. İlkesel olarak bunu reddeder. İster bir ulus-devlet çatısı altında (eğer demokrasiye bağlılığını kabul ediyorsa) ister kendi başına bağımsız olsun, Kürt halkının kabul edeceği siyasi otorite kendi demokratik özerk yönetimidir. KCK bu modelin Kürtlerin payına düşenidir. Türkçe karşılığı özce toplumun demokratik olması anlamına gelir. Sistem olarak bütün halkların ulusal şovenizme, sınır kavgalarına, bürokrasiye, milliyetçiliğe ve ulus-devletçiliğe düşmeden, ortaklaşa ve gönüllü siyasi otoritelerini inşa etmeleri demektir. Ulus-devletlerin çatısı altında yaşamayı ancak demokratik özerk yönetimlerinin tanınması şartıyla kabul ederler. Bu yaşam tarzı devletlerin federal veya konfederal temelde düzenlenmesi anlamına da gelmemektedir. Devletlerle bu temelde anayasal uzlaşmaya gidilmemektedir. Toplumun demokratik özerk yönetiminin tanınması temelinde 'demokratik anayasal uzlaşma'ya gidilmektedir. İkisi arasında köklü farklar vardır.

KCK Türkiye, İran, Irak ve Suriye ulus-devletleri içinde, ayrıca Irak Kürt Federe Devleti karşısında da demokratik özerk bir oluşum olarak en ideal ortak, eşit ve özgür yaşam projesidir. Tarihsel-toplumsal gerçekliğin de kanıtladığı gibi, tüm bu devletlerle var olan sorunların ancak demokratik özerklik temelinde, barış içinde ve demokratik siyasal yöntemlerle çözülebileceğine inanmaktadır. Bunun bilinci, kararlılığı ve hazırlıkları içindedir. Eğer ulus-devletler bu gerçekleri ve demokratik anayasal çözümleri kabul etmezlerse,

kendini demokratik özerk bir siyasi otorite olarak yaşatabilecek ve savunabilecek güç ve kararlılıktadır.

4- Barış, Demokratik Çözüm ve Demokratik Ulus İnşası

PKK Kürt sorununun çözümünde yaşadığı tıkanmayı ulus-devlet iktidarını kapsamlı bir çözümlemeye tabi tutarak aşmaya çalıştı. PKK'nin ideolojik ve politik oluşumundaki reel sosyalist ulus-devlet etkisi kendisini en çok devrimci halk savaşımının tırmandığı 15 Ağustos 1984 Hamlesinde gösterdi. Giderek tıkanmaya yol açan bu etki çözümlenmeden ilerleme zor görünüyordu. Reel sosyalizmin 1990'lardaki hızlı çözülüşü bunalımın temelindeki etkinin daha iyi kavranmasına katkıda bulundu. Reel sosyalizmi çözen, iktidar ve reel sosyalist ulus-devlet sorunsalıydı. Daha doğrusu sosyalizm, iktidar ve devlet sorununun çözümlenemeyişinden ileri geliyordu. Tüm dünyada yaşanan sosyalizmin bunalımında bu sorun etkiliydi. Kürt sorununun yoğun yaşadığı devlet ve iktidar çelişkisi reel sosyalizmin dünya genelindeki bunalımıyla bütünleşince, devlet ve iktidar konusunu köklü çözümlemeye tabi tutmak kaçınılmaz oldu.

Savunmamın önemli bir kısmında bu amaçla uygarlık tarihi boyunca iktidar ve devlet olgusunu çözümlemeye çalıştım. En önemli yoğunlaşmayı ise, günümüzün hâkim uygarlığı olan kapitalist modernite bağlamında devlet ve iktidar olgusundaki dönüşümde sergiledim. Özellikle iktidarın ulus-devlete dönüşümünün kapitalizmin temeli olduğunu ortaya koydum. Bu önemli bir tezdi. İktidarın ulus-devlet modeli biçiminde örgütlenmesi olmadan kapitalizmin hegemonik sistem haline gelemeyeceğini çözümlemeye çalıştım. Ulus-devlet kapitalist hegemonyayı mümkün kılan en temel araç konumundaydı. Dolayısıyla anti-kapitalizm olarak, kendini tarihsel-toplum şeklinde sunan sosyalizmin aynı devlet modeline dayanarak, yani reel sosyalist ulus-devlet olarak kendisini inşa edemeyeceğini kanıtlamaya çalıştım. Marks ve Engels'ten kaynaklanan sosyalizmin ancak merkezî ulus-devletler temelinde inşa edilebileceğine ilişkin görüşlerinin bilimsel sosyalizmin sistemik hatası olduğunu sergilemeye çalıştım. Sosyalizmin genelde devlete, özelde ulus-devlete dayanılarak inşa edilemeyeceğini, bunda ısrarın başta Rus ve Çin reel sosyalizmi olmak üzere birçok örnekte yaşandığı gibi kapitalizmin en yoz biçimiyle sonuçlanacağı tezini ileri sürdüm. Tarih boyunca yaşanan merkezî uygarlık sistemini, iktidar kavramını ve çağımıza özgü hâkim biçim olan kapitalist modernitenin iktidar ve devlet biçimini bu tezin gereği olarak çözümlemelere tabi tutmak için yoğun çaba harcadım. Çıkardığım temel sonuç, sosyalistlerin ulus-devlet ilkesinin olamayacağı, ulusal soruna ilişkin temel çözüm ilkesinin demokratik ulus olması gerektiğidir. Bunun somuttaki ifadesi ise KCK deneyimidir.

PKK'nin iktidara ilişkin ikinci önemli düzeltmesi daha somut olan bir konuya dairdir. Türk-Kürt ilişkileri kavimsel ve devletsel bağlamda ele alınırken, Anadolu ve Mezopotamya'nın jeopolitik ve jeostratejik bağları dikkate alınmadan doğru çözümlere varılamayacağı iyice fark edilir oldu. İki toplumun yoğunlaştığı coğrafyalar arasında tarih boyunca sıkı jeopolitik ve jeostratejik

yaklaşımları da belirleyen yoğun kültürel alışverişler yaşanmaktadır. Günceli, şimdiyi de belirleyen bu ilişkiler ancak bütünsel bir yaklaşımla doğru çözümlenebilir. İktidar ve devlet sorunsalıyla daha çok karşılaşan Kürt hiyerarşik üst tabakası, tarih boyunca ağırlıklı olarak kaderini nispi bir özerklik temelinde hep kendisinden daha güçlü olan iktidarlara ve devletlere bağlamıştır. Kürt toplumuna özgü bağımsız iktidar ve devlet sistemleri peşinde pek koşmamıştır. Tarihsel ve toplumsal koşullar nedeniyle bu yönde bir girişim çıkarlarına uygun düşmemiştir. Türklerle geçen yaklaşık son bin yıllık tarihi de bu temelde değerlendirmiştir. Gönüllü olarak Selçuklu Sultanı Alparslan'la birlikte zafere eriştirdikleri Malazgirt Savaşıyla Anadolu ve Mezopotamya coğrafyasında İslâmî temelde yeni bir iktidar ve devlet paylaşımını gerçekleştirmişlerdir. Her iki coğrafyadan kaynaklanan jeopolitik ve jeostratejik gerçekler, iki kavmin üst tabakası arasında İslâmî iktidar ve devlet paylaşımını zorunlu kılmıştır. Halkların bu iktidar ve devlet paylaşımında pek çıkarları olmasa da, iktidar ve devletin ortak çatısı altında yaşamayı sık sık direnişle karşılasalar da, ortak yaşamın gerekleri ve dönemin din ve mezhep savaşları nedeniyle bir arada yaşamaktan geri kalmamışlardır. Türk kavimsel üst hiyerarşisiyle Kürt üst tabakasının yaşadığı bu ortaklık hep gönüllülük temelinde olmuştur. Türk fetih geleneğinde Kürdistan'ın fethi diye bir olgu pek yoktur. Zaman zaman yapılan fetih seferleri ancak Kürt önde gelenlerinin katkılarıyla olmuştur. Dolayısıyla bu tip seferlere de fetih denilemez.

Türk-Kürt ilişkilerindeki bu tarihsel gerçeklik, günümüzde Kürt sorununun çözümü açısından tüm derinliğiyle anlaşılmak durumundadır. Tarihin bu ilişkilerdeki ana kavşakları olan Osmanlı İmparatorluğu'nun Yavuz Sultan Selim ile Doğu'ya açılım politikalarında (1512-1521), Sultan Abdülhamit dönemindeki (1876-1909) Hamidiye Alaylarının teşkilinde, Osmanlıların İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin oldubittisiyle katıldığı Birinci Dünya Savaşında ve devamında, en önemlisi de Mustafa Kemal önderliğinde geliştirilen modern Ulusal Kurtuluş Savaşında bu gerçeklik hem esas alınmış hem de sonuçta belirleyici olmuştur. Cumhuriyet'in demokratik temelinin yadsınması anlamına gelen 15 Şubat 1925 komplosuyla bu tarihsel ve coğrafi iktidar ve devlette ortaklaşa ve gönüllü temsil ilk defa sona erdirilmeye çalışılmıştır. İlgili bölümlerde uzunca üzerinde durduğumuz bu komplonun geliştirilmesinde dönemin kapitalist hegemon gücü olan İngiliz İmparatorluğu'nun Cumhuriyet'i etnik ayrıştırmaya tabi tutma, böylelikle petrol bölgesi olan Musul-Kerkük'ü (Irak Kürdistan'ını) hâkimiyeti altına alma hesapları belirleyici rol oynamıştır. İngiltere'nin minimal Cumhuriyet veya ulus-devlet projesi, dünya genelinde olduğu gibi Ortadoğu'da da, Anadolu ve Mezopotamya coğrafyasında da başarılı olmuştur. Hem toplumsal hem de devletsel olarak bölünen Ortadoğu'nun tüm kültürel güçleri, halkları, hatta devletleri bu politikayla büyük güç kaybına uğramış, sürekli parçalanıp aralarında çatışmaya girerek zayıflamış, dolayısıyla İngiliz hegemonyası başarıyla geliştirilmiştir.

Cumhuriyet'in anti-Kürtleştirilmesi geleneksel ittifakı bozmuş, Kürtler tümüyle sistemden dışlanmıştır. Kürt üst tabakasının önüne konulan proje,

Kürtlükten ve Kürt kimliğinden vazgeçme karşılığında birer Türk bireyyurttaşı olarak varlıklarını koruyabilecekleri temel ilkesine dayanır. Hatta daha da ileriye gidilerek, sistemde güç kazanma ve yükselme yolunun, Kürtlüğün inkâr ve imhasına karşılık Beyaz Türklüğün yüceltilmesi ve geliştirilmesinden geçtiği belletilir. Cumhuriyet'te varlık sahibi olmanın 'tunç kanunu' böyle formüle edilir. Üst tabakanın başlangıçta kısmen itirazlar ve isyanlarla gösterdiği tavır, sistemin sert 'tedip ve tenkil' harekâtları sonrasında uysal bir baş eğmeye dönüştürülür. Kürt toplumunun tarihinde belki de ilk defa üst tabakanın (İstisnalar kuralı bozmaz) kendi öz toplumunun varlığını toptan inkâr ve imhaya yatırmasına karşılık, kendi varlığını güvenceye alması söz konusudur. Varlığını ve gelişmesini artık Beyaz Türklüğe (Bu kavramı ısrarla kullanıyorum. Çünkü geleneksel Türklükten ayrı, Batı hegemonyasının komplo yöntemiyle belirlenmiş, objektif ve sübjektif olarak hazırlanmış ajan bir kesimdir. Levantenlerin keskin Türk milliyetçisi kesilmiş ve sonuna kadar şiddet yüklenmiş ultra bir biçimidir) hizmete borçlu olacak, ona hizmet ettiği oranda varlığını koruyacak ve geliştirecektir.

Başsız ve öndersiz olarak geriye kalan halk kesimleri ise artık nesne, eşya durumundadır. Her türlü inkâr, imha ve asimilasyon uygulamalarına açık haldedir. Kürtlüğe en ufak bulaşma ölüm demektir. Kürtlüğü terk etmek artık tek kurtuluş ve yaşam yoludur. Kürtlük sadece olgu olarak değil, tüm sembolleri ve isimleriyle de tasfiye edilmeye çalışılır. Tüm Cumhuriyet tarihinin Kürtlüğe ilişkin örtülü kültürel soykırım projesi (Sözü edilen proje diğer kültürler için de söz konusudur, ama esas olarak Kürtlüğe ilişkin geliştirilmiştir) gün gün, adım adım hayata geçirilir. Tüm iç ve dış politikanın ana hedefi bu 'Tunç Kanunu'na bağlı olmak ve hizmet etmektir. Büyük oranda gizli yürütüldüğü için, bu politikaların farkında olmadan geliştirdiğimiz partiler, sivil toplum örgütleri, ekonomi ve siyaset dünyası da aynı 'Tunç Kanunu'na endekslenmiştir. BM, NATO ve AB gibi dış organizasyonlar da aynı 'Tunç Kanunu'na hizmet temelinde değerlendirilir. Darbeler, komplolar, suikastlar, her türlü işkence ve tutuklamalarda bu kanunun payı belirleyicidir.

a- PKK'nin ortaya çıkışında bu gerçekliklere dair bilinç sınırlıdır. Anadolu ve Mezopotamya arasındaki kültürel bütünlük, jeopolitik ve jeostratejik birlik, bunların Kürt-Türk ilişkilerine yansıması yeterince kavranmamıştır. Kapitalist modernitenin hegemonik güçleri olan İngiltere ve ABD'nin minimal ulus-devlet politikaları tüm sosyal bilimleri olduğu gibi, bilimsel sosyalizmi de etkilemiştir. PKK'nin payına düşen kendi sosyalist ulus-devletçiliğiydi. Temel özeleştiriyle aşılan bu ulus-devletçi sapmaydı. Dünya çapında solda ve Türkiye Solunda bu sapma aşılamadığı için çözülme kaçınılmaz oldu. Sosyalizmin halen devam eden bunalımının ana nedeni de bu konuda içine düştüğü çıkmazdır.

b- Dönüşüm geçiren PKK'nin Kürt sorunu temelinde ulusal sorunlara getirdiği yeni çözüm modeli her tür ulus-devletçilikten soyutlanmış, arınmış demokratik ulustur. Kapitalizmde ulusların inşa tarzı azami kâr kanununa hizmet etmek durumundadır. Bunun yolu da modernitenin yeni dini olan

milliyetçiliğin hedeflediği ulus-devlettir. Milliyetçilik ulus-devleti, ulus-devlet milliyetçiliği doğurur. Kapitalizmin yoğunlaşan bunalım dönemlerinde milliyetçilik ve ulus-devlet faşistleşir. Sosyalizm ancak kapitalizmin milliyetçiliğini ve yol açtığı ulus-devletçiliği aştığı oranda kendisini alternatifleştirebilir ve sistem olarak geliştirebilir. Bunun yolu demokratik ulus ve kârsız sosyal piyasa ekonomisidir; kapitalizmin azami kâr amaçlı endüstriyalizmine karşılık ekolojik endüstridir.

c- KCK, Kürt sorununda ulus-devletçilikten arınmış, sadece Kürtler için değil tüm etnik ve ulusal topluluklar için geçerliliği olan demokratik ulusu çözüm modeli olarak önerme ve pratikleştirmenin ifadesidir. Kapitalist modernite tarihi boyunca tüm ulusal sorun dönemlerinde tek çözüm yolu olarak dayatılan ulus-devletçi çözümler tarihi kan banyosuna çevirmiştir. Ulus-devletçi çözüm sorunları çözme yolu değil derinleştirme, şiddetleştirme ve savaşı tırmandırma, böylelikle azami kârı ve endüstriyalizmi gerçekleştirme ve sürekli kılma yoludur. KCK barışın ve çözümün yolunu kapitalist modernitenin bu üçlü sacayağını (ulus devlet, azami kâr ve endüstriyalizmi) terk etmekte ve ona karşı demokratik modernite unsurlarını (demokratik ulus, kârsız sosyal pazar ekonomisi ve ekolojik endüstri) alternatif kılmakta bulur.

d- Başta Türk ulus-devleti olmak üzere İran, Irak ve Suriye ulus-devletleri ve hatta Kürt Federe Devletiyle Kürt sorununda barışçıl ve siyasi yaklaşımla çözüm, ancak Kürt halkının demokratik ulus olma hakkını (Bu hak diğer halklar için de geçerlidir) ve bu hakkın doğal sonucu olarak demokratik özerk yönetim statüsünü kabul etmeleriyle mümkündür. Ulus-devletçi çözümlerin yurdu olan AB'nin şimdiden demokratik ulus çözümüne kapı aralaması olumlu ve umut verici bir adımdır. Bu çözümü geliştirebilmesi için adım adım ulus-devletçiliğin alanını daraltması ve demokratik sivil toplumun alanını genişletmesi gerekir. Türkiye, İran, Irak ve Suriye ulus-devletleri de Kürt sorunundan kurtulmak istiyorlarsa, ilk adım olarak AB'ninkine benzer bir yola girmek durumundadırlar. KCK'nin pozisyonu bu temelde barışa ve siyasi çözüme elverir durumdadır. Barış ve siyasi çözümün önündeki engel, bu devletlerin Kürtlere dayattıkları örtülü kültürel soykırım projesi, politikaları ve uygulamalarıdır. Bunlardan vazgeçmeleri ve demokratik ulus başta olmak üzere demokratik modernitenin diğer temel unsurları olan kârı sınırlandırmayı amaçlayan sosyal pazar ekonomisini ve ekolojik endüstriyi sisteme entegre etmeyi ve statüye (demokratik anayasaya) kavuşturmayı kabullenmeleri halinde kalıcı barışın ve siyasi çözümün yolu açılmış olacaktır.

e- Küresel kapitalist hegemonyanın BOP kapsamında kültürel soykırımcı ulus-devletlere dayattığı çözüm iki yönlü geliştirilmeye çalışılmaktadır. Birinci yön Erbil merkezli Kürt federe ulus-devlet oluşumudur ve uzun vadeli ulus-devletçi çözümün ilk adımı olarak hayata geçirilmektedir. İkinci yön Diyarbakır merkezli 'bireysel ve kültürel haklar' temelli Kürt sorunu çözümüdür. AB ve ABD'nin özellikle AKP Hükümeti üzerinden hayata geçirmeye çalıştığı bu proje dolaylı veya direkt olarak Erbil merkezli Federe Kürt Devletiyle bütünlük içinde yürütülmeye çalışılmaktadır. PKK'den ve KCK somutunda demokratik

siyaset çözümünden kurtulma ve onları tasfiye etmenin karşılığı olarak, kültürel soykırımcı ulus-devletlere bu iki yönlü çıkış yolunu dayatmaktadır. Halk desteğinden kopuk olduğu için, küresel kapitalist hegemonyanın dayattığı bu çözüm projesinin başarı şansı azdır.

Kürdistan daha şimdiden bir bakıma 21. yüzyılda devrimin ve karşıdevrimin odağı durumuna gelmiştir. Kapitalist modernitenin en zayıf halkası durumundadır. Kürdistan halkının ulusal ve toplumsal sorunları liberal reçetelerle, bireysel ve kültürel haklar demagojisiyle örtbas edilemeyecek kadar ağırlaşmıştır. Kürt sorunu söz konusu olduğunda, kültürel soykırıma kadar varan uygulamalara yol açan ulus-devletçilik, ister ezen ister ezilen uluslar açısından olsun, artık sorun çözen değil üreten kaynak durumuna çoktan gelmiştir. Kapitalist modernite için bile sorun olmaya başlayan ulus-devletçilik giderek çözülmektedir. Daha esnek demokratik ulusal gelişmeler çağın çözümleyici gelişmelerinin başında gelmektedir. Demokratik modernite bu yöndeki gelişmelerin teorik ifadesi ve pratik adımları anlamına gelmektedir. Demokratik ulusal dönüşümlerin Kürdistan'daki somut ifadesi olarak KCK, Ortadoğu'daki demokratik modernite çözümünün yolunu aydınlatmaktadır.

f- Günümüzde KCK çözümü bir yol ağzındadır. Ya sorunların barış ve demokratik siyaset yoluyla çözümü demokratik anayasa yöntemiyle geçekleştirilecektir. Bu durumda ilgili ulus-devletler sadece inkâr ve imha politikalarından vazgeçmekle kalmayacaklar, sorunun gerçekçi tanımını kabul edip çözümünü evrensel demokratik anayasada arayacaklar, demokratik anayasanın hem içeriğini hem de yöntemini muhataplarıyla paylaşacaklardır. Ülkelerin hem devlet hem de ulus olarak bütünlüğünü mümkün kılan bu çözüm radikal demokratik dönüşümleri gerektirmektedir. Ya da eğer öncelikle arzu edilen bu yol ısrarla engellenirse, geriye KCK'nin tek taraflı ve devrimci tarzda kendi demokratik otoritesini inşa etme ve savunma yolu kalacaktır. Bu yolda başarıyla yürümenin birçok unsuru mevcuttur. Otuz yılı aşkın bir tecrübeye sahip olan PKK'nin ideolojik ve politik kılavuzluğu, halkın devrimci savaşımla denenmiş güçlü desteği, öz savunmayı her alanda yapabilecek askeri gücü, geniş iç ve dış ilişki ağları KCK'nin demokratik ulusu inşa etmesine, yönetmesine ve korumasına imkân vermektedir. Bu yol bir daha eskiden yaşanan tıkanmaya uğramayacaktır. Devlet ulusçuluğunu değil demokratik ulusu hedeflediğinden, her zaman çözüm ve barış yanlısı, ulus-devlet güçleriyle diyalog ve müzakereye açık olduğu gibi, bunda başarılı olmazsa kendi asli yolunda özgüçleriyle demokratik ulusu başarıyla inşa etmeyi sürdürecek, yönetmesini ve korumasını bilecektir.

C- KCK VE DEMOKRATİK ULUSLAŞMANIN BOYUTLARI

Kürt sorununda ulusların kendi kaderini tayin hakkının devletçi olmayan demokratik yorumunu ifade eden KCK, ulusal sorunun çözümünde köklü bir dönüşüm olarak değerlendirilmelidir. Kapitalist modernitenin yol açtığı ulusal sorunlar hep ulus-devletçi ve milliyetçi zihniyet ve paradigmalarla çözümlenmeye çalışılmıştır. Ulus-devletin kendisi çözümün temel aktörü olarak sunul-

muştur. Ulusal sorun denildiğinde hemen akla "Bizim de bir ulus-devletimiz olsun" düşüncesi gelmektedir. Neredeyse her etnisite ve milliyet için bir devlet öngörülmüştür. Bu yaklaşımı özellikle dünya çapında hegemonyacılık peşinde koşan, karşısındaki imparatorluk gibi büyük devletlerle şehir devletleri gibi küçük devletleri engel olmaktan çıkarmak ve 'böl-yönet' politikasını yürütmek isteyen İngiltere geliştirmiştir. Ulus-devlet kapitalist sisteme dayalı hegemonyacılığın iktidar düzenlemesidir; azami kâr ve endüstriyalizmin gerçekleştirildiği en uygun devlet düzenlemesidir. Ulus-devletleri doğru kavramak için hegemonik sistemdeki yerlerini, kapitalizm ve sanayicilikle bağlarını doğru çözümlemek gerekir. Her etnisiteye veya mezhebe ve kavme bir devlet demek, kapitalizmin küreselleşmesine, dolayısıyla sömürünün ve ekolojik yıkımın azamileşmesine katkıda bulunmak demektir. Reel sosyalizmi çözülüşe götürenin de esasta bu katkıda bulunma eylemi olduğunu ısrarla vurguladık. Yola çıkışta reel sosyalist sistemi esas alan PKK'nin ulusal sorunda tıkanmasının da özünde bu yaklaşımdan kaynaklandığını çözümlemeye çalıştık. PKK'nin özeleştiriyle bu konuda dönüşüm geçirdiğini belirttik. Ulusal sorunda dönüşümün ana çizgisi ulus-devletçi çözümden vazgeçmek, alternatif olarak demokratik çözümü esas almaktır. Demokratik çözüm, ulus-devlet dışında toplumun demokratikleşmesindeki arayışları ifade eder. Kavram olarak ulus-devleti kapitalizmle birlikte toplumsal sorunlarda çözümün değil, daha da artan sorunların kaynağı olarak değerlendirmektedir.

Ulusal ve toplumsal sorunların çözümünün ulus-devlete bağlanması modernitenin en zorbaca yönünü teşkil eder. Bizzat sorunların kaynağı olan bir araçtan çözüm beklemek, sorunların çığ gibi büyümesine ve toplumsal kaosa yol açar. Kapitalizmin kendisi uygarlık sisteminin en krizli aşamasıdır. Bu krizli aşamada gündeme getirilen ulus-devlet, toplum tarihi boyunca en çok geliştirilmiş şiddet örgütüdür. İktidar şiddetinin tüm toplumu kuşatmasıdır; kapitalizmin azami kâr ve endüstriyalizmle çözülmeye uğrattığı toplumu ve çevreyi zorla bir arada tutma aracıdır. Aşırı ölçüde şiddetle yüklenmesi, kapitalist sistemin azami kâr ve kesintisiz birikim eğiliminden ileri gelmektedir. Ulus-devlet tipi bir şiddet örgütlenmesi olmadan kapitalist birikim yasaları işletilemez, endüstriyalizm sürdürülemez. Gelinen son aşama olan küresel finans kapitalizmi çağında toplum ve çevre tam bir dağılmayla karşı karşıyadır. Başlangıçta devrevi olan bunalımlar, sürekli ve yapısal bir karakter kazanmıştır. Bu durumda ulus-devletin kendisi de sistemi tamamen kilitleyen bir engele dönüşmüştür. Kendisi krizli bir yapı olan kapitalizm bile ulus-devlet engelinden kurtulmayı gündeminin başına taşımıştır. Ulus-devlet egemenliği sadece toplumsal sorunların kaynağı değil, aynı zamanda çözümün önündeki temel engeldir. Egemen kapitalist sınıf açısından böyle olan bir sistemi toplum için, halklar ve emekçiler için bir çözüm aracı olarak düşünmek toplumun doğasına terstir, bu doğanın inkârı anlamına gelir. Toplumsal sorunların en önemli parçası olan ulusal sorunların çözümünde hem toplumun, halkların ve emekçilerin doğası gereği, hem de hegemonik sistemin ulus-devlet engeli nedeniyle demokratik model esas alınmak durumundadır.

Demokratik çözüm modeli sadece bir çözüm seçeneği değil başlıca çözüm yöntemidir. Sosyalizm ve ulusal kurtuluş hareketleri başarılı olmak istiyorlarsa, demokrasi dışında çözüm aracı aramamalıdır. Sağ, sol ve merkez her türlü diktatörlük eğilimi ancak çözümsüzlüğü derinleştirir; kapitalizmi daha talancı, çapulcu ve sanal kılar. Demokratik çözüm modelini üniter ulus-devletin federe veya konfedere biçimlere dönüşmüş hali olarak düşünmemek gerekir. Ulus-devletin federe ve konfedere hali demokratik çözüm değildir. Bunlar farklı devlet biçimlerine dayalı çözümlerdir ki, yine sorunları ağırlaştırmaktan öteye rol oynayamazlar. Belki kapitalist sistem mantığı içinde katı merkeziyetçi ulus-devletin federe ve konfedere biçimlere dönüştürülmesi sorunları yumuşatıp kısmi çözümler getirebilir, ama köklü çözümlere yol açamaz. Demokratik çözüm güçleriyle ulus-devletçi güçler arasında çözüm araçları olarak federe ve konfedere biçimler denenebilir. Ama bu araçlar kullanıldı diye köklü çözümler beklemek, kendini bir kez daha yanıltmak olur. Ulusal kurtuluş devleti veya reel sosyalist devlet dediğimiz devlet biçiminin ulus-devletin sol maskelisi olduğunu biliyoruz. Bunların daha diktatörce ve faşizme yatkın sistemler olduğu açığa çıkmıştır.

Demokratik çözüm modelinin ulus-devletten tümüyle bağımsız olmadığını önemle belirtmek gerekir. İki otorite olarak demokrasi ve ulus-devlet aynı siyasi çatı altında rol oynayabilirler. İkisinin etkinlik alanını demokratik anayasa belirler. AB bu doğrultuda bazı adımlar atmakla birlikte, bunlardaki hâkim yan ulus-devlet egemenliğidir. Ama dünya genelinde kayma ulus-devletin aşılması doğrultusundadır. Dünyada yaşanan en temel siyasi dönüşüm ulus-devletin teorik ve pratik olarak aşılmasına dayanmaktadır. Demokratik çözüm kendini ne denli özerk kılar ve sistematize ederse, siyasi dönüşüme o denli katkıda bulunabilir. Ulus-devletin olumlu yönde dönüşümü demokratikleşmenin, demokratik özerk yönetimin, demokratik ulus inşasının, yerel demokrasinin ve demokrasi kültürünün tüm toplumsal alanlarda geliştirilmesiyle yakından bağlantılıdır.

KCK Kürt sorununda demokratik çözümün somut ifadesi olup geleneksel yaklaşımlardan farklıdır. Çözümü devletten pay almada görmez. Hatta özerklik anlamında bile Kürtler için devlet peşinde değildir. Federe veya konfedere devleti hedeflemediği gibi kendi çözümü olarak da görmez. Devletten temel talebi, Kürtlerin özgür iradeleriyle kendi kendilerini yönetme hakkını tanıması, demokratik ulusal toplum olmalarına engel koymamasıdır. Eğer hâkim ulus-devletler demokratik ilkeye sözde değil de özde bağlılarsa, demokratik toplumu desteklemeseler bile engellememeleri ve yasak koymamaları gerekir. Demokratik çözümü devletler veya hükümetler geliştirmez. Çözümden toplumsal güçlerin kendileri sorumludur. Toplumsal güçler devlet veya hükümetlerle demokratik anayasa bağlamında uzlaşı ararlar. Demokratik toplumsal güçlerle devlet veya hükümet güçleri arasında yönetim paylaşımı anayasalarla belirlenir. Mutlak devlet yönetimi kadar mutlak demokrasi talep etmek de gerçekçi olmadığı gibi çözümün ruhuna da aykırıdır.

Demokratik çözüm özünde demokratik ulus olma ve toplumun kendini demokratik ulusal toplum olarak inşa etmesi olgusudur. Devlet eliyle ne ulus olma ne de ulus olmaktan çıkmadır; toplumun kendini demokratik ulus olarak inşa etme hakkını bizzat kullanmasıdır. Bu durumda ulus tanımını yeniden yapmak gerekir. Öncelikle ulusun tek bir tanımının olmadığını belirtmek gerekir. Ulus-devlet eliyle inşa edildiğinde ulusun en genel tanımı devlet-ulustur. Birleştirici unsur ekonomiyse, buna pazar-ulus demek de mümkündür. Hukukun egemen olduğu ulus hukuk-ulustur. Politik ve kültürel ulus tanımları da mümkündür. Dinin birleştirdiği topluma zaten millet denir. Ümmet tüm milletleri birleştiren aynı dinden milletler topluluğudur. Demokratik ulus ise, özgür birey ve toplulukların kendi öz iradeleriyle oluşturdukları ortak toplumdur. Demokratik ulusta birleştirici güç, aynı ulustan olmaya karar veren toplumun birey ve gruplarının özgür iradesidir. Ulusu ortak dil, kültür, pazar ve tarihe bağlayan anlayış devlet-ulusunu tarif eder ki genelleştirilemez, yani tek bir ulus anlayışı olarak mutlaklaştırılamaz. Reel sosyalizmin de benimsediği bu ulus anlayışı demokratik ulusun zıddıdır. Özellikle Stalin'in Sovyet Rusya için geliştirdiği bu tanım, Sovyetler Birliği'nin çözülüşünün temel nedenlerinden biridir. Kapitalist modernitenin mutlaklaştırdığı bu ulus tanımı aşılmadıkça, ulusal sorunların çözümü tam bir çıkmazı yaşamaya devam eder. Üç yüzyılı aşkın bir zaman boyunca ulusal sorunların halen olanca ağırlığıyla devam etmesi bu eksik ve mutlak tanımla yakından bağlantılıdır.

Katı ulus-devlet sınırlarına mahkûm edilmiş ve iktidarın en küçük hücrelerine kadar sızmış olduğu bu tip ulusal toplumlar milliyetçi, dinci, cinsiyetçi ve pozitivist ideolojilerle âdeta serseme çevrilmişlerdir. Toplumlar için ulus-devlet modeli tam bir baskı ve sömürü tuzağıdır, şebekesidir. Demokratik ulus kavramı bu tanımı tersine çevirir. Katı siyasi sınırlara, tek dile, kültüre, dine ve tarih yorumuna bağlanmamış demokratik ulus tanımı çoğulcu, özgür ve eşit yurttaşlarla toplulukların bir arada dayanışma içinde yaşam ortaklığını ifade eder. Demokratik toplum ancak bu tür bir ulus modeliyle gerçekleştirilebilir. Ulus-devlet toplumu doğası gereği demokrasiye kapalıdır. Ulus-devlet ne evrensel ne de yerel bir gerçekliği ifade eder; tersine evrenselin ve yerelin inkârı anlamına gelir. Tek tipleştirilmiş toplum vatandaşlığı insanın ölümüdür. Buna mukabil demokratik ulus yerel ve evrenselin yeniden inşasını mümkün kılar. Toplumsal gerçekliğin kendini ifade etmesini sağlar. Diğer bütün ulus tanımları bu iki ana model arasında bir yerde durur.

Ulus inşa modellerinin geniş yelpazeli tanımları olsa da, hepsini birleştiren genel bir tanımı da mümkündür; o da ulusun zihniyet, bilinç ve inançla ilgili tanımıdır. Bu durumda ulus ortak zihniyet dünyasını paylaşan insanlar topluluğudur. Bu ulus tanımında dil, din, kültür, pazar, tarih ve siyasi sınırlar belirleyici değil bedensel rol oynarlar. Ulusu esasta bir zihniyet durumu olarak tanımlamak dinamik bir karakter taşır. Devlet ulusunda ortak zihniyete damgasını vuran milliyetçilik iken, demokratik ulusta özgürlük ve dayanışma bilincidir. Fakat uluslar sadece zihniyet durumlarıyla tanımlanırsa bu eksik bir tanım olur. Nasıl zihniyetler bedensiz olmazsa, uluslar da bedensiz olamaz.

Milliyetçi zihniyetli ulusların bedeni devlet kurumudur. Zaten bu beden nedeniyle bu tür uluslara devlet-ulus denir. Hukuk ve ekonomi kurumları ağır bastığında, bu tür ulusları ayırt etmek için pazar veya hukuk-ulus demek mümkündür. Özgürlük ve dayanışma zihniyetli ulusların bedeni demokratik özerkliktir. Demokratik özerklik esas olarak benzer zihniyeti paylaşan bireyler ve toplulukların kendilerini öz iradeleriyle yönetmeleri anlamına gelir. Buna demokratik yönetim veya otorite demek de mümkündür. Evrenselliğe açık bir tanımdır.

Ulusa ilişkin bu genel tanımların ışığında KCK, Kürt ulusal sorununun çözümünde devlet-ulusçu yaklaşımları reddederek demokratik ulusçu modeli, Kürtlerin ulus olma hakkını veya ulusal toplum olgusuna dönüşümünü demokratik özerklikle gerçekleştirmeyi esas alır. Burada diğer uluslarla, örneğin Türk ulusuyla üst bir ulus tanımına açık tek bedenli ulus tanımı söz konusudur. Üst ulus tanımını birçok ulusu kapsayacak tarzda genişletmek mümkündür. İslâm ümmetini bu tanımın prototipi olarak düşünebiliriz. Ortadoğu toplumsal kültürlerini er veya geç ortak bir millet-ulus, yenilenmiş ümmet içinde bütünleştirmek yüksek bir olasılıktır.

Kürtlerin uluslaşmasını bu temel kavramlar bağlamında öncelikle iki boyutlu düşünmek mümkündür. Birincisi, zihinsel boyuttur. Kendi dil, kültür, tarih, ekonomi ve nüfus yoğunlaşmalarını ihmal etmeden, bu temel alanlara ilişkin bilinçli hallerini ortak dayanışma duygusuyla birleştiren zihinsel dünyayı (ORTAK ZİHNİYET DÜNYASI) paylaşanların varlık boyutlarından bahsediyoruz. Bu boyutta temel kıstas, farklılıklara dayanan eşit ve özgür bir dünya hayalini, projesini zihinsel olarak paylaşmaktır. Bu zihniyet dünyasına özgür bireylerin komünal dünyası veya ütopyası da diyebiliriz. Mühim olan farklılıkları reddetmeyen bir eşitlik ve özgürlük zihniyetini kamusal alanda, toplumun ahlaki ve politik dünyasında SÜREKLİ yaşatmaktır. YİRMİ DÖRT SAAT DEMOKRATİK ZİHNİYETLE YAŞAMAKTIR. İkinci boyut, zihniyet dünyasının dayanacağı bedendir. Bedenle kastedilen, toplumsal varoluşun zihniyet dünyasına göre yeniden düzenlenmesidir. Ortaklaşa paylaşılan ulus zihniyeti dünyasına göre toplum nasıl yeniden düzenlenecektir? Bedensel varoluşuna hangi mimariyi uygulayacaktır? Kısacası geçmişten, gelenekten geriye kalan ve kapitalist modernitenin kendi amaçlarına göre son derece hastalıklı, krizli, baskılı ve sömürülü (Buna kültürel soykırıma varan uygulamaları da eklemek gerekir) olarak düzenlediği veya düzensizleştirdiği toplumsal doğanın ve çevresinin yeniden düzenlenmesi bedensel boyutu tanımlar.

Zihinsel boyut, ulus olmak isteyen birey ve toplulukların düşünce ve hayal dünyasını ve dayanışma duygusunu ilgilendirdiğinden sınırlı bir düzenlenmeyi gerektirir. Bunun için bilim, felsefe ve sanat (din de dahil) eğitimini geliştirmek ve bu amaçla okullar açmak başta gelen pratik çalışmalardır; ulus olmaya ilişkin zihniyet ve duygu eğitimi bu okulların görevleridir. Tarihsel-toplumsal varlığa ilişkin olduğu kadar şimdiyi, çağla ilişkili toplumsal kültürü bilince çıkarmak, doğru, iyi ve güzel olan yönlerini ortak düşünce ve duygular halinde paylaşmak esastır. Özcesi, KCK somutunda temel zihniyet görevi, Kürtleri

kendi varoluşlarına ilişkin ortaklaşa paylaşılan İYİ, DOĞRU VE GÜZEL düşünce ve duygu dünyasında bir ulus olarak tasarlamaktır. Diğer bir deyişle bilimsel, felsefi ve sanatsal devrimle Kürtlerin uluslaşmasını, bu uluslaşmanın temel zihniyet ve duygu dünyasını yaratmaktır; Kürt gerçeğinin bilimsel, felsefi (ideolojik) ve sanatsal hakikatinin açıklanmasını özgürce paylaşmaktır. Bunun yolu öz düşünmek ve öz eğitilmektir, iyiyi paylaşmak ve güzel yaşamaktır. Zihinsel boyutta egemen ulus-devletlerden yerine getirilmesi talep edilebilecek temel husus düşünce ve ifade özgürlüğüne tam bağlılıktır. Ulus-devletler Kürtlerle ortak normlar altında yaşamak istiyorlarsa, Kürtlerin kendi zihniyet ve duygu dünyalarını oluşturmalarına ve kendilerini farklılıkları temelinde ulusal bir toplum haline getirmelerine saygı göstermeli, bunun için gerekli olan düşünce ve ifade özgürlüğünü mutlaka anayasal güvenceye kavuşturmalıdır. Ortak ulus teşkil etmenin yolu düşünce ve ifade özgürlüğüne tam bağlılıktan geçer.

Demokratik ulus olmanın ikinci boyutu, bedensel varoluşun yeniden düzenlenmesidir. Bedensel boyutun temelinde demokratik özerklik yatar. Demokratik özerkliği geniş ve dar anlamda tanımlamak mümkündür. Geniş anlamda demokratik özerklik demokratik ulusu ifade eder. Demokratik ulusun daha geniş yelpazeye ayrılmış boyutları vardır. Kültürel, ekonomik, sosyal, hukuki, diplomatik ve diğer boyutlarıyla genişçe tanımlanabilir. Dar anlamda demokratik özerklik siyasi boyutu ifade eder, diğer bir deyişle demokratik otorite veya yönetim anlamına gelir. Demokratik ulus olmanın demokratik özerklik boyutu egemen ulus-devletlerle çok daha problemlidir. Egemen ulus-devletler genel olarak demokratik özerkliği yadsırlar. Zorunlu olmadıkça hak olarak tanımak istemezler. Kürtler açısından ulus-devletlerle uzlaşmanın temelinde demokratik özerkliğin kabulü yatar. Demokratik özerklik hâkim etnisiteli ulus-devletlerle ortak bir siyasi çatı altında yaşamanın asgari koşuludur. Bunun altında bir tercih, sorunun çözümü değil, çözümsüzlüğün derinleşmesi ve çatışmanın artmasıdır. Özellikle son dönemde geliştirilen ve İngiliz kapitalizminin işçi sınıfını ve sömürgelerini daha kolay yönetmek için geliştirdiği liberal 'bireysel ve kültürel haklar' projesi TC'de de AKP eliyle uygulanmak istenmektedir. Ortadoğu kültürüne yabancı olan bu proje sadece çatışmayı büyütmeye hizmet eder. Demokratik özerklik ulus-devlet lehine olabilecek en elverişli çözüm projesidir. Bunun altındaki her düşünce ve deneyim, büyüyen çatışma ortamına ve savaşa hizmettir.

Demokratik özerklik çözümü iki yolla uygulanabilir: Birinci yol ulus-devletlerle uzlaşmayı esas alır. Somut ifadesini demokratik anayasal çözümde bulur. Halklar ve kültürlerin tarihsel-toplumsal mirasına saygı gösterir. Bu mirasların kendilerini ifade etme ve örgütlenme özgürlüklerini vazgeçilmez temel anayasal haklardan sayar. Demokratik özerklik bu hakların temel ilkesidir. Bu ilkenin başlıca koşulları egemen ulus-devletin her türlü inkâr ve imha politikasından vazgeçmesi, ezilen ulusun da kendi öz ulus-devletçiğini kurma fikrini terk etmesidir. Her iki ulus bu yönlü devletçi eğilimlerden vazgeçmedikçe demokratik özerklik projesinin hayata geçirilmesi zordur. AB ülkelerinin üç yüz yılı aşan ulus-devlet deneyimlerinin sonunda vardığı aşama ulus devlet-

lerin bölgesel, ulusal ve azınlıksal sorunların çözümünde demokratik özerkliği en iyi çözüm modeli olarak kabul etmeleridir.

Kürt sorununun çözümünde de ayrılıkçılığa ve şiddete dayanmayan, tutarlı ve anlamlı olan esas yol demokratik özerkliğin kabul edilmesinden geçmektedir. Bu yolun dışındaki tüm yollar ya sorunları ertelemeye ve böylece çıkmazı derinleştirmeye, ya da sert çatışmalara ve ayrışmaya götürür. Ulusal sorunların tarihi bu yönlü örneklerle doludur. Ulusal çatışmaların yurdu olan AB ülkelerinin son altmış yılı barış içinde zenginlik ve refahla geçirmeleri demokratik özerkliğin kabulü, onun bölgesel, ulusal ve azınlıksal sorunlarına esnek ve yaratıcı yaklaşım ve uygulamalar geliştirmeleriyle mümkün olmuştur. TC'de ise tersi geçerli olmuştur. Kürtleri inkâr ve imha politikasıyla tamamlanmak istenen ulus-devletçilik, Cumhuriyet'i çözülüşün, devasa problemlerin, sürekli krizlerin, her on yılda bir başvurulan askeri darbelerin ve Gladio ile yürütülen bir özel savaş rejiminin içine çekmiştir. Türk ulus-devleti ancak tüm bu yönlü iç ve dış politikalardan ve rejim uygulamalarından vazgeçtikçe, genelde tüm kültürlerin (Türk, Türkmen kültürü de dahil), özelde Kürt kültürel varlığının demokratik özerkliğini kabul ettikçe, normal, hukuki, laik ve demokratik bir cumhuriyet halinde kalıcı barış, zenginlik ve refaha erişebilir.

Demokratik özerkliğin ikinci çözüm yolu, ulus-devletlerle uzlaşmaya dayalı olmayan, kendi projesini tek taraflı pratikleştirme yoludur. Geniş anlamda demokratik özerkliğin boyutlarını hayata geçirerek, Kürtlerin demokratik ulus olma hakkını gerçekleştirir. Şüphesiz bu durumda bu tek taraflı demokratik ulus olma yolunu kabul etmeyecek olan egemen ulus-devletlerle çatışmalar yoğunlaşacaktır. Kürtler bu durumda ulus-devletlerin ister tek tek ister ortaklaşa (İran-Suriye-Türkiye) saldırıları karşısında 'varlıklarını korumak ve özgür yaşamak için topyekûn seferberlik ve savaş pozisyonuna geçmek'ten başka çare bulamayacaktır. Savaş içinde olası bir uzlaşma veya bağımsızlık sağlanıncaya kadar, öz savunmaları temelinde demokratik ulus olmayı tüm boyutlarıyla ve öz güçleriyle geliştirmek ve gerçekleştirmekten geri durmayacaklardır.

Bu iki boyut temelinde inşa edilebilen demokratik ulusun daha ayrıntılı boyutları şöyle sıralanabilir:

1- Demokratik Ulusta Özgür Birey-Yurttaş ve Demokratik Komün Yaşamı

Demokratik ulusal yaşamı boyutlandırırken bir yanlışa düşmemek için peşinen bir uyarıda bulunmak gerekir. O da demokratik ulusun veya başka tür bir ulus yaşamının daima zihinsel ve kurumsal bütünlük taşıdığına ilişkindir. Genelde toplumlar, özelde demokratik ulusal toplumlar çözümlemelerde kolaylık olsun diye çeşitli alanlara ve boyutlara ayrılır. Fakat bu ayrımların her biri kendi başına, bütünlükten kopuk şekilde var olmaz. Toplumları, özellikle çağımızdaki demokratik ulusları canlı bir organizmaya benzetirsek, tüm alanlar ve boyutları itibariyle birbirlerine bağlı bir canlı organizma bütünlüğü içinde yaşarlar. Dolayısıyla boyutların her biri tek tek ele alınsa da, bir bütünün parçaları olduğu daima göz önünde tutulmalıdır.

Demokratik ulus birey-yurttaşı özgür olduğu kadar komünal olmak durumundadır. Kapitalist bireyciliğin topluma karşı kışkırtılmış sahte özgür bireyi özünde en derinleştirilmiş köleliği yaşar. Fakat liberal ideoloji öyle bir imaj oluşturur ki, birey sanki toplumda sonsuz özgürlüklere sahiptir. Gerçekte ise, tarihin hiçbir döneminde gerçekleştirilemeyen azami kâr eğilimini gerçekleştirip hegemonik sisteme dönüştüren ücretli emek kölesi birey, köleliğin en geliştirilmiş biçimini temsil eder. Bu tür birey ulus-devletçiliğin acımasız eğitim ve yaşam pratiğinde üretilir. Yaşaması paranın egemenliğine bağlandığı için, ücret sistemi bir köpeğin boynuna takılan tasma gibi kendisini bağlayıp istenilen yöne çevrilmesini sağlar. Çünkü yaşamak için başka çaresi yoktur. Kaçsa yani işsizliği tercih etse, bu da bir nevi ayakta can çekişmek demektir. Ayrıca kapitalist bireycilik toplumu inkâr temelinde şekillenmiştir. Her türlü tarihsel toplum kültürünü ve geleneğini yadsıdığı oranda kendini gerçekleştireceğini sanır. Liberal ideolojinin en büyük çarpıtması budur. Başlıca sloganı "Toplum yoktur, birey vardır" biçiminde dile getirilir. Kapitalizm esas olarak toplumu tüketme temeline dayalı hastalıklı bir sistemdir.

Buna karşılık demokratik ulusun bireyi kendi özgürlüğünü toplumun komünalitesinde, yani daha işlevsel küçük topluluklar halindeki yaşamında bulur. Özgür ve demokratik komün veya topluluk, demokratik ulus bireyinin gerçekleştiği temel okuldur. Komünü olmayanın, komünsel yaşamayanın bireyselliği de gerçekleşemez. Komünler son derece çeşitlidir ve toplumsal yaşamın her alanında geçerlidir. Farklılıklarına uygun olarak, birey birden çok komünde, toplulukta yaşamını gerçekleştirebilir. Önemli olan bireyin yeteneklerine, emeğine ve farklılıklarına uygun olarak komünal topluluk içinde yaşamayı bilmesidir. Birey komüne veya bağlı olduğu toplumsal birimlere karşı sorumluluğunu ahlaki olmanın temel ilkesi sayar. Ahlâk topluluğa, komünal yaşama saygı ve bağlılık demektir. Komün veya topluluk da bireylerine sonuna kadar sahip çıkarak onları korur ve yaşatır. Zaten insan toplumunun temel kuruluş ilkesi bu ahlaki sorumluluk ilkesidir. Komünün veya toplulukların demokratik karakteri kolektif özgürlüğü, diğer bir deyişle politik komün veya topluluğu gerçekleştirir. Demokratik olmayan komün veya topluluk politik olamaz. Politik olmayan topluluk veya komün ise özgür olamaz. Komünün demokratikliği, politikliği ve özgürlüğü arasında sıkı bir özdeşlik vardır.

O halde demokratik ulusun ilk temel boyutu, esas aldığı birey ve komünü bağlamında böyle tanımlanmak durumundadır. Demokratik ulus olmanın ilk koşulu bireyin özgür olması ve bu özgürlüğünü bağlı olduğu komün veya toplulukla birlikte demokratik politika temelinde gerçekleştirmesidir. Demokratik ulusun birey-yurttaşı ulus-devletle aynı siyasi çatı altında yaşadığında tanımı biraz daha genişler. Bu durumda 'anayasal vatandaşlık' çerçevesinde kendi demokratik ulusunun olduğu kadar ulus-devletin de birey-yurttaşıdır. Burada önem kazanan husus demokratik ulus statüsünün tanınması, yani demokratik özerkliğin ulusal anayasada bir hukuki statü olarak belirlenmesidir. Demokratik ulusal statü iki yönlüdür: Birincisi, kendi içinde demokratik özerklik statüsü, yasası veya anayasasının gerçekleştirilmesini ifade eder. İkin-

cisi, özerklik statüsünün ulusal anayasal statünün bir alt bölümü olarak düzenlenmesidir. Birçok AB ülkesinin, hatta dünya ülkelerinin anayasasında bu yönlerde statü düzenlemeleri mevcuttur.

KCK'nin tek taraflı, özgür birey-yurttaş ve komün birlikteliğine dayalı demokratik ulus inşası esas olmakla birlikte, egemen ulus-devletlerle demokratik özerklik statüsünü kabul eden ulusal demokratik anayasal statü altında çözüme gitmesi de mümkündür. KCK yapılanması her iki özgür birey-yurttaş ve topluluk yaşamına, bu yaşamın yasal ve anayasal statüye bağlanmasına açık bir yapılanmadır.

KCK üyeliğini demokratik ulusun özgür birey-yurttaşı olarak tanımlamak da mümkündür. Fakat bu üyeliği, yurttaşlığı ulus-devlet yurttaşlığıyla karıştırmamak gerekir. Ulus-devlet yurttaşlığı kapitalizmin modern kölelik statüsünü belirler. Kapitalist bireycilik ulus-devlet tanrısına mutlak kulluğu, demokratik ulus yurttaşlığı ise gerçek anlamıyla özgür birey haline gelişi ifade eder. Kürtlerin kendi demokratik ulus yurttaşlığı KCK statüsü altında gerçekleştirilebilir. Dolayısıyla KCK üyeliğine demokratik ulus yurttaşlığı kimliğini atfetmek daha uygun bir tanımlama olacaktır. Kürtlerin kendi demokratik uluslarının yurttaşı olmaları hem vazgeçilmez hakları hem de görevleridir. Kendi ulusunun yurttaşı olamamak büyük bir yabancılaşmayı ifade eder ve hiç bir gerekçe ile savunulamaz. Burada karşımıza çıkan sorun, egemen ulus-devlet yurttaşlığının ne olacağına ilişkindir. Aslında her iki tür yurttaşlığı iç içe temsil etmek mümkündür. Eğer Kürt sorunu ilgili ülkede demokratik anayasal vatandaşlık statüsü altında bir çözüme kavuşturulursa, iki yurttaşlığı da birlikte taşımak toplumsal gerçekliğe daha uygundur. Hatta eğer Türkiye AB üyesi olsaydı, üçlü yurttaşlık tarifi de mümkün olurdu. Nasıl İspanya'da Katalonya-İspanya-AB yurttaşlığı üçlü bir anlama sahipse, Kürdistan-Türkiye-AB yurttaşlığı da aynı anlama sahip olurdu ve mümkündü. KCK döneminde ilgili her ulus-devlette her Kürt bireyi kendini iki yurttaşlık çerçevesinde tanımlamaya özen göstermeli, özen göstermekten çok iki yurttaş kimliğini gerçekleştirmelidir. KCK kendi demokratik ulus bireylerine özgü ikili veya uzlaşmayla bu gerçekleştirilemezse tekli yurttaş kimliğini gerçekleştirmelidir. Bunun için egemen ulus-devletlerin baskıcı durumlarını göz önünde bulundurarak, her bireyine uygun ebatta ve amblemli yazılı yurttaş kimliğini kazandırma görevini yerine getirmelidir.

Her KCK üyesi-yurttaşı, kapitalizmin bireycilikle bir hiç durumuna indirgediği bireyini aşmak ve komün üyesi olarak yaşamak durumundadır. Komünal yaşamı olmayanın bireyselliğinin de mümkün olmayacağını temel ahlaki bir ilke olarak bilmek ve benimsemek durumundayız. Komün veya topluluk üyesi olmanın aynı zamanda demokratik bir yönü olduğunu daimi olarak göz önünde bulundurmak gerekir. Komün veya topluluk ancak demokratik işleyişle politik, dolayısıyla özgür olabilir. Böylece her komünün veya topluluğun aynı zamanda ahlaki ve politik bir toplum birimi olduğu kavranmış olur. KCK'nin her komünü ve topluluğu aynı zamanda ahlaki ve politik bir birim konumundadır. Birey-yurttaşları da ahlaki ve politik birey-yurttaşlardır. Ko-

mün veya topluluklardan söz ederken, toplumun her alanında işlevsel olan insan gruplarını kastediyoruz. Örneğin komün şartlarını taşıyan bir köy bir komün veya topluluk olduğu gibi, bu tanımı mahalle ve kent düzeyine kadar taşırabiliriz. Bir kooperatif, fabrika, vakıf, dernek ve sivil örgütlenme de komün olabilir. Aynı zamanda demokratik olmaları gerektiği için bunlara demokratik komünal düzen de diyebiliriz. Komünü yaşamın tüm alanlarına, eğitsel, kültürel, sanatsal ve bilimsel alanlara taşımak mümkün olduğu gibi, sosyal ve politik yaşamı da hem komünleştirmek hem de demokratikleştirmek mümkündür. Özgür birey-yurttaş ancak bu demokratik komünal yaşam içinde gerçekleşebilir. Genelde demokratik ulus birey-yurttaşlığı, özelde ve daha somutlaşmış biçimi olarak KCK birey-yurttaşlığı sorumlu, ahlaki ve politik yaşamın bir gereğidir. Bu gereklilik aynı zamanda temel hak ve görevimiz olarak da anlaşılmalıdır. Ulus-devletler bu temel hak ve görevlerimizi kabul ettiklerinde, Kürtler de o devletlerin temel yurttaşlık hak ve görevlerini kabul edebilirler.

2- Demokratik Ulusta Politik Yaşam ve Demokratik Özerklik

KCK'nin demokratik ulus inşasının politik boyutunu demokratik özerklik olarak kavramlaştırmak mümkündür. Özyönetimsiz demokratik ulus düşünülemez. Genelde tüm ulus biçimleri, özelde demokratik uluslar kendi özyönetimleri olan toplumsal varoluşlardır. Bir toplum kendi öz yönetiminden mahrum olursa ulus olmaktan da çıkar. Çağdaş toplumsal gerçekliklerde yönetimsiz ulus düşünülemez. Hatta sömürge ulusların bile, yabancı kökenden de gelseler, bir yönetimleri mevcuttur. Ancak dağılma sürecine giren toplumların yönetiminden bahsedilemez. Olsa olsa dağıtan gücün kontrollü dağıtması veya sürece yayılmış tasfiye yönetimi söz konusudur. Öz örgütsüz oldukları dönemde Kürtlerin konumu böyleydi. Sadece ulus olmaktan alıkonulmuyorlar, toplum olmaktan da çıkarılıyorlardı. PKK öncülüğü ve KCK politikası sadece bu süreci durdurmakla kalmadı, politik toplumdan demokratik ulus olmaya doğru bir süreç başlattı. Gelinen aşamada Kürtler yoğun politikleşen toplum olmak kadar, bu politik gerçekliği demokratik ulus olma doğrultusunda örgütleyen bir konumu da yoğunca yaşamaktadır.

Çağımızda politik toplum olma ana hatlarıyla iki doğrultuda ulusallaşmaya götürür: Geleneksel kapitalist yol ulus-devlete götüren yoldur. Kapitalist modernite koşullarında bir toplum devletsizse, devleti yıkılmışsa veya çözülme durumundaysa, milliyetçi ve dinci politikalar o toplumu yeni bir devlete, ulus-devlete götürür. Eğer o toplumun geleneksel bir devleti varsa ve güçsüzse, o devleti daha güçlü olan ulus-devletle ikame eder. İkinci uluslaşma yolu demokratik uluslaşma yoludur. Özellikle ulus-devletlerin sorun doğuran karakteri günümüzde politik toplumları ve onların yönetim güçlerini demokratik ulus olma doğrultusunda hareketlendirmekte, ya reformla ya da devrimle demokratik ulus olmaya zorlamaktadır. Kapitalizmin yükselişe geçtiği dönemde ulus-devletler hâkim eğilim iken, çöküşü yaşadığı günümüz koşullarında daha çok demokratik ulus olma doğrultusunda evrim geçirmektedir. Bu konuda politik

gücü devlet iktidarıyla özdeşleştirmemek büyük önem taşır. Politika iktidar ve onun norm kazanmış biçimi olan devletle özdeşleştirilemez. Politikanın doğasında özgürlük vardır. Politikleşen toplumlar ve uluslar özgürleşen toplumlar ve uluslardır.

Devlet ve iktidar gücü kazanan her toplum ve ulus özgürleşmediği gibi, eğer demokratik özellikleri varsa, var olan özgürlüklerini de kaybetmeyle karşı karşıya kalır. Onun için bir toplumu devlet ve iktidar olgularından ne denli arındırırsak, o denli özgürlüğe açık hale getiririz. O toplum ve ulusu özgür kılmak için gerekli temel şart ise, kendisini daimi politik bir konumda tutmaktır. Devlet ve iktidardan arınmış ama politik olamamış bir toplum, anarşiye veya kaosa teslim olmuş toplum veya ulus konumuna düşer. Eğer toplumlar ve uluslar anarşi veya kaostan kısa sürede kurtulamazlarsa çürür, dağılır ve yabancı kozmosların malzemesi olurlar. Kaos ve anarşi ancak geçici ve kısa süreliğine doğurgan bir rol oynayabilir. Bunun için de politik olgunun devreye girmesi şarttır. Politika sadece özgürleştirmez, aynı zamanda düzenler. Politika eşsiz düzenleyici bir güçtür, bir nevi sanattır. Devletlerin, iktidarların baskıcı düzenlemelerinin zıddını temsil eder. Bir toplum ve ulusta politika ne kadar güçlüyse, devlet ve iktidar güçleri o denli zayıftır, zayıflamak durumundadır. Bunun tersi de geçerlidir: Bir toplum veya ulusta devlet veya iktidar gücü ne denli fazlaysa, politika, dolayısıyla özgürlük o denli zayıftır.

Demokratik ulus inşasında omurga rolü oynayan KCK -Türkçe karşılığı 'Kürdistan Demokratik Topluluklar Birliği'dir- demokratik özerkliğin karşılığı olarak da çevrilebilir. KCK'nin demokratik politika organı rolünü oynayabilmesi demokratik uluslaşmanın vazgeçilmez gereğidir. Ulus-devletle karıştırılması bilinçli bir saptırmadır. KCK ilkede ulus-devletçiliği kendi çözüm aracı olmaktan çıkarmıştır. Ulus-devletçiliğin ne ilk ne de son aşamasıdır. Her ikisi birbirinden nitelik olarak farklı otorite kavramlarıdır. Örgütsel şema olarak ulus-devletin kurumlaşmasına benzeyen özellikler taşısa da özde farklıdır. KCK'nin karar organı olarak KONGRA GEL, Halk Meclisi anlamındadır. Önemini halkın kendini öz karar sahibi kılmasından almaktadır. Halk Meclisi veya KONGRA GEL demokratik bir organdır. Uluslaşmanın üst tabaka veya burjuva unsurların öncülüğünde gelişmesinin alternatifidir. KONGRA GEL uluslaşmanın halk sınıfları ve aydın tabakalarının öncülüğünde gelişmesini ifade eder. Burjuva parlamenter sistemden özde ayrılır. Egemen ulus-devletlerin baskısından ötürü seçim sistemini ve toplantı merkezini uygun koşullar altında düzenlemek durumundadır. KCK'nin Yürütme Konseyi yoğunlaştırılmış ve merkezileştirilmiş günlük yönetim piramidini ifade eder. Halk arasına dağılmış çalışma birimlerinin koordinasyonunu sağlar. Demokratik uluslaşmanın günlük örgütsel-eylemsel çabalarını koordine etmek, yönetmek ve savunmak durumundadır. Konseyin devletlerin hükümet organlarıyla karıştırılması doğru değildir. Demokratik sivil toplumların konfederasyon sistemine daha yakındır. KCK'nin halkın seçimine dayanan Genel Başkanlık Kurumu demokratik ulusun en genel üst temsil düzeyini ifade eder. Tüm KCK birimleri arasındaki uyumu ve temel politikaların uygulanmasını gözetir, denetler.

KCK'nin egemen ulus-devletler nezdinde legalleşme sorunu vardır. Önceliği legal faaliyetlere vermesine rağmen, ulus-devletin bunu kabul etmemesi Kürdistan'da ikili bir otorite ve yönetime yol açar. Devlet yönetimiyle KCK yönetiminin aynı topraklarda ve toplumlarda geçerli kılınmaya çalışılmasının gerginliğe ve çatışmaya yol açacağı açıktır. İlgili devletlere önerilen legalleşme, yasallaşma talepleri karşılık bulmazsa, tersine takip, tutuklama ve şiddete başvurulursa, açık ki KCK de kendi otorite ve yönetimini tek taraflı olarak uygulamaktan geri kalmayacaktır. KCK'nin 2005'te ilan edilmesinden beri ilgili ulus-devletlerle direkt ve dolaylı diyaloglar şimdiye kadar yasal çözümle sonuçlanmamıştır. Diyalogların olumlu sonuç vermemesi halinde, önümüzdeki dönemde KCK'nin yönetim gücü ve otoritesi olarak kendisini Kürdistan'da Kürt toplumu, birlikte yaşadığı diğer halklar ve topluluklar arasında tek taraflı uygulaması kaçınılmaz olacaktır.

KCK'nin kendini tek taraflı olarak demokratik ulusun bütün boyutlarında uygulaması yeni bir dönemi başlatacaktır. Bu dönem PKK'nin kendini inşa ettiği dönemle devrimci halk savaşını geliştirmeye çalıştığı dönemden farklı olacaktır. Bu dönemde sadece parti ve savaş yönetimi söz konusu olmayacaktır. Yine PKK ve HPG çalışmaları ve savunma savaşları olmakla birlikte, bu dönemde esas görev demokratik ulusun tüm boyutlarında inşa edilmesi ve yönetilmesi olacaktır. Açık ki, bu dönemde yeni koşullar altında ulus-devlet kurumları ve güçleriyle KCK'nin kurumları ve güçleri arasında büyük rekabet, çekişme ve çatışmalar yaşanacaktır. Kentlerde ve kırsal alanlarda farklı otorite ve yönetimler söz konusu olacaktır.

3- Demokratik Ulus ve Sosyal Yaşam

Demokratik uluslaşma sürecinde sosyal yaşamda önemli dönüşümler gerçekleşir. Kapitalist modernitede geleneksel yaşam büyük değişikliklere uğrar. Eski toplum radikal dönüşümler yaşar. Modernite kendini en çok sosyal yaşam değişikliklerinde hissettirir. Değişikliklerin büyük kısmı modaya ilişkindir, biçimseldir. Uygarlığın temel kategorileri varlığını sürdürür. Kentin, sınıfın ve devletin gelişimi ve dönüşümü öze ilişkin değildir. Her üç kategoride de büyük şişkinlik ortaya çıkar. Toplumun kentli, sınıflı ve devletli yapısı kapitalist birikim sistemiyle kanser türü büyümeye uğrar. Eski uygarlık sistemi öz itibariyle çelişkilerin sık sık bunalımlara yol açtığı bir yapıda olmakla birlikte, bu çelişkiler toplumun gelişmesini bütünüyle tehlikeye atacak, çözdürecek ve kanser türü doku büyümelerine yol açacak nitelikte değildir. Kapitalizmin birikim tarzı, doğası gereği işleyebilmek için toplumsal büyümeyi kanser tarzına dönüştürür. Eğer günümüzde nüfusu yirmi milyonu aşan megapollerde toplumun kılcal damarlarına kadar sızmış ulus-devlet iktidarına, tekdüze homojen toplum peşindeki sınıfsallaşmaya tanık olmakla kalmıyor, bunu sosyal yaşamın hâkim eğilimi olarak normal karşılıyorsak, bunun adı toplumsal kansere yakalanmaktır. Bütün bilimsel göstergeler gezegenimizin, çevrenin ve toplumun bu hızdaki büyümeyi kaldıramayacağını kanıtlamaktadır. Bu durumda yaşayan bir toplumdan değil, önüne çıkan her şeyi tüketen bir cana-

vardan bahsetmek gerekir. Eski toplumda Leviathan sadece devlet iktidarını nitelerken, kapitalist modernitenin kendisi günümüzde gezegendeki tüm canlı yaşamı tüketen bir canavara dönüşmüştür. Kapitalist modernitenin kendisi bir canavar, bir modern Leviathan'dır.

Hâkim modern yaşam en eski köle olan kadın etrafında tam bir tuzağa dönüşmüştür. Kapitalizmde kadın öyle bir hale getirilmiştir ki, 'metanın kraliçesi' demek yerinde bir deyim olacaktır. Sadece 'ev kadını' statüsü altında ücretsiz çalıştırılan değildir, evin dışında en az ücretlidir ve ücretleri düşürmenin temel aracıdır. Esnek çalıştırmanın önde gelen unsurudur. Sisteme sürekli yeni nesil üreten bir endüstriyel doğurgan makinedir. Reklam endüstrisinin baş aracıdır. Cinsiyetçi iktidarın gerçekleştirilme aracıdır. Küresel imparatordan aile içindeki küçük imparatora kadar bütün egemen erkeklerin sınırsız haz ve iktidar aracıdır. Hiç iktidarı olmayanların iktidarını doğuran nesnedir. Kadın tarihin hiçbir döneminde kapitalist modernitede olduğu kadar istismar edilmemiştir. Diğer kölelikler -çocuk ve erkek kölelikleri- kadın köleliğinin izinde geliştiği için, kapitalizmin dayattığı sosyal yaşamda efendiler dışında herkes çocuklaştırıldığı kadar köleleştirilmiştir de. Günümüz toplumunun sosyal yaşamı hem bir yaşlının çocuklaştırılması gibi çocuklaştırılmış hem de kadınsılaştırılmıştır. Hitler'in meşhur "Halklar ve toplumlar bir kadın gibi yönetilmeyi sever" sözü bu gerçeği ifade eder. Kadın etrafında oluşan ve toplumun en eski kurumu olan aile, yine kadın etrafında ama bu sefer tam bir çözülmeyi yaşıyor. Aileyi çözen kapitalizmin birikim tarzıdır. Bu tarz toplumu tükettikçe gerçekleştiği gibi, ancak toplumun temel hücresi olan aileyi çözdüğü ölçüde toplumu tüketebileceği ve atomlaştırabileceği de beklenen bir sonuçtur.

Tıp ne kadar geliştirilirse geliştirilsin, toplumdaki hastalıkların çığ gibi büyümesini durduramamaktadır. Tıbbın gelişmesinin kendisi, diyalektik olarak hastalıkların ne kadar geliştiğinin de kanıtıdır. Kendisi nevrotik ve kanserolojik olan kapitalist sistemin toplum bireylerini bu tür hastalıklara boğması da beklenen diğer önemli bir sonuçtur. Milliyetçilik, dincilik, iktidarcılık ve cinsiyetçilik hem kurumsal hem de bireysel olarak sürekli hastalık üreten kapitalizmin zihinsellik ve duygusallık genleridir. Artan bünyesel hastalıklar zihinsel ve psikolojik hastalıkların göstergesi olup, bu hastalıkların tümü kapitalizmin çözdüğü ve dağıttığı toplumun yol açtığı doğal sonuçlardır.

Modern sosyal yaşamda eğitim sistemi anti-toplumsal bireyci tipi yetiştirmekle yükümlüdür. Gerek liberal bireyci yaşam gerekse ulus-devletçi yurttaş yaşamı kapitalizmin ihtiyacına göre programlanarak gerçekleştirilir. Bu amaçla eğitim sektörü denilen muazzam bir endüstri oluşturulmuştur. Bu sektörde birey yirmi dört saat zihnen ve ruhen bombardımana tabi tutularak antitoplumsal bir varlık haline getirilir. Bu birey ahlâki ve politik olmaktan çıkarılmıştır. Günlük tüketim peşinde koşan, paracı, seksist, şoven ve iktidar yalakası haline getirilmiş bireylerle toplum doğası kökünden tahrip edilir. Eğitim toplumun sağlıklı işleyişi için değil yıkımı için kullanılmaktadır. Sosyal yaşama

ilişkin daha da geliştirilebilecek çözümlemelerin kanıtladığı gerçeklik 'ya toplum ya hiçlik' sınırına çoktan dayanıldığıdır.

Kapitalizmin çıkarları doğrultusunda geliştirilen bilimcilikler adına ne tür şarlatanlıklar yapılırsa yapılsın, insan yaşamı öncelikle toplumsal bir yaşamdır. Devlet ve kapitalizm olmadan önce de toplum vardı. İnsan toplumla insan oldu. Beğenmediğimiz ve milyonlarca yıl süren ve basit bir aileye benzeyen klan toplumu olmasaydı ne kent, ne sınıf, ne devlet, ne de uygarlık olurdu. Toplumu geliştiren kent, sınıf, devlet ve uygarlık değildir, tersine bu olguların hepsini gerçekleştiren varlık toplumdur. İnsan yaşamında hiçbir şey toplumun yerini tutamaz. Toplumdan vazgeçmek, toplum olmaktan çıkmak, insanlıktan vazgeçmek ve insan olmaktan çıkmak demektir. Demokratik ulus öncelikle toplum olarak kalmakta ısrarlıdır; kapitalist modernitenin karşısına 'ya toplum ya hiç' şiarıyla dikilir. Modernite çarklarında çözdürülen toplumun kalıcılığında, tarihsel-toplumsal bir gerçeklik olarak yaşanmasında ısrarlıdır. Öneminden ötürü savunmamda kadın ve aileye ilişkin ayrı bir madde ayırmakla birlikte, toplumu esasta büyük bir aile olarak ele almak gerektiğini belirtmeliyim. İnsanı tarih boyunca gerçekleştiren bu ailedir. Günümüzde her şeyin indirgendiği para, iktidar, seks, futbol ve benzeri modernite dinleri çok sonradan ortaya çıkmışlardır; bireyi oluşturamazlar, tersine tüketirler.

Demokratik ulus özgür birey-yurttaşın gerçekleştiği alternatif modernitedir. Demokratik ulus toplumsal hiçleştirmeye karşı alternatif toplumdur; iktidar ve devlet toplumuna veya toplumsuzluğuna karşı demokratik toplumdur. Eşitsizliğin ve köleliğin her biçimiyle uygulandığı ve içselleştirildiği toplumsal tüketilişe karşı özgürce ve eşitçe varoluşa kavuşan toplumdur. Toplumsal yaşam açısından demokratik ulusu değerlendirdiğimizde, rahatlıkla bu tanımlamalara varabiliriz. Demokratik ulus toplumu olmak sağlıklı toplum halinde yaşamanın başta gelen koşuludur. Ulus-devletin tükettiği toplumu yeniden aslına iade eder. Sağlıklı toplum sağlıklı birey yetiştirir. Zihinsel ve ruhsal sağlığına kavuşan bireyin fiziki hastalıklara karşı direnci daha da artar ve hastalıklar azalır. Demokratik ulusun eğitim anlayışı toplumsallığı ve özgür birey-yurttaşı hedef aldığından, bireyin toplumla ve toplumun bireyle gelişme diyalektiği yeniden kurulur. Bilimlerin toplumsallaştırıcı, özgürleştirici ve eşitleştirici rolü yeniden ortaya çıkar. Demokratik ulus, varoluşu hakkında doğru bilinç kazanmış toplumun ulusallığıdır.

Kapitalist modernitenin imhanın eşiğine getirdiği Kürt toplumunu demokratik ulusa dönüştürmenin omurgası rolünü oynayan KCK, özgür birey ve demokratik toplum yaşamının güvencesidir. Kürt birey ve toplumunun öz varlık bilincine ulaşmasının temel aracıdır. Toplumun ahlaki ve politik boyutunu geliştirerek, kendi gerçekliğinin bilincine varmasını sağlar. Çağımızda demokratik ulus, kendi varoluşunun bilincine varan ve bu bilinciyle kendini savunan toplumdur. Ulus-devletçilik kıskacında kültürel soykırıma tabi tutulan Kürt toplumu kendisine dayatılan bu imha ve inkâr rejimini ancak demokratik ulus olmakla aşabilir. Demokratik ulus, KCK ve özgür birey ayrılmaz bir bütündür.

4- Demokratik Ulusta Özgür Eş Yaşam

Canlı yaşamın her biriminin üç temel fonksiyonu olduğunu bilmekteyiz. Bunlar beslenme, varlığını koruma ve soyunu sürdürmedir. Sadece canlı yaşam dediğimiz biyolojik birimlerin değil, kendilerine göre canlılık işlevi olan her evrensel varoluşun benzer fonksiyonları vardır. Bu temel fonksiyonlar insanda farklı bir aşamaya gelir. İnsan toplumunda rasyonalite öyle bir gelişim aşamasına varır ki, eğer oluruna bırakılırsa, diğer tüm canlıların varlığını sona erdirebilir. Biyolojik evren belli bir eşikte durdurulursa, insan türünün sürdürülemezliği de kendiliğinden gerçekleşir. Bu ciddi bir paradokstur. Daha şimdiden nüfusu yedi milyara varan insan türü bu hızla çoğalmaya devam ederse, çok kısa bir süre sonra biyolojik eşik aşılır ve insan yaşamının sürdürülemezliği ortaya çıkar. Bu duruma yol açan insan rasyonalitesidir. Dolayısıyla aynı rasyonalitenin biyolojik eşiğe varmadan insanın aşırı çoğalmasını da durdurması gerekir. Varoluş ve çoğalma garip bir olaydır. Doğanın aklı diyebileceğimiz bir makine hep dengeleyici rol oynayarak, varoluş ve çoğalma arasındaki dengeyi sağlar. Fakat insan rasyonalitesi ilk defa bu denge mekanizmasına karşı durur. Tanrılaşma kavramı da aslında bu rasyonaliteden doğmuştur. Tanrı rasyonalitede sınır tanımayan insan demektir. İnsanın rasyonel özellikleri tanrılar, dinler ve diğer yaratıcı sistem inşalarına yol açmıştır.

Tek hücreli canlının yok olmaya karşı kendini hemen bölüp çoğaltması yaşamın sürekliliği açısından anlaşılırdır; insana kadar gelen her canlı birimin çoğalma güdüsü sonsuz yaşam arzusunu ifade eder. Sonsuz yaşam arzusu bilincine varılmamış bir arzudur; bilincine varma yeteneği de son derece sınırlıdır. Yaşam arzusunun bilincine varmanın gerekli olup olmaması ayrı bir tartışmadır. Fakat yaşam arzusunun bilincine varıldıktan sonra, soy sürdürmekle yaşamın anlamına varılamayacağı da anlaşılır. Bir kişinin de, milyonlarca kişinin de yaşamı aynıdır. Çoğalma yaşamı anlamlandırmadığı gibi, ortaya çıkan bilinç gücünü de çarpıtabilir ve zayıflatabilir. Kendisi hakkında bilinç sahibi olmak, hiç şüphesiz evrende harika bir oluşumdur. Boşuna tanrısallık unvanı da yakıştırılmamıştır. Kendisi hakkında bilinç gücüne kavuştuktan sonra, insan için temel sorun soy sürdürmek olamaz. Bilinçli insanın soy sürdürmesi sadece dengeyi diğer tüm canlıların aleyhine bozmakla kalmıyor, insanın bilinç gücünü de tehlikeye atıyor. Özcesi, bilinçli insanın temel sorunu soy sürdürmek olamaz. Doğa insanda öyle bir aşamaya gelmiştir ki, kendi soyunu sürdürmemeyi bir sorun olmaktan çıkarmıştır. Denilebilir ki, her canlı gibi soy sürdürme güdüsü insanda da bakidir ve hep devam edecektir. Doğrudur, ama bilinç gücüyle çelişkiye düşen bir güdüdür bu. Dolayısıyla bilince öncelik vermek kaçınılmaz olur. Eğer evren bilebildiğimiz kadarıyla kendisi hakkında ilk defa insanda en üst düzeyde kendini bilebilme gücüne erişmişse, bundan büyük bir heyecan duymak, yani evreni anlamak belki de yaşamın gerçek anlamıdır. Bu da artık yaşam-ölüm döngüsünün aşıldığı anlamına gelir ki, bundan daha büyük coşku ve insana özgü bayram düşünülemez. Bu bir nevi Nirvana'ya, Fenafillâh'a, mutlak bilince erişmedir ki, bundan daha öte ne yaşamın anlamı kalır ne de mutluluk gereği!

Kürt toplumunda yaşamın tükenişini en çok kadın olgusu etrafında gözlemlemek mümkündür. Yaşam ve kadın adlarını gerçekçi olarak birleştiren bir toplumsal kültürde (Jin, jiyan, can, şen, cihan sözcükleri hep aynı kökten çıkar ki, hepsi yaşam ve kadın gerçekliğini ifade eder) kadında yaşamın tüketilişi toplumsal tüketilişin de temel göstergesidir. Tanrıça kültürüne yol açmış kadın etrafında uygarlığın temelini atmış bir kültürden geriye kalan, kadınla yaşam konusunda kocaman bir körlük ve güdülere düşkünce teslim olmaktır. Geleneklerin, imha ve inkâr peşinde koşan kapitalist modernitenin kıskacındaki toplumsal yaşam tümüyle kadın çaresizliğine mahkûm edilen yaşamdır. Elde kalan son savunma mevzisiymiş gibi savunulan kadına dayalı namus anlayışı, aslında nomos'un (nomos = kural veya kanun) anlamından uzaklaşmış bir hali ifade eder. Çok keskin kadın namusçuluğu çok keskin bir toplumsal namussuzluğu ifade eder. Toplumun namusundan, yani onu ayakta tutan temel değerlerden ne kadar uzaklaşılmış veya uzaklaştırılmış bir konumda yaşanıyorsa o kadar kadın namusçusu kesilmek tam bir paradokstur.

Kürtlerin toplum namusunu yitirdikten sonra kadının namusunu da koruyamayacaklarını kavrayamamaları sadece cehalet değil, ahlâk adına ahlâksızlıktır. Kadın namusu adı altında yaşatılmak istenen namus anlayışı, ahlâki ve politik olarak tükenmiş Kürt erkeğinin kendi gücünü kadın köleliğinde kanıtlama çabasından veya güçsüzlüğünden ileri gelmektedir. Yabancı hâkimiyetin ona ve toplumuna yaptıklarının acısını o da kendi hâkimiyetini kadına dayatarak çıkarmak istiyor. Kendini bir nevi terapi ediyor. Açık ki, dünya genelinde de ağır olmakla birlikte, belki de hiçbir yerde Kürt kadınının statüsünde görüldüğü kadar ağırlaştırılmış bir kölelik söz konusu değildir. Kürt toplumunda yaşanan çok çocukluluk bu gerçeğin diğer bir yüzüdür. Cehalet ve özgürlüksüzlük, benzer toplumlarda da varlığını sürdürmenin tek çaresi veya çaresizliği olarak çok sayıda çocuk doğurmaya götürür. Öz bilincin gelişmediği her toplumda yaşanan bir olgudur bu. Paradoks şuradadır ki, yaşamın diğer vazgeçilmezleri olan güvenlik ve beslenme olmadığı için çok çocukluluk büyük sorunlara yol açar. İşsizlik çığ gibi büyür. Zaten kapitalist kâr sisteminin istediği düşük ücretli köleliği besleyen de bu aşırı nüfustur. Uygarlık geleneği ve modernite el ele vererek, bütün yıkımını kadın üzerinde böylece gerçekleştirir.

Jin ve jiyan'ın kadın ve yaşam olmaktan çıktığı koşulların toplumun çöküş ve çözülüşünü yansıttığını hep söylüyoruz. Bu gerçekliği çözmeden ve özgürlük yoluna seferber etmeden adına devrim, devrimci parti, öncü ve militan diyebileceğimiz unsurların rol oynayabilmeleri düşünülemez. Kendileri kördüğüm olmuş olanların başkalarının kördüğümünü çözmesi ve başkalarını özgürleştirmesi mümkün olamaz. PKK'nin ve devrimci halk savaşımının bu konuda doğurduğu en önemli sonuç, toplumun kurtuluşu ve özgürlüğünün kadın olgusunun çözümlenmesinden, kurtuluşu ve özgürlüğünden geçtiğine ilişkindir. Fakat belirttiğimiz gibi Kürt erkeği de çok çarpıtılmış olan kendi namusunu veya bilimsel olarak daha doğru bir tanımlamayla namussuzluğunu kadına mutlak egemen olmakta görüyor. Asıl çözülmesi gereken bu yaman çelişkidir.

Daha önceki bölümlerde bu yönlü çabalardan bahsettiğimiz için tekrarlamayacağız. Demokratik ulus inşasına gidişte bu deneyimin de ışığında yapılması gereken şey, şimdiye kadar namus adına yapılanların tersinin yapılmasıdır. Tersyüz edilmiş Kürt erkekliğinden, biraz da kendimden bahsediyorum. O da şöyle olmalıdır: Kadına ilişkin mülkiyet anlayışımızı tamamen terk etmeliyiz. Kadın sadece ve sadece kendi kendisinin (Xwebûn) olmalıdır. Hatta sahipsiz olduğunu, tek sahibinin kendi kendisi olduğunu bilmelidir. Karasevda, aşk dahil, hiçbir bağlılık duygusuyla kadına bağlanmamalıyız. Aynı biçimde kadın da kendisini bağımlı ve sahipli olmaktan çıkarmalıdır. Devrimciliğin, militanlığın ilk şartı böyle olmalıdır. Bu deneyimden başarıyla geçenler, bir anlamda kişiliğinde özgürlüğü gerçekleştirenler, yeni toplumu ve demokratik ulusu kendi özgürleşmiş kişiliklerinden başlatarak inşa edebilirler.

Tam da burada aşkın gerçek tanımına ulaşıyoruz. Aşk kendi toplumunun çöküş ve çözülüşünü durduramayanların ancak kadın etrafında karşılıklı olarak kurdukları namus anlayışından ve bilimsel olarak daha doğru olan namussuzluktan vazgeçip demokratik ulus inşasına militanca girişmesi halinde toplumsal anlamına kavuşabilir ve çok zor da olsa gerçekleşme potansiyeline ulaşabilir.

Demokratik uluslaşma sürecinde kadın özgürleşmesi büyük önem taşır. Özgürleşen kadın özgürleşen toplumdur. Özgürleşen toplum ise demokratik ulustur. Erkeğin rolünü tersine çevirmenin devrimci öneminden bahsettik. Bunun anlamı, kadına dayalı soy sürdürme ve kadına egemen olma yerine demokratik uluslaşmanın kendini özgücüyle sürdürmesi, bunun ideolojik ve örgütsel gücünü oluşturması ve kendi politik otoritesini egemen kılmasıdır; kendini ideolojik ve politik olarak üretmesidir. Fiziki çoğalmadan ziyade zihinsel ve ruhsal güçlenmeyi sağlamasıdır. Toplumsal aşkın doğasını bu gerçekler sağlar. Aşkı kesinlikle iki kişinin duygudaşlığına ve cinsel cazibesine indirgememek gerekir. Hatta kültürel anlamı olmayan şekilsel güzelliklere de kapılmamak gerekir. Kapitalist modernite aşkın inkârı üzerine kurulu bir sistemdir. Toplumun inkârı, bireyciliğin azgınlaşması, cinsiyetçiliğin her alanı kaplaması, paranın tanrısallaştırılması, ulus-devletin tanrı yerine ikame edilmesi, kadının ücretsiz veya en az ücretli bir kimliğe dönüştürülmesi aşkın maddi temelinin inkârı anlamına da gelir.

Kadın doğasını iyi tanımak gerekir. Kadın cinselliğini biyolojik olarak çekici bulup yaklaşmak, bu temelde kadınla ilişkilenmek aşkın baştan kaybı demektir. Öteki canlı türlerindeki biyolojik birleşmelere nasıl aşk diyemiyorsak, insandaki biyolojik temelli cinsel birleşmeye de aşk diyemeyiz. Buna canlıların normal üreme faaliyetleri diyebiliriz. Bu faaliyetler için insan olmaya bile gerek yoktur. Hayvan-insanlar zaten en rahat biçimde bu faaliyetleri yürütürler. Gerçek aşk isteyen, bu hayvan-insan üreme tarzını terk etmek durumundadır. Cinsel cazibe objesi olarak değerlendirmeyi aştığımız oranda, kadını değerli bir dost ve yoldaş kılabiliriz. En güç olan ilişki, cinsiyetçiliği aşmış kadın dostluğu ve yoldaşlığıdır. Kadınla özgür eş yaşam koşullarında yaşandığında bile, ilişkilerin temelinde toplumun ve demokratik ulusun inşası yatmalıdır. Kadını

hep geleneksel sınırlardaki ve modernitedeki gibi eş, anne, kız kardeş ve sevgili rolünde görmeyi aşmalıyız. Öncelikle anlam birliğine ve toplum inşacılığına dayalı güçlü insan ilişkisini hâkim kılmalıyız. Bir kadın veya erkek gerektiğinde eşinden, çocuğundan, annesinden, babasından, sevgilisinden vazgeçmeli, ama ahlâki ve politik toplumdaki rolünden asla vazgeçmemelidir. Güçlü erkek asla kadına yalvarmaz, peşinden koşmaz, dövmez ve sövmez, kıskanmaz. Kendi eşi ve sevgilisi dahi olsa, ayrılmak istediğinde bir fiske bile vurmaz. Hatta varsa eleştirilerini yaptıktan sonra istediği gibi yaşamasına yardımcı olur. Kadınla güçlü ideolojik ve toplumsal temeli olan bir ilişki yaşamak istiyorsa, tercihi ve aranmayı kadına bırakması gerekir. Kadının özgürlük düzeyi, özgür tercihi ve özgücüne dayalı hareket kabiliyeti ne denli gelişmişse, kendisiyle o denli anlamlı ve güzel yaşanabilir.

Kadın ile erkeğin en ideal özgür eş yaşamı günümüz koşullarında, toplumsal gerçekliğimizde, demokratik ulusun zorlu inşa çalışmalarında büyük başarılar sağlandığında yaşanabilir. Günümüz Kürdistan'ında Kürt toplum gerçeğinde anlamlı bir aşk diyalektiği büyük oranda platonik olmak, yaşanmak durumundadır. Bu aşk değerlidir. Platonik aşk fikir ve eylem aşkıdır. Bunun için değerlidir. Dünya güzeli bir kadınla her an beraber yaşamak aşk değildir. Zaten aşk olmadığı için kısa bir birleşme döneminden sonra ikiyüzlülükler sergilenecektir. Çünkü anlamsız kurulmuş veya biyolojik temelli bir ilişki ihtiyacından kaynaklanmıştır. Buna karşılık PKK ve KCK pratiğinde hiç bir arada, birlikte olmamış dünün kölesi birçok genç kadın ve erkek, kendi halklarının demokratik ulus inşasında birlikte platonik bir aşkla büyük işler başararak ne kadar güçlü kişilikler olduklarını da kanıtlamışlardır. Bu konuda yüzlerce kahraman şehit değerimiz vardır. Bunlar Mem û Zîn olmayı başarmış büyük kahramanlardır.

Kendi deneyimlerimi de bu vesileyle dile getirmeyi bir borç bilmekteyim. Hatırlayabildiğim kadarıyla çocuk yaştaki ilk oyunlarımda kızlarla birlikte olmayı özgürlüğün gereği saymıştım. Bacılarım da dahil, evlilik süreçlerinde sanki hepsini kaybetmiş gibi bir duyguya kapılmıştım. Biraz büyüyüp toplumun katı namus ahlâkıyla karşılaşınca hepten geri çekildim. Ama bu geri çekiliş kırgınlıkla geçen bir geri çekilişti. Kadınları çoktan kaybettiğimizin yavaş yavaş farkına varıyordum. Kurulan kadın-erkek statüsünden hiç memnun olmadım. Bu statünün yanlışlıklar üzerine kurulu olduğuna dair hep şüphelerim vardı. Kabullenmediğim bir statüydü. Bu statüye dayalı kadınla birlikte olma istemim hiç gelişmedi. Bu halimi annem erken yaşlarda fark etmiş olmalı ki, bana "Bu halinle kadınla olamazsın" demişti. Bir kadınımın olmasını gerçekten ben de hiç istemedim. İstesem bile kadınla nasıl yaşayacağımı hiç bilmiyordum. Büyüdükçe kocaman bir bebeğe dönüşmüştüm. Yanı başımdaki erkekler birer kadın kurdu olmuşlardı. Ben ise bir zavallı gibi kalmıştım. Kadınların bana yönelik ilgilerini hayal meyal hatırlıyorum. Galiba beni bir 'umutsuz vaka' gibi görüyorlardı. Daha doğrusu, sevimli bir yaratık olduğumu ama zamana göre olmadığımı hissettiriyorlardı. Herkes kendine bir eş, bir sevgili bulurken, ben bu konularda nefes bile alamıyordum. Tanrı aşkı

gibi başka şeylere yönelik aşklarım da yoktu. İlgi duyduğum tek husus iyi arkadaşlıklara sahip olmaktı.

Aniden yaşadığım kof evlilik hadisesine gelmeden önce, platonik aşk diyebileceğim ilgilerim vardı. Kadındaki tanrısal güzelliği fark ettikçe derin etkisine giriyordum. Ama ne bunu karşı tarafa belirtecek gücüm ne de istemim vardı. Bu platonik aşkın temelinde hep yitik ülkeyi, Kürdistan'ı, kaybedilmiş kimliği ve Kürt'ü görüyordum. Bana göre ülkesini ve kimliğini yitirenin güçlü, arzulu, iradeli ve gerçekleşebilir aşkı olamazdı. Ne yazık ve acıdır ki, bu tespitim doğruydu. Kof ve tehlikeli evliliğimin temelinde duygu yoktu desem yalan olur. Sadece politik amaçlıydı desem ikiyüzlülük yapmış olurum. Duygu da, politik amaç da vardı. O mu yoksa ben mi ilk kapıyı çaldım, bilmiyorum. Tesadüf olduğunu söylemem de pek gerçekçi olmaz. Bana göre bu ilişkinin tek izahı, yitik ülkenin ve kaybedilmiş toplumsal kimliğin aşkının gerçekleşemeyeceğidir. Olup bitenler bu gerçeği doğruluyor. O yıllar aşkın asla gerçekleşmeyeceği yıllardı. Zaten Aram'ın dinlediğim müzik parçası da bu imkânsızlığı anlatıyordu. Bu koşullarda aşkın gerçekleşemez oluşuna duyduğum büyük öfkeyle PKK ve devrimci halk savaşı inşasına giriştiğimi belirtebilirim. Çalışmalarıma çok sayıda kadın katıldığında, kendileriyle yaşadığım kolektif aşktı. Bireysel aşk koşulları yoktu. Benim dışımda PKK içinde ve dışında sayısız kişinin denediği bireysel aşka hiç cesaret edemedim. Yine korkaklığım tutmuştu. Daha doğrusu, hep bu tür aşkların imkânsızlığını düşünüyordum. Bu düşüncem de doğruydu. O zamanlar aklıma hep 'toprağın gelini' fikri gelirdi. 'Benim gelinim' düşüncesine asla yer yoktu. Benden cesur ve zeki yüzlerce kız vardı. Büyük bir kısmı şehit düştü. Onların olduğumu hep hissettirmek istedim. Ama bu nafile bir çabaydı...

Bu durumlarda bireyde, aşk unsurlarında ülkenin özgürleşmesi, bir toplumun ve ulusun kurtuluşu temsil edilmek durumundadır. Bu ise çok yoğun askeri ve politik savaşlar gerektirir; çok büyük ahlaki ve ideolojik güç ister. Ayrıca estetiksizliği, güzellikten yoksunluğu kabul etmez. Platonik aşkları olduğunu iddia edenlerin aşklarını özelleştirip somut yaşamak istediklerinde, tüm bu koşulları karşılamaları gerekir. Bu koşullara güçleri yetmiyorsa ya platonik aşka devam etmeleri gerekir, ya da buna da güç getiremiyor ve anlam veremiyorlarsa, biyolojik kuralların veya kölecil cinsel birlikteliklerin geçerli olduğu geleneksel uygarlık ve modernite evliliklerini yaşamaları söz konusu olacaktır. Özgür aşk ile biyolojik-kölecil evlilik ya da evlilik dışı ilişkiler bir arada olmaz. Aşkın kanunu bu tür ilişkileri kaldırmaz.

Büyük kadın şehitlerimizden, o yüce değerlerden kadının değerli bir varlık olduğunu sonuna kadar öğrendim. Onlarla yaşanan, belki de yitik ülkenin ve kaybedilen toplumsal kimliğin yeniden ve özgürce kazanılış aşkıydı. Kaldı ki, bu da çok değerli, büyük ve hakiki aşk sayılırdı. Haini ve ikiyüzlüsü de çok olan bir aşktı ki, ben de böylelikle Mem û Zin'in anısını hem canlandırmış hem de gerçekleştirmiş oluyordum.

5- Demokratik Ulus ve Ekonomik Özerklik

Ulus-devlet kapitalist modernitenin azami kârı gerçekleştirmeye dayanan ekonomi üzerindeki hâkimiyetinin iktidar aracıdır. Bu araç olmaksızın azami kâr ve sermaye birikimi gerçekleştirilemez. Uygarlık tarihinde ekonomik talanın azami düzeyde ve belli bir meşruiyet temelinde gerçekleştirilmesini ifade eder. Azami kâr ve sermaye birikimleriyle ilişkisi doğru çözümlenmeden, ulus-devletin doğru tanımı yapılamaz. Ulus-devlet tek başına bir iktidar ve zor sistemi olarak da tanımlanamaz. Devlet iktidarı ancak ulus-devlet olarak düzenlendiğinde kapitalist modernite, özellikle onun ekonomi üzerinde gerçekleştirdiği azami kâr ve sermaye birikimi gerçekleştirilebilir. Bunun anlamı toplumun ekonomik yaşamı üzerindeki ulus-devlet hükümranlığının tarih boyunca en çok artık-değer gasp eden devlet payesine erişmesi, bu tür bir devletin gerçekleştirilmiş olmasıdır. Milliyetçilik ve yurtseverlikle cilalanması, eğitimle tanrısallaştırılması ve toplumun en ince damarlarına kadar sızdırılması ekonomi üzerinde gerçekleştirdiği gasp sistemini meşrulaştırmak içindir. Hukuk, ekonomi-politik, diplomasi ve diğer tüm alanlarda geliştirilen kavram, kuram ve kurumlar aynı amaçla hep meşruiyet peşinde koşarlar. Ekonomik alan üzerinde amansız bir terör ile azami kârın birlikte yürütülmesi, toplumu bir yandan karın tokluğuna ücretli işçiliğe mahkûm ederken, diğer yandan büyük kısmını işsizler ordusuna dönüştürür. Düşük ücret köleliği ve muazzam işsizler ordusu azami kârın, ulus devletin ve endüstriyalizmin doğal sonuçlarıdır. Kapitalist modernitenin bu üç ana unsurunun gerçekleştirilmesi ancak toplumun ekonomik yaşamı üzerindeki özgürlüğünün ortadan kaldırılmasıyla, ücret köleliğine mahkûm edilmesinin yanı sıra büyük kısmının işsizler ordusu haline dönüştürülmesiyle, kadının ücretsiz veya az ücretli köleliğe mahkûm edilmesiyle gerçekleştirilir. Kapitalizmin genelde sosyal bilimleri özelde ekonomi-politik bilimi bu gerçekleri görünmez kılmak ve çarpıtmak için düzenlenmiş mitolojilerdir ki, bunlara asla inanmamak ve içyüzünü bilmek gerekir.

Kürdistan ve Kürt toplumu dünyada belki de kapitalist modernitenin üç ana unsurunun ekonomik yaşamı üzerinde kültürel soykırıma kadar varan bir talan sistemini kurma, asgari ücretli kadınlar ve erkekleri büyük işsizler ordusuna dönüştürme eylemine tanık olunan en nadir örneklerden biridir. Kürdistan egemen ulus-devletlerin örtülü ve süreklilik kazandırılmış kültürel soykırımının tek taraflı özel savaşıyla ülke olmaktan çıkarılmaya çalışılmıştır. Son iki yüz yıllık tarihi, aslında bu temelde ülke olmaktan çıkarılma ve üzerinde egemenlik kuran ulus-devletlerin 'tek vatan' olgusu içinde eritilme tarihidir. Kürt toplumu içinse bu tarih asimilasyona ve katliamlara maruz bırakılması, işsizleştirilmesi ve en az ücretli kılınmasının, bunun için ekonomik yaşamı üzerindeki özgürlüğünün elinden alınması sonucunda dağılması, nesneleştirilmesi ve kendisi olmaktan çıkarılmasının tarihidir.

Kürt toplumu uygarlık tarihi boyunca karşılaştığı fetih, işgal, istila, talan, sömürgecilik ve asimilasyon uygulamalarına kapitalist modernitenin üç ana unsurunun (azami kâr talanı, ulus-devlet zulmü, endüstriyalizmin teknoloji yoluyla tahribatı) eklenmesiyle birlikte, yaşadığı kültürel soykırım sonucunda

kendine sahip çıkmaktan korkar hale getirilmiş bir toplumdur. Ekonomisi (tarihte ilk kurulan ve insanlığı besleyen ekonomi) üzerinde hâkimiyetini ve özgür tercihini kaybetmiş, tümüyle yabancı ve işbirlikçi unsurların üç ayaklı modern canavarının kontrolüne geçmiş bir toplumdur. Karın tokluğuna çalışması (oltaya takılan balık misali) bile soykırım amacına bağlanmış bir toplum olduğunu gösterir. Ekonomiyi inşa eden kadınlarının tümüyle işsiz ve en değersiz emek sahibi kılındığı bir toplumdur. Erkeklerinin sözde aileyi yaşatmak için dünyanın dört tarafına savrulmuş olduğu bir toplumdur. Bir tavuk ve bir karış tarla için insanların birbirini öldürdüğü bir toplumdur. Açık ki bu toplum, toplum olmaktan çıkmış, çökertilmiş ve çözülmüş bir toplumdur.

Ekonomik işgal işgallerin en tehlikelisidir. Ekonomik işgal bir toplumu düşürme, çökertme ve çözmenin en barbar yöntemidir. Kürt toplumu üzerindeki ulus-devlet baskısı ve zulmünden çok, ekonomik araçlarına el konularak, ekonomik yaşamı denetlenerek nefessiz hale getirilmiştir. Bir toplumun kendi üretim araçları ve pazarı üzerinde kontrolünü kaybettikten sonra yaşamını özgürce sürdürmesi mümkün değildir. Kürtler sadece üretim araçları ve ilişkileri üzerindeki kontrollerini büyük ölçüde kaybetmediler; üretim, tüketim ve ticaretin kontrolü de ellerinden alındı. Daha doğrusu, kendi kimliklerini inkâr etme temelinde egemen ulus-devletlere bağlandıkları oranda mal varlıklarını kullanmaları, ticaret ve sanayide rol oynamaları mümkün oldu. Ekonomik tutsaklık, kimlik inkârcılığının ve özgürlükten yoksunluğun en etkili aracı kılındı. Özellikle akarsuları ve petrol yatakları üzerinde kurulan tek taraflı işletmeler tarihsel kültürel varlıkları olduğu kadar verimli arazileri de yok etti. Siyasi ve kültürel sömürgecilikten sonra daha da yoğunlaştırılan ekonomik sömürgecilik, ölümcül darbelerin sonuncusu oldu. Sonuçta gelinen nokta "Ya toplum olmaktan çık, ya da öl!" oldu.

Demokratik ulusun ekonomik sistemi sadece bu barbar uygulamaları durdurmakla kalmaz, toplumun ekonomi üzerinde yeniden denetim kurmasını esas alır. Ekonomik özerklik ulus-devletle demokratik ulus arasında varılacak asgari uzlaşmadır; onun altındaki bir uzlaşma veya çözüm teslimiyet ve 'yok ol' buyruğu anlamına gelir. Ekonomik özerkliği bağımsızlığa taşırmak karşı bir ulus-devlet kurma anlamına gelir ki, bu da sonuçta kapitalist moderniteye teslim olmaktır. Ekonomik özerklikten vazgeçmek ise, hâkim ulus-devlete teslimiyettir. Ekonomik özerkliğin içeriği ne özel kapitalizmi ne de devlet kapitalizmini esas alır. Demokrasinin ekonomiye yansımış biçimi olarak ekolojik endüstriyi ve komün ekonomisini esas alır. Endüstriye, kalkınmaya, teknolojiye, işletmelere ve mülkiyete biçilen sınır ekolojik ve demokratik toplum olma sınırıdır. Ekonomik özerklikte ekolojiyi ve demokratik toplumu yadsıyan endüstriye, teknolojiye, kalkınmaya, mülkiyete, köy-kent yerleşimciliğine yer yoktur. Ekonomi üzerinde kâr ve sermaye birikiminin gerçekleştiği bir alan olarak bırakılamaz. Ekonomik özerklik kâr ve sermaye birikiminin asgariye indiği bir modeldir. Pazarı, ticareti, ürün çeşitliliğini, rekabeti ve verimliliği reddetmemekle birlikte, üzerinde kâr ve sermaye birikiminin egemenliğini kabul etmez. Finans ve mali sistem ekonomik verimliliğe ve işleyişe hizmet

ettiği oranda geçerli kılınır. Paradan para kazanmayı en zahmetsiz sömürü tipi olarak kabul eder ki, ekonomik özerklik sisteminde bu sömürü tipi kendine yer bulamaz. Demokratik ulusun ekonomik özerkliği çalışmayı bir zahmet, bir angarya olarak değil, bir özgürleşme eylemi olarak değerlendirir. "Çalışmak özgürlüktür" ana ilkesidir. Çalışmanın zahmet ve angarya olarak karşılanması emeğin sonuçlarına yabancılaşmaktan kaynaklanır. Emeğin sonuçları öz kimliğine ve birey özgürlüğüne hizmet ettiğinde, bu seve seve ve mutlulukla katlanılan bir eylem olur.

İstismara yer vermeyen ekonomik faaliyet başta neolitik toplumda olmak üzere bütün topluluklarda bayram coşkusuyla kutlanmıştır. Demokratik ulusun ekonomik özerkliği bu coşkunun tekrar gerçekleştiği bir sistemdir. Kürdistan'ın akarsuları üzerinde kurulan barajlar tam bir tarih katliamına ve ekolojik felakete yol açmıştır. Ekolojiyi, verimli toprağı ve tarihi dikkate almayan hiçbir baraja müsaade edilemez; hatta inşa edilenler ömrünü doldurunca yerlerine yenileri inşa edilemez. Mümkünse erken tasfiyelerinden de kaçınılamaz. En büyük toplum ve canlı düşmanlığı olan ormansızlığa ve erozyona tam bir seferberlik ruhuyla karşı durur. Toprağı koruma ve çevreyi ormanlaştırmayı en kutsal emek türleri olarak ilan eder ki, kendi başına bu iki alandaki çalışmalar işsizliği yüzyıllarca ortadan kaldırmaya kâfidir. Ulus-devlette kâr ve sermaye birikimi için en kutsal faaliyet alanı nasıl en çok kâr getiren alansa, demokratik ulusta toplumu tarih boyunca yaşatmış toprak ve orman alanları çalışmanın en kutsal alanlarıdır. Kapitalizm ve endüstriyalizm olmadan toplumsal yaşam varlığını sürdürür; ama toprak ve orman olmadan toplumsal yaşam sürmez. Zaten işsizliğin kökeninde kapitalizm tarafından topraktan, köyden ve ormandan koparılmak vardır. Ucuz işgücü ve işsiz deposu kapitalizmin azami kârı için hep gerekli olup, bilinçli ve zorla yaratılmış bir olgudur. Tekrar toprağa ve ormanlaştırmaya, kısacası ekolojik yaşama dönüş sadece işsizliği ortadan kaldırmaz; kanserli kent toplumundan da kurtarır. Böylelikle kenti de kurtarır. Ur gibi büyüyen kent bir kanser hastalığıdır. Zaten bireysel kanserler de diğer birçok hastalık gibi bu kentsel yaşamın ürünüdür. Dolayısıyla toprağa, orman faaliyetine, ekolojik tarıma, gıdaya dönüş sadece işsizliğe temel çare değildir; tüm modernite ve kent hastalıklarının da panzehiridir.

Ekonomik özerkliğin komün ekonomisini devlet kapitalizmi ve ekonomisiyle karıştırmamak gerekir. Reel sosyalizmin kolektifleştirme çabalarına da benzemez. İnsan doğasına ve çevreye en uygun ekonomik birimlerden bahsediyoruz. Komünde angaryaya ve özgürleştirmeyen çalışmaya, emeğe yer yoktur. Toplumun tarih boyunca esas aldığı, onunla kendini var kıldığı, kutsal saydığı ve coşkuyla karşıladığı öz yaşam kaynağından, modelinden bahsediyoruz. Nerede verim, bereket ve coşku varsa, orada komün ekonomisi vardır.

Demokratik ulusun omurgası olan KCK ekonomik özerkliği ve komün ekonomisini en az toplumun öz savunması kadar gerekli görür ve esas alır. Nasıl öz savunma olmadan toplum varlığını sürdüremezse, ekonomik özerklik olmadan, toprağın korunmasına, ormanlaştırmaya, ekolojiye ve komüne da-

yanmadan da toplumun beslenmesi, dolayısıyla varlığını sürdürmesi mümkün olamaz.

Ekonomik özerklik için yasal bir temel de gereklidir. Egemen ulus-devlet yasalarındaki tekdüzelik ve merkeziyetçilik, hukuk birliği adı altında ekonomik yaratıcılığa, ekolojiye ve rekabete köstek olmaktadır. Özünde ekonomik sömürgeciliğe dayanan bu hukuk anlayışı yerine, ulusal ekonomiyle koordinasyonu dikkate alan yerel ekonomiye ve onun özerk işleyişine şiddetle ihtiyaç vardır. Ulusal pazar olgusunu inkâr etmeyen, ama yerel pazar dinamiklerini de göz önünde bulunduran bir ekonomi hukuku elzemdir. Tek merkezî hukuk sistemi en büyük tutuculuk etkenidir. Tamamen siyasi gerekçelidir ve ekonomik mantığı yoktur.

Kürt ulusal sorununun demokratik ulus çözümünün ekonomik boyutunda ekonomik özerkliğin bir yasal statüsü de olmak durumundadır. Ekonomik altyapısı olmadan KCK'nin sürdürülemeyeceği açıktır. Kürt toplumunun varlığını ve özgürlüğünü yakından ilgilendiren ekonomik alanlar üzerinde yerel hukukun geçerlilik oranı hayatiyet arz eder. Mülkiyet düzenlemesi, şirket büyüklüğü, akarsular, yeraltı ve yerüstü maden yataklarının değerlendirilmesi, pazar kuruluşları, banka sistemi, yerel demokratik yönetimlerin bütçe yapısı, vergiler ve benzeri konularda yerel ekonomik yasalar esastır. Ulusal ekonomik yasalarla yerel ekonomik yasaların uyumu sağlanabilir.

KCK'nin ekonomi yönetimi büyük önem taşımaktadır. Ekonomik temeli iflas ettirilmiş bir toplumun yaşama kabiliyeti yoktur. Tam ekonomik bağımsızlık hiçbir zaman gerçekleşemeyecek bir ekonomik ütopya olup, karşılıklı yararlılık temelinde ama iç özerkliği geniş olan bir ekonomi çağındayız. Kapitalist modernitenin küresel finans çağında ne kadar gereksiz, insanlığı tehdit eden ve sürdürülemez bir sistem olduğu açığa çıkmıştır. Buna karşılık demokratik ulusal birimlere dayalı demokratik modernite ekonomik krizlerden, işsizlikten ve açlıktan kurtuluşun alternatif sistemi olarak anlaşılmak durumundadır.

6- Demokratik Ulusun Hukuk Yapısı

Demokratik hukuk çeşitliliğe dayanan hukuktur. Daha da önemlisi, hukuk düzenlemesine az başvurur ve basit yapılıdır. Egemen ulus-devlet tarih boyunca hukuki düzenlemeleri en çok geliştiren devlet biçimidir. Bunun nedeni toplumun her şeyine karışması, özellikle ahlaki ve politik toplumu tasfiye etmeye çalışmasıdır. Eski toplumlar büyük ölçüde ahlaki ve politik düzenlemelerle sorunlarını çözmeye çalışırlardı. Kapitalist modernite bütün meşruiyetini hukuka dayandırmaya çalıştı. Topluma aşırı müdahalesi ve onu sömürmesi hukuk denilen adaleti biçimselleştiren, karmaşık araca başvurmasına yol açtı. Hukuk çokça söylendiği gibi birey ve toplum haklarını ve görevlerini düzenleyen yasalar bütünlüğü olmaktan çok, kapitalizmin tarih boyunca yol açtığı büyük haksızlıkları biçimsel adalet anlayışıyla meşrulaştırmaya dayalı aşırı sayıda yasalarla yönetme sanatıdır. Ahlaki ve politik kurallarla yönetmek yerine yasalarla yönetmek daha çok kapitalist moderniteye özgüdür. Ahlâkı ve politikayı inkâr eden burjuvazi kendisine muazzam güç sağlayan hukuk erkine

başvurur. Burjuvazinin elinde hukuk büyük bir silahtır. Kendisini hem eski ahlaki ve politik düzene, hem de alttaki emekçilere karşı hukukla savunur. Ulus-devlet gücünü büyük oranda tek taraflı düzenlenmiş hukuk erkinden alır. Hukuk ulus-devlet tanrısının bir nevi ayetleridir. Toplumunu bu ayetlerle yönetmeyi tercih eder.

Demokratik ulus bu nedenle hukuka, özellikle anayasa hukukuna karşı duyarlıdır. Demokratik ulus hukuk ulusundan çok ahlaki ve politik ulustur. Ulus-devletlerle ortak bir siyasi çatı altında uzlaşarak yaşama esas alındığında hukuka ihtiyaç duyulur. Bu durumda ulusal yasalar ve yerel yönetim yasaları ayrımı önem kazanır. Tek yanlı merkezî bürokratik çıkarları esas alan ulus-devlet hukuku sürekli demokratik yerel ve kültürel grupların direnişiyle karşılaştığında zorunlu olarak yerel yönetim yasalarını benimser. Başta ABD ve AB ülkeleri olmak üzere, dünyanın birçok ülkesinde federal ve federe hukuk sistemleri geçerlidir. Merkezî bürokrasi ve tekelci kapitalizme karşı yerel halkın çıkarlarını dengeleyen sistemler daha çok gelişmektedir.

Kürdistan ve Kürtlerin varlığı inkâr ve imhayı yaşadığından, kendilerine özgü bir hukukları olmamıştır. Osmanlı sisteminde Kürtlerin hem yazılı hem de geleneksel bir hukukları vardı. Ulusal kurtuluş sürecinde de Kürt ve Kürdistan kimliği, hatta Kürt Reform Yasası resmen kabul edilmesine rağmen, 1925'ten itibaren komplo, darbe ve asimilasyon yöntemleriyle kimlikleri yok sayılıp tarihten silinmek istendiler. PKK'nin direnişi Kürt varlığını kesinleştirmesine karşılık yasal tanımını henüz sağlayamamıştır. Bu dönemde ulus-devletleri Kürt varlığını yasal olarak da tanımaya zorlayacak, bunun gerçekleşmemesi halinde kendi özerklik hukukunu tek taraflı geliştirmeyi esas alacak olan KCK, ulusal anayasalar içinde kendine yer bulmaya öncelik tanıyacaktır. Bu öncelikte kendi demokratik özerklik statüsünün ulusal demokratik anayasalar içinde ifade edilmesine çalışacaktır. TC'nin katılmaya çalıştığı AB'nin birçok üye ülkesinde bu yönlü düzenlemeler mevcuttur. Zaten Kürt sorununun barışçıl ve demokratik çözümünden kastedilen de demokratik özerklik statüsüne dayalı ulusal demokratik anayasal uzlaşmadır. Irak'ta gerçekleştirilen, Türkiye ve Kürdistan'da yoğun olarak tartışılan bu yönlü bir çözümdür. KCK öncelik verdiği uzlaşmaya dayalı demokratik özerklik statülü ulusal demokratik anayasal çözümde başarılı olamazsa, ikincil öncelik tanıyacağı yol olan tek taraflı Demokratik Özerklik Yönetimi'ne geçiş yapacaktır. Kürdistan'da Demokratik Özerklik Yönetimi bir ulus-devlet hukuk yönetimi olmayıp, yerel ve bölgesel çapta demokratik modernite yönetimidir.

7- Demokratik Ulus Kültürü

Kültürel boyut ulusların oluşumunda önemli bir unsurdur.

Kültür dar anlamda toplumların geleneksel zihniyetini ve duygusal hakikatini ifade eder. Din, felsefe, mitoloji, bilim ve çeşitli sanat alanları dar anlamda bir toplumun kültürünü oluştururlar. Toplumun bir nevi ruhsal ve zihniyet durumunu yansıtırlar. Ulus-devlet veya devlet eliyle uluslar oluşturulurken, kültür dünyası büyük bir çarpıtma ve kırıma uğratılır. Kapitalist modernite,

geleneği olduğu gibi bütün hakikatiyle kabul etmez. Ondan işine geleni süzerek ve kendi çıkarları temelinde dönüşüme uğratarak alır. Kültürel tarih diye kendi damgasını vurup toplumun ve bireyin önüne koyduğu bambaşka bir şeydir; tarih adına tarihsizlik, kültür adına kültürsüzlüktür. Diğer bir deyişle tüm insanlık tarihini ve kültürünü kapitalizmin çıkar gözlüğü ve güdüsüyle seçime tabi tutarak, yeni bir resim çizer gibi önümüze serer. Kapitalist modernite ve onun en önemli unsuru olan ulus-devlet, bu anlamda muazzam bir geleneği, kültürü karartma ve çarpıtma hareketidir; hakikat olarak tarihe ve kültüre büyük bir darbedir. Çünkü gerçekleştirdiği azami kâr ve sermaye birikimi kuralını başka türlü meşrulaştıramaz. Modernite ve ulus-devlet, tarih ve kültürü kendine göre yeniden inşa etmeden kendini gerçekleştiremez. Ortaya çıkan modernite ve ulus devlet gerçekliği, tarih ve kültürden farklı bir gerçeklik, hakikat olarak farklı bir anlam ifade eder.

Demokratik ulus tarihe ve kültüre gerçek anlamını iade ederek kendini oluşturmaya çalışır. Saptırılmış ve kırıma uğratılmış tarih ve kültür demokratik uluslaşmada âdeta Rönesans'ını yaşar. Zaten Avrupa'da ortaçağdan çıkışta yaşanan Rönesans, Grek ve Roma tarih ve kültürünün yeniden canlanması veya doğuşu anlamına gelmekteydi. Daha sonra Avrupa'nın tüm ülkeleri ve kavimleri İtalya örneğinden yola çıkarak kendi Rönesanslarını gerçekleştirip demokratik uluslaşmayı başardılar. Her halkın kendi öz tarihi ve kültürüyle Katolik evrenselliği aşarak yeniden buluşması ve kendini demokratik ulus olarak inşa etmesi anlamına gelmekteydi. Avrupa uluslaşmasında başlangıçta tarih ve kültürden kaynaklanan unsurlar hâkimdi. Bu unsurlar da esas olarak halklar ve kavimlerin tarihi ve kültürüydü. Dolayısıyla oluşan uluslarda demokratik eğilim ağır basmaktaydı. Daha sonra burjuvazinin sınıf eğiliminin gelişmesi ve özellikle Fransız Devrimi'nde hegemonyasını kurması, demokratik ulus karakterini iktidar ve devletin damgasını taşıyan devlet-ulusuna dönüştürdü. Aslında başta büyük Fransız Devrimi olmak üzere bütün Avrupa devrimlerinde -Buna gecikmeli de olsa Rus Devrimi de dahildir- yaşanan, demokratik ulusa ve demokratik ulus devrimine karşı ulus-devlet karşıdevrimiydi. Ulus-devlet Avrupa halkları ve emekçilerinin büyük demokratik devrimlerine karşı gerçekleştirilen en büyük karşıdevrim hareketiydi. Avrupa'da ve daha sonra tüm dünyada her ulus-devlet veya devlet eliyle gerçekleştirilen ulusçuluk, kapitalizmin ve burjuvazinin sosyalizme ve proletaryaya, onların demokratik ulus devrimlerine, devrimci uluslar ve halklar dayanışmasına, enternasyonalizmine karşı birer büyük karşıdevrim hareketidir.

Özcesi her ulus-devlet bir karşıdevrimdir; kapitalizmin, burjuvazinin ve ortaklarının diktasıdır, faşizmidir. Kapitalist sistem ve kurucusu burjuva sınıfı her ne kadar daha verimsiz bir sistem olan feodalizme ve onun temsilcisi feodal prenslikler ve krallıklara karşı devrimci maske takındılarsa da, bunlara karşı savaşanlar özünde halklardı; halkların devrimci demokratik ulus hareketleriydi. Zafer de bunların hakkıydı. Burjuvazi tüm bu halk devrimlerine ve demokratik ulus hareketlerine sızdı. Ekonomik gücünü kullanarak, demokratik ulus devrimlerine karşı milliyetçi milli-devlet ve devletçi-ulusun karşıdevrimini

çok yönlü geliştirerek kendi hegemonyası altında çağa damgasını vurdu. Kapitalist çağın dünya çapında yeni uygarlığının yani modernitesinin hegemonyasını kurup yükseltti.

Bilimsel sosyalizmin kurucuları K. Marks ve F. Engels'in en büyük hataları 19. yüzyılın ortalarında en son Almanya ve İtalya'da zafere erişen bu ulus-devlet karşıdevrimlerine karşı çıkacaklarına bunları desteklemeleri oldu. Bu hata günümüze kadar halkların demokratik ulus devrimleri ve hareketlerine burjuvazininkinden sonra vurulan en büyük darbe oldu. Sonuçlarından bütün emekçiler, halklar ve uluslar büyük kayıplar ve acılar yaşadılar.

1919-1922'de Anadolu ve Mezopotamya'da gelişen demokratik ulus devrimleri gerçekten halkların eseriydi. Bu devrimlerin zaferini halkların ittifakı sağlamıştı. Bu devrimlere önderlik eden M. Kemal'in o dönemdeki bütün demeçleri bu gerçeği ifade eder. Ulusal devrimin iki asli unsuru Türk ve Kürt halklarıydı. İdeolojik ve politik olarak da Türk, Kürt, Yahudi (Sabetayist) ve Çerkez yurtseverliği, İslâm ümmetçiliği ve komünistlik ittifak halindeydi. Dolayısıyla bu ittifakla kazanılan zafer emperyalizme ve işbirlikçilerine karşı bir demokratik ulusal devrimdi.

Peki, burjuvazi diyebileceğimiz klik ne yaptı? Jön Türkler (Ezici çoğunluğunun Türklükle ilgisi yoktur) denilen ve İttihat ve Terakki Cemiyeti adı altında bir araya gelen Masonik burjuvazi kimlerden oluşuyordu ve hangi komplolarla iktidara ve ulusal devrime damgasını vurdu?

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin bir komplo ve darbe örgütü olduğunu bütün vicdanlı bilim insanları ve aydınlar bilmektedir. İktidarı gasp ederek önce İkinci Meşrutiyet Devrimine, Birinci Dünya Savaşında da tüm iktidara damgasını vurduğunu konuyla ilgili herkes bilmektedir. 1919-1922 ulusal devrimine nasıl sızdıklarını, özellikle İngiliz hegemonyasıyla işbirliği içinde olanların geliştirdikleri komplo, suikast ve darbeleri de çok iyi bilmek gerekir. TKP (Türkiye Komünist Partisi) Önderi Mustafa Suphi ve on beş kişilik tüm Merkez Komite üyelerini komployla Karadeniz'de boğduranlar bunlardı. Hâlbuki temsil ettikleri Bolşevikler ulusal devrimin başarısında stratejik rol sahibiydiler. Yine komployla Yunan ordusuna sığınmak zorunda bıraktıkları Çerkez Ethem ve güçleri ulusal devrime gidişte birçok karşıdevrimci ayaklanmayı bastırmışlardı. Yobaz diye öldürdüklerinin büyük kısmı yine ulusal kurtuluşta stratejik rol oynayan İslâm ümmetçileriydi. Zaferden sonra sürgüne gönderilen Mehmet Akif ve Said-i Nursi zafere kadar ulusal devrimin hizmetindeydiler. Koçgiri'den Dersim'e, Süleymaniye'den Diyarbekir'e kadar M. Kemal'in stratejik ittifak çağrılarına olumlu yanıt veren Alevi ve Sünni Kürtlerini, ulusal devrimin zaferindeki rolleri stratejik olmasına rağmen, gerek devrim sırasında ve gerekse devrim sonrasında acımasızca imha ve inkâr edenler de bu komplocu güçlerdir. Önce İzmir suikastıyla, sonra mitolojik tanrısallıklarla M. Kemal'i etkisizleştirenler ve derin bir bunalıma itenler de bunlardır.

Kimdir bunlar? Ağırlıklı kesimi Türk olmayan Beyaz Türkler diyoruz bunlara, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin artıkları diyoruz. İsmi önemli değil, özü önemlidir bunların. Çok açıktır ki, bunlar ele geçirdikleri devlet iktidarı vasıta-

sıyla burjuvalaşan, hem Meşrutiyet hem de Cumhuriyet süreçlerinde gelişen demokratik ulusal hareketi komplolar, darbeler ve suikastlarla vuran ve kontrolünü ele geçiren, Hitler'in bile kendilerini örnek aldığını itiraf etmekten çekinmediği devlet-ulusçu karşıdevrimcilerdi. Eğer Anadolu ve Mezopotamya'nın, Türkiye ve Kürdistan'ın modern tarihini, ittifak halinde gerçekleştirilen ulusal devrimini ve demokratik ulusal toplumunu gerçekçi olarak anlamak istiyorsak, devlet-ulusçu karşıdevrimi ve bu karşıdevrimin karşıdevrimcilerini çok iyi tanımak zorundayız. Başka türlü yakın tarihi ve Cumhuriyet tarihini doğru kavrayamayız. Özellikle insanlık kadar eski bir tarihe ve kültüre sahip olan Anadolu ve Mezopotamya halklarının inkâr edilen ve imhaya uğratılan tarihlerini ve kültürlerini doğru ve yeterli olarak öğrenemeyiz. Öğrenip özümsemedikçe de aynı coğrafyalarda halklarımızın demokratik ulus ittifaklarını ve hareketlerini başarıyla inşa edip geliştiremeyiz.

Kürt sorununun demokratik ulus çözümü öncelikle Kürt tarihinin ve kültürünün doğru tanımlanmasıyla bağlantılıdır. Tarihinin ve kültürünün doğru tanımlanması toplumsal varlığının tanınmasını beraberinde getirir. Ulusal toplum olmak tarih ve kültür bilincine ve ruhuna sahip olmak demektir. Cumhuriyet tarihinde Kürtlerin inkârı ve imhası (Diğer ulus-devletlerin tarihlerinde de benzer uygulamalar vardır) ilkin Kürt tarihinin inkârı ve kültürel varlığının imhasıyla başlatılmıştır. Önce manevi kültürel unsurlar, daha sonra maddi kültür unsurları tasfiyeye uğratılmıştır. PKK'nin inşasına tarih ve kültür bilinciyle başlaması bu nedenle doğru bir başlangıç olmuştur. Kürt tarih ve kültürünü dünya halklarının tarih ve kültürüyle mukayese ederek açıklamaya çalışması, bunu **Kürdistan Devriminin Yolu** adlı manifestoyla ilan etmesi Kürt tarihi ve kültürünün yeniden yaşam bulmasında devrimci Rönesans rolünü oynamıştır. Denilebilir ki, Kürtlerin demokratik uluslaşması bu manifestoyla radikal bir başlangıç yapmıştır. 1984 Ağustos Hamlesiyle savaşta denenen Kürt kültürel varlığı birçok kahramanlık olayıyla yaşamsallığını kanıtlamıştır. Eğer PKK ve öncülük ettiği halk savaşçılığının ideolojik-politik çizgisi doğru olmasa ve Kürt tarihini ve kültürünü doğru yansıtmasaydı, Kürtler varlıklarını sürdüremezlerdi. Nitekim bu dönemde birçok grup ve kişilik benzer idealarla soruna yaklaşmış, ama hepsi Kürt tarihine ve kültürüne doğru sahip çıkamadıklarından tasfiyeye uğramaktan kurtulamamışlardır.

Kürt demokratik ulusunun inşası milliyetçi ve devletçi yaklaşımlarla geliştirilmek istenen ulus inşasından nitelik bakımından farklıdır. Egemen ulus-devlet ulusçuluğundan farklı olduğu gibi, Kürt milliyetçi ve devletçi yaklaşımlarından da farklı olup, onlara karşı emekçiler ve halkların tarihlerine ve kültürlerine dayalı alternatif ulus inşasıdır.

KCK Kürt demokratik ulusunun inşasında Cumhuriyet tarihi boyunca inkâr edilen ve Kürtlerin asli unsur olarak katıldığı 1919-1922 ulusal devrimindeki rolüne sahip çıkar. Bu ulusal devrimi Türklerin olduğu kadar Kürtlerin ve katılım gösteren diğer müttefiklerinin de ulusal devrimi olarak görür. Daha sonraki süreçlerde müttefiklerin dışlanmasını, tarihleri ve kültürlerinin inkâr edilmesini devrimin halkçı karakterine karşı darbe sayar. Bu darbeye karşı

Kürtlerin direnişini meşru, ilerici ve özgürlükçü olarak değerlendirir. Ayrıca Kürtlerin Türklerle Malazgirt Savaşıyla (1071) başlayan stratejik ittifakının gönüllülük esasına dayandığını, çeşitli kopmalara uğratılsa da bu tarihten beri iktidar ve devlet oluşumlarında Kürtlerle Türklerin iki esaslı ortak olduğunu, dolayısıyla her iki halkın tarihi ve kültürü arasında sıkı bir ortaklık ve iç içelik bulunduğunu beyan eder. Türklerle Kürtlerin Ortadoğu'nun son bin yıllık tarihinde ortaklaşa stratejik bir rol oynadığını kabul eder. Kürt tarihine ve kültürüne ilişkin bu savunmada kapsamı daha da açılan görüşlerle PKK ve KCK'nin ideolojik ve politik yaklaşımları daha da netleştirilip güçlendirilmiştir. Diğer halklarla ucu açık demokratik ulus anlayışıyla daha geniş demokratik ulusal birlikler ve ittifaklara açıktır. Tarih boyunca Ortadoğu kültüründe yaşanan birlikleri, evrensellikleri (En açık örneği İslâm ümmetçiliğidir) güncelleştirip inşa etmeyi Ortadoğu halklarının gerçek kurtuluş ve özgürlük yolu sayar.

KCK döneminde giderek daha da yapısal bir nitelik kazanacak olan Kürt demokratik ulusu tüm boyutlarıyla Ortadoğu halklarına model olacak bir yeniden ulusal inşa deneyimi sunacaktır. Batı modernitesinin ajanlığı rolünü aşamayan ulus-devletlerin tarih ve kültür inkârcılığına karşı devrimci ve demokratik ulus Rönesansı'yla yeni bir çağı, demokratik modernite çağının yükselişe geçişini başlatacaktır.

8- Demokratik Ulusun Öz Savunma Sistemi

Canlılar dünyasında her türün kendine göre bir savunma sistemi vardır. Savunmasız tek bir canlı türü yoktur. Hatta evrendeki her elementin, her parçacığın varlığını korumak için gösterdiği direnci öz savunma olarak yorumlamak mümkündür. Bozunmaya, kendisi olmaktan çıkmaya karşı gösterdiği direnç açık ki öz savunma kavramıyla ifade edilir. Bu direnç yitirildi mi o element veya parçacık bozunur, kendisi olmaktan çıkar, başka bir unsura dönüşür. Canlılar âleminde ise öz savunma direnci kırıldı mı, o canlı ya başka canlılara yem olur ya da ölür.

Aynı sistem insan türü ve toplumu için de fazlasıyla geçerlidir. İnsan gibi narin bir tür ve toplumu gibi tehditlere açık bir varoluş, güçlü bir öz savunma olmadan varlığını uzun süre ayakta tutamaz. İnsan türünde savunma biyolojik olduğu kadar toplumsaldır. Biyolojik savunma her canlı varlıktaki savunma güdüleri tarafından yerine getirilir. Toplumsal savunmada ise, topluluğun tüm fertleri ortaklaşarak kendini savunur. Hatta savunma olanaklarına göre topluluğun sayısı ve örgütlenme biçimi sürekli değişir. Savunma topluluğun asli bir işlevidir. Onsuz yaşam asla sürdürülemez. Bilindiği gibi canlılar dünyasının diğer iki asli işlevi beslenme ve üremedir. Beslenme ve üreme olmadan nasıl ki canlı varlıklar yaşamlarını sürdüremezlerse, öz savunma olmadan da yaşamlarını sürdüremezler. Canlılar dünyasının öz savunmasından çıkarabileceğimiz diğer önemli bir sonuç, bu savunmanın sadece varlıklarını korumaya yönelik olmasıdır. Kendi türünden, hatta başka türlerden varlıklar üzerinde hâkimiyet kurma ve sömürgeleştirme sistemleri yoktur. İlk defa insan türünde hâkimiyet ve sömürge sistemleri geliştirilmiştir. Bunda sömürü

olanaklarına yol açan insan türünün zihniyet gelişmesi ve buna bağlı olarak artık-ürün elde edilmesi rol oynar. Bu durum varlığını korumayla birlikte emek değerlerini savunmayı, yani sosyal savaşları da beraberinde getirir.

Kürtler açısından öz savunma yaşadıkları somut koşullara göre tarih boyunca hep büyük önem taşımıştır. Neolitik devrimi en derinlikli ve uzun süreli yaşayan toplulukların birinci elden ardılları oldukları için hep saldırılara maruz kalmışlardır. Verimli Hilal'deki tarım devriminden kaynaklanan ürün fazlalıkları saldırılara sürekli davetiye çıkarmıştır. Binlerce yıl böyle geçmiştir. Ürün fazlalıklarına dayalı uygarlık sistemleri geliştikçe kent, sınıf ve devlet yapılanmalarına dayalı güçlerin sistemli ve planlı saldırı dönemi başlamıştır. Sümer uygarlığından günümüzdeki hâkim uygarlığın son hegemon gücü ABD'ye kadar sayısız uygarlık gücünün aynı bölgeye ve topluluklara dolaylı ve direkt saldırıları hiç eksik olmamıştır.

Kapitalist moderniteyle birlikte gelişen son iki yüz yılın saldırıları farklı bir nitelik almıştır. İlkçağdan beri kabile ve aşiret birimleri halinde dağlık alanlarına dayalı olarak geliştirdikleri varlıklarını koruma, yani öz savunma sistemleri, kapitalist sisteme dayalı saldırı araçları karşısında yeterli olamamıştır. İlk defa varlıklarını yitirme tehlikesi gündeme girmiştir. Kapitalist modernitenin ulus-devlet yapılanması Kürtler açısından sadece özgürlüklerini yitirmelerine değil, varlıklarını yitirme tehlikesiyle de karşı karşıya gelmelerine yol açmıştır. Siyasi sınırlar içinde 'tek dil', 'tek ulus', 'tek vatan' yaratma program ve eylemi, o sınırlar dahilindeki diğer diller, uluslar ve vatanların inkâr ve imhayla karşılaşmalarına yol açmıştır. Kürtler zorla bölündükleri tüm vatan parçalarında, ulus-devletler tarafından inkâr ve imha sürecine alındılar. Hegemonik güçler tarafından desteklenen ulus-devletler Kürtleri ve Kürdistan'ı tasfiye etmeyi temel politika belleddiler. Yetersiz kalan öz savunma direnişleri kırılınca, sıra toplumun çökertilmesi ve çözdürülmesine, asimile edilerek tasfiyesine geldi.

Bütün yoğunluğuyla sürdürülen bu sürece tepki olarak doğan PKK Hareketi, başlangıç itibariyle esas olarak Kürt halkının öz savunma hareketidir. Önceleri ideolojik ve politik olarak yürütülen öz savunma hareketi kısa sürede karşılıklı şiddete dayanan bir öz savunma aşamasına geçti. Başlangıçta sadece kadro ve sempatizanların varlığını savunmaya dayalı silahlı savunma 15 Ağustos 1984 Hamlesiyle halkı da kapsamına alarak genişledi. Halkın öz savunma savaşına dönüşen hareket tüm ilgili hegemonik güçlerin, özellikle NATO-Gladio güçlerinin planlı saldırılarına uğradı. Kürdistan'da kendi kaderi üzerinde söz sahibi olacak Kürtlerin bölgedeki dengeyi alt üst etmelerinden çekinen tüm güçler bu saldırıların arkasında yer aldılar. Buna rağmen bu direnme savaşları dayatılan inkâr, imha ve asimilasyon politikalarına büyük darbe vurdu. Halkın kimliğine sahip çıkma ve özgür yaşama arzusunda ısrar etme tavrını kesinleştirdi. Ulus-devletlerin Kürt halkı üzerindeki eski tasfiyeci emelleri tümüyle sona ermemişse de, eskisi kadar iddiaları kalmamıştır. Kürt kimliğinin kabulü ve özerk yaşama saygı aşamasına gelinmiştir. Bu durum öz savunma savaşı açısından yeni bir durumdur. PKK bu yeni durumu KCK aracılığıyla değerlendirmeye çalışmıştır.

KCK'de demokratik ulus inşa programının önemli ve vazgeçilmez bir başlığı da öz savunmanın nasıl kalıcı bir sistematiğe bağlanacağı hususudur. Tek silahlı güç tekeli olan ulus-devletlerin fırsat buldukça uygulamaktan kaçınmayacağı yeni inkâr, imha ve asimilasyon politikaları KCK'nin öz savunma sistemini kalıcı olmaya zorlamıştır. Ulus-devletlerle ortak yaşamanın asgari koşulu, Kürt öz kimliğinin ve özgür yaşamının anayasal güvenceye kavuşmasıdır. Anayasal güvence yetmez, ayrıca yasalarla belirlenecek statülerle bu güvencenin somut koşulları aranacaktır. Dışa karşı ortak ulusal savunma dışında, güvenlik işlerinin Kürt toplumunun kendisi tarafından karşılanması gerekir. Çünkü bir toplum iç güvenliğini en iyi ve ihtiyaçlarına en uygun biçimde ancak kendisi sağlayabilir. Dolayısıyla ilgili ulus-devletlerin (Türkiye, İran, Irak ve Suriye merkezî ulus-devletleri) iç güvenlik politikalarında önemli reformları gerçekleştirmeleri gerekir. KCK'nin de barış ve demokratik çözümün sağlanması halinde, öz savunma güçlerini yani HPG'yi (Halk Savunma Güçleri) yeniden düzenlemesi gerekir. Şüphesiz yeniden düzenlenme yeni yasalar gerektirir. Eski Hamidiye Alayları ve yeni 'köy koruculuğu' gibi bir sistemin söz konusu olamayacağı açıktır. Ancak ulus-devletlerle uzlaşmaya dayalı ve yasal olan iç güvenliğe ilişkin yeni güç düzenlemeleri yapılabilir.

İlgili ulus-devletlerle uzlaşma olmazsa, KCK tek taraflı olarak kendi demokratik ulus inşasını bütün boyutlarıyla koruma temelinde, kendi öz savunma güçlerinin nicel ve nitel durumunu yeni ihtiyaçlara göre düzenlemeye çalışacaktır. Yeni düzenlenen HPG güçleri, demokratik uluslaşmayı her alanda ve her boyutta savunmakla yükümlü olacak, demokratik ulusal otoriteyi layıkıyla tesis edecektir. Demokratik ulus birey-yurttaşlarının can ve mal güvenliğinden sorumlu olacaktır. Kültürel soykırımlara kadar varan bütün ulus-devlet uygulamalarına (askeri, politik, kültürel, sosyal ve psikolojik savaşlarına) karşı sürekli savaşım halinde olacaktır. Kürdistan'ın ve Kürtlerin varlığı ve özgürlüğü öz savunmasız olamaz.

9- Demokratik Ulus Diplomasisi

Ulus-devletin en çok geliştirdiği bir faaliyet da ulus-devletler arasındaki diplomasi faaliyetidir. Diplomasi devletler arasında yaşanan savaşlar öncesindeki faaliyet biçimlerini tanımlamaktadır. Ulus-devletlerin tarihindeki savaşların hazırlık safhası olarak da değerlendirilebilir. Tarih boyunca her türlü topluluk birimleri arasındaki komşuluk ilişkilerinin geleneksel ifade ediliş biçimlerinin belli ritüelleri vardır. Bunlara yüksek değer biçilir. Ulus-devletlerin bu ilişkiyi kurumlaştırmaları kapitalist modernitenin kâr eğilimiyle bağlantılıdır. Eğer ilişkiler barış döneminde daha çok kâr getiriyorsa savaşa gerek yoktur. Diplomasi ile kârlı ilişkiler kotarılır. Azami kâr eğilimi savaşla bağlantılıysa, bütün diplomatik güçler bir araya gelseler de kârlı savaşı engelleyemezler. Dolayısıyla diplomasinin işi bitmiştir. Kâr mantığına indirgenen diplomasinin tarih boyunca görülen toplumlar arası en değerli ilişki tarzıyla bağı kalmamıştır. Diplomasi ulus-devletler arasında kârlı savaş oyunlarının bir manipülasyon

aracı haline getirilmiştir. Artık barışın değil savaşların hazırlayıcı aracına dönüşmüştür.

Demokratik ulus geleneğiyle tekrar toplumlar arasında daha çok barış ve dayanışmanın, yaratıcı alışverişlerin aracına dönüşen diplomasi esas olarak sorunların çözümüyle uğraşır. Demokratik ulus diplomasisi savaşların değil, barışın ve yararlı ilişkilerin aracıdır. Bilge insanların rol oynadığı ahlâki ve politik değeri yüksek bir misyonu ifade eder. Özellikle komşu halklar ve akraba topluluklar arasındaki dostane ilişkilerin, karşılıklı yarar getiren süreçlerin geliştirilmesi ve sürdürülmesinde önemli rol oynar. Ortak toplumsallıkların, daha üst seviyede toplum sentezlerinin inşa gücüdür.

Kürtlerin tarihinde olumlu veya olumsuz yönde çok sayıda diplomatik ilişki süreci varlığını hep sürdürmüştür. Çok parçalanmışlık ve topluluklar arasındaki yalıtılmışlık elçilik faaliyetlerine yüksek değer biçilmesine yol açmış, doğru ifa edildiğinde toplumsal yaşama değerli katkılarda bulunmuştur. Kötü niyetle ve farklı kişisel ve zümresel çıkarlar peşinde ifa edildiğinde ise düşmanlıklara ve çatışmalara hizmet etmiştir.

Günümüzde Kürtler gerek kendileri ile komşuları arasında, gerekse küresel çapta anlamlı bir diplomasiye şiddetle ihtiyaç duymaktadır. Varlıklarını korumada ve özgürlüklerini sağlamada olumlu diplomatik faaliyetlerin büyük rolü vardır. Yakın dönemde, kapitalist modernite sürecinde belki de dünyada en çok diplomatik oyunlara kurban edilen halk Kürtler olmuştur. Bütün 19. ve 20. yüzyılda Ortadoğu'nun parçalanmasında ve kapitalist sistemin hegemonyası altına alınmasında Kürtler kurbanlık rolü oynamıştır. Özellikle Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarının en trajik kurbanları olmuşlardır. Ortadoğu ulus-devlet diplomasisinde Kürtlere biçilen rol hep piyonluk olmuş ve bu durum çok ağır sonuçlar doğurmuştur. Kürtler soykırıma varan acı tablolarla karşılaşmışlardır. Bunda şüphesiz Kürt işbirlikçileri kadar Kürt direnişlerinin modern yöntemlerden kopukluklarının da önemli payı vardır.

Hem konjonktürel hem de sınıfsal açıdan birleşik bir Kürt ulus-devletinin şansının az olduğu göz önüne getirildiğinde, bu amaçla yürütülen diplomasilerin çözümleyici şansının oldukça az olduğu görülecektir. Son iki yüz yılda bu amaçla yürütülen faaliyetlerden başarılı sonuç alınmadığı bilinmektedir. Kürt sorununun doğası bu tür faaliyetlerin başarılı olmasına elvermemektedir. Kürtlere ilişkin ulus-devlet diplomasisi çözümleyici değil tıkayıcı, Kürdistan parçaları arasında çelişkiyi arttırıcı ve düşman ulus-devletlere açık davetiye çıkaran birçok olumsuz role tanıklık etmiştir. Bu nedenle yeni bir diplomasiye, demokratik ulus diplomasisine şiddetle ihtiyaç vardır.

Demokratik ulus diplomasisi, öncelikle parçalanmış ve farklı çıkarlar etrafında bölünmüş Kürtler arasında ortak bir platform geliştirmek durumundadır. Kürtlerin en çok ve şiddetle ihtiyacını duydukları bu platform, diplomatik faaliyetlerin merkezine oturmak durumundadır. Diğer bütün diplomatik faaliyetler, özellikle her örgütün kendi başına ve çıkarına göre geliştirmek istediği diplomatik faaliyetler şimdiye kadar görüldüğü gibi faydadan çok zarar getirmiş, daha çok Kürtler arasındaki parçalanmaya, bölünmeye ve çatışmalara

hizmet etmiştir. Dolayısıyla Kürtler arasında bütünsel bir diplomasiyi geliştirmek temel ulusal görevlerdendir. Bunun için Demokratik Ulusal Kongre'yi kurup işlevselleştirmek Kürt diplomasisinin en hayati görevidir. Demokratik Ulusal Kongre hem tüm Kürt örgütleri ve şahsiyetlerinin temel hedefi olmalı, hem de Kongre'nin bir an önce kurulmasıyla ona dayalı tek ağızdan konuşan, tek politikası olan, kurumlaşmış bir Kürt diplomasisi gerçekleştirilmelidir. Hiçbir örgüt hiçbir gerekçeyle bu hayati görevleri erteleyemez, savsaklayamaz. Bu görevleri sürekli erteleyenler ve savsaklayanlar farklı kişisel ve örgütsel çıkarlar peşinde koşanlardır. Tarihte bu tip zihniyetler ve kişiliklerin yol açtıkları büyük felaketler ve zararlar iyi bilinmektedir, bilinmek durumundadır. Irak Kürt Federe Devletine dayalı diplomasi önemli olmakla birlikte, bütün Kürtlerin ihtiyacını karşılayamaz. Bu devletin ne bu ihtiyaca cevap verecek yeteneği vardır ne de koşulları buna müsaade eder. Bütün Kürtlerin ihtiyacına cevap verecek diplomasi ancak Demokratik Ulusal Kongre'ye dayalı olarak geliştirilebilir. Dolayısıyla öncelikli görev Demokratik Ulusal Kongre'nin toplanması ve kalıcı bir genel bütünleyici ulusal demokratik örgüt olarak ilanıdır.

Demokratik Ulusal Kongre'nin temel görevleri şöyle sıralanabilir:

a- Demokratik Ulusal Kongre kalıcı bir örgüt olmalıdır. Ulusal demokratik her sınıf ve tabakadan uygun bileşimle kişiler ve örgütlerin temsili sağlanmalıdır. Bunda nüfus ve parçaların rolü, mücadele azim ve kararlılıkları göz önünde bulundurulmalıdır.

b- Kongre daimi bir icra yani Yürütme Konseyi seçmelidir. Yürütme Konseyi bütün Kürtlerin pratik-politik ilişkilerinin yürütülmesinden sorumlu olmalıdır. İç ve dış diplomatik faaliyetler, ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkiler Konseyce kurumsal olarak yürütülmelidir.

c- Bütün örgütler öz savunma güçlerini ortak bir Peşmerge örgütünde birleştirmeli, ortak Halk Savunma Güçleri Komutanlığı kurulmalıdır. Her örgütün gücü oranında öz savunma güçleri üzerinde belli bir inisiyatifi olmalıdır.

d- Konseye bağlı Dış İlişkiler Bürosu veya Komitesi, başta Kürtlerin bağlı yaşadığı ulus-devletler olmak üzere diğer tüm devletler ve sivil toplum güçleriyle ilişkilerden tek başına sorumlu olmalıdır.

KCK ile Irak Bölgesel Kürt Yönetimi'nin Demokratik Ulusal Kongre'yle ilişkileri uygun bir statü altında düzenlenmelidir. Her iki organizasyon bir biçimde Kongre Yürütme Konseyi'yle bağlantılı çalışabilir. Bu iki organizasyonla birlikte çalışmak üzerinde tartışılıp çözüme kavuşturulması gereken önemli bir sorundur. Açık ki, KCK'nin demokratik ulus inşasıyla Irak Kürt Federe Yönetimi'nin ulus-devletçi inşacılığı arasında ideolojik ve siyasi kapsamda ilişki ve çelişkiler uzun süre devam edecektir. Bu konuda Demokratik Ulusal Kongre çözümleyici bir çatı örgütü olabilir. Demokratik ulus diplomasisi ulus-devlet diplomasisinin büyük bir kaosa ve çatışmaya götürdüğü Ortadoğu halkları ve ulusları arasında demokratik modernite bağlamında kalıcı çözümleyici rol oynayabilir.

10- Demokratik Ulus Çözümünün Arayışçısı Olmak

İnsan yavrusu için en zor sorun herhalde toplumsal olmakla başlar. Geçmişe dönüp baktığımda aklıma gelen en zor ilişki, anamla tutuştuğum kavganın konusu olan 'namus' ilişkisiydi. Öyle anlaşılıyor ki, o dönemin köy koşullarında toplumsal olmanın ilk şartı namuslu olmaktan geçmekteydi. Namuslu olmak da ailenin kurallarına, yani namusuna bağlı olarak yaşamaktı. Çocuk olarak bu namus bilincine anadan doğma sahip olamazdım. Namuslu olmak sonradan öğrenilen toplumsallıkla ilgili bir hususta. Anam da herhalde kendine göre beni toplumsallaştırmaya çalışıyordu. Bunun yolunu da ailenin kurallarına tam bağlı olmakta buluyordu. Bu yüzden aramızda şiddetli bir kavga geçti. Belli ki, ben daha çocuk halimle ailenin kurallarını yeterli ve doğru bulmuyormuşum. İlk defa geleneğe başkaldırmam söz konusu olmuştu. Bu yönlü çelişki uzun süre devam etti. Aile sorunu kadın sorununa, kadın sorunu özgürlük ve demokrasi sorununa, demokrasi sorunu da en son demokratik ulus sorununa dönüştü.

Camiyle, dinle olan ilişkimi anlatmıştım. İlk başta dine örnek düzeyde uymuştum. Otuz üçe yakın sure ezberlemiş, İmamın gözdesi olmuştum. İlkokul çocuklarından oluşturduğum gruba namazda imamlık da yapmıştım. Bu konuda notum tamdı. Ama dinin tanrısıyla zihni sorunlarım da baş göstermişti. Bu tanrı nedir, nerededir, nasıldır soruları gittikçe kafamı kurcalıyordu. Dinde derinleşme bu sorunu çözmüyor, tersine daha da ağırlaştırıyordu. Bu yönlü çelişkiyi felsefe ile çözmeye çalışırken, sosyal hareketlilikle tanışma ve bilimsel sosyalizmde karar kılma takip ettiğim diğer adımlar oldu. Altından kalkılması zor tercihler yapmıştım. Asıl toplumsallık bağı olan Kürt kimlik sorunu ise, eğitimin Türkçe olduğu ilkokula gidiş nedeniyle erkenden varlığını hissettiriyordu. Sorun beni derinden yaralıyordu, ama çözümü için uzun süre adım atacak halim yoktu. Teorik birikimim kadar pratik kapasitem de en ufak bir adım atmama elvermiyordu. Sonuçta aile, din, felsefe ve sosyalizm sorunlarının kaynağında Kürt kimlik sorunundan kaçışın yer aldığını fark ettikçe, soruna yoğunlaşmaktan ve çözüm aramaktan kurtulamayacağımı anladım.

Kürt kimliğinin kabulü ve sorun olarak kavranışı 1970'lerden itibaren tüm yaşamımı kuşatmıştı. Kişiliğimle ilgili ortaya çıkan tüm sorunları kimliğe bağlıyordum. Dolayısıyla Kürt kimliğini çözmedikçe, maddi ve manevi hiçbir sorunumu çözemeyeceğimi kavramış ve inanmıştım. Bundan sonra başlayan ideolojik ve örgütsel serüven bir nevi kendimi yeniden arayış öyküsüne dönüşmüştü. Kürt kimliğinin araştırılması ve çözüm çabaları bir anlamda da kendimi yeniden tanımlamam, çözmem ve toplumsallaştırmam demekti. Bu arayışlara ilişkin öykülere yer yer değindiğim için tekrarlamayacağım. Fakat öykülerin kısmen felsefi yorumları dikkat çekicidir. Kürt kültürünün kendini zihnime ve duygularıma net yansıtışı çok kısıtlı imkânları olan müzik yoluyla gerçekleşiyordu. Çocukluktan beri Kürtçe kılamları (ezgileri) dinlemiştim. Meryemxan, Cizrawi Kardeşler ilk elde duyulan seslerdi. Fakat Ankara koşullarında ilk defa Aram Tigran'ın sesini duymam farklı bir etki yaratmıştı. Çok sonraları yorumladığımda, Aram'ın Kürt gerçekliğine, özellikle Kürt halk ger-

çekliğine, onun hakikatinin dile getirilişine çok daha yakın bir ses olduğu sonucuna varmıştım. Sanatın hakikatin diğer bir açıklayıcı biçimi olduğunu bu nedenle kabul etmiştim. O sesin içeriğinde hem Kürt halk gerçekliğine bir çağrı vardı, hem de içerik olarak 'umutsuz aşk' dile geliyordu. Dolayısıyla yaşadığım gerçeklikle oldukça uyumluydu. Bir yandan ideolojik arayışlarla Kürt sorununu açıklamaya çalışırken, diğer yandan bunun müzikle takviye edilişi anlaşılır bir hususta. Müzik ve ideolojik arayış Kürt sorunu için artık el ele gidiyordu.

Kadına ilgim de bu yıllarda benzer biçimde gelişti. Doğal olarak her gencin bu ilk yıllarında yaşayabileceği tutkulu bağlanışlar benim için de söz konusu olabilirdi. Kadına biyolojik ve geleneksel yaklaşımdan oldukça uzaklaşmıştım, bu yönlü ilgim de uyanmamıştı. Kent koşullarında kendini yansıtan kadın modern görüntülüydü. Dikkatimi çekiyordu, ama Türk modernitesi gereği yetişmiş bir kıza yaklaşmam benim için Kaf Dağı kadar uzak bir olasılıktı. Ne bu gücü kendimde buluyordum, ne de elde etmek için bir uğraş içindeydim. Kürt kökenli bazı kızları gözlemlediğimde, bende aynı müzikte geçen umutsuz aşk öykülerini çağrıştırıyordu. Daha önce de belirttiğim gibi, bazı simalara ilişkin "Bu kızın soyu da özgür olmaya layık bir soy olmalı" deyişim Kürt gerçekliği ve sorunuyla yakından bağlantılıydı. Aram'ın müziği ne kadar Kürt gerçekliğinin 'umutsuz vaka' durumunu yansıtıyorsa, kızın simasında yakaladığım görüntü de Kürt gerçekliğinin yine o kadar umutsuz bir vaka olduğunu, ama eğer sınırlı bir namus anlayışım varsa, bu umutsuz vakanın, yani Kürt gerçekliğinin peşine düşmem gerektiğini ısrarla dayatıyordu. Anamın gözlemlediği halimle geleneksel tarzda kadınla olamayacağım anlaşılmıştı. Modernite kadını ise Türk olduğunda Kaf Dağı kadar uzak, Kürt olduğunda da umutsuz bir aşk görüntüsünde kendisini hissettiriyordu. Yanımdaki Kürt ve Türk gençlerinin kadına ilgisi bana ne ahlâki ne de estetik görünüyordu. Dolayısıyla onlara öykünüp bir kızla yakınlık kurmayı asla düşünmedim.

Buna rağmen aniden 'evlilik saplantısı'na düşmem anlaşılmaya değer. İlgili bölümlerde açıkladığım gibi bu ideolojik, etnik, politik ve psikolojik boyutları iç içe geçmiş bir yaklaşımdı. O yaşlarda evliliği denemeyi bir nevi 'meydan okuma' olarak bellemiştim. Ruhen ve geleneksel olarak asla evlenmedim. Fakat kadın etrafındaki ideolojik ve politik örüntüyü çözmek açısından bunun oldukça önemli bir deneyim olduğunu ve yaşamaktan çok korkmamak gerektiğini zor da olsa kendime kabul ettirmiştim. Özellikle bu ilişkiyle Kürt, Alevi ve kadın gerçekliğine ulaşmamın, bunun Kürt kimliğiyle ve sorunun kendisi ve çözümüyle bağlantısını kurmamın 'müthiş zor', fakat çok öğretici geçen bir ders olduğunu önemle belirtmeliyim. Bu sorun aşılmasaydı ve beni yenseydi, Kürt gerçekliğine yönelik çıkışlarımın başarılı geçeceğini söylemem oldukça zor olurdu.

Kendi açımdan özetlersem, 1950-1960 yıllarını aile toplumculuğunu reddetme, 1960-1970 yıllarını geleneksel toplumu benimsememe, 1970-1980 yıllarını da modern toplumu benimsememe süreci olarak değerlendirebilirim. Toplumsallaşmayan 'yalnız adam' konumunda bir kişiliktim. Çocukluğun kır

gezisi grupları, dinsel ve sol ideolojik gruplar kendi etrafımda geliştirdiğim deneysel toplumsal adımlardı. Apoculuk ve PKK gibi iddialı adımlar kendine özgü yeni toplumsallıkların yönünü göstermekle birlikte, henüz birer idea olmaktan öteye gidemiyordu. Aranan ve kabul ettirilmek istenen Kürt toplumsallığıydı. Kürtler açısından hakikat arayışçılığı söz konusuydu. İslâmiyet'in Kürtler açısından ifade edilebilecek bir hakikati yok gibiydi. Milliyetçilikle kaynaştırıldığından, daha çok inkârcılık rolünde kullanılıyordu. Sol düşünceyle gerçeğin adı konuluyor ama özü açıklanamıyordu. 1980'lere doğru başvurulan kendini silahlı savunuş, bağlanılan gerçekliğe saygıyla bağlantılıydı. 12 Eylül 1980 darbesi hakikat açısından önemli bir sınavdı. Dayanmak ve gelişmek, bağlanılan gerçeğin hakikat olarak değerini kanıtlayıcı argümanlardı. Eğer dayanmayıp kaçışla karşılasaydım, bağlanmak istenilen Kürt gerçekliği büyük darbe yiyecekti.

Dolayısıyla 1980 sonrası direniş ve ideolojik-politik gelişmeler, Kürt gerçekliğinin hakikat olarak ifade edilmesinde büyük anlam taşıyacaktı. Silahlı direnişe geçmek ve halkı savaşa çekmek tarihsel adımlar olacaktı. Herkesin pes ettiği ortamlarda hakikat sesini daha gür duyurabilirdi. Silahlı mücadele tam da bu tür dönemlerde hakikatin en güçlü ve adil sesi olarak yankı bulacaktı. Böyle de oldu. Teknik ve taktik olarak çok iyi başlatılamamasına rağmen, 15 Ağustos 1984 Hamlesi Kürt gerçekliğinde büyük yankı buldu. Aranan Kürtler varlıklarını hissettiriyorlar, tüm olumsuzluklarına rağmen dalga dalga katılım gösteriyorlardı. Ozanlar ve müzik grupları çoğalıyor, dostların sayısı artıyordu. Yalnızlığı yırtıyor ve toplumsallaşıyordum. Özlemini duyduğum hakikat gerçeği, gerçek hakikati güçlendiriyordu. Bu yıllarda ozanların bizzat gerilla ortamına gelişleri, Newroz'larda kamp alanlarında on binleri aşan halktan insanların toplanışı oldukça dirilticiydi. Aram Tigran'ın sahama gelişi ve Med TV'nin açılışı 'umutsuz aşkı' umutlandırmaya başlamıştı. Kızların akışı da coşkuluydu. İlk defa onurla onları kucaklıyordum. Tekrar birlikte oynuyor, bazen omuzlara kaldırıyor, kadındaki utancı yerle bir ediyordum. Onların şahsında özgür yaşamın gerçekleştiğini gördükçe yaşamın anlamı daha da gelişiyor ve güzelleşiyordu.

Büyük acılar ve ihanetler yaşamasına rağmen, Kürt halkının bu yıllarda dayanma ve bağlanma gücünü göstermesi, kendi hakikatinin farkına varması ve bunun en önemli insani onur ve temel ahlâki ilke olduğunu kavramasıyla bağlantılıdır. Yoksa dünyanın en gelişmiş hegemonik güçlerinin en sinsi savaş biçimi olan Gladio savaşlarına bu kadar dayanması başka türlü izah edilemezdi. Bu yıllarda 'Bağımsız, Birleşik, Demokratik Kürdistan' sloganını çokça kullanıyorduk. Açıkça söylemeliyim ki, ben bu sloganın gerçekliğine pek ısınamamıştım. Beni en çok ısıtan ve güçlendiren gerçeklik halkın ayağa kalkışıydı. Kendi savaşına kalkışan, ona her türlü desteği veren, en değerli oğullarını ve kızlarını birer kurban gibi sunan bir halk karşısında heyecanlanmamak ve büyük saygı duymamak mümkün değildi. Benim tüm yaptığım, onların bu onurlu hakikat savaşına bütün akıl ve duygu güçlerimi kullanarak katkıda bulunmaktı. Hiçbir çaba bu doğrultudaki çalışmalardan daha değerli olamazdı.

Benim gibi muazzam kuşkulu bir zihni ve oturmamış duyguları olan birisini bile halkın ve öncülerinin bu fedakârlıkları kendine getirmiş, âdeta yeniden canlandırmıştı. Ben onları keşfetmeye çalışırken, onlar beni yeniden yaratmışlardı.

Gerektiğinde, varlıkları söz konusu olduğunda, özgürlük ve onurlarını yitirmekle karşı karşıya kaldıklarında halkların savaşmaları kaçınılmaz olur. Savaş dışında hiçbir yöntem varlıklarını, özgürlüklerini ve onurlarını korumaya götürmez. Bu dönem Kürtler açısından böylesi bir dönemdi. Savaşmak, özgürlükten ve kurtuluştan önce bir varoluş yöntemiydi. 12 Eylül faşizmi dil yasağı gibi tarihte örneği olmayan bir uygulamayla aslında daha önceleri örtülü yürütülen Kürtlerin kimliksel imhasını açıktan yürütüp sonuçlandırma kararındaydı. Kürtler için tek varoluş yöntemi savaştı. Zaten kendini ifade etmenin diğer yolları tümüyle kapatılmıştı. Kapatılma derken diğer grupları kastetmekteyim. Kürtler için hiçbir biçimde ne varlığını kanıtlama ne de özgür yaşama imkânı bırakılmıştı. Ne pahasına olursa olsun, sonuç nasıl gelişirse gelişsin, savaş sadece varoluşun ve özgür yaşama şansının tek yolu değil, âdeta ayakta kalmanın ilacı gibiydi. Nitekim diğer güçler bu araca layıkıyla başvuramadıkları için gündemden, toplumsal yaşamdan düşmüşlerdi. Temsil ettikleri gerçeklik onları yaşatmaya yetmemişti.

Benim için bu dönemde ilginç olan, anamın dayattığı namus savaşının gerçek anlamını bulmasıydı. Anam aslında bana bir toplumsal yaşam kuralını belletmek istemişti. Ama yaşanan gerçekliği doğru ifade etme gücünde olmadığı için yanlış hedef, zamanlama ve uygulama peşindeydi. Bu öz varlık savaşıyla aslında toplumsal namus, Kürt varlığı ve onuru kurtulmuştu. Bu savaşla ilk defa onurluca yaşam hakkı kazanılmıştı. Ayağa kalkan ve kendi varlık savaşına sahip çıkan bütün Kürtler açısından yaşam hakkının kazanılması söz konusuydu. Bu yıllarda ölmek veya hayatta kalmak pek fark etmiyordu. Önemli olan onurlu yaşam hakkını kazanmaktı. Bunun bir örneği de Diyarbakır Zindan Direnişi'nde sergilenmişti. Mazlum Doğan'ın Newroz eylemi, Ferhat Kurtay, Necmi Öner, Eşref Anyık ve Mahmut Zengin'in bedenlerini ateşe vermeleri, Kemal Pir, M. Hayri Durmuş, Akif Yılmaz ve Ali Çiçek'in ölüm orucunda şahadete erişmeleri de tamamen onur savaşlarıydı. Halk savaşımının birer eşdeğeriydi. Hep birlikte haykırdıkları "Onur savaşı kazanacaktır" sloganı bu gerçeği ifade ediyordu.

1978'in sonlarında PKK'nin ilanına karar verdiğimizde de benzer bir durumu yaşamıştık. Kazanılan ideolojik ve politik savaştı. Ama gittikçe artan taraftar gruplar, onurlu yaşam ve varlık kanıtlama yoluna girildiğinin de açık kanıtıydı. 1998 sonlarında yaşananlar kanıt olmaktan çok gerçeğin kendisiydi. Gladio sistemi en üst düzeyde direkt şahsıma müdahale ettiğinde daha önceki yılların telaşı hiç yoktu. Hatta kendimi bir nevi hafiflemiş hissediyordum. Ayırt etmekte zorluk çektiğim konu nelerin kazanılmış haklar, nelerin atılması gereken yükler olduğuna ilişkindi. Moskova-Roma günlerinde düşüncemi meşgul etmeye başlayan bu ikilemdi. Geriye baktığımda, o günlerde bana yitik gelenin ulus-devlet ütopyası olduğunu daha iyi kavrıyordum. Bilimsel sosyalizmi hem

bilim hem de ideoloji olarak kavramaya çalıştığımdan ötürü, iktidar ve ulus-devlet meselesinde pek rahat değildim. Sadece konjonktürün elvermemesinden ötürü değil, ideolojik ve bilimsel arayışımda da devlete yer bulamıyordum. Kaldı ki, Ortadoğu'daki iktidarımsı özentiler beni oldukça rahatsız etmişti. Ulus-devlet cazibesi beni pek çekmiyordu. Yüzlerce örneğe Kürt ulus-devletiyle bir yenisini eklemek, daha evrensel arayışlar peşinde olan dünyamla uyuşmuyordu. Ama yıllarca reel sosyalizmin etkisi nedeniyle çıkış da yapamıyordum.

Roma'dayken yine bir müzikle tanışmam söz konusu oldu. Sıkıntılı hastane hapisliğimde dinlediğim parça Bavê Salih'in Derwêşê Evdê yorumuydu. Destanın öyküsünü bilmiyordum ama müziği etkileyiciydi. Ozanın bu destanı okurken içeriğinin ne kadar farkında olduğu belli değildi. Bana göre bu destan daha Ahmedê Xanî'den beri özlemi duyulan Kürt devletçiliğinin can çekişmesini ifade ediyordu. Yine yaşadığım gerçekliğe denk gelmişti. Yitirdiğim, yitirmekte olduğum duygu, Kürt ulus-devletçiliğine ilişkindi. Mevcut dünya dengesinde, Moskova-Roma hattında, Gladio'nun amansız takibinde bu duygum can çekişiyordu. Müziğin ritmik sesleri bunu iliklerime kadar hissettiriyordu. Bilindiği üzere Dewrêşê Evdê hem son Êzidilerin hem de onların şahsında asimilasyona ve imhaya karşı ayakta kalmaya çalışan Kürtlüğün Edulê şahsında dile getirilen umutsuz direnişini ifade ediyordu. Erkek ozanın dilinden söylenmesine rağmen, Edulê'nin her sözü, binlerce yıl ayakta kalan bir kültürün son nefesini verişi gibi geliyordu. Derwêş Sincar Dağlarından Musul Ovasına her dalışında, aslında Müslüman Arap feodalizmine karşı bir kahramanlık direnişini sergiliyordu. Bu da binlerce yıllık bir gelenekti. Kökü Sümerlere, belki de daha öncesine kadar gidiyordu. Semitik çöl kabileleriyle Aryenik dağ-ova kabilelerinin çatışmasına kadar giden bir kökene sahipti. Derwêşê Evdê bu geleneğin son temsilcisiydi. Derwêş'in attan düşüşü ve yaralanması, aslında bir tarihin ve toplumsallığın düşüşü ve yaralanışıydı. Yaralı Derwêş'in yavaş yavaş ölümü Edulê'nin dilinde öyle bir söyleme dönüşmüştü ki, on bin yıllık bir tarihi ve en eski bir halk geleneğini rahatlıkla ifade etmeye yeterliydi.

Daha önceleri sanırım 1995'te Med TV açıldığında, Aram Tigran'ın konuk olarak yer aldığı programa ben de telefonla katılıp kendisiyle söyleşi yapmış, en sevdiğim olan şarkı 'Delalo' parçasını okumasını istemiştim. Bana göre o dönemde bu parçayı seslendirmesi muhteşemdi. Sonradan Delalo şarkısının da Derwêşê Evdê Destanı'nın kısa bir fragmanı yani parçası olduğunu öğrendim. Aynı sonuca götürüyordu. Hayret ettiğim nokta, Edulê gibi bir kadın figürünün nasıl olup da bu denli derin bir tarihsel ve toplumsal gerçekliği ifade edebildiğiydi. Bence bu Kürt edebiyatının halen açıklığa kavuşturulması gereken temel bir sorunudur. Konunun şahsımla ilgili yönleri elbette vardı. Bana da sadece Şengal Dağında ve Musul Ovası'nda değil, Şam-Halep-Atina-Moskova-Duşanbe-Roma-Nairobi hattında darbe vurulmaya çalışılıyordu. İkisi arasında benzerlik kurmamak mümkün değildi. Tuhaf olan, kaseti defalarca dinlettiğim halde, etrafımda bulunan çok sayıda kadın ve erkekten hiçbirinin benimle aynı duyguyu paylaşmamasıydı. Hatta Roma'dayken ozan Şivan

Perwer ile şair-edebiyatçı Mahmut Baksi de ziyaretime gelmişlerdi. Şivan kendi eski havasındaydı. Tarihsel-toplumsal derinliği yakalaması beklenemezdi. Mahmut Baksi'nin durumu daha da hüzün vericiydi. Son söyleşiyi onunla yaptım. Benden dileği şehit gerillaların gömüldüğü herhangi bir dağa gömülmesiydi. Midesi harap olmuştu. Sayılı günleri vardı. O da azar azar ölüyordu. Bana Avrupa modernitesinin yavaş yavaş öldürdüğü, çağdaş olduğu kadar karikatürü çıkarılmış bir Derwêşê Evdê gibi gelmişti. Aleyhimde çok kullanılmaya çalışılmış, ama gönülden bağlılığını asla yitirmemişti. Roma'daki son günlerimde bir kez daha geleneksel trajik Kürt öyküleriniin etkisine kapılmak bana ilginç olduğu kadar anlamlı gelmişti. Daha sonra hiç âdetim olmadığı halde Derwêşê Evdê Destanı'nın hatırasına şu mısralar aklıma düştü:

Sincar Dağları'nda Derwêşê Evdê'nin yanında olsaydım!
Beyaz atların sırtında Musul Ovası'na dalsaydım
Derwêş vurulduğunda sırtlayıp Kürdistan dağlarına götürseydim
O'na, "Bak, binlerce Edulê ve On İkiler var" deseydim
Tanrıçaların taht kurduğu bu dağlarda rahat uyu, deseydim
Ölüm nereden ve nasıl gelirse gelsin artık gam yeme,
Kesinleşen Kürtlük ve özgür yaşam ebedi gerçekliktir deseydim!

Urfa'dan son çıkışımda da İbrahim ve Eyüp peygamberlerin anısıyla bağlantılandırılan bazı mısralar aklıma düştü. Aslında eski yazım dilinde sıkça başvurulan bu yöntem daha değerli olmasına ve bilimciliğe göre hakikati daha güçlü ifade etmesine rağmen, modern yazım hastalığının bir sonucu olarak başvurmamam mazur görülmelidir.

Olmayan ulus-devleti kaybettiğimi düşünmem aslında milliyetçiliğin zihnimi ve duygularımı köreltici etkisinin bir sonucuydu. Bunlardan kurtulmanın benim için büyük şans olduğunu daha sonra fark edecektim. Genelde devletçiliğe, özelde ulus-devletçiliğe gömülmüş bir zihnin ve duygu dünyasının boşalmasıydı yaşanan. Lenin'i çıldırtan, Stalin'i ise öldüren bir hastalıktı. Mao'nun Kültür Devrimi'nin bile deva olamadığı bir hastalıktı. Benim korkum, ulus-devletçi zihniyetin kaybedilmesinin uğruna savaşılan Kürt gerçekliği ve özgürlüğü için nelere mal olabileceğiydi. Tarihten çok iyi biliyoruz ki, devletin elden gitmesi tüm hanedanlığın, dinin ve toplumun elden gitmesi oluyordu. Gerçi olmayan ve kazanılmamış bir devleti, bir Kürt ulus-devletini kaybetmek söz konusu değildi. Ama yaptığı çağrışımlar tehlikeliydi. Gladio uçağı Akdeniz üzerinden Nairobi'ye süzülürken, az da olsa garip bir duyguya kapılmıştım. Şahsımda tıpkı Yahudilerin trenle ölüm kamplarına gönderilmeleri gibi bir Kürt soykırım yolculuğu başlatılmıştı. Bunda tavrım belirleyici rol oynayacaktı. 20. yüzyıl biterken şahsımda yaşanan, ulus-devlet tanrısının intikamıydı. Uygarlığın tanrısal düzeni olan ulus-devlet de en katı putlaşma dönemini yaşıyordu.

İmralı'daki yaşamım bu tanrının etkisinden tümüyle kurtulma cehdiyle geçti. Büyük komplolar dönemi büyük dönüşümleri de beraberinde getirir. Ulus-devlet son dört yüz yılın insan zihnini yoğuran ve yeniden şekillendiren modern olgularının başında gelmekteydi. Kapitalizm gibi toplumsal doğanın

uzun süre dayanamayacağı bir sömürü sistemi onun sayesinde mümkün olmuştu. Sosyalizme yönelirken, aslında bu canavarların en büyüğünden kurtulmak istemiştim. Fakat aynı canavarın sosyalizmi de tahakkümü altına almış olması beni yanıltmıştı. İmralı'nın en büyük yararı bu gerçeğin farkına varmamı sağlaması oldu. Gramsci'nin de kavramaya oldukça yaklaştığı bir hakikatti bu. Savunmaları derinleştirdikçe zihnimin kurtuluşu tamamen gerçekleşti. Çok büyük bir cesaretle ulus-devletle bağlantılı tüm sistemi reddetmek asla toplumculuktan kopmayı ifade etmediği gibi, ona hakikat payı oldukça büyümüş bir paradigma ve yöntemle yaklaşma anlamına geliyordu. Kapitalist moderniteyi bu çerçevede kavramlaştırmaya çalışmam zor olmadı. Savunmamın önceki ciltlerinde bu konu yeterince aydınlatılmaktadır. Alternatif modernite kavramı olarak demokratik moderniteyi kavramlaştırmak diyalektik gereğiydi. K. Marks'ın Hegel'in diyalektik metafiziğini diyalektik materyalizme dönüştürmesi gibi, ben de kapitalist moderniteyi demokratik moderniteye dönüştürmeye çalışmıştım. Sonuçları elbette tarihsel akışla belirginlik kazanacaktı. Kapitalist sisteme ne kadar yanıt verdiği tarihsel materyalizmin bu yeni yorumunun işi olacaktı.

Kürt sorununu Demokratik Modernite kuramı ile yanıtlamaya çalışmak hem PKK açısından radikal bir özeleştiri hem de demokratik çözümün temeliydi. Toplumsal doğayı bilimsel olarak açıklama imkânı yeni paradigmayla güç kazanmıştı. Toplumun tarihselliği ve inşasındaki zihniyet payı, esnek ele alınmasını mümkün kılıyordu. Bu yaklaşım ise dogmatizme tarihsel olarak en büyük darbenin vurulması anlamına geliyordu. Ulus-devlet meselesinde tüm zihniyetlere damgasını vuran modern dogmatizm tekçi yaklaşımıyla özünde eski teolojiyi devam ettirdiği gibi, demokrasiye de ölümcül bir darbe vurmuştu. Sağ, sol ve merkez tüm modern zihniyet biçimlerini ortak paydasında birleştiren modern dogmatizm, ulus-devleti biricik kılmakla özünde hem onun somutunda tek tanrıcılığı gerçekleştiriyor, hem de her modern kabileye yani ulusa birer putunu egemen kılmakla sahte çoğulculuk ideasında bulunuyordu. Tüm dinler ulus-devletle tekleşir ve tanrısallıklarını birleştirirken, dileyen her yeni kabileye (ulus-devlete) birer put armağan ediyordu.

Tanrı imalatçılığında büyük tecrübeye sahip Yahudi ideolojisi bunda elbette belirleyici rol oynuyordu. Eski tanrının kabileleri de bu imalatları kapış kapış almakta yarışır hale gelmekten geri kalmıyorlardı. Yahudi sermaye önderliği Batı Avrupa'da mal imalatı ve satışlarına hegemonik anlamda öncülük eder ve yine Yahudi ideolojik önderleri ulus-devlet tanrısını aynı mekânda Panteon'a yerleştirirken, yüzlerce putunu da dünyanın her tarafına pazarlamakta zorluk çekmiyorlardı. Marks gibi Yahudi ideologlar, hem yeni maldaki hileyi (azami kâr eğilimini) hem de yeni tanrısallığı (burjuva idealizmini) sezmekten ve gerçeği açıklamaktan geri durmuyorlardı. Fakat Marks da kısa sürede İsa'nın akıbetine uğramaktan kurtulamayacaktı. Çok garip olan, bu ideolojik geleneğin kurucu figürü olarak yansıtılan İbrahim'in doğduğu yerde doğmam ve aynı şekilde putları kırmak gibi bir role soyunmam, hem de O'nun geleneği adına her tarafı istila eden putlara karşı O'nun gibi davrana-

rak O'nun yürüttüğü yerde bir put kırma hareketini yürütmeye çalışmam, yine O'nunki gibi bir çıkışı gerçekleştirerek yola devam etmemdi.

İmralı adasında on ikinci yılımı doldurmama az kaldı. Tarihen de sabittir ki, İmralı deniz ortasındaki iklimi itibariyle insan fiziğini alabildiğine yıpratmakla meşhur bir yerdir. Bizans İmparatorluğu'ndan beri devletin en tehlikeli gördüğü mahkûmların sürgün ve ölüm yeri olarak kullanılmaktadır. Eğer çok büyük hakikat gerekçeleri yoksa, bir insanın buradaki koşullara bu denli uzun bir süre dayanması zordur. Beni bu Ada Zindanı'na kapatan hegemonik ulus-devlet tanrısının sadece etkisinden kurtulmak açısından değil, tüm maskelerini düşürmek açısından da İmralı mükemmel bir okul mekânı oldu. Kürtlerin sadece bu tanrının etkisinden kurtulmaları için değil, kendi doğalarının bilimsel yorumuna dayalı yeni düzenlerini inşa etmeleri için de İmralı'yı gerçek bir okul gibi değerlendirdim. İmralı okulunun öğretileri sadece halkımızı, halklarımızı değil, modern Türkiye'yi de eskisinden daha iyi hale getirmiştir. Demokratik Türkiye'nin temellerinin İmralı'da kifayetle atıldığını belirtmeliyim. Bunda tek taraflı bir biçimde sadece kendi payımdan bahsetmiyorum. Bizzat devletin dönüşümü de İmralı'dan alınan cesaretle mümkün olmuştu. Kaldı ki, büyük komployla (1999) bağlantılı olsa bile, modern Kürdistan'ın doğuşu da İmralı'da ortaya çıkan hakikatle direkt bağlantılıdır. Hem modern demokratik Türkiye, hem de henüz başlangıç halinde de olsa modern özgür Kürdistan, iç içe ve birbirleriyle bağlantılı olarak İmralı'dan alınan dersler sonucunda inşa edilmeye çalışılmışlardır.

Kürdistan'da demokratik ulus inşacılığı hem kuram hem de pratik açıdan üzerinde yoğunlaşmayı ve dönüşüm geçirmeyi gerektiren Kürt varlığı ve özgür yaşamının yeni tarihsel ve toplumsal ifadesidir. Kendini gerçek aşk derecesinde adamayı gerekli kılan bir hakikati ifade etmektedir. Bu yolda hiçbir sahte aşka yer olmadığı gibi sahte yolcusuna da yer yoktur. İnsanlık tarihinden olumlu anlamda süzülmüş bal kıvamında gerekli olan ne varsa bu yolun yolcusuna sunulmuştur. Bu yolda demokratik ulus inşacılığının ne zaman tamamlanacağı gereksiz bir sorudur. İnsanlık durdukça tamamlanamayacak bir inşadır söz konusu olan. Evrende kendini her an yaratan varoluşlar kadar, insanın kendi kendisini özgür bilinçle her an yaratan bir varlık olması gibi, demokratik ulus inşacılığı da kendini her an yeniden yaratma özgürlüğüne sahiptir. Toplumsallık açısından ne bundan daha iddialı bir ütopya ne de bir gerçeklik söz konusu olabilir. Tarihsel ve toplumsal gerçekliklerine de uygun olarak, Kürtler demokratik ulus inşacılığına güçlü bir biçimde yönelmişlerdir. Zaten inanmadıkları ve etkisine de zoraki olarak girdikleri ulus-devlet tanrısından zihnen kurtulmakla kaybetmemişler; ağır bir yükten, hem de kendilerini imhanın eşiğine getiren bir yükten kurtulmuşlar; buna karşılık demokratik ulus olma imkânını kazanmışlardır. Kıymeti ne denli bilinirse o denli değerli olan bir kazanımdır bu.

Birey ve toplum olarak Kürtler demokratik ulus inşacılığını kendi tarihleri ve toplumsallıklarının derinliklerindeki tüm hakikatlerinin, direnişlerinin, en eski tanrıça inançlarından Zerdüştlüğe ve İslâm'a kadar sürüp gelen bütün

ifade edilişlerinin bir sentezi, bir süzülme yoğunluğu olarak kavramalı, özümsemeli ve pratikleştirmelidir. Geçmişin tüm mitolojik, dinsel ve felsefi öğretileri kadar çağdaş sosyal bilimin de öğretmek istediği, yine tüm direniş savaşları ve isyanlarının tek tek ve toplu olarak dile getirmek istedikleri hakikatler demokratik ulus inşacılığının zihninde ve bedeninde temsil edilmektedir.

Kendimi sadece dönem dönem yeniden yaratırken değil, günümüze doğru neredeyse her an yeniden yaratmaya çalışırken, bu gerçeklikten ve onun hakikat olarak ifadesinden hareket ettim. Böylelikle kendimi özgür olarak toplumsallaştırdım, demokratik ulus kılarak (Kürt) somutlaştırdım, demokratik modernite olarak tüm insanlığa, mazlum Ortadoğu halklarına ve bireylerine sundum.

Geleceğe ilişkin kişisel bir ütopyam olabilir mi? İnsan ömrünün sınırları içinde geleceğe ilişkin ütopyaların umutları ve geçmişe ilişkin altın çağların özlemiyle yaşamaya çalışmak, dikkat edilmezse yaşamın kendisini boşa çıkartabilir. Mühim olan an'ın hakkını vererek yaşamaktır. En iyisi an'ı geçmişsiz ve geleceksiz yaşamamaktır. Bilgece yaşam geçmişin ve geleceğin an'da dile gelip özgürce yaşanmasıdır. Kapitalist modernitenin ve onun köleleştirici kültürünün temelinde insanı geçmişsiz ve geleceksiz kılarak an'ın hayvanca tüketicisi haline getirme vardır. Demokratik modernite bireyi, kapitalist bireyciliğin bu hayvanlaştırıcı yaşam kültürüne karşı altın çağlı geçmiş özlemiyle ütopyalı gelecek umudunu an'ın demokratik komünal topluluklarında birleştirip, çalışmayı özgürlük sayarak alternatif olmayı başarmak durumundadır.

Duyulan derin tarihsel ve toplumsal ihtiyaç nedeniyle şimdiye kadar Kürtler için kolektif ve özgür bir kimlik, demokratik ulus kimliği için çalıştım. Bir an için bile olsa bireysel yaşamaya fırsat bulamadım. Bundan sonra fırsatım doğar mı, bilemiyorum. Ama görüyorum ki, halkımızdan ve dostlarımızdan milyonlarca insan sanki yapılacak bir iş yokmuş gibi avare avare dolaşıyor. Bu yaşam tarzı bende büyük öfke yaratır. Buna en aşağılık ve sorumsuz yaşam tarzı da demeyeceğim, yaşamın inkârı diyeceğim. Bu anti-yaşam her birey ve toplulukta mutlaka aşılmalıdır.

Gerilla yaşamında da bu tür avareliklerin yoğunca yaşandığını ve bu durumun bende büyük öfke yarattığını hep belirtmiştim. Silahlı militan eğer sınırsız özgür yaşam yaratıcısıysa, bu yaşamın aşk derecesinde tutkulusuysa, bir karış yerde-dağ parçasında destanlar yazacak denli bilgili, akıllı ve idealliyse dağa çıkış yapmalıdır. Sıradan dağ yürüyüşçüleri ve turistler kadar bile bir heyecan ve iradeden yoksun kişilerin dağların, ormanların ve çöllerin gerillası olamayacağı açıktır. Bu avare işsiz insanlar nasıl böyle yaşama kıyarlar diyordum hep. Kendini işsiz avare durumuna düşüren insan her kimse en büyük namussuzluğu yapmış, onursuzluğa ve alçaklığa düşmüştür derdim. Şunu da söylemiştim: İşsiz karınca ve arı var mıdır? Karıncalar ve arılar işsiz oldular mı hemen ölürler. Onlar bile işsizliği onursuzluk sayarak buna ölümleriyle yanıt verirler. Demokratik ulusun inşası koşullarında her insanımız için, yedi yaşındaki çocuğundan yetmiş yedi yaşındaki yaşlısına, kadınından erkeğine kadar, eğitim seviyesi ne olursa olsun herkes için bir iş mümkündür. Herkes için

hem de ibadet edercesine uğraşacağı, kendini hem koruyarak, hem besleyerek, hem de çoğaltarak yerine getirebileceği ve onunla özgürleşebileceği bir veya birçok iş vardır. Yeter ki demokratik ulus bilincinden ve iradesinden azıcık da olsa nasibini almış olsun!

Mesela ben olsaydım, kendi köyüme, Cudi Dağına, Cilo Dağı eteklerine, Van Gölü çevresine, Ağrı, Munzur ve Bingöl dağlarına, Fırat, Dicle ve Zap kıyılarına, Urfa, Muş ve Iğdır ovalarına kadar yolum nereye düşerse düşsün, her yerde sanki korkunç tufandan çıkan Nuh'un gemisinden inmiş gibi davranır, İbrahim'in Nemrutlardan, Musa'nın Firavunlardan, İsa'nın Roma İmparatorlarından, Muhammed'in cehaletten kaçması misali kapitalist moderniteden kaçar, Zerdüşt'ün ziraat tutkusuna ve hayvan dostluğuna (ilk vejetaryen) dayanır, bu tarihsel kişiliklerden ve toplum gerçeklerinden ilham alarak İŞLERİME koyulurdum. İşlerimin sayısı düşünülemeyecek kadar çok olurdu. Hemen köy komüncülüğünden işe başlayabilirdim. İdeale yakın bir köy veya köyler komünü oluşturmak ne kadar coşkulu, özgürleştirici ve sağlıklı bir iş olurdu! Bir mahalle veya kent komünü, konseyi oluşturmak ve çalıştırmak ne kadar yaratıcı ve özgürleştirici olurdu! Kentte bir akademi, bir kooperatif, bir fabrika komünü oluşturmak nelere yol açmazdı ki! Halkın genel demokrasi kongrelerini, meclislerini oluşturmak, bu kurumlarda söz söylemek, iş yürütmek ne kadar kıvanç ve onur verici olurdu! Görülüyor ki, özlemlerin ve umutların sınırı olmadığı gibi, gerçekleştirilmesi için bireyin kendisinden başka önünde ciddi bir engel de yoktur. Yeter ki biraz toplumsal namus, biraz da aşk ve akıl olsun!

ORTADOĞU BUNALIMI ve DEMOKRATİK MODERNİTE ÇÖZÜMÜ

Ortadoğu kültüründe bunalım ve çıkış-çözüm evrensel kültürdeki konumunu halen sürdürmektedir. İlgili ciltte konu üzerinde kapsamlı durulduğundan tekrarlamayıp dikkat çekmekle yetineceğim. Üzerinde daha yoğunluklu durulmayı gerektiren konu merkezî iktidar olgusudur. Toplumsal bunalımların temelinde iktidar olgusunun yattığı bilimsel bir tespittir. Çözümlerin de bu nedenle iktidarla bağlantılı olarak geliştirilmesi gerekir.

Beş bin yılı aşan bir süre boyunca Ortadoğu kültüründe merkezî uygarlık sisteminin başat rol oynadığını uzunca değerlendirdik. Merkezî uygarlık merkezileşen iktidarla bağlantılıdır. Uygarlık bir anlamda iktidarın merkezileşmesiyle at başı gider. Beş bin yıllık merkezî uygarlık, aynı süre boyunca merkezileşen iktidar anlamına da gelir. İktidarın dağılıp merkezileşmesi hâkim tarih anlayışının en çok işlediği konudur. Diğer bir ifadeyle hegemonik merkez ve çevre oluşturma aynı tarih anlayışının izlediği temel diyalektiktir. Hegemonik güçler her zaman derin bir bunalımın ardından yeniden oluşturulur. Her hegemonik sistem yeni bir iktidar ve üretim tekniğine dayalı olarak oluştuğundan, bu iktidar ve üretim tekniğinin eskimesiyle birlikte aşılması da kaçınılmaz olur. Yeni iktidar ve üretim teknikleri genellikle eski hegemonik merkezin çevre ilişkileri içinde ortaya çıkar. Çevre ilişkilerinde daha güçlü iktidar teknikleri ve verimli üretim araçları yeni güçler ortaya çıkarır. Bu yeni güçlerin eski hegemonik güce üstünlük sağlaması, genellikle eski güçlerin kendini yenileyemeyip bunalıma düşmesiyle başlar. Bu süreç çatışmalı geçer. Eski güçler merkezî iktidar tekelini kolay kolay kaybetmek istemezler. Yeni güç merkezi ise ayakta durmak ve daha da güçlenmek istiyorsa eski merkezin yerini almak zorundadır. Bunalım zaten bu sürecin çatışmalı karakterinden doğmaktadır. Hegemonik bir güç kendi kendine bunalıma düşmediği gibi, yeni bir güç de hegemonik sisteme karşıt olmadan gelişemez. Ortadoğu kültüründe ve uygarlık sisteminde bu yönlü çok sayıda gelgitler oluşmuştur. Kentlerin, sınıfların ve devletlerin yükselişleri ve dağılmaları, beylikler ve imparatorlukların kuruluş ve yıkılışları, hanedanlıkların yükselip düşmeleri hep bu hegemonik merkez-çevre ilişkilerindeki bunalımlarla bağlantılı olarak gerçekleşir. Tarihi doğru okumak istiyorsak, tüm bu süreçlerin temelindeki diyalektiği doğru kavramamız zorunludur.

Hegemonik güç merkezinin nasıl oluştuğu tarihsel diyalektiğin kilit sorusudur. Hegemonyanın oluşması öncelikle yerel güç odaklarının oluşmasını gerektirir. Bunlar genellikle kırsal beylikler, kabilesel ve aşiretsel hiyerarşiler ve kentsel devletçiklerdir. Yerel güç odakları oluştuktan sonra, aralarında dayandıkları artı-üründen kaynaklanan pay arttırma savaşları başlar. Payını arttırma savaşları sınırlar meselesini ortaya çıkarır. Sınırlar daha önceki çağların aile ve kabilelerinden kalma mülkiyet sınırlarının yerel iktidarların sınırlarına dönüşmesi anlamına gelir. Her yerel iktidar daha da genişletilmiş aile hanedanlığı veya kabile birlikleri demektir. Ne denli büyürlerse sınırlarını da o denli büyütürler. Sonuçta sınırlar birbirleriyle çakışır. Her sınır dahilindeki güçlerin

dengesiz gelişme durumları vardır. Dengesizliği doğuran, yeni iktidar teknikleri (yeni silahlar, ulaşım araçları vb.) ve verimli üretim araçlarıdır. Gücünü sürekli arttırmak sermaye birikiminin ilkel halidir. Kapitalist sermaye nasıl birikimini sürekli arttırmadan ayakta duramazsa, yerel iktidar güçleri de güçlerini büyütmeden ayakta duramazlar. Sınırların boş alanlarda genişlemesi tamamlanınca, farklı güçler karşı karşıya geldiklerinde çatışma yani bunalım dönemi kaçınılmaz olur. Kaçınılmazlık oluşan yerel güçlerin artık-ürün büyümesi olmadan güçlerini koruyamamalarından kaynaklanmaktadır. Çünkü artan bürokrasi, çoğalan hanedanlıklar ve kabileler nedeniyle mevcut nüfus şişmeye başlar. İktidar büyüyen kanser hücreleri gibi diğer tüm toplumsal alanlar üzerinde yayılmak ister. Bu ise, kendini korumak isteyen canlı hücreler örneğinde görüldüğü gibi korunma savaşına yol açar. İlk Sümer şehir devletlerinde ve hanedanlık savaşlarında bu süreci çok çarpıcı olarak izlemekteyiz. Günümüz Irak'ında da aynı süreç bütün çıplaklığıyla devam etmektedir. Uruk Tanrıçası İnanna'nın laneti yüzünden olsa gerek.

Yerel iktidarların çatışma süreci ya birbirlerini hep birden tüketmeleri ya da birinin bu çatışma veya bunalımdan üstün çıkmasıyla sona erer. Üstün çıkan site veya hanedanlığın etrafında yeni hegemonik merkez oluşur. Tüm alt ve üstyapısıyla, yani maddi üretim teknikleri ve mülkiyetleriyle manevi ideolojik ve politik yapılanmaları yeniden düzenlenir. Yeni hegemonya kendini kutsallaştırıp tanrısallaştırır. Ya eski dini kendi çıkarlarına uyarlar, ya mezhepleştirerek farkını ortaya koyar, ya da yeni bir din veya mitoloji ile ideolojik yönden de kendini kalıcı, ebedi kılmak ister. Ortadoğu'nun merkezî uygarlık sistemi, beş bin yılı aşan bir süre boyunca bu diyalektik işleyiş temelinde kendini hep merkezileştirerek bunalımlardan çıkış yaptı. Her çekişme ve çatışma süreci daha da büyüyen merkezî iktidarla sonuçlandı. Zaten bunun sonucudur ki, merkezî uygarlık sistemi olmayı hep başardı. Artan merkezileşme sadece yerel iktidarların güç kaybı pahasına gerçekleşmedi. Genel olarak toplumların özyönetim haklarını da sürekli gasp ederek, gerek merkezindeki gerekse çevresinde ve hatta dışındaki aile ve kabilelerin doğal demokratik düzenlerine de sürekli müdahale ederek, onların özyönetim haklarını elinden alıp kendine bağlayarak hegemonik merkezi güçlendirdi. Gerek hegemonik iktidar gerekse yerel iktidarlar hep doğal ilkel komünal düzeni yaşayan kabile, aşiret, köy ve hatta kent özyönetimlerinin geriletilmesi veya yıkılması pahasına gerçekleşti.

Hegemonikleşmiş merkezî iktidar her zaman yerel demokratik otoritelerin aleyhine gerçekleşir. Ortadoğu kültüründe demokratik ruhun ve zihniyetin çok zayıflatılmış olmasında binlerce yıllık hegemonik iktidarların belirleyici payı vardır. Avrupa'da iktidar kültürü yakın bir tarihe dayandığı için demokratik ulus eğilimleri hep güçlü olmuştur. Ortadoğu'da ilkel komünal otorite imkânı kalmadığından, gelişim gösteren muhalif dinsel ve mezhepsel akımlar çarpık bir demokratik geleneği yansıtır. Özünde iktidar muhalifi olan her hareket demokratiktir. Hegemonik geleneğin 16. yüzyıldan itibaren Batı Avrupa'ya kayması, Ortadoğu'da siyasi ve ekonomik bunalımın sistemik karakterde yaşanmasına yol açar. İslâmî hegemonyanın Osmanlı İmparatorluğu'nda bu

yüzyılın sonlarından itibaren gerilemesine karşılık, Avrupa hegemonik iktidarı yükselişe geçer. Hegemonik iktidarı bir sistem olarak düşünmek gerekir. Bir bölgede bir yüzyılda düşüşü ve bunalımı yaşarken, başka bir bölgede başka bir yüzyılda yükselişle karşılık bulur. Gittikçe merkezileşir ve küreselleşir. 19. ve 20. yüzyıllar hegemonik sistemde merkezileşme ve küreselleşmenin en çok yaşandığı yüzyıllardır. Son iki yüz yılda ağırlıklı olarak İngiltere ve ABD hegemonyasının geliştiği Ortadoğu, derin bir bunalım yaşayan çevre kültürü konumundadır. Osmanlı hegemonyasının dağılmasından sonra, binlerce yıllık merkezî hegemonik iktidar kültüründe yaşanan bunalım daha da derinleşmiştir.

İngiltere ve ABD'nin temsil ettiği hegemonik iktidar sistemi son dört yüz yılda inşa edilip yükselişe geçen ulus-devletlerle icra edilir. Ulus-devletlerin doğasını çok iyi tanımak gerekir. Küçük burjuva ideolojisinin iktidara indirgediği bağımsız ve yarı-bağımsız devlet yorumları iktidar gerçeğini örtbas etmekten öteye bir rol oynamaz, ulus-devlet gerçeğini açıklamaz. Özellikle Ortadoğu'da hegemonik güçlerce kurulan ulus-devletler hakkındaki bu tür küçük burjuva yorumlar devlet ve demokrasi sorunlarını gizlemeye ve kapitalist sistemden soyutlamaya yarar. Çok iyi bilinmesi gerekir ki, İngiltere'nin kendi hegemonyasında önce Avrupa'da, sonra bütün dünyada inşa edilmesine öncülük ettiği ulus-devletlere ilişkin iki temel amacı vardır. Birincisi, hegemonyası önünde engel teşkil eden imparatorlukları ve büyük devletleri parçalayarak küçültmek ve böylece engel olmaktan çıkarmaktır. İkincisi, ortaçağdan çıkışta oluşan demokratik ulus geleneğini kapitalizmin gelişmesi önünde engel olmaktan çıkarmaktır. Her iki amacın başarısı sonuçta kapitalist hegemonyanın tesisine yol açacaktır. Hegemonik ulus-devlet tekeli son dört yüz yıldır Anglosakson İngiltere ve ABD'nin elindedir. Diğer tüm ulus-devletlerin hegemonik ulus-devletin çıkarlarıyla bütünleştirilinceye kadar minimize edilmeleri kaçınılmazdır. Her hegemonik sistem bunu gerektirir. Tarih boyunca da bu böyle olmuştur. Kapitalist hegemonya döneminde devlet düzenlenmeleri daha çok sistematize edilmişlerdir. Dolayısıyla sanki dünyada sistem dışında tamamen bağımsız devletler mümkünmüş gibi görüşler ileri sürmek, kasıtlı değilse küçük burjuva ukalalığıdır. Son beş bin yıllık tüm hegemonik sistemlerde bağımsız devlet olgusuna yer yoktur. Kapitalizm gibi son derece şiddet ve emperyalizm yüklü bir sistem hegemonyasında bağımsız devletlerden, keyfince devlet kurmalardan ve var olan devletlerin varlıklarını bağımsızca sürdürmelerinden bahsetmek bir safsatadır.

Kapitalist sistem neden hegemonik ulus-devlete ihtiyaç duyar? Açık ki, sistem başka tür bir devletle sürdürülemez de ondan. İmparatorluklar dağıtılmadan, özellikle ortaçağdan çıkışta kentlerde yoğunlaşan demokratik cumhuriyetler ortadan kaldırılmadan, böylelikle demokratik uluslaşmanın önü kesilmeden kapitalizm hegemonik sistem halinde yükselemez. Ulus-devlet olarak iktidar yeniden düzenlenmeden, kapitalizm varlığını koruyup geliştiremez.

İngiltere hegemonyası özellikle Hindistan'a kadar olan egemenlik yolu üzerinde bulunan Ortadoğu'ya stratejik bir rol biçmişti. Napolyon'dan sonra

Ortadoğu üzerindeki denetimini adım adım geliştirirken sistemin bütünselliğini göz önünde bulunduruyordu. İspanya ve Fransa İmparatorluklarını bu amaçla minimize etmişti. Rus İmparatorluğu'nun güneye inmesinin önüne set çekmişti. Osmanlı İmparatorluğu'nu da kullandığı süre boyunca tampon statüsünde tuttu. Yükselen Alman hegemonyasıyla ittifaka girince de parçalanma sürecine soktu. Birinci Dünya Savaşı ile amacına ulaştı. Bu tarihten sonra Ortadoğu'da kurulan tüm ulus-devletler önce İngiltere'nin, sonra stratejik müttefiki ABD'nin damgasını taşırlar. Başta TC olmak üzere kurulan tüm ulus-devletler merkezî ulus-devletin rızası olmadan varlıklarını sürdüremezlerdi. Sovyet Rusya'nın kuruluşundan yetmiş yıl sonra çözülüşü, Çin'in halen kapitalizm yolunda ilerlemesi bu gerçeği doğrular. Başlangıçta bazı çelişkilerin -örneğin TC'nin kuruluş yıllarında yaşanan çelişkiler- olması, sonucun böyle gelişmesinin önünde engel teşkil edemez. Dört yüz yılı aşkın hegemonik bir birikimi olan sistem bunu kolay kolay terk edemez ve bağımsız devletler adıyla başka ulus-devletlerle de paylaşamaz. Hegemonyayı paylaşmak sistem mantığına aykırıdır. Ya savaş olur, biri kazanır, hegemonya onda kalır, ya da daha verimli yeni bir sistem doğar. Eski hegemonyanın ona gücü yetmez. O da diyalektik bütünlük içinde gerektiğinde savunma savaşlarıyla gerektiğinde uzlaşmalarla varlığını sürdürür. Kapitalizmi tercih edip de sistem dışında bağımsızlık taslamak kendini kandırmaktan veya ukalalıktan öteye anlam taşımaz.

O halde Ortadoğu kültüründe inşa edilen ulus-devletleri hegemon ulus-devletin en yoğunlaşmış ajan kurumları olarak yargılamak gerçekçidir. Örneğin yirmi iki minimal Arap ulus-devletinin varlığı ancak hegemon ulus-devletin çıkarlarıyla izah edilebilir. Başka türlü bir izahı olamaz. Osmanlı bakiyesi olan TC'nin varlığı ancak minimal bir ulus-devlet olmayı kabul edince tanındı. Başka türlü vücut bulamazdı. Genelde olduğu gibi Ortadoğu'da da ulus-devletler bunalımdan çıkışın değil, bunalımın derinleşmesinin araçlarıdır. Amaçları hegemonik ulus-devletlerin küresel istikrarını sağlamaktır. Bu da sonuçta kapitalizmin bunalımını küreselleştirir. Ortadoğu ulus-devletleri bölge kültüründen beslenen araçlar olmadıklarından hep bir çelişki yaşarlar. Geleneksel iktidar bunalımına kendi yabancılıklarından kaynaklanan unsurlar eklerler. Böylece bölge toplumlarının kültürel gerçeğinden tümüyle koparlar. Hiçbir toplumsal sorunu çözemeyen bu ajan kurumlar gittikçe gereksizleşirler. Bölgedeki ulus-devletler kapitalizmin başlangıç döneminde devlet kapitalizmi ile varlıklarını biraz meşrulaştırdılarsa da, kısa bir süre içinde toplumsal sorunların altında nefessiz kaldılar. Sadece antidemokratik olmakla kalmadılar, antitoplumsal da oldular. Ulus-devletlerin doğuşları mantıkları gereği demokratik ulusa karşıtlık temelindeydi. Geç dönemlerinde bu karşıtlık toplumsallık karşıtlığına dönüşür. Çevreyi çöküşe götürür. Günümüzdeki konumlarını somut ele alarak gerçekliklerini daha iyi kavrayabiliriz.

A- TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN KURGULANIŞI

Osmanlı İmparatorluğu İslâmî hegemonyanın son büyük temsilcisiydi. Önce Bizans hegemonyasına, sonra başını Habsburg Avusturya'sının çektiği Avrupa Haçlı hegemonyasına, ayrıca kuzeyden Rus Çarlığı'nın güneye doğru yayılışına, en son İngiliz hegemonyasına karşı savaşlarla geçen altı yüz yılın sonunda yıkıldı. İmparatorluğun enkazından çıkarılan Cumhuriyet'i sık sık çözümlemeye tabi tuttuk. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışını Almanya ile ittifakına bağlayanlar yanılmaktadır. Almanlar kazansaydı bile yine dağılacaktı. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu da önce Hıristiyan halkların, sonra müttefikleri olan komünistlerin, İslâm ümmetçilerinin, Çerkezlerin ve Kürtlerin tasfiyesine, Yahudi-Siyonist milliyetçiliği ile Türk bürokratik burjuvazisinin ittifakına bağlamak mümkündür. İngiltere hegemonyasında kurulan bu ittifakla Ortadoğu'da İsrail'in oluşumuna giden yolda önemli bir kilometre taşı döşenmişti. Bütün göstergeler Türkiye Cumhuriyeti'nin minimal gerçeğini Proto-İsrail'e bağlamaktadır. Kuzey Kürdistan'da Kürt varlığının tasfiyesiyle Güney Kürdistan'da minimal bir Kürt siyasi oluşumuna gidilmesi de Cumhuriyet'in Proto-İsrail rolüyle yakından bağlantılıdır. O dönemin konjonktürü bunu emretmektedir. Arapların çok sayıda ulus-devletçiğe bölünmesi de İsrail'in oluşumuyla bağlantılıdır. Günümüzde yeni kurulmakta olan Filistin ve Kürt ulus-devletçikleri de aynı program kapsamındadır.

1919-1922 Ulusal Kurtuluş Savaşında iki temel unsur olarak rol oynayan Türkler ve Kürtlerin bu tavrı tarihsel geleneklerine uygundu. Selçuklu, Eyyubi ve Osmanlı Hanedanlıklarında görüldüğü gibi, kurulan tüm iktidar-devlet oluşumlarında ortak bir tutum benimsemişlerdi. 19. yüzyılda her iki tarafla oynayan İngiltere hegemonyasının etkisiyle bu ortaklık bozulmak istendiyse de, bunda başarılı olunamadı ve ortaklık sürdürüldü. Dizginleri Yahudi milliyetçiliği ve Masonluğun ellerinde olan Jön Türklerin, sonraki adlarıyla İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin komplo ve provokasyonları da aynı tarihsel ortaklık geleneğini bozamadı. Ulusal Kurtuluş Savaşının zaferini belirleyen de son tahlilde bu tarihsel ortaklıktı.

Burada sorulması gereken temel soru, dokuz yüz yıllık stratejik müttefik ve Cumhuriyet'in asli kurucu unsuru olan Kürtlerin varlığının neden yadsındığıdır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurgulanış mantığını çözümlerken, Fransız ve Rus Devrimlerindeki Yahudi milliyetçiliğinin etkisini ve sermayesinin gücünü kesinlikle hesaba katmak gerekir. Bilindiği gibi Fransız kralları katı Katolik olup Yahudi aleyhtarıydı. Ortaçağdan beri Yahudileri gettolara kapatmada ve antisemitizmi geliştirmede önemli rol oynamışlardı. Rus Çarları da katı Ortodokstular ve Katoliklerden daha fazla Yahudi pogromlarında (katliamlarında) rol oynadılar. Gerek Yahudi entelektüelleri (Yazarları da diyebiliriz; daha önceleri peygamber unvanını taşıyorlardı) gerekse Yahudi sermayedarları (Tarih boyunca marjinal sermayenin önde gelen birikimcileriydi) bu krallık hanedanlarını iyi tanıyorlar ve bunlara diş biliyorlardı. Uygun buldukları zamanda bunlardan intikam almak için bileniyorlardı. Fransız ve Rus Devrimleri onlara bu fırsatı fazlasıyla sundu. Her iki devrime de boşuna burjuva devrimleri

denmemiştir. Devrimlerin ideolojik ve pratik hazırlanışında etkindiler. Her iki kralın idam edilmesinde ve devrimlerin burjuvazinin hegemonyasında gelişmesinde rolleri katalizör düzeyinde belirleyiciydi.

Şüphesiz bunların etkileri niceliklerinden değil niteliklerindendi. Kaldı ki, burjuvaziye öncülük edecek kadar sermaye ağırlıkları da vardı. Londra-Amsterdam hattında bir hegemonik yükselişi yaşayan Protestan Anglosaksonlarla ittifaklarının her iki devrim üzerindeki etkisi oldukça yüksekti. Liberal veya reel sosyalist çizgide gelişen devrimlerin arkasındaki temel itici güçlerdi. Anglosakson Protestan burjuva ulus-devletçiliği Avrupa'daki Katolik ve Ortodoks imparatorlukları hegemonik amaçlarla yıkıp parçalarken, temel yol göstericileri ve müttefikleri Yahudi entelektüelleri ve sermaye güçleriydi. Yahudi entelektüellerinin ve sermaye güçlerinin etkisini hesaba katmadan, Avrupa burjuva devrimlerini çözümlemek çok yetersiz ve dogmatik kalacaktır.

Anglosakson ulus-devlet hegemonyasına karşı çıkan Prusya burjuvazisiyle (Alman Habsburg Hanedanlarınca yönetilen İspanya ve Avusturya Katolik İmparatorluklarını da buna eklemek gerekir) Rus Çarlığı ve burjuvazisinin Yahudilere karşı soykırımlara kadar varan tavırlarının altında, giriştikleri hegemonik savaşları kaybetmelerinde Yahudilerin bu iki yönlü etkisinin, yani Anglosakson ulus-devlet projesine ve kapitalist moderniteye sundukları desteğin belirleyici rol oynadığına inanmaları yatar. Aynı hususlar Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü için de geçerlidir, hatta daha fazla geçerlidir. Çünkü İmparatorluk 1896'da toplanan ve Filistin'i Yahudi anayurdu olarak kabul eden Siyonist Kongre'nin kararları önünde bir engel konumundaydı. Yahudi militanlar ve sermaye sahipleri önce dostlukla Abdülhamit'ten Filistin'e Yahudi göçünün yolunu açmasını istediler. Abdülhamit istedikleri gibi davranmayınca (Yine de Yahudilerle sıkı fıkıydı) veya yaptıkları yetersiz kalınca, İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni kuran (Dönemin İngiliz Elçisi, Jön Türklerle İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin iktidara gelişini Yahudilerin İmparatorluğa el koyuşu olarak değerlendirir) Jön Türkler İmparatorluğu etkileri altına aldılar. İkinci Meşrutiyet (1908) ve 31 Mart 1909 darbeleriyle Abdülhamit'i de tıpkı Fransız Kralı ve Rus Çarı gibi etkisizleştirdiler. Cumhuriyet'in kuruluşuyla Anadolu ve Mezopotamya'daki etkilerini zirveye çıkardılar.

Çok daha çarpıcı olan bir benzerlik daha vardır. Fransız ve Rus Devrimlerindeki demokratik ulusçuların yani komünarların, Sovyetçilerin ve radikallerin tasfiyesiyle ulus-devlet diktatörlüklerinin kurulması tarzındaki gelişmenin Türkiye Cumhuriyeti'nde de tekrarlandığını görmekteyiz. Fransız Devrimi esas olarak halkın demokratik ulusal devrimiydi. Babeuf ve Robespierre gibi önderler bu gerçeği kanıtlar. Tıpkı Kral 16. Louis gibi onların da başlarının giyotinle kesilmesi, ulus-devletçi diktatörlüğe giden yolda atılan temel bir adımdı. Ulus-devlet Anglosakson modelinde geliştiği gibi, onların fiili denetiminin etkisini de taşıyordu. Tarihçilerin üzerinde birleştikleri görüş, Fransız Devriminin ulus-devletçilikle sonuçlanmasının İngiliz Anglosakson kapitalizminin hegemonik güç haline gelişinde en büyük adımlardan biri olduğudur.

Tam olmasa da, aynı görüş Rus İmparatorluğu'nun yıkılışı sonrasında kurulan Rus ulus-devleti için de ileri sürülebilir. Devrimin başlangıcında sadece Çarlık tasfiye edilmedi, demokratik Rus ulusçuluğu da Sovyetler Birliği somutunda tasfiye edildi. İyi bir Rus demokratik ulusçusu yani Sovyetçisi olan Kropotkin bizzat Lenin'e, Sovyetlerin ulus-devlet diktatörlüğüne kaymaması konusunda öneri ve uyarıda bulunmuştu. Daha sonra Rus ulus-devletinde olup bitenler Kropotkin'in öneri ve uyarılarını haklı çıkarmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda kademeli olarak önce kontrolü, sonra iktidarı eline geçiren İttihat ve Terakki Cemiyeti, özünde Yahudi militanları ve sermaye güçlerinin ideolojik ve pratik öncülüğünü ifade eder. Cemiyette diğer milliyetlerden kurucular ve yöneticilerin rolü belirleyici değildir. Türk ve Kürt katılımcılar da buna dahildir. Türk ve Kürt öğeler daha çok Yahudi etkinliğinin maskeleyicisi rolünü oynadılar. Kuruluşunda Cumhuriyet'in ulusal kurtuluşçu yönü kadar demokratik kurtuluş yönü de vardı. Devrim olarak başlangıçta demokratik ulusal güçlerin ittifakı ile başarılmıştı. Komünistler, İslâm ümmetçileri, Çerkezler, Kürtler ve Türklerden oluşan bir ittifak söz konusuydu. Fransız ve Rus Devrimlerinde olduğu gibi Anadolu Devriminde de demokratik ulus karakterli yapı komplocu yöntemlerle diktatoryal ulus-devlete dönüştürüldü. Burada da başrolü oynayan İngiliz hegemonyacılığıydı. Fakat Cumhuriyet ulus-devletçiliğinde sadece demokratik ulusal unsurlar tasfiye edilmedi. Yine öncü rol oynayan beş paşadan Mustafa Kemal dışındakilerin tasfiyesiyle de yetinilmedi. İngiltere'nin yeniden düzenlemek istediği Ortadoğu'daki minimal (İngiliz hegemonyasında kalacak büyüklükte ulus-devletler) ulus-devlet sisteminin köşe taşlarından olan Türkiye Cumhuriyeti, Ulusal Kurtuluş Savaşında düşünülenden çok farklı biçimde âdeta yeniden tasarlanıp inşa edildi. İsrail'in kuruluşuna giden yolda Proto-İsrail olarak kurgulandı. Musul-Kerkük meselesi (Kürdistan'ın parçalanması) bu konuda bir manivela olarak kullanıldı. Mustafa Kemal Paşa'nın önüne konulan 'ya Cumhuriyet ya Musul-Kerkük' ikilemi bu anlama gelmekteydi. Burada da bir taşla iki kuş vuruluyordu. Hem Musul-Kerkük ellerinden alınıyor (Misak-ı Milli'ye aykırı olarak), hem de orada İsrail'in kuruluşuna giden yolda bir ikinci Proto-İsrail Kürt oluşumunun temeli atılıyordu. Büyük Kuzey Kürdistan parçası ise Cumhuriyet tarihi boyunca kan revan içinde bırakılarak kıpırdayamaz hale getiriliyordu.

Kendi ümmet dincileri, baş müttefikleri komünistler ve Kürtlerle sürekli kavgalı olan, onların varlığını sürekli inkâr eden, sık sık provokasyonlarla imha ve idam eden bir Cumhuriyet'in gelişme ve büyüme şansı elbette olamazdı. Küçük bir azınlık olan bürokratik Türk burjuvazisiyle Yahudi unsurların bu yeni sınıf jargonuna Beyaz Türkler denilmektedir. Bunlar laik milliyetçiliği çok katı bir din olarak benimseyip Cumhuriyet'in tüm demokratik unsurlarını ötekileştirmişlerdi. Cumhuriyet tarihi bu özün korunmasından ibarettir. Menderes, Özal, Erbakan ve Ecevit gibi bazı devlet adamları Cumhuriyet'in bu özünü biraz aşıp içerde demokratikleştirme, dışarıda ise Ortadoğu'da minimalizmi aşıp maksimize etme sürecine girmek istediklerinde hemen tasfiye edil-

diler. Minimal diktatoryal özün 'tunç kanunu' ısrarla korundu. Bunun için Kürtlere, Müslümanlara ve Komünistlere, hatta Çerkezlere yönelik provokasyonlar ve komplolarla tasfiyeler sürekli gündemde tutuldu. Katliamlar, tutuklamalar ve idamlar hiç eksik olmadı. NATO'ya girildi. 1952'den bu yana Türkiye'yi fiilen Alman merkezli Gladio adlı gizli NATO ordusu yönetti. Ordu vesayeti ve darbeleri denilen süreçlerin arkasında hep Gladio vardı. Gladio yönetimi için sağ-sol, Alevi-Sünni, Türk-Kürt gerginlikleri sürekli çözümsüz bırakılarak askeri ve sivil diktatörlüğe gerekçe kılındı. 1925'ten sonra benzer rolü Kürtlere yönelik provokasyonlar oynuyordu. Soğuk savaştan sonra Türkiye Cumhuriyeti'ne yeni roller biçilmek istendi. Ne de olsa İsrail'in kuruluşu tamamlanmış, Ortadoğu'daki hegemonya ilerleme sağlamıştı. Sovyet Rusya tehdidi ortadan kalkınca (1990), Ortadoğu'da ABD'nin tam hegemonyası için tarihî gün doğmuştu.

Bu tarihî günün önemini anlamak için temel göstergemiz yine İsrail'in konumu olmak durumundadır. İsrail kurulmuş ama güvenlik sorunları halledilememişti. Arap milliyetçiliği tarafından her an yutulabilirdi. Bunun için kalıcı müttefiklere, yeni strateji ve taktiklere ihtiyacı vardı. 1920'lerde Türkiye Cumhuriyeti'nde Beyaz Türk ulus-devletçi diktatörlüğün oynadığı rolü bu sefer Kürdistan'da Beyaz Kürt ulus-devletçiliği oynayacaktı. 1990'lar dönemi ikinci bir 1920'ler dönemidir. 2000'lerin başlangıç yıllarındaki İkinci Körfez Savaşı için de aynı şeyleri söyleyebiliriz. 1990'ların başlarında Sovyetler Birliği'nin çözülüşü, kapitalist dünya hegemonyası (önder güç ABD) için yeni bir düşman belirleme sorununu ortaya çıkarmıştı. Sonuçta İsrail'in güvenliği temel alınarak, İslâm radikalizmi yeni tehdit veya düşman olarak ilan edildi.

Açığa çıkan bu yeni gerçeklik İsrail'in bölgedeki konumu üzerinde yeniden düşünmeyi zorunlu kılmaktadır. İsrail'in inşası herhangi bir bölge ulus-devletinin inşası değildir, olamaz da. İsrail sadece bir Yahudi ulus-devleti de değildir. Böyle anlamakla yetinilemez. İsrail'in kuruluşuna giden süreci yeniden göz önüne getirdiğimizde, Siyonist Kongre'nin toplanması (1896), Sultan Abdülhamit'in kıskaç altına alınması (1876-1909), İkinci Meşrutiyet darbesi, 31 Mart 1909'da Abdülhamit'in düşürülüşü, 23 Ocak 1913'te İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin bir darbe ile iktidarı ele geçirmesi, 1914'te bir oldu bittiyle Birinci Dünya Savaşına girilmesi, Sykes-Picot Antlaşması temelinde Ortadoğu'nun İngiltere ile Fransa arasında parçalanması, Balfour Deklarasyonu (1917 Filistin'de bir Yahudi yurdunun, İsrail'in kurulması planı), Filistin'de İngiliz mandacılığının kurulması ve TBMM'nin ilanı (aynı tarih, 1920), Ulusal Kurtuluş Savaşı sonrasında Lozan Antlaşması'nın kabulü ile birlikte Beyaz Türk ulus-devletçiliğinin demokratik ulus cumhuriyetçiliğini tasfiye edip (Ulusal Kurtuluş Savaşındaki ittifakı dağıtma ve azınlık diktatörlüğünü kurma) CHP diktatörlüğünü kurması (1923), 15 Şubat 1925'te Şeyh Sait'in provoke edilmesiyle Kürt katliamları sürecinin başlatılması (1925-1938), İngiltere-TC ittifakı (1939), İsrail'in kuruluşunun resmen ilanı (1948), TC'nin NATO'ya girişi (1952), 27 Mayıs darbesi (1960), 12 Mart darbesi (1971), 12 Eylül darbesi (1980), Çiller-Demirel darbesi (1993), Çevik Bir darbesi (1997) ve en son Ecevit'e darbe ve

AKP'nin hükümete getirilişi (2002), bunlara ek olarak Birinci (1990) ve İkinci Körfez Savaşları (2001'de görünüşteki Afganistan'ın işgali aslında İkinci Körfez Savaşı ve Irak'ın işgali için bir prova niteliğindedir) gibi olayların ve benzer birçok olayın birbirlerine zincirlemesine bağlı ve İsrail eksenli olduklarını görürüz. Ayrıca bölgede kurulan ulus-devletleri de (Bunlar için ayrı bir bölüm ayırmak gerekir) bu olaylar bağlamında düşünmek ve bu zincire eklemek gerekir. Kilometre taşları niteliğindeki tüm bu olayların iç bağlantısına girmeden rahatlıkla diyebiliriz ki, İsrail'in inşa süreci bölgede Anglosakson hegemonyasının gelişmesinin temel göstergesi durumundadır. İsrail, Osmanlı İmparatorluğu'nun bilinçli yıktırılışından sonra bölgenin yeni hegemonyasının ÇEKİRDEK GÜCÜ olarak tasarlanmış ve inşa edilmiştir. İngiltere-ABD hegemonyası dünyada neyse, bölgenin yeni hegemonik gücü olan İsrail de Ortadoğu için odur. İsrail küçük bir Yahudi ulus-devleti değildir sadece, aynı zamanda büyük bir hegemonik güçtür.

AKP Hükümetinin damgasını vurmaya çalıştığı Cumhuriyet'in temel kurgulanışı değişmemekle birlikte, hegemonik sistemin yeni baş düşman tespitine göre kısmi bir dönüşüme uğratılmaktadır. 1920'lerde esas olarak İsrail'e giden yolda bir ön oluşum olan laik ve milliyetçi Cumhuriyet, 2000'lerde İslâm radikalizmi ile İran ve Arap milliyetçiliğini İsrail'e yönelik tehdit olmaktan çıkarmayı amaçlayan bir Ilımlı İslâm Türk Cumhuriyeti'ne dönüştürülmek istenmektedir. CHP'nin damgasını vurduğu Birinci Cumhuriyet döneminde, esas olarak toplumda egemen olan İslâm ümmetçiliği laik-ulusçu devletle tasfiye edilmek istenmiştir. Altı yüz yıllık İslâmî hegemonik güç olan Osmanlı Sultanlarının aynı zamanda halife unvanını da ellerinde bulundurmaları, Cumhuriyet'e güçlü bir İslâmî ümmetçi miras bırakmıştır. İslâm âleminde bu İslâmî ümmet bütünlüğü korundukça, İngiliz hegemonyasının ve bunun bölgedeki çekirdeği olacak İsrail'in inşası son derece güç olacaktı. Laik ulusçu CHP diktatörlüğü altındaki Cumhuriyet'e biçilen rol, bu ümmetçi bütünlükte parçalanmaya giden yolu açmasıydı. İngiltere ulus-devlet silahını bu amaçla dünyanın birçok köşesinde kullanmıştı. Ortadoğu için de bu son derece gerekli ve etkin bir silah olacaktı. Cumhuriyet'in demokratik ulus temelinden kopartılıp, acele ve çok kanlı biçimde katı Beyaz Türk ulus-devletine dönüştürülmesi ancak bu stratejik rolü ile izah edilebilir.

Daha sonraki kilometre taşı niteliğine sahip gelişmeler bu strateji doğrultusunda olacaktır. 1920'lerde ulus-devlet olarak Cumhuriyet'in önüne konulan ikinci misyon, Sovyet Rusya'nın Ortadoğu'ya yönelik yayılmasını ve ayrıca Cumhuriyet Türkiye'sinde komünizmin gelişmesini önlemeye yönelikti. Türkiye'nin iç ve dış politikası esas olarak bu iki temel amaca göre şekillenmişti. Denetleyici güç İngiltere idi. 1979'da İran İslâmî Devrimi ve aynı tarihte Afganistan'da başlayan Sovyet Rusya işgali bölgede tesis edilen ulus-devlet dengesini kökten sarsmıştı. Birinci Cumhuriyet döneminde Ortadoğu'da İngiliz ve ABD himayesinde kurulan ulus-devlet dengesi İsrail bağlamında tamamlanmıştı. Eksik halka Kürt ulus-devletiydi; o da kurulma aşamasındaydı. Şu hususu önemle belirtmek gerekir ki, 1979 İran İslâmî Devrimi ve Sovyetler Birliği'nin

Afganistan'ı işgaline kadarki süreçte, Ortadoğu'da İsrail (müttefikleri İngiltere ve ABD ile ortak olarak) hegemonyasında ulus-devlet dengesine varılmıştı. Ortadoğu'daki ulus-devletçiliğin iddia edildiği gibi bağımsız ulus gereği olmayıp kapitalist modernitenin bölgedeki hegemonik hesaplarına uygun olarak düzenlenmiş olması, İsrail'in hegemonik çekirdek güç olarak varoluşunu gayet iyi izah etmektedir. Ortadoğu'da ulus-devlet sistemi İsrail'in gerçekleşmesinin önkoşulları niteliğinde olup hegemonyanın, dolayısıyla İsrail'in varlığının sürekliliik kazanması için gerekli bir sistemdir. Sistemin bu mantığı Türkiye Cumhuriyeti'ne ilişkin minimalizmi de gayet iyi açıklamaktadır.

1979'lardan itibaren sisteme yönelik olarak iki kanaldan gelen tehdit (Sovyet Rusya ve İslâmî İran) Türkiye Cumhuriyeti'ndeki dönüşümün temel dış nedeni olmakla birlikte, içte üst boyutlara varan demokratik ulus muhalefeti de tehdit teşkil etmekteydi. Bu iki tehdit yüzünden zaten güçlü bir konumda olan Gladio çerçevesinde 12 Eylül 1980 darbesinin gerçekleştirilmesi sistemin vazgeçilmez çıkarları gereğiydi. Birinci Cumhuriyet döneminin laik ulusçu ideolojisi yeni tehditler nedeniyle yetersiz kalmaktaydı. Türk-İslâm sentezi her iki tehdidi önlemek açısından gerekliydi. İkinci Cumhuriyet döneminin resmi ideolojisinin Türk-İslâm sentezi olarak geliştirilmesi bu bağlamda anlamını bulur. İran İslâm radikalizmine Türkiye'nin ılımlı Türk-İslâm sentezciliği ile yanıt verilecek, ayrıca demokratik ulus hareketleri de faşist terörle imha edilecekti. Gladio'nun denetiminde esas olarak bu iki yönlü iç ve dış tehdide karşı böylesi bir darbe cumhuriyetiyle -İkinci Cumhuriyet ile- yanıt verilecekti. Uygulamalar da bu yeni ideolojik konsept temelinde oldu. AKP 1980'de başlayan İkinci Cumhuriyet döneminin daha yaygın ve oturmuş aşamasının hegemonik partisi olarak tasarlandı. İkinci Cumhuriyet'in temel iç ve dış politikalarına bağlı, ama artık hegemonyasını tamamlamak isteyen bir parti olarak kurgulandı. Bir nevi İkinci Cumhuriyet'in CHP'si olarak tasarlandı. Geçen sekiz yıllık uygulamaları da bu ifadeyi doğrulamaktadır. Günümüzde AKP'nin İsrail'le yaşadığı yapay çelişkiler kimseyi şaşırtmamalıdır. Aralarında hiç çelişki olmadığı da iddia edilemez; fakat bu çelişkiler aynı hegemonik sistem içinde çözülebilir çıkar çelişkileridir.

Birinci Cumhuriyet döneminde de Proto-İsrail olarak ciddi ve kanlı geçen çelişkiler yaşanmıştı. Genç Türk bürokrat burjuvazisi Yahudi sermayesiyle olan ittifakını sürekli kendisinden yana yontmaktaydı. Yahudilerin, Masonların payını sürekli azaltmak istiyordu. İngiliz yanlısı Maliye Bakanı Cavit Beyin (İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin önde gelen liderlerinden) 1926'da idam edilmesinden 1943'te Varlık Vergisi adı altındaki el koymalara kadar varan birçok uygulama Yahudi sermayesini sürekli kırpma amaçlıydı. Tüm bu olaylara rağmen, Türk Yahudiliği sistemin ideolojik, politik ve ekonomik yapısına hep damgasını vuran belirleyici güç konumunda kaldı. Ordu ve dış politikada da ağırlıkları hep belirleyici oldu.

AKP ile Türk burjuvazisinin yeni bir kanadı, Konya ve Kayseri merkezli Anadolu özel sermayesi, Yahudi sermayesinden ve devletteki (Birinci Cumhuriyet'teki) gücünden daha fazla pay istemektedir. ABD-İngiltere-İsrail üçgeni-

nin Ortadoğu'daki hegemonyasına hizmet etmek için bizzat bu üçlü tarafından oluşturulan AKP, hegemonyaya hizmet karşılığında payının arttırılmasını talep etmektedir. Bunun yolu da ordunun kendisine yönelik vesayetinin hafifletilmesi, kendisine karşı yeni darbelerin düzenlenmemesi ve Ortadoğu'daki sömürü pastasından daha fazla pay ayrılmasıdır. İsrail bu yeniyetme Anadolu burjuvazisini biraz aşırı bulmakta, taleplerini kısmasını beklemektedir. Ayrıca 'bölgesel güç', 'küresel güç' teranelerini fazla abartılı bulmakta, bölgede ve dünyada kimin hegemon olduğunu doğru okumasını istemektedir. AKP'ye biçilen rol, İran Şii milliyetçiliği ile Arap radikal İslâmcılığını ve laik milliyetçiliği yumuşatıp hegemonik sisteme entegre etmektir. Bunun için ordu ve dışişlerinde kendisine bir rol tanıdıkları açıktır. AKP de bu rolü oynuyor. Bu kısma ilişkin çatışma görüntüsü danışıklı dövüştür, ama pay arttırımına ilişkin çelişkileri gerçektir, ancak bunlar sistem içinde çözülebilecek çelişkilerdir. Orta ve uzun vadede AKP'nin hegemonik sistemle tam uyumu kaçınılmazdır. Dik kafalılık ederek, hele İran'la ve radikal İslâm'la, hatta Ilımlı İslâmcılıkla ittifak kurup hegemonik sistemi zorlarsa, eski seleflerinin ve CHP'nin başına gelenlerden farklı bir durum yaşamayacaktır.

Türkiye'nin sistemin zayıf halkası olduğu rahatlıkla söylenebilir. Sistemden kopması ihtimali zayıf bir olasılık değildir. Kopma iki eksende gelişebilir: Birinci eksen, eğer aldatmaca değilse, İran, Suriye, hatta Rusya ve diğer BRIC ülkeleriyle (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin) geliştirmek istediği, eksen kayması olarak da yorumlanan ve küresel güç olmaya kadar varacak kuvvetli bir bölgesel güç olma, böylelikle İsrail, ABD, İngiltere ve AB hegemonyasına karşı çıkma yoludur. İmkânsız olmasa da, mevcut Türkiye Cumhuriyeti'nin öz varlığı ve somut dengeleri itibariyle bu yol çok zor geçilebilecek bir yoldur. İkinci kopma eksenine giriş, Cumhuriyet'in Ulusal Kurtuluş Savaşındaki ittifaklarının demokratik ulus temelinde güncelleşmesiyle mümkündür. Kapitalist modernitеden kopmayla sonuçlanabilecek bu yolda, ulusal ve bölgesel düzeyde yaşanan temel sorunlar ancak demokratik modernite ile köklü çözüm şansına kavuşabilir.

B- ARAP ULUS-DEVLETLERİ VE İSRAİL'İN KURGULANIŞI

Ortadoğu'nun yaşadığı bunalımın temel kaynaklarından bir diğeri, Arap ulus-devletlerinin ve İsrail'in birlikte inşa süreçleridir. İngiltere 19. yüzyılın başından itibaren Osmanlı İmparatorluğu üzerinde operasyonlara başladığında, Arap şeyhlerini koçbaşı olarak kullandı. Balkanlarda Grek kökenli Ortodoks din adamlarını kullanıp Yunan ulus-devletinin inşasına destek vererek, İmparatorluğun Balkanlardaki çözülüşünü hızlandırdı. İmparatorluğun güneyinde bulunan ve Hindistan yolu üzerinde stratejik bir konuma sahip olan Arabistan Yarımadasında benzer bir faaliyeti, yani Arap ulus-devletçiliğini Müslüman din adamlarının üst hiyerarşisini temsil eden şeyhler aracılığıyla desteklemeye başladı. Aynı dönemde Kürdistan üzerinde de Süleymaniye kökenli tarikat önderleriyle (Nakşiler ve Kadirîler başta olmak üzere) benzer girişimlerde bulundu. İran Şahlığı'nın güneyi üzerinde de gittikçe artan kontrolünü geliş-

tirdi. Önce isyanlarla başlayan süreç, Birinci Dünya Savaşından sonra mandater rejimlerle, İkinci Dünya Savaşıyla da tam teşekküllü ulus-devletlerle sonuçlandı. Bu arada Osmanlı İmparatorluğu tasfiye oldu. Bölgede büyük bir boşluk oluştu veya oluşturuldu. İngiltere'nin kendisi Hindistan'da yaptığının aksine direkt bir sömürgeci güç olarak bölgeye yerleşmedi. Ama rakip bir güç de bırakmadı. Türkiye Cumhuriyeti'ni Arap manda rejimleriyle aynı çerçevede (Sivas Kongresi'nin ana tartışma konusu İngiliz veya ABD mandacılığı üzerineydi) ve aynı tarihte (1920) kurgulamak istedi. M. Kemal'in radikal duruşu (Fransız Devrimi'nde İngiliz tasarımı olan Meşruti Anayasal Krallığa karşı Montagnarların, Robespierre ve arkadaşlarının radikal cumhuriyetçi çıkışlarına oldukça benzeyen duruşu) sonucu cumhuriyete doğru çevirdi. Fakat özde değişen hiçbir şey yoktu. Arap manda rejimleri de kısa bir süre sonra benzer ulus-devletlere dönüşmüşlerdi. Krallık veya cumhuriyet adlarını takmaları minimalist ulus-devletçi özlerini değiştirmiyordu.

İsrail'in doğuşunun hızlanması da tam bu sürece denk düşer. Yahudi kabilesi üzerine daha önceki bölümlerde ifade edilenlere ilaveten, İsrail'in kökeninin bu kabilelere ve ideolojilerine (Yahudi ideolojisi-tek tanrılı dinler ve milliyetçilikler) dayandırıldığını bir kez daha belirtmeliyiz. İsrail özünde 1550'lerde Amsterdam-Londra hattında modern devlet olarak gelişen, yaklaşık dört yüz yıl süren ve Avrupa'yı kan deryasına çeviren ulus-devlet savaşlarının doğal bir ürünüdür. Ulus-devlet inşacılığında Yahudi entelektüalizmi ve sermayeciliği (kapitalizmi) hep öncü rol oynamıştır. Ancak Katolik, Ortodoks ve İslâmî İmparatorlukların parçalanmasıyla Yahudilerin özgürlüklerine kavuşacaklarına ve giderek süreç içinde gelişen Yahudi milliyetçiliğinin Siyonist ideaları temelinde bir İsrail-Yahudi devletinin kurulacağına inanılmaktaydı. Birinci Dünya Savaşı öncesi, sırası ve sonrasında bu inançlı, bilinçli ve örgütlü çalışmalar sonuç verdi. Osmanlı İmparatorluğu'nun enkazı üzerinde kurulan minimalist Türkiye Cumhuriyeti ulus-devletçiliğiyle birlikte, çok sayıda minimalist Arap ulus-devletçiğinin yol açtığı ortamda, kutsal Sion ideolojisinin amaçladığı Yahudi ulus-devleti İsrail (1948) resmen ilan edildi. Türkiye Cumhuriyeti kendi Proto-İsrail özünü kanıtlarcasına, bu devleti tanıyan ilk ulus-devlet oldu.

İsrail'in kuruluş ve ilanı sıradan bir olay değildir. İsrail bölgede hegemonik rol oynayan en son güçler olan Osmanlı İmparatorluğu ve İran Şahlığı'nın bağımlı minimalist ulus-devletlere dönüştürülmelerinden doğan iktidar boşluğunu dolduran kapitalist modernite hegemonyacılığının çekirdek hegemon gücü olarak doğmuştur. İsrail'in çekirdek bir hegemon güç olarak kurgulanışı çok önemli bir hususdur. Bu demektir ki, bölgedeki diğer ulus-devletler hegemon güç olan İsrail'in varlığını tanıdıkça meşru kabul edilecekler, tanımamaları halinde savaşlarla hizaya getirilinceye kadar yıpratılarak tanıyacak hale getirileceklerdir. Türkiye Cumhuriyeti, Mısır, Ürdün ve bazı Körfez ülkeleri İsrail'i ilk tanıyanlardan oldukları için meşru birer ulus-devlet olarak kabul edilip sistem içine alınmışlardır. Geriye kalanlarıyla İsrail ve müttefikleri ve diğer ülkelerle birlikte savaş devam etmektedir. Filistin sorunu çerçevesinde Araplarla, Körfez sorunu çerçevesinde diğer İslâm ülkeleriyle yürütülen savaşlar ve

çatışmalar İsrail'in bölgedeki hegemonik varlığıyla yakından bağlantılıdır. İsrail'in hegemonyası tanınıncaya kadar bu çatışma, komplo, suikast ve savaşlar devam edecektir.

Kapitalist modernitenin Ortadoğu'daki hegemonik kurgulanışını doğru kavramadıkça, neden yirmi iki Arap ulus-devletinin inşa edildiğini de doğru kavrayamayız. Ulus-devletçi küçük-burjuva bağımsızlıkçılığının sağ-sol, dinci-mezhepçi, etnikçi ve kavmiyetçi tarih yorumlarıyla Ortadoğu'da kurgulanan kapitalist modernite doğru çözümlenemez. Bu bağlamda Arap sorununun gerçeklikte olduğu gibi kavranması (tıpkı Türkiye Cumhuriyeti ve diğer Türki cumhuriyet ve toplulukların sorunlarının doğru kavranmasında olduğu gibi), öncelikle kapitalist modernite hegemonyacılığının Ortadoğu'daki kurgulanışı ve tesis edilmesinin doğru kavranmasını gerektirir. Kendi başına filan 'ulus-devletin şanlı kuruluşu' gibi gerçeklerle alay eden tarih ve toplum zihniyetleriyle hiçbir devlet ve toplum sorunu kavranamaz. Dolayısıyla Arap sorunu sadece İsrail ile ilgili bir sorun olmadığı gibi, bir Filistin-İsrail sorununa da indirgenemez. Arap toplumlarının yaşadığı en derin birincil sorun, öncelikle Arapların yirmi iki ulus-devletçiğe bölünmesinden kaynaklanmaktadır. Bu yirmi iki devlet kapitalist modernitenin kolektif ajan örgütü olmaktan öteye bir rol oynayamaz. Varlıkları Arap halkları açısından en temel sorundur. Bu bağlamda Arap sorunu bölgede kapitalist modernitenin kurgulanışı ve tesisiyle ilgili bir sorundur. Ancak bu kapsamda, yani kapitalist modernitenin bölgedeki hegemonik gücü olarak İsrail ile ilgili bir sorunları olabilir.

Fakat unutmayalım ki, İsrail'i inşa eden güçlerle yirmi iki Arap-ulus-devletini inşa eden güçler aynıdır. Dolayısıyla İsrail'le ilişkileri ve çelişkileri kamuflaj niteliği taşır. Özde onlar da aynı hegemonik sistemi paylaştıkları için, bu çelişkiler güçlü olsa bile, ancak kapitalist modernitenin dışına çıkmaya cesaret ettiklerinde anlam taşıyabilir. Hem aynı kapitalist modernite hegemonyası içinde kalacaksın, hem de İsrail'i tanımayacaksın! Maskeli, sahte diplomasi işte bu gerçeği inkâr etmekten kaynaklanmaktadır. İster radikal İslâm, ister Ilımlı İslâm, ister Şia İslâm'ı olsun, kapitalist modernite yerine ikame edilmek istenen bütün İslâmî milliyetçi yaklaşımlar koca bir sahtekârlıktan ibarettir. Çünkü bu İslâmcılık 19. yüzyılın başından itibaren kapitalist modernitenin hegemonyasında gelişen bir milliyetçilik türevi olup, İslâm uygarlığıyla da ilişkisi olmayan, kapitalizmin Ortadoğu'daki İslâm ülkelerine özgü bir ideolojik aracıdır. Son iki yüz yıldaki siyasal İslâmcılıklar, kapitalist hegemonyanın maskeli ajanları olmaktan öteye bir rol oynayamazlar. Çünkü kapitalist modernite bağlamında böyle kurgulanıp harekete geçirilmişlerdir. Zaten son iki yüzyılda Ortadoğu'daki ulusal ve toplumsal sorunları daha da derinleştirmekten öteye rol oynayamamaları bu gerçekliği doğrular. Komünalizmin, demokratik ulusalcılığın önündeki temel ideolojik ve politik engellerdir. Kültürel İslâm farklı bir konu olup, bu İslâm'ı gelenek bağlamında savunma ve sahip çıkmanın anlamlı ve pozitif bir yönü vardır.

Eğer kapitalist modernite bağlamını aşamazsa, Arap-İsrail ve Filistin-İsrail çatışmaları kedi ile fare arasındaki kavgaya benzemekten kurtulamaz. Sonuçta

ortaya çıkan, yaklaşık yüz yıldır bütün Arap halklarının yaşam enerjisinin sonucu önceden belli olan bu çatışmalarla heba edilmesidir. Bu çatışmalar icat edilmeseydi, sadece petrol gelirleri üzerinde on tane Japonya bedelinde bir Arabistan söz konusu olabilecekti. Bu saptamadan çıkan en önemli sonuç, Ortadoğu'daki ulus-devlet sistematiğinin iddia edildiği gibi temel ulusal ve toplumsal sorunların çözüm kaynağı olmadığı, tersine sorunları geliştirmenin, ağırlaştırmanın, derinleştirmenin ve içinden çıkılmaz hale getirmenin kaynağı durumunda olduğudur. Ulus-devlet sorun çözmez, sorun üretir. Daha da ötesi, aynı sistem sadece Ortadoğu devletlerini değil, toplumlarını da güçleri tükeninceye kadar birbirleriyle çatıştırarak tüketmenin aracıdır. Irak gerçeği bu tespiti gayet iyi doğrulamaktadır. Burada sorumluluğu tümüyle kapitalist moderniteye yıkamayız. Sorun çözücü ve kurtuluşçu olarak ortaya çıkan İslâmcı ve solcu (reel sosyalist) ideolojiler ve politik organizasyonlar da en az kapitalist modernitenin taşıyıcı unsurları (Jön Türk, Jön Kürt, Jön Arap, Jön Fars) kadar sorumludur. Yaklaşık yüz yıldır halklarına önerdikleri hiçbir yöntem ve program başarılı olmadığı gibi, bunlar kapitalist modernitenin bölgesel inşasına hizmet etmekten ve bu temelde kullanılmaktan öteye rol oynayamamışlardır. Arap ulus-devletçi ideolojiler ve politik örgütlenmeler bağlamında da bu gerçekliklerin rolünü inkâr edemeyiz.

Arap sorunları da Türk, Türkiye sorunları gibi çözülmez sorunlar değildir. Burada sorunlar iki ana eksen üzerinde çözümlenmeye ve çözülmeye çalışılmaktadır: Birinci eksen, aynı sistem içinde kendi devlet ve toplum paylarını arttırarak, bunun için güdümlü çatışmalar yaratarak sonuç almaya dayanmaktadır. Filistin Kurtuluş Örgütü de dahil, Arap ulus-devletlerinin son elli yıldır denedikleri çatışma yöntemiyle varmak istedikleri sonuç budur. Mısır ile varılan Camp David benzeri anlaşmalarla bu eksen er ya da geç tamamlanmak istenecektir. Fakat bu yol Arap toplumsal sorunlarını daha da ağırlaştırmaktan ve radikal çözümlere zorlamaktan öteye bir anlam ifade etmez. Bu yol petrole dayalı Arap oligarşik ulus-devletçilerini tatmin edebilir; ama halklarının çok derin olan ekonomik ve demokratik taleplerini asla karşılayamaz. Arap halklarının tarih boyunca dağ gibi birikmiş ekonomik ve demokratik sorunları vardır. Kapitalist modernitenin uydusu olan Arap ulus-devletleri bu sorunları çözmek bir yana, çözümün adını bile ağızlarına almak istemezler. Sürekli ağırlaştırılarak, sahte dinci ve mezhepçi çatışmalarla gizlenerek sorunlar öyle bir noktaya doğru evrilmektedir ki, ya Irak örneğinde görüldüğü gibi sonuna kadar çözülme, dağılma ve çatışmalara götürmekte, ya da köklü ekonomik, sosyal, kültürel ve demokratik ulusal çözümler istemektedir.

Arap sorunlarının çözümünde ikinci ana eksen ancak kapitalist modernitenin aşılması temelinde söz konusu olabilir. Burada sistemden kopuş söz konusudur. İslâmî radikalizmin veya siyasi İslâm'ın alternatif modernite teşkil edemeyeceğini çok iyi bilmek gerekir. İslâm kültür olarak ancak kapitalist moderniteye alternatif bir modernite yaşamında rol oynayabilir. Tüm Ortadoğu halklarının tarihsel ve toplumsal gerçekliklerine uygun modernite paradigması Arap halkları için de en güçlü ve doğru seçenektir. Halklar için alternatif

modernite, kapitalist moderniteye karşı hep mücadele içinde olmuş, demokratik ulus, sosyalist, ekolojist, feminist ve kültürel hareketlerin bütünlüğünden oluşan demokratik modernitedir.

Arap sorunları bağlamında ikinci önemdeki sorunlar demeti İsrail'in varlığıyla bağlantılıdır. Arap milliyetçiliği, İslâmcılığı ve ulus-devletçiliğinin İsrail'e bakışı bizzat İsrail-Yahudi ideolojisinin hegemonyasınca güdümlenmiştir; İsrail-Yahudi ideolojisi ve devleti tarafından çizilen sınırların içinde kalmaktadır. Aynı modernite içinde kaldıkça, küçük bir nüfusu bulunan İsrail hegemonyasının oyuncağı olmaktan öteye rol ifade edemez. İsrail'in kendisi de kendi icadı olan kapitalist modernitenin tutsağı olmaktan kurtulamaz. Arap denizinin ortasında kendisini her an boğmaya hazır güçlerin varlığını çevresinde hissettikçe, İsrail, atom da dahil, teknolojik silah üstünlüğü ile kendini savunmaktan asla geri kalmayacaktır. İsrail ya kendi hegemonyasında kendisiyle barışmış bir Ortadoğu ulus-devlet dengesini yaratacaktır ki, anlatmaya çalıştığımız nedenlerle bunun ne kadar güç olduğu ortaya çıkmış bulunmaktadır; ya da kendi var ettiği sistemin tutsaklığından kurtulmak istiyorsa, kapitalist modernitenin aşılmasını göze almak durumundadır. Demokratik modernite Ortadoğu cangılında sadece Yahudi sorunu için değil, etrafı kendi yarattığı milliyetçi ve dinci canavarlıklarla kuşatılmış İsrail devlet sorunu için de kalıcı çözüm yolunu oluşturan seçenek konumundadır.

C- İRAN Şİİ ULUS-DEVLETÇİLİĞİ VE ORTADOĞU'DAKİ ROLÜ

Türkiye Cumhuriyeti'nin aksine, İran devlet geleneği minimalizme çekilmeyi kolayca kabul etmemektedir. Modern çağdaki İran Şahlığı bile Cumhuriyet'ten daha çok minimalizme karşı direndi. 1979 İran İslâm Devrimi Ortadoğu'ya özgü sınırları çizilen ulus-devlet minimalizmine ve denge sistemine karşı önemli bir tavır geliştirdi. Başından itibaren İsrail hegemonyasına karşı kendi hegemonyasını dayattı. Türkiye Cumhuriyeti ve Arap ulus-devletleri İsrail'i mümkün kılan ulus-devlet sisteminin meşruiyetini kabul etmiş oldukları halde, İran İslâm Devrimi tüm tutarsızlığına rağmen çizilen statüyü olduğu gibi kabul etmemiş, karşı hegemonyayı oluşturma çabasına girişmiştir. Günümüzde gözlemlenen İran-İsrail gerginliği sadece iki ulus-devlet arasında olmayıp, hegemonya peşinde koşan iki güç sistemi arasında cereyan etmektedir.

Hegemonya peşinde koşan ikinci bir güç olması nedeniyle İran üzerinde daha yakından durmak gerekir. Savunmanın diğer ciltlerinde de bahsettiğim gibi, İran devlet geleneğinin kökeni Med Konfederasyonu'na kadar (M.Ö. 1000-550) gitmektedir. Med-Kürtlerle benzer bir kültürü paylaşmaktadır. Zerdüştlük ve Mitraizm bu kültürün tarihte varlığını duyuran iki önemli kaynağıdır. İlk İrani devlet olan Pers İmparatorluğu tamamen Med Konfederasyonu'nun izleri üzerinde kurulmuştur. Bir nevi Medlerin de başat rol oynadığı bir imparatorluk aşamasına denk düşmektedir. İlkçağ köleliğinden antikçağ (M.Ö. 1000-500) köleliğine geçişte temel rol sahibidir. Grek ve Roma antik köleciliği varlığını Pers-Med yayılmacılığına borçludur. İskender fetihleriyle başlayan Helenistik Çağ (M.Ö. 300-M.S. 300) Doğu-Batı kültürü arasında yaratıcı bir

sentezi ifade eder. Roma ile Partlar ve Roma (Bizans) ile Sasaniler (yaklaşık M.Ö. 100 - M.S. 630) arasında yüzlerce yıl süren dünya hegemonya savaşlarının yarattığı derin bunalım İslâmiyet'in hegemonik güç olarak yükselişiyle sonuçlanmıştır. İran devlet geleneği İslâmî fetihlerden Safevi Hanedanlığı'nın kuruluşuna kadar geçen (M.S. 650-1500) yaklaşık bin yıllık süre boyunca kendi kültürüne yabancı Arap, Türk ve Moğol Hanedanlıkları tarafından temsil edilmiştir. Şiilik Safevi Hanedanlığı'yla devlet ideolojisi haline gelmiştir. Modern İran'ın temelleri bu dönemde atılmıştır. Kürdistan üzerinde Osmanlı İmparatorluğu'yla giriştiği hegemonik savaş 1639 Kasr-ı Şirin Anlaşmasıyla sonuçlanmıştır. Kürdistan modern çağa girişte ilk defa bu anlaşmayla ikiye bölünmüştür. Kürdistan'da olası modern bir devlet oluşumu bu bölünmeyle önemli darbe almıştır. Kürt beyliklerinde iç özerklik temelinde hegemonik güçle ortak yaşama politikası iyice yerleşmiştir.

Birkaç hanedan değiştiren İran devleti, Birinci Dünya Savaşından sonra tıpkı Türkiye Cumhuriyeti ve Afgan Şahlığı örneğinde olduğu gibi İngiltere'nin hegemonik hesapları sonucu modern bir ulus-devlet olarak yeniden inşa edilmiştir. Tıpkı M. Kemal'le uzlaşıldığı gibi, Rıza Şah'a da iktidar minimal bir İran karşılığında tevdi edilmiştir. İngiltere bu dönemde minimize ettiği Türkiye Cumhuriyeti, İran ve Afgan Şahlığı'nı Sovyet Rusya'nın güneye iniş yolu üzerinde birer tampon ulus-devlet olarak kurgulamış ve tesis etmiştir. Bu alanları klasik sömürge rejimlerine dönüştürmemesi güçsüzlüğünden değil, Sovyet Rusya'nın yayılmasından çekindiği içindir. Tampon devlet politikası 19. yüzyılın başlarından günümüze kadar genellikle başarıyla uygulanan bir İngiliz sistemidir. Rıza Şah Hanedanlığı İran kültür geleneğini bir tarafa bırakan Batı taklidi bir modernite programı uyguladı. Önce İngiltere, sonra ABD ve hatta İsrail'in uydu bir rejimi olarak ayakta tutulmaya çalışıldı. Ortadoğu ulus-devletlerinin uydu devlet niteliği en açık biçimiyle son Pehlevi Hanedanlığı'yla sergilenmiştir. Asker ve polis gücüyle ayakta tutulan bu devletler hegemonik gücün desteğini çekmesiyle bir günde devrilmişlerdir. Pehlevi Hanedanlığı'nın sonu da böyle olmuştur.

1979 İran İslâm Devrimi siyasi olduğu kadar kültürel bir devrimdir. Bu devrim gücünü sadece Şii ulemanın örgütlenmesinden almadı; tersine esas gücünü İran halkının kökleri tarihin derinliklerinde olan toplumsal kültüründen aldı. Devrim başlangıçta tıpkı Fransız, Rus ve Anadolu Devrimlerinde yaşandığı gibi demokratik ulusal nitelikteydi. Geniş bir demokratik ulusal güçler ittifakına dayanıyordu. Komünistlerden, Şii ümmetçilerinden ve başta Kürtler olmak üzere diğer İrani halkların yurtsever kesimlerinin geniş dayanışmasından kaynaklanan demokratik ulus ittifakı zaferin esas sahibiydi. Ama tarihsel ve toplumsal yönetim geleneği daha güçlü olan Şii ulema ve orta tüccar (bazar) zümresi kısa süre içinde kendi hegemonyasını kurdu. Diğer müttefiklerini acımasızca ezdi. 1920'lerin Türkiye Cumhuriyeti'nde de benzer hegemonik bir süreç yaşanmıştı. Devrimin demokratik ulus temeli Şii ulema tarafından saptırılsa da, özünde kapitalist moderniteye aykırılık teşkil etmekteydi. Şii oligarşi tarihsel ve kültürel anlamı oldukça büyük olan bu anti-

kapitalist birikimi kapitalist sistemin hegemonik güçlerine karşı varlığını meşrulaştırmada bir koz olarak kullanmak istedi. Halen de bu temelde kullanmak istemektedir. İran oligarşisinin tüm çabası devrimin anti-modernist (anti-kapitalist) temelini Batılı hegemonik güçlere karşı bir silah olarak kullanarak, Ortadoğu ulus-devlet dengesinde onaylanmış ve itibarlı bir konuma yerleşmektir. Farklı bir modernite anlamında özünde kapitalist moderniteyle çelişkisi yoktur. Sistemle var olan çelişki, tıpkı Arap ulus-devletlerinde ve Türkiye Cumhuriyeti'nin birinci ve ikinci aşamalarında taktik hesaplarla sistem içinde azami pay elde etme, onaylanma ve desteklenme karşılığında yararlanmalarına benzer bir amaçla kullanılarak, aynı sonuçlar elde edilmek istenmektedir. İran geleneğinde güçlü bir konumda olan bazar'ın tipik tüccar pazarlığı söz konusudur. İran'da çelişki tam da bu noktada başlamaktadır. Güçlü kültürel gelenek kapitalist moderniteyle uzlaşmış bir Şia oligarşisini de kabul etmemektedir. Dolayısıyla İran'daki çelişkinin iki alternatif modernite arasında bir mücadeleye dönüşme şansı her zaman vardır. Türkiye ve Arap ulus-devletlerinin aksine kolayca tasfiye edileceğe de benzememektedir.

Ağırlıklı olarak söylem düzeyinde sürdürülse de, İran oligarşisi günümüzde İsrail'le Ortadoğu üzerinde hegemonik bir çatışmaya girişmiş bulunmaktadır. Özellikle nükleer çalışmalarını bu amaçla ikinci bir koz olarak kullanmaya çalışmaktadır. Şia geleneği tarihte de hegemonya peşinde koşmuştur. Arkasında binlerce yıllık hegemonik bir İran'ı silah olarak tutmakta, fakat kapitalist modernite koşullarında kendi gücünü abartmaktadır. Sistemin azami küreselleştiği bir çağda, eğer köklü modernite tercihine yönelmezse, İran Şia oligarşisinin başarı şansı çok zayıftır. Kendisini BRIC ülkelerine benzeterek blok oluşturma hesapları da yapmaktadır. AKP'nin İkinci Cumhuriyeti ile de anti-PKK temelinde kurmaya çalıştığı ittifakı Suriye ile birlikte genişletmek istemektedir. Tüm bu hesapların hiçbir kıymet-i harbiyesi yoktur. Diğer bölge ulus-devletleri gibi İran ulus-devletinin önünde de sorunlarını iki eksenli çözme yolu vardır. Birinci eksenin çözüm vaadi, tıpkı Şahlık rejimi gibi sistemle uzlaşmaktır. Aslında Şia oligarşisi buna hazırdır. Ama sistem kendisini olduğu gibi kabul etmemektedir. Fakat yürütülen uzlaşma görüşmeleri ya barışçı yolla ya da savaş yoluyla kapitalist hegemonik güçler lehine sonuçlanmak durumundadır. İkinci olarak sorunların çözümü gündeme girdiğinde, sistemden radikal bir kopuş söz konusu olacaktır. Bu da hem Şia oligarşisi hem de Batılı hegemonik güçler (başta İsrail) çözümsüz ve güçsüz kaldıklarında devreye girmesi kaçınılmaz olan demokratik modernite çözümü olacaktır.

D- IRAK, AFGANİSTAN VE PAKİSTAN'DA ULUS-DEVLETİN ÇÖZÜLÜŞÜ VE KAPİTALİST MODERNİTENİN YAPISAL ÇIKMAZI

11 Eylül 2001'de New York'taki İkiz Kulelere düzenlenen komplo olasılığı yüksek saldırı, aslında kapitalist sistemin 'Üçüncü Dünya Savaşı'nı başlatma girişimiydi. NATO tarafından, dolayısıyla dünya hegemonik sistemince Sovyet Rusya'nın 1990'lardaki çözülüşünden sonra çoktan yeni düşman olarak ilan edilen radikal İslâm aslında ideolojik maske olarak kullanılmaktaydı. Özünde

ise amaç, Birinci Dünya Savaşından sonra Ortadoğu'daki Müslüman kültürlü ülkelerde yarım kalan kapitalist hegemonyanın tam tesisini sağlamaktı. Özellikle asi, eşkıya devletler denilen İran, Irak, Suriye, Libya vb. devletleri sisteme düzgün biçimde entegre etmek, genelde de ABD'nin dünya hegemonyasını pekiştirmekti. ABD hegemonyasında girişilen 'Üçüncü Dünya Savaşı' ile Sovyet sisteminin çöküşü sonrasında doğan hegemonik boşluk doldurulacaktı. Ayrıca muhtemel yeni rakip olan Çin'in yükselişinin de önüne geçilecekti. Afganistan'a yönelik ilk hamlenin amacı, Orta Asya'da doğan hegemonik boşluğu Rusya ve Çin'in doldurmaması için acil davranıp inisiyatif almaktı. El Kaide ve Taliban bu amaçla kullanılan paravan araçlardı. İstense yirmi dört saat içinde sonları getirilebilirdi. Fakat savaşın meşruiyeti için varlıklarının gündemi sürekli işgal etmesi gerekirdi. Yapılan hazırlıklar doğrultusunda savaşın ilk hamlesi başarıyla geçti. Irak hamlesi teknolojik üstünlükle aynı hızla amacına ulaştı. Amaç Saddam Hüseyin rejimini düşürmekti. Bu amaç gerçekleşti, ama asıl zorluk siyasi alanda baş gösterdi. Irak gibi asi bir rejim (Sistemin isyan eden valiliği de denilebilir) devrildikten sonra, uygarlıklar tarihi boyunca biriktirilen tüm kötülükler Pandora'nın Kutusu açılmışçasına bir bir dökülmeye başladı.

Irak herhangi bir ülke değildi. Merkezî uygarlık sisteminin ilk kurulduğu bölge olup, binlerce yıl ona beşiklik etmişti. Tüm etnisite, din ve mezheplerin biriktiği bölgeydi. Siyasi olarak ya katı despotik bir rejimi ya da en radikalinden demokratik bir sistemi gerektirirdi. Batılı liberal siyasal rejimlerin uygulanma şansı yoktu. Ayrıca Batılı sosyolojiyle çözümlenecek bir alan da değildi. Özcesi, Batılı ideolojik ve siyasal paradigmalarla kolayca üstesinden gelinecek bir kültür de değildi. Ortaya çıkan durum, Birinci Dünya Savaşı sonrasında İngiltere'nin karşısına çıkan durumla benzerlik arz ediyordu. Askeri olarak elde edilen zafer siyasi alanda aynı rolü oynayamıyordu. Bilakis geleneksel despotik rejimlerin devrilmesiyle asıl toplumsal sorunlar ortaya dökülmüş ve kapitalist modernitenin baş edebileceği sorunlar olmaktan çıkmıştı. Sümerlerden beri aynı döngü tekrar ediyordu. Çözüm amacıyla atılan her adım sorunları daha da büyütüyordu. En çok Irak bölgesindeki kültürler ulus-devlet uygulamalarının ne denli çözümsüzlük ve sorun büyütme kaynaklı olduğunu ortaya koymaktaydı. Batı modernitesinin elinde ulus-devletten başka bir araç da yoktu. Onun yıkılmasından sonra yaşanacak olan tipik bir kaos ve anarşik durumdu.

Afganistan'daki durum da Irak'takinden farksızdı. Orada da ulus-devlet sonrasında ikame edilecek elde hazır bir araç yoktu. Aslında tüm bölgede ulus-devlet kabuğu kırıldıktan sonra ortaya çıkan durum birbirine benziyordu. Ulus-devlet cilası sadece yüzeyde bir modernite algısına yol açmıştı. Bu cila kazındığında ortaya çıkan gerçeklik, binlerce yıldır biriken kültürel sorunlar oluyordu. Geleneksel despotik rejimler sadece kültürleri baskıyla sindirmişlerdi. Bu kültürleri yok etmeleri mümkün değildi. Modernite cilası çok yüzeyseldi. En ufak bir kıpırdanışta dökülecek ve gerçek tablo ortaya çıkacaktı. ABD hegemonyası Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan oluyordu. Modernite hegemonlarının çıkmazı tamı tamına bu nitelikteydi. Irak'ta Saddam Hüse-

yin'in idamıyla içine girilen süreç Ortadoğu ulus-devletçiliği açısından Fransız Devrimi'nde 16. Louis'nin idamıyla monarşik rejimlerin sona ermesine benziyordu. Nasıl 16. Louis'nin idamıyla monarşik rejimler bir daha kendilerine gelemeyip tükeniş çağına girdilerse, Saddam Hüseyin'in idamıyla da ulus-devletlerin faşist rejimleri bir daha kendilerine gelemeyecek ve tükeniş çağına gireceklerdi.

Hegemonik sistem tüm gücünü kullanmasına rağmen, 1815-1830 döneminde Avrupa'da monarşik rejimlerin restorasyonlarının tutmaması gibi, Irak'ta ve Afganistan'daki ulus-devleti yeniden restore etme çalışmaları da tutmamaktadır: Ulus-devletin çözülüşünü yaşayan sadece Irak ve Afganistan değildir. Çin sınırında bulunan Kırgızistan'daki ulus-devletten Atlas Okyanusu kıyısındaki Fas'a, Yemen ve Sudan'daki ulus-devletten Bosna-Hersek ve Güney Kafkasya'daki (Kuzeydekiler de benzerdir) ulus-devletlere kadar bütün ulus devletlerde benzer krizler yaşanmaktadır. Pakistan'ın daha şimdiden Afganistan'dan farkı kalmamıştır. Lübnan, Yemen ve Sudan sürekli kaynamaktadır. Mısır en ufak bir demokratik yumuşamada rejimin çöküşüyle karşı karşıya gelmiştir. Cezayir henüz iç savaştan tümüyle çıkmış değildir. Kendini istikrar adası ilan eden Türkiye ancak Gladio'nun özel harekâtlarıyla ayakta tutulmaktadır. Sorun yaşamayan tek bir Ortadoğu ülkesi yok gibidir. ABD ve müttefikleri tüm askerlerini yığsalar da krizleri çözmekten uzaklar. Kaldı ki, sorunlar askeri olarak çözümlenecek sorunlar değildir. İslâmî teröristler diye ilan ettikleri kendilerinin yarattığı ajanlardır. Karşılarında askeri olarak savaşacak bir güç yoktur. Belki bir İran vardır. İran vurulsa bile katbekat daha fazla sorunlu güç ortaya çıkacaktır.

Ortadoğu bunalımına ilişkin tüm göstergeler ulus-devletlerin restorasyonlarla çıkış bulmasının zayıf bir olasılık olduğunu göstermektedir. Aslında 1990'lar sonrasında ABD hegemonyasının yapmak istediği, 1815-1830'daki monarşik rejimlerin restorasyonuna benzeyen bir ulus-devlet restorasyonuydu. Fakat monarşik rejimlerin restorasyonu nasıl tutmadıysa, ulus-devlet restorasyonları da özellikle Ortadoğu'da tutmamaktadır. Kaldı ki, ulus-devletin doğuş alanı olan AB ülkelerinin son yaşadığı ve giderek derinleşen kriz de özelinde bir ulus-devlet krizidir. AB eğer krizi aşmak istiyorsa, ulus-devlette radikal dönüşümler gerçekleştirmek durumundadır. Ulus-devletler mevcut egemenlik durumlarını korudukça kriz daha da derinleşecektir. Hâlbuki Avrupa Birliği altmış yıldır ulus-devlet egemenliğini sınırlandırarak kendini geliştirmeye çalışıyordu. Bu çabalar bile yetmediğine göre, ulus-devlet krizinin küreselliği açıkça ortaya çıkmaktadır. Sorun artık ulus-devletlerin, dolayısıyla kapitalist modernitenin yapısal kriz yaşayıp yaşamaması değildir; krizden sonra neyin nasıl yaşanacağına ilişkindir. Bunalım, kaos neyle ve nasıl aşılacaktır? Eğer durumu Roma veya Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşleri sonrasına benzetirsek, ulus-devletlerin yerine nelerin, ne tip rejimler, siyasi oluşumlar ve ortak toplumsal yaşam biçimlerinin gelişeceğini tartışmak ve çözüm bulmak gerekecektir.

Ulus-devlet krizi ve sonrasını değerlendirmek için demokratik modernite tartışmalarını geliştirmek istedik. Ortadoğu'da trajedi boyutunu çoktan aşan ve büyük felaketler anlamına gelen çok sayıda olay ilgili halklarla (Ermeniler, Süryaniler, Helenler, Yahudiler, Filistinliler, Kürtler, Türkler, Araplar, Afganlar vb.) sınırlı olmaktan çıkmış, bölgenin tüm toplumsal yaşamını sarmış durumdadır. Kendileri bu büyük trajedi ve felaketlerin nedeni olan kapitalist modernite ve ulus-devlet rejimleri, artık bu sistemi ve rejimlerini yeniden çözüm olarak sunamazlar. Modernite tartışmalarını yoğunlaştırmak ve demokratik modernitenin bunalımdan çıkış ve çözüm olanaklarını değerlendirmek bu nedenle büyük önem taşımaktadır.

E –ORTADOĞU'DA ULUS-DEVLET DENGESİ VE KÜRT SORUNU

Ortadoğu'nun güncel temel sorunlarının altında ulus-devletlerin kurgulanması yattığı gibi, Kürt sorunu da esas olarak bu kurgulamadan kaynaklanmaktadır. Birinci Dünya Savaşında kurgulanan Ortadoğu siyasi haritası, en az yüzyıl sürecek sorunlar oluşsun diye çizildi. Avrupa için Versailles Antlaşması neyse, Ortadoğu için de Sykes-Picot Antlaşması oydu. Avrupa'da 'Barışa Son Veren Barış' olarak rol oynayan Versailles Antlaşması İkinci Dünya Savaşına yol açtı. Sykes-Picot Antlaşması da aynı rolü oynadı. Osmanlı barışı yerine Ortadoğu'yu derin bir bunalıma ve çıkmaza sürükledi. Savaşın sonunda ortaya çıkan tüm ulus-devletler içte kendi halklarına, dışta birbirlerine karşı savaştırılan organizasyonlar durumundaydı. Geleneksel toplumun tasfiyesi halklara karşı savaş demekti. Cetvelle çizilen haritalar ise, yapay devletler arasındaki savaşlara çağrı demekti.

Sadece İsrail'in kurgulanışı mevcut haliyle yüz yıllık savaşı geride bırakmıştır. Daha ne kadar büyük savaşlara yol açabileceği kestirilememektedir. Küçücük Lübnan sürekli savaş halindedir. Suriye sürekli sıkıyönetim altında ve İsrail ile savaş halindedir. Irak devleti zaten kuruluşu boyunca iç ve dış savaş demekti. İran'ın farklı bir konumu yoktur. Ortadoğu'nun tüm ulus-devletlerinin inşasındaki mantık var olan toplumsal sorunları çözmeye değil, sorunları daha da çoğaltarak bu ulus-devletleri daimi iç ve dış savaş rejimleri halinde tutmaya dayanır. Bunun temel nedeni İsrail'in hegemonik güçlerin çekirdeği olarak inşa edilmesidir. İsrail'i hegemonik çekirdek olarak kavramadıkça, Ortadoğu ulus-devlet dengesinin veya dengesizliğinin nasıl kurgulandığını ve tesis edildiğini de kavrayamayız. Bu saptamanın en açık kanıtlayıcı unsuru Kürt sorunu ve Kürdistan'ın parçalanmasıdır.

Sykes-Picot Antlaşması (Ortadoğu'nun İngiltere ve Fransa arasında paylaşılması) Sevr Anlaşmasının da temelidir. Sevr Anlaşması Anadolu ve Yukarı Mezopotamya'nın parçalanmasını düzenlemektedir. Ulusal Kurtuluş Savaşı öyle iddia edildiği gibi Sevr'i tümüyle ortadan kaldırmadı; kısmen etkisiz kılınmasına yol açtı. Anlaşma önemli oranda uygulandı. Minimal Cumhuriyet Sevr'in gereği olarak kabul edilmiştir. Yine Musul-Kerkük'ün İngilizlere bırakılması Sevr'in sonucudur. Dolayısıyla Kürdistan'ın modern dönemindeki ikinci önemli parçalanması (Birinci parçalanma modern dönemin başlangıcı

öncesine, 1639 Kasr-ı Şirin Antlaşmasına dayanır) Kürt sorununun ana nedenidir. Irak'ta ve Anadolu'da kurulan iki minimal ulus-devlet, Kürdistan'ın ve Kürtlerin bedenlerini parçalayan iki savaş eylemi demektir. Ulus-devleti böyle kavramadıkça, ne Kürdistan'ın bölünmesini ne de Kürt sorununun bu kadar uzun sürmesini ve çözümsüz bırakılmasını kavrayabiliriz. 1920'den beri, yani temeli atıldığından günümüze kadar Irak devletinin yalnız Kürtlere uyguladığı rejim bile doksan yıllık savaş olmuştur. Bu devletin kendi toplumuna karşı da bir savaş rejimi olduğunu günümüzde yaşananlar gayet iyi açıklamaktadır. Sadece Kürtler açısından bakıldığında bile Beyaz Türk ulus-devletinin de soykırımlara kadar varan seksen beş yıllık bir özel savaş rejimini uyguladığı artık herkesin itiraf ettiği bir gerçekliktir. Rejimin kendi içindeki kavgaları da baştan günümüze kadar eksik olmamıştır. Kürtlere yaşatılan sorunlar kendiliğinden oluşmuş sorunlar değildir, planlı geliştirilen sorunlardır; Ortadoğu'yu problemlere boğarak yönetmenin en önemli bir parçası olarak planlanmış ve sürekli kılınmış sorunlardır.

Kapitalist modernitenin hegemonik güçlerinin yaklaşık iki yüz yıldır Kürtleri önce İran ve Osmanlı İmparatorluğu'na, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra da Türkiye, İran, Irak ve Suriye ulus-devletlerine ezdirmelerinin nedenlerini çok iyi çözümlemek gerekir. Bunda sadece bir değil birçok amaç vardır. Birinci amaç, Kürtlerin tarih boyunca birlikte yaşadıkları ve aralarında az çok meşru bir statü bulunan Arap, Türk ve İran halkları ile çelişkilerini derinleştirmek, var olan statüyü bozarak kargaşa içine itmek ve birbirleriyle daimi savaşır halde tutmaktır. İkinci amaç, Kürtlerin tasfiyesiyle tasarladıkları Ermeni, Süryani ve Yahudi ulus-devletlerine geniş yurtluklar kazandırmaktır. Böylelikle hem kendilerine mutlak bağlı durumda kalacak üç tampon ve aracı halka rolü oynayacak ulus-devlet kazanmış olacaklar, hem de Kürtleri Müslüman, Hıristiyan ve Yahudi komşularıyla daimi çatıştırarak ve sorunlar içinde tutarak, hepsini ve bir anlamda çekirdek Ortadoğu'yu kendilerine bağımlı halde tutmayı başaracaklardır. Tabii kapitalist modernitenin hegemon güçleri bu parçalanmış Kürdistan'a ve soykırımlara kadar varan sorunlara boğulmuş Kürtlere kendilerini zaman zaman kurtarıcı melek gibi sunmaktan da geri durmayacaklardır. Günümüze kadar yaşanan gelişmelere baktığımızda, bu 'barışa son veren barış' antlaşmalarıyla planlananların büyük ölçüde uygulandığını rahatlıkla belirtebiliriz.

Irak Kürdistan'ındaki gelişmeleri bu görüşlerimizin kanıtlayıcı argümanı olarak gösterebiliriz. Bugünkü Irak Kürdistan'ındaki Kürtlere ilk başlarda önderlik etmeye çalışan bütün Kürt önde gelenleri önce Osmanlılara, daha sonra Irak yönetimlerine ezdirildi. İngiltere bunda bizzat güç kullandı. Arapları ve Kürtleri daimi çatışma konumunda tutarak, iki kesimi de kendine bağladı. Bu arada bağımsız yurt vaadi ile Süryanileri Kürt beyliklerine, Bedirhan Bey'e, Bedirhan Bey'i de Osmanlılara ezdirerek hepsini kendisine bağladı. İkinci Dünya Savaşından sonra hegemonik çekirdek olarak kurulan İsrail devreye girdi. Çok önceleri alanda bulunan Irak Kürt Yahudilerini esas alan İsrail, kuruluşundan çok önce Anadolu'da Türk bürokratlarıyla birlikte 'dönme'

denilen Sabetaycı Türk Yahudilerine dayalı olarak inşa edilen bir Beyaz Türk ulus-devletini (CHP diktatörlüğü) nasıl bir Proto-İsrail olarak kendine dayanak kılmışsa, bir benzerini de Kürtlere (esas olarak KDP'ye) dayalı ikinci stratejik bir oluşum olarak tasarlayıp tesis etmek istemiştir. Geliştirilmek istenen Kürt siyasi oluşumunu elbette sadece dış hegemonik hesaplara bağlayamayız. Belirtilmek istenen husus, Ortadoğu'da ulus-devlet dengesinin kapitalist modernite hegemonik güçlerince tasarlanıp uygulandığıdır. İddia edildiği gibi belirleyici irade içteki üst tabaka güçleri değildir. Milli burjuvazinin öncülüğü tam bir safsatadır. Bazı radikal burjuva veya küçük burjuva unsurların önderlik rolü oynamaları sistemi belirleyen güç oldukları anlamına gelmez. Örneğin M. Kemal, Cemal Abdülnasır, Saddam Hüseyin gibi önderlerin çıkması bunların ulus-devlet sistemini belirleyen önderler olduklarını kanıtlamaz. Zaten sistem bu kişiliklerin ulus-devlet inşasındaki rollerini tersyüz etmede de beceriklidir. Tersyüz etmiştir de. Hatta Lenin ve Stalin gibi Rus ulus-devlet sistemini sosyalizme dayalı olarak inşa etmek isteyen sosyalist önderlerin rolünü bile, üzerinden yetmiş yıl geçse de, tersyüz etmekte büyük beceri göstermiştir. Aynı hususlar Mao'nun Çin'i için de belirtilebilir. Burada önemle belirtmek istediğimiz, kapitalist modernite paradigması bütün boyutlarıyla aşılmadıkça, belirleyici esas gücün o modernite ve onun hegemon güçleri olacağıdır.

Gecikmeli de olsa Kürt ulus-devlet çekirdeğinin kurgulanıp tesis edilmesi ancak kapitalist modernite bağlamında doğru kavranabilir. Özellikle İsrail'in bölgedeki hegemonik hesapları içinde Kürdistan ve Kürt ulus-devlet çekirdeği çok önemli rol oynar. Nasıl Anadolu'daki Türk ulus-devleti İsrail'in ortaya çıkışında öncü (Proto-İsrail) rol oynamışsa, Kürt ulus-devleti de İsrail'in İran, Irak, Suriye ve Türkiye'ye yönelik hegemonik hesaplarında çok önemli bir rol oynamaktadır. İsrail'i kuran güçlerin daha 1945'lerde KDP'nin inşasına destek olmaları ve 1960'lardan itibaren Türkiye üzerinden fiili destekte bulunmaları, bölgedeki stratejik ve hegemonik hesaplarıyla bağlantılıdır. 1990'lardan itibaren Gladio ile iç içe geçen Kürtlerin PKK'yi tasfiye temelinde Kürt Federe Devleti'ni oluşturmaları bu stratejik hegemonik hesaplardan ayrı düşünülemez. Zaten PKK'nin üzerine birleşik hareket halinde gelmeleri bu gerçeği gayet iyi açıklar. 2000'lerdeki İkinci Körfez Savaşı hamlesinin en önemli amaçlarından biri de Irak'ta Kürt ulus-devlet çekirdeğinin kalıcı olarak tesis edilmesidir. Bu kararı verip uygulayanlarla son yüzyılda Kürdistan'ı parçalayıp Kürtleri katliam sınırlarında tutanlar aynı güçlerdir. Sistemin hesapları neyi gerektiriyorsa o yapılmaktadır. Günümüzde çekirdek Kürt ulus-devleti kapitalist sistem açısından en az İsrail kadar gerekli bir unsurdur. Güçler ve ulus-devletler dengesinde Ortadoğu son derece vazgeçilmez stratejik bir role sahiptir. Genelde sistemin güvenliği ve petrol ihtiyacı, özelde İsrail'in güvenliği ve hegemonyası için Kürt ulus-devlet çekirdeğinden vazgeçilemeyeceği gibi, güçlendirilmesi için ne gerekliyse o yapılmaya çalışılacaktır. Böylece sisteme 1920'lerde tasarlanan en önemli bir halka daha eklenmektedir. Sistemin başlangıcı için Beyaz Türk ulus-devletinin önemi ne ise, tamamlanması için de Beyaz Kürt ulus-devletinin önemi de odur.

Bu konuda yanlış bir anlamayı önlemek için şu hususları da önemle belirtmeliyiz. Ulus-devletler sistem mantığınca inşa edildi diye halklar açısından önemsizdir veya mutlak düşmandır sonucu çıkarılmamalıdır. Tam tersine, ulus-devletleri çok önemli kuruluşlar olarak görmek ve halkın demokratik toplum programıyla ilişki ve çelişkilerini düzenlemek gerekir. Demokratik toplum programları ulus-devletleri yıkıp kendilerinin devlet olmasını hedeflemezler. Ulus-devletlerden kendi demokratik toplum projelerine anayasal uzlaşma temelinde saygılı olmalarını beklerler. Birlikte barış içinde ortak yaşamın temel şartı olarak, demokratik toplum projeleri ve uygulamalarının temel anayasal bir hak olarak kabulünü isterler. Birbirlerinin varlıklarını karşılıklı olarak tanımayı, bunu anayasal hüküm haline getirmeyi esas alırlar.

Açık ki, Kürdistan ve Kürtler, 2000'ler Ortadoğu'sunun hem ulus-devlet hem de demokratik toplum dengesinde etkin ve dinamik bir realite olarak yerlerini almışlardır. Türkiye Cumhuriyeti önderliğinde İran ve Suriye ile girişilen anti-Kürt ittifakının fazla başarı şansı yoktur. Çünkü kapitalist sistemin hesaplarına terstir. Bu yöndeki ittifak çabasının temelinde Kürtsüz ve Kürdistansız bir sistem işbirlikçiliği yatmaktadır. Ama özellikle İsrail ve ABD'nin bu yaklaşımı kabul etmesi artık mümkün değildir. 1920-2000 yılları arasında uygulanan bu Kürtsüz ve Kürdistansız emperyalizm işbirlikçiliği artık uygulanabilir bir politika olmaktan çıkmıştır. Irak'la zaten ittifak içinde inşa edilen Kürt ulus-devletinin yakında İran, Suriye ve Türkiye tarafından tanınması güçlü bir olasılık dahilindedir. Fakat güçlük bu tanınma karşılığında PKK ve KCK'nin tasfiyesinin dayatılmasından kaynaklanmaktadır. Bu da boş bir taleptir. Bundan sonra Kürdistan'ın ve Kürtlerin kaderini hem KCK'nin demokratik toplum gerçeği, hem de Kürt burjuva ittifakın ulus-devlet gerçeği iç içe ve belli bir yasal uzlaşma temelinde belirlemeye çalışacaklardır. Ortadoğu modern tarihinde ilk defa demokratik toplum erki ile ulus-devlet erki birlikte rol oynamaktadır. Özellikle Irak, Afganistan ve İsrail-Filistin'de, hatta Türkiye'de yaşanan savaşlar ve yol açtıkları derin çıkmazlar Kürtler için önemli dersler içermektedir. Katı sınırlara sahip ulus-devletçi politikaların kanlı geçmişlerini tekrarlamamak için ikili bir sistemi, yani demokratik moderniteyi esas alan KCK ile kapitalist moderniteyi esas alan Irak Kürt ulus-devletinin uzlaşmasına dayalı bir sistemi esas alacaklardır. Böylece reel sosyalizmin ulus-devletçiliğinden de ders alınmış olacaktır. Kürtler ve Kürdistan ne ikinci bir İsrail ne de diğer ulus-devletler gibi olacaktır. Hepsinin de içinde boğuştuğu temel sorunları aşan yeni bir modernite sentezinin öncü güçleri ve mekânı olacaktır.

F- ORTADOĞU'DA MODERNİTE SAVAŞLARI VE OLASI SONUÇLARI

Ortadoğu'da son iki yüz yılda yaşanan çatışmaları doğru kavramak gerekir. Her şeyden önce yaşanan çatışmanın uygarlık hegemonyası çerçevesinde değil, kültürel çerçevede geçtiğinin bilinmesi büyük önem taşır. Avrupa'yla, yani Batı ile son uygarlık hegemonyası çatışmaları Kanuni Sultan Süleyman'dan sonra Avrupa lehine sonuçlanma sürecine girmişti. 19. yüzyıla kadar yaşanan süreçte

merkezî uygarlık sisteminin hegemonyası Batı Avrupa kapitalizmi lehine sonuçlanmıştı. 19. yüzyılla birlikte fiziki olarak da bölgeye taşınan Avrupa ülkeleri hegemonyası, karşısında iktidar hegemonyası savaşı veren güçleri değil, kapitalist modernite kültürünü özümsemeye karşı direnen sosyal güçleri bulmuştu. Osmanlı ve İran imparatorlukları iktidar hegemonyası anlamında Avrupa ülkeleriyle çatışacak durumda değillerdi. Ayakta durmaya çalışmaktaydılar. Bunu da ucuz iktidar dengelerini hesaplayarak yapıyorlardı. Fakat toplumsal kültür, dünyanın birçok sömürge alanından farklı olarak, Avrupa modern kültürünü hemen özümsemek yerine, ağırlıklı olarak dirençle karşılıyordu. Bölgenin tam sömürgeleştirilememesi de kültürel gücünden ileri gelmekteydi. Özellikle hâkim kültürel gelenek olarak İslâmiyet bu dönemde direnişin aktif öznesi durumundaydı. Burada ayırt edilmesi önemli olan nokta, direnenin iktidarcı ve devletçi İslâm değil toplumsal kültür olarak İslâm olduğudur. Siyasi İslâmcı hareketler de vardı, fakat bunlar belli çıkarlar karşılığında kolayca işbirliğine çekiliyorlardı. Sürekli direnen, dipteki büyük dalga olarak akan İslâmî sosyal geleneklerdi. 19. yüzyıldan günümüze kadar İslâm adına yürütülen siyasal iktidarcı gelenekle toplumcu geleneği ayırt etmek bu nedenle önem taşır.

Sorulması gereken soru, kültürel İslâm'la kapitalist modernite arasındaki çatışmanın ne türden bir çatışma olduğuna ilişkindir. Ortada iki hegemonik iktidar çatışması olmadığına göre, çatışma kapitalist modernite kültürüyle İslâmî gelenek kültürü arasında geçmektedir. Daha çok sosyal kültür alanında cereyan eden modernite savaşları söz konusudur. Ortadoğu'da kültür söz konusu olduğunda, bunu sadece İslâmiyet'le sınırlamamak gerekir. Bunu diğer İbrahimî dinler olan Hıristiyanlık ve Yahudilikle tamamlamak, hatta din dışı veya tek tanrılı dinler dışında maskeli de olsa yaşanan laik ve şaman-pagan dinsel etkileri de dahil ederek bütünlüklü ele almak gerekir.

Çağdaş insanlığı oluşturan esas kültür alanı Ortadoğu coğrafyasıdır. Homo Sapiens kültürünü de dahil edersek, tarih öncesi çağlardan 19. yüzyıla kadar tahminen üç yüz bin yıl boyunca insanlığı besleyen esas kültürel bölgedir. Kapitalist modernite kültürü esas olarak son iki yüz yılın hegemonik kültürüdür. Son iki yüz yıllık kültürün merkezî olarak oluşmuş üç yüz bin yıllık bir kültürü bu kısa süre içinde asimile etmesi beklenemez. Kültürel çatışmanın uzun sürmesi ve bölgenin yerleşik kültürünün kolayca teslim olmaması, hatta kültürel hegemonik savaşa kalkışması beklenmelidir. Dolayısıyla günümüzde yoğunca yaşanan bölgesel çatışmaları modernitenin kültürel hegemonik savaşları dönemi diye yorumlamak mümkündür. Üst boyutta iktidarsal alanla tanımlanan çatışmaları farklı yorumlamak bu nedenle daha büyük önem taşır. Bu açıdan Ortadoğu'daki çatışmaları ne dar anlamdaki Batılı sınıfsal ve ulusal savaş paradigmasıyla ne de radikal ve ılımlı siyasal İslâm'ın iktidar ve devlet savaşlarıyla nitelemek yeterlidir. Şüphesiz çatışmaların bu boyutları da vardır. Bu boyutlardaki çatışmalar daha çok iktidar ve devlet alanlarını ilgilendirir. Fakat savaşların tüm bu iktidar boyutlarını aşan niteliği daha önemlidir. Kaldı ki, iktidar ve devlet boyutlu çatışmalar ne kadar kapsamlı ve uzun süreli olur-

larsa olsunlar, hegemonik iktidar alanının dışına çıkacak güçte değildirler. Buna karşılık modernite boyutlarındaki çatışmaların karakteri farklı ve hâkim moderniteyi aşacak niteliktedir.

1- Kapitalist Modernitenin Ortadoğu'daki Kaderi

"Her ot kendi kökleri üzerinde biter" özdeyişine uygun olarak, son merkezî uygarlık sistemi olan kapitalist modernitenin kaderinin, tüm çekincelere rağmen, Ortadoğu'daki çatışmalarla belirlenmesi yüksek bir olasılıktır. Kapitalist modernitenin günümüzdeki ezici hâkimiyetine rağmen, köken itibariyle kapitalizm insanlık tarihinde hep marjinal kalmış bir toplumsal sapıklık olarak değerlendirilmiştir. İnsanlığın ana akım çizgisine zıttır. Doğanın evrensel diyalektiğine de zıt veya sapak durumdadır. Kapitalizmin 16. yüzyıldaki yükselişi ve küresel hegemonyasını kurması biraz da 'Kırk Haramiler Öyküsü'ne benzer. Batı Avrupa coğrafyasının ve oradaki topluluk kültürlerinin uygarlık ana akımına göre çok sapak kalması, İslâmiyet ve Hıristiyanlık dünyasındaki mezhep çatışmaları, Moğol saldırıları türünden yakıp yıkıcı saldırılar ve Çin'de hanedanlık tarzında sürüp giden kapalı dünyalar olmasaydı, kapitalizmin Batı Avrupa'da fırsattan yararlanıp hegemonyaya geçişi mümkün olamazdı. Unutmamak gerekir ki, bu hegemonik çıkış Amsterdam-Londra hattı gibi üç kıtanın birleştiği büyük coğrafyanın en batı ucunda, hiç beklenmeyen bir adacıkta (Britanya Adası) gerçekleşti. Adaya âdeta sürgün edilmiş ufak bir iktidar ve sermaye elidi, kıta karasındaki imparatorluklar tarafından yutulmamak için ölümüne direniş savaşına girişti ve savaşı kazandı.

Bu elit bu savaşta yenilik içeren üç büyük silah oluşturmuştu. 16. yüzyıldan 19. ve hatta 20. yüzyılın ortalarına kadar başarıyla uygulanan bu üç silah, kapitalist modernitenin üç temel unsuru olan sermayenin süreklileşen azami kâr eğilimi, iktidarın ulus-devlet olarak düzenlenmesi ve manifaktürden sanayi devrimine geçişle başlayan endüstriyalizmdi. Son iki yüz yılda bu üç unsurla fethedilen dünya, gerçekten garip ve sapak bir dünyadır. Şüphesiz gökten düşmüş bir tanrısal sistem değildir bu, olamaz da. Merkezî uygarlık sisteminin beş bin yıllık çatlaklarında, gizli dehlizlerinde hep suçlu muamelesi görmüş, insanlık tarafından hep 'Kırk Haramiler' olarak yargılanmış, sapık ve gizil potansiyel bir gücün hegemonik dünyasıdır söz konusu olan. Avrupa'da tutunması ve küreselleşmesi, kullanmış olduğu üç temel silahın öldürücü niteliğinden ileri gelmektedir. İdeolojik olarak topluma ve doğaya hükmetmek amacıyla oluşturduğu bilim dünyası, politikanın inkârı pahasına oluşturduğu ulus-devletler dünyası, toplumu ve çevreyi yutan azami kâr ve endüstriyalizm dünyası ile gelinen aşama toplumun, bireyin ve çevrenin bir bütün olarak tükenişi veya iflasıdır. 1970'lerden itibaren hegemonyaya damgasını vuran finans kapitalizmi ise doğaya ve topluma tümüyle ters bir sistemdir. Sanal rakamlar veya kâğıt parçalarıyla oynayıp bir günde trilyon Dolara varan kazanç elde etmesi, herhalde bu sistemin 'Kırk Haramiler'den kırk kat daha beter bir hırsızlık, haramlık ve barbarlık (fiziki ve manevi öldürüş) sistemi olduğunu kanıtlamaya yeterlidir.

Herkes içine girilen son bunalımı kapitalizmin yapısal bunalımı olarak değerlendirmektedir. Aslında son bunalım demeye de gerek yoktur. Kapitalizmin kendisi uygarlık sisteminin süreklilik kazanan en ölümcül bunalımıdır. Son beş yüz yıllık hükümranlığı yol açtığı imha ve soykırım savaşlarıyla, korkunç sömürge talanlarıyla, emek sömürüsüyle, çevre yıkımıyla, sonuçta birey ve toplumu tüketişiyle ana özelliklerini fazlasıyla sergilemiştir. Sadece son yüz yıllık savaşların bilançosunun bütün insanlık tarihindeki savaş bilançolarından katbekat daha fazla olduğunu göz önüne getirdiğimizde, sistemin sadece bunalımlı karakterini değil, insan toplumu ve çevresi için kanserojen özellikler taşıdığını da rahatlıkla ileri sürebiliriz. Kendi ana merkezlerinde ve küresel odaklarında bu nitelikleri çoktan açığa çıkmış sistemin insanlığın tarihsel kültür merkezi olan Ortadoğu'da işinin çok zor olması anlaşılır bir husustur. Son yüzyıldaki ulus-devlet düzenlemesi kapitalist moderniteyi kurtarmaya yetmemektedir. Ortadoğu'daki minimalist ulus-devletçiliğin kapitalist modernitenin tahakküm aracı olduğu gayet açıkça ortaya çıkmıştır. Bir dönemler Roma İmparatorluğu'nun bölgedeki valilikleri hangi anlamı taşıyorduysa, günümüz ulus-devletleri de bölgede aynı anlamı taşımaktadır. Rolleri belki de Roma valiliklerinden çok daha işbirlikçidir; bölgenin kültürel geleneklerinden uzaktır, yaklaşmaya çalıştığında ise hepten çelişkili konumdadır. Kapitalist modernitenin aşırı kâr ve endüstriyalizm unsurları bölge kültürüne derinliğine işlemekten uzaktır. En çok kullanılan ulus-devlet araçları da dünya genelinde olduğu gibi hızlı bir aşınmayı yaşamaktadır. Ulus-devlet araçları derinleşmekte olan bunalımı sürdürmekte bile yetersiz kalmakta, varlıkları bunalımı gittikçe derinleştirmektedir.

Ulus-devletin bölgedeki son durumunu ve olası gelişmeler karşısında varoluşunu değerlendirdiğimizde şunları belirtebiliriz:

a- Arap ulus-devletçiliği çoktan halklarınca da büyük öfke duyulan baş çelişki konumuna gelmiş durumdadır. En güçlüsü gibi görünen Irak ulus-devleti mevcut durumda ulus-devletçiliğin mezarlığı konumundadır. Yıkılan eskisi yerine yenisi kurulamadığı gibi, olasılık dahilinde olan üç yeni ulus-devlete bölünme, problemleri daha da ağırlaştıracak ve çatışmaları soykırım boyutlarına taşıracaktır. Şii Arap-Sünni Arap ve Kürt ulus-devletçiliği, herhalde 21. yüzyılın en kanlı sahnelerine tanıklık edecektir. Mevcut duruma bakıldığında, ayrıca yakın geçmişte yaşanan Halepçe katliamı ve diğer tüm etnik ve mezhepsel katliamlarla kıyaslandığında, geleceğin ulus-devletçi çatışmalarının korkunçluğu daha iyi anlaşılacaktır. Sümer tarihindeki kent devletlerinin birbirlerini yok etmelerine oldukça benzeyen bir şimdi ve gelecek söz konusudur. Fas'tan Yemen'e, Sudan'dan Suriye'ye ve Lübnan'a kadar tüm Arap ulus-devletlerinin şimdiki halleri ve yakın geleceklerinin Irak'tan farklı olmadığını ve olmayacağını değerlendirmek yanlış olmayacaktır. Görünüşte İsrail'le çatışmalarına rağmen, özde İsrail'i mümkün kılan ve objektif olarak yaşatan işbirlikçi konumundadırlar. Varlıkları İsrail'in hegemonyası ile mümkün olmaktadır. Belki de İsrail'e en çok ihtiyacı olan Arap ulus-devletleridir.

Arap âleminde milliyetçilik olarak siyasi İslâmcılık, laik milliyetçilikten ve onun ulus-devletçiliğinden çok daha fazla problemlidir. Kültürel İslâm'ı istismar etmeye dayalı bu milliyetçilikler geç faşist hareket olmaktan öteye rol oynayamazlar. Hatta El Kaide örneğinde olduğu gibi, ulus-devletlerin hepten kullandıkları paravan birer provokasyon örgütü olmaktan öteye gidemedikleri de kanıtlanmış bir gerçekliktir. İster eskileri ister yeniden inşa edilmek istenilenleri olsun, Arap ulus-devletçiliği toplumsal yaşam üzerinde ve İslâmî gelenek karşısında mezar kazıcı rolünden öteye gidememiştir ve gidemeyecektir. Kapitalizmin diğer unsurları olan aşırı kâr ve endüstriyalizm kurumları ulus-devletçilikten daha parlak bir konumda değildir. Petrol ve inşaata dayanan kâr ve endüstricilik geleceğin en büyük problem kaynaklarıdır. Petrol bittiğinde ve ur gibi büyüyen kentlerin varlığında yakın gelecek Araplar için gerçek bir mahşer olabilir.

b- İster ABD-AB ister Rusya güdümünde olsunlar, Türk ulus-devletçilikleri minimalist yapılanmalarıyla eski Türk kökenli iktidarlar ve devletlerin rolünü asla oynayamaz ve bağlı oldukları sistemin eyaletleri konumunu aşamazlar. Zaten kuruluşları itibariyle kapitalist ve reel sosyalist hegemonyaların bölgesel ihtiyaçlarına göre güdümlenmişlerdi. Geçmişin engel oluşturucu yükünü temizlemek ve halklarının başkaldırılarını önlemekle görevlendirilmişlerdi. Son doksan yıllık geçmişlerine bakıldığında bu rollerini oynadıkları rahatlıkla belirtilebilir. Türklerin son bin yıllık tarihte oynadıkları rolü tersyüz etmekle görevlendirilmiş gibidirler. Hepsi de minimalizme, içe kapanmacılığa oynamaktadır. Bölge kültürüne ve halklarına karşı sanki hiç sorumlulukları yokmuş gibi davranmakta, hatta birbirlerine karşı bile olumlu rol oynayamamaktadırlar. Bu durum içine düşürüldükleri dar milliyetçi ve devletçi zihniyet ve yaşam alışkanlıklarıyla ilgilidir. Mevcut halleriyle çokça eleştirdikleri veya bazen öyküdükleri geçmişin gölgesi bile olamazlar. Yakın gelecekte en çok reform yaşaması gereken ulus-devletler konumundalar.

Fakat son dönemlerde Türk-İslâm sentezi adıyla sahnelenen model reform olmaktan çok, yine hegemonik sistemin ön karakol ihtiyacına göre şekillenmektedir. Özde herhangi bir dönüşümü yaşamadıkları gibi, efendilerle içine girdikleri çekişmeden herhangi bir pay kapmaları da zayıf bir olasılıktır. Tıpkı Araplarda olduğu üzere hepsi toplansa bir İsrail edemeyeceği gibi, İsrail hegemonyasına bağlanmaktan öteye bir şansları da yoktur. Nasıl ki varoluşları İsrail'in doğuş koşullarıyla bağlantılandırıldıysa, geç dönemlerinde de kaderleri İsrail'in varlığıyla belirlenecektir. Tabii mevcut zihniyetleri ve yaşam kalıplarını aşmadıkça. Kapitalist modernitenin diğer unsurları kendileri için de fazla umut vaat etmemektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nde özellikle petrol, gaz ve bazı maden işletmeleriyle turizm, otomobil ve tekstil sektörleri üzerine kurulan endüstriyalizm yaşanan toprakları şimdiden mezarlığa çevirmiştir. Gözükara aşırı kârcılık, Fırat-Dicle havzasının tarihsel kültürünü ve ekolojisini imha ederek, bu alanda yaşayan Kürt halkını Ermeni ve Süryani halklarının akıbetine uğratmaya çalışmaktadır. Türk ulus-devleti son Kürt soykırımıyla 'ülkesi ve milletiyle bütünleşmiş' bir ulus-devlet olarak ebedileşeceğini sanmaktadır. Açık

ki, yakın gelecek için Türk ulus-devletçiliği ve modernitesi paradigmasını değiştirmedikçe, başta Türk ve Kürt halkları olmak üzere diğer bölge halkları ve toplumsal kültürleri için mezar kazıcı rolünü oynamaktan öteye gidemeyecektir.

c- İran ve diğer ulus-devletlerin konumu daha da problemlidir. Zaten Afganistan ve Pakistan ulus-devletçiliğin bunalımını bütün dehşetiyle yaşamaktadır. Son yüzyıllık ulus-devlet savaşları bu halklar ve kültürlerin başına belki de atom bombasından daha ağır bir felaketi getirmiştir. Sözü edilen halklar tarihlerinin hiçbir çağında yaşamadıkları yıkımlar, suikastlar ve komplolara uğramaktadır. İran her an atom felaketiyle de karşılaşabilir. İran kültürü başından itibaren ulus-devletçilik başta olmak üzere kapitalist modernite ile kavgalıdır. Dayatılan tüm bu unsurlara karşı direnmektedir. Çok yerel ve tarihsel bir olguymuş gibi dayatılan Şiacılığın bile bir milliyetçilik olduğunu, kapitalist modernitenin bir türevini oluşturduğunu ve İran İslâmî Devriminin bu maskeyle boşa çıkarıldığını İran halkları daha şimdiden kavramakta ve ayağa kalkmaktadır. Afganistan ve Pakistan'da da yaşananlar farklı değildir. Hizbullah, El Kaide ve Taliban cambazlıklarına rağmen gerçeklik örtbas edilememektedir. Unutmamak gerekir ki, her üç maskeli kuruluşu, yani Hizbullah, El Kaide ve Taliban'ı da uşak ulus-devletler kurmuş olup, şimdi de bunları ABD ve AB gibi hegemonik efendilerinden daha çok pay kapmak için şantaj aracı olarak kullanmaktadır. Birlikte inşa ettikleri bu komplo, suikast ve katliam araçlarını birbirlerini terbiye etmek ve daha çok pay elde etmek için birbirlerine karşı kullanmaktadırlar. Belki de tarihte en iğrenç komplo oyunları için icat edilen araçlarla karşı karşıyayız. Bu komplocu oyun araçlarıyla âdeta çelik çomak oynar gibi oynanarak halklar ve kültürleri katledilmektedir. Açık ki bu araçlarla ne sistem Ortadoğu'da daha çok yer bulabilir, ne de işbirlikçileri olan ulus-devletler iflah olabilir.

Özellikle İran çok eski olan devlet geleneğini kullanarak sözüm ona kapitalist modernite ile baş edeceğini, daha doğrusu böylesi bir imaj yaratarak sistem tarafından kabul göreceğini sanmaktadır. Tarihi bu temelde kullanmak herhalde tükenmişliğin en gözükara biçimi olsa gerek. Moderniteyi bu kadar tarihsel gelenekle, geleneği bu kadar moderniteyle karıştırıp ulus-devletçiliğini kurtaracağını sanmak ancak 'Acem kurnazlıkları' ile izah edilebilir. Bu nedenlerle yakın geleceğin Ortadoğu'su belki de İran üzerinden şekillenecektir. İran gerçekten modernite tartışmalarının ana merkezi konumundadır. Şia milliyetçiliği ne kadar saptırsa da, modernite üzerindeki ideolojik ve politik tartışma büyüyerek devam edecektir. İran halkları kapitalist moderniteyi diğer halklardan daha fazla tanımaktadır ve ona boyun eğmemekte kararlı görünmektedir. Mevcut Şia milliyetçiliği ne kadar sahte anti-İsrailcilik, anti-Amerikancılık ve anti-Batıcılık yaparsa yapsın, uzun süreli olarak İran halklarının kendileri için uygun modernite arayışının önüne geçemez; hatta ABD ve İsrail'le uzlaşsa bile halkların bu arayışı karşısında maskeli duruşunu kurtaramaz. İran kültüründe hakikat arayışı güçlüdür. Ayrıca İran'da tarih kadar eski bir komünal yaşam geleneği vardır. Dolayısıyla İran'ın yakın geleceğinde gerçek anlamda bir mo-

dernite savaşına tanık olabiliriz. Aslında 1979'daki İslâmî Devrim de bir modernite savaşıydı, ama saptırıldı. İran halkları bu devrimden ve tarihlerinden çıkardıkları derslerle yakın gelecekte tüm Ortadoğu halkları için çığır açıcı olacak modernite savaşlarıyla tarihlerine, Ortadoğu tarihine layık gelişmelere yol açabilirler. Bu nedenle demokratik modernite tartışmaları ve pratik deneyimleri büyük önem arz etmekte ve yol gösterici olmaktadır.

2- Ortadoğu Bunalımında Demokratik Modernite Çözümü

Toplumsal olgular esnektir. En bunalımlı olanlarında bile çoklu çözüm olasılıkları hep vardır. Sorun çözümlerin dayandırılacağı tasarımların toplumsal hakikatle bağlantılı olmasından kaynaklanmaktadır. Toplumsal olgular herhangi bir fiziksel veya kimyasal olgu gibi ölçülüp kanunlara bağlanamaz. Hakikat sahibi bireyin kendisini belirleyen toplumdur. Hiçbir birey ya da hakikat sahibi, bağlı olduğu toplumsallık göz ardı edilerek kavranamaz. Bu yüzden sosyoloji en geç gelişen bilim olduğu gibi, sıkça yetkinleşme ihtiyacı duyan bilimlerin de başında gelmektedir. Toplumları anlamadan yaşadıkları sorunlara ilişkin hakikat payı yüksek çözümler tasarlanamaz. Toplumsal bunalımları anlayabilmek için de toplumların hakikat algısına daha çok ihtiyaç vardır. Bunalım anları toplumların çözüldüğü, dolayısıyla hakikatlerinin değişime uğradığı anlardır. Bunalım eski topluma dayalı bilgilerle -ki, bunlar çoğunlukla mitolojik, dinsel ve bilgelik türü bilgilerdir- çözümlenemez. Çözümlenemedikçe, çözümde doğruluk payı olan alternatifler de geliştirilemez. Sonuçta çözümü belirleyecek olan kapsadığı hakikat payıdır. Diğer bir deyişle toplumsal eylemde başarıyı belirleyen taşıdığı hakikat gücüdür. Hakikatin kendisi ise, toplumsal olgunun içerdiği anlam ve yaşam güçlerinin ifade edilme paylarıdır. Hakikat payı yüksek ifadeler toplumsal olgunun ihtiva ettiği anlam ve yaşam gücünün temsiline bağlıdır.

Kapitalist modernitenin Ortadoğu'yu fethetmesi, son tahlilde kendi toplumsallığının Ortadoğu'daki toplumsallıklar karşısında ihtiva ettiği hakikat temsilinin üstünlüğünden ileri gelmektedir. Kapitalist modernite karşısında artık geleneksel toplum durumuna düşen Ortadoğu kültürünün hakikat temsilcileri, modernitenin hakikatleri karşısında başarıları mümkün olmayan bir konuma sürüklenmişlerdi. Kısacası Batılı hakikat karşısında Doğulu hakikat zayıftı ve yenilmeye mahkûmdu. Yenilgi tüm topluma mal edilemezdi. Yenik düşenler hakikatin resmi temsilcileri, yani iktidar ve devlet sahipleriydi. Çünkü hâkim hakikat onların temsil ettiği hakikatti. Yenilgi kendi devlet sistemini var eden tüm alt ve üstyapı kurumlarında yaşandı. Yenilenler ölümüne direnmedikçe, yeni hakikat temsilinde artık hegemonik güce bağlı olarak yaşamak durumundadır. Kendi toplumlarının zihniyetini ve yaşam iradesini artık bu güçler belirleyemez. Hegemonik gücün işbirlikçileri ve ajan kurumları olarak, bunlar yaşamlarını garantiye alma karşılığında hizmetlerini sunmakla mükellefler. Fakat geriye başsız kalan gövde misali bir toplumsal beden yerinde kıvranmaktadır. Bahsettiğimiz gibi, bu kıvranmayla ya çürüyüp çözülerek modernitenin yeni toplumsallığında, iktidarında eriyip yok olacak, ya da esnek

karakterinden ötürü teslim olmayan bedenine ilişkin özgür bir zihniyetle özgür yaşam kararlılığını ortaya koyacak, yani bunalımdan daha özgür bir zihniyetle çıkış yapacaktır. Şüphesiz bu yeni zihniyet öncülüğündeki çıkış taşıdığı yeni hakikat payıyla bağlantılıdır. Kapitalist modernitenin fethini mümkün kılan bilimi, felsefeyi, sanatı, ideolojiyi ve ekonomik üretimi aşan yeni bir bilim, felsefe, sanat, ideoloji ve ekonomik üretim bu çıkışın başarısını tayin edecektir. Bu ise yeni bir modernite anlamına gelmektedir. Ancak yenilmiş geleneksel toplumdan yengiye doğru giden bir toplum kapitalist moderniteyi aşan alternatif moderniteyle bunalımdan başarılı bir çıkış gerçekleştirebilir.

Reel sosyalist toplum kendisini farklı bir modernite haline getiremediği için çözüldü. Kapitalist modernitenin üç unsurunu da aşamadı. Aşmak şurada kalsın, bürokratik kapitalizmle her üç unsurun daha da aşırı bir kullanımına gitti. Sonuçta inşa ettiği toplumsal yapıların ihtiva ettiği hakikat payları liberal kapitalist modernitenin hakikat payından zayıf kaldığı için yenilmekten ve çözülmekten kurtulamadı. Burada yenilen, liberal kapitalizme karşı bürokratik kapitalizmdi. Bürokratik kapitalizm kendini farklı bir modernite olarak tasarımlayamadığı gibi, liberal kapitalist moderniteyi aşan yeni bir kapitalist modernite haline bile getiremedi. Ancak sapkın hareketler olarak tanımlanabilecek iktidarcı ve devletçi İslâmcı hareketler, reel sosyalizmden çok daha geri hakikat paylarıyla daha ideolojik haldeyken yenilmekten kurtulamayacak çarpık olgulardır. Kendilerini daha çok Mısır'daki El Ezher Üniversitesi'nde Sünni geleneğin, İran'ın Kum kentindeki medreselerde de Şia geleneğinin modernleşmesi olarak sunan ideolojik ve toplumsal yapılanmalar, taşıdıkları hakikat paylarıyla liberal kapitalist modernitenin eşiğine bile varamazlar. Onca çabalarına ve direnişlerine rağmen, Batı kapitalist modernitesinin hegemonik çekirdeği olan İsrail karşısında birleşseler bile yenilmekten kurtulamazlar. Bunun nedeni İsrail'in nükleer silah veya teknolojik üstünlüğü değildir; son tahlilde karşıtların taşıdığı hakikat paylarıdır. İsrail'in örgütlediği hakikat payı karşısındakilerin toplamından katbekat fazladır. Kendilerini farklı bir dünya olarak sunmak istediklerinden kuşku duyulmasa bile, farklı bir dünya ancak kapitalist modern dünyayı hakikat payı bakımından aştığında hakikat payı daha yüksek bir toplumsal yaşamı ve dolayısıyla moderniteyi temsil etme hakkını idea edebilir. Bu olmayınca, farklı modernite ideası boş bir idea olmaktan öteye gidemez. Olsa olsa kendine modern maske takmış geleneğin bir varyantı olabilir. Kısacası İslâm kültürel geleneğini farklı modernite olarak sunmak, kalpazanların eski eserlerin kopyasını hazırlayıp satmalarından farklı olmayan bir uğraştır. Özellikle günümüzdeki İran resmi iktidarının bu yönlü modernite ideası, mevcut haliyle kalpazanlıktan öteye anlam ifade etmez ve yaşam şansı sunmaz.

İmralı'da yaptığımız ilk savunmada tartışmaya çalıştığımız demokratik moderniteyi bu eleştiriler ışığında daha doğru tanımlayabiliriz. Öncelikle demokratik modernitenin reel sosyalizmi eleştirisi doğru anlaşılmalıdır. Bu eleştiri ne sosyalizmin reddi ne de dogmatik kabulüdür. Bir deneyim olarak çözümleyip

içerdiği anti-kapitalist modernite hakikatini özümler. Teori ve pratik olarak reel sosyalizmdeki anti-modernizmi değerlendirir, yanlışlıklarını aşar, doğrularını özümser. Ortadoğu'nun geleneksel kültürünün bilimsel çözümlemesini yaparak, ondaki hakikati de en önemli kaynak olarak güncelleştirir. Demokratik modernite sadece geleceğe ilişkin bir ütopya değildir. Kökleri daha çok binlerce yıllık kültürel geleneğe bağlıdır. Bu kültürün güncel gerçeği var olan toplumudur. Bu toplum ne kadar çözümsüz ve çaresiz bırakılmış olursa olsun yine de bir gerçekliktir. Gerçeklik olduğu için de önemli bir hakikat payı vardır. Çözümlenmesi bu payı ifadelendirir. Geleneği muhafazakârlıkla karıştırmamak gerekir. Tutuculuk olarak muhafazakârlık toplumsal geleneğin kendisi değildir; aslında liberalizm karşısında tutunmaya çalışan yenilmiş hâkim gelenek temsilciliğidir. Köklerini geleneğe bağlamayan demokratik moderniteden bahsedilemez. Toplumsal gelenek demokratik modernitenin tarihsel gerçekliğidir. Tarihsiz toplum olamayacağına göre, tarihsiz demokratik modernite de olamaz.

Ekolojist ve feminist hareketlerin kapitalist moderniteye yönelik eleştirilerini de önemsemek gerekir. Ekoloji zaten endüstriyalizmin kurban ettiği çevrenin bilimi olarak anti-kapitalisttir; demokratik modernitenin vazgeçilmez diğer temel kaynaklarından biridir. Feminist çıkış, tüm yetmezliğine rağmen, kadın hakikatine katkısı oranında değerlidir. Demokratik modernitenin kendisi de kadın gerçekliğini bizzat çözümleyerek kendini hakikatleştirir. Bununla birlikte feminist eleştiri ve hareketini kendisinin vazgeçilmez bir öğesi kılmak için yaklaşır. Özgür kadını temel yaşam öğesi olarak sistemine katar.

Modernite tartışmaları ve çatışmaları bağlamında kapitalist modernitenin Ortadoğu kültüründeki kaderini kestirebilmek kolaylaşır. Yaptığımız tüm çözümlemeler bu kaderin kendiliğinden belirlenmeyeceğini göstermektedir. Kapitalist modernitenin hakikat ideası ancak ondan güçlü alternatif modernite tasarımlarıyla aşılabilecektir. Bu da demokratik modernitenin kapitalist modernitenin temel unsurlarına yönelik eleştirileriyle birlikte, ona karşı yapılan ancak onu aşamayan geleneksel kültür, reel sosyalist, ekolojist ve feminist hareketlerin eleştirilerini bütünleştirerek demokratik modernitenin temel unsurlarının çözüm gücünü sergileyebilmekle mümkündür. Bütün bu konularda söylenenleri Ortadoğu toplumsal bunalımına uyarladığımızda çözüm olasılıklarını kestirebiliriz.

a- Demokratik ulus kuramı demokratik modernitenin başta gelen çözümleyici unsurudur. Demokratik ulus kuramı dışında, kapitalist modernitenin ulus-devlet kuramının kasaplar gibi doğradığı evrensel insanlık toplumunu yeniden bütünleştirip özgürlük içinde yaşatacak bir toplumsal kuram yoktur. Öteki toplumsal kuramlar günümüz sorunları karşısında marjinal bir rol oynamaktan öteye anlam ifade edemezler. Kapitalist liberal kuramlar, kapitalizmin insanlığa yaşattığı en süreğen ve kanserolojik hastalıkları çözmek ve toplumu sağlığına kavuşturmaktan ziyade, ancak bazı ilaçlarla biyolojik kanserli hastanın ömrünü uzatacak tarzda etkide bulunabilirler. Bu kuramların önerdiği tüm çözümler sorunları devleştirip kapitalist modernitenin ömrünü biraz

daha uzatmaktadır. Ortadoğu'da son yüzyıl içinde olup bitenler bu yargımızı iyice doğrulamaktadır. Tarih boyunca, hatta on binlerce yıl ötelerden beri kültürel bütünlük içinde bir yaşam inşa eden Ortadoğu toplumu, Birinci Dünya Savaşının sıcak ateşi içinde kapitalist modernite güçlerince bir kasabın doğramasına benzer biçimde doğranıp, ulus-devlet denen canavarların insafına terk edildi.

Ulus-devletler, gerçekten Kutsal Kitap'ta devletle özdeşleştirilen Leviathan'ın en somut hali olarak, iç ve dış politika denen yalanlarla toplumsal gerçekleri parçalayıp yutmaktan öteye bir rol oynamadılar. Modern ulusal toplum dedikleri şey, tarihin muazzam bütünlük arz eden birikimli toplumsal kültürünü parçalara bölüp inkâr ve imhaya yatırma ameliyesinden başka bir şey değildi. Tarihi ve toplumsal kültürü ne denli parçalayıp inkâr ve imha etmişlerse, kendilerini o denli başarılı saydılar. Kapitalist modernitenin kasapları rolünü oynayan ulus-devletler, geçmişin inkâr ve imhasını başardıkları ve yerine sistemin ajan kurumlarını ve oryantalist zihniyetlerini egemen kıldıkları oranda, kendilerini yeni efendileri karşısında başarılı ve mutlu saydılar. Ortadoğu kültürü açısından son yüzyılda ulus-devlet bölünmeleri ve iç-dış politika denilen uygulamaları genel anlamda bir kırım hareketidir. Zihniyetten tutalım ekonomik dünyasına kadar yaşatılanlar, bütünsel gerçekliğin parçalanıp kapitalist modernite unsurlarınca yenilip yutulur hale getirilmesidir. Sadece günümüz Irak'ında olup bitenler son yüzyılı değerlendirmemiz için hayli öğreticidir.

Demokratik ulus kuramı her şeyden önce bu kasap tarzı kültürel bütünlüğü parçalayıp doğrama hareketinin, yani ulus-devletçiliğin durdurulması ve bütünlüğün yeniden başlamasının zihniyet dünyasının kurgulanmasıdır. Demokratik ulus kuramı, Ortadoğu'nun kültürel dünyasını Demokratik Uluslar Birliği kavramı altında bütünleştirmeye ilkesel bir değer ve öncelik atfeder. İnşa edildiği tüm tarih çağları boyunca olanca çeşitliliği içinde bütünlük arz eden kültürel dünyamız, kapitalist moderniteye alternatif olarak bu kavram altında bütünleştirilmek durumundadır. Son yüzyıla bakalım: Gidişat hep parçalanmaya doğru evrilmiştir. Arap kavmi sadece yirmi iki ulus-devlete bölünmemiştir; birer proto-ulus-devletçik olarak habire birbirlerine zıt yüzlerce çelişkili zihniyete, örgütlenmeye, aşiret ve mezhebe bölünmektedir. Liberal felsefenin amacı da sömürgesel anlamda budur. Kapitalist bireyciliğin toplumu atomize etme potansiyeli sonsuzdur. Dolayısıyla demokratik ulus kuramı yeniden özgür ve demokratikçe bütünleşmeye giden yolda temel ilkesel bütünlüğü ifade eder.

Demokratik ulus kuramını savunmamın öteki ciltlerinde çözümlediğim için içeriğini fazla açmayacağım. Özcesi, bu kuram ulus olmak için katı siyasi sınır anlayışı olmayan, aynı mekânlarda ve hatta kentlerde farklı ulusları çeşitli bütünlükler içinde daha üst ulusal topluluklar halinde inşa etmeyi mümkün kılan bir ulus anlayışını öngörür. Böylece birbirleriyle sınırlar yüzünden sürekli savaştırılan büyük ulusal topluluklarla daha küçük olan ulusal toplulukları, azınlıkları aynı ulusal bütünlük içinde eşit, özgür ve demokratik kılar. Sadece

bu ilkenin uygulanması bile hegemonik sistemin 'böl-yönet' ve 'tavşan kaç, tazı tut' politikalarını boşa çıkarmaya yeterlidir. Bu ilkenin muazzam barışçı, özgürlükçü, eşitlikçi ve demokratikleştirici değeri, sadece bu yönleriyle bile ulus-devletçi fesadın bütün savaşçı, köleleştirici, katmanlaştırıcı ve despotik faşist uygulamalarını boşa çıkarmak suretiyle üstün çözümleyici rolünü kanıtlar. Tekçi ve mutlaklaştırıcı ulus-devletçi milliyetçilik ancak demokratik ulus zihniyetiyle durdurulabilir. Sadece Arapların sonsuz bölünmelerini ve parçalanmalarını değil, Türklerin de benzer bölünmelerini ve parçalanmalarını durdurucu en uygun kuram ve ilkedir. Balkanlardan Kafkaslara, Orta Asya'dan Ortadoğu'ya kadar dünyanın birçok yöresinde Türk dünyası da yaşadığı bölünmüşlüğü, parçalanmışlığı, körce ulus-devletçilik tanrısına tapınmayı, oryantalist, pozitivist ve metafizik zihniyetler temelinde birbirleriyle boğuşmayı ancak demokratik ulus kuramıyla aşabilir ve böylece yeniden eşit, özgür ve demokratik ilkelerde bütünleşebilir.

İran gibi her an parçalanmaya ve bölünmeye uygun potansiyele sahip bir ülke için ulus-devletçilik, dibine yerleştirilmiş atom bombası gibidir. Sürekli ulus-devletçiliği daha da katılaştıran Şia milliyetçiliği de, tüm modernite cambazlıklarına rağmen, İran'ın bölünmesini ve parçalanmasını durduramayacağı gibi daha da hızlandırır. Özellikle İran için demokratik ulus kuramı günlük olarak kullanılması gereken bir ilaç gibidir. Kapitalist moderniteye karşı oldukça direngen olan İran kültürünü ve halkını tarih boyunca peşinde koştuğu eşit, özgür ve demokratik bir dünyaya ancak demokratik ulus zihniyeti taşıyabilir. Önündeki çatıştırıcı ve savaştırıcı ulus-devletçi komplo ve suikastları boşa çıkartıp onurlu bir barışa kavuşturabilir.

Ulus-devletçilik çıkmazının en büyük felaketlerinden birisi günümüzde Afganistan-Pakistan hattında yaşanmaktadır. Ayrıca bununla bağlantılı olarak yaşanan Keşmir sorunu da tamamen ulus-devletçilikten kaynaklanmaktadır. Pakistan-Hindistan, Pakistan-Bangladeş sorunları aynı milliyetçi zihinlerin sonucu olarak yaşanmıştır, halen yaşanmaktadır. Doğası gereği, ulus-devlet çözümleri ve barışları, çözümsüzlük ve savaş doğurur. Bu somut örnekler de bu gerçeği oldukça açıklayıcı niteliktedir. Afganistan'a ulus-devletçiliğin hem cumhuriyetçi, hem kralcı, hem de reel sosyalist modelleri uygulanmak istendi. Sonuç çığırından çıkmış, hiçbir ilkesi olmayan bir kör şiddet ortamında, çözülmüş ve kendini sürdürme yeteneğini kaybetmiş bir Afganistan toplumudur. Demokratik ulus kuram ve kavramları dışında bu toplumları yeniden toparlayıp daha özgür ve demokratik bir yaşama kavuşturacak başka bir zihniyet ve irade düşünülemez. Toplumsal sorunlar zihnen çözümlenmedikçe, yapısal olarak da çözüme kavuşamazlar. Demokratik ulus zihniyeti Orta Asya'dan Hindistan'a kadar çok büyük bir çeşitlilik gösteren kültürler ve halklar için en uygun bütünleştirici çerçeveyi oluşturmaktadır. Kaldı ki, bu mekânlardaki kültürler ve halklar tarih boyunca konfederal türden ortak siyasi çatılar, imparatorluklar altında yaşayarak, ideal olmasa da varlıklarını ve özgünlüklerini koruyabilmişlerdir. İster dincilik ister laik milliyetçilik tarzında olsun, ulus-devletçilik zihniyeti devam ettikçe, bu toplumların daha da çözülmeleri ve

çatışmaları kaçınılmazdır. Çokça bağlı olduklarını iddia ettikleri İslâmiyet'i de bir terör ideolojisi olarak sunarak, bu geleneği de oldukça olumsuzlamaktadırlar. İran için olduğu gibi bu geniş coğrafyalar için de önce bölgesel, onunla iç içe olacak şekilde demokratik ulusal birlikleri Ortadoğu çapında geliştirmek gerekir. Özellikle Pakistan türü ulus-devletlerin daha şimdiden yaşadığı yoğun çözülüşün en uygun alternatifi Ortadoğu çapında geliştirilecek bir Demokratik Ulusal Birlik projesidir.

Ulus-devletin hegemonik çekirdeği olan İsrail gerçeği açısından da demokratik ulus kuram ve kavramları hayati ölçüde çözümleyici rol oynar. İsrail'in geleceği için iki yol vardır. Birinci yol, mevcut çizgisiyle hegemonyasını sürdürmek için sürekli savaşlar çıkararak bölgesel bir imparatorluğa dönüşmesidir. İsrail'in Nil'den Fırat'a kadar, hatta daha ötelere ilişkin bir hegemonik projesinin olduğu bilinmektedir. Osmanlı İmparatorluğu sonrası için geliştirilen bir projedir bu. Bu projenin uygulanmasında oldukça mesafe alınmışsa da, amacına ulaşma konusunda henüz yetersiz olduğu belirtilebilir. Son zamanlarda karşısına çıkan İran'ın da benzer hegemonik hesaplarının olması aralarında gerginliğe yol açmaktadır. Türkiye ile de ne kadar ciddi olduğu bilinmeyen benzer bir gerginliği yaşamaktadır. Dolayısıyla oldukça çatışmalı geçecek bir bölgesel hegemonik mücadele süreci de söz konusudur. Daha da büyümesi kaçınılmaz ulus-devlet kaynaklı sorunları bizzat bu karşılıklı hegemonik hesaplar doğurmaktadır. İsrail ve Yahudi halkı için ikinci yol, etrafı habire düşmanlarla kuşatılan bir çember içinde olmaktan çıkıp Ortadoğu Demokratik Uluslar Birliği projesine katılmak, bu temelde çıkış için olumlu inisiyatif almaktır. İsrail'in arkasındaki entelektüel ve maddi sermaye Demokratik Uluslar Birliği projesi için çok önemli rol oynayabilir. Hem kendini demokratik bir ulus halinde daha da sağlamlaştırır, hem de bunu Ortadoğu çapında geliştirilmiş demokratik uluslar birliği kapsamına alarak, çok muhtaç olduğu kalıcı bir barışa ve güvenliğe kavuşabilir.

Ulus-devletçiliğin yol açtığı en büyük felaketler Ortadoğu'nun soykırım yaşayan halklarına ilişkindir. Anadolu ve Mezopotamya'da erken milliyetçiliğin tuzağına düşen Helen, Ermeni, Süryani ve Kürt halkları, tarihin en eski yerel kültürlerini temsil etmelerine rağmen, ulus-devletçiliğin son yüzyıllık deneyimleri kendilerini tasfiyenin eşiğine kadar getirdi. Egemen ulus milliyetçiliğinin katı sınırlar dahilinde homojen ulusal toplum yaratma çılgınlığı bu halklar için gerçek anlamda bir felaket oldu. Kapitalist modernitenin ulusçuluk anlayışı olmasaydı, bu büyük felaketler yaşanmazdı. Beyaz Türk elidini yaratan kapitalizmdir. Homojen ulus yaratma programları sermaye birikimi ihtiyacından bağımsız düşünülemez. Soykırımdan sorumlu tutulması gerekenler kategorik olarak Türkler değil, tıpkı Almanlarda yaşandığı gibi bir dönem milli kapitalizm peşinde koşan marjinal bir gruptu. Bunda sadece egemen ulus milliyetçileri değil, ezilen ulus milliyetçileri de ulus-devlet canavarını uyandırmaları nedeniyle sorumlulukta pay sahibidir. İmha edilmişleri diriltmek artık mümkün olmadığına göre, geriye kalan azınlık halleriyle bu halkları ancak demokratik ulus zihniyeti ayakta tutabilir. Örneğin İstanbul'a Beyaz Türk ulus-

devletçiliği egemen kılınmak istendiğinde, bu kentteki tüm tarihsel kültürler için ölüm fermanı çıkarılmış veya ölüm çanları çalınmış olur. Sürekli kültür tasfiyeciliği yaşanmasıyla geriye kalan tek kültürlü bir Beyaz İstanbul olur ki, o da kültürel faşizmden başka bir şey olmayacaktır. Demokratik ulus zihniyetinin yaşandığı İstanbul ise, açık ki tarihsel kültürel zenginlik içindeki İstanbul olur.

Anadolu ve Mezopotamya kültürlerine de bu açıdan bakılabilir. Ancak demokratik ulus zihniyeti tüm tarihsel kültürleri barış, eşitlik, özgürlük ve demokrasi içinde bir arada tutabilir. Her kültür bir yandan kendini demokratik ulusal bir grup olarak inşa ederken, öte yandan iç içe yaşadığı diğer kültürlerle daha üst düzeyde demokratik ulusal birlikler içinde yaşayabilir. Tekçi ulus anlayışı aşıldıktan sonra birbirini eritmeye ihtiyaç kalmaz. Bunun yerine kültürel bütünlükler halinde tarih boyunca yaşandığı gibi yaşanır. Artık Ermeniler, Helenler ve Süryaniler kendileri için ulus-devletçi sınırlar çizemeyeceklerine ve varlıklarını da sürdürmek zorunda olduklarına göre, en uygun seçeneğin demokratik ulusal birliktelik zihniyeti ve demokratik özerklik yapılanması olduğu açıktır. Demokratik modernite geç de olsa bölgenin her tarafındaki benzer süreçleri yaşayan kültürel gruplar ve halklar için bir zihniyet sığınağı, demokratik özerklik ise uygun yeniden bedenlenme modelidir.

Bölgede zengin bir miras teşkil eden sadece etnik ve ulusal varlıklar değildir. Dinler ve mezhepler de geniş bir gruplar yelpazesini teşkil eder. Geleneksel ve modern biçimleriyle dinlerin ve mezheplerin aldığı yeni görünümlerin temsili ciddi bir sorundur. Ulus-devletçilik bunların da büyük kısmını tasfiye etti. Fakat artık kendisi aşındığı için, tarihsel kültürün bu zengin mirasları için kendilerini ifade etmek ancak demokratik ulus kuram ve kavramları çerçevesinde mümkündür. Hem zihniyet algılamaları hem de yapılanmaları için demokratik ulus ve demokratik özerklik en uygun modeldir. Tarihsel-toplumun benzer tüm alanları için ulus-devlet felaketine karşı demokratik ulusal toplum modeli barışın, eşitliğin, özgürlüğün ve demokratik yaşamın güvencesidir.

Ortadoğu'da ulus-devletçiliğin parçaladığı, her parçasında değişik imha ve asimilasyonları dayattığı Kürtlerin durumu tam bir felakettir. Ne tam fiziki ne de kültürel tasfiyeleri hemen gerçekleştirilebilmektedir. Kürtler âdeta uzun süreli can çekişmeyi yaşayan bir varlık konumundadır. Dünyada bir benzeri daha olmayan halktır. Sadece zihnen sakatlanmış değildir, beden olarak da parçalanmıştır. Toplumsal yaralı olmak bir yaşam tarzı haline getirilmiştir. Ne eski geleneksel yaşam ne de modern yaşam geçerlidir. Zaten tercihte bulunma şansı son döneme kadar elinden alınmıştı. Şüphesiz bu durum kapitalist modernitenin kurdurduğu hâkim ulus-devletlerden kaynaklanmaktadır. Kürtlerin ulus-devletçilik doğrultusundaki girişimleri ise aynı başarı şansını yakalayamamış, kapitalist modernitenin çıkarlarına denk düşmediği için şansı yaver gitmemiştir. Günümüzde Irak Kürdistan'ında geliştirilmek istenen ulus-devletçilik ise, kapitalist modernitenin hegemonik hesaplarıyla yakından bağlantılıdır. Minimalist bir Kürt ulus-devletçiliği sistemin çıkarına olabilir. Tehlike şuradadır: Sistem "Çıkarıma göre değildir" dediğinde her an yeni soykırım-

lar ve katliamlara da yol açabilir. Savunmanın büyük kısmını Kürt olgusu, sorunu ve çözümüne ayırdığımdan, kısaca yeniden tanımladığım bu vahim statü veya statüsüzlükten kurtulmanın en uygun modelinin demokratik ulus olduğu açıktır. Zihniyet ve yapılanma olarak demokratik ulus ve demokratik özerklik, mevcut ulus-devletleri de yıkıma götürmeden, dünya genelinde de yoğunca yaşandığı gibi yönetimleri paylaşarak bir arada yaşama imkânını sağlar. Bunun için gerekli olan demokratik anayasal rejimdir.

Kürtlerin amentüsü, 'Bağımsız, Birleşik Kürdistan Cumhuriyeti'ne alternatif olarak, mevcut sınırlara dokunmayan, tersine bu sınırları Ortadoğu'nun Demokratik Ulusal Birliği'nin gerekçesi yapan 'Demokratik Konfederal Kürdistan'dır. Bu model içinde birçok kültür ve halk grubu kendilerini federe birlikler halinde örgütleyebilir. Aynı yerelde, aynı kentte her türlü etnik, dinsel, mezhepsel ve cinsî açıdan eşit, özgür ve demokratik gruplar barış içinde bir arada yaşayabilirler. Demokratik Konfederal Kürdistan kendi demokratik ulus modelini geliştirdikçe, her parçasının birlikte yaşadığı komşu toplumlarla da benzer birliklere rahatlıkla gidebilir. Benzer oluşumların Türkiye, İran, Irak ve Suriye'de geliştiğini düşünürsek, belirtmeye çalıştığımız Demokratik Konfederal Kürdistan'ın Ortadoğu Demokratik Ulusal Birliği'nin çekirdeği olacağı açıktır. Her iki olgunun iç içe gerçekleşme şansı da vardır. Zaten Ortadoğu'nun tarihsel-toplumsal bütünlüğü de bunu gerektirir.

Buna karşı son zamanlarda ABD'nin gündemleştirmek istediği Büyük Ortadoğu Projesi'nin başarı şansı pek yoktur. Zaten bu proje ulus-devletlere dayalıdır. Benzer birçok proje Ortadoğu'yu daha çok karışıklığa itmiştir. Son projenin yol açtığı durumlar da farklı olmamıştır. Ulus-devletçilik mantığı aşılmadıkça, hiçbir proje Ortadoğu'yu yaşadığı derin bunalımlar ve sorunlardan kurtaramaz, çatışmalar ve savaşlardan alıkoyamaz. Gerek var olan Arap Birliği gerekse İslâm Konferansı örgütleri aynı ulus-devlet mantığıyla sakatlanmış oldukları için, hiçbir sorunu çözümleyici rolleri olmamıştır. Mevcut zihniyet ve yapılanmalarını aşmadıkça çözüm şansları da olamaz. Ayrıca ABD ve yerel hegemon güç İsrail'e karşı gerek İran'ın gerekse Türkiye'nin Hizbullah ve El Kaide üzerinden yürüttükleri nüfuz savaşları, sorunları daha da içinden çıkılmaz hale getirmekten başka bir rol oynayamaz. Pay koparma hesapları da her an ters tepebilir. Tüm bu eski ve yeni ulus-devlet oyunlarının Ortadoğu'yu getirdiği durum gözler önündedir. "Sorun çözüyoruz, sıfır sorun diplomasisi uyguluyoruz" adı altında, daha da büyümüş ve içinden çıkılmaz bir hal alan sorunlar yumağı haline getirilmiş Ortadoğu'nun bu durumu, bütün açıklığıyla sergilediğimiz gibi yapısaldır ve bu da ulus-devletçilikten kaynaklanmaktadır. Aynı açıklıkla belirttiğimiz gibi, demokratik modernitenin demokratik ulus zihniyeti ve demokratik özerklik yapılanması bu kaotik durumdan çıkışın en uygun eşitlikçi, özgürlükçü ve demokratik modelidir, yeni paradigmasıdır. Herkese, her topluma kalıcı barışın ve güvenliğin yolunu gösteren bir modeldir.

b- Demokratik komün ekonomisi kapitalizmin azamî kâr eğiliminin işçi ve işsiz köleler haline getirdiği toplumun yeniden insanca yaşamını mümkün

kılmanın çözüm yoludur. Tarih boyunca ekonomi her zaman komün ile gerçekleştirilen bir olgudur. Komünsüz ekonomi düşünülemez. Ekonomi kelimesinin kök anlamı bile 'aile komünü yasası' demektir. Yani bir komün olarak ailenin geçimlik işleridir. Toplumun varoluş tarzı hepten komün biçimindedir. Tarih bireyle başlayan bir ekonomiye tanıklık etmez. Özel ekonomi tarihin ve toplumun tanımadığı, en az ulus-devlet kadar kapitalizmin ürettiği bir canavardır. Özel ekonomi tarih boyunca hep 'hırsızlıkla' eş tutulmuş ve marjinal bırakılmıştır. Kapitalist modernitenin yükselişe geçişiyle birlikte yeni bir kategori olarak piyasaya çıkmıştır. Bir nevi sürekli yer altında kalmış bir farenin kedileşerek piyasalara dalmasına benzer. Tarihte özel ekonomi veya sermaye peşinde olanlar hep hırsız olarak yargılandıklarından kendilerini görünmez kılmışlardı. Yükselen kapitalist hegemonyayla birlikte piyasa üzerinde egemenlik kuran bu kedi-fareler insan toplumu için gerçekten felaket oldular.

Tarihçi Braudel'in çok yerinde bir tespitiyle, ekonomi olmayan kapitalizm piyasa üzerinde kâr amacıyla egemenlik kuran tekelciliktir. İster özel kişilerin ister devletin tekelleri olsun, ekonomi üzerinde tahakküm kuranlar, insanların yaşamsal ihtiyaçlarını temin etmek için belki de başvurdukları ilk örgütlenme olan komünü yıktıkları oranda hırsızlıklarını gerçekleştirdiklerinin bilincindeydiler. Özel veya devlet tekelciliği, komünal ekonomi üzerinde soygunculuk demektir. Kapitalist modernitenin kendini bin bir kılıkla maskeleyerek gerçekleştirdiği bu soygunculuk, komünün ve dolayısıyla toplumun temelinin çökertilmesi demektir. Tüm ekonomik krizler ve hastalıklar toplumun temeli olan komün ekonomisinin çözdürülmesi ve yıkılmasıyla başlar. Kapitalizmin tarihi komün ekonomisini yıkım tarihidir. Sonuç, tarihin en büyük toplumsal felaketlerinin yaşanmasıdır. Ekonomideki çözülüş ve yıkım tüm toplumsal alanın, ahlâkın ve siyasetin çözülüşü ve yıkılışının gerçek nedenidir. Ekonomik çözülüş toplumsal çözülüşün kendisidir. Bu durumda geriye işsiz, ahlâksız ve politikasız toplum artıkları kalır. Kapitalizmin özel ve devlet tekelciliği budur.

Tüm dünyada son dört yüz yılda, özellikle günümüz finans kapital çağında yaşanan ve zirve yapan yapısal bunalımın bir yılda dört yüz milyon işsiz doğurması bu nedenledir. Ortadoğu toplumundaki çözülüş daha da çarpıcıdır. Komünal yaşamın son elli yıldaki çözülüşü toplumun topyekûn işsizleşmesine yol açmıştır. Ortadoğu toplumu tarihin hiçbir döneminde bu denli çözülmedi. Kaldı ki, Ortadoğu toplumu komünal ekonomiyi hem ilk gerçekleştiren, hem de kapitalist hegemonik aşamaya kadar dünya çapında öncülük eden toplumdur. Günümüzde yaşadığı bunalım üç yüz bin yılı aşkın bir süreden beri aklıyla inşa ettiği komün yaşamının kaybıyla eşanlamlıdır. Topyekûn bir felaketi yaşaması bu tarihsel nedenledir. Yaşanan bunalımın sonuçları tarihte yaşanan hiçbir barbarlık felaketiyle karşılaştırılamaz. Çünkü barbar saldırılarında bile komünal yaşam hep esastı. Kimse ona dokunmayı aklına bile getirmezdi. Kapitalist barbarlık ilk defa en iblis mantığıyla komünü çözmeyi akıl etti ve başardı. Sonuç, son dört yüz yılın savaşları, sömürge talanları, toplumun klasik kölecilikten beter modern ücret köleliğine tabi tutulması ve daha da acımasız olanı işsizleştirilmesidir; ahlaki ve politik bütünlüğünü yitirmesidir; çevreyi

tahrip etmesi ve biyolojik dünyanın dengesini yıkmasıdır; yerin altını boşaltması, üstünü kirletmesidir; iklim felaketleridir.

Açık ki, demokratik modernitenin komünal ekonomisi dışında herhangi bir yolla kapitalist modernitenin liberal ve devletçi ekonomik tahakkümünün sonuçları olan bu yıkımlarla baş etmek oldukça zordur. Komün ekonomisini yeni bir icat veya doktrin olarak düşünmemek gerekir. Komün ekonomisi yeni bir plan veya proje de değildir. İnsan toplumunun onsuz yaşayamayacağı bir varoluş tarzı olarak düşünmek veya hakikat olarak kavramak gerekir. Eğer toplum ayakta durmak ve varlığını sürdürmek istiyorsa, komün ekonomisini esas almak zorundadır. Zorundadır demek belki katı bir yasallığı içermektedir. Ama ekonomisiz yaşanamayacağına ve bu ekonomi de komünsüz gerçekleşemeyeceğine göre, buradaki zorunda olmak fiili yerindedir. Sadece Ortadoğu'da değil, tüm dünyada toplumsal yaşamı sürdürmek istiyorsak, komün ekonomisini başat kılmak zorundayız. Başat diyorum, zira özel kapitalizmi ve devlet kapitalizmini bıçakla keser gibi bir tarafa atamayız. Eskiden olduğu gibi onu marjinal kılarak yaşatırken, komünü de başat kılmak durumundayız.

Ortadoğu toplumu Avrupa ve dünyanın diğer bölgelerinde olduğu kadar kapitalizmle barışık değildir. Onu özümsemiş olmaktan uzaktır. Dolayısıyla komünal kökenleri güçlüdür. Çağın bilim ve teknolojisiyle desteklenmiş demokratik modernitenin komünal ekonomik unsuru sadece kapitalizmin çürütücü, çözücü ve yıkıcı etkileriyle baş etmekle kalmaz; tüm toplumsal alanların yeniden inşasına güçlü bir temel sağlar. Fakat kapitalizm son yüzyılda insan bireylerini o denli aylak, işsiz ve anti-toplumsal yapmıştır ki, onları yeniden komünal ekonomik düzene kazandırmak gerçek bir sosyal devrim ister. Liberal bireycilik kanser kadar tehlikeli bir hastalıktır. Onu ancak özenle tedavi ettikçe komünal yaşama katabiliriz. Bunda zihniyet ve ahlaki eğitim büyük rol oynar. Fakat komünal ekonomiye giderken, bunun demokratik siyasetsiz inşa edilemeyeceğini bütün önemiyle kavramalı ve gereğini yerine getirmeliyiz. Ayrıca ahlaki boyut ihmale gelmez. Kısacası, komün ekonomisini yeniden inşa etmek sıkı bir ideolojik, politik ve ahlaki eğitim ister.

Komün ekonomisi derken, onu salt birkaç alanla ilgili olarak değil, tarımdan sanayiye, hizmetlerden bilime ve zanaatların her alanına ilişkin olarak düşünmeliyiz. Komün ekonomisi köyde olduğu kadar kentte de geliştirilmesi gereken bir sistemdir. Hatta kapitalist modernitenin yok ettiği köylü-tarım ekonomisiyle kanserleştirdiği kent ekonomisinin alternatifi olarak geliştirilmesi gereken köy-kent ekonomisi, esas olarak ancak komün ekonomisi etrafında inşa edilebilir. Çağdaş komün ekonomisi ağırlıklı olarak bir köy-kent ekonomisidir. Köy-kent ekonomisini yanlış kavramamak gerekir. Bu ne köyün şehirleştirilmesi ne de kentten köye dönüşüm demektir. Köy-kent ekonomisi komünal toplumun çağdaş ünitesi olarak kavranmak durumundadır. Tarihte hâkim eğilim elbette köy-kent karakterindedir. Köy ve kentin çarpık ayrışması kapitalist moderniteyle bağlantılıdır. Tarih boyunca başta Fırat, Dicle, Nil, İndus ve Pencab olmak üzere, nehir kıyılarında gerçekleştirilen ekonomilerin hepsi komünaldir. Zaten uygarlığı mümkün kılan da bu komünal ekonomilerdir.

Kapitalizmin azami kâr eğilimiyle inşa ettiği barajlar politikası sadece bu nehirlere bağlı olarak kurulan köy ekonomilerini yıkmakla kalmadı; en verimli arazileri, bitki örtüsünü, hayvan türlerini, arkeolojik dünyanın en güzel eserlerini de yuttu. Toplumsal imhalar kadar ekolojik ve arkeolojik imhaları da gerçekleştirdi. Tüm bu yıkımların üstesinden ancak demokratik siyaset bağlantılı komün ekonomisi gelebilir.

Komün ekonomisine devrimci ideoloji ve politikalar tarafından çok az değinilmiştir. Özellikle reel sosyalizmin devlet kapitalizmini sosyalizmle özdeşleştirmesi büyük felaketlere yol açmış, sosyalizmi yozlaştırmak kadar komünal ekonomiyi de gerçek işlevinden yoksun bırakmıştır. Kolektivizm adına kapitalizme en büyük desteği devlet kapitalizmiyle sağlamıştır. Komün ekonomisinin özel ekonomi kadar devlet eliyle ekonomiyi, daha doğrusu ekonomik tahakkümü de reddetmesi gerekir. Özellikle devlet tekelciliğini komün kolektivizminin yozlaşması olarak değerlendirip her koşulda mücadele etmesi gerekir. Ayrıca şu hususları da iyi bilmek gerekir: Kapitalizm de günümüze doğru kendini aile şirketlerinden oluşan ve profesyonel CEO'larla yönetilen bir nevi kapitalist komünlere dönüştürme sürecindedir. Bu süreci her alanda yaşatmaya çalışmaktadır. Bunu liberal kapitalizmin önemli bir tuzağı olarak görmek gerekir. Kendini holding sistemi olarak komün tarzı kalıplara uyduran kapitalizm, en çok da bu biçimiyle komünal ekonominin ve toplumun düşmanıdır. Kapitalizm her ne kadar görünürde eski toplumsal biçimlenişleri aştığını iddia etse de, kendini bir kabile toplumu gibi örgütlemekten de geri kalmaz. Bir nevi modern kabilecilik ve klancılık yapar. Çünkü toplum esas olarak klan ve kabilenin, yani komünal toplum birimlerinin oluşturduğu temel üzerinde yükselir. Fakat kapitalist modernite kendini özünde temel toplumsal biçimlenişlerin inkârı üzerinde kurgulayıp gerçekleştirir. Gerçekleştirirken de eski kalıpları kendine uyarlamaktan geri kalmaz.

Ulus-devletçilik kapitalist tekellere göre şekillendiğinden, komün ekonomisini tanımak istemez. Daha doğrusu, o da tekelcilik gibi üzerinde egemenlik kurmak ister. Ulus-devletçilik Ortadoğu komünal yaşamını dağıtarak homojen toplumu gerçekleştirme ideasındadır. Komünal yaşamı, cemaat toplumunu kendi önünde engel olarak görür. Ulus-devletçiliğin ideal toplumu tüm tarihsel komün ve cemaat kimliğini yitirmiş, kimliksiz, kişiliksiz, karınca türü çalışan köle insan yığınıdır. Aslında toplum bu yığınlaşma temelinde bitirilmiştir. Nietzsche ve Foucault gibi filozoflar "Toplum veya insan modernite tarafından öldürüldü" derken bu gerçeği anlatmak isterler. Kişilikli, kimlikli ve komünlü toplumun çökertilmesiyle kişiliksiz ve kimliksiz bireylerden oluşan yığın toplumu kapitalist moderniteye özgüdür ve ulus-devletçiliğin yurttaş tipini oluşturur.

Demokratik modernitenin temelinde yer alan ve tarihsel nitelik taşıyan tüm gelenekler değerlidir. Bunların en başında gelen dayanışma komün ekonomileri temel birim rolünü oynar. Komün ekonomisi demokratik ulusun da temel birimidir. Nasıl ki ekonomik tahakküm tekelleri ulus-devletin temel ekonomik sömürü birimleriyse, komün ekonomik birimleri de demokratik

ulusun temel ekonomik yaşam birimleridir. Demokratik ulus ve demokratik modernite komün ekonomisi üzerinde yükselir. Komün ekonomisinin içeriğini fazla açma gereği duymuyoruz. Bir aile komününden tutalım bir demokratik ulusa kadar, ihtiyaca göre nicelik olarak büyük ve nitelik olarak sayısız birim inşa edilebilir. İdeal tarım ve fabrika komünleri en başta gelenleridir. Ayrıca çok amaçlı kooperatif, ulaşım, sağlık ve eğitim komünleri de önde gelen komün tipleridir. Mühim olan önceden komünleri belirlemek değil, ihtiyaca ve işlevine göre komünal birimlerin her çeşidini uygun sayıda ve nitelikte inşa etmek, komünsüz hiçbir birey bırakmamaktır. Demokratik ulus tüm üyelerini komünlerde örgütleyen ve görevlendiren ulustur. Bu sistemde komünsüz birey mümkün olmadığı gibi, olduğunda da hastalanmış ve yozlaşmaya yatmış demektir. Demokratik ulus bireylerinin, özellikle onun inşacı kadrolarının temel görevi, tüm bireyleri mutlaka bir veya birkaç komünün aktif çalışanı yapmaktır.

Günümüz Ortadoğu toplumları yaşadıkları ağır bunalımdan ancak başta ekonomik komünler olmak üzere her alanda komünleşmeyi gerçekleştirdikleri oranda çıkış yapabilirler. Komünsüz çıkış olamaz. Tarihsel ve kültürel gelenekler ancak komünal yaşamla güncellikte yer tutup varlıklarını devam ettirebilirler. Gelenek taklit edilemez ama geleneğe dayanmadan da yaşanamaz. Ancak gelenek geleneğin inkârına ve taklidine dayanmayan güncel yaratıcı değerlerle beslendiğinde tarihsel-toplumsal yaşam hakiki anlamına kavuşur. Bunda ekonomik komünal gelenek başrolü oynar. Ekonomik komünler tüm ülkeler için gereklidir. İşsizliği ve toplumsal çözülüşü önlemenin yolu komünal çalışma dönemine geçiştir. Özellikle yenilenmiş komün zihniyeti ve örgütlenmesi temelinde tarıma ve köye dönüş en değerli DEVRİMCİ FAALİYETTİR. Gerçek devrimcilik, tarihsel varoluşumuzu gerçekleştiren komünal yaşamı, başta ekonomik alan olmak üzere tüm toplumsal alanlarda gerçekleştirmektir. Nasıl ki demokratik federalizm ve demokratik özerklik demokratik ulusun politik yaşam örgütlenmesi ve kurumlaşması ise, komünal ekonomik birlikler federasyonu da ekonomik yaşamın örgütlenmesi ve kurumsallaşmasıdır.

Komünal Ekonomik Birlikler Federasyonu yerel, ulusal ve bölgesel çapta Ortadoğu Demokratik Uluslar Birliği'nin ekonomik temelini ifade eder. Hegemonik güç çekirdeği İsrail'in Kibbutz adlı ekonomik birimlerinin komünal ekonomiye oldukça benzeyen birimler olması, komünal ekonominin üstünlüğünü kanıtlar. İsrail'in ulus-devlet hegemonyacılığı aşılmak isteniyorsa, ekonomik alanda komünal ekonomiye geçişin dışında başka yol yoktur. Ayrıca dünya kapitalist hegemonyasından ve onun her türlü tekelci sömürüsünden kurtuluşun yolu da eşitliğin, özgürlüğün ve demokrasinin maddi temeli olan yeni komünal ekonomiyi gerçekleştirmekten geçer.

Kürdistan'da halen zorbela da olsa ayakta durmaya çalışan komünal ekonomik gelenekler, ulus-devletin toplumu çökertmesiyle oluşan işsiz yığınlar, düşük ücret köleliğinden ve ırgatçılıktan ötürü yaşamın anlamını ve onurunu yitirenler için yenilenmiş komünal ekonomik yaşam tek kurtuluş yoludur. Tarihin ve toplumun komünle oluştuğu topraklar günümüzde kapitalist mo-

derniteye, onun ulus-devletçiliğine, endüstriyalist talanına ve azami kâr peşindeki yıkım faaliyetlerine karşı ancak demokratik modernitenin ve demokratik ulusun komünal ekonomisi ve ekolojik endüstrisiyle en büyük devrimlerini gerçekleştirebilir. Böylece eşit, özgür ve demokratik bir toplumda barış içinde, güvenlikli, onurlu ve güzel yaşanacak alanlar haline gelebilir.

c- Demokratik modernitenin üçüncü başta gelen çözüm unsuru, kapitalist endüstriyalizme karşı ekolojik endüstridir. Endüstriyalizm kapitalizmin azami kârı gerçekleştirmek için tekniği sınırsız kullanımı biçiminde tanımlanabilir. Azami kâr eğilimi nasıl devleti azami iktidar aracı olarak ulus-devlet biçiminde yeniden örgütlediyse, teknik donanımı da azami kâr amaçlı kullanmayı ifade eden endüstriyalizm biçiminde örgütledi. Endüstriyalizmin asıl tehlikesi, canlı ve duygulu bir dünyası olan toplumu mekanik aletler mezarlığına çevirmesi, toplumu robotlaştırmasıdır. Endüstriyalizme sınır konulmadan hiçbir toplum sağlıklı duygular dünyası halinde yaşamını sürdüremez. Toplumun makineleştirilmesi belli bir eşikten sonra toplumun yıkımına dönüşür. Kapitalizmin belki de savaştan daha tehlikeli olan yönü endüstriyalizmi azamileştirme eğiliminde olmasıdır. Daha şimdiden dünya doğal çevresinden kopuk kentlerin ve sanal aletlerin tutsağı haline gelmiş bulunmaktadır. Kentlerin kanser tarzı büyümesini mümkün kılan endüstriyalizmdir. Kentler canlı gezegenimizi yutan canavarlara dönüşmüşlerdir. Milyonluk, on milyonluk kentlerin hiçbir sosyal anlamı olmadığı ve bu tür kentlerin varlığı hiçbir ihtiyaçtan kaynaklanmadığı halde halen kanser tarzı büyümeleri hastalıktan başka anlam taşımaz.

Buna bağlı olarak sadece yol açtıkları kazalarla ulaşım araçlarının ortaya çıkardığı ölüm olayları savaş bilançolarını çoktan aşmıştır. Yol açtıkları gürültü, hava kirliliği ve insan fiziğini dumura uğratmaları itibariyle ulaşımda kolaylık sağlayan araçlar olmaktan çoktan çıkmışlardır. Endüstriyalizmin diğer başta gelen alanlarından biri olarak sanal, görsel ve yazınsal iletişim araçları, hakikatle bağlarını kopardıkları insanlığı sanal bir dünyanın bağımlısı yapmışlardır. Toplumla hakikat temelinde bağlarını yitiren birey yığınları toplumun atomize olmasını ifade eder. Çözülmüş ve toplum olmaktan çıkmış yığınlar ve savaş araçları endüstrisi insanlığı tüm çevresiyle yutacak boyutları çoktan aşmıştır. Ancak çevresiyle var olabilen bir canlı olarak insan, diğer çok sayıda çevresel canlıyla birlikte -Bitkiler ve ormanlar da buna dahildir- endüstriyalizm tarafından ekolojik anlamda da yutulmaktadır. Şüphesiz bütün dünya için yıkım araçlarına dönüşen endüstriyalizm tekniklerine ve onu mümkün kılan kapitalist moderniteye karşı demokratik modernitenin endüstriye yaklaşımı tamamen ekolojiktir. Ekolojik olmayan endüstri en az kapitalizm ve ulus-devlet kadar toplumu yıkım aracıdır. Demokratik modernitenin demokratik ulus ve komünal ekonomi unsurları pratikleşmek için elbette teknikten ve endüstriden yoksun kalamazlar. Tersine, bu modernite ve unsurları bilimin ve teknolojinin gelişimini ve endüstride kullanılmasını gerekli kılar. Endüstrinin toplum açısından asıl anlamı da burada ortaya çıkar. Endüstri bütünlük halinde toplumun varlığına, onun ahlaki ve politik yetkinliğine, demokratik ve

ekonomik gelişimine katkıda bulunduğu oranda değerlidir. Şüphesiz katkı eşiğini belirlemek, ahlaki ve politik yönetimin başta gelen görevidir.

Ortadoğu toplumları kapitalizmin endüstriyalizmi tarafından henüz metropol ülkelerde olduğu kadar bir yıkımı yaşamıyorlarsa da, merkezî uygarlık sisteminin binlerce yıllık çevreyi tahrip etme özellikleri ve ondan önceki neolitik toplumun yol açtığı bazı olumsuzluklar nedeniyle bu yönde uzun süreli bir yıkıma maruz kalmışlardır. Beş bin yılı aşan süre merkezî uygarlığa beşiklik etmesi yıkımın ileri boyutlarda gerçekleşmesine yol açmıştır. Ormansızlaşma çoktan ve çok ileri boyutlarda gerçekleşmiştir. Bir dönem bitkilerin ve hayvanların cenneti olan bölge şimdi cehennemine dönüşmektedir. Bölge ekolojik yaşama en çok ihtiyaç duyulan bir konumdadır. Tümüyle ekolojik bir endüstri bölgeyi yeniden eski verimliliğine kavuşturabilir.

Toplumsal sorunların şöyle bir özelliği vardır: Nerede sorunlar ağırlaşmışsa, orada çözüm yolları da o kadar olgunlaşmış demektir. Çözümsüz sorun düşünülemez. Sorunların geliştiği mekân ve zaman koşulları çözüm koşullarını da beraberinde taşır. Dünya genelinde olduğu gibi Ortadoğu'da da ekolojik çözüm ilkesi, en az siyasi devrimler kadar çözümleyici önem taşıyan bir konuma erişmiş bulunmaktadır. İsrail bu konuda da başarılı örnekler sunmaktadır. Bilim ve teknolojideki üstünlüğünü ekolojik endüstride kullanarak, çöllerde bile cennetimsi yaşam çevresini mümkün kılmaktadır. Tüm bölge ülkelerinde komün ekonomisiyle birlikte kullanılacak ekolojik endüstriler, toplumun en çok ihtiyaç duyduğu özgür, eşit, demokratik ve sürdürülebilir inşasını yeniden mümkün kılacaktır. Endüstriyalizm yerine ekolojik kalkınma gerçek ve öncelikli ihtiyaçtır. Gelişmiş Avrupa ülkeleri ekolojik olmayan endüstrilerini ekolojik endüstriyle ikame ederken, onların otomobil, tekstil ve turizm tedarikçisi olmak toplumsal sorunları ancak ağırlaştırabilir. Kapitalizm bu yolla da insanlığı yıkım unsurlarını küreselleştirmektedir. Demokratik modernitenin teknik altyapısı ekolojik olmak durumundadır. Endüstriyalizme ve endüstri inkârcılığına kaçmadan geliştirilecek bir komünal ekolojik ekonomi, demokratik modernitenin ve demokratik ulusal yaşamın bütünleyici ve sağlam gerçekleştirici gücü olacaktır.

Kapitalizmin, ulus-devletçiliğin ve endüstriyalizmin en az geliştiği bir ülke olarak Kürdistan, bu konumunu ekolojik ve komünal ekonomik inşa için en iyi şekilde değerlendirebilecek durumdadır. Bu yöndeki geri konumunu avantaja dönüştürebilir. Tüm insan yığınlarını, işsizlerini ekolojik ve komünal ekonomide örgütleyerek, eskinin cennet ülkesini demokratik uygarlık yolunda demokratik ulus olarak yeniden inşa edebilir. Bunun için yeter ki özgür ülkede ve demokratik toplumda yaşamanın onuru ve aşkı olsun!

G- ORTADOĞU'DA ZİHNİYET DEVRİMİ

Kapitalist modernite küresel çapta olduğu gibi Ortadoğu'ya da öncelikle hegemonik zihniyetle giriş yaptı. Oryantalizm denilen zihniyet hegemonyacılığı yüzyıllar öncesine dayanır. Belki de Greko-Romen kültür yayılmacılığına kadar uzanır. Ortaçağ Haçlı Seferleri ağırlıklı olarak zihniyet savaşlarıydı. Fakat asıl

düşünce fethi kapitalist modernitenin yükselişiyle gelişti. Unutmamak gerekir ki, Batı Avrupa'nın yükselişine yol açan temel öğe hakikat bilincindeki üstünlüktür. Doğu tecrübesini kendi somut koşullarına uyarlamanın bunda belirleyici payı vardır. Rönesans, Reformasyon ve Aydınlanma çağları Batı Avrupa'nın hakikat algısını dünya çapında üstün kıldı. Kendisini çözümlediği oranda dünyayı, özellikle Ortadoğu'yu da çözümledi. Kapitalizm yeni doğmakta olan birçok olumlu gelişmeyi sahiplendiği gibi, hakikat algısı üzerinde de tekel kurdu. 19. yüzyıl başlarına gelindiğinde Avrupa hakikat algısı üzerinde çoktan tekelini kurmuştu. Ortadoğu'ya da hakikat algısındaki üstünlükle giriş yaptı. Öncelikle misyonerler bölgenin yeniden keşfini başlattılar. Daha sonra gezginler ve bilimsel araştırmacıların bölge hakkındaki algılamaları oryantalizm olarak bir düşünce ekolüne dönüştü. Oryantalizm Batı Avrupa uygarlığının zihniyet hegemonyası demektir. 19. yüzyıldan itibaren Doğu zihniyet bağımsızlığını giderek yitirdi. Oryantalist düşünceler egemen kılındı. Doğulu aydınlar ve elitler de oryantalist düşüncenin egemenliğine girdi. Milliyetçilik başta olmak üzere liberalizmin tüm düşünce versiyonları Doğu zihniyetini istila etti. Yeni İslâmcı ve diğer dinî düşünce hareketleri bile oryantalist kalıplar üzerinde gelişti.

20. yüzyılla birlikte gelişen ulus-devletçilik hareketleri özünde oryantalist düşüncenin ajan kurumları niteliğindeydi. Ulus-devlet kurucuları, çokça iddia ettikleri gibi bağımsızlıkçı düşünceye sahip değildiler, olamazlardı da. Sol düşünce de dahil, 20. yüzyılın bütün düşünce formları Ortadoğu'da oryantalizmin damgasını taşımaktaydı. Sosyal bilim adına bölgeye uyarlanan düşüncelere her ne kadar evrensel bilim hakikatleri dense de, özünde hepsi oryantalistti. Oryantalizm gücünü elbette eski zihniyet kalıplarına göre hakikate çok daha yakın olmasından almaktadır. Oryantalizmi eleştirenlerin düşüncelerindeki hakikat payı oryantalistlerinkine göre zayıf olduğu için başarılı olamıyorlardı. Aynı şey oryantalist iktidar elitleri için de söylenebilir. Oryantalist iktidar elitleri, örneğin Jön Türkler, İttihat ve Terakki Cemiyeti gibi elitler güçlerini eski zihniyetlere göre daha güçlü olan oryantalist zihniyetlerinden alıyorlardı. Bu durum onların hem Meşrutiyet hem de Cumhuriyet dönemindeki iktidar savaşımından başarılı çıkmalarının temel nedenidir. Türk milliyetçiliğinin arkasındaki güç kaynağının Batı oryantalizmi olduğunu iyi bilmek gerekir. İktidar elitlerinin kıblelerini çoktan Mekke'den Paris'e doğru çevirmelerinin nedeni, oryantalist düşüncenin kendilerinde yol açtığı güçlenme ve başarıydı. Ulus-devlet inşalarıyla oryantalist düşünce zirveye yerleşti. Diğer tüm zihniyetler üzerinde tekel kurdu. Oryantalizm sadece ideolojik alanda değil, sanat alanında de tekelini kurdu. Geleneksel ahlâkı çözerek Batı'nın etik kalıplarının hâkimiyetine yol açtı.

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, dünya genelinde olduğu gibi Ortadoğu'da da zihniyet tekelleri aşınmaya başladı. 1968'lerdeki kültürel devrim oryantalizm tekelinde gedikler açmaya başladı. Bu dönem liberal ideolojinin ve pozitivist bilimciliğin üstünlüğünü yitirmeye başladığı yıllardı. 1990'da reel sosyalizmin hızlanan çözülüşü, liberal pozitivist düşüncenin egemenliğini daha

da sarstı. Özellikle sosyal bilimcilik büyük yara aldı. Kapitalist modernitenin zihniyet tekeli ilk ciddi sarsıntıyı yaşadı. Postmodern denen birçok akım ortaya çıktı. Feminizm, ekoloji, kültüralizm ve yeni sol düşünce ekolleri gelişti. 1970'lerde derinleşen kapitalizmin yapısal bunalımı zihniyet bunalımıyla birlikte yaşandı. Bu gittikçe derinleşen bir bunalımdı. Eski düşünce tekeli bir daha kurulamazcasına yıkıldı. Liberal ideolojinin bir varyantı olan oryantalizm de bu yıkılıştan payını aldı. Doğu hakkındaki düşünce egemenliği parçalandı. Başta Gordon Childe, Samuel Krammer ve Andre Gunder Frank olmak üzere, Ortadoğu'nun merkezî uygarlık sistemi olarak rolünü açığa çıkaran çok sayıda düşünür düşünce devrimine önemli katkıda bulundu. Kapitalist modernitenin sınırlarını ve Doğu'nun merkezî uygarlık sistemlerine bağlı gelişimini ortaya koydukça gerçek bir düşünce Rönesans'ı yaşandı. Savunmalarda gittikçe derinleşen ve genişleyen halkalar halinde geliştirmeye çalıştığımız demokratik siyaset ve demokratik modernite hakkındaki düşüncelerimiz, farkında olmadan bu düşünce insanlarının düşüncelerini tamamlayıcı nitelikte oldu. Merkezî uygarlık sisteminin doğuşundan Batı Avrupa'da kapitalist modernitenin yükselişindeki rolüne kadar yapılan değerlendirmeler ana hatlarıyla doğruydu.

Liberal ve oryantalist zihniyete karşı tüm bu devrimci düşünce etkenlerinin birleşik etkisi, 1990'lardan itibaren hızlanan bir zihniyet devrimine yol açmıştı. Bu zihniyet devrimlerinin de sınırlı bir etkisi olmakla birlikte, savunmalarımın ağırlıklı yönü bağımsızca geliştirilen düşünce evrimi ve devrimi niteliğindeydi. Ortadoğu'da liberalizmin hem merkez hem de sağ ve sol mezheplerinin etkisinden kurtulmuş ve oryantalizmi aşmış zihniyet devrimi büyük önem taşır. Unutmamak gerekir ki, zihniyet devrimi yaşanmadan hiçbir kalıcı toplumsal devrim yaşanamaz. Savunmalarımın son beş ciltlik varyantı, Ortadoğu'da zihniyet devrimiyle neyi kastettiğimizi ana hatlarıyla ortaya koymaktadır. Tekrarlamak yerine pratikleştirmenin önemini vurgulamam gerekir. En değerli, yani hakikat payı çok güçlü olan düşünceler bile uygulanmadıkça anlam ifade etmezler. Bütün dünya yanlış veya hakikat payı zayıf olan düşüncede birleşse dahi, bir kişi bile temsil etse, hakikat payı daha üstün olan bir düşünceyi hepsine karşı başarıyla savunabilir ve sonuçta bu düşüncenin zaferini sağlayabilir. İnsanlık tarihi bunun örnekleriyle doludur. Buna yol açan, hakikatlerin her zaman galebe çalan gücüdür. Hakikati ifade eden düşünceler bastırılabilir, cezalandırılabilir ama asla yenilgiye uğratılamaz.

Başlangıçta hakikat payı çok sınırlı olan düşüncelerle pratiğe başlamıştım, başlamıştık. Dürüstçe pratiği geliştirdikçe düşüncedeki hakikat payını arttırdık. Hakikat payı artmış düşüncelerle pratiğe yöneldikçe daha başarılı pratiklerin yaşanması kaçınılmaz oldu. Çıkarılması gereken temel sonuç, daha büyük hakikatin ve bu hakikatlerin yol açtığı büyük yaşamsal eylemlerin gerektiğinde tek bir sözle başladığıdır. Söze dürüstçe bağlılık ve yaşamla bütünleştirme çabasından vazgeçilmedikçe hakikatin büyümesi ve toplumda kendini özgür yaşamın zaferi gibi sunması kaçınılmazdır. Toplumlar âdeta suya hasret topraklar gibi hakikate susamış olgulardır. Bu hasret giderildikçe toprağın yeşermesi gibi toplumlar da özgür ve demokratik yaşamla tanışırlar.

Kapitalist modernite ortaçağ boyunca kilisenin elinde tuttuğu zihniyet egemenliğini laiklik yanlısı üniversite kurumları vasıtasıyla kırdı. Üniversiteler üzerinde kurduğu tekelle Rönesans, Reformasyon ve Aydınlanma çağının bilimsel, felsefi ve sanatsal kazanımlarını kendisine mal etti. 19. yüzyıl bu bakımdan kapitalizmin bilim, felsefe ve sanat üzerindeki egemenliğinin kesinleştiği yüzyıldır. 20. yüzyılın sonlarında sistemin genel yapılanmasındaki bunalım ve çözülmelere uygun olarak, yaklaşık iki yüzyıl süren bu egemenliğin kendisinde de bunalım ve çözülmeler yaşandı. Felsefe uygulamalı bilimsel teknikler karşısında eski önemini yitirmiş, bilimin kendisi sayısı bilinmeyen araştırma tekniklerine dönüşmüş, sanat ise klasik çağdan sonra ekol değerini yitirerek yığın endüstrisi halinde kaba bir metaya indirgenmişti. Sonuçta kapitalizmin, ulus-devletçiliğin ve endüstriyalizmin basit çıkar araçları haline gelmişlerdi. Böylece esas işlevleri olan hakikati araştırma ve ifade etme yeteneklerini kaybetmişlerdi. Bilim, felsefe ve sanatın bunalımıyla kastedilen, bu hakikati araştırma ve ifade etme yeteneklerinin kaybıydı.

Ortadoğu'da benzer süreç, 12. yüzyılda İslâm medrese dogmatizminin felsefe, bilim ve sanat karşısında egemenlik kazanmasıyla yaşanmıştı. Batı'da bilim, felsefe ve sanatta yaşanan bunalım Ortadoğu'da oryantalizmin gözden düşmesiyle anlam buldu. Bu yönüyle olumlu bir gelişmeydi ama alternatif zihniyet devrimini gerçekleştiremediği için riskler taşımaktaydı. Bölgede Batı'nın hegemonik zihniyetine, sanat ve yaşam tarzına karşı sınırlı bazı gelişmeler ortaya çıkmasına rağmen, köklü bir devrim yaşanmamıştır. Her alanda olduğu gibi bu alanda da bunalım devam etmektedir. Ortadoğu bu bunalımın doğurduğu riskleri fırsata dönüştürebilir. Bunun için demokratik modernitenin demokratik ulus, komünal piyasa ekonomisi ve ekolojik endüstri unsurlarına ilham ve yön veren, kendi tarihsel ve kültürel temellerine uygun olan felsefe, bilim ve sanat devrimini gerçekleştirebilir. Diğer anlamda Rönesans, Reformasyon ve Aydınlanma çağlarını iç içe ve yoğunca yani devrimci tarzda gerçekleştirip yaşamsallaştırabilir. Bu doğrultuda Batı'yı taklit etmesine gerek yoktur. Evrensel kazanımlar paylaşılmakla birlikte, esas olan kendi mekânsal ve tarihsel yaratıcılığını sergilemek ve kendi öz devrimini gerçekleştirmektir.

Demokratik modernite kuram ve kavramlarına uygun olarak geliştirilen Kürdistan Devrimi'nin bir şansı da, kapitalist modernitenin yaşadığı zihniyet ve yaşam tarzındaki bunalım döneminde gerçekleşmekte oluşudur. Fransız ve Rus Devrimleri başta olmak üzere, 19. ve 20. yüzyıldaki devrimlerin büyük kısmı kapitalist modernitenin zihniyet ve yaşam tarzını aşamayan devrimlerdi. Soylu çabalarına ve alternatif olma hayallerine rağmen başarıları sınırlı oldu. Şüphesiz geriye değerli bir miras, halen yaşayan hakikat payı yüksek zihniyet kazanımları ve etik-estetik yaşam değerleri bırakmışlardır. Kürdistan Devrimi bu değerli zihniyet ve yaşam kazanımlarını kendi öz pratiğinde birleştirerek şansını çok iyi değerlendirebilir. Kapitalist modernitenin tuzak yüklü, hakikati yutan ve çılgın tüketim canavarları haline getirdiği bireyciliğe ve bireyciliği doğuran azami kârcılık, ulus-devletçilik ve endüstricilik unsurlarına karşı demokratik ulus, komünal ekonomi ve ekolojik endüstrinin iç içe inşa edilmesi-

nin toplumsal yaşam tarzına dönüştürülmesiyle gerçekleştirilecek demokratik ve sosyalist bireyi yaşamsallaştırabilir. Kendi zihniyet, etik, estetik devrimini alabildiğine derinleştirip bireye mal ederek Ortadoğu halklarına taşırabilir. Ortadoğu'nun her zaman bütünsellik ve evrensellik arz eden tarihsel kültürüne kendi öz devrimiyle önemli katkıda bulunabilir. Bunun için yaşamın kendisini ve her alanını bir okul olarak değerlendirebilir.

Her şeyini yitirmiş halklar ve bireylerin olumlu anlamda bir şansı da devrimsel değerleri, özgür, etik ve estetik yüklü yaşamları susamışçasına benimsemeleri ve özümsemeleridir. Varsın kapitalist modernitenin kusmukları bize bulaşmasın. İyi ki ya bulaşmamış ya da çok az bulaşmıştır. Daha görkemli olanı, kendi toplumsal doğamıza ve bireysel etkinliğimize uygun demokratik modernite değerlerini, onun demokratik ulus, komünal ekonomik ve ekolojik yaşam tarzını, bunun bilimini, felsefesini ve sanatını özgürce, eşitçe ve demokratikçe paylaşmak ve topluma mal etmektir.

SONUÇ

Kişisel bir savunmanın evrensel boyutlarla sunulması şaşırtıcı ve abartılı gelebilir. Savunmanın kanıtlamak istediği de yerelle evrenselin birbirinden kolayca ayırt edilemeyeceğidir. Kürtler gibi tamamen unutulmaya ve tarihin tozlu sayfalarına terk edilmeye çalışılan sönük bir olgudan yola çıkış serüvenimiz, bu olgudan kaynaklanan sorunun çözümünün ancak evrensel boyutlarda mümkün olabileceğini ortaya koymuştur. İnsanın kendisi evrensel bir varlıktır. Evrenle ilgili tüm sırların insanda saklı olması insanın evrensel bir varlık olmasından ileri gelmektedir. Bu, tekilin, yerelin ve anın değeri ve farkı yoktur demek değildir. Bilakis evrensellik tekillikle mümkündür. Evrensellik tüm tekillerin toplamıdır. Her tekilin evrenselde bir karşılığı vardır. Buna mukabil her tekilde de evrensel bir iz bulunmaktadır. Oluşum denen olaylar süreci tekille evrensel arasındaki diyalektik işleyiştir.

Felsefenin bu en temel ilkesine sıkça başvurmamızın nedeni, Kürtlerin inkârı ve imhayı en yoğun yaşayan tarihsel ve toplumsal olgulardan biri olmasıdır. Devletli uygarlık mantığındaki baskı ve sömürü tekeli tarih boyunca Kürtler üzerinde hiç eksik olmamıştır. Neolitik devrimi bütün görkemiyle yaşayan kabile toplumunun en eski mirasçısı olarak Kürtler bu insanlık çağına o denli çakılmıştır ki, neredeyse halen on beş bin yıl önceki yaşamın izlerini taşımaktadır. Diğer yandan çağın küresel hegemonik gücünün etkilerine kapılmaktan da geri kalmamaktadır. Birey olarak neyi yaşayacaktık? Toplumsal olmaktan çıkmak mümkün müydü? Yerel olmadan nasıl küresel olunacaktı? Yaşama henüz ilk adımlarımızı attığımızda Kürtlük bir zincir gibi ayaklarımızı bağlamıştı. Kürtlükten çıkmak belki bir çözüm gibi düşünülebilirdi. Ama ne pahasına? O zaman insanlıktan geriye bir şeyimiz kalır mıydı? Kürt sorunu herhangi bir ulusal sorun değildi, herhangi bir toplumsal sorun da değildi. Eğer Kürtlük denilen son derece silik bir sıfattan bahsediyorsak, onu marjinal boyutlarda yaşamaya mahkûm edilmiş bir nevi vahşiler gibiydik. Marjinal bir vahşi olarak yaşamak çok ağır bir cezadır. Savunma gittikçe derinleşen ve genişleyen bir kuyu gibi insanı kendine çektikçe ancak toplumsal gerçekliğimizi tanıyabiliyorduk. Bir yandan tarihin derinliklerinde kendimizi ararken, diğer yandan çağın, modernitenin kalan parçalarımızı da yutan hamlelerinde gerçekliğimizi tanımlamaya çalışıyorduk. Onurlu insan bireyi olmakta ısrar, hakikatimizi tüm yönleriyle keşfetmeyi bir görev olarak dayatıyordu. Böylesi bir görev Hegel'in meşhur "Gerçek Bütündür" belirlemesi bağlamında arayışa çıkaracaktı.

Kişisel yaşamım savunmamı, savunmam kişisel yaşamımı gerekçelendirir. Herkes gibi değil, sorunlu bir Kürt gibi yaşama zorunluluğu sorunlu Kürt olgusunun bir sonucudur. Liberalizmin tüm gücüyle gerçekleştirmek istediği topluma ve sorumsuz birey olma yaklaşımına karşı direnmek, toplum olarak ayakta kalmanın gereğidir. Öz savunma gücünden yoksun kılınan Kürt toplumundan kopmak nispeten kolaydır. Zaten sürece yayılmış toplumsal kırım mekanizması kolayca kopuşun bütün önkoşullarını çoktan hazırlamıştır. Eyvallah demeden Kürtlükten kopmak mümkündür. Savunmasız bir halkın sorgu-

lama gücünün olmayışı tüm bu vahim sonuçları doğurur. Kendiliğinden kopuşun bu denli kolay olduğu bir halkın modern toplumlara, ulus-devlet toplumlarına has bir biçimde vatanını, ekonomisini, özgür yaşamını ve kimliğini savunmasını beklemek nafile bir çaba olur. Emperyalizm ve sömürgecilik hep savunmasız toplum ve bireyler oluşturma peşindedir. Tüm gücüyle bunu gerçekleştirmeye çalışır. Kürtlerin durumu söz konusu olduğunda durum daha da vahim bir hal alır. Kürtler sadece toplumsal varlığını, vatanını ve özgürlüğünü savunamaz durumda bırakılmamışlar, aynı zamanda kendilerinden korkan, kaçan ve utanan bir konuma düşürülmüşlerdir.

Kürt olgusuna ve sorunsal haline ilişkin benzeri birçok niteleme yapılabilir. Sık sık kişisel yaşam öyküme başvurmamın nedeni de bu nitelemelere katkı sağlamayı amaçlamamdır. Fakat bu nitelikler gökten düşmedi, bizzat insan eliyle yaratıldı. Kimdi bu insanlar, hangi güçlerin insanlarıydı? Bu sorular ve sorunların yanıtı gerçekliğin bütünselliğini kanıtlayacaktı. Beni tutsak kılan elbette bu güçlerdi. Hepsi de maskeliydi. Hiçbiri olduğu gibi görünmüyor, göründüğü gibi de olamıyordu. Örtülü gerçekleri kavramak büyük ceht ister. Benim için yaşam macerasına cesaret etmek ve onu devam ettirmek, ilkel insanların ormanlarda geçen yaşamından belki de daha zordu. Çünkü bir toplumsal varlığı tasfiye etmeye hazırlanmış modern insanlar, hiçbir çağın canavarları ve vahşi insanlarıyla karşılaştırılamayacak kadar tehlikeli, planlı, örgütlü ve öldürmeyi sanat haline getirme ayrıcalığına sahip insanlardı.

Yaşamımı Kürtlükle, Kürtlüğü de yaşamımla özdeşleştirmeden hiçbir zaman gerçekçi bir toplumsallığı anlayamazdım. Tutarlı yaşamın vazgeçilmez ölçüsü toplumsal gerçeklikle ilintilidir. Kapitalist modernite tarihinde sosyal bilimlere yüklenen rol toplumsal gerçeklikten kopmanın meşru, hatta ilerleme yönünde bir gelişme olduğunu empoze etmesidir. Bilim adına toplumsallığa vurulan en önemli darbe budur. Kürtlük söz konusu olduğunda kopuş kurtuluşla özdeşleştirilir. Bizzat Kürtler kendiliklerinden kopuşu bir kurtuluş gerekçesi haline getirmişlerdir. Kendiliğe karşı hiçbir sorumluluğunun kalmadığını belirtmek rahatlık da sağlar. Bu eylemin karşılığı ise, aynı bireyler önlerine çıkan hangi kimliklerle birleşmişlerse, o kimliklerin gözükara savunucusu kesilmeleridir.

Tüm bu gerekçeler Kürt olgusunun tekilliğini doğru belirlemek içindir. Kürtlüğün tekilliğini doğru belirlemeden, evrensellikteki yerini de belirleyemeyiz. Kürt olgusunun prototiplerini tarihin derinliklerinde aramak, yerelliğini doğru kavramak içindir. Toplumsal olguların ancak tarihsel olarak kavranabileceğini bildiğimiz için bu araştırmayı yapıyoruz. Kaba da olsa, savunmanın büyük kısmı bu araştırmanın sonuçlarını sergilemektedir. Fakat Kürt'ü tekillik ve yerellikte ne kadar aramak durumunda kaldıysak, evrensellikte ne anlama geldiğini de kavrama zorunluluğu duyduk. Yerellik ve özgünlük tek başına hiç açıklayıcı olamıyordu. Tam veya yeterli bir açıklama ancak evrensellikteki konumunu çözümlediğimizde mümkün olabiliyordu. Böyle olunca da tarih boyunca tüm yerelliklere hükmeden evrensellikleri bizzat evrensel tarih olarak

araştırmaya giriştik. Uygarlık tarihi ve kapitalist modernite hakkındaki açıklamalar bu araştırmanın sonuçlarıydı.

Sadece olgu olarak araştırmak Kürtlüğü tanımlamak için yetmez. Bir de işin nasılı vardır. Kürtlük olgu olarak şekillendiğinden beri sorunluluğu en yoğun biçimde yaşama talihsizliğine uğramıştır. Jeopolitik koşullar sorunlu yaşamayı kader diye belletmiştir. Tüm tarih çağları boyunca bunun böyle olduğunu gördük. Söz konusu kapitalist modernite olunca, sorunlar tam bir soykırıma dönüşür. Artık varlığını koruyup koruyamayacağı, hatta var olup olmadığı sorunsallıkları tartışılmaya başlanır.

Olgusu ve sorunları böylesine tarihsel ve kapsamlı olan Kürtlüğü sahiplenmek, bir dağın yükünü omuzlamak gibi bir şeydir. PKK ve varyasyonlarını yükü omuzlama gereğiyle aracı kıldık. Toplumsal yükler kolay sırtlanmaz. Hele bu yükler soykırım kıskacındaysa, aracı ve kurtuluşçu çabaların sahiplerinin ne denli riskli yaşayacakları da anlaşılırdır. PKK ve türevleri hem sorunlu bir olgu olarak Kürt yerelliğini, hem de aynı sorunlu olgunun evrensellikteki karşılığının ne olduğunu hakikat olarak ifade etmektedir. Kendilerini Kürt hakikatinin başlıca sözcüsü ve eylemcisi olarak ilan etmektedirler. Artık Kürt olgusu ve hakikatinin ifadesi olarak PKK ve türevleri böylece diyalektik bir yolculuğa başlamış olmaktadır. Olgu-bilinç (hakikat) gerçeklik kazanınca, diyalektik oluşum dediğimiz süreç veya kurtuluş hareketinin kendisi ortaya çıkar.

PKK'nin söylem ve eylemini Kürt tikelinin, kimliğinin tanınması ve evrenselleşmesi biçiminde tanımlamak da mümkündür. Söylem ve eylem Kürt olgusunda yoğun kriz olarak yaşanan soruna çözüm ideası ve pratiği olarak anlam bulmaktadır. Kapitalist modernitenin hegemonik güç haline gelmesiyle toplumda büyüyen sorunsal olgulara benzer söylem ve eylem biçimleriyle karşılık verildi. Özellikle reel sosyalizm, sosyal demokrasi ve ulusal kurtuluş hareketleri bu nitelikte hareketlerdi. Kapitalist modernite bu üç eşitlikçi ve özgürlükçü kurtuluş hareketini kendi unsurları içinde eritmeyi başarmıştı. Sınırlı da olsa, PKK de bilimsel sosyalizmin bu üç türevinden etkilenmişti. Onların yaşadığı sorunları yaşaması beklenebilirdi. PKK'nin ideolojik, politik ve askeri olarak çözüm olanaklarını zorlarken karşılaştığı sorunların bir kısmı bu üç türevin karşılaştıkları ile benzerdi. PKK kendi ideolojik ve politik çizgisinden kaynaklanan bu tip sorunları demokratik moderniteye ilişkin kavram ve kuramlarla aşmaya çalıştı. Söz konusu olan, dünya çapında gözden düşen ve çözülen reel sosyalizmin, ulusalcılığın ve sosyal demokrasinin akıbetine uğramamak için gerekli ideolojik ve politik çıkışları gerçekleştirebilmekti. Kapitalist modernite unsurlarınca eritilmemek için alternatifinin geliştirilmesi kaçınılmazdı.

Kapitalist modernitenin üç temel unsuru olan azami kâr, ulus-devlet ve endüstriyalizme karşı demokratik ulus, komünal ekonomi ve ekolojik endüstri silahlarını öne süren demokratik modernite kuramı idealli bir çıkışı gerçekleştirdi. Modernite kavramı tartışılmadan kapitalizmden radikal bir kopuş gerçekleştirilemezdi. Başta bilimsel sosyalist ve anarşist eğilimler olmak üzere, anti-kapitalist geçinen birçok sol ve sağ ideolojik alternatif, kapitalizmi hegemonik modernite olarak çözümleyip aşamadığı için başarısız kalmıştı. Bu

durumda modernite tartışmasını geliştirmek ve farklı modernite kavram ve kuramlarına yeniden anlam kazandırmak mümkündü. Bizim geliştirmek istediğimiz demokratik modernite seçeneği bu farklı modernite paradigmalarından biriydi. Şüphesiz başka modernite arayışları da mümkündü. Demokratik modernite kuramının üstünlüğü, sorunlara iktidarcı ve devletçi perspektiften bakmamasıydı. Hem tarihte iktidar ve devlet eksenli geliştirilen uygarlık sistemleri, hem de tarihsel uygarlıkların çağımızdaki temsilcisi olan kapitalist modernite toplumsal sorunlara iktidar ve devlet perspektifli olarak yaklaşırlar. Hâlbuki iktidar ve devlet şiddet boyutuyla çözmek istedikleri sorunların bizzat kaynakları durumundadır. Şiddet örgütlenmesi olarak iktidar ve devlet ne denli büyük olur ve topluma müdahale ederse, sorunları da o denli geliştirir, büyütür ve çözümsüz kılar. Tarih boyunca yaşanan uygarlık ve modernite deneyimleri, bu yöndeki çabaların ne denli sorun üretme kabiliyetinde olduğunu sayısız örnekle kanıtlamıştır. Bu savunmada demokratik modernite kuramı temelinde iktidar ve devlet perspektifli sorun çözme modelleri eleştirilerek, iktidar ve devlet odaklı olmayan çözüm seçeneği üzerinde yoğunlaşıldı. Demokratik çözüm kavramı bu yoğunlaşmanın sonucu olarak geliştirildi.

Fakat demokratik çözüm kavramı liberalizmin geliştirdiği 'demokratikleşme ve insan hakları' kavramı ile ilgili olmayıp çok daha farklı bir gerçeği ifade eder. Sosyalizm ve birey haklarını yozlaştırmak isteyen liberalizm, demokratikleşme ve insan hakları kavramına sarılmıştır. Liberalizmin kendisi demokratik olmadığı halde demokratik kisveye bürünür. İnsan haklarını ortadan kaldıran sistemin ideolojisi olduğu halde, insan haklarının bir numaralı savunucusu kesilir. Demokratik modernite kuramı geliştirdiği demokratik çözüm ve insanın özgürlüğü ve eşitliğine ilişkin kavram ve kuramlarla liberalizmin maskesini düşürür ve bu yönlü saptırmalarını boşa çıkarır. Aynı şeyi ulusların kendi kaderlerini tayin hakkına ilişkin olarak da gerçekleştirir. Kapitalist modernitenin ideolojisi olan liberalizm, ulusal sorunu doğuran bizzat sözcülüğünü yaptığı kapitalist sistem olduğu halde, çözüm olarak yine iktidarcı ve devletçi modeller önerip dayatır. Böylece azami kâr eğiliminin sermaye birikimini sürekli arttırması gibi, iktidarcı ve devletçi modeller de iktidarı ve devletleri sürekli çoğaltarak ulusal sorunları içinden çıkılmaz hale getirir. Bu modele göre devlet iktidarları sonsuz çoğaltılarak, her ulusal sorun ve azınlık sorunu çözülebilir. Sayıları iki yüzü aşkın mevcut resmi devletlerin yanına yerel organlarını ve yenilerini ekleyerek binlercesini oluşturmak çözüm demek oluyor. Hâlbuki bir nevi kurumsal sermaye birikimi olan iktidar ve ulus-devletler arttıkça baskı ve sömürü, dolayısıyla her tür toplumsal ve ulusal sorun da çoğalmış oluyor. Çağımızın iktidar ve devlet gerçeği bu değerlendirmeleri fazlasıyla doğrulamaktadır.

Demokratik modernite kuramı bu konuda da demokratik çözümün sonucu olarak demokratik ulus yaklaşımını geliştirdi. Demokratik ulus halkın iktidar ve devlete dayanmadan kendini bizzat uluslaştırmasıdır, bunun için gerekli olan politikleşmeyle gerçekleştirdiği uluslaşmadır. Sadece politikleşme değil, hiç devletleşmeden ve iktidarlaşmadan da öz savunma, ekonomik, hukuki,

sosyal, diplomatik ve kültürel özerklik kurumlarıyla uluslaşabileceğini, kendini demokratik ulus olarak inşa edebileceğini kanıtlamaya çalışmaktadır. Kapitalist modernite kutsalına göre çağımız için tek bir devlet biçimi mümkün olabilir ve o da ulus-devlettir. Sanılanın aksine, liberalizmdeki ulus-devlet laik de değildir. Tersine, ortaçağa özgü teokratik devlet anlayışının ulusçuluk cilası çekilen modern biçimidir; Hegel'in deyişiyle Fransız Devrimi ile yeryüzüne inen tanrının somut halidir. Çok doğru bir yargılamadır Hegel'in bu yorumu. Ulus-devletin üstünü ne denli kazırsak, altından o denli ortaçağ ve ilkçağın tanrı putları hortlar. Ulus-devletin içyüzünü böyle kavramadıkça, hiçbir ulusal ve toplumsal sorunu ne kavrayabilir ne de çözebiliriz. Demokratik ulus çözümü, kapitalist modernitenin son dört yüz yıllık ulus-devletçilik savaşlarıyla kan deryasında boğduğu ve paramparça ettiği insan toplumlarının, etnik toplulukların ve çeşitli toplumsal kategorilerin en kansız, barışçıl, özgür ve adil ulusal sorun çözümüdür.

Kapitalist modernitenin azami kârın gerçekleştirilmesinde başvurduğu endüstriyalizm için de aynı değerlendirmeleri geliştirmek mümkündür. Endüstriyalizmin azami kârın gerçekleştirilmesindeki rolü çağımızın bütün toplumsal ve ulusal sorunlarının temelidir. Çevre sorunlarının biricik nedenidir. Sadece azami kâra ve sermaye birikimine hizmet eden endüstriyalizme bile gezegenimiz iki yüz yıl dayanamamıştır. Mevcut gidişiyle sermaye birikimini sürdürmek için birkaç gezegene daha ihtiyaç olacaktır. Gezegenimiz Dünya ise iflasla karşı karşıyadır. Demokratik modernite, komün ekonomisi ve ekolojik endüstri kavram ve kuramlarıyla kapitalist modernitenin azami kâr ve endüstriyalizm kuramına dayalı olarak geliştirilen yok edici çılgınlıklarına karşı toplumu ve bireyi en iyi savunan sistematik çözüm olanağıdır. Azami kârcılığı ve endüstriyalizmi de ulus-devlet gibi kutsallaştıran ve biricik hakikat olarak sunan liberal ekonomi-politik bilimciliğinin eleştirisi doğru yapıldığında, bunların çevresi ile birlikte toplumun yıkımını gerçekleştiren araçlar olduğu anlaşılır. Bilimsel sosyalizmin endüstriyalizmi hiç eleştirmemesi, azami kârcılığa karşı da ekonomik bir indirgemecilikle devlet ekonomisini alternatif olarak sunması hataydı. Bu bir nevi sol liberalizmdi; toplumsal sorunların çözümünü devlet iktidarına havale etmekti. Sonuçta reel sosyalizmin içten çözülüşü, devlet eliyle uygulanan ekonomi ve endüstriyalizmin de toplumsal sorunları çözen araçlar olmadıklarını açığa çıkardı.

Kapitalist modernitenin kendini hegemonik kılıp tek gerçek olarak dayatması ve meşru kılması bütün muhaliflerini etkisizleştirmede önemli rol oynadı. Tartışmalar modernite kapsamında geliştirilmek yerine, sadece sermaye birikimi boyutuyla sınırlandırıldı. Modernite ise çoğu unsurları ile birlikte benimsendi. Modernite yaklaşımları tüm muhaliflerin eritilmesinde belirleyici oldu. Reel sosyalizmin aşırı modernist yaklaşımı kendi kendisini tasfiye etmesinin esas nedeniydi. Demokratik modernite kuramı sadece kapitalizmin ekonomi-politiğini değil, tüm sistematiğini eleştirir. Hegemonik bir sistem olarak uygarlık tarihi ile ilişkisini, kent, sınıf ve devlet olgularında yol açtığı değişimleri, kendi modernitesini hangi unsurlar temelinde kurguladığını bir bütün

olarak eleştirip gerçekliğini açığa çıkarır. Kapitalist modernite bilim, felsefe ve sanat üzerinde kurduğu ideolojik hegemonyayla kendini sürekli meşrulaştırır. Bu temel zihniyet alanlarını içeriğinden boşaltıp araçsallaştırarak toplum üzerindeki yıkımını derinleştirir. Bilim, felsefe ve sanatı artık hakikati açıklamanın alanları olmaktan çıkarır. Tümüyle kapitalizmin hizmetine soktuğu araçlar olarak, rollerini sistemin meşrulaştırılması ve azami kârın sağlanmasıyla sınırlandırır; ortaçağ dünyasında olduğundan daha tehlikeli dogmalara boğar.

Demokratik modernitenin zihniyet alanlarına yönelik eleştirileri sadece bu alanlardaki dogmatizmi çözmekle sınırlı kalmaz. Bilim, felsefe ve sanatın toplumdaki rollerini layıkıyla oynayabilmelerinin yolunu da açar. Demokratik modernitenin kendisi de ancak kapitalist modernitenin bilimsel, felsefi ve sanatsal açıdan eleştirisi ile kuramlaşır; kendi kavramsal araçlarını geliştirir. Kapitalist modernitenin üniversite ve akademi dünyasındaki bunalımını özgür üniversite ve toplumun her alanına ilişkin akademik kurumların inşasıyla çözmeye çalışır. Sistemin ideolojik hegemonyası çözüldükçe, demokratik modernite zihniyetinin önü açılmış olur. Bu ise demokratik modernitenin yeniden inşasına yol açar.

Demokratik modernite kavram ve kuramlarıyla yeniden kurgulanan Kürdistan Devrimi pratik gelişmesini layıkıyla sürdürürse, sadece Kürt sorununun demokratik çözümünü gerçekleştirmekle kalmaz; devrimin yerel çözümü aynı zamanda evrensel çözümün en sağlam bileşkesi olur. Her devrim tüm geçmiş devrimlerin özeti olduğu gibi, aynı zamanda onları aşma anlamını da taşır. Kürdistan Devrimi potansiyeli ve boğuştuğu güçler kapsamında hem tarihle hem de moderniteyle hesaplaşmayı gerektirir. Bu devrim hesaplaşmasını bu doğrultuda başarıyla yaparsa, evrenselliğe en önemli katkıyı yapmış olur. Evrenselliğe giden yolda Ortadoğu durağı stratejiktir. Günümüzde dünya devrimi yeniden geliştirilecekse, tüm göstergeler bunun ancak Ortadoğu kültürü bağlamında geliştirilebileceğini ortaya koymaktadır.

Avrupa devrimlerinin yansıması olan Rusya, Uzakdoğu, Latin Amerika ve Afrika'daki devrimler hiçbir zaman kapitalist moderniteyi aşamadılar. Hatta çoğunlukla kapitalist modernitenin hizmetinde önemli roller oynadılar. 'Komünist Partilerin' önderliğindeki Rus ve Çin Devrimlerinin kapitalist modernitenin dünya çapında yayılmasındaki rolleri göz önüne getirildiğinde söylenmek istenenler daha iyi anlaşılır. Kapitalist modernite bağlamındaki dünya devrimlerinin uzantıları Ortadoğu'da başarılı olamadılar. Şüphesiz bölge kültürü bunda önemli rol oynadı. Modernite kültürü bölge kültürünü tümüyle fethedememektedir. Bu konuda güçlü bir kültürel direniş söz konusudur. Sadece İslâm kültürü ile direnilmiyor, İslâm kültürünü aşan bölge kültürü tüm tarih çağlarının mirasçısı olarak direniyor.

Direniş tek başına modern hegemonyayı yıkmaya ve alternatifini geliştirmeye yetmez. Karşı moderniteyi inşa etme ustalığını gerektirir. Kürdistan Devrimi bu konuda gerekli olan inşa görevine öncülük edebilir. Kürdistan'ın konumu her bakımdan buna uygundur. Öncelikle bölgenin üç büyük ulusunun ortasında yer almaktadır. Arap, Türk ve Fars ulusunca kuşatılmıştır. Za-

ten bu uluslar Kürdistan'ın birer parçasını kendi ulus-devletlerinin egemenliğinde bulundurmaktadır. Ayrıca Kürdistan ülke olarak da kendi içinde diğer kadim kültürler ve halkları barındırmaktadır. Başta Ermeniler ve Süryaniler olmak üzere Türkmen, Arap ve diğer birçok ulusal ve kültürel unsurlar Kürdistan'da az veya çok yerleşiktirler. Kürdistan tarih boyunca birçok din ve mezhebin de çıkış ve öz savunma merkezi konumundadır. Tarihin Homo Sapiens insan devrimi başta olmak üzere mezolitik, neolitik, antik kölecilik ve ortaçağ feodal devrimlerinin beşiği rolünü de oynamıştır. Günümüzde kapitalist modernitenin bir nevi 'Üçüncü Dünya Savaşı'nın kaderi de Kürdistan'daki gelişmelerle belirlenebilecektir.

Tüm bu etkenleri göz önünde bulundurduğumuzda, demokratik modernite bağlamında gelişirse, Kürdistan Devriminin Ortadoğu'nun demokratik devrimine dönüşmemesi için fazla neden kalmadığını görürüz. Önünde engeller olsa bile gelişme kaçınılmazdır. Kürdistan'da Kürt sorununun demokratik ulus kapsamında çözülmesi Ortadoğu'daki ulus-devlet bunalımına ve yol açtığı çözümsüzlüklere karşı muazzam bir etkide bulunacaktır. Daha şimdiden Irak, İran, Suriye ve Türkiye'deki ulus-devletlerin yol açtığı bunalım, çatışma ve çıkmazların aşılmasında demokratik ulus çözümü dışında bir olasılık pek gözükmemektedir. Ulus-devletçilikte ısrar daha fazla sorun ve çatışma demektir. Velev ki başka ulus-devletler (örneğin Kürt ve Filistin ulus–devletçikleri) inşa edilmek istensin, bunlar çözümü geliştirmez, ancak var olan sorunlara ek sorunlar katabilir. Çözüm olarak sunulacak şey daha fazla kapitalizm ve endüstriyalizm ise, dünyanın her köşesinde görüldüğü gibi bu durum daha fazla kriz, işsizlik, çatışma, çevrenin yıkılması ve iklim düzensizliği demektir. Demokratik modernitenin sadece demokratik ulus unsurunda değil, komün ekonomisi ve ekolojik endüstri unsurlarında da yaşanacak bir Kürdistan Devrimi geçmiş devrimlerin mirası üzerinde yükselerek ve onları da aşarak, 21. yüzyıl devrimlerinin sağlam başlangıçlarından ve köşe taşlarından biri olabilir.

Ortadoğu toplumlarında yaşanan sorunların kaynağında daha fazla iktidar ve devlet yatmaktadır. Uygarlık tarihi boyunca sorun çözmek amacıyla ortaya çıkan her güç daha fazla güce ve devlet erkine sığınmaktan başka bir çare bulamadı. Tepedeki imparatordan ailedeki kocaya kadar her gücün sorunların çözümünde güç kullanması, iktidara gelme ve devlet olmanın sihirli değneği oldu. Batı uygarlığı bu geleneğin modern biçimlerini yarattı. Demokrasi cilasını çekerek iktidar ve devletin demokratikleştirilebileceğini sandı veya liberalizm bu sahtekârlığa başvurdu. Günümüz Ortadoğu'sunda temel sorunlar hâlâ iktidar ve devlet olma temelinde çözülmeye çalışılmaktadır. Örneğin Irak'ta bir ulus-devlet yerine üç veya daha fazla ulus-devletle, Filistin'de şimdiden üçe çıkmış devletle, Afganistan'da aşiret sayısı kadar devletçiklerle sorunlar çözümlenmeye çalışılmaktadır. Zaten yeterince yük teşkil eden iktidar ve devlet elitlerine yenilerini eklemek, daha fazla baskı ve sömürüden başka sonuç vermez. Bu da daha fazla toplumsal sorun ve çatışma demektir. Kürdistan Devrimi demokratik ulus çözümünü konfederal yönetimler ve demokratik otoritenin tesis edilmesiyle kurumsallaştırırsa, bu model Ortadoğu'nun binlerce yıllık

iktidar kördüğümlerini ve devletçilik hastalıklarını çözmede köklü dönüşümlere yol açabilir. Ortadoğu halkları ve kültürlerinin şiddetle ihtiyacını duyduğu şey demokratik otoritedir. Bunun dışında güç denemesine ve devlet erkine dayanan her çözüm hamlesi, şimdiye kadar denenen tüm örneklerde gözlemlendiği gibi, ağırlaşan sorunlar altında sürdürülmesi güç bir toplumsal yaşama yol açacaktır.

Ortadoğu'da yaşam adına sadece hastalık vardır. İçe kapanmacı ulus-devlet modeliyle sorunlar boşluğa bırakıldı. Batılı hegemonya kendini Ortadoğu'da kurumlaştırma gücünü göstermemekle birlikte, en azından minimalist ulus-devletlerle bölgeyi sistemine bağlamayı başardı. Gelinen aşama bu yöntemin iflasıdır. Kürdistan Devrimi'nin demokratik ulus boyutlarında üreteceği, inşa edeceği kurumlar bu geleneği tersine çevirebilir. Tarihte paylaşılan ortak kültürler temelinde Demokratik Uluslar Birliği'ni geliştirebilir. Ortadoğu kültürlerinin demokratik öğelerini küçümsememek gerekir. Halen güçlü olan kabile ve aşiret gelenekleriyle dinî ve mezhebi cemaat geleneği demokratik uluslaşmanın ilke ve kurumlarıyla bütünleştirilirse demokratikleşmenin gücüne dönüştürülebilir. Unutmamak gerekir ki, despotik iktidar ne denli geçerliyse, demokrasiye duyulan ihtiyaç da o denli gereklidir ve gerçekleşebilir. İktidarın güçlü olduğu her yerde demokrasinin büyük potansiyel gücü de vardır. Ortadoğu'nun mevcut ulus ve iktidar anlayışlarıyla yönetilemeyeceği fazlasıyla açığa çıkmıştır. Ulusal ve bölgesel sorunların çözümünde Demokratik Uluslar Birliği çatısı daha şimdiden ivedilikle kurulmayı gerektirmektedir. Tek başına hiçbir devletin giderek büyüyen sorunlarla baş edemeyeceği ortadayken, birlikten kaçmak iddiasızlık ve çözümsüzlükle özdeştir. Kürdistan'ın ulus-devletleşmesi Kürtler için devrimci bir gelişme olarak nitelenemez. Sadece ağır bölgesel sorunlara çok daha ağır bir sorun eklenmiş olur. Irak'ta denenen Kürt ulus-devleti ancak demokratik uluslaşmayla kuşatılır ve bu sürecin uzlaşmacı bir yedeği haline getirilirse, Kürdistan ve Ortadoğu çapında olumlu rol oynayabilir. Aksi halde İsrail-Filistin sorunsalından daha ağır sorunlara yol açması beklenebilir.

Demokratik ulus modelinin dayattığı çözüm ulus-devletlerin inkârını değil, onların demokratik anayasal çözüme bağlı olmasını gerektiriyor. Batı Avrupa'da iç içe geçmiş devlet-demokrasi izdivacı yegâne çözüm modeli değildir. Tersine, sorunları çok olan ve çözümünü erteleten bir modeldir. Ortadoğu'da denenmesi gereken model, devlet-ulusuyla demokratik ulusun varlığını ve özerkliğini esas alan demokratik anayasal çözümdür. Aksi halde ortaya çıkacak birlik modelleri rolleri bakımından İslâm Konferansı ve Arap Birliği (Bunlara Türki Devletler Konseyini de eklemek gerekir) gibi oluşumların ötesine geçmez. İçte demokratik anayasal sisteme bağlı ulusların (Buradaki ulus kavramı ile devlet-ulusuyla demokratik ulusun uzlaşmasından doğan üst ulus veya uluslar ulusu kastedilmektedir) kendi aralarında oluşturacakları Demokratik Uluslar Birliği şüphesiz büyük bir gelişme olacaktır. Sadece kalıcı barışın sağlanması değil, işsizlikten tümüyle kurtulmuş yığınların komünal ekonomi ve

ekolojik endüstrinin birlikteliğiyle ekonomik üretkenliği ve kültürel Rönesans'ı yaşaması anlamına da gelecektir.

Hiç kimse mevcut bilgi ve teknoloji çağında bölgedeki işsizliği, verimsiz ekonomiyi ve umut vermeyen kültürel yaşamı bir kader olarak göremez. Böyle görenler ideolojik körlük içinde olanlar veya sistemin ideolojik hegemonyasını yaşayanlardır. Ortadoğu ancak Demokratik Uluslar Birliği çatısı altında tarihte çok uzun sürmüş olan evrensel rolünü yeniden oynayabilir. Her zaman söylediğim gibi, Kürtler tıpkı uygarlığın şafak vaktinde oynadıkları rolün bir benzerini bu sefer demokratik uygarlık temelinde oynayabilirler. Kürdistan Devrimi'nin potansiyeli ve Kürt demokratik ulus çözümü bunun için gerekli olan her türlü gücü (entelektüel ve fiziki güç) fazlasıyla sunmaktadır. Kürdistan Devrimi her zamankinden daha fazla bir Ortadoğu Devrimi'dir. Kürt demokratik uluslaşması da Ortadoğu Demokratik Uluslar Birliği'dir.

O halde Kürdistan Devrimi'nin evrenselliğe giden yolu Ortadoğu Demokratik Uluslar Birliği'nden geçecektir. Kapitalist modernitenin ulus-devlet birimlerine dayalı birçok bölgesel birlik (Avrupa, Asya, Amerika ve Afrika'daki ulus-devlet birlikleri) ve BM, kurulduklarından beri hiçbir küresel ve bölgesel soruna çözüm bulamamışlardır. Çünkü ulus-devletin bünyesel olarak yaşadığı çözümsüzlük, sorun geliştirme ve erteletme kapasitesi bu tür bölgesel birlikler ve BM birimleri için de fazlasıyla geçerlidir. Bu başarısız örneklerin yerine ulus-devlet birimlerini aşan birimlerle yeni birliklerin oluşturulması ertelenemez bir ihtiyaçtır. Bölgesel Demokratik Ulusal Birliklere ihtiyaç olduğu gibi, mevcut BM yerine ulus-devletleri aşan demokratik ulusal birimlerden oluşan Dünya Demokratik Uluslar Birliği'ne (DUB) de şiddetle ihtiyaç vardır. İster bölgesel ister küresel düşünelim, Demokratik Uluslar Birliği'nin sadece devlet birimlerinin değil, demokratik sivil toplum örgütlerinin de katıldığı bir birlik olması gerekir. Dünya barışı savaşın kaynağı olan ulus-devletlerle sağlanamaz. Aynı zamanda krizlerin kaynağı olan modernite kurumlarıyla kalkınma da sağlanamaz. Mevcut örnekler bu gerçeği fazlasıyla kanıtlamaktadır. Dünya barışı demokratik uluslardan geçtiği gibi, dünya halklarının çalışma hakkı ve temel ihtiyaçlarının giderilmesi de kapitalizmin çılgın kâr peşindeki finans tekellerinden değil, herkesin çalıştığı ve çalışmanın özgürlük sayıldığı komünal ve ekolojik ekonomi ve ekolojik sanayileşme birliklerinden geçer.

Kapitalist modernitenin sadece ekonomik, sosyal ve politik bunalımını yapısal olarak yaşamıyoruz; beraberinde köklü bir hakikat bunalımını da yaşıyoruz. İnsanlığın gelişmesi hep hakikat algısındaki gelişmelerle birlikte olmuştur. Hakikat algısını sanallaştıran kapitalizm, insanlık tarihinde en kötü, çirkin ve yanlış yaşamın yolunu açmıştır. Yanlış yaşam yolunda DOĞRU yaşanmaz. Kötü ve çirkin yaşam yolunda da İYİ ve GÜZEL yaşanmaz. Yaşam için krizler ve savaşlardan da daha ağır bir felaket, hakikat algısından köklü kopuşlara yol açan sanal yaşam kutularına kölece bağlanmadır; çoktan çizilmiş yanlış, çirkin ve kötü yolda yaşamadır. Genelde modernite, özelde demokratik modernite tartışmaları hakikat algımızı yeniden geliştirebilir. Yanlış, çirkin ve kötü yollarda heba olan yaşamlardan kopup doğru, güzel ve iyi yaşam yollarına yöne-

lebiliriz. Bunun için demokratik modernitenin zihniyet devrimiyle, toplumsallaşan felsefe, sanat ve bilim yoluyla hakikat algımızı güçlendirip doğru, iyi ve güzel yaşamı gerçekleştirebiliriz.

SONSÖZ

Bir insanın yaşamında yaşadığı gerçekliklerin hakikatine varmaktan daha değerli bir şey olamaz. Hakikat arayışı en değerli insan faaliyetidir. Özetlemek gerekirse insan, hakikati mümkün kılan varlıktır.

Yaşam serüvenine başladığımda müthiş donanımsızdım. Çözülmüş bir toplumun çözülen ve güçlükle ayakta durabilen bir ailesinde doğan bir çocuk olarak büyümek çok zordur. Zorluğun temelinde de ailenin kendi doğrularını çoktan yitirmesi ve çocuğa verebilecek pek bir şeyinin kalmamış olması yatar. Geriye hükümranların sınırsız yalanlarına açık hale getirilmiş boş bir zihniyet dünyası kalır. Yalanlara karşı koyacak güçten yoksun bu zihniyetler âdeta başa beladır. Sömürge veya sömürgeden öte toplumlarda, belli bir aşamadan sonra yalanlara ya zorla dahil edilmek ya da ikna edilerek kanmak kaçınılmazdır. Hükümranlık dünyasının bu konuda son derece gelişmiş deneyimleri vardır. Yalanı nerede durduracaklarını, kendi yalanlarının nasıl etkili olacağını iyi bilirler. Bu eşikler aşılırsa devrim denen süreç başlamış demektir. Böyle istisnalar her zaman olur.

Eşik meşik, dur durak nedir bilmeyenlerdendim.

Yaşam koşuşturmacası beni er geç toplumsal hakikatlerle yüzleştirecekti. Savunmanın yaşam öyküm le ilgili kısımlarında, toplumsal hakikatlerle nasıl karşılaştığım çok sınırlı da olsa dönemler itibariyle anlatılmaktadır. İdeolojik ve bilimsel çabalarla hakikat avcılığını nasıl yürüttüğümü de sunmaya çalıştım. Tüm bu açıklamaları kime karşı yaptım? İnsani ve toplumsal kimliğimi inkâr edenlere, imha peşinde koşanlara, suçlu muamelesi yapıp ağır cezalara uğratanlara karşı yapıyorum. Bir de sistemin adaletini bireylerine uygulamaktan sorumlu olanlara karşı yapıyorum; ABD'ye, AB'ye, TC'ye ve işbirlikçilerine karşı yapıyorum.

Açık hava zindanındaki mücadelemde müthiş söylem ve eylemde bulunurken, hakikat algısına fazla fırsat bulamıyordum. Kapalı zindan koşulları büyük sorunları olanlar için yaman bir öğreticidir. Bu nedenle kapalı zindanlar söylem ve eylemin mücadele alanları olmaktan çok, büyük sorunları olup da altında ezilmeyenler için, hakikat algısı ve mücadelesinin güçlü ve başarılı geçtiği yerlerdir. Büyük davaları olanlar için zindan ancak keşfi uğruna her gün mücadele ettikçe hakikatlerin kazanılacağı bir alan anlamını taşır. Zamanın anları hakikat kazanımlarıyla dolu geçtikçe zindandaki yaşam da katlanmaya değer olur.

İmralı'ya getirilişim hegemonik sistemin, ABD ve AB'nin önderlik ettiği kapitalist modernite sisteminin gücüyle gerçekleştirildi. Daha da önemlisi, meşru güçlerini ve hukuki yolları kullanarak değil, meşru olmayan ve hukuk dışı bir yolla, sistemin ortak askeri örgütü NATO'nun gayri nizami ve yasadışı çalışan örgütü Gladio'nun büyük bir operasyonuyla İmralı'ya getirildim. Görünüşte

TC güvenlik güçleri başarılı bir operasyonla beni etkisizleştirip Adaya getirmişlerdi. Dünyaya böylesi bir görünümün yansıtılması planlanmıştı. Türkiye'ye getiriliş tarihim 15 Şubat'tı. Bu tarih, 15 Şubat 1925 tarihi Şeyh Sait'e yönelik komplonun başlangıç günüydü. Tiyatroluk bir Ada Mahkemesindeki yargılamadan sonra, 29 Haziran 1999'da hakkımda idam kararı verildi. 29 Haziran da Şeyh Sait ve bir grup arkadaşının idam edildiği gündü.

Belli ki yetmiş beş yıldır (1999 yılı itibariyle) Kürtler üzerindeki büyük inkâr ve imha operasyonları aralıksız sürdürülmekteydi. AB Konseyi ve ABD ile idam cezası ile gözdağı verme üzerinde uzlaşılmıştı. Ama AİHM yoluyla infazı engelleme ve şahsımda kontrolleri dışındaki devrimci hareketin, Kürdistan Özgürlük Mücadelesi'nin ve PKK'nin tasfiyesi amacıyla yararlanma, üzerinde uzlaştıkları asıl ortak politikaydı. Bunu büyük bir gizlilik içinde yapıyorlardı. 'Teröristle mücadele'de meşru yolların çiğnenmesi hususunda da anlaşmışlardı. AİHM'nin göstermelik bir organ olarak kullanılmak istenmesi benim için büyük bir savunma olanağına dönüştürülebilirdi. Öyle yapmaya çalıştım. Bu amaçla peş peşe savunmalar geliştirdim. Eldeki bu son savunmayla peşinden koştuğum hakikatlerin büyük kısmına ulaştığımı beyan etmek istedim. Ana hatlarıyla da kalsa ortaya serdiklerimin insanlığa, halkımıza ve öncülük mücadelemize ilişkin hakikatleri sunduğu kanısındayım.

Yaptığım savunmayla hukuki bir kazanım elde etme beklentisi içinde değilim. AİHM başlangıçta komployu gizlemekle sistemin emirlerine göre hareket ettiğini ortaya koymuştu. Burjuva hukuku ölçülerinde bile olsa adaletin tecelli etmeyeceği ilk kararlarında anlaşılmıştı. Fakat yapacağım savunmanın siyasi sonuçları çok önemliydi. Bu alana ilişkin sadece beklenti içinde olmadım; büyük söylem ve eylem gücümü de çok sınırlı ve kuşkulu karşılanabilecek yollarla denemeye çalıştım. Dolayısıyla hem hakikat hem de siyaset yolunda geçen on iki yıllık kapalı zindan pratiğini zihnin ve iradenin özgürlüğüne dönüştürmeyi başardım. Benim ve varlık ve özgürlük mücadelesi veren halkım için önemli olan buydu. Gelinen aşama komplocuların çok kapsamlı olan planları açısından başarılı sayılmaz. Belki de Kürtler ve Kürt sorunu konusunda ilk defa yaklaşık seksen beş yıldır yürütülen inkâr ve imha politikasından (örtülü kültürel soykırım süreci) dönüş yapma gereği duyulmaktadır. Bu önemli bir gelişmedir. İmralı süreci devlet iradesinin bu yönlü dönüşümünde önemli rol oynadı.

Abartmaksızın diyebilirim ki, bana yönelik komplo Birinci Dünya Savaşına gidişte Avusturya Veliahdının bir Sırp milliyetçisi tarafından öldürülmesinin oynadığı rolden çok daha fazla rol yüklenmiş bir içeriğe ve amaçlara sahiptir. Komplo ile bağlantılı olarak geliştirilen Ortadoğu'ya yönelik ABD ve müttefiklerinin işgalleri için 'Üçüncü Dünya Savaşı' demek belki abartılı kaçabilir. Fakat yol açtığı gelişmeler ve sonuçları itibariyle rahatlıkla 'Üçüncü Dünya Savaşı'nın en yoğun ve sonuç alıcı aşamalarından biri olarak tanımlanabilir. Bu kapsamda değerlendirirsek bana yönelik harekâtı gerçek anlamına kavuşturabiliriz. 'Birinci Dünya Savaşının Sırbistan'ına karşılık 'Üçüncü Dünya Savaşı'nın Kürdistan'ı diyebiliriz. Kürdistan jeopolitik ve jeostratejik açıdan Orta-

doğu kaynaklı 'Üçüncü Dünya Savaşı'nın başlatılışında, geliştirilmesinde ve sonuç alınmasında merkezî alan konumundadır. Napolyon'un 1798'de Mısır üzerinden geliştirmek istediği işgal için Kürdistan ve Ermenistan'ın stratejik öneminden bahsetmesi bu gerçeğin çok erken kavrandığını göstermektedir. Napolyon sonrası bölge üzerinde işgalini geliştirmek isteyen İngiliz İmparatorluğu'nun attığı ilk adımlardan birinin 1800'lerin başında Güney Kürdistan'da Süleymaniye üzerinden atıldığını bilmekteyiz. Bunun sonucu olarak modern ilk Kürt isyanı Süleymaniye'de Baban aşiretinden Abdurrahman Paşa önderliğinde başlatılmıştı. İngilizler Ortadoğu'yu işgal etmek ve her türlü etkinliği sağlamak bakımından Kürdistan'ın stratejik önemini en iyi bilen güç konumundaydılar. Gerek Osmanlı ve İran İmparatorluklarına, gerekse Ermeniler ve Süryanilere ilişkin politikalarında Kürtlerin rolünü tamamen stratejik maksatları için amansızca kullanmaktan çekinmemişlerdir. Amaçları için kullandıkları güçlerin hepsi kaybetmiştir. Ama en çok ve trajik olarak kaybeden güçlerin başında Kürtler gelmektedir.

Birinci Dünya Savaşından sonra Ortadoğu'da gelişen işgallerin başını İngiltere çekmekteydi. İşgal ve etkinlik açısından Kürdistan ve Kürtler yine stratejik önemini korumaktaydı. İngiltere'nin 1920'lerdeki Kürdistan ve Kürt politikası İran'ın güneyi üzerinde denetimini güçlendirmek, Irak'taki kukla Arap yönetimini kendine bağımlı kılmak, en önemlisi de kendisine kafa tutan Mustafa Kemal önderliğinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ni minimalist bir çizgide (içe kapanmacı, Ortadoğu'da genişlemeci olmayan, Osmanlıların eskiden hükmettikleri alanlardan ve Güney Kürdistan'dan uzak tutma çizgisi) tutmak için oluşturulup uygulandı. Kürtlere yönelik bu politika TC kapsamında günümüze kadar uygulandı. 1920'lerden sonra Türk egemenlerinin Ortadoğu üzerindeki geleneksel hâkimiyet emellerinin önüne geçmek için de ustalıklı bir minimalist cumhuriyet projesi hayata geçirildi. İngiltere, İsrail ve ABD hegemonyası için gerekli altyapının ilk harcı Türkiye Cumhuriyeti'nin oluşumu çerçevesinde atıldı. Türkiye Cumhuriyeti Türk bürokratik burjuvalarıyla Yahudi ve İngiliz burjuvazisinin Anadolu ve Mezopotamya toprakları üzerinde uzlaşmaları sonucunda oluşturuldu. Uzlaşmada her üç ortak da eşit güçte hareket etti. Cumhuriyet'in temelindeki bu üçlü uzlaşmayı kavramadan daha sonraki gelişmeleri çözümleyemeyiz. 1926'da Musul-Kerkük'ün İngilizlere bırakılması, 1938'de Hatay'ın alınması, 27 Mayıs 1960 darbesi, 12 Mart 1971 muhtırası, 1980 askeri darbe rejimi, 1993'te Turgut Özal'ın öldürülüşü, 1997-1998'de postmodern darbe süreci, 2002'de Bülent Ecevit Kabinesinin düşürülüşü ve AKP'nin iktidara getirilişi bu üçlü koalisyonun sonucu olarak düşünülürse, Türkiye Cumhuriyeti'ndeki önemli gelişmeler daha doğru anlaşılır.

Bu kısa tarihî hatırlatmamın nedeni, bana uygulanan komplonun Türkiye Cumhuriyeti'ne biçilen rolün sarsılmasıyla olan bağlantısından kaynaklandığını belirtmektir. Rolü, işlevi, içeriği ve Ortadoğu'daki konumu katı anti-İslâm, anti-Kürt ve anti-komünist temelde programlanmış minimalist bu Cumhuriyet'i kim sarsar ve çizgisinden saptırırsa düşman bellenecek ve imhasından çekinilmeyecektir. Kim bu programı aşarsa ezilecektir. Kürt direncinin kırıl-

ması, muhalefetin tasfiyesi, NATO'ya girilmesi, Gladio'nun darbelerle inisiyatifi eline alması, idamlar, suikastlar ve devrimci harekete yönelik provokasyonlar bu program gereği gerçekleştirilmiştir. 15 Ağustos 1984 Hamlesiyle bu program gerçeğiyle daha derinliğine karşılaştık. PKK'nin 1985'te Almanya tarafından başlatılan anti-terör kampanyasının hedefi yapılması, 1990'ların başlarında Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş'in "PKK ve Kürt Hareketini ezmek için Londra bize yeşil ışık yaktı" demesi, Turgut Özal'ın Kürt-Türk ilişkilerini barış içinde adilce yeniden düzenlemeye niyet etmesiyle birlikte tasfiye edilmesi, 1993 sonrasında Kürtlere yönelik olarak geliştirilen topyekûn imha seferleri, Güneyli Kürt örgütleriyle ortaklaşa operasyonlar düzenlenmesi, Necmettin Erbakan'ın başbakanlıktan düşürülmesi, Genelkurmay Başkanlığı'nı devralması beklenen Hüseyin Kıvrıkoğlu'na suikast düzenlenmesi, 1998'de bana yönelik komplo sürecinin yeni bir aşamasının fiilen başlatılması, Gladio inisiyatifinde bu program (üçlü koalisyonun oluşturduğu minimalist Cumhuriyet) doğrultusunda PKK'nin ve benim payıma düşen uygulamalardır.

Avrupa'ya ilk çıktığımda beni hemen 'persona non grata' (istenmeyen kişi) ilan eden İngiltere yine bu programın gereğini yapmaktaydı. ABD Başkanı Clinton'ın Özel Danışmanı Galtieri'nin benim özel olarak Başkan Clinton'ın emriyle derdest edildiğimi açıklaması, Avrupa hava sahasının bindiğim uçağa kapatılması, İsrail'in beni Moskova'dan Kenya'ya kadar yoğun biçimde takip etmesi, İmralı'da karşılaştığım birçok uygulama hep aynı program kapsamında gerçekleştirildi. İmralı'daki yargılanma mizanseni, tecrit koşulları, idam cezasıyla verilen gözdağı, psikolojik savaşlar ve AİHM'nin komployu meşru kabul etmesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin gerçek kurucuları ve koruyucularının kimler olduklarını gittikçe netleşen biçimde gösterdi. Dile getirdiğim bu yakın tarihsel gerçekler bazıları için belki tatmin edici olmayabilir. Dolayısıyla savunmanın bütünlüğüne biraz daha ışık tutması için, komploya yol açan nedenleri, çıkarları sarsılan güçleri ve yol açılan gelişmeleri bazı yönleriyle detaylandırmak daha da kanıtlayıcı ve öğretici olacaktır.

PKK'nin ortaya çıkışı İngiltere'nin son iki yüz yılda geliştirdiği Kürdistan ve Kürtlerle ilgili projeye aykırı düşmekteydi. Aykırılık ideolojik, politik ve stratejik birçok alanı ilgilendiriyordu. Bu projenin temelinde Kürdistan ve Kürtlerle oynayarak, stratejik coğrafyasının yanı başında hizaya getirmek istediği Türk, Arap ve Fars egemen güçlerini dilediği şekilde yeniden dizayn etme politikası yatmaktaydı. Kürdistan'ın ve Kürtlerin bu üç komşusunun egemenleri tarafından çoktan etkisizleştirilmiş olması ve asi tabiatları, bu proje ve politikalar için konumlarını son derece elverişli kılmaktaydı. Ayrıca aynı coğrafyada 19. yüzyıldan itibaren Ermeniler, Süryaniler ve Yahudiler için bağımsız birer yurt kurma projesi de adım adım geliştirilmekteydi. Bu üç milliyet için de birer projenin geliştirilmesi İngiltere İmparatorluğu'nu yakından ilgilendirmekteydi. Her ne kadar Sevr Anlaşmasıyla Kürtler için de bir yurt kurulması projesi geliştirilmek istenmişse de, bu içten bir talep değildi. Bir nevi sus payıydı. Kürdistan böylelikle tam bir satranç tahtası haline getirilmiş, Kürtler de piyon rolüne layık görülmüştü. Acımasız ama gerçek bir oyun kurgulanmıştı. M.

Kemal'in dışta Fransızlar ve Ruslarla, içte Kürtlerle kurduğu ulusal kurtuluşçu ittifak İngiliz projesine önemli darbe vurmuştu. Fakat İngiltere yılmadı. Daha 1921'de M. Kemal yönetimiyle kurduğu ilişkilerle kendisine yön değişikliği yaptırmada zorluk çekmedi. Jön Türk Hareketinde öncü rol oynayan Sabetaycı Yahudilerle kendi yanlısı Siyonist Yahudileri yeni Cumhuriyet projesinde değerlendirdi. Bahsettiğimiz bu üçlü koalisyonla Cumhuriyet tahakkuk ettirildi. Ulusal Kurtuluş ittifakından kökten farklı bir rejim altında Cumhuriyet yeniden dizayn edilmişti. Böylelikle Ortadoğu'ya özgü hegemonik politikası minimalist Cumhuriyetle sağlam bir dayanağa kavuşturuldu. Devrimde karşıdevrim dediğimiz türden bir gelişme böyle olmuştu.

Cumhuriyet'i kendine dayanak yapan İngilizlerle işbirliği içindeki Yahudilerin Kürdistan'da yurt arama çabası yerini Filistin'de bir yurt kurma projesine bırakmıştı. Bolşeviklerin himayesinde Küçük Ermenistan'ın kurulması, Anadolu Ermenilerinin tasfiyesi ve Mezopotamya'daki Süryanilerin aynı akıbete uğraması İngiltere'nin Kürtler ve Kürdistan politikasında kısmi değişiklikler yapmasına yol açtı. İngiltere Musul-Kerkük'ü, yani bugünkü Irak Kürdistan'ını alma karşılığında, Kuzey Kürdistan'ı tümüyle yeni Cumhuriyet rejiminin insafına terk etti. Kürdistan ve Kürtler için bu stratejik ve ölümcül bir gelişmeydi. Rejim de bunun karşılığında sadece Musul-Kerkük'ü vermekle yetinmiyor, korunması karşılığında sonuna kadar bağlılık ve birlik içinde kalmayı vaat ediyordu. Buna ilişkin olguları tek tek yeniden sıralamaya gerek yoktur. Mühim olan, bu ittifaktan ölü Kürdistan ve öldürülmesi gereken Kürtler politikasının çıkmasıydı. NATO'ya girişle birlikte bu politikanın sorumluluğu ABD ve diğer müttefiklerle paylaşıldı. Bu ittifakın ümmetçi Türklerle emekçi Türk özgürlük ve eşitlik hareketlerini de hedeflediğini belirtmeye gerek yoktur.

Açık ki, bu kadar anti'den sonra rejimi nitelemek zor değildir. PKK ortaya çıkarken bu statüden habersizdi. Genelde sol muhalif güçler içinde küçük bir grup olarak 1980'lere kadar özel bir dikkat çekmemişti. Sadece Gladio denetiminde olduğu tahmin edilen KDP kaynaklı bazı provokasyon örgütleri özel olarak yönelim geliştiriyorlardı. Muhtemelen KDP milliyetçilik bağlamında Kürdistan üzerinde kendini sorumlu gördüğünden, başka hareketlere sınırlama getirmek istiyordu. 12 Eylül askeri darbesinden beklenen, içteki gelişmelere ilişkin olarak Kürt-Türk, sağ-sol, Alevi-Sünni ayrımı yapmadan, kontrolü dışında olan tüm güçleri tasfiye etmekti. NATO Gladiosu'nun Türkiye kapsamında da 1960'lardan itibaren yoğunlaşan denetimi 12 Eylül 1980 darbesiyle zirve yapmıştı. Dolayısıyla tasfiye planının arkasında tüm ittifak güçleri vardı. Böylelikle kuruluşundan itibaren Cumhuriyet'e biçilen rol, ufak değişikliklerle esas olarak devam etmekteydi.

15 Ağustos 1984 Hamlesi hiç hesapta yoktu. Benim daha 1979'da Ortadoğu'nun sistem karşıtı sıcak alanına gidişimin sonuçları tahmin edilemezdi. Sovyetler Birliği ile yaşanan son hegemonik hesaplaşmalar Kürdistan'da Özgürlük Hareketi'ni geliştirmek için elverişli bir ortam yaratmıştı. Bunu değerlendirmem zor olmadı. Gecikmeli ve yetersiz de olsa 15 Ağustos Hamlesi başladığında, ben dahil hiç kimse sonuçlarını kestiremezdi. Zaten bu mümkün de

değildi. Çünkü günlük müdahaleler her an yeni gelişmelere yol açıyordu. Hamle ilk yılını doldurduğunda, iddia edilenin aksine, NATO 5. maddeyi ilk defa Almanya üzerinden başlattığı saldırıyla kullandı. Ama bu uygulama resmi ve meşru çerçevede değil, gayri resmi ve meşru olmayan Gladio tarafından geliştirildi. Cumhuriyet'in kuruluşundan beri (Daha öncesi de var) Türkiye'nin politik yaşamı üzerindeki etkilerini hiç yitirmeyen hegemonik güçler, 1950'lerden sonra Türkiye'nin NATO'ya girişiyle birlikte, bu etkilerini çok daha güçlendirdiler.

Ayrıca önce Proto-İsrail rolünü oynayan Cumhuriyet, İsrail'in resmen kuruluşundan sonra bölgedeki tek izdivacı oldu. İlişkileri ittifaktan da öte gayri meşru evlilik düzeyindeydi. Ortaklığın biçimleri değişiyor, özü değişmiyordu. Hegemonik güçlerin 1945'ler sonrası Kürt politikası (İngilizlerin yerini ABD alıyordu. Ama hep stratejik ittifak halinde kaldılar) Irak Kürdistan'ını önce otonomi, sonra küçük bir ulus-devlet olarak inşa etmekti. Diğer Kürdistan parçalarındaki Kürtleri işbirlikçileri olan Fars, Arap ve Türk ulus-devletçiliklerin inkâr ve imha politikalarına terk etmişlerdi. Irak Kürt Hareketi esas olarak 19. yüzyıldan beri Kürtlere ilişkin çizilen rolün gerekleri için yeterliydi. Bu hareket üzerinden hem İran ve Türkiye'den, hem de Irak ve Suriye'den beklentilerini hissettirebiliyorlardı. Dolayısıyla ayakta tutmak için var güçleriyle destekliyorlardı. İsrail de benzer amaçlarla bu hareketin arkasındaydı. Çıkarları gereği bazen ihanet etmekten de geri kalmıyorlardı. Bu temelde diğer parçalardaki Kürtlere ölü muamelesi yapmak sistemin çıkar mantığı açısından anlaşılırdır.

1984'ten itibaren tırmandırılan Kürt Özgürlük Hareketi, son iki yüz yıldır geliştirilen bu Kürt politikasını iyice sarsmış oluyordu. Bu tarihten sonra Gladio güdümünde bir kontrgerilla savaşı başlatılıyordu. KDP de bu süreçte en azından denetim altında kullanılıyor, bazen de bizzat kontrgerilla gücü olarak hareket ediyordu. JİTEM denilen kuruluşun Gladio'nun harekete geçtiği 1985'lerden sonra kurulması tesadüf değildi. JİTEM Gladio'nun kirli savaş koluydu. Bu oluşumun geleneksel Türk ordusunu tehdit edecek denli güçlendirilmesi Gladio olmaksızın düşünülemezdi. Yeni Kürt Özgürlük Hareketi ve öncü gücü PKK'nin tasfiyesi gün geçtikçe daha çok gündeme oturdu. Tasfiye edilmemesi halinde hegemonik sistemin son iki yüz yıllık plan, proje ve ulus-devlet uygulamaları büyük darbe alabilir, bir daha kapanmayacak yırtılmalar ve boşluklara yol açabilirdi. Yıllar peş peşe geçip hareketin tasfiye edilemeyeceği anlaşıldıkça tampon mekanizmalara yönelindi. Liberalizmin tarihi boyunca uyguladığı kamçı ve şeker politikasına geçildi. Özellikle Avrupa üzerinden PKK'ye yönelik artan baskılara paralel olarak, alternatif gruplar daha çok beslenmeye ve sisteme entegre edilmeye çalışıldı. Bu süreçte şahsına yönelik olarak geliştirilen komplolara ilaveten, psikolojik yıpratma hareketlerine daha çok ağırlık verildi. PKK'nin içinde de hem cezaevlerinde hem de KDP üzerinden sesli itirazlarını ve yozlaştırıcı hareketlerini gittikçe arttıran, tehlikeye düştüklerinde de hemen KDP'ye, devlete kaçan kişi ve gruplar eliyle çok sayı-

da komplo hareketi geliştirildi. Neredeyse her yıla büyük bir iç komplo düşüyordu.

Şu hususu da önemle belirtmeliyim ki, 1990'lardan itibaren İngiltere YNK (Celal Talabani önderliğindeki Kürdistan Yurtseverler Birliği), İsrail-MOSSAD ise KDP üzerinden kendilerine âdeta sığınmamızı istiyorlardı. İlkeli hareket ettiğimiz için ideolojik ve politik iflas anlamına gelebilecek bu dolaylı ilişkilere prim vermedim. Özellikle 1992'deki Eylül-Ekim çatışmaları ve 2000'lerdeki çatışmalardan sonra geliştirilen teslimiyet hareketinin (Osman Öcalan, Nizamettin Taş ve çok sayıda komutan geçinen unsurun yürüttüğü teslimiyet hareketi) önü alınmasaydı, topyekûn tasfiyecilik ve işbirlikçilik sonuç alabilirdi. Sistem bu yönlü bir kapıyı da hem KDP hem de daha sonraları YNK üzerinden açık tutmuştu.

1998 Ekim'ine bu koşullar altında geldik, geldim. Benden beklenen Irak üzerinden dağa çekilişti. Fakat bu yol üzerinde büyük tedbir aldıklarını tahmin ediyorduk. Ayrıca dağa çıkış demek, her türlü yöntemle askeri imhanın denenmesi demekti. Sistem bunun için gerekli onayı vermişti. Kara Kuvvetleri Komutanı Atilla Ateş'in 18 Eylül 1998'de Kırıkhan üzerinden Suriye'yi açıkça tehdit etmesi, işbirlikçi Mısır Lideri Hüsnü Mübarek'in devreye girmesiyle sonuç verdi. Suriye'den çıkışı ben de çok arzu ediyordum. Ama bunun hep daha değişik koşullar altında olmasını beklemiştim. Ayrıca Suriye'deki konumum Kürt Özgürlük Hareketi açısından istisnai stratejik bir rol oynuyordu. Zorunlu olmadıkça bu rolden vazgeçmek doğru olmazdı. Çıkış öyküsü ve sonuçları bilindiği için tekrarlamayacağım. Kısacası enterne edilmemden sonra beklenenler, **a-** Irak Kürt Hareketi'nin giderek daralan etkinlik alanlarını hem liderlik hem de hareketleri açısından yeniden güçlendirmek ve tüm Kürdistan'a yaymak; **b-** PKK ve önderlik ettiği Özgürlük Hareketi yerine alternatif güçler geliştirmek, yerleştirmek; **c-** PKK içinden teslimiyetçi ve işbirlikçi gruplar geliştirmek biçiminde özetlenebilir.

Böylece son otuz yılda sistemin Kürdistan'da bozulan dengelerini yeniden restore etmek mümkün olacaktı. Bu arada Türkiye'yi AB'ye aday üye yapmak aynı mantık çerçevesinde gerçekleştirildi. Kürdistan boyutunda ve PKK bağlamında sistemin yürüttüğü tüm bu çabalar, ABD'nin Ortadoğu'ya yönelik Büyük Ortadoğu Projesi'nin (BOP) birer parçası durumundaydı. Projenin son on yıllık uygulamalarını daha önce 'Üçüncü Dünya Savaşı'nın en önemli aşaması olarak tanımlamıştım. Bu projenin başarısı için ilk elden benim tasfiye edilmem gerekiyordu. Bu doğrultudaki ilk girişimleri daha 1992'den beri iki defa yaptığı Suriye ziyareti ile bizzat Clinton başlatmıştı. O dönemde Hafız Esat'la dört saati geçen (Bu kadar uzun süren görüşmeler ender gerçekleşir) uzun görüşmelerin temel konusu benim durumum ve PKK idi. Benzer birçok diplomasi hareketi söz konusuydu. En az Saddam Hüseyin'in tasfiyesi kadar tasfiye edilmesi veya etkisizleştirilmesi gereken bir kişi olarak görüldüğümü tüm bu ileri sürdüğüm argümanlar fazlasıyla kanıtlamaktadır. BOP çerçevesinde Irak Kürdistan'ında inşa edilen Kürt ulus-devletçiği tüm bu iki yüz yıllık gelişmelerin ve bölgedeki hegemonik hesapların doğal sonucudur. Sistemin

beklentisi geçmişte olduğu gibi bu yeni araçla hem Kürtleri hem de komşu güçleri denetim altında tutmak, gerektiğinde açıktan müdahale etmektir. Amaçlarının böyle olması Irak Kürdistan'ındaki oluşumun, ulus-devletin önemsiz ve hepten olumsuz olduğunu göstermez. Kürdistan'da geliştirilecek demokratik ulus inşasının ve buna öncülük etme konumunda olan KCK'nin birlikte ve uzlaşma içindeki tavrıyla tüm Kürdistan'da ve Ortadoğu'nun komşu ulus-devletlerinde önemli ve olumlu gelişmelere yol açması kaçınılmazdır. Geleneksel inkâr ve imha politikaları daha şimdiden işlemez duruma gelmiştir.

İmralı'daki yaşam sürecinin 12. yıldönümünde ortaya çıkan gelişmeleri ilgili güçler açısından kısaca değerlendirirsek:

a- Kapitalist hegemonyanın başındaki ABD, İngiltere ve İsrail ittifakı açısından Suriye-İran-PKK üçgeninde ortaya çıkan gelişmelerin PKK ayağı etkisizleştirilmiştir. Fakat bu yönlü gelişmenin sistemin çıkarına olduğu pek de söylenemez. PKK'nin yerine taktik amaçlı da olsa Türkiye'nin ikamesi gerçekleştirilmiştir. Anti-Kürt kapsamında da olsa, Türkiye-Suriye-İran dayanışması hegemonik sistem için son derece rahatsız edicidir; hatta PKK'nin konumundan daha tehlikeli sonuçlara gebedir; özellikle İsrail açısından asla kabul edilemez bir durumu ifade etmektedir. Türkiye bu dayanışmanın içine elindeki kozları güçlendirmek için girmiştir. Türkiye'nin ABD-İngiltere-İsrail bloğundan beklentisi, Irak Kürtlerinin kontrolünü kendine bırakması ve özerk veya bağımsız herhangi bir egemenlik peşine düşmemelerinin garanti edilmesi, Ortadoğu'daki ranttan kendisine biraz daha fazla pay bırakılması ve İran'ın Irak'ın durumuna düşürülmemesidir.

Hegemonik sistemin son iki yüz yıldır uyguladığı politikalar açısından bu beklentiler gerçekçi değildir. Türkiye ya sisteme uyacak ya da Irak ve İran'a uygulanan politikaların kendisine de uygulanmasına katlanacaktır. Sisteme tam uyması Kürtlerle uzlaşmasını, Suriye ve İran'la olan ilişkilerine mesafe koymasını gerektirmektedir. Sistemden kopup yeni eksenler araması veya oluşturması halinde, kesinlikle Irak'takine benzer bir operasyona tabi olmayı göze alması gerekmektedir. Bu durumda sistem tüm gücüyle Kürt ulus-devlet hareketini destekleyecek ve Irak'taki Kürt ulus-devlet çekirdeğini genişletecektir. Bölgede büyük sonuçları olacak İsrail-Irak Kürt yönetimi-KCK bloklaşması beklenebilir ki, bu da Ortadoğu'yu büyük dönüşümlere zorlayacaktır. Türkiye şimdilik Araftadır. Kesin tercih yapamamakta, her iki tarafla klasik dengeci bir politika gütmektedir. Hegemonik sistem Ortadoğu'da geri adım atamaz. Atması durumunda İsrail'in tasfiyesinden tutalım irili ufaklı birçok Arap devletinin ortadan kaldırılmasına kadar dünyayı kökünden sarsacak gelişmeler kaçınılmaz olacaktır.

Üçüncü Dünya Savaşı derken, bu olası gelişmeleri de göz önünde bulunduruyoruz. Nükleer silah dahil en gelişkin silahlar kullanılacaktır. Sonuç herhalde İkinci Dünya Savaşı sonrasının Avrupa'sından pek farklı olmayacak, hatta çok daha ağır olacaktır. Şu son on yıllık aşamadaki gelişmelerle kıyaslandığında, olası gelişmelerin dehşeti daha anlaşılır olacaktır. Bölgede kalması halinde hegemonik sistem mevcut durumla yetinemez. Her hegemonik sistem

gibi galebe çalmak isteyecektir. Bu da İran'ın Şia eksenli bölgesel etkinliğinden vazgeçip, Şahlık dönemindeki gibi uysal bir konuma gelmesini gerektirecektir. İran rejiminin olası bu durumu kabul etmesi ölümüyle özdeştir. Bütün belirtiler bölge üzerindeki etkinlik çabalarının artarak devam edeceğini göstermektedir. 'Üçüncü Dünya Savaşı'nın yeni bir aşaması olasılık dışı değildir. Şu anki kararsız denge durumu uzun süre devam edemez. Her üç durumda da Kürdistan'ın coğrafya olarak ve Kürtlerin de müttefiklik açısından konumları stratejiktir. Dengenin hangi taraf lehine veya aleyhine sonuçlanacağını belirleyecek konumdadır. Kürdistan ve Kürtler tarihin bundan sonrası için geleneksel satranç tahtası ve piyon olma rollerini terk edip özne konumuna gelebilirler. Bunda takip edilecek siyaset, iç ve dış ittifaklar belirleyici rol oynayacaktır. İmralı'daki yaşam deneyimimin sürecin bu yönlü gelişmesindeki payı küçümsenemez. Sistemin ve Türkiye'nin komplocu güçleri açısından kesinlikle olumsuz olmuş, uzlaşmacı güçler açısından ise önemli bir fırsat sunmuştur.

b- Türkiye-İran-Suriye arasındaki dayanışma anti-Kürt odaklı gelişse de, sonuçları çok önemli olacaktır. Bu dayanışma direkt benim İmralı'ya alınmamla bağlantılı gelişti. Türkiye'nin eksen kaydırdığı iddiası boşuna değildir. Eğer Türkiye Batılı hegemonik sistem içinde kalacaksa, mevcut durumu uzun süre devam edemez. Türkiye'nin beklentisi üçlü dayanışmanın belli tavizler karşılığında sisteme entegre edilmesidir ki, bu durumda İsrail'in akıbeti tehlikelere açık hale gelecektir. Siyonist hareketin bu durumu kabul etmesi olanak dahilinde değildir. Tersine, İsrail sistemin bölgedeki en önemli müttefiki ve hegemonik çekirdeği olarak etkisini sürekli arttırmak durumundadır. İran, Türkiye ve Suriye'nin artan etkinliğini mutlaka durdurmak ve geriletmek zorunda kalacaktır. Türkiye, İran ve Suriye ile İsrail arasında bir nevi adı konmamış bölgesel hegemonik çekişme söz konusudur. İran ve Suriye'nin anti-İsrailci konumları oldukça bellidir. Fakat farklı amaçlarla da olsa, Türkiye'nin bu konuma dahil olması, ne kadar istenmese de, bölgede hegemonik çatışmayı kızıştıracaktır. Yani beklentisinin tersine sonuç vermesi kuvvetle muhtemeldir.

Bu durumun iç politika üzerinde giderek büyüyen etkisi olacaktır. AKP'ye yol açan güçler ittifakının dağılması ve yerine yeni bir iç güçler koalisyonunun kurulması beklenebilir. Bu açıdan CHP'deki gelişmeler dikkat çekicidir. Türkiye'yi bu çelişkili konuma iten Kürt sorunu açısından tam bir yol ağzına gelinmiştir. Türkiye ya kendi Kürt sorununu barışçıl, tutarlı ve içeriği en azından Demokratik Özerkliğe açık demokratik yoldan çözmeye razı olacaktır. Öyle ki, bu durum farklı koşullarda Ulusal Kurtuluş ittifakına dürüst ve programlı olarak yeniden dönüşü anlamına gelecektir. Komplocu temelde saptırılan Cumhuriyet yeniden demokrasiye ve demokratik uluslaşmaya açık bir rejime dönüşecektir. Ya da giderek daha fazla İran ve Suriye'ye bağımlı hale gelip Kürtlerle savaşa daha çok ağırlık verecektir. Suriye ve İran kendileri açısından Kürtlerle savaşı tırmandırmayacaklardır. Geleneksel politikalarını daha çok uzlaşma yanlısı kılacaklar, savaşın ağırlığını Türkiye'nin omzuna yıkacaklardır. Şimdiye kadar olduğu gibi Kürdistan'daki savaşlara daha da artan bir ağırlıkta katılması, Türkiye'yi Afganistan ve Irak'tan farksız, belki de daha beter hale

getirecektir. Türkiye askeri yolla alabileceği mesafeyi çoktan almıştır. Bundan sonrası ancak politik ve demokratik diyalogla lehine gelişebilir. Tabii çok köklü olan komplocu ve darbeci gelenek buna izin verirse.

c- İmralı'ya alınmam AB'nin direkt sorumluluğu altında yaşanan bir gelişmeydi. İmralı'da özel hapishaneye alınışımda beni ilk karşılayan kişinin AB Konseyi yetkilisi olması bu gerçeği ifade etmekteydi. Benim üzerimden Türkiye ile bir uzlaşmaya varmışlardı. AB'ye aday üyelik karşılığında, başta idam cezasının kaldırılması olmak üzere çok sayıda yasal değişikliğe gidilmesi bu uzlaşma kapsamındaydı. Demokratikleşme ve insan hakları açısından bu uzlaşma sınırlı da olsa bazı gelişmelere yol açtı. Türkiye Batı hegemonyasından benim teslim edilmem olurunu aldıktan sonra bu uzlaşmaya varmıştı. Direkt İmralı'ya alınmamla ilgili derken, çoktan açığa çıkan bu uzlaşmayı kastediyorum. Avrupa Birliği uzlaşma karşılığı ayrıca PKK'yi de 'terörist' ilan etmeyi kabul etmişti ve bunu uygulamaya geçirdi. Doğan boşluğu da uzun süredir beslediği veya kullanmak istediği kişi ve gruplardan bir alternatifle doldurmak istiyordu. Bu konuda da Türkiye ile birlikte özellikle İsveç üzerinden çok yönlü faaliyetler yürütülmüştü. Kürt Hareketi devrimci, demokratik ve özgürlükçü karakterinden soyutlanıp, tek taraflı demokratikleşme ve insan haklarının geliştirilmesi çerçevesine sığdırılacaktı. Bu yönde birçok hazırlık yapıldığı daha sonraki gelişmelerden anlaşılmıştı. İngiliz liberalizminin bu konudaki tarihsel tecrübesi ve muhtemelen önerileri dikkate alınmaktaydı. AKP ile bu konuda içyüzü pek bilinmeyen bir ittifaka girildiğini yine gelişmelerden anlayabilecektik.

Türkiye AB ile ilişkiler bağlamında demokratikleşme ve insan haklarına taktik amaçlarla yaklaşıyordu. Reform yapmada samimi değildi. Kendisi için mutlak ihtiyaç olan reformları bile pazarlık konusu yapıyordu. Bunun için komplocu ve darbeci güçleri gerektiğinde kullanılacak bir sopa gibi tutuyordu. Komplo ile etkisizleştirilmem çok açık olduğu halde, AİHM'nin bu yönde doğru karar vermemesi de içine girilen uzlaşmanın diğer önemli bir maddesi veya unsuruydu. İngiltere bu konuda da öncülük ediyordu. AİHM'deki İngiliz hâkim üye, kararın doğru verilmemesi, yani kaçırılmama ilişkin sürecin uluslararası hukuka uygun olduğu konusunda çok ısrarlı olmuş ve dediklerini de kabul ettirmişti. AB Türkiye'yi kendine çok daha bağımlı hale getirmek için beni, PKK'yi ve Kürt Özgürlük Hareketi'ni çok kötü kullandı. Türkiye de AB ile uzlaşmak için beni, PKK'yi ve Kürt Özgürlük Hareketi'ni aynı biçimde çok kötü kullandı. Geleneksel Kürt politikalarının bir benzeri de benim ve PKK'nin tasfiyesi üzerinden yaşatılmak istendi. Burjuva hukukunun lehimde olan hiçbir hükmü dürüstçe uygulanmadı. Halen AİHM'de devam eden bu yönlü birçok itiraz davası vardır. Türkiye benimle ilgili hususlarda kendi hukukunu açıkça çiğnediği halde, AİHM'nin bu durumlar karşısında da nasıl tavır takınacağı merakla beklenmektedir.

Avrupa-Türkiye uzlaşmasında başka konular da vardır. Ben, PKK ve Kürtler konusunda Türkiye'nin dilediği gibi serbest hareket etmesi karşılığında Ermenistan, Kıbrıs ve Yunanistan'la olan sorunların çözümünde tavizkâr tu-

tum içine girildi. Türkiye bu konuda ciddi sözler verdi. Geleneksel Osmanlı politikasını takip etti. Bunun karşılığında ilgili taraflardan PKK üzerinde baskılarını arttırmaları, serbest çalışmasını engellemeleri ve sınırlı destek sunan çevreleri bundan vazgeçirmeleri istendi. Bu konuda on iki yıldır oyalamacı politikalar uygulandı. Türkiye böylelikle benim tümden çökeceğimi, PKK'nin dağılacağını ve Kürtlerin hüsrana uğrayacağını sanmıştı.

d- Türkiye'nin bir de tek başına uyguladığı İmralı politikaları vardır. Bunlara Milli İmralı Politikaları (MİP) demek gerekir. Türkiye İmralı'ya getirilişimi ikinci Sakarya Zaferi saymıştı. Özellikle komplocu-darbeci kesim benim ve PKK'nin tasfiyesini 'Doğu'daki İkinci Yunan Harbi' olarak mitleştirmişti. Kürtlerin bin yıllık Türk tarihinde çok kesin ve belirleyici rol oynayan özelliklerini unutmuş, Yunanlılar ve Ermenilerden daha tehlikeli düşman konumuna yerleştirmişti. Ne de olsa çeyrek asırdır sürdürdükleri savaşı zaferle kapatmak üzereydiler. Adaya getirilişimi iliklerine kadar bir milli zafer havasında kutladılar. Adaya ayak bastığımda sorguculara şunları söylemiştim: "Beni siz yakalamadınız, buna gücünüz de yoktur. Uzun vadede sizin de çok aleyhinizde olacak bir komplo ile size teslim edildim." Sorgucular soğukkanlı ve rasyonel yaklaşıyorlardı. Ama son otuz yılda yaratılan şovenist dalga herkesi rasyonel tutum almaktan fazlasıyla kaçınmaya itmişti. Ben kendilerinin bunu bir barış fırsatı olarak değerlendirmeleri için hayli ılımlı tavır almıştım. Sanırım aralarında yaptıkları birçok toplantı sonrasında benim çözülmekte olduğuma, PKK'nin de benzer bir konumda bulunduğuna, kendiliğinden dağılmasının kuvvetli bir ihtimal olduğuna, böylelikle bu 29. isyanın da sonunun geldiğine kendilerini inandırmışlardı. Ayrıca koalisyon üyesi MHP'nin çok olumsuz tutumuyla birlikte hava barıştan ve demokratik çözümden yana gelişmedi. Buna fırsat tanınmadı.

Bunu ABD-İngiltere-İsrail üçlüsü de istemiyordu. Daha önceleri de benzer birçok engelleyici tavırları söz konusuydu. Türkiye'ye dayattıkları 'tavşan kaç, tazı tut' politikalarını başarıyla sürdürüyorlardı. MİP sorumluları bu sefer benim şahsımda tavşanın artık kaçacak hali olmadığına kendilerini iyice inandırmış, kendiliğinden çözülmelere umut bağlamıştı. Kendisine kalsa belki de barışçı bir çözüme engel olmayacak Başbakan Bülent Ecevit'e sanırım bu fırsat tanınmadı. Çünkü arkada Irak'ın işgali planı vardı. Bülent Ecevit'i düşüren ve AKP'yi hazırlayan güçler açısından barış ve demokratik çözüm ham hayaldi. Özellikle Irak'ın işgali gibi bir konu dururken, bu işgal süresince ve sonrasına kadar benim mahkûm kalmam bir zorunluluktu. Sanırım Irak Kürt güçleri de benzer bir beklenti içindeydiler. Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuştu.

AKP hükümetleri döneminde de İmralı süreci çok kötü istismar edildi. İslâmî tandanslı AKP'nin Kürtleri kontrol altında tutması karşılığında, özellikle ordunun bir kısmınca hükümette kalması uygun karşılanmıştı. Dolayısıyla mahkûmiyetim ve PKK'nin tasfiyesi AKP açısından da bir varlık nedeniydi. Bu yüzden her şey günlük taktik hesaplara kurban edildi. Barış ve demokratik çözüm için hiçbir adım atılmadı. Sabrımız kötü kullanıldı. 2002-2004 tasfiyeciliği beklenti yaratarak bunda çok olumsuz rol oynadı. AKP İslâmiyet'i Türk

milliyetçiliğinin hizmetinde kullanırken, hiçbir dinî ve ahlâki ilkeye uymadı. Vicdanın ve inancın gereğini yapmadı. Bu yüzden binlerce genç daha öldü. Devletin büyük maddi ve manevi kayıpları oldu. Olumlu olan tek yan, devlet içinde daha Cumhuriyet'in kuruluşundan beri var olan darbeci-komplocu kesimle karşıtları arasındaki gerginliğin ilk defa benim İmralı sürecine alınmamla birlikte darbeci-komplocu kesime karşı olanların lehine gelişmesi ve üstünlük kazanmasıydı. Belki de son seksen beş yılın en önemli gelişmesi buydu. İlk defa barış ve demokrasiye doğru adım atılabileceğine dair umutlar yeşermişti. Bunda benim sabrım ve barış ve demokratik çözüme yönelik savunmalarım büyük rol oynamıştı. Türklerin tarihinde Kürtlerin yeri anlaşılır olmaya başlamıştı. Ayrıca tüm tasfiye çabalarına rağmen, PKK'nin ve Kürt Özgürlük Hareketi'nin sağlam bir temele dayandığı anlaşılmıştı. Bu yeni bir durum değildi, daha Turgut Özal döneminden beri seslendirilen bir tema idi. Ama ilk defa bir politika olmaya doğru gidiyordu. Benim Türk-Kürt ilişkilerinin yeniden düzenlenmesine ilişkin çok eskiye dayanan fikirlerim vardı. İlk defa birlikte yaşamaktan bahsetmiyordum. Ama sabrım ve savunmalarımla inandırıcı ve sağlam argümanları en çok İmralı sürecinde geliştirdiğim de bir gerçekti. Son yıllarda bazı devlet yetkilileri ile geliştirdiğimiz diyaloglar darbe ve komplo karşıtları için gelişmeleri çok daha olumlu etkiledi.

Gelinen aşamada AKP Hükümeti devlet içindeki her iki eğilim karşısında denge politikasını takip ederek güçlenmeye çalışmaktadır. AKP son dönemlere kadar içten bir barış ve demokratik çözüm yanlısı değildi. Özellikle Ergenekon yargılamaları sürecinde bu tutum açıkça yansıdı. AKP halen denge politikasına dayanarak, özellikle Kürt oylarına güvenerek vazgeçilmezliğini ısrarla dayatma amacındadır. Fakat Kürtlerin anlamlı bir barış ve demokratik çözüm yaklaşımını görmemesi onları da benzerleri konumuna itebilecektir. Ancak oldukça tecrübe kazanmış AKP'nin barış ve demokratik çözümün rantından kolay vazgeçmeyeceği açık olduğu gibi, AKP kendine göre sırası geldiğinde bu konuda inisiyatif almaktan çekinmeyeceğini giderek sıkça ifade etmektedir.

Kürt sorunu konusunda Cumhuriyet rejimi şimdiki dönemde tam bir yol ağzındadır. Ya darbeci-komplocu savaş yoluna devam edecek ya da onurlu barış ve anlamlı bir demokratik çözüme gelecektir. Hem toplumda hem de devlette her iki yol konusunda yoğun bir ayrışma yaşanmaktadır. Barış ve demokratik çözüm şansı artmış olsa da, halen tarihte güçlü kökleri olan darbeci-komplocu eğilim tümden özel savaş yöntemlerinden ve topyekûn tasfiyecilikten vazgeçmiş değildir. Her şeyi taraflar arasındaki karşılıklı mücadele kadar, Kürtlerin barış ve demokratik siyaset yoluyla yürütecekleri mücadelenin başarısı belirleyecektir.

e- İmralı'ya alınmam Kürt halkının ezici çoğunluğu için tam bir milli matem havası yaratmıştı. Kürtler çağdaş dönemde yeşerttikleri özgürlük umutlarının İmralı sürecinde tasfiye olmasından derin endişe duyuyorlardı. Yaşadıkları tüm çağdaş direnişler aynı trajik sonuçları paylaşmıştı. Bu nedenle 15 Şubat 'Kara Gün' olarak anıldı. Buna bir de 15 Şubat 1925'in anısı eklenince durumun ciddiyeti daha iyi anlaşılıyordu. 15 Şubat komplosuna gösterilen tepkiler

sonucunda birçok değerli şahadet yaşandı. Bu şahadetler başta olmak üzere, her yıl gösterilen direnç, bu sefer geçmişin tekrarlanmasına izin verilmeyeceğini kanıtlıyordu.

Her parçanın süreçten farklı etkilenmesi söz konusu oldu. Türkiye-Kürdistan Kürtleri süreci büyük bir tedirginlik ve endişe ile karşılamışlardı. Sonucu kestirmeye çalışıyorlardı. Gerillanın Güney'e çekilmesini önermem yeterince doğru anlaşılıp gerekleri tam anlamıyla yerine getirilememişti. Ama öneriye gösterdikleri bağlılık ve bu yolda yaşadıkları güçlükler ve şahadetler anlamlıydı. Ayrıca Avrupa'dan ve Kandil Dağından birer grubun barış mesajı ile attıkları adım aynı değerdeydi. Geri çekilme panik içinde olmadığı gibi, halkın moralinde düşüş de yaratmadı. Yine de 2005'e kadar zorlu bir süreç yaşandı. 2002-2004 tasfiyeciliği harekete dıştan dayatılan komplodan daha ağır darbe vurmuştu. Halkta yaşanmayan ihanet PKK içinde gelişti. Uzun süreden beri değerli yiğitlerin omuzları üzerinde kendilerini yaşatanların hareketin bir daha kendini toparlayamayacağını sanarak dayattıkları ihanet tarihte eşine az rastlanır cinstendi. Hem bu ihanete hem de AKP'nin sorumsuz tutumlarına karşılık, PKK ve KCK'nin dönüşüm geçirmiş çizgisi temelinde yeni bir dönemi ilan etmeleri önemli bir gelişmeydi. Bu, devlet ve AKP Hükümetince beklenmeyen bir gelişmeydi. Bu durum devletle diyalogun yolunu açtı. Bu dönemde HADEP ve DTP'nin attıkları adımlar da kayda değerdi. Halkın süreklileşen gösteri ve mitingleri birçok gelişmeyi bağrında taşıyordu. Birçok belediyede yönetimin üstlenilmesi de etkisini gösteriyordu.

Bütün bu gelişmeler AKP Hükümetinin tutarlı bir barış ve demokratik çözüm için adım atmasına yetmedi. Tasfiye politikasını daha sessiz ve derinden yürütmeye devam etti. Devletin diyalog yolunda attığı adımların siyasi sorumluluğunu üstlenip gerekli hukuki değişiklikleri yapmadı. Tersine, Kürt Özgürlük Hareketi'ne yönelik tüm yasaları daha da katılaştırdı. Son bir iki yılda dillendirdiği 'Demokratik Açılım' edebiyatı maskesinin düşmesini önlemekten öteye rol oynamıyordu. Benim, halkın ve PKK-KCK'nin tüm iyi niyetli girişimlerine ve tek taraflı ateşkes denemelerimize rağmen, çözümsüzlükten, güç ve rant derlemekten vazgeçmedi... Bu durum karşısında sivil toplum örgütlerinin çatı örgütü konumundaki Demokratik Toplum Kongresi süreci "Demokratik Özerlik" boyutunda güçlendirebilir.

Fakat AKP'nin ve diğer ulus-devletçi partilerin demokratik çözüm modelinin temel özelliklerinden uzak oluşları, zihnen ve pratik olarak hiç hazır olmayışları ve hatta engel teşkil edici konumları, yaşanan tarihî süreci olumsuz etkiledi. Devletle yaşanan diyalog sürecinin siyasi sorumluluğunu üstlenmediler. Bu deneyimle açığa çıktı ki, gerek demokratik açılımın gerekse bunun bir parçası olan Kürt açılımının başarılı olmamasında temel sorumluluk devlete değil siyasi oligarşiye düşmektedir. Esas kilitlenmeyi devlet rantı peşindeki siyasi oligarşik yapılar oluşturmaktadır. Bu durum Kürtleri ve Özgürlük Hareketi'ni yeniden yol ağzına getirdi. İletilen mesajlara verilecek yanıtlar ya büyük, onurlu barış ve anlamlı -içeriği en azından Demokratik Özerklik olan- bir demokratik çözüm yolu doğrultusunda olacak, ya da son otuz yılın düşük

yoğunluklu savaşlarının çok üzerinde, KCK'nin tek taraflı yönetimi ile iç içe kapsamlı bir öz savunma savaşları dönemine girilecekti. Bu sürece yeni bir savaş dönemi demek yeterli olmayacaktır. PKK-KCK'nin basına yansıyan hazırlıklarından anlaşıldığı kadarıyla demokratik otoriteye dayanan yeni bir Kürdistan'ın, 'Demokratik Özerk Kürdistan Yönetimi'nin ilanı söz konusu olacaktır.

Demokratik ulusun tüm boyutları temelinde geliştirilecek Demokratik Özerk Kürdistan Yönetimi farklı bir durum yaratacaktır. İki otorite söz konusu olacaktır: Türk ulus-devlet otoritesi ile Kürt Demokratik Özerk Yönetimi veya otoritesi. Son derece karmaşık bir sürecin yaşanacağı açıktır. Öz savunmaya dayalı özerk yönetim alacağı tek taraflı binlerce kararla, kuracağı bir o kadar örgütlenmeyle İsrail-Filistin çatışmasından daha ağır sonuçlara yol açabilir. Ancak ciddi ve onurlu bir barış kadar tek taraflı olmayan, karşılıklı müzakerelerden geçen, anayasal ve yasal temeli olan Demokratik Özerklik çözümü böylesi muhtemel bir sürecin önünü alabilir. Cumhuriyet'in bütünlüğünü demokraside gören bu yöndeki çabaların gecikmeye tahammülünün olmadığı açıktır. Günler ya Kürt-Türk ilişkilerinin tarihsel ruhuna uygun ve stratejik anlamına cevap veren yaklaşımlar temelinde reforme edilmiş ilişkilerle gerçekleşecek kardeşlik, bütünlük, özgür ve eşit birliktelik temelinde geçecek, ya da özgür birliktelik şansı kullanılmadığı takdirde her iki otoritenin tek taraflı kararlarla yönetmeye çalışacağı bir süreç söz konusu olacaktır ki, bu durumda her geçen günün daha çok çatışmaya ve ayrışmaya yol açması yüksek bir olasılıktır.

Şimdiki Irak Kürtleri İngiliz hegemonyasının Körfez bölgesinde geliştiği 19. yüzyılın başlarından beri özel bir grup olarak hedeflendiler. Onlar kanalıyla Kürdistan ve Kürtlerin derinliklerine nüfuz edilmeye çalışıldı. İngiliz misyonerler ve ajanlar aşiretler ve tarikatların üst hiyerarşisinden elit gruplar derleyerek hizmetlerinde kullanmaya çalıştılar. İkinci Dünya Savaşına kadar böyle gelindi. Bu dönem ilkel milliyetçilik dediğimiz dönemi teşkil eder. İkinci Dünya Savaşından sonra KDP'ler aracılığıyla aynı politikalar sürdürülmek istendi. Farklı olarak ABD ve İsrail'in de gittikçe artan etkileri söz konusu oldu. 1960'tan itibaren ABD, İsrail ve İran'ın desteği ile isyan ve gerilla tarzıyla otonomiye yaklaştılar. Fakat uluslararası konjonktür ve İran-Irak uzlaşması tasfiyelerine yol açtı. 1975'ten sonra iki kanat halinde aynı hegemonik güçlerle ilişkilerini daha da geliştirerek, federe ulus-devlet doğrultusunda mesafe kat ettiler. ABD-İngiltere-İsrail hegemonyasının amaçları ortaktı: Irak Arap rejimini sıkıştırmak, bu oluşumu diğer komşularına karşı bir koz olarak ellerinde bulundurmak gibi.

PKK'nin 1985 sonrasında devreye girmesi onlarda rahatsızlık yarattı. Kürdistan genelinde otoritelerinde ciddi bir daralma meydana geldi. Modern ittifaklara, Kongre tipi ortak organizasyonlara yanaşmamaları bunda etkili oldu. Güçler arasında güvensizlik ve rekabet gelişti. Geleneksel KDP-YNK çatışmalarına PKK-KDP ve PKK-YNK çatışmaları eklendi. 1990'lardan itibaren 'Çekiç Güç'ün bölgeye yerleşmesiyle birlikte, Türkiye'deki Gladio-JİTEM güçleriyle ilişkilerini geliştirip birlikte PKK'nin tasfiye edilmesine çalıştılar. İmralı

sürecine kadar birçok ortak operasyon geliştirdiler. PKK ile TC arasında arabuluculuğa soyunmakla birlikte, YNK tasfiyeci çabalarından da vazgeçmedi. KDP yoğun askeri operasyonlara aktif katılarak PKK'yi tasfiye etmeye çalıştı. İmralı sürecini içten içe rahatlayarak karşıladılar. Benden ve PKK'den kurtulmayı bir nevi Saddam'dan kurtulmak olarak algılayanlar oldu. Ancak halk aynı kanıda değildi. PKK olmazsa Irak Kürt örgütleri ve liderlerinin değer bulamayacağını, politika yapma şanslarının çok az olduğunu biliyordu. Güney Kürdistan halkı da İmralı sürecini derin bir endişe ile karşıladı. Çok sayıda yurtsever kişi ve grubun bu endişelerini dile getirdiklerini ve dayanışma içinde olduklarını biliyoruz.

2000'ler sonrasında Irak'ın işgali tarihî bir fırsat kadar yeni tehlikelere açık bir ortam da oluşturmuştu. Bölgesel Kürt Yönetimi'nin oluşturulması atılması gereken bir adımdı. Fakat demokratik içeriği tartışmalıydı. TC ile ilişkileri Kürtlerin geneli açısından bir türlü ilkeli olamıyordu. Fakat TC'nin darbecikomplocu kanadından kopmaya, barış ve uzlaşma yanlısı kanatla ilişkilerini geliştirmeye daha çok ağırlık verdiler. Kerkük'ün statüsü bu konuda etkili oldu. PKK-KCK'yi bölgeden zorla tasfiye etmeye güçlerinin yetmeyeceğini ve bunun çıkarlarına da uygun olmadığını görmelerinden ötürü, güçler arasında yeni bir platform oluşabilir. Güney Kürdistan'da demokratik toplum ve ulusal birlik çalışmaları Bölgesel Kürt Yönetimi'nin yasal zorluk çıkarması nedeniyle fazla gelişme imkânı bulamamaktadır. PKK'nin bu bölgedeki pratiğinden sorumlu birçok kişinin kaçışı ve ihanetinin de bunda rolü vardır. Ayrıca sağ sapmacı anlayışların kendilerine dayanak kıldıkları bir alan olması devrimci çizginin pratikleşmesini darbelemiştir. Yine de Kürdistan'da pratikleşme düzeyi gelişkin olan bu bölge halkımız arasında Kürdistan Demokratik Çözüm Partisi (PÇDK)'nin çalışmaları önem taşımaktadır. Ulus-devletçi zihniyete karşı demokratik ulus zihniyetini ve Demokratik Özerklik otoritesini geliştirmek ve Demokratik Ulusal Kongre'ye katılmak önünde duran temel görevlerdir. Demokratik Ulusal Kongre (DUK) platformu diyebileceğimiz bu tür bir oluşumla ilişkiler statü kazanabilir. Kongre'nin seçeceği Yürütme Konseyi ile silahlı güçlerin birleştirilmesini ifade eden Öz Savunma Birlikleri Konseyi, Kürtlerin geneli itibariyle iç ve dış ilişkilerini dengeleyip ortak bir ifadeye kavuşturabilir. Böylelikle Kürtler arasında hem iç barış ve demokratik çözüm yeteneği, hem de başta komşularıyla olmak üzere dıştaki güçlerle birleşik diplomatik ilişkiler kurabilme yeteneği kazanmış olurlar.

İran Kürtleri İmralı sürecini derin bir milli matemle karşıladılar. Düzenledikleri protesto gösterilerinde birçok şehit verdiler. Destek ve dayanışmada bulundular. PJAK'ın (Kürdistan Özgür Yaşam Partisi) kuruluşuyla tavırlarını kurumsallaştırdılar. Çözümsüz kalan KDP ve benzeri oluşumların doğurduğu hayal kırıklıklarını PJAK'la umuda ve yeniden dirilişe dönüştürmeye çalıştılar. Bu girişim ulusal ve uluslararası alanda oldukça yankı ve destek buldu. PJAK KCK çatısı altında etkin bir güç olarak yer almaktadır. Öz savunma yolunda birçok şehit ve militanıyla halk için canlı umut kaynağı olmayı sürdürmektedir. Halkın olumlu tarihsel-kültürel mirasıyla demokratik modern kavram ve

kuramlar ışığında geliştirilecek demokratik ulusal kurumlaşmalar, İran Kürtleri ve Kürdistan'ı için gerçek bir devrimci çıkışı ifade eder. İran geleneği ile modernite arasında örnek bir sentezi sunar. İran'ın bütünlüğünü demokratik modernite bağlamında alternatifli kılarak öncü rol oynar. İran tarihi boyunca Zagros eteklerinde ve doruklarında hep yanan ateş misali, PJAK-KCK hamlesi de tüm bölge ve İran için ışık ve ısı olmaya devam edecektir. Demokratik Ulusal Kongre'nin sağlam güçlerinden biri olma konumunu sürdürecektir.

Suriye Kürtleri İmralı sürecinin Suriye'den 9 Ekim 1998'de çıkışım sonrasında gerçekleşmesinden ötürü komployu derin bir hüzün ve öfke ile karşılamışlardı. Komploya büyük tepki gösterdiler, şehitlerine yeni şehitler kattılar. Bağlılıklarını asla yitirmediler, daha da güçlendirdiler. Benim orada geçirdiğim yaklaşık yirmi yıl boyunca en büyük maddi ve manevi destekçim olmuşlardı. Sınırsız maddi desteklerinin yanı sıra binlerce oğullarını ve kızlarını saflara katarak tarihsel bir rol oynadılar. Binleri aşan şehitleri oldu. Halen tüm Kürdistan genelinde binlerce savaşçı ve siyasi katılımcıyla aktif desteklerini sürdürmektedirler. Suriye Kürtleri Demokratik Birlik Partisi'yle (PYD) İran'da Kürdistan Özgür Yaşam Partisi (PJAK)'nin ve Irak'ta Kürdistan Demokratik Çözüm Partisi'nin (PÇDK) oynadığı rolün benzerini başarıyla oynamaktadır. Binlerce şehidi ve yüzlerce tutuklusuyla demokratik siyaset ve öz savunmacı bir tutumun seçkin örneğini sunmaktadır. Suriye Kürtleri ve Demokratik Birlik Partisi, Demokratik Ulusal Kongre'nin de önde gelen katılımcı güçlerinden biridir. Kürdistan'ın geneli ve Kürtlerin bütünlüğü içinde bundan sonra da rollerini başarıyla yerine getirecekleri kesindir.

Gerek Suriye-Lübnan-Filistin halkı içinde, gerekse devlet yönetimi ve örgütlerinde birçok dostluklarımız oluşmuştu. Ayrılış biçimim onlar için de üzüntülü geçti. İstedikleri gibi bir çıkış değildi. Karşılıklı hatalarımız olmakla birlikte, daha çok olumlu yönü ağırlıkta olan tarihsel ilişkiler yaşandı. Umarım ileride Ortadoğu Demokratik Uluslar Birliği platformunda kendileriyle yeniden bütünlük ve dayanışma sağlanır.

İMRALI ADASINDA CEZAEVİ YAŞAMIMA DAİR

Şimdiye kadarki tüm yazılı savunmalarım ve sözlü diyaloglarımda kişisel yaşamıma pek değinmedim. Genel geçer sağlık sorunları ve cezaevi idaresiyle ilişkiler dışında, sistemin özel olarak hazırladığı ve sadece bana uygulanan tecride karşı nasıl direndiğimi ve yalnızlığa nasıl dayandığımı anlatmadım. Sanırım en çok merak edilen konu bu mutlak yalnızlığa ve durağanlığa karşı geliştirdiğim yaşam deneyimlerimdir. Daha çocukluk döneminde köyün güngörmüşlerinden olan ve bilge sayılan biri hal ve hareketlerimi gözlemlerken, halen hatırımda olan şöyle bir cümle sarf etmişti: "Lo li ciyê xwe rûne, ma di te de ciwa heye?" Türkçesiyle, "Yerinde otur, sende cıva mı var?" demişti. Bilindiği gibi cıva çok akışkan bir elementtir. Ben de işte öyle hareketli birisiydim. Mitolojik tanrılar düşünselerdi, İmralı kayalarına bağlamak kadar ağır bir cezayı herhalde akıl edemezlerdi. Buna rağmen tek kişilik hücredeki on iki yılımı doldurmuş bulunuyorum.

İmralı tarihte devletin üst yetkililerine verilen cezaların infaz edildiği bir ada olmakla ünlüdür. İklimi hem çok nemli hem de serttir. Fiziki olarak insanın bünyesini çökertmeye yatkındır. Kapalı oda tecridi de buna eklenince, bünye üzerindeki yıpratıcı etkisi daha da artar. Ayrıca yaşlanma sürecinin başlangıcında adaya alındım. Uzun süre Özel Kuvvetler Komutanlığı'nın denetiminde tutuldum. Son iki yıldır sanırım Adalet Bakanlığı'nın denetimi devreye girdi. Birer kitap, gazete, dergi ve tek kanallı bir radyo dışında iletişim imkânım yoktu. Tabii birkaç ayda bir yarım saatlik kardeş ziyaretleri ve 'hava muhalefeti' gerekçesiyle sıkça kesilse de haftalık avukat görüşmeleri iletişim evrenimi teşkil ediyordu. Şüphesiz bu iletişim etkenlerini küçümsemiyorum, ama ayakta durmak için yeterli ilişki olamazlar. Ayakta durmayı, çürümemeyi zihnim ve iradem belirleyecekti.

Daha dışarıdayken kendimi hem yalnızlaştırmış hem de yalnızlığa karşı hazırlamıştım. Çok önemli bir bağımlılık ilişkisi olan aile, yakın akraba, hatta yakın arkadaş ve yoldaş ilişkisini soyutlaştıracak deneyimlerim olmuştu. Kadınla ilişki önemli olmakla birlikte, o da soyutlaştırdığım bir ilişki alanıydı. Nazım Hikmet'in tam tersiydim. Çocuk edinmemeye ahdım vardı. Daha lisedeyken edebiyat hocasından on puan alan kompozisyon yazımın başlığı şöyleydi: "Sen benim için hiç doğmayacak çocuksun!" Sanırım bu yazıyla zorlu geçen çocukluk yaşamlarını konu edinmek istemiştim. Fakat tüm bu deneyimler İmralı'daki dayanma gücümü izah etmeye yetmez.

Şunu da belirtmeden geçmemeliyim. İmralı sürecinde bana dayatılan komplo umudun zerresini bırakmayan cinstendi. İdam cezasının infazı ve psikolojik savaşın uzun süre gündemde tutulması bu amaçlaydı. İlk günlerde nasıl dayanabileceğimi ben bile tahayyül edemiyordum. Yıllar bir yana bir yılı bile nasıl geçirebileceğimi düşünemiyordum. Şöyle bir düşüncem oluşmuştu: "Milyonlarca kişiyi daracık bir odada nasıl tutabilirsiniz!" Gerçekten Kürt Ulusal Önderliği olarak, zindana giriş koşullarında kendimi milyonların sentezi haline getirmiş veya getirilmiştim. Halk da böyle algılıyordu. İnsan ailesinden ve çocuklarından yoksun kalmaya bile hiç dayanamazken, ben bir daha hiç kavuşmamacasına ölümüne birleşmiş milyonların iradesinden ayrılmaya uzun süre nasıl dayanacaktım! Halktan insanların birkaç satırlık mektupları bile verilmiyordu. Şimdiye kadar zindandaki yoldaşların büyük kısmı verilmeyen sıkı denetimden geçmiş az sayıdaki mektupları dışında ve birkaç istisna haricinde, dışarıdan hiç mektup almadım. Mektup gönderemedim. Bütün bu hususlar tecridin yol açtığı durumu kısmen anlaşılır kılabilir. Fakat benim konumumun özgün yönleri vardı. Kürtlere ilişkin birçok ilk'e çıkış yaptıran kişi konumundaydım. Yarım kalan bu çıkışların hepsi özgür yaşamın olmazsa olmazlarıydı. Halkımızdan herkese, her toplumsal alana ilişkin ilk çıkışı yaptırmış, ama hiçbirini güvenilir eller ve koşullara terk edememiştim. Bir aşığı düşünün: Aşkı için ilk çıkışı yapmış, ama tam tutuşacakken elleri hep havada kalmış. Benim toplumsal alanlardaki özgürlük çıkışlarının da hep böyle havada kalmıştı. Kendimi toplumsal özgürlük alanlarında âdeta eritmiş, 'ben' diye bir

şeyi pek geride bırakmamıştım. Toplumsal açıdan zindan süreci böylesi bir anda başlamıştı.

Aslında dış koşullar, devlet, cezaevi idaresi ve cezaevinin kendisi saraylara özgü bir donanımda olsa dahi, bana özgü tecride nasıl dayanıldığını açıklamaya yetmez. Temel etkenler koşullarda ve devletin yaklaşımlarında aranmamalıdır. Belirleyici olan benim kendimi tecrit koşullarına ikna etmemdir. Öyle büyük gerekçelerim olmalıydı ki tecride dayanabileyim, tecritte de olsa büyük bir yaşamın sergilenebileceğini kanıtlayayım. Bu temelde düşününce, öncelikle iki kavramsal gelişmeden bahsetmeliyim.

Birincisi, Kürtlerin toplumsal statüsüne ilişkindi. Şöyle düşünüyordum: Benim özgür yaşamı arzulamam için toplumun, bağlı olduğum toplumun özgür olması gerekirdi. Daha doğrusu bireysel özgürleşme toplumsuz gerçekleşemezdi. Sosyolojik açıdan birey özgürlüğü tamı tamına toplumun özgürlük düzeyiyle bağlantılıydı. Bu varsayımı Kürt toplumuna uygulayınca, algılamam oydu ki, Kürtlerin yaşamı etrafına duvar örülmemiş zifiri karanlık bir zindandan farksızdı. Bu algıyı edebi bir anlatım olarak sunmuyorum, tamamen yaşanan gerçeğin hakikati olarak ifade ediyorum. İkincisi, kavramı tam anlayabilmek için ahlaki bir ilkeye bağlılık ihtiyacı vardır. Kendini mutlaka bir topluma bağlı olarak yaşanabileceği konusunda bilinçli kılacaksın. Modernitenin yarattığı en önemli bir algı da toplumsal bağlılığı olmadan da kendini yaşatabileceği konusunda bireyi ikna etmesidir. Bu ikna çabası sahte bir anlatıdır. Öyle bir yaşam yoktur aslında, ama imal edilmiş sanal bir gerçeklik olarak kabul ettirilir. Bu ilkeden yoksunluk ahlâkın çözülmüş olduğunu da ifade eder. Burada hakikatle ahlâk iç içedir. Liberal bireycilik ancak ahlaki toplumun çözülüşü ve hakikat algısıyla ilişkisinin kesilmesiyle mümkündür. Çağımızda hâkim yaşam biçimi olarak sunulması doğruluğunu kanıtlamaz. Tıpkı sözcüsü olduğu kapitalist sistemin ancak ahlaki toplumun çözülmesi ve hakikat algısını yitirmesiyle mümkün olması gibi. Kürt olgusu ve sorunu üzerinde yoğunlaşmamın bir sonucu olarak söz konusu yargıya ulaştım.

Yaşamımda ikili bir yanı iyi kavramak gerekir. O da Kürtlükten kaçış ve tersine Kürtlüğe yöneliştir. Uygulanan kültürel soykırım gereği kaçış için koşullar her yerde her an hazır ve nazırdır. Kaçışı daimi teşvik edicidir. Ahlaki ilke tam da burada devreye girer. Bireysel kurtuluş pahasına kendi toplumundan kaçış ne derecede doğru veya iyidir? Üniversitenin son sınıfına kadar gelebilmek, aslında o dönemde bireysel kurtuluşumun da garantiye alındığı anlamına geliyordu. Tam da bu dönemde Kürtlüğe yönelişin başlaması veya kesinleşmesi ahlaki ilkeye dönüşü ifade ediyordu. Sosyalist anlamda bu toplum Kürt olmayıp başka bir toplum da olabilirdi. Yine de bir toplumsal olguya mutlaka bağlanmalısın ki, ahlâklı bir birey olabilesin. Benim ahlâksız bir birey olamayacağım açığa çıkıyordu. Burada ahlâk kavramını etik yani ahlâk teorisi anlamında kullanıyorum. Yoksa ilkel ahlakçılıktan, örneğin ömrü boyunca herhangi bir aile veya benzer topluluğa bağlı yaşamaktan bahsetmiyorum. Çünkü Kürt olgusuna ve onun sorunsal haline bağlanış ancak etik olarak ahlâkla mümkündü.

Kürtlerin mutlak köle hali -Ki, halen öyledir- benim "Özgür yaşam mümkünmüş" gibi hayal kurmamı kesin olarak engelledi. Şuna ikna oldum: Benim içinde özgür yaşayacağım bir dünyam yoktur! Burada iç ve dış cezaevi arasında epey mukayesede bulundum. Sonuçta dışarıdaki tutsaklığın birey için daha tehlikeli olduğunu fark ettim. Bir Kürt bireyinin kendini dışarıda özgür sanarak yaşaması büyük bir yanılgıdır. Yanılgı ve yalanın egemenliği altında geçecek bir yaşam, kaybedilmiş ve ihanete uğramış bir yaşamdır. Bundan çıkardığım sonuç dışarıda ancak bir şartla yaşanabileceği, onun da günün yirmi dört saatinde Kürtlerin (kapitalizm koşullarında Türk emekçilerinin) varlık ve özgürlüğü için savaşım içinde olmakla mümkün olabileceğidir. Ahlâklı ve onurlu bir Kürt için yaşam kesinlikle günün yirmi dört saatinde varlık ve özgürlük savaşçısı olmakla mümkündür.

Dışarıdaki yaşamımı bu ilkeye vurduğumda ahlâklı yaşadığımı kabul ediyordum. Bunun karşılığının ölüm veya cezaevi olması savaşın doğası gereğidir. Savaşsız bir yaşam koca bir sahtekârlık ve onursuzluktan ibaret olduğuna göre, ölüme hazır olmak veya cezaevine katlanmak da işin, eylemin doğasında vardır. Cezaevi koşullarına dayanmamak yaşam gerekçeme aykırıdır. Mücadeleden, varlık ve özgürlük savaşının her biçiminden nasıl kaçınılamazsa, cezaevinden de kaçınılamaz. Çünkü o da uğruna savaşılan özgür yaşamın bir gereğidir. Kürtler söz konusu olduğunda ve sosyalist olduğuna da inandığında, kapitalizmin, liberalizmin veya çarpık bir dinsel fanatizmin buyruğunda değilsen, ahlaki ve etik bir yaşam için savaşmak dışında dışarıda yapacak hiçbir şeyin ve yaşanacak bir dünyan yoktur!

Bu kavram ışığında cezaevindeki arkadaşların yaşamına baktığımda ciddi yanılgılar içinde olduklarını gördüm. Onlar dışarıda yaşanacak özgür bir yaşama inandırılmışlar veya kendilerini inandırmışlardı. Zaten sosyolojik olarak çözümlendiğinde anlaşılacaktır ki, cezaevlerinin rolü bireyde yoğun bir sahte özgürlük özlemi yaratmaktır. Modernite koşullarında cezaevleri özenle bunun için inşa edilmiştir. İnsanlar cezaevlerinden dışarıya çıktıklarında ya yalan ve sahtekârlıkla yaşamayı kabul etmişlerdir. Bu durumda onlardan herhangi bir devrimcilik, ahlaki ve onurlu bir yaşam beklemek beyhude, boş bir beklentidir. Ya da cezaevi pratiğinin verdiği olgunlukla toplumsal mücadelelerini daha da başarıyla yerine getireceklerdir.

Cezaevleri ıslah olma evleri olmayıp, topluma karşı ahlaki ve iradi görevlerin yetkince yerine getirilmesinin de öğrenildiği mekânlardır. Aynı hususlar dağlara çıkmış özgürlük savaşçıları için de geçerlidir. Özgürlük gerillası olmak, toplumsallığa ilişkin ahlaki ve politik görevlerini en üst düzeyde yerine getirmek demektir; bu bilinç ve ahlaki görev içinde olmak demektir; özgürleşmenin öz savunmaya ilişkin gereklerini yerine getirmek demektir. Özgürlük gerillası olmak bireysel etkinlik kurmak veya iktidar olmak için değildir. Bu artık özgürlük savaşçılığı değil, iktidar savaşçılığı olur. Böyle olanların dağa çıkışı da, inişi de ahlaki ve toplumsal değildir. Zaten böyleleri umduklarını bulamayınca kolayca ihanet ederler. Toplumsal görevlerinin gereğini hiçbir alanda yerine getiremezler. Demek istediğim şudur: Toplumsal varlıkları mutlak kölelik

içinde olanlar, hatta dağılmayı yaşayanlar için her yer benzer özellikler taşır. İçerisi kötü dışarısı iyi, silahlısı kötü silahsızı iyi gibi yersiz ayrımlar varlık ve özgürlük mücadelesinin asli çabasını değiştirmez. İnsan yaşamı ancak özgür olduğunda anlam taşıdığına göre, özgürlüksüz nerede yaşanırsa yaşansın, orası her zaman karanlık bir zindandır.

İkinci kavram, birincisiyle bağlantı içinde hakikat algısının gelişmesidir. Zindanda tahammül gücünün tek ilacı hakikat algısını geliştirmektir. Yaşamın geneline ilişkin olarak hakikat algısını güçlü yaşamak yaşamın en keyifli anına, daha doğrusu yaşamın anlamına erişmektir. İnsanlar niçin yaşadıklarını doğru kavramışlarsa, herhangi bir yerde yaşamak kendileri için sorun olmaz. Yaşam sürekli hata ve yalanlar içinde geçerse anlamını yitirir. Böylece yaşamın yozlaşması denen olgu ortaya çıkar. Keyifsizlik, rahatsızlık, kavga, küfür yoz yaşamın doğal sonucudur. İnsan yaşamı hakikat algısı gelişkin olanlar için tam bir mucizedir. Yaşamın kendisi büyük heyecan ve coşku kaynağıdır. Yaşamda evrenin anlamı gizlidir. Bu gizi fark ettikçe, zindanda da olsa yaşama katlanmak diye bir sorun olmaz. Zaten zindan özgürlük içinse, orada büyüyecek olan hakikat algısıdır. Hakikat algısıyla büyüyen yaşam en zor acıları bile mutluluğa dönüştürebilir.

Benim için İmralı Cezaevi Kürt olgusunu ve sorununu algılamak ve çözüm olanaklarını kurgulamak açısından tam bir hakikat savaşı alanına dönüştü. Dışarıda daha çok söylem ve eylem geçerliyken, cezaevinde anlam geçerliydi. Bu savunmada daha kapsamlı ve somut olarak dile getirdiğim siyaset felsefesine ilişkin düşünceleri dışarıda geliştirmem çok zor olurdu. Siyaset kavramının kendisini kavramak bile büyük çaba ister; hakikatin güçlü algılanmasını gerektirir. Pozitivist bir dogmatik olduğumun derinliğine farkına varmam tecritle oldukça ilişkilidir demem mümkündür. Farklı modernite kavramlarını, ulus inşalarının çok çeşitli modellerinin olabileceğini, genelde toplumsal yapılanmaların insan eliyle yaratılmış kurgusal yapılar olduğunu ve esnek bir doğaları bulunduğunu tecrit koşullarında daha çok idrak ettim. Özellikle ulus-devletçiliği aşmak benim için çok önemliydi. Bu kavram benim için uzun süre Marksist-Leninist-Stalinist bir ilkeydi; asla değiştirilmemesi gereken bir dogma niteliğindeydi. Toplumsal doğa, uygarlık ve modernite üzerinde yoğunlaştığımda bu ilkenin sosyalizmle ilgili olamayacağını, sınıflı uygarlığın bir tortusu ve kapitalizm eliyle meşrulaştırılmış azami toplumsal iktidarcılık olduğunu kavramam önemliydi. Dolayısıyla reddetmekte tereddüt etmedim. Eğer söylendiği gibi gerçekten bilimsel sosyalizm olacaksa, bu konuda değişmesi gerekenler reel sosyalizmin ustaları, yani Marks, Engels, Lenin, Stalin, Mao ve Castro gibi insanların kendileriydi. Bunların kapitalist bir kavram olan ulus-devleti sahiplenmeleri büyük bir hataydı ve sosyalizm davasına büyük zarar vermişti.

Kapitalist liberalizmin çok güçlü bir ideolojik hegemonya olduğunu derinliğine kavradıkça modernite çözümlemelerini de güçlü yapmaya başladım. Demokratik modernitenin sadece mümkün değil, kapitalist moderniteden hem daha gerçek hem de daha çağdaş ve yaşanılır olduğunu kavradım. Reel sosya-

lizm ulus-devlet kavramını aşamadığı ve temel modernite gerçeği olarak kavradığı için başka tür bir ulusçuluğun, örneğin demokratik ulusçuluğun olabileceğini hiç düşünememiştik. Ulus dediğin illa devleti olması gereken bir şeydi! Kürtler bir ulus ise, mutlaka bir devletlerinin de olması gerekirdi! Halbuki toplumsal olgular üzerinde yoğunlaştıkça, ulusun kendisinin son birkaç yüzyılın en los gerçeği olduğunu, kapitalizmin güçlü etkisi altında şekillendiğini ve özellikle ulus-devlet modelinin toplumlar için demirden kafes olduğunu kavradıkça, hem özgürlük hem de toplumsallık kavramının daha değerli olduğunu fark etmiştim. Ulus-devletçilik uğruna savaşmanın kapitalizm için savaşmak olduğunu fark ettikçe, siyaset felsefemde büyük dönüşümler söz konusu oldu. Dar ulusçuluk ve sınıfçılık (İkisi de özünde aynı kapıya götürür) mücadelesi sonunda kapitalizmi güçlendirmekten öteye sonuç vermiyordu.

Bir bakıma kapitalist modernitenin kurbanı olduğunu fark ettim. Modernitenin dayattığı sosyal bilgilerin bilim değil, çağdaş mitolojiler olduğunu fark ettikçe, tarih ve toplum bilincim daha da derinlik kazandı. Hakikat kavrayışımda tam bir devrim yaşandı. Kapitalist dogmaları yırttıkça, toplumu ve tarihi daha büyük bir zevkle ve hakikat yüklü olarak tanımaya başladım. Bu dönemde kendime koyduğum ad 'Hakikat Avcısı'ydı. Kapitalist modernitenin Kürtlere dayattığı 'tavşan kaç, tazı tut' tekerlemesini, anlam itibariyle "Kapitalist moderniteyi avla" tekerlemesine dönüştürmüştüm. Hakikat algısı bir bütün olarak geliştiğinde, hangi toplumsal, hatta fiziki ve biyolojik alanlara ilişkin düşünürsek düşünelim, eskisiyle kıyaslanmayacak bir anlam üstünlüğü sağlıyordu. Cezaevi koşullarında istediğim kadar günlük hakikat devrimlerini yapabilirdim. Bunun verdiği direnme gücünü başka hiçbir şeyin veremeyeceğini belirtmem gereksiz kalacaktır.

Hakikat kavrayışının güçlenmesi, pratik çözümlerin geliştirilmesi üzerinde de etkisini gösterdi. Türk devletçilik zihniyetine hep kutsallık ve tekillik atfedilir. Yönetim deyince hep devlet olmak akla gelir. Bu zihniyet Sümer orijinli olup, tanrısallıkla sıkıca kaynaşmış olarak, Arap ve İran iktidar kültürlerine de sürekli devredilmiştir. Tek tanrı kavramının kökeninde de iktidar olgusunun güçlü bir yeri vardır. Türklerde iktidar elitleri oluştukça, bu kavramın belki de dördüncü, beşinci versiyonlarını geliştirmişlerdi. Etimolojik anlamını bilmeden, hep sonuçlarından etkilenmişlerdi. Selçuklu ve Osmanlı uygulamalarında devlet tam bir kara anlama, daha doğrusu anlamsızlığa bürünmüştü. İktidar için bazen bir çırpıda onlarca kardeş, akraba idam edilir olmuştu. Cumhuriyet'le bu anlayışa bir kılıf daha geçirildi; daha doğrusu, Avrupa'nın geliştirdiği ulusal egemenlik ve ulus-devlet anlayışları olduğu gibi iktidara monte edildi. Böylelikle Türk ulus-devleti daha da tehlikeli bir Leviathan haline getirilmişti. Ona dokunan idam ediliyordu. Ulus-devlet mutlak kutsalların başında geliyordu. Bürokratik sınıf için bu özellikle böyleydi. İktidar ve devlet sorunu tarihinin en karmaşık toplumsal sorunu haline gelmişti.

İmralı'da en çok yoğunlaştığım kavramlardan olan iktidar ve devlet kavramlarının Türk ve Kürt ilişkilerinde nasıl bir rol oynadığını kavradıkça, daha somut pratik çözümlere yönelme gereğini kuvvetle hissettim. Genelde olduğu

kadar Türk-Kürt ilişkilerinde de iktidar ve devlet düzenlemelerinin yaklaşık bin yıllık gelişimini Hititlere kadar götürme gereğini duydum. Mezopotamya ve Anadolu iktidar ve devlet kültürleri arasında sıkı bir jeopolitik ve jeostratejik ilişki olduğunu iyice kavradıkça, bunu Türk ve Kürt ilişkilerine uyarladığımda, iktidar ve devlet ayrıştırmalarının akıllı bir yöntem olmadığını rahatlıkla görebiliyordum. Demokrasi kavramının aleyhine gelişen kavramlar olduklarından, iktidar ve devlet kavramlarını benimsemiyordum. Tüm yönetimi iktidar ve devlet güçlerine terk etmenin toplum için büyük bir kayıp olduğunu gördükçe demokrasinin önemi daha iyi anlaşılıyordu. Fakat iktidar ve devletin anarşistçe inkârının pratikte oldukça çözümsüzlüğe yol açtığını fark ettiğimden, tercih ettiğim bir çözüm yöntemi olmasa da, iktidar ve devlet paylaşımını inkâr etmenin tarihsel gerçeklere uygun olmadığını derinliğine fark ettim. Demokratik yönetim esas tercihimizdi. Ama tarih boyunca tekleşmiş iktidar ve devlet kültürlerini inkâr ettikçe, paylaşılması toplumsal açıdan hak olan yönlerini kavramadıkça, bunun sonucu olarak sağlıklı pratik çözümlere varamayacağını gördükçe, ortak iktidar ve devlet kavramlarının önemini çok daha iyi kavradım.

Tarih boyunca Anadolu ve Mezopotamya'daki iktidar ve devlet politikaları ve stratejilerinde yoğunca ilişkiler yaşanmış, sıkça ortaklaşan modeller denenmişti. Türk-Kürt ilişkilerinde de tüm kritik dönemlerde benzer modeller tercih edilmişti. Bu model en son Ulusal Kurtuluş Savaşında denenmişti. Savunmamda bu konuları yoğunca işledim. Teorik bir model halinde sunmanın yanı sıra, pratik çözüm projesine dönüştürmenin sadece Türk-Kürt ilişkileri değil, Ortadoğu'nun büyük çıkmaz yaşayan benzer sorunlarının çözümü için de muazzam değeri vardı. Özellikle kapitalist modernitenin dayattığı pozitivist dogmatizme karşı hem tarihî gerçeklerle oldukça uyumlu, hem de pratik çözüm için herkesin ideallerine en yakın unsurları içeriyordu. Tarihsel gelişmelerin ışığında iktidar ve devlete ilişkin olarak demokratik modernite, demokratik ulus ve demokratik özerklik kavramları üzerinde yoğunlaşmamın önemli etkisi vardı. Diğer bir tarihsel gerçeklik, merkezî iktidarın istisnai, yerel iktidarların ise kural olduğuna ilişkin tespitti. Günümüzde merkezî ulus-devlet modelinin bu bağlamda tek ve mutlak model olarak sunulmasının kapitalizmle bağını doğru kavradıkça ve içyüzünü daha anlaşılır kıldıkça, yerel çözümlerin demokrasi için taşıdığı önem daha iyi kavranıyordu.

Şiddet ve iktidar arasındaki ilişki için de benzer sonuçlara varmıştım. Şiddetle iktidar ve ulus olmanın tercihimiz olamayacağı açıktı. Zorunlu öz savunma gerekleri söz konusu olmadıkça, şiddetle toplumsal avantajlar elde etmenin sosyalizmle de alakası yoktu. Öz savunma dışında tüm şiddet biçimleri ancak iktidar ve sömürü tekelleri için geçerli olabilirdi. Bu yöndeki kavramsal gelişim, barış sorununa daha ilkeli ve anlam yüklü olarak yaklaşmaya büyük önem atfediyordu. Dolayısıyla Kürtlere, hatta baskı ve sömürü altındaki tüm kesimlere baskı uygulayan iktidar ve devlet elitlerinin 'ayrılıkçı' ve 'terörist' yaftalamalarını boşa çıkaracak epey kavramsal ve kuramsal birikime ulaşmıştım. Bu kavramsal ve kuramsal birikim temelinde devlet yetkilileriyle

geliştirdiğimiz diyaloglar daha verimli oluyor ve pratik çözüm yolları için yaratıcılık sağlıyordu. Savunmanın değişik bölümlerinde izlenebileceği gibi, benzer birçok alanda toplumsal özgürlük ve hakikat algısındaki gelişmelerin katkısıyla teorik ve pratik çözümleri geliştirmek mümkün oluyordu.

Sağlık sorunlarına yol açan fiziki nedenler dışında, İmralı'daki yaşamın katlanamayacağım bir yönü yoktur. Moral, bilinç ve irade gücüm eskiye nazaran kesinlikle gerilememiş; tersine daha rafine hale gelmiş, estetikle beslenmiş ve güzel gelişme yönüyle zenginleşmiştir. Toplumsal hakikatlerin bilim, felsefe ve estetikle açıklanmasını geliştirdikçe daha doğru, iyi ve güzel yaşamanın olanakları da artıyor. Kapitalist modernitenin yoldan, hakikat yolundan çıkardığı insanlarla yaşamaktansa, hücremde son nefesime kadar tek başıma yaşamayı tercih ederim.

İmralı'daki yaşamımla bağlantılı olarak halkımızca merak edilen bir soru, cezaevinden çıkış halinde nerede ve nasıl yaşayacağımla ilgilidir. Pek hayalcilik yapacak bir kişilik değilim. Devrimci gerçekçilik denilen bir yaşam tarzının sahibi olduğum çok iyi bilinmelidir. Cezaevinden çıkıştan sonraki yaşamıma değil, daha çocukluktan itibaren geçen yaşam çizgime bakılırsa, bu tür soruların cevabı daha iyi verilebilir. Benim daha on yaş altı sınırlarda aile otoritesine karşı yürüttüğüm 'ilk isyanlar' bu konuda önemli ipuçları taşır. Daha o zamandan beri yalnız bir isyancıydım. Köy ve şehir toplumuna yönelik itirazlarımı savunmada yer yer ortaya koymaya çalıştım. İlgilenenler gereken sorular ve cevaplarını birlikte bulabilirler. Çok kısaca özetlemeliyim ki, benim için yaşam özgür yaşandıkça mümkündür. Özgür yaşamın ne olduğunu beş ciltlik bu son savunmamın temeli olarak açıklamaya çalıştım. Etik, adil ve politik olmayan yaşam toplumsallık açısından yaşanmaması gereken bir yaşamdır. Genelde uygarlık ve özelde kapitalist modernite, oluşturduğu ideolojik baskı ve sömürü tekelleriyle, köleliğin her biçimine bulanmış, bol yalanlı, demagojik ve bireyci yaşamlarla yanlış yaşamayı mümkün kılar ve kabul ettirir. Toplumsal sorun denen gelişmeler de böyle ortaya çıkar.

Adını ister sosyalist, ister özgürlükçü, ister demokrat veya komünist koyalım, kendine devrimci diyen her kişi sınıf, kent ve iktidarın aşırı baskı ve sömürüsüne dayalı uygarlığa ve modern dönemlerin egemen yaşam tarzlarına itiraz etmek ve karşı çıkmak durumundadır. Başka türlü adil, özgür, demokratik ve toplumsal yaşam tarzı gerçekleşmez; dolayısıyla yaşanmaz. Bol yalanlı, yanlış, kötü ve çirkin yaşamlar yaşanır. Buna doğru temelli olmayan yanlış yaşam tarzı denilir. Benim yaşamım boyunca sorun yaptığım veya zaten sorunlu olan bu yaşam tarzının reddine ilişkin büyük çabam iyi anlaşılmak durumundadır. Aksi halde benim ne kişilik ne de Önderlik olarak kavranmam mümkündür. Kavramadan kişiliğime veya Önderliğime katılmak ve ondan yararlanmak isteyenler büyük hayal kırıklığına uğrayabilir. Doğru kavramak ve katılım göstermek kişisel değil toplumsal bir sorundur.

Bu konuda çok merak edilen bir soru da kadınla yaşam tarzına ilişkindir. Kadınla nasıl yaşanılır sorusuna da savunmamın bütün ciltlerinde yer yer değindim. Özellikle modernite koşullarında kadınla yaşamak büyük önem

taşır. Bu öyle kız istemek, aramak ve kandırmakla, 'genel' veya 'özel' evlerde, çocuklu veya çocuksuz birlikte yaşamakla çözümlenecek bir sorun değildir. Toplumsal sorunların kalbinde ve beyninde başköşeyi işgal eden bu sorunu çözmek için bilimsel, felsefi, etik ve estetik yaklaşım temel alınmak durumundadır. Çağımızda, kapitalist modernite koşullarında kadınla özgür eş yaşam büyük sorumluluk gerektiren ve bilimsel, felsefi, etik ve estetik yaklaşım gücü isteyen bir yaşamdır. Kadının uygarlık tarihinde ve modern çağda içine konulduğu statüyü bilmeden, etik ve estetik yaklaşım gücü göstermeden, birlikte hangi türü denenirse denensin, içine girilecek her yaşam yanlışlık, ahlâksızlık ve çirkinlikle sonuçlanmak durumundadır.

Yaşamı heba etmemek için öncelikle kadınla yaşamın doğru, ahlâklı ve estetik biçimlerini gerçekleştirmek şarttır. Tüm kölelik biçimlerinin kişiliğinde denendiği ve özümsetildiği kadın kimliğini çözümlemek, özgürlük ve eşitlik davasının yoldaşı ve yaşamdaşı yapmak doğru, ahlâklı ve güzel erkek olmanın da temel koşuludur. Savunmadaki ilgili satırlar doğru okunursa, bu yönlü yaşam tarzına neden önem verdiğim ve ilkesel kıldığım daha iyi anlaşılacaktır. Modernitenin iktidar eksenli uygarlık ahlâkının dayattığı kadını 'becerme' (biyolojik cinselliğin bile yozlaştırıldığı ilişki biçimi) cinsiyetçi ilkelliği içindeki yaşam tarzı büyük ahlâksızlık ve çirkinlik üretir. Buna karşı yürüttüğüm büyük savaşım ve sonuçları doğru kavranırsa, yaşam kadınla daha ahlâklı ve güzel yaşanır. Bunun için sorumluluktan pay alan her erkek ve kadının, özellikle kadının güçlenmesi, özgürleşmesi ve tüm toplumsal alanlarda denk bir seviye kazanması için bilimsel, felsefi, etik ve estetik yaklaşım ve pratikleri sürekli geliştirmesi ve örgütlemesi, demokratik ulusun zihniyet ve kurumlarında yaşamsallaştırması gerekir.

İster içeride ister dışarıda, ister ana karnında ister fezanın herhangi bir anında ve mekânında olsun, insan yaşamı ancak toplumsal olarak özgür, farklılık içinde eşit ve demokratik yaşanabilir. Bunun dışındaki yaşam biçimleri sapaktır, dolayısıyla hastalıklıdır. Yaşamın doğruya getirilmesi ve sağlıklı kılınması için devrim dahil çeşitli toplumsal söylem ve eylemlerle mücadele edilir. Bunun için de etik, estetik, felsefi ve bilimsel zihniyet ve irade oluşturulur.

O halde olası bir cezaevinden çıkışta her nerede olursam olayım, hangi anda yaşarsam yaşayayım, mensubu olmaya çalıştığım toplumsallık için, bunun en trajik bir gerçeğini yaşayan Kürtler için, onların çözüm ve kurtuluş yolu olan demokratik uluslaşmaları için, parçası oldukları komşu halklar başta olmak üzere tüm Ortadoğu halklarının çözüm ve kurtuluş yolu olan Demokratik Uluslar Birliği için, onların da bir parçası oldukları dünya halklarının çözüm ve kurtuluş yolu olan Dünya Demokratik Uluslar Birliği için sonuna kadar gerekli olan her söylem ve eylem tarzıyla sürekli mücadele içinde olacağım doğaldır. Bunun gerekli kıldığı etik, estetik, felsefi ve bilimsel güçle büyük pay kazanan hakikat kişiliğimle yürüyeceğim, yaşamı kazanacağım ve herkesle paylaşacağım.

21 Aralık 2010
Abdullah ÖCALAN

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ BAŞKANLIĞI'NA
STRASBOURG/FRANSA

Sayın Mahkeme Başkanı ve Üyeleri,

Halen gündeminizde bulunan çeşitli davalarım hakkında avukatlarımın yaptığı savunmalara ilişkin mahkemenizin kararlarını beklemekteyim. Bu itiraz ve savunmalar daha çok TC'nin Avrupa Birliği'ne üyelik statüsü çerçevesinde kendi yasalarında yaptığı değişikliklerin lehimde olan kısımlarını geçmiştekileri de dahil ederek olumsuzluğa çevirmesine, böylelikle evrensel hukuk ilkelerine ve kendi anayasasına da ters düşme pahasına gerçekleştirmesine yöneliktir. Bunların içinde başta geleni, idam cezasını kaldırırken yasaya ek bir hüküm koyarak bu cezayı 'ağırlaştırılmış müebbete' çevirmesidir. Halbuki idam cezası düştükten sonra, hakkımda ve lehimde olan eski müebbetlik maddesinin uygulanması gerekirdi. Bu da anayasa ve yasalarda açıkça belirtilmiş ve infaz hükümlerine bağlanmış bir maddedir. Avukatlarım başta bu konuda olmak üzere, birçok konuda kişiliğimi hedefleyen, evrensel ve ulusal hukuka aykırı olan birçok yeni yasanın hükümlerine ilişkin itirazlarını makamınıza iletmiş bulunuyorlar. Fazla ekleyecek bir görüşüm yoktur. Sadece dikkat çekmeye ve gerekenin yapılmasının benim de arzu ve isteğim olduğunu belirtmeye çalıştım.

Değineceğim ikinci önemli husus şudur: Her ne kadar yeniden hüküm konusu olması güç olsa da, komployа ilişkin kararınızın tarihsel, toplumsal ve pratik gelişmeler karşısında doğru olmadığını, Avrupa hukukunun özüne ters düştüğünü belirtmek ve tarihe not düşmek açısından, beş cilt halinde sunmaya çalıştığım savunmalarımın son cildini hazırlayıp bitirdim. Şimdiye kadar dört cildi elinize ulaşmış bulunuyor. Beşinci cildini bu iki sayfalık dilekçemle birlikte 22 Aralık 2010 tarihi itibariyle İmralı F Tipi Cezaevi Müdürlüğü kanalıyla elden teslim edip gönderiyorum. Eğer inceleme fırsatını bulursanız, peşinde koştuğum dava temelinde neyi savunduğumu, şahsımda hedeflenen Kürtlerin kim olduklarını, tarih boyunca nasıl bir toplumsal yaşam içinde günümüze kadar geldiklerini, modernite çağında nasıl kültürel bir soykırımla karşı karşıya bulunduklarını rahatlıkla görebileceksiniz. İster İmralı sürecimde ister daha öncesi ve sonrasında olsun, benim yakalanmamda NATO gizli ordusu Gladio'nun payını da yakinen göreceksiniz. Sadece bana yönelik değil, son otuz yılda Kürtlere yönelik Gladio savaşlarına yakinen tanık olacaksınız. Bildiğim kadarıyla Avrupa ülkelerinde olsun, uzantılarının olduğu alanlarda olsun, Gladio örgütünce yürütülen eylemler Avrupa Birliği hukukuna, dolayısıyla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin hükümlerine aykırıdır. Mahkemeniz birinci büyük kararında yakalanımamın gayrimeşru olduğunu görmezlikten gelerek bence objektif davranmamıştır. Çünkü hukuk dışı yolla, komployla, hem de gayrimeşru bir örgüt tarafından yakalanmam, uluslararası hukuka ve Avrupa Birliği hukukuna da aykırıdır. Mahkeme üyelerinin önemli bir kısmının özellikle İngiliz üyenin etkisi altında kalarak aldığı kararı meşru kabul etmem mümkün değildir.

Yeni bir kararla veya son alacağınız kararla bu yanlış hükmü düzeltmek keyfiyeti uhdenizdedir. Ben sadece haksızlığa dikkat çekmek istedim. Benim ve halkımın yaşadıklarına benzer birçok olay yaşanmıştır. Anadolu ve Mezopotamya'daki Ermeniler, Helenler ve Süryanilerin yaşadıkları trajediler yakın hafızalardadır. Avrupa ulus-devletlerinin hukuku ve diplomasisi bu halkları desteklememe adı altında imhaya terk ederken, binlerce yıllık en eski insanlık kültürüne sahip olan bu halkların yaşadığı dramatik sonuçlarda sorumluluğunu görmek ve kabul etmek istememiştir. Türk ulus-devletinin ince diplomasi oyunlarıyla Avrupa ülkelerinin çıkarlarına uyum göstermesiyle bu halklar da tarihin sayfalarında unutulmaya terk edildi. Hiçbir hukuki sonuç elde edemediler. Aynı durum şimdi Kürtlerin başına gelmektedir. Şahsımda komployа uğrayan Kürt halkıdır, onun hukukudur. Komplo öyle sıradan bir olay değildir, bir halk için ölümcül niteliğe sahiptir. Özellikle İngiltere, ABD ve İsrail'in Türkiye lehindeki tavırları bana yönelik komplonun başarıya ulaşmasında belirleyici olmuştur. Bütün bu hususlar son büyük savunmamda teorik ve ampirik argümanlarla yeterince ortaya konulmuş olsa da son bir kez daha dikkat çekmek istedim.

Sayın Başkan ve Yargıçlar,

Gerek İmralı Cezaevi'nde şahsıma özel tecrit uygulanmasının, gerek bahsettiğim Türkiye'nin Avrupa hukukuna uysun diye çıkardığı yasaların özünde hukuka ters düştüğünü bir kez daha belirtiyorum. Konseyin lehimde yeniden yargılamayı gerçekleştirmeyişinin de birinci kararınıza, yani 'yeniden yargılanma' kararınıza aykırı olduğunu da bir kez daha belirtiyorum. Konsey'in benzeri hiç kimseye ilişkin almadığı yeniden yargılamanın gerekli olmadığına ilişkin kararı sizlerin de kabul etmeniz büyük haksızlıktır ve komployа alet olmaktır. Hiç olmazsa bu yöndeki kararınızı son vereceğiniz kararla lehimde değiştirmenizi, böylelikle 'yeniden yargılanma' hakkıma geçerlilik kazandırmanızı önemle belirtiyor ve saygılarımla arz ediyorum.

22 Aralık 2010

Ağırlaştırılmış Müebbet Hapis Hükümlüsü

Abdullah ÖCALAN

(İmza)